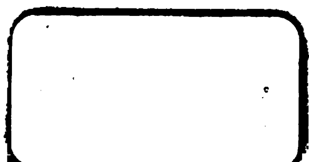

KONGL. VITTERHETS HISTORIE

OCH

ANTIQVITETS AKADEMIENS

MÅNADSBLAD.

TOLFTE ÅRGÅNGEN.

MED 6 FIGURER.

1883.

STOCKHOLM
PÅ AKADEMIENS FÖRLAG
1883—1884.

Pris: 3 kr.

Af **Kongl. Vitterhets Akademien** (1753—1786) och **Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien** eller på Akademiens förlag äro följande arbeten utgifna:

Kongl. Svenska Vitterhets Akademiens Handlingar. 5 band. 1755—1788.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar. 20 band. 1789—1852.

——, Ny följd. Del. 1 (1857): 4 kr. 50 öre; del. 2(1861): 4 kr.; del. 3 (1863): 4 kr. 50 öre; del. 4 (1864): 4 kr.; del. 5 (1867): 4 kr.; del. 6 (1869): 4 kr.; del. 7 (1876): 4 kr.

Antiqvarisk Tidskrift för Sverige. Del. 1 (1863): 2 kr.; del. 2 (1869): 3 kr.; del. 3, h. 1—4 (1870—73): 4 kr.; del. 4, h. 1—4 (1872—80): 4 kr.; del. 5, h. 1—3 (1873—78): 3 kr.; del 6, h.1—4 (1880—1882): 4 kr.; del 7, h. 1—3 (1883): 3 kr.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Månadsblad. Första bandet: årgångarne 1872—1874. Andra bandet: årgångarne 1875—1877. Tredje bandet: årgångarne 1878—1880. Fjerde bandet: årgångarne 1881—83. Pris för årgångarne 1872—1877: 2 kr; för följande årgångar 3 kr.

Hildebrand, Bror Emil, Anteckningar ur Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Dagbok samt om de under Akademiens inseende stälda Kongl. samlingarne för år 1843. Pris: 37 öre.

——, Anglosachsiska mynt i Svenska Kongl. Myntkabinettet, funna i Sveriges jord. 1846. Pris: 7 kr. 50 öre.

——, Anglosachsiska mynt i Svenska Kongl. Myntkabinettet, funna i Sveriges jord. Ny tillökt upplaga med 14 pl. 1881. Pris (i Sverige, Norge, Danmark och Finland): 10 kr.

KONGL. VITTERHETS HISTORIE

OCH

ANTIQVITETS AKADEMIENS

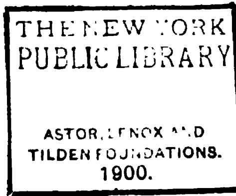
MÅNADSBLAD.

TOLFTE ÅRGÅNGEN.

MED 6 FIGURER.

1883.

STOCKHOLM
PÅ AKADEMIENS FÖRLAG
1883—1884.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
1900.

INNEHÅLL.

I denna årgång förekomma uppsatser af:

O. Gumaelius, ingeniör.
Hans Hildebrand.
C. G. Styffe, f. d. bibliotekarie.
Es. Tegnér, professor.
J. A. Wittlock, doktor.

Redaktör: **Hans Hildebrand.**

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens
MÅNADSBLAD.
REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.

133, 134 o. 135. 1883. Jan., Febr. o. Mars.

Det Bergerska testamentet.

Genom testamente af den 16 januari 1878 har den förlidet år aflidne f. d. tullförvaltaren C. W. Berger till k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien donerat, med ett obetydligt afdrag, hela sin förmögenhet, hvilken i bouppteckningen är upptagen till inemot 300,000 kr. I testamentet bestämmes, att den årliga räntan skall användas för historiska och antiqvariska ändamål.

Som den storartade donationen genast genom tidningspressen bragtes till allmänhetens kännedom, började tidigt gissningar förnimmas rörande det blifvande användandet, gissningar, som alltför ofta vittnade derom, att deras upphofsmän icke egde erforderlig kännedom om beskaffenheten af de uppgifter, som äro Akademien föresatta. Ryktet har till och med vetat berätta, att Akademiens förlidet år gjorda hemställan om ökade anslag icke ledde till någon påföljd, alldenstund man icke hos riksdagen kunde vänta någon större frikostighet mot en institution, som nyligen hade blifvit — rättare: nyligen hade fått förhoppning om att blifva — så rik. Denna uppfattning — under antagande, att ryktet egt någon grund — förutsätter, att man icke hos riksdagen skulle kunna påräkna en klar föreställning om Akademiens uppgift och hennes förhållande till statsverket. Att en sådan förutsättning, dess värre, ej alldeles saknar grund, synes framgå deraf, att i statsutskottets utlåtande rörande regleringen af utgifterna under den åttonde hufvudtiteln

kan, åtminstone i kantrubriken, talas om 'k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens samlingar' i stället för 'Statens Historiska Museum och Myntkabinett'.

Akademien tillsatte redan förlidet år en komité, som fick i uppdrag att inkomma med förslag rörande det årliga användandet af den Bergerska donationens räntemedel. Kommitterade voro hrr Carlson, Wærn, Bowallius, Styffe och undertecknad. Det till Akademien inlemnade förslaget godkändes i sammanträdet den 20 februari innevarande år.

Innan jag lemnar redogörelse för den utgiftsstat, som Akademien genom det den nämnda dagen fattade beslutet stadfäst, torde det vara skäl, till häfvande af de felaktiga föreställningar, som ej sällan skönjas rörande Akademiens ställning, samt till förebyggande af förnyadt uppträdande af sådana föreställningar, hvilka lätt kunna på främjandet af Akademiens verksamhet utöfva ett menligt inflytande, torde det vara skäl, anser jag, att i korthet påminna om de uppgifter, hvilka Kongl. Maj:t gifvit k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien, uppgifter, som äro af olika slag.

Den 20 mars 1753 stiftades genom ett kongl. bref Vitterhets Akademien. Om denna Akademis uppgift innehålla de åt henne gifna statuten följande:

»*Historien, Antiqviteter*, med hvad till bägges upplysning hörer, *vältalighet* och *svenska språkets upodling*, äro de ämnen *Academien* äger til sit göromål. Dock varda derifrån *Latin* och Fransöska icke uteslutna; det förra såsom för Lärdom och Vetenskap högst nödvändigt, det senare såsom allmänt antagit och i afseende til nyare tiders lärda skrifter oumgängligt. Vår afsikt är egentligen derpå ställd, at igenom denna *Academien* frambringa en ren smak, ett städadt tänke- och et höfsadt skrifsätt, såsom uti samhället nyttige, prydelige och behaglige.»

Akademiens uppgift var således i grunden att sysselsätta sig mera med det formela än med djupgående forskningar inom de ämnen, som nyss uppräknades. Statuten äro såväl i detta grundstadgande som i öfrigt ett troget uttryck för den uppfattning af arbetet inom historien, forn- och språkforskningen, som var vid midten af förra århundradet den vanliga.

Antiqviteter och historia skulle således, jämte annat, utgöra föremål för Akademiens verksamhet. Men samtidigt fanns en annan statsinstitution, som hade att sysselsätta sig med antiqviteter och historia. På Olof Rudbecks tillskyndan, genom Magnus Gabriel De la Gardies bedrifvande, stiftade förmyndareregeringen den 17 december 1666 ett Antiqvitetskollegium, i hvilket Georg Stjernhjelm, sedan år 1648 riksantiqvarie, insattes som preses.

»Detta samfund[1] hade flera drag, som påminna om en vetenskaplig akademi, och det skulle kunna räknas som den äldsta institutionen af detta slag i vårt land, om icke åtskilligt i dess inrättning snarare hade gjort det till ett mellanting mellan ett vetenskapligt samfund och ett embetsverk. Medlemmarnas antal var visserligen obestämdt, men Kongl. Maj:t nämnde såväl preses som ledamöter och dessa voro alla aflönade. Hvar och en af ledamöterna skulle inom häfdaforskningens eller fornkunskapens områden sjelf välja ett ämne, hvilket han skulle bearbeta för att framlägga sitt verk för sina medbröder.» Kollegiets uppdrag var dels vetenskapligt: att samla och bevara och beakta allt, som hörde till fosterlandets minnen, dels praktiskt: sedan riksantiqvarien fått säte i kollegiet, öfvertog detta vård och tillsyn öfver landets fornlemningar. »Förmyndareregeringen utrustade stiftelsen med anslag. Rikets Ständer betygade år 1668

[1] Carlson, *Sveriges Historia under konungarne af Pfalziska huset*, del. 5 s. 305.

sin tacksamhet för den vård, Kongl. Maj:t egnat 'de antiqviteter, som till åminnelse och bevis af våra förfäders snälla och manliga dygder och forna bedrifter kunna tjena' och lofvade jemväl befordra ett så allmänt nyttigt verk.» Kollegiet underhölls fortfarande af staten. Det s. k. myntremediet anslogs åt det vid dess stiftelse, år 1674 erhöll det den inkomst, som inflöt genom den s. k. bibeltryckstunnan. Härmed fortfor till år 1691, då båda dessa anslag indrogos och kollegiets existens hotades. Kollegiet, hvars fleste ledamöter då bodde i Stockholm, hade år 1684 formligen förlagts till hufvudstaden med de under dess inseende stälda samlingarna. Det erhöll 1692 ny stat. »I spetsen för det hela stäldes en sekreterare, tillika antiqvarie (riksnamnet hade ur denna benämning såsom ur alla andra försvunnit) med nödiga biträden. Namnet kollegium borttogs; verket skulle kallas Antiqvitetsarkiv och få sina rum bredvid kansliarkivet; deremot uppfördes det nu på stat och dess fortfarande bestånd var sålunda betryggadt i ett skick, som med några få förändringar fortlefde nära ett århundrade. Så litet voro Antiqvitetskollegiets göromål inskränkta till den egentliga fornforskningens fält, att icke allenast medeltidsurkunderna, utan äfven Gustaf den förstes, Carl den niondes och Sigismunds regeringars historia, till och med utgifvandet af Pufendorfs arbete öfver Sveriges deltagande i tretioåriga kriget uppräknas såsom hörande till Antiqvitetskollegiets arbeten.»

Antiqvitets arkivet existerade ännu år 1753, fortsatte sina forskningar och sin verksamhet i öfrigt vid sidan af den nybildade Vitterhets Akademien. Riksantiqvarie blef år 1753 Carl Reinhold Berch, han efterföljdes år 1778 af Gudmund Göran Adlerbeth. Sekreterare i Akademien voro Olof von Dalin, Erik af Sotberg och Nils von Rosenstein.

Vitterhets Akademien 'råkade i verklöshet'. Den 30 mars 1786 stiftade k. Gustaf III Svenska Akademien och förnyade Vitterhets Akademien, under nytt namn: Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien. I de nya statuten heter det: »Historiens, Antiqviteternas utforskande, medaillers och inscriptioners uttydande, upfinnande samt författande, så på svenska språket, som på latin, grekiska, fransyska och italienska, äro denna Academis ändamål. — Academien åligger ock att författa en fullständig beskrifning på de mynt, medailler, skurna stenar, så nya som gamla, antiqviteter, monumenter som finnas i Sverige, vare sig i Konungens eller Academiens förvar, med dertill lämpeliga anmärkningar och utläggningar. Om något samhälle eller någon enskilt medborgare anmodade Academien att upgifva för något särskildt tillfälle några inscriptioner, vare sig till skådepenningar eller at ristas .på något minnesmärke eller deviser, åligger det Academien at villfara dess begäran, och upgifva efter önskan den begärta devisen eller inscriptionen och deruti sätta samma noggranhet och omsorg, som i dess öfriga arbete.»

Ordalagen i dessa stadgar kräfva af Akademiens verksamhet större vetenskaplighet än 1753 års statut. Genom uppdraget att utgifva en beskrifning öfver antiqviteter, monument och mynt, hade Akademien fått sig gifvet ett uppdrag, som tidigare tillkommit Antiqvitetsarkivet. I sjelfva verket upphäfdes den skilnad, som funnits mellan Antiqvitetsarkivet och den förra Vitterhets akademien. Antiqvitetsarkivet försvann, en dryg del af dess skyldigheter öfverflyttades på Akademien, särskildt vården af de Statens samlingar af mynt och antiqviteter, som förvarats hos Antiqvitetsarkivet. Riksantiqvarien flyttades, med oförändrad lön, öfver på Akademiens stat, han insattes i Akademien såsom hennes sekreterare. Men honom voro fortfarande anförtrodda

statens samlingar af mynt och antiqviteter, hvarföre Kongl. Maj:t i Akademiens stadgar förbehöll sig att vid inträffande ledighet utnämna honom. Under den omdanade Akademiens första tid fungerade kanslirådet von Rosenstein, hvilken var den föregående Vitterhets akademiens sekreterare. Gudmund Göran Adlerbeth, riksantiqvarie redan år 1778, af konungen kallad till arbetande ledamot i Akademien samt genom statuten designerad till sekreterare, tog sitt inträde den 2 april 1780 och öfvertog sekreterarebefattningen följande månad.

Genom det arf, som åt Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien öfverläts år 1786, har hon fått en dubbel uppgift: af den tidigare Vitterhets Akademien ärfde hon en rent akademisk uppgift, af det tidigare Antiqvitetsarkivet ärfde hon vården öfver Statens samlingar af fornsaker och mynt; den kongl. förordningen om fornminnens fredande och bevarande tilldelar henne ock en viss tillsyn öfver landets fornminnen, hvilka äro stälda under statens skydd och ej få af enskilde behandlas efter godtycke. Enligt Vitterhets Akademiens statut skulle tid efter annan utgifvas 'Handlingar, Journaler eller Dagböcker', hvilkas innehåll var rent akademiskt. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien skall enligt sina statut utgifva icke allenast akademiska handlingar, utan ock — ett arf från Antiqvitetsarkivet — särskilda skrifter öfver mynt och fornlemningar. Föreningen af f. d. Vitterhets Akademien och f. d. Antiqvitetsarkivet framträder ock deri, att en och samma person skall som sekreterare deltaga i Akademiens arbeten, som riksantiqvarie vara föreståndare för de under Akademiens vård stälda statssamlingarna samt tillse, att hvad Kongl. Maj:t stadgat rörande fornminnens fredande och bevarande efterlefves, hvilket innebär en skyldighet att inspektera landets fornminnen.

Vitterhets Akademien hade för sina uteslutande akademiska ändamål anslag af drottning Lovisa Ulrika. Konung Gustaf »täcktes utse tillgångar til upmuntran för Academiens ledamöter, til belöningar för upväxande snillen samt andra oumgängliga behof.» Uppmuntran åt Akademiens ledamöter utgick i form af jettoner. De uppväxande snillena hugnades med pris. »Vi hafva», heter det i § 21 i statuten, »anslagit för alltid och orubbadt till årliga priser tvänne guldmedailler af 26 dukaters vigt — —, en mindre medaille af guld af 15 dukater — och en af 12 dukater — och fyra dylika af silfver för accessit.» Utgifter för utdelandet af de i statuten föreskrifna jettoner bestridas f. n. af Akademiens egna medel, bildade genom sammanskott af hennes första ledamöter. Omkostnaderna för prisen bestridas fortfarande af statsmedel, men, då täflan om guld- eller silfvermedaljer icke är efter vår tids smak, händer det sällan, att Akademien får tillfälle att utdela någon prismedalj. Under de senaste 50 åren hafva utgifterna för detta ändamål uppgått till den oansenliga summan af 885 kr. 6 öre. För de skrifmaterial, som erfordras för Akademiens behof, lemnas ersättning af staten. Akademiens enda akademiska publikation, hennes Handlingar, tryckes med statsanslag. Detta är allt. Ingen kan således med fog påstå, att Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien såsom Akademi af statsverket uppbär några öfverflödiga, några ansenliga anslag.

Då riksantiqvarien är Akademiens sekreterare torde möjligen någon vilja på Akademiens conto uppföra en del af hans lön. Detta är emellertid icke befogadt, alldenstund den första riksantiqvarien, som var Akademiens sekreterare, icke åtnjöt något tillskott i sin riksantiqvarielön för det tillskott i arbete, som sekreterarebefattningen gaf honom. Den nuvarande riksantiqvarielönen är lika stor som den lön, hvilken uppbäres af

föreståndaren för statens konstsamlingar, som icke har någon akademisk sekreterare-befattning. Man är derföre berättigad att säga, att riksantiqvarien i egenskap af Akademiens sekreterare icke uppbär någon lön alls. Af Akademiens amanuenser är det allenast en, som, utom annan tjenstgöring, biträder med arbete för specielt akademiska ändamål, men detta hans arbete inskränker sig till något renskrifningsarbete samt till distributionen af Akademiens Handlingar — alltså allenast en liten del af det honom åliggande arbetet.

De anslag, som Akademien uppbär utöfver det lilla, som nyss blifvit nämndt, gäller hennes befattning med statens arkeologiska, historiska och numismatiska samlingar, hennes öfvervakande af landets af lagen hägnade fornminnen samt hennes skyldighet att utgifva skrifter rörande fornlemningar och mynt.

Till förebyggande af allt missförstånd må här särskildt påpekas, att *Akademien eger inga samlingar*. Hon har några porträtt af stiftare och ledamöter; genom testamente af sin hedersledamot friherre B. v. Beskow eger hon några föremål, som för honom hade ett personligt intresse, af hvilka de vigtigaste blifvit deponerade dels i Statens Historiska Museum, dels i den med konstsamlingarne förenade staten tillhöriga samlingen af klassiska antika föremål. Arfvingarne efter Akademiens aflidne ledamot professor C. G. Brunius, hafva till Akademien öfverlemnat en silfverkandelaber, som professor Brunius hade erhållit i gåfva af Sankt Petri församling i Malmö. Porträtten, den lilla återstoden af den Beskowska gåfvan samt den Bruniuska kandelabern förvaras i Akademiens sessionsrum. Hvad man i dagligt tal stundom får höra benämnas Vitterhets-Akademiens samlingar tillhöra icke Akademien, utan äro Statens egendom, som bifvit ställd under Akademiens inseende.

För närvarande disponerar Akademien öfver följande anslag:

6,000 kr. till inköp för statens samlingar;

3,000 kr. tryck- och 2,000 kr. illustrationsanslag, af hvilken summa allenast en ringa del åtgår för Akademiens Handlingar, den drygaste delen för Akademiens öfriga publikationer, som framkallas af hennes skyldighet att beskrifva mynt och fornlemningar i landet (Antiqvarisk Tidskrift för Sverige, Månadsbladet, Teckningar från Statens Historiska Museum, Svenska Medeltidens Sigiller);

1,300 kr. till bestridande af kostnader för frakt af föremål ämnade för statens samlingar, af fornlemningars underhåll, riksantiqvariens embetsresor för inspekterande af landets fornlemningar m. m.; den enda rent akademiska utgift, som bestrides af detta anslag, gäller det ytterst sällan förekommande behofvet att utdela en medalj som pris för en inlemnad täflingsskrift;

1,500 kr. till inköp af böcker; som Akademien icke köper andra böcker än sådana, som kunna vara till nytta för statssamlingarnas ordnande eller för uppsigten öfver fornlemningarna, kan biblioteket ej räknas som akademiskt;

4,000 kr. till två e. o. amannuenser, som biträda vid vården af statssamlingarna (med det obetydliga undantag, som nyss nämndes), arkivet, som hufvudsakligen innehåller papper af arkeologiskt intresse, af boksamlingen samt vid distributionen af Akademiens skrifter, äfvensom till den vaktpersonal, som är nödig, när statssamlingarna hållas för allmänheten tillgängliga;

3,200 kr. till uppsökande och beskrifvande af landets fornlemningar, en åtgärd, som är nödig dels direkt för kännedomen af dessa vittnesbörd om forntidens förhållanden, dels för den lagstadgade vården om fornlemningarna;

300 kr. — ett alldeles otillräckligt anslag — för inredning i museet [1];

högst 300 kr. för inköp af ved till uppvärmande af arbetsrummen; samt

450 kr. till underhåll af Visby ruiner.

Alla de till Akademiens förfogande ställda statsanslagen gälla således, med ytterst obetydligt undantag, uteslutande hennes befattning, å statens vägnar, med museet, myntkabinettet och landets fornlemningar.

Enligt tullförvaltaren Bergers testamente är hans förmögenhet gifven till *k. Vitterhets Historie och Antiqvitets-Akademien* för historiska och antiqvariska ändamål. Hon är icke gåfva till *staten*, för underhåll och förökande af statens samlingar eller utöfvande af den kontroll öfver fornlemningar, som lagen kräfver. Då Akademien såsom sådan är en institution med vetenskapliga syften, har hon således till vetenskaplig forsknings främjande erhållit den rika gåfvan. Med glädje har Akademien helsat denna hjelp till vidgad verksamhet utöfver den, som hon kunnat af gammalt utöfva. Det är en klar sak, att alla de utgifter, som göras för arkeologiska ändamål, i väsentlig mon bidraga till främjande af statssamlingarna, af kännedomen om och vården af landets fornlemningar, hvadan genom den Bergerska donationen besparas staten en och annan utgift, till hvars bestridande Akademien eljes hade varit nödsakad att begära statsmedel.

Den af ofvan nämnda kommitterade uppgjorda och af Akademien godkända årsbudgeten lyder på följande sätt.

[1] Till underhåll af de i museet förevarade föremålen finnes *intet* anslag.

A. *För historiska ändamål.*

Till understöd för arkivforskningar såväl i utlandet som i Sverige, afsedda för upplysande af svenska historien	2,000.
Till utgifvande af källskrifter för svenska historien	2,500.
Till understöd åt yngre författare i historiska ämnen, hvilkas arbeten anses deraf förtjenta	1,500.

B. *Till antiqvariska ändamål.*

För utgifvande af ett verk öfver de svenska runskrifterna, till uppsökande och afteckanande af Sveriges runstenar samt till det insamlade materialets bearbetande	1,500.
Till företagande af enstaka större utgräfningar af särskilda märkliga fornlemningar eller fornlemningsplatser samt till utgifvande af större vetenskapliga arbeten rörande sådana redan fullbordande eller blifvande utgräfningar	3,000.
Till utarbetande af en antiqvarisk topografi öfver Sverge	500.
För utgifvande af de fackkataloger, som utarbetas öfver vissa delar af de under Akademiens inseende stälda statssamlingarna	1,000.
Till understöd för forskningar och tillfälliga reseunderstöd för vetenskapliga ändamål	1,000.
Summa Kr.	13,000.

På kommitterades förslag beslöt Akademien vidare, att denna budget skall gälla under åren 1884—1888.

Genom den fördelning af räntemedlen, som sålunda blifvit besluten, har Akademiens verksamhet onekligen vunnit i utsträckning. Akademien har nämligen sedan 1786 burit titel af historisk akademi och räknar många historici bland sina ledamöter, men då Akademien med

redan nämnda obetydliga undantag, icke af staten understödjes för den direkta akademiska verksamheten, utan för den vård öfver samlingar och fornsaker, som Kongl. Maj:t åt Akademien anförtrott, har det varit Akademien omöjligt att för historien utveckla annan direkt verksamhet än meddelandet af värderika historiska afhandlingar, som gång efter annan fått plats i Akademiens Handlingar. Akademien har ock saknat skäl att hos Kongl. Maj:t begära anslag för sådant syfte, då dels Riksarkivet åtnjuter statsanslag för utgifvande af historiska urkunder, dels k. Samfundet för utgifvande af handskrifter rörande Skandinaviens historia verkar i samma riktning. Genom den Bergerska donationen har Akademien nu blifvit satt i tillfälle att utvidga sin verksamhet till fromma för den svenska häfdaforskningen.

Akademien har gång efter annan måst i underdånighet anmäla behof af ökade anslag dels för museet, dels för arkeologiska arbeten, som äro nödvändiga genom det statsuppdrag rörande fornlemningarna, som Akademien erhållit. Akademien har icke kunnat af de åt henne donerade medel använda någon del direkt för riktande af *statens* samlingar, ännu mindre till anordning och underhåll af föremål i *statens* museum, två behof, som för närvarande äro mycket kännbara.

För undersökningar af fornlemningar har Akademien under de senaste åren begärt ökade statsanslag, men fåfängt; det nuvarande statsanslaget räcker icke till företagande af några mera omfattande undersökningar af fornlemningar, icke ens till det skyndsamma upptecknande af landets fasta forminnen, hvilket är nödvändigt för deras vård. Tidigare har staten gifvit anslag till undersökande och publicerande af Sveriges runskrifter, men detta anslag har på den senaste tiden ej utgått. Då både mera storartade undersökningar af fornlemningar och ett korrekt utgifvande af våra runminnesmärken äro

af synnerligt vetenskapligt intresse, har Akademien funnit sig kunna, till vinnande af båda ändamålen, anslå en årlig summa af 4,500 kr., hvarjämte Akademien sörjt för ett systematiskt ordnande af de antiqvariskt topografiska anteckningarna och deras ökande, äfvensom för utgifvande af fackkataloger öfver statssamlingarna, ett ur vetenskaplig synpunkt mycket vigtigt arbete, genom anvisande af 1,500 kr. årligen. Således äfven inom detta område är utsigt vunnen för ett mångsidigt, kraftigt och gagnande arbete.

Akademien har tillsatt två nämnder för uppgifvande af förslag rörande detaljanvändandet af de två gruppernas anslag. Till medlemmar af den historiska nämnden äro utsedda hrr Carlson, Styffe och Malmström, till medlemmar af den antiqvariska nämnden hrr B. E. Hildebrand, Hans Hildebrand och Montelius.

Hans Hildebrand.

Sällskapers handlingar och tidskrifter.

Mittheilungen der deutschen Gesellschaft zur Erforschung vaterländischer Sprache und Alterthümer in Leipzig. Band 8: 1 (1883).

Innehåller fotolitografiska afbildningar af föremål i sällskapets samlingar; bland annat af två *förträffliga* träsniderier från slutet af medeltiden, möjligen af Hans Brüggemann, en silfversked, hvars skaft öfverst afslutas med en gotisk korsblomma och har inskrifterna å framsidan *da gloriam deo*, å baksidan *a*(n) *D*(octor) *M*(artinus) *L*(uther) 1540, en gobelinsväfnad utförd i Leipzig 1551, tennkärl, messingsbäcken, glas, stengods o. s. v.

Jahrbücher und Jahresbericht des Vereins für Meklenburgische Geschichte und Alterthumskunde. Årg. 47 (1882).

Wigger, Urkundliche Mittheilungen über die Beghinen- und Begharden-Häuser zu Rostock. — Crull, Die Decoration des Innern der

Kirche St. Nicolai zu Wismar (med pl.). — Beltz, Die neuesten prähistorischen Funde in Meklenburg; redogör för vigtiga graffynd från bronsåldern, äfvensom för fynd från den tidigare jernåldern.

Mittheilungen der antiqvarischen Gesellschaft in Zürich. Del. 21.

Rahn, Die mittelalterlichen Wandgemälde in der italienischen Schweiz, 1, 2. — Rahn, Die Kirche von Oberwinterthur und ihre Wandgemälde.

Mittheilungen vom Freiberger Alterthumsverein, herausgegeben von Heinrich Gerlach. XIX.

Heydenreich, Deutsches Wirthshausleben im Mittelalter.

Annalen des Vereins für Nassauische Althertumskunde und Geschichtsforschung. XII (1873).

Falk, Das erste Jahrtausend christlicher Bau- und Kunstthätigkeit in Mainz. — v. Cohausen, Römischer Schmelzschmuck (med pl.) — v. Cohausen, Die Gräber im Kammerforst zwischen Lorch und Rüdesheim (med pl., brons). — Spiess, Eine Episode aus dem Leben der Eltern P. P. Rubens. — v. Cohausen, Ein Portal in Lorch am Rhein, ob römisch ob karolingisch? — v. Cohausen, Fränkisches Leichenfeld bei Heddernheim.

— — — — del. XIII (1874).

Schneider, Die karolingische Basilika zu Steinbach-Michelstadt im Odenwald (med 9 pl.). — von Cohausen, Die Schlösser und Schlüssel der Römer (med pl.). — Römisch-fränkische Alterthümer am Mittelrhein. — Römische Inschriften aus den Rheinlanden. — Römische Inschriften von der Saalburg bei Homburg v. d. Höhe. — Götze, Beiträge zur Geschichte der Georgenkirche und des Georgenstifts zu Limburg. — Götze, Beiträge zur Kenntniss der Cultur- und Rechtsgewohnheiten des Mittelalters. — Will, Henricus de Hassia über das Wiesbadener Badeleben in 14. Jahrhundert.

— — — — XIV (1875—1877).

von Cohausen, Der Aulofen in Seulberg und die Wölbtöpfe (med pl.). — v. Cohausen, Die Hügelgräber östlich vom goldenen Grund zwischen Camberg und Neu Weilnau (lerkärl, brons, jern). — v. Cohausen, Grabhügel im Schiersteiner Wald, District Pfühl (brons). — Münz, Anatheme und Verwünschungen auf altchristlichen Monumenten. — Dieffenbach, Zusammenstellung der bisher in Friedberg aufgefundenen römischen Inschriften. — Beck, Beiträge zur Geschichte der Eisenindustrie (romersk tid). — v. Cohausen, Grabhügel zwischen der untern Nahe und dem Hundsrücken. — Conrady, Die römischen Inschriften der Altstadt bei Miltenberg. — Die Heidenmauer.

— — — — XV (1879).

Duncker, Zum Alamannenkriege Caracallas und der angeblichen Alemannenschlacht des Claudius Gothicus am Gardasee. — v. Cohausen, Das Spinnen und Weben bei den Alten. — Isenbeck, Das nassauische Münzwesen I. — Beck, Beiträge zur Geschichte der Eisenindustrie (med pl.). — v. Cohausen, Guttus, Mamilla, Variculum (keramik). — Schaafhausen, Ueber die Höhlenfunde in der Wildscheuer und dem Wildhaus bei Steeten an der Lahn. — v. Cohausen, Die Höhlen und die Wallburg bei Steeten an der Lahn. — v. Cohausen, Die Wallburgen, Landwehren und alten Schanzen des Regierungsbezirks Wiesbaden. — Romerska, frankiska m. fl. fynd.

— — — — XVII (1882).

Widmann, Zur Geschichte von Eberbach während des dreissigjährigen Krieges. — Professor Otto visar, att på Bielstein med underlydande gods funnos år 1610 ej mindre än 655 hästar; i samma område var antalet år 1880 blott 109. — F. Lantz visar att inom distriktet Dillenburg brändes under åren 1629—1631 ej mindre än 148 trollkarlar och hexor. — Hvarjehanda upplysningar om hål- och graffynd, gamla befästningar o. s. v.

Eine Reise des Grafen Ludwig Friedrich von Nassau-Idstein im Jahre 1654. Grefve Ludvig Fredrik skickades vid 31 års ålder under ledning af en Henrik Rudolf Redecker att besöka norra Tyskland, Danmark och Sverige. Grefven trädde i svensk tjenst, men afled redan år 1656 under ett besök i hemmet. I familjearkivet i Weilburg finnas flere reseberättelser af Redecker. Ett bref, dat. 12 juli 1654, är här aftryckt, ur hvilket följande må återgifvas:

»Die Stad Bremen ist ganz und gar einmütig iegen Graff Königsmarck in Waffen verbittert, und setzet das ganze Stift Brehmen mit grosser Begierde in Contribution, indehm sie sich von Tag zu Tag mit Verstärkung der Velcker und Eroberung unterschiedlicher Plätze verbessert; unterdessen wollen Königsmarck seine Soldaten wegen böser Contentirung nicht fechten, sondern übergeben die Orther und reisen algemählig zu den Bremern; man vermeint aber die Cron Schweden werde Ihm zu Hülfe 10,000 Man heraussenden, welche spätt kommen und überdehm übel die Stad bezwingen werden, könnte also das Uebel Königsmarck treffen. — —

»Die abgebildete, unvergleichliche Königin von Schweden ist alhie iegenwertig; deroselben warten viele teutsche Fürsten und Herrn bereits auf, als: Landgraf Friedrich [af Hessen-Cassel, svåger till k. Karl Gustaf, var i svensk tjenst], Herzog Georg Wilhelm und Ernest August von Br. und Lüneb., Herzog Friedrich von Holstein, Herzog Christian von Mecklenburg, des itzigen Königs von Schweden Bruder [Adolf Johan], ein Graff von Donaw, ein Herzog von Sachs. Lawenburg, nemblich der Sohn von Herzog Heinrich Julius, mit übergrosser Pracht, und wird heut erwartet der Churfürst von Brandenburg, der Graff von Oldenburg, und wie man sagt, der König von Dennemark und der Herzog von Güstrow. Die Königin helt sich einem Cavalier gleicher als einer Da-

men, und mit diesen conversirt sie auch nicht; Ihre Hare sein geschnitten nach mänlicher arth, Ihre Kleider ingesampt mänlich, aussgenommen der Unterrock; Sie gehet mit Geberden, mit Referenzen, mit dem Hute wie ein junger Frantzose, redet überall frantzösisch oder latin, und ist kein Augenblich stille; pald fahret Sie auss, pald reitet Sie aus, auch am vergangenen Sontag in der Kirche war Sie wie ein perpetuum mobile; pald staud Sie, pald sass Sie, pald lehnte Sie sich, pald lachte Sie, pald redete Sie etc. etc.; lesset sich von Jederman gern sehen und aufwarten. Graff Ludwig Friedrich ist bisshero nicht bey Ihr gewesen, dan Ich habe gedacht, wan der Graff von Oldenburg käme, da könnte man zugleich mit aufwarten, dan die gegenwartige aufwartende Fürsten und Herrn sein sehr prächtig und frantzösisch, habe es danhero an meinem Orthe noch nicht rathen können, dan wan ein junger Cavalier zu Ihr kompt, redet Sie alsobald frantzösisch oder latein.»

Acta societatis scientiarum Fennicæ. XII (1881).

Qvigstad, Beiträge zur Vergleichung des verwandten Wortvorrathes der lappischen und der finnischen Sprache. — Buch, Die Wotjäken, eine ethologische Studie.

Öfversigt af finska Vetenskaps-Societetens Förhandlingar 1881—1882. XXIV.

Donner, Akkadiskan, Sumeriskan och Mediskan.

»Resultatet af vår undersökning gifver sålunda vid handen, att akkadiska språkets formela struktur icke lägger några absoluta hinder i vägen för möjligheten af en ursprunglig förvandtskap med de altaiska språken, såframt man förlägger denna till den aflägsna tidpunkt, då dessa sistnämnda antingen ännu ej åtskiljts eller icke kunnat antaga sin nuvarande gestaltning. Men från denna tomma möjlighet är afståndet ofantligt till de bestämda uttalanden, som fällas af Oppert och Lenormant. I sjelfva verket äro, sedan de mest betydande analogierna i räkneorden förklarats bero på felaktig läsning, beröringspunkterna med de altaiska språken, så ytterst få, att sannolikheten af en slägtskap mellan akkadiskan och dessa alls icke är större än mellan akkadiskan och de dravidiska språken i Syd-Indien eller något af de afrikanska tungomålen. Max Müller har visserligen sökt förena de altaiska och dravidiska idiomen i en enda stor grupp, kallad de 'turanska', men för detta påstående kunnat framdraga lika litet bevisningsmedel som de, hvilka härleda alla jordens tungomål från ett enda urspråk. Då sålunda f. n. inga lingvistiska skäl förefinnas, som med någon slags sannolikhet tala för akkadiskans hänförande till de altaiska språken, måste vi åtnöjas att tillsvidare tilldela dem samma isolerade ställning som baskiskan i Europa. Samma är äfven fallet med den af Oppert s. k. mediskan. I hvilket förhållande detta språk står till akkadiskan har här så mycket hellre kunnat lemnas å sido, som ljudföreteelserna äfven i detta idiom sannolikt komma att undergå en omgestaltning, hvilken i väsentliga delar kan förändra dess utseende.»

Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk, utgifven af Finska Vetenskaps-societen. XXXVIII (1882).

Innehåller en på finska skrifven afhandling af A. O. Heikel om fornlemningarna i Perkkala område i Satagunda, beledsagad af figurer, karta och fransk résumé. Afhandlingen i dess helhet vore säkert af intresse, men kan ej läsas af svenska läsare. Särskildt vill jag framhålla ett jernåldersfynd från Sakoisten Hukari i Vesilahti, hvars tid bestämmes af ett till fyndet hörande (i figuren uppnedvändt) mynt af byzantiske kejsaren Nikephoros Phocas (963—969). Fyndets öfriga föremål (fig. 21—36) visa en karaktär, som afviker från de svenska graffyndens från samma tid; yxa och spjut stämma dock öfverens med svenska former. Äfven kyrkor och några kyrkliga föremål finnas i bild återgifna. Häftet innehåller vidare:

Presterskapets redogörelser om forntida minnesmärken i Finlands kyrkor, samlade af A. A. von Stiernman, utgifna af R. Hausen.

Jahrbuch für schweizerische Geschichte, herausgegeben auf Veranstaltung der allgemeinen geschichtforschenden Gesellschaft der Schweitz. VIII (1883).

Morel, Notes sur les Helvètes et Aventicum sous la domination romaine. — Schweizer, Geschichte der habsburgischen Vogtsteuern. — Favre, Etude sur l'histoire des passages italo-suisses du Haut-Valais entre Simplon et Mont-Rose.

Geschichtsblätter für Stadt und Land Magdeburg. XVIII, 2 (1883).

Wegener, Spiele aus dem Magdeburger Lande mit Beiträgen aus andern Gegenden Nord-Deutschlands (zur Ergänzung der volksthümlichen Lieder aus Nord-Deutschland).

Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens. XVII (1883).

Maydorn, Der Peterspfennig in Schlesien bis in die Mitte des XIV. Jahrhunderts. — Soffner, Ein Hexenprozess in Stainau a. O, aus dem Jahre 1740.

Från Akademiens sammankomster.

Den 2 januari 1883.

Akademiska ärenden. Sekreteraren uppläste af sin årsberättelse de delar, som gälla Akademien samt de under Akademiens inseende stälda statssamlingarna.

Genom val och lottning utsågos till preses och vice preses hrr F. F. Carlson och C. G. Styffe.

Statssamlingarna. Riksantiqvarien meddelade, hvilka skärpta försigtighetsmått han anordnat till förekommande af försök att inom statssamlingarna begå stölder.

För Akademien förevisades en större samling föremål, som af hans excellens hr friherre Hochschild från framlidne hofrättsrådet Järtas dödsbo till Riksantiqvarien öfverlemnats för att efter samråd med Intendenten för konstsamlingarna fördelas mellan dessa samt Statens Historiska Museum.

Inskrift. Undertecknad anmälte, att till Akademien inkommit en ansökan om stadfästelse af en inskrift afsedd att anbringas på Kungsholms nyreparerade kyrka i hufvudstaden, men att han icke ännu kunnat denna ansökan i Akademien föredraga, alldenstund han icke från vederbörande pastorsembete erhållit en för ändamålet nödig och den 7 november förlidet år begärd upplysning.

Den 23 januari 1883.

Akademiska ärenden. Genom nådigt bref af den 22 december 1882 hade Kongl. Maj:t tillkännagifvit att af fonden för resestipendiers och lärda verks utgifvande understöd blifvit beviljade åt amanuensen dr Hj. Stolpe för att i Nordtyskland, Belgien och Holland idka etnografiska studier 1,000 kronor, åt bokförläggaren Hj. Linnström till inlösen för statens räkning af 100 exemplar af hvart och ett af häftena 47—56 af det af honom utgifna »Svenskt boklexikon åren 1830—1865» 500 kronor, åt teckningsläraren vid Göteborgs realläroverk L. Baltzer till inlösen för statens räkning af 100 exemplar af hvart och ett utaf häftena 3, 4, 5 och 6 af hans arbete »Hällristningar från Bohuslän» 1,100 kronor.

Riksantiqvarien hemstälde i en protokollet bilagd promemoria, att Akademien ville hos Kongl. Maj:t göra framställning derom, att en vetenskapligt bildad etnograf måtte få medfölja den verldsomsegling, som för Akademien uppgifvits vara för närvarande påtänkt, samt fäste Akademiens uppmärksamhet derpå, att den ende Svensk, som genom föregående studier visat sig ega kompetens för att deltaga i sådant syfte uti en verldsomsegling, vore Akademiens andre amanuens dr Stolpe. Med godkännande af den gjorda framställniningen beslöt Akademien att förslag till underdånig skrifvelse skulle vid nästa sammankomst föredragas.

Undertecknad anmälte, att inom föreskrifven tid ingen täflingsskrift inkommmit.

Anmältes, att Svenska Akademien till utdelning bland Akademiens ledamöter öfverlemnat 18 exemplar af sin medalj öfver Erik Benzelius.

Statssamlingarna. Undertecknad meddelade, att Kongl. Maj:t i den s. k. statsverkspropositionen af Riksdagen begärt de extra anslag af tillsammans 9,200 kronor, som Akademien under senaste åren åtnjutit, men att någon proposition icke blifvit gjord på de öfriga anslag, som af Akademien blifvit begärda, hvadan, t. ex., beklagligtvis de redan länge påtänkta inredningsarbetena måste ännu ytterligare uppskjutas.

Kyrkor och kyrkliga fornsaker. Genom nådig remiss hade Kongl. Maj:t till Akademien öfverlemnat en af Gottröra församling i erkestiftet gjord underdånig framställning att få till tvänne enskilda personer försälja två äldre antependier och ett ciborium af förgyld koppar. På Riksantiqvariens förslag beslöt Akademien afgifva det svar, att de tre nämnda föremålen, som på Akademiens begäran blifvit till Stockholm insända, äro för Statens Historiska Museum behöfliga samt att Akademien är villig att för den i skrifvelsen uppgifna summan, 120 kronor, inlösa ifrågavarande tre föremål.

Chefen för k. Ecklesiastik-Departementet hade tillkännagifvit, att Kongl. Maj:t godkändt, hvad Akademien med afseende på ansökningarna rörande Hinneryds kyrka samt altarprydnaden i Trelleborgs kyrka i underdånighet tillstyrkt.

Fasta fornlemningar. Akademien anmodade vice preses att jämte Sekreteraren genomgå och värdera de antiqvarisk-topografiska anteckningar, som från framlidne prosten N. J. Löfgrens i Högsby sterbhus blifvit Akademien till inlösen hembjudna.

Medaljförslag. 1. Ett af gravören Lindberg inlemnadt förslag till medalj öfver professor E. von Schoultz godkändes.

Föredrag. Hr Montelius redogjorde för sin i det snart färdiga 3:dje häftet af 6:te delen af Antiqvarisk Tidskrift införda afhandling om »spännen från bronsåldern» samt meddelade planen för den franska upplagan deraf.

Den 6 februari 1883.

Akademiska ärenden. Till korresponderande ledamöter valdes lektorn vid Malmö högre elementarläroverk Malte Eurenius samt föreståndaren för abnorma skolan i Skara, fil. kandidaten Fredrik Nordin.

Statssamlingarna. De förlidet år å Kongl. Myntet präglade mynten och medaljerna förevisades.

Riksantiqvarien anmälte, att af den fornsakssamling, som af kammarjunkaren, ledamoten af riksdagens första kammare A. T. Carlheim-Gyllensköld år 1881 till Statens Historiska Museum försåldes och vid aflemnadet betalades med 1,000 kronor, vid verkstäld inventering 127 föremål saknades, samt att Carlheim-Gyllensköld, derom underrättad, först lofvat att framleta och öfversända de felande föremålen, sedermera erbjudit sig att af köpesumman återbära så stor andel, som kunde anses motsvara de felande 127 numren. Med afseende på värdet af de till museet öfverlemnade förmålen ansåg Akademien att 208 kronor 76 öre borde anses motsvara värdet af de icke lemnade föremålen, och beslöt medgifva Carlheim-Gyllensköld rätt att genom erläggande af denna summa vinna frihet från skyldigheten att aflemna återstoden af samlingen.

Fasta fornlemningar. Riksantiqvarien anmälte, att han vid granskningen af dr Hofbergs reseberättelse för år 1881 funnit densamma icke motsvara de anspråk, Akademien är berättigad att ställa på en beskrifning öfver fornlemningar inom en förut ur arkeologisk synpunkt undersökt och fullständigt kartlagd del af Södermanland. För att visa giltigheten af detta sitt omdöme meddelade han en jämförelse mellan de af Hofberg och friherre Olof Hermelin upprättade förteckningarna öfver fornlemningarna i Floda socken.

Medaljförslag. 2. Ett af öfverintenden H. Westin inlemnadt förslag till medalj öfver Kongl. teaterns hundraårsfest godkändes.

3. Stockholms läns kongl. hushållningssällskap hade anhållit om tillstånd att prägla en belöningsjetton, enligt inlemnadt förslag. Akademien godkände förslaget, under förutsättning att något hinder för ändring af sällskapets belöningsjetton icke lägges genom Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 6 mars 1856.

4. Ett af Göta kanalbolags direktion inlemnadt förslag till medalj öfver grefve Baltzar von Platen ansåg Akademien sig icke kunna upptaga till pröfning i dess nuvarande skick.

Inskrifter. 1. Ett af vederbörande inlemnadt förslag till inskrift på Kungsholms kyrka i hufvudstaden godkändes, med förändring af ett oriktigt årtal.

Den 20 februari 1883.

Akademiska ärenden. Riksantiqvarien anmälte, att Akademiens korresponderande ledamot, arkivarien dr C. Russwurm i Reval, invald år 1874, med döden afgått.

Kommitterade för afgifvande af utlåtande rörande användandet af den Bergerska donationens räntemedel anmälte, att de afslutat sina arbeten. Som framlidne tullförvaltaren C. W. Berger testamenterat sin förmögenhet till Akademien i hennes egenskap af vetenskaplig institution och icke till statsverket, hade kommitterade ansett, att af donationen icke kunde tagas några medel till bestridande af utgifter, som erfordras för de Akademien af Kongl. Maj:t föresatta statsändamål, såsom för vården om de under Akademiens inseende stälda statssamlingarna, för officiela inspektions- och undersökningsresor, för fasta fornlemningars upptecknande i de olika orterna, för fornlemningars vård, för utgifvande af sådana skrifter, som Akademien i följd af Kongl. Maj:ts beslut är pligtig att utgifva eller som äro ämnade att uteslutande eller i hög grad bidraga till att sprida kunskap om de nämnda statssamlingarna och i dem förekommande föremål o. s. v. Kommitterade hafva antagit, att på det donerade kapitalet skulle erhållas ränta efter $4^1/_2$ % och således på grund af de uppgifter, som lemnas i förteckningen öfver Bergers dödsbo, beräknat till 13,000 kronor den summa, som från och med ingången af år 1884 kommer att genom donationen årligen stå till Akademiens förfogande. Akademien godkände såväl uppfattningen af sättet för donationens användande som den nyssnämnda beräkningen.

I öfverensstämmelse med kommitterades förslag bestämde Akademien för femårsperioden 1884—1888 följande årliga utgiftsstat.

A) *Till historiska ändamål.*

Till understöd för arkivforskningar såväl i utlandet som i Sverige, afsedda för upplysande af Svenska historien .... 2,000.
Till utgifvande af källskrifter för svenska historien .... 2,500.
Till understöd åt yngre författare i historiska ämnen, hvilkas arbeten anses deraf förtjenta .... 1,500.

B) *Till antiqvariska ändamål.*

För utgifvande af ett verk öfver de svenska runskrifterna, till uppsökande och aftecknande af Sveriges runstenar samt till det insamlade materialets bearbetande.............. .... 1,500.
Till företagande af enstaka större utgräfningar af särskildt märkliga fornlemningar eller fornlemningsplatser samt till utgifvande af större vetenskapliga arbeten rörande sådana redan fullbordade eller blifvande utgräfningar .... 3,000.
Till utarbetande af en antiqvarisk topografi öfver Sverige.......... 500.
För utgifvande af de fackkataloger, som utarbetas öfver vissa delar af de under Akademiens inseende stälda samlingarna 1,000.
Till understöd för forskningar och tillfälliga reseunderstöd för vetenskapliga ändamål .... 1,000.

Akademien beslöt i öfverensstämmelse med kommitterades förslag att för hvart år utse två nämnder, hvardera bestående af tre personer, den ena historisk, den andra arkeologisk, hvilka nämnder skola till Akademien inkomma med förslag rörande det speciela användandet af de för historiska och arkeologiska ändamål afsedda anslagen, med rättighet för hvardera nämnden att, om besparingar i någon af här ofvan upptagna titlar uppkomma, föreslå Akademien deras användande under annan dit hörande rubrik.

Till medlemmar af den historiska nämnden för år 1884 utsåg Akademien hrr Carlson, Styffe och Malmström samt till medlemmar af den arkeologiska nämnden för samma år hr B. E. Hildebrand, Hans Hildebrand och Montelius.

I öfverensstämmelse med kommitterades förslag beslöt Akademien att, när öfverskott öfver den beräknade årliga räntesumman uppkommer, om dess användande fatta särskildt beslut, äfvensom att framdeles bestämma, hvartill de under innevarande års sista månader inflytande räntemedlen skola användas.

Hr Wærn uttalade sitt beklagande, att det af Riksantiqvarien i Akademien framstälda samt af denne och hr Wærn i komittén förordade förslaget, att af de Bergerska medlen skulle gifvas bidrag för upprättande af en arkeologisk profession vid Stockholms högskola, icke kunnat förverkligas.

Hr Carlson framhöll, att kommitterades flertal, då det icke kunnat godkänna detta förslag, dervid ingalunda låtit sig bestämmas af likgiltighet för arkeologiens upptagande bland universitetsämnena, att det tvärt om anser arkeologiska professioners upprättande vid universiteten

vara synnerligen önskvärdt, liksom äfven utbildandet af en läroverksamhet vid de under Akademiens inseende stälda statssamlingarna.

Statssamlingarna. En af Akademiens korresponderande ledamot Rivett Carnac insänd samling af stenredskap från Ostindien förevisades.

Kyrkor och kyrkliga fornsaker. Ett af Riksantiqvarien uppsatt förslag till underdånigt utlåtande om Munkarps kyrka i Skåne, som församlingen önskade rifva, upplästes och godkändes.

Visby ruiner. Riksantiqvarien anmälte, att Visby drätselkammare åtagit sig att låta planera tomten samt verkställa dermed i sammanhang stående arbeten inom fastigheten nr 7 i Sankt-Hans-rotens andra qvarter invid Sant Lars kyrkoruin, till hvilken fastighets inköpande Akademien af till hennes disposition stälda medel bidragit med en summa af 700 kronor.

Den 6 mars 1883.

Akademiska angelägenheter. Riksantiqvarien anmälte, att Akademiens underdåniga ansökan om tillstånd för dr Stolpe att deltaga i den tillämnade verldsomseglingen inlemnats till k. Sjöförsvarsdepartet, samt att han, derom af nämnde departements chef anmodad, till denne inlemnat ett program, upptagande de orter, hvilka ur etnografisk synpunkt voro lämpliga att besöka, hvilket program upplästes och af Akademien godkändes.

Genom nådig remiss hade Kongl. Maj:t till Akademien öfverlemnat en till Riksantiqvarien ställd skrifvelse från organisationskomitén för den blifvande kolonialutställningen i Amsterdam, i hvilken anhålles att en del af de etnografiska föremål, som blifvit med Eugenie-expeditionen hemförda, må få utställas vid ofvan nämnda exposition, i hvilken komitén söker särskildt få de genom sjöexpeditioner hemförda etnografiska samlingarna representerade. Akademien beslöt tillstyrka, att af Eugeniesamlingen femtio föremål, de flesta från Savage-Island, må få för nämnda ändamål till Amsterdam afsändas.

Nationalmusei nämnd hade genom Intendenten Upmark inbjudit Akademien att utse två ledamöter att jämte Riksantiqvarien samt nämndens ledamöter och suppleanter bilda en komité, hvilken skulle utfärda inbjudning till täflan i fråga om upprättande af skriftliga förslag till ämnen för och anordning af väggmålningar å de tomma ytorna i nationalmuseii vestibuler, äfvensom sedermera att bedöma de inkomna förslagen. Akademien beslöt anmoda hr friherre De Geer och hr Wærn att jämte Riksantiqvarien taga del i denna komité.

Statssamlingarna. Riksantiqvarien förevisade Sturekläderna samt den fana och den brynsten, som traditionen satte i förbindelse med dr. Margareta och k. Albrekt, hvilka föremål blifvit med Kongl. Maj:ts tillåtelse öfverlemnade från Uppsala domkyrka till Statens Historiska Museum.

Fasta fornlemningar. Akademien medgaf, att en nyligen funnen runsten må från sin nuvarande, afsides liggande plats å en åker vid Madsätra i Hargs sn, Upl., framflyttas till Hargs bruk.

Riksantiqvarien redogjorde för de iakttagelser han gjort under en nyligen utförd resa till Vestergötland, Skåne och Köpenhamn.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Genom nådig remiss hade Kongl. Maj:t öfverlemnat underdånig anmälan från Vistorps och Näs församlingar i Skara stift, att de önskade rifva sina nuvarande kyrkor, Sedan Riksantiqvarien redogjort för dessa kyrkor, beslöt Akademien tillstyrka bifall till kyrkornas rifvande med iakttagande af vanliga försigtighetsmått.

Föredrag. Hr Carlson höll ett föredrag om egendomligheter i polska republikens författning och deras inverkan på Sveriges öden.

Bidrag till Finlands historia.

Inom Finland råder för närvarande en synnerligen liflig verksamhet för utrönande af de forna förhållandena i detta land, som redan genom sitt läge mellan den norra östern samt den nordiska vestern är egnadt att tilldraga sig uppmärksamhet. Om vi dertill lägga, att Finlads hufvudbefolkning, den efter hvilken landet erhållit namn, har sina anknytningspunkter i östern, under det en tidig germansk koloni varit bosatt i åtminstone norra delen af landets vestkust, under det vidare en svensk koloni, åtminstone sedan den kristna tidens första skeden, varit bosatt i landet och der fortlefvat, under det att Sverige i sammanhang med denna kolonis bildande och utbildande gjorde Finland till en utpost för svensk odling, måste vi, ur rent vetenskaplig synpunkt tillmäta åt kännedomen om Finlands öden under framfarna dagar en synnerligen stor vigt. Den genom århundraden fortlöpande förknippningen af Sveriges och Finlands öden gifver för denna kännedom dessutom en stor betydelse ur nationel synpunkt. Vi hafva derföre allt skäl att med tacksamhet framhålla alla de bidrag till det förflutnas kännedom, som i Finland samlas och göras tillgängliga.

I ett afseende må man väl i Sverige klaga, att mycket af det som samlas, att de rika skatter af iaktta-

gelser, som helt visst hopas, icke göras så allmänt tillgängliga som önskligt vore. De många som egna sin forskning åt Finlands förhistoriska tid, föredraga att framlägga sin mödas frukter på finskt tungomål, hvadan dessa frukter dessvärre äro för oss i Sverige onjutbara. Då det för kännedomen om de förhistoriska förhållandena i Sveriges egna utbygder vore af största vigt att noga känna, huru fornförhållandena gestaltat sig på den Bottniska vikens östra sida, måste vi högeligen beklaga den lucka i vårt vetande, som den finska arkeologiska skolans ensidiga fasthållande af finskan i sina publikationer vållar oss.

En finsk forskare, Reinhold Hausen, som egnat sig förnämligast åt studiet af Finlands historiska tid, har i år till Akademien lemnat som gåfva en samling af sina hittills utgifna skrifter. Tacksamheten för gåfvan och den glada förnimmelsen att från Finland erhålla bidrag till belysning af forna tider, som vi här i Sverige kunna förstå, torde bäst visa sig genom en redogörelse för innehållet af dessa skrifter — låt vara att redogörelsen i följd af Månadsbladets starkt begränsade utrymme måste blifva helt kort.

I. *Bidrag till Finlands historia. Med understöd af statsmedel i tryck utgifna af finska statsarkivet genom Reinhold Hausen.* Första delen, h. 1 och 2, 1881 och 1883.

Dessa bidrag innehålla:

1. *Calendarium ecclesie aboensis*, ett facsimile i minskad skala af det calendarium, som förekommer i biskop Konrad Bidz' år 1488 i Lybeck tryckta *Missale aboense*. Kalendariet, tryckt i rödt och svart, innehåller förutom de sedvanliga rent kalendariska uppgifterna, fordom vigtiga upplysningar om tidsskiftenas in-

flytande på menniskornas öden och helsa, särskildt rörande deras gynnsamhet eller ogynnsamhet för åderlåtningen, som spelade en stor rol i medeltidens läkekonst. Såsom bekant är, hade, liksom den enskilde hyllade sig till vissa helgon, äfven de särskilda stiften vissa, som de företrädesvis egnade sin dyrkan. En jämförelse mellan Åbo- och Upsalakalendarierna bringar ock i dagen flere skiljaktigheter, af hvilka dock ingen förtjenar så mycken uppmärksamhet, som den omständigheten att det förra förlägger den hel. Henriks dag till den 20 januari, under det hela den nordiska kyrkan i öfrigt firade minnet af Finlands missionär den 19. Endrägten i öfrigt med afseende på den 19 gör det knappast tvifvelaktigt, att biskop Henrik verkligen omkommit den dagen. I Finland kan man icke hafva varit okunnig om den rätta dagen, svårligen kan man tänka sig ett tryckfel just för denna för Åbokyrkan vigtiga fest. Hr Hausen föreställer sig att Henriksdagens förflyttning till den 20 kan hafva berott derpå, att den dagen firades alltifrån år 1396 en fest för de i Åbo domkyrka förvarade relikerna: bland dem måste sankt Henriks hafva varit de förnämsta och derför firades på samma dag hans minne och hans jordiska qvarlefvor.

2. Ur Åbo-missalet är ock lånad en färglagd teckning föreställande sankt Henrik, omgifven af två knäböjande andlige, biskop Konrad och domprosten Magnus (stjernros) samt två tjenande andlige. Eget nog håller biskop Konrad framför sig kyrkans korstecknade sköld, under det sankt Henrik får tjena som sköldhållare åt sin efterträdares ättvapen. Egendomligt är ock, att en ur skyn nedsträckt hand, i stället för att på öfligt sätt göra välsignelsens tecken, nedlåter sig att hålla en sköld, som genom de två vidstående bokstäfverna angifves tillhöra boktryckaren Bartholomeus Gothan — den samme, som för 400 år sedan i Stockholm tryckte *vita sancte*

Katharine. Hr Hausen finner det troligt, att originalteckningen till detta träsnitt blifvit skickadt från Finland till Lybeck. Möjligheten deraf kan visserligen icke bestridas, men intet synes mig tala derför: biskopen och domprostens ansigten äro lika skematiskt utförda som helgonets och de två tjenande brödernas; handen med boktryckaremärket, som passar godt in i det helas gruppering, bör väl snarast vara påfunnen i Lybeck.

Som bilagor förekomma äfven en af Jæger i Stockholm i ljustryck förträffligt utförd kopia af 1362 års bref, som ger Finnarne rätt att vara representerade vid konungavalet, samt efterbildningar af pappersmärken i de urkunder, som i bandet äro aftryckta.

3. *Dombok för sydvestra Tavastland 1443—1502*, efter original i det finska statsarkivet, samt 4. *Dombok för sydvestra Tavastland 1506—1510 jämte fragment af en dombok af år 1464 samt en skatteräkenskap, begge för delar af egentliga Finland.* Den förra upptager uteslutande egotvister och syneförrättningar, den senare mål af hvarjehanda slag, bland hvilka våldsgerningar framkallat de flesta, 'tredska om slottets rättighet' ej få. Många bidrag kunna här erhållas för kännedomen om lagskipningen, om eganderättsförhållandena o. s. v. [1].

5. *Johan Bures utdrag ur konung Erik XIII:s af Pommern numera förkomna skattebok af år 1413.* K. Eriks skattebok följde konungen ur landet, kom på 1500-talet åter från Pommern, utlånades år 1681 från Riks-

[1] S. 196 förekommer följande sats: Dömdes thenne för:ne hwar tere sak till iij ꝑ för treske om skiwdz fjerdh efter XII:a ranzacan Oleff nilisson q̄ dt. — Samma förkortning förekommer flerestädes och upplöses af hr Hausen i anmärkning under sidan, dock med tvekan, = qui debet. Den rätta upplösningen har dock lemnats af honom i texten s. 127 och 128: queritur dabat (efter omständigheterna dabant); queritur föregås alltid af namnet på åklagaren; subjekt till dabat (dabant) är den (eller de) åklagade. Bland upplösta förkortningar finner man flerestädes *dening*. Då detta icke är ett svenskt ord, borde väl helst *d* (förkortning af *denarius*) hafva utbytts mot *pening*.

arkivet till reduktionskammaren, hvars ordförandes qvitto ännu finnes i behåll, under det den vigtiga handlingen försvunnit. De af Bure gjorda utdragen äro genom hr Styffes bruk af dem för svenska forskare väl bekanta och äro de väl förtjenta af att hafva blifvit tryckta i ett sammanhang — hr Hausen har nämligen tryckt af dem alla, icke allenast det som gäller Finland.

6. *Birger Trolles skatteräkenskaper för Åbo slott 1463—1464,* efter original i Svenska Riksarkivet — vigtiga i synnerhet för skatteväsendets historia

7. *Kyrkoräkenskaper för Kalliala (Tyrvis) socken i Satakunta 1469—1524,* efter original i finska Literatursällskapets ega.

Bandet afslutas med kronologiskt register samt ett alfabetiskt namn- och sakregister.

II. *Diarium Gyllenianum eller Petrus Magni Gyllenii dagbok 1622—1667, med understöd af statsmedel i tryck utgifven af finska Statsarkivet genom Reinh. Hausen,* 1880—1882.

Det måste anses såsom ganska betecknande för de vetenskapliga förhållandena i Finland, att denna dagbok blifvit med understöd af statsmedel utgifven. Petrus Magni Gyllenius, som tog sitt klingande tillnamn efter en holme, till hvilken han en gång hade gjort en angenäm färd, var en bondeson från Vermland, född 1622. Han blef student i Åbo år 1648, graduerad derstädes år 1656, tillträdde följande år en lärareverksamhet inom sitt hemlandskap, hvarest han blef kyrkoherde år 1667. År 1675 afled han. Han har icke på ringaste sätt spelat någon betydande rol i något hänseende, men hans dagbok innehåller hvarjehanda bidrag till skildringen af tidens sociala förhållanden. »Dessa anteckningar, säger utgifvaren, visa, huru en yngling på den tiden, utan några

materiela tillgångar och utan annat stöd än det hans egen inneboende viljekraft skänker honom, söker sig fram till kunskapens och bildningens härdar, huru han vidare genom ärligt och träget arbete utbildar sig, samt huru han slutligen, man vorden, träder ut i samhället och der som en aktad medlem verkar i det allmännas tjenst.» Förre statsarkivarien i Helsingfors dr Bomansson intresserade sig för dagbokens utgifvande, och lyssnande till hans framställning, beviljade regeringen understöd. Detta hedrar såväl dr Bomansson som regeringen.

Ur denna dagbok vill jag allenast meddela ett utdrag, som synes mig rätt märkligt, nämligen

Korpo kyrkas beskrifning.

Hon kallas sankt Mikael, en stor och ståtlig stenkyrka med ett högt stentorn, hon är hvälfd mäkta artigt, allenast en klocka, en stor sakristia af sten, också hvälfd, kyrkan är väl beprydd med beläten och andra gamla monument, altaret står intill väggen. På norra sidan är först sankt Annas beläte, jungfru Marias moder, med tvänne barn i sitt sköte, nämligen jungfru Maria sin dotter och sin dotterson Christus, men Maria räcker en vindrufva åt sin son. Sedan är åter jungfru Marie beläte med sin son och hon hafver på sig tvänne kappor, den innersta af fint tyg och den andra af sammet med insömmadt guld, om halsen har hon en krans med kosteligt tyg, hennes son hafver ock en kappa af sammet på sig. Derhos är åter jungfru Maria beläte, som hafver uti sitt sköte sin döde son, med blodstrimmor öfver hela lekamen. Strax derhos står den enkan, som hade en trätobroder, hafvande en öppen bok i handen, och träder med sina fötter på den domare, som icke ville skaffa henne rätt och fruktade hvarken Gud eller menniskor, de äro båda väl förgylte, han ligger under hennes fötter. Nedanför dem står en engel hos S.

Andreas, som hänger på ett kors. På altartaflan äro många beläten, bland hvilka midt uti stå Nicodemus och Johannes samt med qvinnorna, som begrofvo Christus, bakom står Longinus, den krigsknekten, som stack upp Christi sida, som hafver ett långt spjut i handen. Många andra beläten finnas ock der, om hvilka man vet ingen berättelse. På södra sidan står S. Mikael erkeengel, af hvilken kyrkan har fått sitt namn, ganska artigt förgyld, med ett stort svärd i sin hand, tillika med andra beläten. Der som koret begynnes, är ett gammalt läktare, och midt i honom en predikstol, der de tillförene hafva predikat, och mitt i läktaret är ett altare, att presten var nästan tillika i predikstolen och altaret, allenast han vände sig litet. Öfver detsamma altaret står Christi crucifix, vid ändarne stå englar på höga spiror, frampå läktaret står S. Olof, Norges konung, med en yxa i högra handen och ett guldäpple i den venstra, men hans broder Harald ligger under hans fötter, hufvudet på honom är i folkaliknelse, men den andra delen är i drakehamn med fyra fötter och en lång stjert, båda hafva svart skägg och kronor på hufvudet. Orsaken, hvarför Harald blef formad i en orm eller drake, är att han blef straffad för det han ville icke anamma och vedertaga den rena religionen och gå i kyrkan som S. Olof gjorde. Bredvid på andra sidan läktaret står drottning Margareta med en skäckta i handen, har långt utslaget krusadt hår och en krona på hufvudet. Predikstolen står vid södra väggen. På norra väggen är en stor tafla och der sitter S. Jöran på en hvit häst uti harnesk och rider på draken, med ett spjut stinger honom i halsen, så att det är afgånget, hos honom står en jungfru med ett lamm och hos hans häst en falk. Under kyrkotaket hänga fyra skepp, tvänne fanor och tre ljuskronor, temligen stora. Uti sakristian är ett altare, på hvilket står en kista och när man locket på henne upplyfter,

får man se Christi beläte ligga deruti, svept uti kosteligt tyg, med händerna på bröstet liksom ett lik. Der är ock en stor latinsk bibel med munkastil.

Denna anteckning är af år 1651.

I de officiela uppgifter om de finska kyrkorna, som lemnades af presterskapet på grund af Åbo domkapitels cirkulär af den 31 januari 1749, heter det om Korpo kyrka:

»I Korpå församling är intet tillfinnandes efter Probstens skrifvelse.»

Att i fråga om kyrkliga fornlemningar presterskapets förklaring att intet finnes ingalunda alltid är pålitlig, har mer än en gång blifvit anmärkt. Så äfven här.

Det heter år 1872 i E. N:s lifligt skrifna och sakrika bok *Sommaresor i Finland* s. 119 på följande sätt.

»Korpo kyrka härstammar från den senare gotikens period och bevarar ännu många från samma tid härstammande arkitektoniska detaljer af intresse. Till dessa kunde man ju på sätt och vis räkna den nuvarande korläktarens särdeles vackra barrière, sammansatt af ornamentsfält, hvilka fordom utgjort delar af det under katolicismens dagar i kyrkan uppställda höga skrank, som skilde koret från de profanas rum i templet. Såsom de vackraste och intressantaste detaljer af detta i ek skurna skranket vill jag nämna tvänne s. k. Katarinahjul [1], eleganta sinnrika arbeten i den smakfullaste gotiska stilen.

»Att vi höllo på att närma oss den egentliga vaggan för Finlands kultur, kunde vi märka äfven på den jämförelsevis stora rikedom på helgonabilder och andra kyrkliga träsniderier, som Korpo vördnadsvärda kyrka ännu gömde. Vi funno här icke mindre än några och tjugo dels större grupper, dels enstaka helgonbilder, bland hvilka särskild uppmärksamhet skulle i vårt mu-

[1] Termens lämplighet torde kunna betviflas.

seum skänkas ett Christi-lekamens skrin, det enda vi påträffade på vår resa, samt en madonnabild, hvars stela draperier och mera vanliga, nästan stupida uttryck häntyda på dess höga ålder. Om detta arbete, hvilket möjligen härstammar från 1300-talet, äfvensom om de öfriga konstminnena är här icke den rätta platsen att utförligen berätta. Vi göra derföre nu endast honnör för en sliten, halfförmörknad fana från Carl XII:s tid, fordom tillhörig krigsfolket från denna trakt».

1729 års 'intet' var således, till all lycka, år 1872 mycket.

Betecknande anser jag Gyllenii skildring af Korpo kyrka vara uti det hänseendet, att den visar, huruledes en studerande, som tydligen intresserade sig för kyrkliga minnen, blott föga mera än 100 år efter reformationen icke eger någon riktig kunskap om bildernas betydelse, utan om den ej visste något att berätta, så snart ej i orten någon sägen bevarats från föregående tider. De sägner, som meddelades honom, dela för öfrigt lytet hos de flesta sägner, som gå från mun till mun, genom i att visa spår af den diktande förmåga, som på egen hand konstruerar förklaringen af det man icke vet. Enkan, som hade en trätobroder och trampar på den orättrådige domaren, torde vara ett alster af denna fantasi. Ett misstag är det att låta sankt Olof trampa sin broder Harald hårdråde, som här får alldeles obilligt lida: det är den, som vållade konungens död, man ser under hans fötter. Ett löst hugskott är det ock, att den krönta qvinnan med utslaget hår och skäkta (d. v. s. pil) i handen skall föreställa dr. Margareta; af en jordisk drottning borde en bild i kyrkan ej kunna visa sig annorledes än som knäböjande. Under förutsättning, att bildens attribut verkligen var en pil, torde Gyllenius hafva, i stället för unionsdrottningen, haft för sig en bild af den hel. Dorotea.

III. *Kuustö slott, historisk-arkeologisk beskrifning af Reinhold Hausen* (4 pl.), *utgifven med bidrag af statsmedel*, 1883.

På bekostnad af den finska Vetenskapssocieteten utgräfde hr Hausen större delen af Åbobiskoparnes i egentliga Finlands skärgård anlagda borg Kuustö eller rättare Kuusto (finska ordet kuusisto betyder granskog). Utförligt redogöres i denna bok för biskopsgårdens historia samt för resultaten af gräfningarna.

Om borgens betydenhet väckes en aning af de murar och rum, som blottats. Planscherna visa dels borgens i forna tider isolerade läge, dels anläggningen af källarvåningen och omgifningsmurarna, dels återstoden af den öfre våningen, dels genomskärningar efter två å planritningen dragna linier. Här fanns en inre borggård och en yttre, delad i flere afdelningar, samt en mängd källar-rum, af hvilka tre, Å, Ä och Ö, ej varit tillgängliga annat än genom luckor anbragta i det forna golfvet.

Murarne äro till allra största delen uppförda af gråsten; tegel har endast i ringa mon blifvit användt. Takteglet har varit platt.

Kuusto tillhörde Åbobiskoparne helt visst redan år 1295. Hr Hausen antager med tidigare forskare, att fästet uppfördes år 1317 samt att det undergått en fullständig ombyggnad, sedan biskop Magnus Olai Tavast år 1412 hade tillträdt styrelsen öfver det finska stiftet. Som bevis för det tidigare fästets tillvara anföres dels en uppgift i Juustens biskopskrönika, att Kuusto slott (*castrum*) uppfördes år 1371, dels de två omständigheterna, att år 1356 fanns en fogde, prefectus, på Kuusto, samt att biskop Hemming år 1364 hade 40 väpnare, hvilket anses gifva ett ungefärligt begrepp om slottsbesättningens talrikhet. Ett så sent vitsord som

Juustens är dock icke afgörande, biskopen kunde hafva fogde äfven på gårdar, der ej fäste fanns och det finnes intet, som angifver att de 40 väpnarne utgjorde besättning i Kuusto. Den första samtida urkund, som omtalar ett *castrum*, ett fäste, å Kuusto, är skrifven af biskop Magnus Tavast till domprosten Thomas i Strängnäs — den sedermera så fräjdade biskopen — således efter 1412, då Magnus besteg biskopsstolen och ej senare än 1429, då Thomas upphörde att vara domprost, sannolikt ej senare än 1428, eftersom Thomas redan i derpå följande januari kallas biskop. Efter denna tid kallas Kuusto, så godt som alltid när det nämnes, *castrum*, men aldrig tidigare. Det synes mig derför sannolikast, att fästet ej är äldre än 1400-talets andra eller tredje decennium. Som Finland låg mera än Sverige öppet för barbariska grannar, kan väl på gården en och annan åtgärd till skydd mot anryckande fiender hafva blifvit gjord, men intet finnes, som synes gifva rätt att före biskop Magnus Tavasts tid tala om ett fäste eller en slottsbesättning. Denna senare byggnadstid svarar och mot förhållandena i det gamla Sverige. År 1388 omtalas första gången erkebiskopens borg vid Almare-Stäk, Strengnäsbiskoparnes Tynnelsö uppfördes likaledes först mot slutet af k. Albrekts regering, Linköpingsbiskoparne befäste Rönö, sedan de erhållit godset af dr. Margareta. Rönö borg omtalas första gången år 1421.

IV. *Anteckningar gjorda under en antiqvarisk forskningsresa sommaren 1870 i Vestra Nyland af Reinhold Hausen, utgifna med finska statsmedel,* 1872 samt

V. *Anteckningar gjorda under en antiqvarisk forskningsresa sommaren 1871 i egentliga Finland samt på Åland af Reinhold Hausen, utgifna med bidrag af finska stats- och universitetsmedel,* 1873.

Dessa två häften innehålla en omsorgsfull redogörelse för en del finska kyrkor samt de i dem för-

varade fornminnena från medeltiden och från nyare tid. Det är helt naturligt, att man i sydvestra Finlands kyrkor finner ungefär enahanda föremål som i det svenska erkestiftets. Vissa af de här skildrade kyrkorna äro dock så rika på fornlemningar, att få uppländska kunna täfla med dem. Flere af de finska kyrkorna inom det skildrade området äro treskeppiga; det är på Upplands landsbygd ytterst ovanligt att finna annat än enskeppiga kyrkor.

De två häftena beledsagas af teckningar, hvilka dock i allmänhet icke äro så väl utförda, som önskligt hade varit; i flere fall gifva de dock den sakkunnige en tillräcklig föreställning om det skildrade föremålet.

Af de nyare tids föremål, som i de två häftena afhandlas, äro epitafierna de, som kunna tillocka sig det allmännaste intresset. Då ett af dessa, med hvarjehanda bihang, till upphofsman har en person, som någon tid utöfvade inflytande på Sveriges öden, och det utan tvifvel är för hans karaktär betecknande, tillåter jag mig att om det lemna en närmare redogörelse. Upphofsmannen är ingen mindre än excellensen Reuterholm, föremålen äro hans föräldrar, riksrådet Christian Reuterholm † 1773 och dennes friherrinna, född Gyllenstjerna † 1783. Från Sjundeå kyrka, der epitafiet m. m. ursprungligen uppsattes, blef alltsammans bortflyttadt år 1815, då excellensens arfvinge, baron Axel Reuterholm, enligt farbroderns testamentariska förordnande, afyttrade de två i Sjundeå socken liggande familjegodsen.

I grafkorets bakgrund syntes ett förgyldt monument, föreställande Reuterholmska och Gyllenstjernska hjertvapnen, förenande sig vid en urna, hvarunder stod att läsa:

DET
OFÖRGÄNGLIGA . UPPRESER . DENNA . MINNESVÅRD .
FÖRVANDLING . OCH . GLÖMSKA . UPPFRÄTER . ALLENAST . DET . FÖRGÄNGLIGA .
DETTA . ÄDLA . PARETS . HÖGA . BÖRD . BERÖMLIGA . BEDRIFTER . LYCKA .

SÄLLSAMMA . VÄLFNINGAR . UNDERGÅ . DET . ALLMÄNNA . ÖDET.
DERAS .
WETT . RÄTTVISA . STÅNDAKTIGHET . DYGD . GUDSFRUKTAN . BLIFVA .
DERAS . OFÖRGÄNGLIGA . SKATT .
WANDRINGSMAN!
DITT . OCH . EFTERKOMMANDES . OFÖRGÄTLIGA . EFTERDÖME .

Derefter följde några kortfattade biografiska notiser. Kring väggarna hängde taflor med följande märkliga bilder och sentenser:

1) en stjerna — *lyser i evig klarhet.*

2) en nedgående sol, som gången ur åskmolnen i zenit, klarnar vid horisonten — *att annorstädes uppgå.*

3) en natteld — *mörkret fördubblar dess glans.*

4) en mot solen sträfvande örn — *föraktar det nedriga.*

5) en komet — *knappt en i hvart seculo.*

6) en fyrbåk — *upphöjd att desto mera lysa.*

7) ett berg träffadt af åskviggar — *förblifver orörlig.*

8) ett monogram af M och G (moderns initialer), hvaröfver en seraf håller en krona: *den sista kronan ger himmelen.*

9) ett klyfvaresegel — *lika i med och mot.*

10) en galloperande häst (Reuterholmska hjertvapnet) — *nec aspera terrent.*

11) en stjerna (Gyllenstjernska hjertvapnet) — *coelo reddita.*

12) en lummig tall — *nec sol nec frigora mutant.*

13) åter en komet — *in tenebris clarior.*

Ytterligare funnos fyra taflor, å den första lästes:

»Då efter tjugu års saknad åt en vördad Faders minne, och efter tijo års, åt en dyrckad Moders stoft, den 29 Augusti 1793 uppå deras Graf i Finland det Monument upprestes, en sörjande Son, Hans Excellence Presidenten i Kongl. Kammar Revisionen och Öfverkammarherren hos Hennes Kongl. Maj:t, Encke Drottningen, m. m. Herr Baron Gustaf Adolph Reuterholm, till

hugkomst af dess älskade Föräldrar låtit förfärdiga, afsöngos der tillika Stancer: — werserna söngos af under Godset lydande Bönders Barn, hvilkas föräldrar så ofta, genom Salige Hans Excellences och hans wärda Makas Välgerningar, sett sig räddade ifrån hungersnöd och elände; de samma beströdde nu äfven Grafven med friska blommor».

De öfriga tre taflorna innehöllo versarne, af hvilka sju handla om de döda, åtta om den efterlefvande sonen. Äfven om utrymme funnes, vore det svårligen lämpligt att här aftrycka dem. Det kan var nog att återgifva denna enda vers:

Från höga wärf som wälfva Rikens öden
Till oss Hans suck från Mälarns stränder går;
Att på det stoft här gömmes efter döden
De blomster strö som vext i deras spår.

Hr Hausens förklaringar af de föremål han omtalat äro i allmänhet korrekta. I förbigående må allenast anmärkas, att det qvinliga helgonet med modellen af ett kloster (? — månne ej snarare kyrka?) näppeligen är den hel. Birgitta.

Ett exempel på uppkomsten af sägner äfven i nyaste tid förekommer äfven här. Å Östansjö rusthåll i Töfsala socken förvaras en stor silfverkanna (rymmande 13 qvarter och vägande 242 lod), i hvilken flere stora silfvermynt sitta. Om denna kanna berättar sägnen på stället. »I förra hälften af 1700-talet fann en notfiskare Johan Österman (en af den nuvarande egarens förfäder) i Stockholms ström, då han derstädes en gång drog not, en kista, inneslutande en mängd dyrbarheter och deribland förnämligast 'kongl. svenska kronan'. Dessa klenoder skulle hafva blifvit i strömmen nedsänkta vid Kristiern tyranns annalkande mot hufvudstaden. Fyndet hemböds af fiskaren åt konungen till inlösen, och denna gaf mannen i utbyte följande saker: en silfverkanna (den

i fråga varande), två silfverbägare, ett silfverbäcken, en silfverkedja, ett silfverbälte, två dussin silfvermatskedar och en stor summa penningar».

Att handelsmannen och notfiskareåldermannen i Stockholm Johan Österman (f. 1695 † 1769) i testamente gifvit denna silfverkanna till Östansjö rusthåll är visserligen säkert, men längre kunna vi icke gå i tillit. Kannan är för öfrigt arbetad i Stockholm år 1695 för en J. F. Kilburger och hans hustru E. M. Belouw.

VI. *Presterskapets redogörelser om forntida minnesmärken i Finlands kyrkor, samlade af A. A. von Stiernman, utgifna af R. Hausen*, 1882, på bekostnad af finska Vetenskapssocieteten.

Som ett supplement till denna skrift kan räknas:

VII. *Afbildningar af vapensköldar fordom uppsatta i Finlands kyrkor. Efter en gammal handteckning i tryck utgifven af R. Hausen.*

Vapnen äro visserligen flyktigt ritade, men då originalen i flere fall nu äro förlorade, hafva vi allt skäl att vara tacksamma för omtanken först att rita, sedan att utgifva dem.

Hr Hausen (nu finsk statsarkivarie) är att lyckönska till den vackra författare- och utgifvareverksamhet, å hvilka ofvanstående arbeten lemna prof. De finska forskarne äro att lyckönska för den beredvillighet, med hvilket regering och vetenskapliga samfund möjliggjort utgifvandet.

Hans Hildebrand.

Etnografiska forskningar i sammanhang med Vanadis' verldsomsegling.

Akademien har rörande detta ämne hos Kongl. Maj:t gjort följande framställning.

Till Konungen.

Då för närvarande en längre sjöexpedition, ämnad att kringsegla jorden, lärer förberedas, anser sig Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien på grund af de vetenskapliga uppgifter, som blifvit henne föresatta, pligtig att hos Eders Kongl. Maj:t göra följande underdåniga framställlning.

När år 1851 fregatten Eugenie under befäl af dåvarande kommendörkaptenen m. m. C. A. Virgin lemnade Stockholm för utförande af en verldsomsegling, hade några dagar tidigare Riksantiqvarien till Statsrådet och Chefen för Sjöförsvarsdepartementet gjort hemställan derom, att detta tillfälle att komma till af svenska fartyg sällan besökta trakter måtte få begagnas till riktande af Svenska Statens historiskt-antiqvariska Samlingar och kongl. Myntkabinettet och att för sådant ändamål chefen för expeditionen måtte få uppdrag att för nämnda samlingar inköpa s. k. etnografiska föremål samt icke-europeiska mynt, och hade, på grund af denna hemställan, Virgin erhållit Eders Kongl. Maj:ts befallning att besörja detta ifrågavarande uppdrag med under händer hafvande medel, dock icke öfverstigande ett belopp af 1,000 riksdaler banko och mot framdeles skeende ersättning.

Efter återkomsten till fäderneslandet aflemnades till Akademien 22 mynt och en half bunt cash samt 209 etnografiska föremål. Mynten förvaras i kongl. Myntkabinettet. Då Akademien icke disponerar öfver så stort utrymme i nationalmuseibyggnaden, att hon kan i den-

samma anordna en etnografisk samling, ehuru en sådan, med hänsyn till föremålens art, är närmast jämförlig med den fornsakssamling, som ingår i Statens Historiska Museum, har Akademien, som icke ansett det insamlade etnografiska materialet böra magasineras och derigenom göras för allmänheten otillgängligt, deponerat det hos Vetenskapsakademien, som för sin under en zoologie intendents vård stälda etnografiska samling kunnat anskaffa en lokal, som på vissa dagar hålles för allmänheten tillgänglig. Vitterhets Historie och Antiqvitets-Akademien har dervid dock behållit en del föremål hvilka synts henne göra största nyttan i den komparativa arkeologisk-etnografiska typsamling, som Akademien bildat till tjenst för dem, som vilja göra studier i den arkeologiska afdelningen af Statens Historiska Museum.

Det material, som under Eugenie-expeditionen insamlades, var ganska värderikt, men insamlandet hade icke skett på ett systematiskt sätt. Motivet för Riksantiqvariens hemställan om inköp af etnografiska föremål var hans önskan att till belysning af våra fornsaker erhålla ett komparativt material. Af de hembragta föremålen voro emellertid de flesta icke i främsta hand egnade att tjena till belysning af Sveriges arkeologiska förhållanden, under det de deremot voro af stor betydelse för ett etnografiskt museum, i hvilket alstren af de olika folk, som icke äro i besittning af europeisk bildning, ordnas icke efter deras större eller mindre frändskap med det arkeologiska materialet, utan efter deras härkomst, efter folken, hvilkas art af bildning de belysa.

Under de sträfvanden att från olika synpunkter studera menniskoslägtet, som känneteckna vårt århundrade, hafva flere vetenskaper på ett glädjande sätt utvecklat sig, såsom antropologien, språkforskningen o. s. v. Bland dessa vetenskaper har äfven på senare tider ett vigtigt rum intagits af etnografien, hvilken vetenskap

för sin utveckling behöfver rika samlingar af kulturföremål från jordens olika delar och folk. Länge ansåg man det vara tillräckligt att insamla och utställa sådana föremål, på det allmänheten i det etnografiska museet skulle få en illustration till geografien. På senaste tid har deremot det etnografiska materialet blifvit föremål för ett verkligt vetenskapligt studium, till hvars uppgifter bland annat hör utforskandet af de kulturströmningar, som förekommit och förekomma i naturfolkens verld. Då det ligger i sakens natur att naturfolken icke ega någon historia och då deras öden och förhållanden allenast undantagsvis finna en plats i de civiliserade folkens häfder, är det allenast det etnografiska materialet, som kan, när det vederbörligen blifvit studeradt, gifva tillfälle till nyss antydda, för kännedomen af menniskoslägtet ytterst vigtiga studier.

För det vetenskapligt etnografiska studiet är det icke nog att hafva rika samlingar, hvilkas innehåll, till en stor del tillfälligtvis insamladt, med afseende på fråga om härkomst o. d. ofta lemnar mycket öfrigt att önska och derför gör de vetenskapliga slutsatserna osäkra. Det är nu mera än tillförene nödvändigt att hafva ett *kritiskt* insamladt material, på det den för kännedomen om vårt slägte vigtiga vetenskapen må kunna utveckla sig på ett fruktbringande sätt.

Visserligen hafva på senare tid vetenskapliga expeditioner till en eller annan del af jorden riktat Europas museer med ett kritiskt insamladt material. Så har t. ex. Vegaexpeditionen till Sverige hemfört dyrbara samlingar från Tschuktscherna i Asien och Eskimåerna vid Berings sund. Men ännu har icke vid någon verldsomsegling tillfälle varit beredt för en vetenskapligt bildad etnograf att medfölja för att inom det stora antal folk, som under en sådan lång färd besökas, göra studier och och insamla föremål. Akademien stödjer denna uppgift

dels på den kännedom, hon har om hittills verkstälda verldsomseglingar, dels och förnämligast på ett yttrande härom gifvet af hofrådet A. B. Meyer i Dresden, som sjelf företagit vidlyftiga undersökningsresor å de malajiska öarna, som först af Europeer vandrat tvärt igenom Nya Guinea, företagit noggranna undersökningar af Negritos på Filippinerna samt i Dresden år 1875 grundlagt det kongliga etnografiska museet, hvars föreståndare han fortfarande är. Af det yttrande, som afgifvits af denne man, hvars kompetens i detta afseende icke kan betviflas, tillåter sig Akademien att bifoga de delar, som kunna anses särskildt egnade att belysa denna fråga.

Det synes Akademien vara af vigt, att Sverige, som vid flere tillfällen kunnat i vetenskapligt afseende gå före Europas öfriga nationer, allt framgent följer de höga exempel, som föregående tidskiften gifvit. På grund deraf samt då de etnografiska studierna äro så nära beslägtade med de arkeologiska, med hvilka Akademien är pligtig att sysselsätta sig, och då hennes andre amannuens dr Hjalmar Stolpe är den ende Svensk. som idkat vetenskapliga etnografiska studier och för dessa inom utlandet rönt mycket erkännande — så erhöll han, under de forskningsresor han som Jakob Letterstedts stipendiat företog, af dåvarande Nederländske inrikesministern uppdrag att afgifva yttrande öfver det vigtiga etnografiska riksmuseets i Leiden tillstånd, hvarjämte en af honom uppgjord plan sedermera i alla väsentliga delar lagts till grund för omordnandet af detta museum — har Akademien ansett det tillkomma sig att göra en underdånig framställning derom, att Eders Kongl. Maj:t täcktes besluta, att dr Stolpe skall deltaga i den nämnda verldsomseglingen för att under densamma tillgodose den etnografiska vetenskapens intressen samt, då hvarken Akademiens statsanslag eller de till hennes disposition genom enskildes välvilja stälda medel kunna för sådant ända-

mål användas, att de för hans deltagande i expeditionen nödiga medel må af Eders Kungl. Maj:t anvisas.

Den i en sådan expedition deltagande etnografen bör naturligtvis icke allenast göra iaktagelser, utan ock för Statens räkning insamla etnografiska föremål, hvilket i de flesta fall icke kan ske annat än genom köp. Såsom redan blifvit nämndt, voro för sådant ändamål 1,500 kronor ställda till kommendörkapten Virgins disposition. Akademien anser sig icke böra nu för sådana ändamål ifrågasätta beviljandet af ett statsanslag, då Akademien hyser förhoppning, att medel till inköp för statens räkning möjligen skola erhållas genom enskilda personers välvilja.

Under en verldsomsegling kan visserligen icke det utsända fartyget stanna i hamn så länge att tillfälle beredes för den medföljande etnografen att i trakten företaga vidlyftiga undersökningar. Men derest expeditionen åtföljes af en vetenskaplig etnograf, är han, på grund af sina föregående studier, i stånd att på förhand veta, hvad i främsta rummet är att söka i hvar hamn, som anlöpes, och bör han i följd deraf äfven under korta rastetider kunna utveckla en för vetenskapen gagnande verksamhet. Sedan planen för resan blifvit fastställd, böra dessutom, dels derest Eders Kongl. Majestät täckes låta underätta vederbörande svenska konsulat derom, att expeditionen äfven har ett etnografiskt syfte, dels på enskild väg, förberedande åtgärder kunna vidtagas, som böra tillförsäkra etnografens arbeten en lyckosam fortgång.

Med det lifligt intresse, som i våra dagar egnas den svenska vetenskapens utveckling, torde lätt hända att från andra håll framställningar göras om beredande af tillfälle för andra vetenskapsmän att deltaga i expeditionen. Akademien är öfvertygad att hvarje sådan framställning, som blifvit gjord eller kan komma att göras,

är fullt befogad och att ett bifall dertill skulle bidraga till vetenskapens främjande. På samma gång inser Akademien, att anordningar för en expedition af detta slag afsedd i främsta rummet för öfning i sjöväsendet, icke medgifver tillfredställandet af alla önskningar från de vetenskapliga auktoriteternas sida. Under dessa förhållanden anser Akademien sig böra i underdånighet framhålla, att i fregatten Eugenies expedition deltogo en botanist och en zoolog, att naturforskare ofta deltagit i från andra stater utgångna långa sjöexpeditioner, men att, som Akademien tror sig veta, ännu aldrig en vetenskaplig etnograf deltagit i någon sådan expedition och att billigheten derföre synes kräfva, att i detta fall etnografiens intresse i främsta rummet tillgodoses, hvarvid det icke torde få anses ovigtigt, att Sverige derigenom gifver Europas öfriga nationer ett vackert föredöme.

Akademien är beredd, att derest Eders Kongl. Maj:t så behagar bestämma, inkomma med framställning öfver de orter, i hvilka anställandet af etnografiska forskningar skulle vara af största vigt, samt om arten af de forskningar, som böra i hvarje sådan ort anställas.

Underdånigst.

Följande förslag till arbetsplan för en etnograf under en verldsomsegling har, på begäran, blifvit till Kongl. Maj:t inlemnadt:

Under förutsättning att expeditionen komme att beröra Syd-Amerikas kuster, några ögrupper i Stilla Oceanen, Nord-Amerikas vestkust, Japan, China och områden deremellan och Suez-kanalen, skulle den expeditionen åtföljande etnografen i de hamnar, som vid sådana tillfällen vanligen pläga anlöpas och i mon af det uppehåll, som på hvarje ställe kunde medgifvas, hafva följande uppgifter att lösa.

I *Rio de Janeiro* böra föremål från det inre af Brasilien kunna erhållas, i synnerhet om genom dervarande svenska general-konsulat lämpliga förberedelser vidtagas, samt uppgifter rörande försäljningslokaler, privatsamlingar etc. utan tidsutdrägt stå till buds. Vidare bör den vigtiga etnografiska afdelningen af nationalmuseet studeras, samt här, likasom öfverallt, der museer finnas, teckningar och andra kopior utföras.

Buenos Ayres. Insamlande af ethnografica som ofvan, samt studier i den etnografiska afdelningen af det under den berömde Burmeisters ledning stående National-Museet.

Montevideo. Ethnografica från det inre af landet böra äfven här kunna erhållas.

Magalhaes' sund. Om färden går här igenom torde, såsom vanligt, Eldsländingar infinna sig, af hvilka man bör kunna tillbyta sig diverse föremål. Medför etnografen, såsom önskligt, fotografi-apparat med torra plåtar, bör tillfället ej lemnas obegagnadt till fyllande af det djupt kända behofvet af vetenskapligt brukbara porträtt af dessa infödingar.

Valparaiso. Förutom de insamlingar af ethnografica, som här kunna göras, bör etnografen, om tiden det medgifver, besöka den några få timmars jernvägsresa aflägsna hufvudstaden Santiago de Chile, hvars under den framstående tyske naturforskaren Philippis ledning stående national-museum innehåller en ytterst vigtig etnografisk samling, såväl från fastlandet, som från Polynesien, bland annat två af de 8 kända trätaflorna med inristad bildskrift från Påskön, hvilken ö äfven för öfrigt lär vara representerad i museet.

Ginge färden härifrån inåt Stilla Oceanen, vore högeligen önskligt, att den så ytterst sällan besökta *Påskön* anlöptes. Denna ö, mest märklig genom sina till flere hundraden uppgående kolossala stenstoder,

samt genom sina många byggnadsruiner, har aldrig blifvit fullt tillfredsställande undersökt och det lider intet tvifvel, att ett besök derstädes, om också blott för några få dagar, skulle göra vetenskapen högst betydande tjenster, så mycket mera, som de få befintliga uppgifterna om ön i många vigtiga fall motsäga hvarandra. Dels behöfva statyerna fotograferas, den på deras hufvudbonader ofta förekommande bildskriften kopieras, hvilket hittills aldrig skett, pålitliga planritningar öfver några af de märkligaste i en aflägsen forntid af stenblock uppförda byggnaderna ofvan och under jorden uppgöras m. m. Derjämte borde åtminstone de mera framstående typerna bland den numera till föga öfver 100 individer hopsmälta och tvifvelsutan snart utdöende befolkningen fotograferas, hårprof tagas, färgbestämningar göras, om möjligt ansigtsmasker samt gipsafgjutningar af händer och fötter tagas, allt arbeten som med biträde af intresserade officerare och läkare skulle utan svårighet kunna verkställas på kort tid, och som för alla tider skulle bereda den svenska expeditionen ett framstående rum i etnografiens annaler. Det bör anmärkas att en på ön sedan fyra år bosatt engelsman, Mr Salmon, talar infödingarnes språk och att man således kan få tillfälle att uppteckna sådana sägner som ännu kunna bevaras hos den lilla återstoden af den befolkning, som för omkring 100 år sedan räknade vid pass 3,000 själar.

Om vindförhållanden eller andra omständigheter skulle föranleda en färd till *Poumotu-* och *Marqesasöarna*, skulle vinsten för etnografien deraf vara ofantlig. Utom det att dessa öar ännu torde kunna erbjuda månget vigtigt bidrag till de etnografiska samlingarna, vore pålitliga kopior af tatueringsmönster, proportionsmätningar af infödingars kroppar, allt saker som hittills på det oförlåtligaste försummats, af största vigt, äfven

om aldrig så litet kunde medhinnas. Detsamma gäller om de vestligare belägna ögrupperna.

Ginge kosan härifrån åt norr, och till ex. *Callao* anlöptes, finge etnografen ett rikt fält för sin verksamhet i *Lima*, hvarest isynnerhet peruanska antiqviteter kunna erhållas och der ett vigtigt museum finnes.

De *Havaïiska öarna* erbjuda visserligen föga tillfälle till riktande af de etnografiska samlingarna, men de antropologiska undersökningarna äro af så mycket större vigt. För öfrigt skulle etnografen utan tvifvel af den i Maui bosatte Svensken, kretsdomaren Abraham Fornander, som genom sina i England utgifna arbeten öfver den polynesiska rasen visat sig synnerligen bevandrad i de Havaïiska öarnas gamla historia och språk, kunna erhålla en mängd vigtiga upplysningar, dem man förgäfves söker i den befintliga literaturen.

San Fransisco erbjuder rikt tillfälle att förvärfva indianska föremål från kontinentens vestra delar och öarna utefter dess kust och dessutom möter man här, likasom öfverallt i större hamnar en mängd föremål från skilda trakter af Stilla Oceanen. För detta ändamål borde framför allt sådana «shops» i närheten af hamnen, der sjömän pläga realisera sina kuriosa, af etnografen besökas, likasom ock sådana i hamnen liggande fartyg som nyligen återkommit från i etnografiskt afseende vigtiga områden i och omkring oceanen. Staden eger dessutom ett betydande museum, hvars etnografiska afdelning utan tvifvel innehåller mycket för en europeisk forskare nytt och oväntadt.

Japans rikedom på för kulturvetenskapen vigtigt materiel är för känd, att behöfva framhållas. Med förbigående af det i vetenskapligt hänseende värdelösa kram, som vanligen hemföres till Europa, skulle det åligga etnografen

att, om tiden det medgåfve, besöka någon af de i senare tid upptäckta kjökkenmöddingerne från landets stenålder, och att i alla händelser söka erhålla prof af i dessa fornlemningar och annorstädes funna stenredskap m. m.,

att i offentliga och privata samlingar söka följa landets arkeologiska utveckling,

att bland den japanska kulturens alster från historisk tid söka erhålla sådana föremål, som äro för folkets seder och bruk särskildt betecknande och upplysande och

att dervid särskildt koncentrera sina bemödanden på det religiösa området, såsom det på en gång vigtigaste och i följd af bristen på tillräckligt material minst utredda af dem, som dragits under den europeiska forskningens pröfning. Ett med plan och urskilning gjordt urval bland den mängd bilder af gudomligheter, som tillhöra det japanskt-buddhistiska pantheon, är ett af Japanforskningens djupast kända behof[1].

Om tillfälle erbjuder sig att få se några representanter af det egentligen i landets nordligaste delar bosatta Aïno-folket, bör detta af etnografen ej försummas, samt alla till buds stående vetenskapliga medel (mätningar, fotografering m. m.) användas, för att söka bidraga till utredandet af detta egendomliga folks så mycket omtvistade härstamning. Etnografiska föremål från Aïno-folket (egendomliga drägter, smakfullt, i karakteristisk stil snidade träsaker etc.) böra kunna erhållas genom åtgärders vidtagande på förhand.

Anlöpas *Liu-kiu-öarna*, möter en egendomlig, med Japaneserne beslägtad folktyp, som vetat bättre än hufvudfolket bevara sina ursprungliga seder och derföre är af

[1] Dr Stolpe har såsom Letterstedtsk stipendiat år 1881 i det åt östra Asiens religioner särskildt egnade storartade Musée Guimet i Lyon genomgått en kurs i japansk-buddhistisk ikonografi för den vid museet anställde lärde japanesen Y. Ymaïzoumi.

största intresse, så mycket mera, som dessa öar ej veterligen varit besökta af någon etnograf.

Mängden af de göromål, som skulle falla på etnografens lott vid eventuelt anlöpande af någon *kinesisk* hamn, sammanfaller till arten närmast med det för Japan anförda.

De *annamitiska* och *kokinkinesiska* etnografiska förhållandena äro jämförelsevis så litet kända, att äfven den flygtigaste beröring med dessa land kan bringa vetenskapen mycket nytt material.

Af mycket stort etnografiskt intresse är *Siam.* Bangkok med omgifningar (t. ex. de genom en lätt flodfart tillgängliga storartade ruinerna af den gamla hufvudstaden Ayuthia) gömma ännu svaret på mången etnologisk gåta.

Philippinerna erbjuda t. o. m. i närmaste granskapet af Manila outtömliga fält för etnografisk forskning. Såsom bevis på huru mycket, som kan på kort tid uträttas, kan anföras, att den bekante ryske forskaren Miklukho-Maclay under ett 5 dagars besök i Manila våren 1873 hann bland annat göra en exkursion till de i Mariveles-bergen boende s. k. Negritos och bland dem verkställa en mängd kropps- och hufvudskålsmätningar, som väsentligt bidragit till kännedomen om dessa så föga kända stammars antropologiska ställning.

(Forts.)

Detta nummer lades under pressen den 2 Sept. 1883.

Stockholm, 1883. Kongl. Boktryckeriet.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens
MÅNADSBLAD.
REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.
136, 137 o. 138. 1883. April, Maj o. Juni.

Etnografiska forskningar i sammanhang med Vanadis' verldsomsegling.

(Forts.)

Ett bland de tacksammaste fälten i etnografiskt afseende äro, förutom *N. Guinea* sjelft, de närmast öster om denna kontinent belägna ögrupperna *Nya Britannien*, *Nya Irland*, *Nya Hannover*, *Amiralitets-*, *Echiquier-*, *Anachoret-* och *Eremit-öarna* m. fl., hvilka ännu äro högst otillräckligt kända. Äfven de sydligaste af under holländsk lydnad stående malajiska öarna, från *Timor-Lant*, kedjan fram till *Bali*, den sistnämnda isynnerhet vigtig genom sina i malajisk jordmon omplanterade och derigenom behörigen modifierade indiskt-brahmanska kulturelement, äro alla så otillräckligt kända och erbjuda en sådan praktfullhet i sitt etnografiska material, att äfven ett hastigt anlöpande af detta 'Indiens paradis' skulle medföra lysande resultat och vore ur etnografisk synpunkt vida att föredraga framför de ofvan nämnda s. k. malajo-kinesiska staterna längs Asiens kust.

På *Java* är *Batavia* den äfven i etnografiskt afseende vigtigaste orten genom sitt storartade och väl ordnade etnografiska museum, väl kändt i Europa för sina mönstergilla kataloger och af afgörande betydelse för studiet af den malajiska kulturen. Här böra ock goda samlingar af malajiska föremål kunna göras samt många olika malajiska folktyper studeras.

Singapore bör kunna gifva rikt tillfälle till samlingarnas kompletterande från flere håll. Särskildt kan verksamt biträde påräknas af den numera här bosatte Mr Hugh Brooke Low, adoptivson af den bekante Radjah Brooke och en tid sjelf ett slags 'vice konung' öfver en del af Sarávak-dajakerne på Borneo, hvilken lofvat dr Stolpe att vara behjelplig med anskaffande åt Sverige af ethnographica från Sarávak och närgränsande trakter.

På *Ceylon* kunna Veddahs gifva sysselsättning, om det gällde, för veckor, och de skördar etnografen har att göra på det *indiska fastlandet* behöfva ej särskildt framhållas.

Äfven under återstoden af resan, förutsatt att den ginge genom Suez-kanalen, kunde månget tillfälle gifvas till nyttig verksamhet för etnografen, i den mon tiden medgåfve något uppehåll på någon *egyptisk ort* och t. ex. i *Tunis*.

Stockholm den 24 februari 1883.

Det är naturligt, att först sedan resplanen blifvit uppgjord, kan en ordentlig arbetsplan för etnografen uppgöras.

För anskaffande af medel till inköp af etnografiska samlingar har följande upprop utfärdats.

Oaktadt de vetenskaper, som handla om menniskan sjelf, borde ligga henne närmast af alla, har dock en af de vigtigaste bland dem, den *allmänna etnografien*, först på den senaste tiden börjat få en fastare grundläggning och i samma mon tillvinna sig ett allmännare intresse. Man har börjat inse såväl denna vetenskaps stora vigt i och för sig, som ock dess betydelse för den allmänna bildningen och, mången gång, äfven för menniskans rent praktiska intressen. Öfverallt i utlandet bemödar man

sig derför att bilda etnografiska museer, och ansträngningarna härför måste göras så mycket kraftigare, som den europeiska civilisationen redan på stora sträckor af jordklotet utplånat hardt när hvarje spår af den ursprungliga kulturen, och detta utrotningsarbete allt jämt oemotståndligt fortgår. Det är ej blott de stora och rika staterna, som känna den förpligtelse de ega mot denna vetenskap, hvilken otvifvelaktigt kommer att blifva en af framtidens vigtigaste; äfven de mindre täfla att i detta afseende häfda sin ställning såsom kulturstater, och det bör för oss Svenskar vara en kraftig uppmuntran, att vårt lilla grannland Danmark vetat att skapa ett etnografiskt museum, som i lång tid varit och ännu är Europas mönstermuseum. Väl ega vi i Riksmusei, Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens och Svenska Sällskapets för Antropologi och Geografi numera förenade etnografiska samlingar en grundstomme, som öfverträffar hvad man mångenstädes i utlandet haft att bygga på, men till ett verkligt vetenskapligt museum, ett museum, som skall förmå hos oss bilda en vetenskaplig skola och för den bildningsökande allmänheten blifva en källa till vidgade kunskaper, är materialet dock för litet.

Ett gynsamt tillfälle, det gynsammaste, som sannolikt på mycket lång tid kan gifvas till fyllande af detta behof, erbjuder sig nu, då en verldsomsegling med ett af den Kongl. Flottans örlogsfartyg är afsedd att i höst företagas och Kongl. Maj:t medgifvit, att en vetenskapligt bildad etnograf må få åtfölja denna expedition. Den etnograf, som för ändamålet blifvit designerad, är amanuensen doktor Hjalmar Stolpe, hvars namn är berömligt fästadt vid de bekanta arkeologiska undersökningarna på Björkö, och som derjämte gjort etnografien till specielt studium särskildt under en utländsk resa, som han såsom Letterstedtsk stipendiat utfört, och

hvarunder han tagit noggrann kännedom om de flesta etnografiska museer i Europa. Vi äro öfvertygade, att doktor Stolpe är den rätte mannen för ett uppdrag sådant som det ifrågavarande, och att han med de medel, som blifva stälda till hans förfogande, skall komma att på det skickligaste sätt begagna det erbjudna tillfället att rikta våra offentliga etnografiska samlingar.

Då Kongl. Maj:t, genom att medgifva doktor Stolpes deltagande i expeditionen och genom att af allmänna medel låta bestrida hans lefnadskostnader under resan, redan frikostigt bidragit till det här afsedda ändamålet och då på grund deraf något större anslag för detsamma från statsverkets sida ej torde lämpligen kunna ifrågasättas, så synes någon annan utväg för beredande af nödiga medel till inköp af etnografiska föremål och för bestridande af andra dermed sammanhängande utgifter icke stå öppen, än att vädja till den svenska allmänhet, som städse visat sig offervillig, när det gällt vigtiga kulturändamål. För att på Stilla Oceanens öar, i Syd- och Nord-Amerika, i Japan och Kina, i spanska, holländska och brittiska besittningar i Indien, m. fl. ställen, som af expeditionen torde komma att beröras, kunna göra uppköp af det nödvändigaste för ett etnografiskt museum och för att bestrida omkostnaderna för fotografering, hvilken kommer att skötas af fullt kompetent person, anse vi, på grund af de numera högt uppdrifna prisen å etnografiska föremål, en summa af minst 1000 £ vara nödvändig.

Då undertecknade våga att härmed vända sig till vetenskapernas gynnare och vänner inom landet med anhållan om tecknande af bidrag för det uppgifna ändamålet, böra vi tillkännagifva, att alla etnografiska föremål eller afbildningar, som genom doktor Stolpe komma att under expeditionen insamlas, skola tillfalla svenska staten, och att vi uppdragit åt Vetenskaps-Akademiens

sekreterare hr professor D. G. Lindhagen, Vitterhets-Akademiens sekreterare hr riksantiqvarien H. Hildebrand och hr kommendörkaptenen Aug. Fries att utgöra en komité, som efter behof tillhandahåller doktor Stolpe de insamlade medlen, granskar den redogörelse för deras användande, som doktor Stolpe har att inom två månader efter expeditionens hemkomst afgifva, och låter i någon af hufvudstadens större tidningar offentliggöra ett lämpligt sammandrag af denna redogörelse, hvarjämte komitén eger att i första hand mottaga och sedermera, på sätt Kongl. Maj:t kan komma att föreskrifva, till staten aflemna den hopbragta samlingen.

Stockholm i maj 1883.

Detta upprop är undertecknadt af H. R. Astrup, Frans Beijer, Carl Benedicks, O. M. Björnstjerna, John Bäckström, Henrik Davidson, Gust. von Düben, Nere A. Elfwing, Aug. Fries, B. E. Hildebrand, Hans Hildebrand, G. B. A. Holm, Magnus Isæus, Axel Key, C. H. Kreüger, D. G. Lindhagen, John Lovén, Sven Lovén, C. F. Lundström, Oscar Montelius, A. E. Nordenskiöld, Albert Norman, K. Olivecrona, J. H. Palme, Gustaf Retzius, Carl Santesson, C. Skogman, C. C. Söderström, C. Fr. Wærn.

Den svenska boktryckarekonstens 400-års-fest.

De första dagarne i juli månad firas i Stockholm minnet af år 1483, då den första boken trycktes i Sverige.

En tysk, Bartholomeus Gothan eller Ghotan, som åtminstone sedan år 1480 arbetade som boktryckare i Magdeburg, vistades i Stockholm under loppet af år 1483, hvilket göres uppenbart af en handling, i hvilken

han, med tillagd titel *impressor librorum*, omtalas såsom vittne.

Det finnes en bok med titeln *Vita siue legenda cum miraculis domine Katherine sancte memorie filie sancte Birgitte de regno Suecia;* å sista (96:te) sidan stå nederst orden *impressum Holmis.* Årtal och boktryckarens namn fattas. Då emellertid Ghotan år 1484 i Lybeck, der han bosatte sig, använde alldeles samma stilar, som äro använda i *Vita Katherine*, hvilka stilar i det lybska trycket visa sig vara mera slitna, torde man ej kunna jäfva slutsatsen, att *Vita Katherine* trycktes i Stockholm år 1483. Samtidigt med Ghotan har antagligen en annan boktryckare, Johannes Snell, kanske af nederländsk börd, uppehållit sig i Stockholm. Så mycket är visst, att han der den 20 december 1483 afslutade tryckningen af en bok på 312 sidor. Då boken är så diger, måste tryckningen varit började före den 31 oktober, då den urkund, i hvilken Ghotan omtalas som vittne, är daterad.

Då man icke känner någon annan i Sverige tryckt bok, för hvilken ett tidigare tryckår kan yrkas, måste året 1483 anses som det, då boktryck för första gången öfvades i Sverige, låt vara af kringfarande personer, som än här, än der sökte arbete. Snell hade år 1482 tryckt en bok i Odense.

Månadsbladet är icke den rätta platsen för en redogörelse för minnesfestens förlopp. Deremot torde det med skäl komma i fråga att här meddela något om det år 1483 i Stockholm åstadkomma boktrycket. *Vita Katerine* anser jag mig dock kunna saklöst gå förbi, alldenstund dess text i senare år blifvit omtryckt i *Scriptores rerum Suecicarum medii ævi.* Johannes Snells bok, som har ett allmännare intresse och som af gammalt varit till titeln känd i vida kretsar såsom den första i Sverige tryckta bok, torde här förtjena större uppmärksamhet.

Något titelblad finnes ej till denna på latin tryckta bok, utan lyder början å s. 1 (i öfversättning) på följande sätt:

Företal till boken, som kallas de skapade varelsernas moraliserade samtal, som kan på ett angenämt och uppbyggligt sätt tillämpas på alla moraliska ämnen.

Dyalogus creaturarum kallas boken gemenligen på grund af dessa ord. Man hör stundom titeln på svenska återgifvas med *Samtal mellan djuren.* Detta är dock origtigt, ty många andra än djuren uppträda i boken med nyttiga samtal.

Författaren till boken framhåller i början af företalet Isidori ord, att Gud i den synliga naturens skönhet låter oss se en del af sin skönhet, och dermed vill Han att menniskan skall återvända till Gud på samma väg, på hvilken hon gått bort från Honom. Den hel. Augustinus visar, att han hade insett detta genom orden: »O herre Gud, alla dina skapade varelser ropa till mig och upphöra ej att ropa, på det jag må älska dig allena Gud min skapare öfver all ting». I sådant syfte har denna bok blifvit författad. Ingen må stöta sig öfver försöket att genom hvarjehanda berättelser inprägla heliga sanningar. Vår Frälsare sjelf talade i liknelser. Den helige evangelisten Johannes lekte en gång med sina lärjungar och då någon stötte sig derpå, förehöll han denne, huruledes man genom att oaflåtet använda en båge skulle antingen bräcka den eller göra den slapp, på samma sätt skulle menniskans själ bräckas, om hon aldrig hemtar sig från allvarligt arbete.

Efter företalet följa två register. Det ena, 'som är mäkta moraliskt och godt' uppräknar i alfabetisk ordning alla de dygder och laster, som framhållas under de skapade varelsernas samtal, det andra redogör i nummerföljd för de olika samtalen.

För att lemna ett prof å berättelsernas art, har jag ögnat igenom det alfabetiska registret och der stannat vid rubriken *audi vide tace* d. v. s. hör, se, tig, och återgifves här på svenska det 21:a samtalet, som föres mellan silfret och jernet, och som är ämnadt att inskärpa nyttan af föreskriften att höra och se, men tiga.

»Silfret tog sig en gång före att på följande okloka och opassande sätt tilltala jernet: 'skändlig och förbannad är din uppkomst, ty genom dig vållas oändligt ondt i verlden ty af dig förfärdigas spjut och pilar, harnesk, hjelmar och svärd, till att rätta och straffa menniskorna, genom dig komma strider och oenigheter till stånd; hade du ej blifvit skapad, skulle verlden lefvat i ro'. Men jernet svarade på detta tal med följande förståndiga ursäkt: 'ack broder, hvad talar du? jag har aldrig gjort dig någon orätt; är jag, som du säger, en missdådare, tänk på sanningen och besinna, att utan mig kan intet arbete ske, genom mig finnas konster till och ger jorden afkastning. Menniskorna göra af mig hvad de vilja, jag säger icke emot, utan lyder dem, efter Skaparens bud. Göra de af mig hvad ondt är, så är skulden icke min, ty jag gör hvad jag bör göra. Du ser grandet i mitt öga, men icke bjelken i ditt eget, ty genom dig kommer allt ondt, ty hor, stöld, mord och dylikt åstadkomma menniskorna genom dig, genom dig förgås rätt och sanning, procenteri och rof åstadkommas genom dig, du förleder menniskornas sinnen och sänder dem i förderfvet. Derföre vore det godt för dig att tiga och icke tala så oeftertänksamt. Dåren kan inte tala, ty han kan inte tiga, hvadan ock en vis, tillfrågad hvi han teg, då alla andra talade, gaf till svar: 'ingen dåre kan tiga'».

»Vid dessa ord rodnade silfret af blygsel och sade: 'innan vi tala ett ord, må vi tänka efter, ty Augustinus

säger: 'orden må förr komma till filen än till tungan', och en vis, som i ett stort sällskap spordes, hvarföre han teg svarade: 'det har stundom ångrat mig att jag talat, aldrig att jag tegat' och Cato säger: 'det skadar ingen att hafva tegat, men väl att hafva talat'.»

»En husbonde hade tre tuppar i gården och i huset der han bodde, bland de andra, en otrogen tjenare. Då tupparne märkte detta, gol den ene och sade: 'nu gör han så, att det ej skulle behaga vår husbonde'. Då den otrogne tjenaren hörde detta, sade han: 'denne tuppen bör ej lefva', och dödade honom. En följande dag upphof en annan tupp sin röst, gol och sade: 'för att han sagt sanningen blef vår broder dödad', och missdådaren tog lifvet äfven af honom. Men den tredje tuppen var vis och derför började gala och säga

audi, vide, tace,
si tu vis vivere pace

d. ä. hör, se, tig om du vill lefva i frid, och derigenom bevarade han lifvet».

Genom öfverbibliotekarien Klemmings försorg har i generalstabens litografiska anstalt ett fotolitografiskt facsimile blifvit taget af *Dyalogus creaturarum*. De konstlösa figurerna vittna liksom berättelsernas innehåll om den lyktande medeltidens föreställningar i hvarjehanda ämnen.

Hans Hildebrand.

Bokgåfvor 1883.

1. Af *Der Verein für Geschichte der Stadt Meissen: Mitteilungen.* 1.. Heft.
2. Af *La société d'archéologie, de littérature, sciences et arts d'Avranches et de Mortain: Revue trimestrielle* 1882, 1—4.
3. Af *Master of the Rolls* i London: *The forty-third annual report of the deputy keeper of the public records.*
4. Af *författaren: Om Noraskog. Äldre och nyare anteckningar, utgifna af Joh. Johansson.* II, 3.

5. Af *Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde* i Leiden: *Levensberichten der afgestorvene Medeleden van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde 1874—82.* — *Handelingen en Mededeelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden* 1874—82. — *Alphabetische Lijst der Leden van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden opgewakt in November 1881.* — Oudemans, A. C. *Taalkundig Woordenboek op de Werken van P. C. Hooft.* — *Informacie up den staet Faculteyt ende Gelegentheyt van de Steden ende Dorpen van Hollant ende Vrieslant, gedaen in den Jaere MDXIV.* — *Gedenkschrift van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden 1766—1866.* — De Vries, M., *Feestrede bij de Viering van het Eeuwgetijde van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden,* den 20 Juni 1867. — Fruin, R., *Overblyfsels van Geheugchenis der bisonderste Voorvallen, in het leeven van den Heere Coenrat Droste terwyl hy gedient heeft in Veld- en Zee-Slaagen, Belegeringen en Ondernemingen.* — Verdam J., *Seghelijn van Jherusalem naar het Berlijnsche Handschrift en den ouden Druk.*

6. Af *Die Geschichts- und Alterthumsforschende Gesellschaft des Osterlandes* i Altenburg: *Mittheilungen* 7, 1—4. 8, 1—4. 9, 1.

7. Af *Der historische Verein für den Niederrhein* i Köln: *Annalen.* 1; 5—14; 16—20; 23—38.

8. Af *La société d'archéologie, de littérature, sciences et arts des arrondissements d'Avranches et de Mortain: Mémoires,* 1—5.

9. *Aflemnadt genom Kongl. Ecklesiastikdepartementet: Kyrkoordningar och förslag dertill före 1686. Med understöd af statsmedel i tryck utgifna af k. Riksarkivet genom O. v. Feilitzen* .II, 1. — *Svenskt diplomatarium från och med år 1401, utgifvet af Riksarkivet genom Carl Silfverstolpe.* II, 2. — *Aarsberetninger fra det Kongelige Geheimearchiv, indeholdende Bidrag til Dansk Historie af utrykte Kilder.* VI, 7. — *Catalogue du ministère de l'instruction publique, des cultes et des beaux-arts.* 1—2. — *Meddelanden från svenska Riksarkivet, utgifna af R. M. Bowallius.* VI. — *Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif. Tidskrift, utgifven på uppdrag af landsmålsföreningarne i Upsala, Helsingfors och Lund genom J. A. Lundell.* 1881. A—F.

10. Af *första amanuensen dr O. Montelius:* de Mortillet, G., *Les potiers Allobroges. Méthodes des sciences naturelles appliquées à l'archeologie.* — *Numismatishe Blätter. Organ für Numismatik und Alterthumskunde. Mit einer Beilage: Numismatischer Anzeiger. Herausgegeben von J. Nentwich.* I, 1—3.

11. Af *Der historische Verein zu Bamberg: 44er Bericht über Bestand und Wirken des historischen Vereins zu Bamberg im Jahre 1881.*

12. Af *författaren: Fund af Gjenstande fra Oldtiden og Middelalderen i og ved Søborg Sø.* Af *Vilhelm Boye.*

13. Af *La société d'agriculture, sciences, arts et belles lettres de Bayeux: Mémoires* 1—8.

14. Af *Der Verein für Geschichte und Altertumskunde des Herzogtums und Erzstifts Magdeburg: Geschichtsblätter für Stadt und Land Magdeburg.* 17. Jahrgang. 4. Heft.

15. Af *Der Münchener Alterthumsverein: Die Wartburg.* 1883, 1, 2.

16. Af *Finska fornminnesföreningen: Finska fornminnesföreningens tidskrift.* 1—5. — *Luetteloja suomen muinaisjäännöksistä. Toimittanut suomen muinaismuistoyhtiö.* 1—9.

17. Af *The anthropological society of Washington: Transactions.* Vol. I.

18. Af *Der historische Verein für Oberfranken zu Bayreuth: Archiv für Geschichte und Alterthumskunde von Oberfranken.* XV, 2.

19. Af *Der Geschichtsverein und naturhist. Landesmuseum in Kärnthen: Carinthia.* 72er Jahrgang 1882.

20. Af *Arkeologiska sällskapet i Agram: Viestnik hrvatskoga arkeologičkoga družtva.* V, 1.

21. Af *författaren: Danske geistlige Sigiller fra Middelalderen ved Dr. Henry Petersen.* 1.

22. Af *författaren: Beiträge zur Rechtsgeschichte des Mittelalters mit besonderer Rücksicht auf die Ritter und Dienstmannen fürstlicher und gräflicher Herkunft. Von Freiherr Leopold von Borch.* — *Geschichte des Kaiserlichen Kanzler Konrad, Legat in Italien und Sicilien, Bischof von Hildesheim und von Würzburg. Von Freiherr Leopold von Borch.*

23. Af *Das Germanische Museum: Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit.* 1882.

24. Af *Der Hennebergische altertumsforschende Verein zu Meiningen: Einladungsschrift zur Feier des fünfzigjährigen Bestehens des Vereins. Herausgegeben durch Adolf Schaubach.*

25. Af *Die Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften: Neues Lausitzisches Magazin.* 58, 2.

26. Af *The Glasgow archeological society: Transactions.* II, 2.

27. Af *Der Alterthumsverein zu Plauen i. V.: Mittheilungen.* 1—2.

28. Af *utgifvaren: Anteckningar gjorda under en antiqvarisk forskningsresa sommaren 1870 i Vestra Nyland af Reinhold Hausen.* — *Anteckningar gjorda under en antiqvarisk forskningsresa sommaren 1871 i Egentliga Finland samt på Åland af Reinhold Hausen.* — *Presterskapets redogörelser om forntida minnesmärken i Finlands kyrkor. Samlade af A. A. von Stiernman, utgifna af R. Hausen.* — *Afbildningar af vapensköldar, fordom uppsatta i Finlands kyrkor. Efter en gammal handteckning i tryck utgifna af R. Hausen.* — *Kuustö slott. Historisk-arkeologisk beskrifning af Reinhold Hausen.* — *Diarium Gyllenianum eller Petrus Magni Gyllenii dagbok 1622—1667. Med understöd af statsmedel utgifvet genom Reinhold Hausen.* — *Bidrag till Finlands historia. Med understöd af statsmedel utgifna genom Reinhold Hausen.* I, 1, 2.

29. Af *Der k. Verein für Erforschung und Erhaltung vaterländischer Geschichte und Kunstdenkmäler: Neues Archiv für Sächsiske Geschichte und Alterthumskunde.* III, 1—4.

30. Af *Der historische Verein für Schwaben und Neuburg: Zeitschrift.* IX, 1—3.

31. Af *The numismatic society: The numismatic chronicle* 1882. Part IV.

32. Af *Ossolinskiska institutet i Lemberg: O ludnosći polskiej w prusiech nisgdyś krzyżackich. Napisat Dr Wojsiech Ketrzynski.*

33. Af *författaren: Upländska ortbeskrifningar af P. J. Lindal.*

34. Af *Die Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte: Zeitschrift.* 12er Band.

35. Af *Der Verein für meklenburgische Geschichte und Alterthumskunde: Jahrbücher und Jahresbericht.* 47er Jahrgang.

Fynd från Ringsjön.

Grefve C. D. Reventlov på Finnhult, som, jämte sin broder grefve F. F. Reventlov, den 12 maj 1881 till Statens Historiska Museum skänkt deras å tre förteckningar upptagna fornsakssamling samt hvad de framdeles kunna komma att införlifva med densamma, med förbehåll att samlingen icke aflemnas så länge någon af dem qvarlefver, har nyligen till Riksantiqvarien insändt den här återgifna tabellariska öfversigten af den samling af kust- och verkstadsfynd från Ringsjön, som förvaras på Finnhult. De i tabellen förekommande ortnamnen återfinnas å en skrifvelsen bifogad kartskizz.

Jag antager, att det skall intressera Månadsbladets läsare att få del af de allmänna anmärkningar rörande de funna föremålen och fyndomständigheterna, som grefve C. D. Reventlov meddelat mig i ett par skrifvelser.

»Fyndorten Finnhult (å kartan A) är, skrifver grefve R. år 1880, ett sandigt fält af omkr. 8 tunnlands vidd, beläget vid Ringsjöns södra strand. Det har i allmänhet en höjd af 12 fot öfver sjöns nuvarande vattenyta, stupande, der det gränsar till sjön, brant ned till

stranden. På denna förekomma visserligen ett och annat spår af verkstäder, dock ej i sådan ymnighet som på det öfriga fältet, hvilket först sträcker sig i öster och vester längs med sjön, sedermera aflägsnar sig något från densamma i sydvestlig riktning. Då några delar af fältet, såsom tillhörande Finnhults parkanläggning, äro planterade med skog, har ej å dem någon undersökning kunnat företagas, men de lokala förhållandena angifva med fullkomlig säkerhet, att äfven dessa mellanliggande delar varit fulla af verkstäder under stenåldern. De ej med skog planterade delarne, utgörande dels kökstrådgård, dels åkerfält, hafva sedan år 1878 vid hvarje bearbetning med spade eller plog undersökts, hvarvid allt, som befunnits hafva något intresse, tillvaratagits. Sandfältet öfvergår småningom mot söder i lerjord och der försvinna efterhand lemningarna efter stenålderns verkstäder. Ännu (i december 1880) har ej spår af eldstäder anträffats, ty de träkol, som en gång anträffats på ett djup af ungefär halfannan fot, äro sannolikt utkastade från det bredvid liggande fiskarehuset. Ej heller har man hittills funnit de vid sådana verkstäder ej ovanliga groft arbetade lerkärlen. Ben förekomma, men ej i större mängd, somliga äro klufna. De tillhöra mest större djur, sannolikt häst och oxe. De se ut att vara mycket gamla, men om deras samtidighet med stenåldersverkstäderna har ej professor Lundgren i Lund kunnat afgifva bestämdt utlåtande.»

»Bo (å kartan B), heter det i samma skrifvelse, ligger på en mellan östra och vestra Ringsjön utskjutande udde och vid sundet, som förenar sjöns båda delar. Fyndorten utgöres dels af en sandåker, som föga höjer sig öfver sjöns nuvarande (år 1880 ännu ej sänkta) vattenyta, dels af den jämväl sandiga stranden, på hvilken, vid vanligt sommarvattenstånd, verkstadslemningarna pläga finnas vid omkr. en half fots vatten. Intet

spår af eldstäder eller af de vid kustfynden ej ovanliga lerkärlen äro ännu observerade; djurben, en del klufna, finnas deremot och synas vara samtida med verkstäderna. Dels på Bosjökloster, dels hos friherre A. Kurck på Rynge finnas samlingar från denna fyndort, som således kan sägas vara grundligt genomsökt.»

»Råröd (C) är beläget norr om Bo, å vestra stranden af vestra Ringsjön. Stället besöktes 1880 om sommaren af mig, en gång i sällskap med amanuensen dr Ekhoff, som erhöll de då samlade föremålen, bland dem en yxa af grönsten utan skafthål. Verkstadslemningarna funnos vid det då låga vattenståndet i sjön dels ute i vattnet, dels på den torra strandsanden. Många rätt stora flintblock ligga ute i vattnet, de flesta utan tydliga märken af bearbetning.»

»Lillö (D) är en från vestra Ringsjöns östra strand utskjutande udde, som brant uppstigande ur vattnet höjer sig ganska betydligt öfver dess yta. Här och der, både vid stranden och inne på halfön, träder basalten i dagen och stranden är öfverallt beströdd med större och mindre basaltblock och skärfvor. Fyndstället, som ligger på södra sidan af halfön, besöktes sommaren 1880 två gånger af mig, andra gången i sällskap med dr Ekhoff, som erhöll det då uppsamlade. De flesta verkstadslemningarna funnos, oaktadt det låga vattenståndet, vid 1 fots djupt vatten på sandbottnen, men äfven en och annan högre upp på stranden bland de hopade stenblocken.»

»Vid gamla vägen till Lillö ligger en fyndort (E) på vestra Ringsjöns östra strand. Landet utgöres af sanka ängar och en torfmosse, som skiljas från sjön genom en strandrefvel, på hvilken den gamla vägen framgår. Området för verkstadslemningarna är här ej synnerligen stort, men jämförelsevis rikhaltigt, så mycket mera, som

det ej varit obekant för samlare. De flesta föremålen hafva funnits ungefär vid vattenbrynet.»

»Fulltofta. Fyndorten (F) är belägen vid östra Ringsjöns sydöstra strand och gränsar nära intill fyndorten Osbyholm (H). Stranden är här mycket långgrund och begränsas på landsidan af en strandrefvel, innanför hvilken sidlända ängar vidtaga. Verkstadslemningarna anträffades mest i vattenbrynet och på ett mycket inskränkt område.»

»Fyndorten vid Sätofta (E) ligger på den nordöstra stranden af Sätoftasjön, en i norr inskjutande vik af östra Ringsjön. En vattenrik bäck flyter här ut och i strandsanden nordvest om densamma märkas spår af verkstäder, så ock på sydöstra sidan af bäcken, dock här ej omedelbart vid stranden, utan på ett litet afstånd från densamma på ett sandigt åkerfält.»

»Fyndorten vid Osbyholm (H) ligger på kort afstånd i sydvest från Fulltofta, på sydöstra stranden af östra Ringsjön. Liksom vid Fulltofta löper en strandrefvel längs med sjön, skiljande de innanför liggande sidlända ängarna från den långgrunda sandiga stranden. Fyndorten går ej längre i vester än till Osbyholmsån. Fornsakerna hittas mest i vattnet eller i vattenbrynet.»

»En udde, som skjuter litet ut i vestra Ringsjön strax norr om det s. k. pråmhuset (I), har af samlare någon tid varit känd såsom fyndort för flintverktyg. Landet stiger rätt brant upp ur sjön och är bevuxet med träd och busksnår. På stranden, till en del i vattnet, finnas verkstadslemningarna, som dock numera icke äro många.»

»Vid Nyby (K), som utgör den med fastlandet omedelbart sammanhängande delen af Bosjöklosterhalfön, finnas de få verkstadslemningarna på de sandiga åkerfälten på ömse sidor om landsvägen. I öster skiljer en sank äng åkerjorden från Sätoftasjön, i vester ligger den

lilla Igla-sjön och torfmossar sträcka sig sedan ända fram till vestra Ringsjön.»

De här meddelade utdragen torde vara tillräckliga för att gifva en antydan om de många fyndställenas karaktär. Ofvan nämnda tio fyndställen voro kända vid utgången af år 1880. Kartan visar, i hvilken hög grad upptäckterna sedermera fortgått; sedan dess hafva tillkommit fyndställena Ca L M N Na O P Q R S och T, för hvilka en kortfattad redogörelse lemnas i tabellen.

Huru gifvande dessa fyndställen äro, kan ses af ett meddelande från grefve Reventlov af den 8 april innevarande år: »Jag reste i går ned till jernvägsbron (N) för att leta efter stenåldersfornsaker. Ännu finner man flintredskap och lerkärl der, och jag tror, att man ännu en liten tid bortåt skall kunna få god vinst af besök derstädes. Jag förde med mig derifrån omkr. 30 pilspetsar, 40 flintskrapor och en mängd krukskärfvor.»

Rörande de funna föremålen yttrar sig grefve Reventlov i sin skrifvelse af den 2 april i hufvudsak på följande sätt:

»*Skraporna* äro ofta runda, men flertalet af dem är antingen af oval eller en än mer på längden utdragen, jämnbred form. Många äro vanliga långa och tunna flintspåner, hvilka i ena ändan blifvit försedda med en rundad egg. Sällan hafva skedformiga skrapor funnits och de hafva då ej på långt när varit så omsorgsfullt och prydligt arbetade som de, hvilka äro afbildade i arbeten öfver vår nordiska stenålder t. ex. M. 70. Några få skrapor hafva rak egg, ett par exemplar hafva en något konvex egg, en form som är vanlig i några danska kustfynd [1]. En skrapa med rak och en med rundad egg äro försedda med tånge för att insättas i ett träskaft — något, som jämväl förekommer i Danmarks kustfynd.

[1] Jfr *Museet for nordiske oldsager i Kjöbenhavn* (878) s. 7. 17 b.

Några skrapor bilda öfvergången till flintkärnorna med handtag, hvilka i det följande skola omtalas, i det att de äro betydligt tjockare än vanliga skrapor. Två skrapor af grönsten hafva funnits, den ena vid N, den andra vid O, alla öfriga äro af flinta.»

»*Flintkärnor* förekomma af två slag, antingen af det vanliga slaget eller försedda med handtag.»

»De af vanlig form (M. 3) äro ofta så hårdt anlitade till afslående af flintspåner, att de förete nästan samma proportioner som ett på midten afskuret stearinljus. Några af dessa flintkärnor hafva, liksom vid flintgrufvorna vid Brandon i England[1], användts som knackstenar. De äro i tabellen upptagna som knackstenar. Flintkärnor med handtag förekomma i stor mängd vid Ringsjöns stränder. I Sverige känner jag icke något annat fyndställe; i Danmark hafva de funnits å Magleö i den igengrodda sjön Bodelsmo.»

»De *groft arbetade yxorna* från kustfynden vid Ringsjön förete samma former som de, hvilka förekomma i de danska kjökkenmöddingerne och kustfynden och äfven i andra skånska kustfynd. De kunna nästan alla hänföras till två grundtyper; den tresidiga s. k. ismejseln M. 10 och den med spetsigt oval genomskärning M. 11. Mellan yxor af den senare typen och de s. k. flintborrarne finnas många öfvergångsformer.»

»De yngre formerna af flintyxor och mejslar — slipade eller sådana, som utan att vara slipade, dock äro mera omsorgsfullt tillhuggna, alla med rektangulär genomskärning, förekomma i Ringsjöns kustfynd vanligen såsom fragment; endast några få fullständiga exemplar hafva anträffats. Hvarje det minsta fragment har tillvaratagits och representeras i sin kolumn af en enhet. Det är derigenom möjligt, att kolumnernas slut-

[1] *Årböger for nordisk oldkyndighed* 1871 s. 34.

siffra blifvit för hög; flere bitar hafva kunnat höra till en enda yxa.»

»*Yxor och mejslar af grönsten* förekomma, såsom tabellen utvisar, ganska talrikt. Endast tre yxor med skafthål hafva anträffats; de äro icke upptagna i kolumnen. De oborrade grönstensyxorna tillhöra vanligen två former: den ena har rund eller oval genomskärning och en på båda sidor något kullrig egg, den andra har visserligen rund eller oval genomskärning öfverst vid basen, men blir snart plan på den ena sidan ända fram till eggen, då deremot den andra sidan fortfarande är kullrig. Exemplar af den senare formen få härigenom en viss likhet med hålmejslar, utan att vara håleggade. En mera sällsynt form har spetsigt oval genomskärning; sådana redskap äro vanligen slipade endast vid eggen och på den kullrigaste delen af hvar bredsida[1], under det att kanterna äro skarpt tillslagna och oslipade. Fyra stycken af denna form äro alldeles oslipade, allenast groft tillslagna[2]. Typen med spetsigt oval genomskärning har talrikast funnits under fördjupning af Rönneå vid jernvägsbron N.»

»*Flintborrarne* äro, såsom redan framhållits, ofta svåra att skilja från yxorna af den äldre typen med spetsigt oval genomskärning. Det stora flertalet af flintborrar torde rättare böra kallas 'groft slagna spjutspetsar'. Några, af mindre dimensioner, äro emellertid att anse som verkliga borrar.»

»Kustfynden vid Ringsjön förete icke många former af *pilspetsar*. Okända äro här sådana typer som M. 59—62 och 64. Några fyndorter sakna alldeles pilspetsar, så t. ex. de annars rika fyndplatserna Råröd C och Ormanäs R, S.»

[1] *Bidrag till Bohusläns fornminnen och historia* häft. 7 s. 383 fig. 181.
[2] Samma arb. s. 373 fig. 177.

»I tabellen kallas de pilspetsar lansettformiga, som likna M. 63. De äro dock i allmänhet mera utdragna på längden. Många exemplar äro icke funna».

»Pilspetsarne med tånge äro tillverkade af flintspåner och vanligen tresidiga, ibland försedda med hög rygg, så att genomskärningen närmar sig formen af en liksidig triangel. Af pilspetsarne äro de af denna form de vanligaste; i synnerhet vid Ringsjöns utlopp i Rönneå Na hafva många funnits. Flere af dessa äro på så sätt ofullbordade, att tånge finnas, under det udden ännu ej tilldanats eller åtminstone icke fullbordats.»

»Tväreggade pilspetsar finnas, men äro rätt sällsynta. De hafva den vanliga formen M. 66.»

»Med ensidigt tillhuggna pilspetsar förstås flintspåner, som fått en udd medels fina slag applicerade allenast å den ena sidan. Endast 21 exemplar äro funna. Möjligen hafva de icke användts som pilspetsar, men så mycket synes visst, att de icke äro att anse som affall vid tillverkningen af flintredskap, utan att de tillverkats för något bestämdt ändamål.»

»*Knackstenarne* äro vanligen af flinta och då antingen mer eller mindre klotformiga eller också, såsom redan blifvit anmärkt, förbrukade flintkärnor af den vanliga formen. Ett och annat af de större i knackstenskolumnen upptagna flintföremålen har sannolikt icke varit användt till hamrande eller knackande, utan snarare tjenat som underlägg vid tillhuggning af flintverktyg, sålunda varit ett slags städ. Tre fyrsidiga slipade yxor eller mejslar af flinta hafva, sedan eggen förderfvats, användts som knackstenar eller hammare. En knacksten af flinta, ej större än en stor valnöt, är för öfrigt klotformig, men visar på två motsatta sidor små slipade ytor, och tyckes sålunda vara ett fragment af en slipad yxa. Några knackstenar äro af qvartsit, gråsten eller granit. De af granit och qvartsit äro något utdraget

äggformiga, två af gråsten likna stöten i en modern stenmortel.»

»*Flintknutor* förekomma mer eller mindre talrikt öfverallt i kustfynden. Några äro ganska fint arbetade.»

Flintspåner och *flintaffall* finnas i stor mängd på flere af fyndorterna. Den vackraste samlingen af flintspåner är från Ormanäs R.»

»*Affall från tillverkningen af grönstensredskap* förekomma i stor mängd i den från kanalen vid jernvägsbron N uppkastade jorden.»

»*Redskap af ben och hjorthorn* äro funna jämte flintredskap och flintaffall äfvensom klufna och oklufna djurben, vid nyssnämnda fyndort (jernvägsbron), under Rönneåns fördjupning genom gräfning och muddring. Utom prylar af hjorthorn och ben förekomma en hammare och några hackor af hjorthorn, liknande dem, hvilka funnits i flintgrufvorna vid Spiennes i Belgien och Brandon i England[1]. Hammare, hackor eller yxor af hjorthorn med skafthål hafva ej påträffats.»

»*Krukskärfvor* hafva hittats vid fyndorterna Fulltofta F, jernvägsbron N och Ringsjöns utlopp Na. Vid de två först nämnda ställena var antalet högst obetydligt, vid Ringsjöns utlopp Na så mycket större. Kärlen tyckas i allmänhet haft formen af en uppnedvänd bikupa; blott ett enda bottenstycke (från jernvägsbron N) har flat botten. Af handtag eller öron saknas alla spår, ej heller hål hafva förekommit, som kunna göra det troligt, att kärlen användts hängande. Dimensionerna hafva varit ganska stora: en mynningsdiameter af 20—40 cm har varit den vanliga. Mindre mått träffas endast undantagsvis. Ornament förekomma ibland på kärlens öfverkanter, men vanligen endast på sidan och locken. Visserligen är det större flertalet af krukskärfvor oprydt,

[1] *Årböger for nordisk oldkyndighed* 1871 s. 339, fig. 9 och s. 326 fig. 15.

men dessa skärfvor tillhöra vanligen den nedre delen af kärlen. Motiven öfverensstämma i hufvudsak med dem som äro kända från andra svensk-danska stenålderskärl. Punkter, större och mindre, intryckta med en pinne af ända till en blyertspennas tjocklek eller med ett syllikt redskap, vanligen anbringade i horisontela rader, ofta flere öfver hvarandra, utgöra det vanligaste motivet. Flere liniemotiv förekomma, t. ex. zigzaglinier. På två krukskärfvor tyckes orneringen vara åstadkommen genom intryck af nageln. Några ornament likna mest ax eller ormbunkeblad, andra, bildade af tre från en punkt utgående linier, likna fotspår af en fogel.»

Senare skrifver grefve C. D. Reventlov:

»Jag har under vår och sommar fortsatt mina undersökningar vid Ringsjön och funnit åtskilligt från vår stenålder. I synnerhet har fyndorten vid Ringsjöns utlopp i Rönne å varit gifvande. Hvad som här låg ofvanpå, hade min hror och jag redan i våras insamlat, men innevarande månad har jag två gånger med godt resultat företagit gräfningar i jordytan. I förrgår samlade min broder och jag efter 2 man, som gräfde, 36 flintkärnor, knackstenar och knutor, 57 skrapor, 19 pilspetsar (i detta tal inbegripet ett harpunlikt, tyvärr ej helt redskap af flinta), 14 slipade flintyxor och delar af yxor, 1 grönstensyxa samt en mängd lerkärlsfragment:

krukskärfvor	utan ornament	355.
d:o	ornerade med punkter	181.
d:o	med linieornament	47.
		583.

I sin tidigare uppsats yttrar sig grefve Reventlov på följande sätt:

»Böra dessa kustfynd hänföras till samma tidsålder som den, hvilken de danska kjökkenmöddingerne och

Tabellarisk öfversigt öfver samlingen af k

Fyndort.	Skrapor.	Flintkärnor.		Yxor och mejslar			Pilspetsar.		
		Vanl. form.	Med handtag.	af flinta.		Grönsten.	Lancettformiga.	Med tånge.	Tväreggade.
				Äldre form.	Yngre form.				
A) Finnhult	42	47	3	5	6	3	1	—	—
B) Bo	50	26	30	53	7	18	—	1	3
C) Råröd	34	30	53	51	—	14	—	—	—
Ca) Råröd	7	2	—	1	—	—	—	—	—
D) Lillö	7	2	1	4	3	2	—	3	—
E) Gamla vägen till Lillö	12	3	—	—	2	—	—	3	—
F) Fulltofta	32	3	—	2	3	—	—	2	—
G) Sätofta	2	1	1	—	—	—	—	—	1
H) Osbyholm	—	2	—	—	—	—	—	—	—
I) Pråmhuset	34	11	10	20	7	7	—	5	6
K) Nyby	4	3	—	—	—	—	—	—	—
L) Klinta	6	6	3	4	1	—	—	—	—
M) Fairyhill	32	9	3	—	6	—	—	—	—
N) Jernvägsbron	9	21	5	24	9	25	—	1	—
Na) Ringsjöns utlopp	296	139	14	41	43	5	9	139	2
O) Vallen	—	1	—	—	—	—	—	—	—
P) Häggenäs	—	1	—	1	—	—	—	1	—
Q) Häggenäs	3	—	—	2	—	—	—	1	1
R) Ormanäs	13	43	86	25	—	5	—	—	—
S) Ormanäs	5	39	30	39	3	32	—	—	—
T) Stenstorp	2	—	1	10	1	1	—	—	—
	590	389	240	262	91	112	10	156	13

2,693

verkstadsfynd från Ringsjön på Finnhult.

Knackstenar.	Flintknutor.	Anmärkningar.
8	6	Flintspåner och affall i mängd.
43	124	» » » » » 2 hela, 1 fragmentar. spjutspets, 1 dolk.
13	112	» » » » »
3	3	1 s. k. halfmånformigt verktyg af flinta.
5	3	Flintspåner och affall.
—	2	» » »
2	5	» » » 4 st. icke ornerade krukskärfvor.
—	2	» » »
1	2	» » »
6	80	» » » 1 spjutspets af flinta med tånge.
—	—	» » »
1	6	» » » 1 spjutspets af flinta.
7	7	» » »
10	14	Flintspåner och affall från tillverkning af flint- och *grönstensredskap*. Redskap af ben och hjorthorn, 4 st. krukskärfvor utan ornering, 1 spjutspets af flinta, 2 yxor af grönsten med skafthål.
46	24	2 spjutspetsfragment, 1 klubba och 1 yxa af grönsten med skafthål, många flintspåner och *en stor mängd ornerade och icke ornerade krukskärfvor.*
—	—	2 st. fyrsidiga, 1 tresidigt verktyg af flinta utan egg eller synnerligen tillspetsad udd, den ena 4-sidiga flintpjesen är 440 mm lång; några flintspåner.
2	12	Några flintspåner.
1	10	» »
[illegible]	24	En massa ovanligt vackra flintspåner, 6 st. 3- eller 4-sidiga redskap af flinta utan egg eller tydlig udd.
38	30	2 st. 3- eller 4-sidiga redskap som här ofvan, 2 slipstenar, en mängd flintspåner.
—	—	Flintspåner och affall.
208	476	

äldre kustfynden tillhöra eller till den yngre slipade flintans ålder?»

»Utan tvifvel äro vissa af fynden att hänföra till den först nämnda kulturperioden. Vid Råröd C och Ormanäs R hafva endast funnits sådana groft arbetade föremål — yxor, flintborrar, skrapor och flintkärnor — som hänföras till den äldre stenåldern ensamt eller äro gemensamma för den äldre och yngre stenåldern. Inga omsorgsfullt arbetade eller slipade yxor och mejslar af flinta eller andra den yngre stenåldern ensamt tillhörande former hafva här hittats. Andra fyndorter förete väl en blandning af äldre och yngre stenålderstyper; dock bevisar denna blandning icke i och för sig, att de äldre och yngre formerna här varit samtidiga och samtidigt nedlagts — sådant intygar en framstående geolog, som besökt flere af fyndorterna — utan kunna mycket väl de äldre formerna nedlagts förut, de yngre sist. Stenåldersfolket har bosatt sig här under den förra perioden och stannat qvar på samma ställe under den senare perioden. En plötslig öfvergång från den ena kulturen till den andra har sannolikt icke egt rum, utan helt småningom hafva de bättre arbetade flintverktygen aflöst den äldre periodens råa former. Flere af kustfynden tillhöra kanske denna öfvergångsperiod.»

Hans Hildebrand.

Hvad betyder inna vingæf?

I Finland har utkommit ett arbete af mycket aktningsvärd art, nemligen *Äldre Västgötalagen, öfversatt och förklarad* af Ivar Otman. Förklaringarna äro dels språkliga, dels sakliga. På samma gång denna bok helsas med tillfredsställelse, må man väl billigt fråga: huru kommer det sig, att ännu ingen i Sverige kommit på den tanken att på detta sätt ur olika synpunkter — språkets, lagväsendets (af Otman mindre uppmärksammadt), bildningens — behandla och utgifva våra medeltidslagar? Det har icke varit för mycket, om professor Schlyters förträffliga lagtexter framkallat en riklig litteratur af sådan art.

Med nöje har jag funnit, att hr Otman i allmänhet, då han anför framställningar i mitt arbete *Sveriges medeltid*, godkänt dem. I en fråga är detta emellertid icke fallet och vill jag derför här åt denna fråga egna någon uppmärksamhet.

Jag har i nämnda arbete (del I, s. 98), yttrat, att vid fästning var fästmannens gåfva icke den enda som gafs, för ättens heders skuld gaf qvinnans målsman med och åt henne en gåfva, som hette hemgäf, hemföljd, ormynd, att fästmannens och giftomannens gåfvor emellertid vid detta tillfälle blott omtalades, att deremot de närvarande fränderna redan vid fästningsstämman lemnade vängåfvor eller tillgåfvor. Äfven anmärkte jag, att namnet vängäf i Vestgötalagen tillägges äfven andra vid fästningen förekommande gåfvor än slägtingarnes, t. ex. fästmannens till fästmön, samt att uppgiften, att i Östgötalagen vängäf betecknar friarens gåfvor till giftomannen och hans fränder, beror på oriktig tolkning af ordet *inna* ('förvärfva' i stället för 'utreda').

Härom yttrar sig hr Otman på följande sätt:

»Vangäf anses af Schlyter derför i Vestergötland utgjort en gåfva af fästmannen till qvinnans giftoman och denna uppfattning stödjer han, alldenstund han i Vestgötalagen ej finner någon ledning för tolkningen af detta ord, på ett stadgande i Östgötalagen — »Nu haua frændær uingæf sina int, þaghar fæst kombær a malit, giptaman egh förra æn þön komæ baþin a en bulstær ok undir ena blöiu» hvarvid han gifver verbet *inna* betydelsen 'förvärfva'. — Hildebrand deremot anser, att vingæf i Vestergötland gafs af fästmannen åt fästmön [1], samt att Schlyters uppfattning af ofvan anförda stadgande i Östgötalagen beror på en oriktig tolkning af verbet inna. — För denna senare åsigt talar den omständigheten, att vb. *inna* i fornsvenskan *vanligen*, liksom i fornnorskan-isländskan *alltid*, betyder 'framföra', fullgöra o. dyl. icke 'förvärfva'. Men å andra sidan finnas äfven fall, hvarvid denna sista bemärkelse synes vara den enda möjliga, t. ex. *inne up mala sin*, förvärfva eller vinner han hela sin lön. Betydde *mali* i Östgötalagen i regeln 'öfverenskommelse', 'kontrakt', likasom ofta i fornnorskan-isländskan, skulle verbets vanliga bemärkelse 'fullgöra' passa här synnerligen väl, men så är icke fallet; *mali* betyder i nämnda lag genomgående lön eller ersättning för odling.

För att i denna fråga komma på det klara måste vi i främsta rummet hålla oss till det anförda stadgandet i Östgötalagen samt till betydelsen af orden *inna* och *mali*.

I giftabalkens kap. 10 talas om morgongåfvan och vilkoren för att hustrun skulle utbekomma henne, ifall mannen doge barnlös. Derefter heter det: nu hafva fränder *int* sin vängåfva, så snart fäst kommit å målet,

[1] Såsom jämförelsen med det föregående visar, är detta referat af min framställning ej fullt noggrant.

giftomannen ej förr än de komma båda å en bolster och under en blöja. I det följande kapitlet talas om hemgiften.

Lagstadgandet gifver oss icke genom sammanhanget någon direkt upplysning: *antingen* (enligt Schlyter och Otman) mottaga giftomannen och de andra fränderna något *eller* gifva de något, i båda fallen giftomannen först sedan äktenskapet fullbordats, de öfriga efter förlofningen. Hvilkendera betydelsen har då *int* (*inna*) här? Derpå hänger allt.

Professor Schlyter öfversätter i sitt allmänna glossarum *inna* med 1) hinna, upphinna, 2) hinna till slut, sluta (t. ex. fæstu ær int, mali ier inter), 3) fullgöra, verkställa, 4) vinna, förvärfva. I denna fjerde betydelse förekommer ordet allenast i Vest- och Östgötalagarne.

Under det mellan de tre första betydelserna ett omisskänligt sammanhang finnes, står den fjerde isolerad. I isländskan förekommer ordet *inna* icke i betydelsen förvärfva, men väl i de sammanhängande betydelserna uträtta, betala (hos Vigfússon *to do, perform, to pay, discharge*); som karakteristiska citat kunna anföras *inna iþrótt* och *inna tíund af hendi.* Fritzner känner icke betydelsen förvärfva, utan öfversätter *inna* med *udrette, udføre* samt *udrede, betala = gjalda.* Hos båda förekomma äfven citatet ur grågåsen *inna máldaga*, hålla ett aftal. Kan väl rimligtvis antagas, att ett och samma ord skulle hafva betydelsen än af att *betala*, än af mottaga, vinna, *förvärfva*, d. v. s. två alldeles motsatta betydelser?

Vi skola granska bevisen för inna = förvärfva. I Vestgötalagens glossarium finnas för *inna* följande citat: *far han æpter hanom . . . oc innir han* — här tydligen hinna; *dör lanærdroten* (jordegaren, som utarrenderat något), *þa skal lanboe* (arrendator) *kuar sitia til fæstæ*

hans ær int — tills kontraktet är slut, skulle vi säga, tills aftalet hunnit slut; *han inti alt til friþær hans* — att ordet här betyder uträtta, fullgöra, göres uppenbart deraf, att i en paralleltext är *inti* utbytt mot *van*, af *vinna*, som i det äldre språket betyder arbeta o. d. Slutligen heter det: *þagar firi fæst ær skilt ok handum saman takit, þa ær tilgiæuær allær intær, æn vingævær eigh fyr æn þer komæ* o. s. v. — alltså man skulle 'inna' tilgåfvor en gång, vängåfvor en annan. På detta ställe öfversätter prof. Schlyter inna med 'vinna, förvärfva'. I sammanhanget finnes *intet*, som kan gifva anledning till denna afvikande tolkning, hvars berättigande man derföre kan med fog draga i tvifvelsmål — ja, hvad än mer är: det är *bevisligt*, att denna tolkning är *oriktig*. De anförda orden förekomma i den tidigare redaktionen af Vestgötalagen. I den senare redaktionen lyder samma ställe på följande sätt: *thaghær firi fæst ær skilt ok handum saman takit, þa æra tilgiæuær allær inter, en vingiaf skal lukin varæ a giptær quælde* etc. Alltså: 'inna tillgåfvor, inna vängåfvor' återgifves här med 'inna tillgåfvor, luka vängåfvor', hvaraf med nödvändighet framgår, att i detta fall *inna* och *luka* hafva samma betydelse. *Luka* betyder, enligt professor Schlyter, 'erlägga, utgifva, betala' — alltså betyder å ifrågavarande ställe 'inna' 'erlägga, utgifva, betala' och *ingalunda* 'vinna, förvärfva'.

Sedan vi i Vestgötalagen icke funnit något bevis för inna = förvärfva, få vi efter professor Schlyters anvisning vända oss till Östgötalagen, för att se till, om vi der hafva bättre lycka. I glossariet till denna lag har Schlyter icke upptaget någon annan betydelse än 'vinna, förvärfva'. Citaten äro följande:

1. I bygdabalken kap. 11 talas om förhållandet mellan arrendator och jordegare och begagnas dervid uttrycket *gift* (gåfva, här arrende) som är *half int*, —

som bol haver oint, gift som är utint — alltså hafva vi uttrycket *inna gift* halft eller ut (=helt) samt uttrycket att ett bol kan *inna* något; 'þæt sum bol haver oint' förklaras rätt af Schlyter med 'þæt sum bol egh hauer int'. Och nu betydelsen? Schlyter öfversätter: 'gift ær half int', 'gift ær ut int', när jordegaren har till hälften eller helt och hållet förvärfvat eller förtjent städjan. Han öfversätter 'þæt sum bol egh haver int' med 'det som egaren genom den utarrenderade jorden ännu ej förtjent af städjan'.

Med dessa öfversättningar är visserligen meningen träffad, men samma mening framkommer, derest vi i stället öfversätta 'arrendet är till hälften eller helt betaldt', 'det som bolet ej har betalt eller gäldat'. Ingenting i sammanhanget tvingar eller ens lockar till att använda den öfversättning, som prof. Schlyter gifver, min öfversättning har fördelen, att i henne tages ordet *inna* i den enda betydelse vi för det samma känna. Så länge jag med fasthållande af denna betydelse, kommer till samma resultat som prof. Schlyter, är min öfversättning tydligen att föredraga. 'En erlagd afgift är visserligen *eo ipso* 'en mottagen afgift', men icke får man derföre säga att erlägga betyder mottaga.

2. I samma balk och kapitel förekommer uttrycket: nu takær man öxa mala ok læggia undi [þriggia]ara stæmnu: *inne up mala sin* ok vill siþan af fara — då skall han hafva fullnad (ersättning) för hus och inhägnad, begifver han sig bort tidigare, då har han förfarit sitt arbete. Professor Schlyter öfversätter 'inna up mala sin' med 'åtnjuta fulla lönen för odlingen'.

För att pröfva denna öfversättning måste vi hafva förvissning om betydelsen af ordet *male*, som på nysvenska skall heta måle.

Isländskan har samma ord *máli* i betydelsen af dels aftal, dels lön eller sold. Ordets härledning tvingar oss

att i den förra betydelsen se den ursprungliga; betydelsen af en på grund af aftal utgående betalning är senare.

I betydelsen aftal förekommer *male* i lagarne. I Gotlandslagen talas om träl, som *ort hafr mala*, som har fullgjort kontraktet eller den kontraherade arbetstiden, om *sex vinter sen mali ier intir*, sex vintrar utöfver den afslutade kontraktstiden, om *þria vintr sen mali er inter* eller *epter leygu malit ier int*. *Mala þing* finnes i betydelsen af fästningsstämman, vid hvilken aftal är gjordt. I Vestgötalagen förekommer ordet *malaruf* i betydelsen 'brytande af legoaftal'.

Med betydelse afgift förekommer ordet mali ofta. I Upplandslagen omtalas *malakarlar* och *malamän* i sammanhang, som visar, att dermed förstås antingen de som arbeta mot öfverenskommen lön (*mercenarius*) eller de som till presterskapet lemna i stället för tionde en öfverenskommen afgift (*qui presbitero non decimas, sed maala solvunt*). Båda dessa latinska uttryck förekomma i Ragvald Ingemundssons öfversättning af Upplandslagens kyrkobalk. Den som tog lega hos någon sades *ganga a mat ok mala* med honom. *Klockaremali* (= klockaregiald) är klockarens aftalade lön. *Spannamali* är en aftald skatteafgift, som erlades spannvis. *Hionamali* är den aftalade afgift, som legohjon gifva presten. *Offermali* var bondens offer till presten, hvars belopp var aftaladt (2 alnar af bondens gård). I alla dessa uttryck betyder *mali* ej afgift rätt och slätt, utan en afgift, hvars belopp berodde på aftal — åter ett vittnesbörd att betydelsen afgift framgått ur betydelsen aftal[1].

Nu återvända vi till Östgötalagen, hvarest det nyss anförda uttrycket *ganga i mat oc mala* förekommer d. v. s. kontraherad lön. I bygdabalken kap. 32 talas om rödjande i skogen. Det hände, att man lejde någon att

[1] Den *smörmale* som omtalas i Helsingelagen torde och hafva varit till sin storlek bestämd.

fälla ett stycke skog mot lön af 'råg och rofvor och en halm derefter' d. v. s. de tre första afkastningarna, som den afrödda marken gaf; denna på aftal beroende lön för skogshygge kallades *öxarmali*, yxmåle; att på detta sätt befria sig från skogen kallades att 'intaga honom under måle' [1].

I kontraktet med en sådan skogshyggesentreprenör ingick således tre års odling efter skogens fällande: första året råg, andra året rofvor, tredje året åter säd. Det var huggaren, som således efter ett sådant kontrakt skulle hafva lön, icke den, som efter de tre årens förberedande odling öfvertog den nyvunna jorden på grund af skiften mellan byamännen. Stannade huggaren de tre åren ut, skulle lönen gifvas honom för de af honom uppförda hus och inhägnader; lemnade han odlingen tidigare, utan att hafva låtit henne undergå den grundliga, treåriga bearbetningen, gick han förlustig denna lösesumma.

Professor Schlyter öfversätter, såsom nyss anfördt, *inna up mala sin* med: åtnjuta fulla lönen för odlingen. Bringa vi detta i sammanhang med det öfriga få vi: om han åtnjuter fulla lönen för sitt odlingsarbete och vill sedan fara bort, då skall han — som tillägg till den fulla lönen — få lösen för hus och inhägnad, men om han drager bort innan han fått fulla lönen för sitt arbete, då miste han ersättning för hus och inhägnad. Men detta är ju orimligt och *måste* vi derföre finna en annan tydning än professor Schlyters. En sådan är ock lätt funnen. Orden *öxarmali* och *mali* betyda här icke den aftalade ersättningen, utan sjelfva aftalet. Det ifrågavarande stället heter på nutidens språk: Om någon afslutar ett s. k. yxekontrakt för tre år och *fullgör* sitt aftal, erhåller han lösen för bygge och inhägnad, men

[1] Kap. 28 och i en variant af kap. 9 förekommer *öþsmali* i stället för *öxarmali*.

aflägsnar han sig före den i kontraktet bestämda tiden, går han miste om ersättning för det arbete han nedlagt på bygge och hägnad. Detta gifver en enkel förklaring och måste derföre anses rätt. Äfven i detta fall är det omöjligt att, i strid mot det vanliga språkbruket, åt *inna* gifva betydelsen förvärfva, erhålla.

3. Nu återstår allenast ett af professor Schlyter uppgifvet ställe, å hvilket *inna* skulle hafva denna egendomliga betydelsen, just det stället der hr Otman föredrager professor Schlyters tolkning framför min.

»Nu hafva fränder sin vängåfva *int*, så snart fäst kommit å målet» (trolofning skett), men giftomannen ej förr än efter fullbordadt äktenskap. Efter nutidens anspråk på satsfogning skulle det heta: så snart fäst kommit å målet, inna fränderna sin vängåfva, giftomannen först efter fullbordadt äktenskap.

Betyder inna här *mottaga* eller *gifva?* Det finnes intet annat uppgifvet ställe, i hvilket inna har den förra betydelsen och är det derföre omöjligt att på detta enda ställe begagna en öfversättning, som eljes har ingen hemul. Min anmärkning om den oriktiga öfversättningen måste derföre stå qvar.

Saken är så klar, att något ej vidare behöfves. Jag vill dock tillägga, att man år 1607 synes hafva tolkat dessa lagord på samma sätt som jag. I 1607 års upplaga af Östgötalagen heter det nämligen i stället för de i nu bevarade handskrifter förekommande begynnelseorden: nu hava frændær vingæf sina wita. Detta *wita* skall helt visst föreställa det gamla *veta* (isl. veita), som betyder gifva: nu hafva fränder att gifva sin vängåfva.

Hans Hildebrand.

Svenska myntfynd i k. Myntkabinettet.

(Forts.).

171. År 1862. *Sätila Arsfgården, Sätila sn, Marks hd, Vestergötland.* 64 dr. Kristinas 1/4-ören af åren 1633—1648, tio inlöstes. Inv. 3035.

172. År 1863. *Haghult, Vestbo hd, Småland.* En k. Gustaf I:s tvåmark af år 1543, sju enmarker af åren 1543—1560. Inv. 3119.

173. År 1863. *Gamleö, St. Johannes sn, Lösings hd, Östergötland.* 58 kopparmynt från åren 1627—1629. Inv. 3146.

174. År 1863. *Sundsholm, Jersnäs sn, Tveta hd, Småland.* Ur ett större fynd inlöstes 26 messingspoletter, nämligen 6 med en stor åttauddig stjerna eller rosett på prickad botten, 6 med ett G inom en åttauddig stjerna på prickad botten, 9 mindre med en inslagen ros på ena sidan inom två cirklar, den andra sidan slät med en inpunkterad 8, en något större, tunn och slät, med en inpunkterad 12, 4 släta, på ena sidan inpunkterad 24. Inv. 3182.

175. År 1863. *Gothems sn, Gotland.* 342 små tunna silfvermynt med 'hjul och kyrka'. Inv. 3172.

176. År 1863. *Hafvet utanför Gotska Sandön.* 26 myntplåtar, af hvilka löstes 2 tvådalers af åren 1676 och 1691, två endalers 1690? (1689?) och 1691. Inv. 3174.

177. År 1863. *Vesthorja Norregården, Vernamo sn, Östbo hd, Småland.* 19 k. Gustaf I:s mynt utan år 2, 1540—1559 17. Inv. 3178.

178. År 1864. *Tässåsen, Bergs sn, Jämtland.* 18 myntplåtar af åren 1712—1717; en inlöstes. Inv. 3246.

179. År 1864. *Mellanjärfva, Solna sn, Danderyds skeppslag, Roslagen.* 6 svenska silfvermynt (kk. Erik af Pommern, Karl Knutsson, Kristiern I), 3 brakteater (med krönt hufvud, krönt S). Inv. 3251.

180. År 1864. *Lilla Vastäde, Hablingbo sn, Gotland.* Ett mynt af Olof skötkonung, danska, angelsaksiska o. s. v., smycken, kopparask. Inv. 3273.

181. År 1865. *Arfvidsgården Väring, Vadsbo hd, Vestergötland.* 22 svenska öremynt i silfver åren 1610—1624 samt en hertig Johans utan år. Inv. 3347.

182. År 1865. *Nr 10 Trönninge, Tönnersjö hd, Halland.* 34 svenska mynt af åren 1606—1656, 13 utländska af åren 1595—1654, en fingerring; 13 mynt och ringen löstes. Inv. 3412.

183. År 1865. *N. Hanhals, Fjäre hd, Halland.* 4 Visby mynt, danska och norska m. fl. mynt, en norsk brakteat. Inv. 3441.

184. År 1866. *Johanneshus, Hjortsberga sn, Medelstads hd, Blekinge.* Två mynt af k. Anund, angelsaksiska m. fl. mynt, smycken. Inv. 3491.

185. År 1866. *Hvittevall, Göteborgs län.* 188 silfvermynt af k. Karl XI och Fredrik III i Danmark; sex inlöstes. Inv. 3557.

186. År 1866. *Nr 5 Raus, Luggude hd, Skåne.* 9 plåtmynt från k. Fredrik I; 2 inlöstes. Inv. 3595.

187. År 1866. *Nr 4 Gräsgärde, Arby sn, S. Möre hd, Kalmar län.* Omkring 100 små tunna mynt med 'hjul och kyrka', smycken. Inv. 3596.

188. År 1867. *Östra Herrestad, Ingelstads hd, Skåne.* Ett mynt af Olof skötkonung, angelsaksiska, tyska m. fl. mynt, smycken. Inv. 3699.

189. År 1867. *Nr 3 Tullstorp, Örja sn, Rönnebergs hd, Skåne.* 172 små silfvermynt från 1600-talet; 13 inlöstes af åren 1666 och 1675. Inv. 3700.

190. År 1868. *Nr 19 Hamnarby, Jemsjö sn, Östra hd, Blekinge.* 162 små ringhaltiga svenska och danska silfvermynt från slutet af 1400- och början 1500-talet intill år 1532, de flesta Sten Sture d. y:s och k. Gustaf I:s halförtugar (41 och 39), danska hvider 80 o. s. v. Inv. 3824.

191. År 1868. *Östra Knutby, Frötuna sn, Roslagen.* 57 plåtmynt, (20 à 4 daler, 31 à 2 daler); 14 inlöstes (1711—1737). Inv. 3853.

192. År 1868. *Lingsarfve, Eskelhems sn, Gotland.* Ett mynt af Olof skötkonung, angelsaksiska m. fl. mynt; silfverbitar. Inv. 3855.

193. År 1868. *Carlberg invid Stockholm.* Ett mynt af Olof skötkonung, angelsaksiska m. fl. mynt, silfverfragment. Inv. 3861.

194. År 1868. *Horn Ödegården, Hamneda sn, Sunnerbo hd, Småland.* 50 små silfvermynt från 1600-talet; fem (af dem tre af k. Karl XI) inlöstes. Inv. 3869.

195. År 1868. *Karl XIII:s torg, Stockholm.* Tio Stockholms och Vesterås örtugar från Sturarnes tid. Inv. 3875.

Från Akademiens sammankomster.

Den 3 april 1883.

Akademiska ärenden. Riksantiqvarien anmälte, att Akademiens utländske ledamot, friherre Edvard von Sacken, direktör för k.k. Antik- och Myntkabinetten i Wien, invald år 1870, aflidit den 21 februari.

Genom nådiga skrifvelser har Kongl. Maj:t tillkännagifvit, att hvad Akademien föreslagit rörande Gottröra kyrka i erkestiftet samt Munkarps och Mellby kyrkor i Lunds stift, blifvit af Kongl. Maj:t godkändt.

Statssamlingarna. Akademien beslöt att med 33 kronor 40 öre inlösa 4 i Landskrona funna rhenska guldgyllen för Höchst, Rile, Lüne-

burg och Frankfurt a. M. samt att af dessa till Landskrona läroverks museum försälja de två först nämnda.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Undertecknad uppläste Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse af den 27 januari 1882 angående vissa uppgifter, som böra åtfölja underdånig anmälan rörande väckt fråga om rifning eller ändring af kyrka eller del deraf, hvilken kungörelse blifvit på Akademiens underdåniga hemställan utfärdad.

Med anledning af en af Kongl. Maj:t till Akademien remitterad anmälan från pastorsembetet i Förlanda församling att i taket af den nuvarande kyrkan, som var ämnad att rifvas, förekomma målningar, beslöt Akademien i underdånigt utlåtande afgifva den förklaring, att dessa målningar, som lära härstamma från slutet af 1700-talet, icke kräfva någon åtgärd för bevarande eller afteknande, sam themställa att vanliga föreskrifter i nåder meddelas rörande de försigtighetsåtgärder, som böra vid kyrkans rifning vidtagas.

Medaljförslag. 5. Ett af fru Lea Ahlborn inlemnadt förslag till frånsidan af den medalj, som Stockholms stad ämnar prägla till minne af DD. MM. Konungens och Drottningens silfverbröllop, godkändes med någon ändring.

6. Ett af hr B. E. Hildebrand inlemnadt förslag till den medalj, som Göta kanalbolag ämnar prägla öfver grefve B. B. von Platen, godkändes, men skulle, innan definitift beslut fattades, meddelas kanalbolagsdirektionens ordförande.

7. Ett af styrelsen för industri- och hemslöjdutställningen i Örebro genom fru Lea Ahlborn inlemnadt förslag till belöningsmedalj godkändes under förutsättning att H. M. Konungens nådiga bifall erhölles till hans bilds anbringande.

8. En genom gravören Lindberg för herrar A. och W. Ewert samt kammarherre Lagerberg inlemnad begäran om förslag till frånsidan af en medalj, som kommer att präglas öfver framlidne medicine doktorn C. F. Ewert, föredrogs och bestämde Akademien dess inskrift.

9. Ett af kammarherre Lagerberg inlemnadt förslag till medalj öfver kanslirådet Strokirk godkändes med någon förändring.

10. Ett af kammarherre Lagerberg inlemnadt förslag till en medalj öfver grefve Carl Snoilsky ansåg Akademien sig icke kunna godkänna i denna dess form.

Prosten Löfgrens efterlemnade handskrifter. Akademiens vice preses hemstälde att vissa i bilagda promemoria uppräknade delar af den till Akademien hembjudna Löfgrenska manuskript- och boksamlingen må af Akademien inlösas och blef detta förslag af Akademien godkändt (jfr sid. 90).

Den 17 april 1883.

Akademiska ärenden. Akademien beslöt, att förslag skulle vid nästa sammanträde afgifvas till fyllande af två lediga rum i de svenska

och norska hedersledamöternas klass samt ett rum i de utländska ledamöternas klass.

Kongl. Maj:t hade i nådig skrifvelse meddelat att, hvad Akademien föreslagit rörande Näs' och Vistorps kyrkor i Skara stift, blifvit af Kongl. Maj:t godkändt.

Likaledes hade Kongl. Maj:t i nådig skrifvelse meddelat sig hafva godkändt, hvad Akademien föreslagit rörande utlemnande till kolonialutställningen i Amsterdam af etnografiska föremål, hemförda med fregatten Eugenie.

Riksantiqvarien anmälte, att skrifvelse om föremålens utlemnande aflåtits till kongl. Vetenskapsakademien samt att de innevarande dag mot qvitto erhållits från riksmusei etnografiska afdelning, hvarest de varit deponerade.

Till revisorer af Akademiens räkenskaper för år 1882 utsågos hans excellens hr grefve Sparre och hr Bovallius.

Statssamlingarna. En kalk och paten af silfver, hembjudna af enskild person, som för 180 kronor inköpt dem från en jude, till hvilken dessa föremål lära hafva blifvit olagligen sålda från en kyrka i Vexiö stift, inlöstes till nämnda pris af Akademien.

En af professor Magnus Petersen utförd kopia af ett blad i von Kirchbergs Meklenburgska rimkrönika af år 1378, innehållande bilder af konung Albrekt och af hans fader hertig Albrekt af Meklenburg, inköptes för 250 kronor.

I utbyte mot en drottning Kristinas medalj i silfver, erbjuden af kassören Oldenburg, lemnades en duplettmedalj öfver Urban Hjärne.

Fasta fornlemningar. Akademien beslöt att till norska arkeologen Undsets disposition ställa en summa af tvåhundra kronor för vidtagande af noggranna undersökningar af de runinskrifter, som förekomma å det marmorlejon, som från Piræus blifvit förflyttadt till arsenalen i Venedig, med vilkor att Undset efter fullbordad undersökning till Akademien inlemnar berättelse om det genom undersökningen vunna resultatet.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Akademien beslöt, med anledning af en genom konungens befallningshafvande i Hallands län gjord anmälan att Träslöfs församling önskade afyttra sina kyrkoklockor, afgifva det svar att från Akademiens sida intet hinder möter den ifrågasatta försäljningen. Riksantiqvarien meddelade, att han vidtagit åtgärder för afteckande af den ena klockan, som enligt inskriften är gjuten på 1500-talet.

Kongl. Medicinalstyrelsen hade meddelat, att till henne hade framställning blifvit gjord om öfverlåtande till drätselkammaren i Landskrona af en ringklocka, som tillhört hospitalet i Malmö. Akademien beslöt afgifva det svar, att hon mot det ifrågasatta öfverlåtandet icke hade någon anmärkning att göra.

Medaljförslag. 11. Akademien förklarade sig icke hafva någon anmärkning att göra mot ett af Kongl. Maj:t godkändt förslag till skjutmedalj för artilleriet.

12. Akademien godkände ett af hr B. E. Hildebrand inlemnadt förslag till Svenska Akademiens minnespenning öfver generallöjtnanten friherre G. C. von Döbeln.

Föredrag. Riksantiqvarien redogjorde för de senaste undersökningarna rörande de äldre kulturförhållandena och deras utveckling inom Grekland och på Arkipelagens öar, dervid särskildt framhållande de åsigter, som dr Milchhöfer i Göttingen uttalat i sitt nyligen utgifna arbete *Die Anfänge der Kunst in Griechenland.*

Den 30 april 1883.

H. K. H. Kronprinsen deltog i detta sammanträde.

Akademiska ärenden. För Akademien anmältes, att hennes korresponderande ledamot dr Herman Hofberg, invald år 1872, aflidit.

H. exc. hr grefve Sparre och hr Bowallius anmälte, att de granskat Akademiens räkenskaper för år 1882 samt säkerhetshandlingarne, och beviljade Akademien på deras hemställan räkenskapsföraren décharge.

Förslag afgåfvos till besättande af två lediga rum i hedersledamöternas och ett ledigt rum i de utländska ledamöternas klass.

Statssamlingarna. En af artisten Werner hembjuden samling af fornsaker från Vestergötland och Dal inlöstes.

Fasta fornlemningar. En person vid namn C. T. Rugren hade i skrifvelse till Akademien anhållit om tillåtelse att söka i jorden efter fornlemningar. Akademien beslöt att genom Konungens Befallningshafvande afgifva det svar, att hon icke kunnat bifalla denna anhållan, för så vidt den afser rätt att undersöka fornlemningar.

Föredrag. Hr Carlson redogjorde för händelserna, som föregingo slaget vid Clissow samt för slagets förlopp.

Riksantiqvarien förevisade prof på filigransarbete från olika perioder i Statens Historiska Museum.

Bergerska donationen. På hemställan af den historiska nämnden beslöt Akademien:

1) att anslaget för historiska källskrifters utgifvande, 2,500 kr., för 1884 disponeras för offentliggörande af rikskansler Axel Oxenstjernas skrifter och brefvexling; samt

2) att ett reseunderstöd af 1,200 kr. för år 1884 lemnas lektorn dr Emil Hildebrand för att undersöka arkiv i norra Tyskland, företrädesvis i Berlin, Dresden och Gotha.

Extra sammanträde den 15 maj 1883.

Akademien beslöt att med H. M. Konungens nådiga begifvande till förste hedersledamöter välja DD. KK. HH. Hertigarne af Gotland och Vestergötland.

Den 15 maj 1883.

H. M. Konungen och H. K. H. Hertigen af Vestergötland deltogo i detta sammanträde.

Akademiska ärenden. Hr O. S. Rydberg tog inträde i Akademien med ett tal *Om det från unionsmötet i Kalmar 1397 bevarade*

dokumentet rörande de nordiska rikenas förening, hvilket tal af Akademiens sekreterare besvarades.

Anmältes att Kongl. Maj:t godkänt hvad Akademien föreslagit rörande Förlanda kyrka i Göteborgs stift.

Ett förslag till underdånigt utlåtande rörande kostnaderna för dr Stolpes deltagande i den blifvande verldsomseglingen upplästes och godkändes.

Statssamlingarna. Fem guldringar från bronsåldern, funna å utmarken till nr 11 Hunestad, Halland, en löstes.

Fasta fornlemningar. Akademien beviljade på grund af gjorda ansökningar följande anslag till företagande af arkeologiska undersökningar inom olika delar af landet:

åt C. F. Nordenskjöld för fortsatta undersökningar inom Östra hd, Småland	kr. 500
åt F. Nordin för grafundersökningar på Gotland	» 200
åt kandidat A. Ramm för undersökningar inom Tveta och Vista hd, Småland	» 200
åt licentiaten S. Boije för runforskningar i Södermanland	» 400.

Äfven beslöt Akademien att till dr Ekhoffs förfogande ställa en summa af 300 kr. för att undersöka kyrkliga fornlemningar inom olika delar af landet.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Kongl. Maj:t hade genom nådig remiss öfverlemnat en underdånig ansökan af kyrkoherden i Godegård, Östergötland, att få från prestgårdens inventarier lösa ett skulpteradt skåp för 75 kronor, hvilken summa i stället skulle bland prestgårdens tillgångar upptagas. På hemställan af Riksantiqvarien, som låtit dr Ekhoff besigtiga ifrågavarande skåp, beslöt Akademien tillstyrka nådigt bifall till den gjorda ansökningen.

Riksantiqvarien redogjorde för dr Ekhoffs iakttagelser från utgräfningen af den nyfunna kyrkogrundmuren vid Granhammar i Vintrosa socken, Närike, och beslöt Akademien att anmoda Konungens Befallningshafvande att låta besigtiga och värdera det af ruinen upptagna jordområdet.

Visby ruiner. Bryggaren Vedin i Visby hade inkommit med ansökan om tillstånd att få å tomten nr 8 invid St. Lars ruin anlägga planteringar äfven å den Kronan tillhöriga andelen af tomten utmed ruinen. Akademien beslöt att närmare upplysningar skulle infordras.

Medaljförslag. 13. Akademien godkände ett inlemnadt förslag till ny frånsida å Göteborgs handverks- och industriförenings belöningsmedalj.

14. Ett inlemnadt förslag till medalj med anledning af den Svenska boktryckarekonstens fyrahundraårsfest godkändes.

Föredrag. Riksantiqvarien förevisade en del föremål af trä tillhöriga Statens Historiska Museum, hvilka nyligen blifvit restaurerade.

Den 2 juni 1883.

Akademiska ärenden. Akademien godkände Riksantiqvariens anordning rörande tjenstgöring under sommaren, enligt hvilken hr Montelius samt doktorerna Stolpe och Ekhoff tjenstgöra under juni, Riksantiqvarien och hr Montelius under juli, Riksantiqvarien och dr Ekhoff under augusti månader.

Som Riksantiqvarien ämnade i senare hälften af juni företaga undersökningar i Skåne, beslöt Akademien att uppskjuta sin andra junisammankomst.

Till hedersledamöter utsågos öfverkammarherren m. m. Adam Lewenhaupt och f. d. chargé d'affaires G. O. Hyltén-Cavallius, till utländsk ledamot utsågs den engelska arkeologen och numismatikern John Evans.

Till preses och vice preses för tiden intill den 2 januari 1884 utsågos hrr Malmström och von Möller.

Statssamlingarna. En samling fornsaker från Dal, hembjuden af löjtnant A. Salin inlöstes.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Riksantiqvarien redogjorde för sitt besök i Kumla kyrka i Vestmanland och för de medeltidsmålningar, som derstädes blifvit af Akademiens tecknare befriade från hvitlimning. Akademien beslöt medgifva, att de stora väggfälten, hvilkas målningar befunno sig i ett synnerligen skadadt skick, må å nytt öfverrappas, men bestämde, att målningarna å pilastrarna samt i vapenhuset skola bibållas.

Akademien medgaf, att ett Skallmeja kyrka tillhörigt timglas må deponeras i Vestergötlands fornminnesförening i Skara.

Kyrkoderden i Rydaholms församling i Vexjö stift hade hembjudit kyrkans gamla spräckta ringklocka samt en vinkanna af silfver. Akademien, som ej fann klockan för statens samlingar behöflig, beslöt afgifva den förklaring, att intet hinder möter hennes nedsmältande, samt att vidare upplysningar skulle inhemtas rörande vinkannan.

Akademien medgaf nedsmältandet af två St. Klara församling i Stockholm tillhöriga ringklockor, båda gjutna år 1751 och båda spräckta.

Inskrift. Ett af kapten G. Björlin inlemnadt förslag till inskrift å en minnesvård, som kommer att uppresas öfver generallöjtnanten friherre E. E. G. von Vegesack godkändes.

K. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens täflingsämnen.

K. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien utsätter för det ingående täflingsåret förslagsvis följande ämnen som anvisning för dem, hvilka önska utarbeta och till Akademiens pröfning inlemna någon afhandling.

1:o). *I fornkunskap, språk, äldre eller nyare historia och geografi.*

1) Utredning af förhållandet mellan de tre stora förhistoriska kulturperioderna samt mellan den äldre och yngre jernåldern i Norden, särskildt med afseende på frågan om förnyade invandringar.

2) Undersökning af förhållandet mellan de gallisk-brittiska, romerska och germanska kulturerna i Frankrike och Stor-Britanien, med särskildt afseende fäst vid frågan om nationalitetens inflytande på kulturutvecklingen.

3) Undersökning af de nordiska folkens gudatro och myter under den tid, som föregick de stora vikingafärderna åt vester.

4) Etymologisk undersökning af ortnamnen i Sverige eller inom någon del af landet.

5) Historisk framställning af det svenska bruket att med anvisning på viss jord, grundskatt, tionde m. m. betala tjenster till kronan.

6) Undersökning om förhållandet mellan konungarne Magnus Eriksson och Håkan Magnusson å ena samt svenska rådsherrarne å andra sidan.

7) Dackefejden, dess upphof, dess sammanhang med den allmänna europeiska politiken och dess följder.

8) Gustaf II Adolfs utrikespolitik från början af de preussiska fälttågen intill hans död.

9) Krigsmaktens och krigskonstens tillstånd i Sverige från drottning Kristinas anträde till regeringen intill Karl XII:s död.

10) Framställning af Skånes sammansmältning med Sverige under 1600-talet.

11) Teckning af den svenska riksdagens ställning och inflytande från 1654 till 1680.

12) Växtvetenskapen i Sverige före Linné.

13) Svenska handeln i senare hälften af 1700-talet.

14) 1809 års statshvälfning.

Akademien mottager äfven afhandlingar, efter de täflandes fria val i andra ämnen, upplysande fäderneslandets historia, geografi, lagstiftning och lagskipning, handel, seder och lefnadssätt, kyrkans, vetenskapernas, konstens och undervisningsväsendets historia — intill 1818.

För en godkänd afhandling i något antiqvariskt eller historiskt ämne utfäster Akademien en prismedalj af guld om *tretiosex* dukater jämte författarearfvode.

2:o. *I inskrifts- och sinnebildskonsten.*

Förslag till inskrifter å monument samt inskrifter och sinnebilder å minnespenningar öfver märkvärdiga händelser i Sveriges historia, öfver dess konungar, drottningar och öfriga medlemmar af konungahuset samt öfver enskilda personer, som vunnit ryktbarhet och gjort sig af fäderneslandet berömligen förtjente — allt efter författarens eget val, med förbehåll att förslagen upptaga både monumentsinskrifter och minnespenningar.

Prisbelöningen för en godkänd afhandling i inskrifts- och sinnebildskonsten är en guldmedalj om *tolf* dukater.

Täflingsskrifterna, författade på latin, svenska eller något annat af de lefvande, allmännast kända språken, med åtecknadt valspråk och förseglad namnsedel, böra vara inlemnade till Akademien eller hennes sekreterare före den 20 januari 1884. Särskildt erinras, att äfven skrifter, som icke kunna belönas, böra i Akademiens förvar qvarstanna.

Prosten Löfgrens efterlemnade papper.

Det hufvudsakliga föremålet för kontraktsprosten Löfgrens litterära verksamhet var hans födelsebygds, Kalmar stifts historia och beskrifning. Han började sina nu till Akademien erbjudna samlingar vid 19 års ålder och fortsatte dem ännu kort före sin död, så att hans anteckningar representera en tidrymd af omkring 60 år, men tillhöra dock ojämförligt mer den förra hälften än senare. Redan åren 1828 och 1830 utgaf han under titel *Kalmar och dess slift i Småland* tvenne häften, innehållande den historiska delen, eller egentligen inledningen till den 'Landskaps-Beskrifning', som äfven genom sjelfva titelbladen å dessa häften bebådades. I förening med kontraktsprosten Abraham Ahlqvist utgaf han sedan åren 1836 till 1841 stiftets herdaminne under titel *Clerus Calmariensis*, och de för dessa arbeten gjorda anteckningar ingå blott till en ringa del i den nu ifrågavarande samlingen, hvilken består af följande:

I. Kalmar och dess stift på fasta landet, 504 sid. fol. v.b. Innehåller en stor mängd topografiska och historiska anteckningar, hvilka äro hvar på sin plats efter den antagna planen införda, men icke fullt sammanhängande, samt dessutom en mängd teckningar både i profil och plan af alla ortens kyrkor samt flere herregårdar.

II. — — — — Fortsättning af föregående, 501 sidor i folio, af hvilka dock en del äro obegagnade. Innehåller hufvudsakligen bilagor eller verifikationer, deribland tryckta skrifter, såsom akademiska dissertationer, reglementen och redogörelser för kommunalförvaltningen m. m.

III. Samling af anteckningar och handlingar om Kalmar stad, de flesta af Löfgrens egen hand. En stor del häraf kan visserligen genom Doktor Sylvanders stora verk *Kalmar slotts och stads historia* anses öfverflödigt, men i anseende till den svårighet, som stundom möter vid läsningen af detta arbete att finna eller urskilja hvad som verkligen står i de begagnade källorna, synes det vara af ej ringa vigt att hafva verkliga utdrag eller afskrifter att tillgå. Ibland de få äldre handskrifterna utmärker sig en anteckning om grafskrifter som funnos vid det gamla Kalmars kyrka, jämte en interiör-målning af denna kyrka, kopierad efter en tafla, som finnes i Vikleby kyrka på Öland.

IV. Beskrifning öfver Kalmar stift i Småland »naturlig och geografisk beskrifning», färdig till tryckning, då den på 1830-talet författades.

Dit hörer en uppsats om lotsväsendet, segelleder och hamnar, undertecknad J. G. Rothman och daterad Kalmar den 28 december 1833.

Samling om Södra Möre, utdrag af häradsdomböcker, kyrkoböcker m. m.

V. Beskrifning öfver Norra Möre, Handbörds och Stranda härader. Den speciela topografien utarbetad sockenvis. Utdrag af domböcker, kyrkoböcker och flere handlingar bilagda.

VI. Samlingar och anteckningar till Ölands historia och beskrifning. Qvartband. Innehåller teckning af kyrkorna m. m. begagnade af Ahlqvist för hans åren

1822—1828 utkomna arbete, men kompletterade vid en resa på ön 1861.

VII. Fortsättning »Andra Bandet» 104 ss. qv. häftadt. Liksom det föregående begagnadt af Ahlqvist.

(Ur hr C. G. Styffes utlåtande).

Litteratur.

Forhandlinger paa det andet nordiske Filologmøde i Kristiania den 10—13 augusti 1881, utg. af Gustaf Storm.

Innehåller bland annat: Lundgren, Likheter mellan fornnordiska personnamn och norröna skaldeomskrifningar; Sophus Bugge, Enkelte nordiske mythers oprindelse. Ur detta senare föredrag må följande hufvudpunkter framhållas:

Den nordiska folkindividualiteten möter oss icke, fullt utvecklad, förr än under vikingatiden, bevisligen under 800-talet, knappt tidigare. — — Den nordiska mytologien har först under vikingatiden utvecklat sin nordiska egendomlighet. — — Fröja, såsom en från Frigg skild älskogsgudinna, är en för nordborna egen gudinna, som de germanska folken aldrig känt; det är derföre på förhand sannolikt, att hon i nordbornas föreställning utvecklat sig i en jämförelsevis ny tid. — — Flere mytiska berättelser om Fröja föras tillbaka till fornkristna återgifvanden af antika myter.

Med anledning af professor Bugges föredrag yttrade dr Wimmer bland annat: »jag kan icke med Bugge antaga, att ett svalg skiljer den äldre och yngre jernålderns språk i Norden. — — Jag vill icke med Bugge hänföra den nordiska folk- och språkindividualiteten

ned till vikingatiden, utan mycket längre tillbaka. Taga vi t. ex. inskriften på guldhornet, som jag i rundt tal för till år 500, så hafva vi samtidiga med den och med de andra äldsta inskrifterna i Norden lemningar af gotiskt språk i Vulfilas' bibel, hvars äldsta handskrift är från 500-talet (enligt några från 400-talet), alltså just från samma tid som guldhornet, men under det guldhornets inskrift lyder

ek Hlevagastiʀ Holtingaʀ horna tavido,

skulle denna sats på Vulfilas' språk nödvändigt hafva formen

ik Hliugasts Hultiggs haurn tavida.

Hvartenda ord äro således här olika på nordiskt mål och på gotiskt, och de nordiska stå alla på ett äldre stadium».

WORSAAE, J. J. A., *The industrial arts of Denmark from the earliest times to the Danish conquest of England* London 1882. — 206 s., 42 fig.

Kammarherre Worsaae har åtagit sig att för serien *South Kensington arts handbooks* skrifva ett arbete öfver Danmarks konstslöjd, liksom jag skrifvit ett öfver Sveriges och Norges. För att gifva ett begrepp om den olika plan vi för arbetet valt, återgifver jag här, till jämförelse med min innehållsförteckning (jfr s. 144), den i hr Worsaaes bok förekommande: Inledning — den tidigare stenåldern — den senare stenåldern — den tidigare bronsåldern — den senare bronsåldern — den tidigare jernåldern — mellanjernåldern — den senare jernåldern eller vikingatiden. Hr Worsaae har, såsom denna förteckning antyder, i sin bok gifvit en öfversigt af den förhistoriska kulturens utveckling i Danmark, och har han dervid egnat mycken uppmärksamhet åt de religiösa förhållandena, på grund af den mening han i senaste tid med mycken

kraft framhållit, att de flesta ornament hafva religiöst symbolisk betydelse.

Då nyss antyddes hrr Bugges och Wimmers olika uppfattningar af det specielt nordiska folkindividualitetens uppkomst, kan det vara af intresse för läsaren att få en aning om hr Worsaaes uppfattning af denna fråga. Enligt honom bragtes den tidigare stenålderns kultur till den förut obebodda Norden genom en invandring vesterfrån. Den senare stenålderns uppkomst hänföres till en ny 'ström' (*current*), som hade en mycket lång och svår väg att tillryggalägga från det inre af Asien, genom Europas södra och vestra delar, upp till Norden, och heter det vidare: »med det stadiga framåtskridandet af den senare stenåldern öfver de forndanska landen följde utan tvifvel invandrande stammar».

»Liksom stenåldern kom bronsåldern från Asien till Europa. Men under det stenåldern i sitt tidigaste framskridande hufvudsakligen följde hafvets stränder och de större flodernas lopp, var bronsåldern, med kraftigare hjelpmedel, i stånd att genast bryta sig väg genom landens inre. Endast Balkanbergen och Alperna, nordgränsen för Greklands och Italiens halföar, synas hafva varit så godt som oöfverstigliga skiljemurar mellan landen i norr och söder om dem. Så mycket är visst, att dessa väldiga bergkedjor vållade, att folk- och kulturströmmarne, som under bronsåldern stadigt fortskredo från Asien till sydvestra Europa, i början tvungos att dela sig i två strömmar, af hvilka en vände sig åt söder, den andra norr om dessa berg. — — Den norra grenen af den gemensamma asiatiska strömmen utbredde sig genom landen vid Svarta hafvet till Donaudalen och derifrån till sydvestra Tyskland, hvarifrån den småningom fortgick mot Norden, följande Rhens och Elbes lopp. — Den nya bronsålderskulturen och de nya stammar den antagligen hade i sitt följe kommo vid Rhen och Elbe

i beröring med det der fast bosatta stenåldersfolket, som redan hade hunnit en aktningsvärd grad af odling, och blandade sig med detta. — — Efter en lång och besvärlig vandring genom många land kom bronsåldern, hunnen til full utbildning, upp till de forndanska områdena vid Kattegat och Östersjön. — — Under bronsålderns förra del förekomma brons och guld ymnigt i Norden. — — Äfven om ett nytt eröfrande folk fört ett stort förråd af metall med sig, måste det, efter sin bosättning och utbredning öfver Danmark, haft ständigt behof af ny tillförsel utifrån. — — En ny herskande ras, med högre odling, bättre vapen och redskap, intog landet och utbredde småningom sitt herravälde åt alla sidor». Om den senare bronsålderns uppkomst i Norden heter det: »icke blott fördes genom handeln många främmande bronsföremål från mellersta Europa till Norden, hvarest de ej blott tjente som mönster för en modifierad eller rättare en ny stil hos den infödda befolkningen, utan böra vi af den slående öfverensstämmelsen mellan kulturen i mellersta och norra Tyskland och den i Norden under den senare bronsåldern, sluta till en ny folkinvandring. — — Endast ett kulturinflytande från söder eller öster, som ej beledsagats af en folkinvandring, skulle knappast hafva förmått Nordens krigiska inbyggare att i alla afseenden och så grundligt ändra sitt grafskick».

»Jernet kom ej i allmänt bruk i Danmark, förr än det fördes in med en alldeles ny kulturström från södern, som förde med sig icke blott jern och andra främmande ämnen, utan ock en ny teknik och en ny stil. Af dess mäktiga vågor blefvo snart de sista qvarlefvorna af bronsålderns egendomliga slöjdalster bortsopade. — — Det finnes intet, som talar för att jernålderns odling bragtes till Danmark af en ny invandring eller genom en ny eröfring».

Men deremot: »de stora skakningar och vandringar, som beledsagade det romerska rikets fall, måste hafva vållat en stor folkökning i de danska landen. Intill den tiden hade folk af 'gotisk-germansk' härkomst bott i fred och ro både i norr och i söder om Östersjön. Men småningom, när den slaviska rasen trängde fram från öster och intog den södra kusten framemot Elbe samt det stora inre landet i östra Tyskland, drefvos de äldre inbyggarne mot söder och vester in i det romerska rikets forna, nu delvis utrymda områden. På samma sätt drogo Frankerna in i Gallien, Angler, Saksar och Jutar togo Britannien i besittning. Några af den tidens vandrande krigiska stammar måste hafva vändt sig mot norr och nordost. Historien tiger härom, med den tidens fornsaker tala så mycket tydligare. Under denna period uppträder inom Sverige, hittills föga bebodt, en kraftig, mycket utvecklad och rik befolkning, som utan tvifvel från trakterna i söder och öster om Östersjön förde med sig sin egen kultur och sina egna betydande rikedomar. Talrika mossfynd, i synnerhet i vestra delen af Danmark, alla vittnande om häftiga strider, angifva tydligt en liknande invandring från Elbes och Rhens dalar. De synnerligen rika skelettgrafvarna å Seland och Fyen, med ett alldeles nytt grafskick, angifva tydligt en invandring eller inbrottet af en eröfrande befolkning från Meklenburg och Pommern. — På olika sätt, från skilda håll, måste Danmark hafva fått en ansenlig folktillökning, som i sin ordning, öfvade inflytande på Norge och afslutade bosättningen i detta land, i synnerhet norrut». (Forts.)

Detta nummer lades under pressen den 13 Okt. 1883.

Stockholm, 1883. Kongl. Boktryckeriet.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens
MÅNADSBLAD.
REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.

139, 140 o. 141. 1883. Juli, Augusti o. Sept.

Silfverfynd från Botels i Hafdhems socken, Gotland.

(Inv. 6331).

1.

De kufiska mynten.

Dessa mynt äro, såsom allmänt är fallet inom kufiska fynd här i Norden, samtliga präglade af silfver, eller s. k. dirhemer.

I de fall då ett motsvarande mynt finnes upptaget i Tornbergs *Numi Cufici*, hänvisar följande förteckning genom de efter årtalet stälda siffrorna till myntets nummer i detta arbete. Enär jag ej haft tillfälle till direkt jämförelse med de af Tornberg beskrifna exemplaren, har vid några af dessa hänvisningar ett frågetecken måst sättas.

Umaijader.

Suleiman b. Abd-el-Melik.

Wasit år 97 (efter mohammedansk tidräkning).

4 icke till bestämd khalif hänförbara fragment, af hvilka ett från Wasit.

Abbasider.

Harun-el-Raschid.

Bagdad år 193. II. 232.

» » annan form, 12 exemplar.

El-Mamun.

Samerqand 200. II. 290?

El-Mu'tacem-billah.

Bagdad 226. II. 341.

El-Mutawakkil-ala-'Mahllah.

(Ortnamnet förloradt) 233.

El-Mutawakkilia 247. (VI. 104?) 2 ex.

(Samma ort ?) $24\begin{pmatrix}4\\7\\9\end{pmatrix}$, ej = föreg.

El-Mu'tamid-ala-'llah.

Wasit 257.

1 fragment.

El-Mu'tadhed-billah.

Bagdad 281.

El-Muktefi-billah.

Bagdad 291. Tornberg, *Symbolæ* IV, nr 28.

Arminia 293.

Bagdad 293. II. 457 a.

Bagdad 293. Annan form.

1 fragment.

El-Muqtedir-billah.

Bagdad 297.

Schiraz (29)8 eller snarare (31)8. Tornberg, ***Revue** de Numismatique belge, 5:e sér.* II, nr 33.

Wasit 299.

El-Baçra 300.

(Ortnamnet oläsligt) 301.

Samerqand 302? (II. 300 a?)

El-Baçra 307.

Bagdad 309.

» $3\binom{1}{2}0$.

Ras-el-Ain(?) 314. Tornberg, *Zeitschr. d. Deutschen Morgenländischen Gesellschaft,* XXII. 289.

Serr-men-ra 316.

8 fragment.

El-Zahir-billah.
Bagdad 320. (II. 499?)
(Ortnamnet förloradt) 321. 3 st.

El-Radhi-billah.
Bagdad 323. Tornberg., *Symbolæ* II, nr 67.
Içbahan 326.
Harran 327.
7 fragment.

El-Mutteqi-billah.
Bagdad 330. II. 518. 2 ex.
El-Baçra 330. II. 519.
(Samma ort ?) 330. II. (519?) olik föreg.
Wasit 332. (II. 523?)
3 fragment.

El-Mustekfi-billah.
(Bagdad) 3(3)4. II. 525.

5 till obestämbar khalif hörande fragment, af hvilka
3 från Bagdad,
2 från Wasit.

Sasanider.

3 små obestämbara fragment.

Emir-el-Umera.

El-Muzaffer Abu-l-Wefa.
Wasit 333.

Tahirid.

Talha (209—213).
Schiraz (årtal förloradt).

Soffarider.

Amru b. El-Leith.

Nisabur 268? VII. 10?
1 fragment.

Tahir b. Mohammed.

Faris 291. VII. 26.

Samanider.

Ismail b. Ahmed.

(Endera)ba? 280.
El-Schasch 281. Olik Tornbergs IX. 3.
» 282. IX. 11.
» 283. IX. 15 två olika former.
Samerqand 28(3). IX. 18?
El-Schasch 284. IX. 19 två former, den ena i två ex.
» 286. IX. 24.
» » IX. 26.
» » annan form.
» 287. IX. 29.
» » annan form.
» 288. IX. 34.
Samerqand 288. IX. 36.
El-Schasch 289. IX. 38 eller 39.
Samerqand 289. IX. 41.
» 291. IX. 55 afvikande form.
Balkh? 292. IX. 68?
El-Schasch 292. IX. 61.
» » tre afvikande former.
Samerqand 292. IX. 63 följ.
El-Baçra? 292.
Bokhara 293.
Samerqand 293. IX. 75?
(Ortnamnet osäkert) 2(9)3. På Adv.: *Ahmed b. Mohammed b. Ahmed.*

El-Schasch 294. IX. 87.
Enderaba 295 afvikande från IX. 100.
Balkh 295. IX. 102.

23 st. fragment. Särskildt finnas på dessa årtalen 286, 288, 293. Från *El-Schasch* 4 st., från *Samerqand* 3 st.

Ahmed b. Ismail.

El-Schasch 295. IX. 111, två former, den ena i två ex.
Samerqand 295. IX. 115.
(Ortnamnet förloradt) 295.
El-Schasch 296. IX. 117 följ.
Samerqand 297 afvikande från IX. 127.
(Ortnamnet förstördt: (Enderaba?) 297 eller 299.
El-Schasch 297 eller 299.
Balkh 297 eller 299.
El-Schasch 298. IX. 135 två ex.
» » IX. 140.
» » IX. 141.
» » afvikande form af IX. 134.
Samerqand 298. IX. 148.
» » IX. 145 följ.
Enderaba 298. Olik Tornberg, *Symbolæ* IV, nr 75.
El-Schasch 299. IX. 151.
» » IX. 156.
» » » » afvikande form.
Samerqand 299. IX. 163.
» » IX. 165.
» » IX. 161 följ.
El-Schasch 300. IX. 174 följ.
Samerqand 300. IX. 185.
» » annan form.
Enderaba 300 afvikande från IX. 188.
El-Schasch 301. IX. 190 två former.
» » IX. 193?

27 st. fragment. Deribland bestämbara årtalen 295, 299, 300 (2 gånger). Från *El-Schasch* 5 st., från *Samerqand* 1.

Naçr b. Ahmed.

El-Schasch 301. IX. 221 variant.
» 302. IX. 227 tre former.
» » IX. 230 variant?
Samerqand 302. IX. 235.
Enderaba 302. IX. 242.
El-Schasch 303. IX. 245 variant.
Samerqand 303. IX. 242.
El-Schasch 304. IX. 254 två former.
Samerqand 304. IX. 255.
El-Schasch 305. IX. 261 (variant?).
» » IX. 262?
Enderaba? 305. IX. 266 ff.?
Samerqand 306. IX. 270 fyra former.
Nisabur 306. Afvikande från IX. 282.
El-Schasch 307. Tre former af IX. 284.
Samerqand 307. IX. 285 två former.
El-Schasch 308. IX. 300 två ex.
Nisabur 308. IX. 309.
Samerqand 308. IX. 301?
El-Schasch 309. IX. 312.
Samerqand 309. IX. 316.
El-Schasch 310. IX. 321.
Samerqand 310. IX. 322 tre former.
El-Schasch 311. IX. 333 två former.
Balkh 313. IX. 354 två ex.
Samerqand 313. IX. 353.
El-Schasch 314. IX. 357 variant.
Samerqand 314. IX. 359 variant.
» » IX. 360?
El-Khottel 314. IX. 362?
Nisabur 314. Tornberg, *Symbolæ* IV nr 95.

Samerqand 315. IX. 367.
Balkh 315. IX. 370 två former.
El-Schasch 316. IX. 374 två former.
» » IX. 374 annan variant, två ex.
Samerqand 316. IX. 378.
Ferwan 316.
El-Schasch 317. IX. 383 följ. två former.
» 318. IX. 393 två former.
Samerqand 318. IX. 394.
El-Schasch 319. IX. 396?
Samerqand 319. IX. 397.
Ma'den 3(1-?). 2 ex.
El-Schasch 32-. 2 ex.
Samerqand 320. IX. 403. 2 ex.
(Enderaba) 320. IX. 410 följ.
El-Schasch 321. IX. 414 två former.
Nisabur 321. Tornberg, *Symbolæ* IV nr 101.
» 322.
El-Schasch 323. IX. 431.
Samerqand 323. IX. 433 tre former.
Balkh 323. Afvikande från IX. 436.
El-Schasch 324. IX. 437 tre ex.
Samerqand 324. IX. 440 fyra former.
Nisabur 324. IX. 447?
Balkh 324. IX. 449?
El-Schasch 325. IX. 453.
Samerqand 32(6).
Balkh 32(6). Volga-bulgarisk efterbildning?
El-Schasch 32(7). IX. 458? två ex.
» 328. IX. 462 variant.
Samerqand 329. IX. 470.
» » revers med namnet *Nuh b. Naçr.*
» 330. IX. 475 två ex.
» » IX. 476.
» 330? IX. 475 följ. variant?

Samerqand 331. IX. 479.

228 st. fragment. Deribland årtalen 302, 303, 306, 307, 308, 310, 315, 316 (3 gånger), 319, 321, 324. Från *El-Schasch* 21 st., från *Samerqand* 27 st., från *Enderaba* 3 st., från *Balkh* 1, från *Nisabur* 1, från *Ma'den* 1.

Nuh b. Naçr.

Samerqand 331. (IX. 486?)
El-Schasch 332. IX. 487 två former.
» 332. IX. 488.
Samerqand 332. IX. 489.
» » » » revers från äldre mynt.
» 333. IX. 492.
» » IX. 493.
» » IX. 494.
El-Schasch 334?
Samerqand 334. IX. 495.
» » IX. 496.
El-Schasch 335?
Samerqand 335 (olik Tornb. IX. 501) två ex.
» » IX. 501?
Bokhara 335. IX. 502 tre former.
Nisabur 335.
Samerqand 336. IX. 507?
Bokhara 336. IX. 509 två former.
» » IX. 510?
Samerqand 337. IX. 512 variant.
» » IX. 513 två former.
» 33($\frac{7}{9}$).
» 338. IX. 515.
Bokhara 338. IX. 516 två ex.
Balkh 338.
Samerqand 339. IX. 519.
» » IX. 520 två former.
Bokhara 339. Tornberg, *Symbolæ* IV, nr 111.

El-Schasch? 340. IX. 523?
Samerqand 340. IX. 524.
» » IX. 525.
» » IX. 526.
» » IX. 527.
» » annan form. 2 ex.
Bokhara 340. IX. 528 två former.
» » IX. 529 variant.
El-Schasch 341. IX. 531?
» » IX. 533.
Samerqand 341. IX. 535 två ex.
Nisabur 341. Tre ex.
Bokhara 341. IX. 537 variant. 2 ex.
El-Schasch 342. IX. 540 två varianter, den ena i två ex.
Samerqand 342. IX. 543 två varianter, den ena i tre ex.
Bokhara 342. IX. 547 två former.
Balkh 342. IX. 548.
El-Schasch 343. IX. 555 två ex.
Bokhara 343. IX. 551.

180 st. fragment. Deribland bestämbara årtalen 331, 335, 336 (2 gånger), 337 (3 gånger), 338, (3 gånger), 339, 341 (2 gånger), 342. Från *El-Schasch* 8 st., från *Samerqand* 26, från *Bokhara* 7, från *Balkh* 1.

Abd-el-Melik b. Nuh.

Samerqand 343. IX. 556 variant.
» » IX. 557.
Samerqand 344. IX. 561 två former.
(Ortnamnet förloradt) 344.
Samerqand 345.
(Ortnamnet förloradt) 346.
Bokhara 347. Fyra former.
Balkh? 348.
(Ortnamnet förloradt) 348.

Samerqand 349 två former.
Bokhara 349. Tornberg, *Symbolæ* III, nr 90.
El-Schasch 350. » » II, nr 111.
30 st. ofullständigt bestämbara fragment. Deribland årtalen 344, 348. Från *El-Schasch* 1, från *Samerqand* 3.

Mançur b. Nuh.

Samerqand 351.
Bokhara 351.
Balkh 353.
Samerqand 356.
Bokhara 356 (eller 357).
El-Schasch 357. Två former, den ena i två ex.
Samerqand 357. IX. 568?
Bokhara 357. Två ex.
El-Schasch 359. IX. 571.
Samerqand 359. IX. 570?
Enderaba 359.
8 st. fragment. Deribland från *El-Schasch* 2, från *Samerqand* 1.

Ett antal fragment, som i geografiskt afseende tillhöra Samanid-området, hafva mistat de data, genom hvilka de skulle låta hänföra sig till någon bestämd regent. Detta gäller om

36 st. mynt från El-Schasch.
42 från Samerqand.
3 från Balkh.
3 från Nisabur.
6 från Bokhara.
2 från El-Baçra.
1 från Enderaba.

Bland dessa kronologiskt ej bestämbara mynt kan möjligen finnas någon enstaka Tahirid eller Soffarid.

Volga-bulgariska imitationer och andra monströsa mynt, anslutande sig till Samanid-klassea.

1 bildadt efter mynt af *Ismail b. Ahmed.*
27 med namnet *Naçr b. Ahmed.*
Af dessa tillhöra 5 fragment samma typ.
1 (såsom det tyckes) med namnet *Abd-el-Melik.*
25 st. med *Mikail b. Dja'far's* namn. Dessa mynt tillhöra fyra typer:
a) namnet skrifvet *Mîkâl bn Dja'far* 3 st.
b) » » *Mîkal bn Dja'd* 15 st.
c) » » *Mîkâîr b* 6 st.
d) » » *Mîkâîl* bakvändt 1.
3 st. med namnet *El-Emir Barmal* (eller *Barman*).
5 st. » » *Abd-allah b. — ?*
2 st. med två reverssidor.
10 st. med reversens symbolum bakvändt.
4 st. med kantiga, föga kufiska skriftdrag.
33 st. diverse andra slag, bland dessa två tillhörande samma typ.

Daudider.

1 mynt af år 268; ortnamnet förloradt.
3 olika mynt af år 27-; ortnamnet förloradt.
1 mynt af år 281; ortnamnet förloradt.
1 mynt med namnet *Sa'id b. Sa'id.*
2 olika mynt med namnet *Mohammed b. Ahmed.*
Ej närmare bestämbara 4 st.

Volga-bulgariska Emirer.

Talib b. Ahmed.
Suwar (33)7.
» 338. XI. 1 fyra ex.

Ytterligare ett mynt från Suwar med årtalet förstördt.

2 andra fragment med namnet *Talib b. Ahmed.*

Efter präglingens allmänna utseende att döma vore jämväl att till denna klass hänföra dels ett i öfrigt obestämbart mindre myntstycke, dels en i flere hänseenden märkvärdig dirhem, på hvars revers läses: *mimmâ amara lehu [bi hi] El-Emir El-Mehdi.* Årtalet på detta mynt är alldeles utplånadt; ortnamnet synes sluta på *m.*

Sadjid.

Jusuf b. Diwdad.

Berda'a 290.

Buweihider.

'Imad-el-daula.

Schiraz 324.
» 328.
» 332.
Ramhormuz min El-Ahwaz 333.
Schiraz 333. Olik Tornbergs XIV. 6.
Suq-el-Ahwaz 334.
3 fragment.

Rukn-el-daula.

3 fragment.

Mu'izz-el-daula.

El-Baçra 336 (XIV. 8?).
Suq-el-Ahwaz 338 (335?)
El-Mohammedia (?) 340 (XIV. 17?)
Suq-el-Ahwaz 340.
» » 341. Två former.
Idadj 342.
(Ortnamnet förstördt) 342.

El-Mohammedia 343.
(Ortnamnet förstördt) 343. Två slag.
El-Baçra 34(7?).
13 fragment, bland dessa 2 från *El-Baçra*, 1 från *Suq-el-Ahwaz*, 1 från *Schiraz (Siraf?)*.

'Adhud-el-daula.

Arradjan 340.
2 fragment, af dessa det ena från *Djenaba*.

2 fragment med namnet *Rukn-el-daula* på reversen, af dessa det ena med årtalet 34-.

2 kronologiskt obestämbara Buweihidfragment, det ena från *Schiraz*, det andra från *Bagdad*.

Hamdanider.

Naçir-el-daula och **Seif-el-daula.**

(Ortnamnet förstördt) 330.
Bagdad 331. Afvikande från Tornb. XV. 2.
(Ortnamnet förstördt) 331.
El-Mawçil 335. Två ex.
(Ortnamnet förloradt) 335.
Haleb 33(6?).
El-Miçiça 353. Två ex.
» 3(5)3 olik föreg.
» årtalet förloradt.
Niçibin med namnen *Seif-el-daula* († 356) och *Nasir-el-daula*.
10 obestämbara myntstycken.

Ikschidider.

Abu-l-Qasim b. El-Ikschid.

Tabaria 337.
Tabaria? 341.
3 fragment.

Ali b. El-Ikschid.

Filistin 355.

» årtalet förstördt.

Wehsudhanid.

Wehsudhan b. Mohammed.

(Ar)debil 355. På Adv.: *Nuh b. Wehsudhan Abu-l-Hasan.* Khalifnamn saknas.

Af de i det föregående upptecknade mynten föreligga redan ganska många i ett mycket stympadt skick, äfven der sådant ej blifvit särskildt anmärkt.

Utom dessa fragment innehåller emellertid Botelsfyndet ett högst betydligt antal — med noggrann siffra 1070 — till största delen mycket små myntbitar, hvilka icke genom något bevaradt person- eller ortnamn afgjordt hänföra sig till den ena eller andra dynastien.

Genom sin allmänna habitus känneteckna sig de vida flesta ibland dem tämligen otvetydigt som Samanider, några få som Abbasider. Öfriga klasser torde endast ganska sparsamt vara representerade.

Följande årtal återfinnas på dessa fragment:

227, 232, 293, 296, 299, 301, 302, 304, 306 (2 ggr), 308, 309, 310, 313, 317 (2 ggr), 325, 326, 331 (2 ggr), 334, 338 (3 ggr), 343.

Dessutom kunna några fragment i viss mon kronologiskt bestämmas genom det mer eller mindre fullständigt bevarade khalifnamnet.

Så hänföra sig:

1 fragment till El-Mu'tadhed-billah (år 279—289).
2 » » El-Muktefi-billah (år 289—295).
9 » » El-Muqtedir-billah (år 295—320).
1 » » El-Qahir-billah (år 320—322).
2 » » El-Radhi-billah (år 322—329).
2 » » El-Mutteqi-lillah (år 329—333).
6 » » El-Mustekfi-billah (år 333—334).
2 » » El-Muti'-lillah (334—363).

Dock må erinras, att khalifnamnen ej gifva fullt säkra tidsbestämningar, enär t. ex. Samaniderna länge dröjde att erkänna El-Muti'-lillah som rättmätig khalif och ännu år 345 på sina mynt skrefvo hans 11 år förut afsatte och 7 år förut döde företrädare El-Mustekfi-billah's namn.

Till öfversigt af de kufiska myntens fördelning på särskilda klasser bifogas en tabell, som jämväl är afsedd att visa den grad af bevaring, i hvilken Botelsfyndets mynt kommit oss tillhanda. Då detta fynd är ett bland de största, som någonsin anträffats i vårt land, och en liknande statistik, så vidt jag vet, ej förr blifvit gjord, torde tabellens siffror äfven kunna anses vara i sin mon upplysande för Nordens kufiska myntförhållanden i allmänhet.

Mynten ordnas här efter sin bevaringsgrad i fyra grupper:

a) de som äro fullständigt bevarade, hvarvid bortses från oafsigtlig nötning och mindre väsentliga skåror i kanten;

b) styckade mynt, af hvilka minst hälften återstår;

c) sådana fragment, som utgöra minst fjerdedelen af ett helt mynt utan att dock uppgå till ett halft.

d) fragment, som understiga fjerdedelen af ett helt mynt.

Tabell, utvisande antalet af hela och brutna kufiska mynt i Botelsfyndet, fördelade efter dynastier.

	Hela.	$\geqq \frac{1}{2}$	$\geqq \frac{1}{4}$	$< \frac{1}{4}$	Summa.
Umajjader	—	1	1	3	5
Abbasider	35	16	16	23	90
Sasanider	—	—	—	3	3
a. Emir-el-Umera	1	—	—	—	1
Tahirider	—	1	—	—	1
Soffarider	1	1	1	—	3
Samanider: a) år 280—319	75	29	16	6	126
b) år 320—59	66	49	16	4	135
c) kronol. obest.	2	81	217	325	625
Samanider	143	159	249	335	886
Volga-bulg. imitationer	13	37	31	30	111
Daudider	2	5	1	4	12
Bulg. Emirer	1	4	1	3	9
Sadjider	—	1	—	—	1
Buweihider	11	10	8	15	44
Hamdanider	7	3	6	6	22
Ikschidider	3	1	—	3	7
Wehsudhanid	1	—	—	—	1
Obestämbara	2	29	144	895	1070
Summa	220	268	458	1320	2266

Det befinnes alltså, att bland Botelsfyndets 2266 myntnummer endast förekomma 220 obrutna mynt, utgörande 9,7 % af hela summan.

Ett antal af 1320 stycken = 58,2 % består deremot i spillror mindre än fjerdedelen af myntet.

Lägger man till dessa senare ytterligare de stycken, som ej uppnå halfva myntets storlek, stiger summan af bitar, hvilka väl kunna anses hafva helt och hållet förlorat sin ursprungliga karaktär af mynt, ända till 1778, d. v. s. 78,5 % af fyndets totalsiffra.

Tabellen angifver vidare det egendomliga förhållandet, att bland de äldre Samanidmynten proportionsvis ett större antal hela exemplar finnes (75 af 126) än bland de yngre (66 af 135).

Saken har väl sin förklaring deri, att de senare Samaniderna i det hela äro större och tyngre än de äldre[1], hvarjämte deras silfver är fulare och sprödare. Dels från praktisk, dels från estetisk synpunkt är det alltså begripligt, att der äldre och yngre mynt af denna klass förekommo tillsamman, de senare först fingo falla som offer för växlingens behof.

Från samma synpunkter kan det också förklaras, att de vackra och nätta Abbasiderna i det hela äro så väl bevarade, jämförelsevis långt bättre än Samaniderna, ehuru de i allmänhet tillhöra en äldre tid än dessa, och derjämte, för att hinna till Norden, hafva måst tillryggalägga en betydligt längre väg. Af 90 Abbasider äro, som man finner, 35 fullständigt bevarade, af 886 Samanider deremot blott 143.

Abbasidmynten hafva till och med gått mera fria från styckning än de kufiska mynt, hvilkas hemland ligger Norden närmast, de bulgariska imitationsmynten. Bland 111 st. dylika räknas blott 13 hela.

Detta förhållande torde äfven bevisa — ifall ett bevis tarfvas — att om ock sönderbrytning af mynt i och för växling varit bruklig äfven i Österlandet (Ibn Haukal betygar det särskildt om Samerqand), så är det

[1] Om man efter Stanley Poole, *The coins of the Mohammadan Dynasties in the British Museum II* (1876), hvarest de enskilda myntens vigt i engelska *grains* finnes angifven, beräknar medelvigten för hvarje årtiondes Samanid-dirhemer och omsättes denna i gram, erhållas följande siffror. På 280-talet väger en dirhem 2.94 gram, på 290-talet 2.95, på 300-talet likaledes 2.95, på 310-talet 3.33, på 320-talet 3.60, på 330-talet 3.32, på 340-talet 3.35. Från tiden efter 350 eger British Museum så få Samanider, att ingen rimlig medelvigt kunnat beräknas. — Naturligtvis äro de vägda mynten delvis slitna.

dock hufvudsakligen inom Europas gränser, som den egt rum.

Att Bulgarernas qvasi-mynt, hvilka, äfven bortsedt från inskrifternas meningslöshet, vanligen äro illa präglade, ej åtnjutit någon synnerlig skonsamhet, är från nyss angifna synpunkt förklarligt nog. I öfrigt hafva de, när de företett ett mera prydligt yttre, varit lika gunstigt ansedda som de verkliga mynten. Man finner detta bland annat deraf, att fem af Botelsfyndets imitationsmynt äro försedda med bärhål: de hafva alltså en gång tjenat som smycken.

Såsom vanligt är i Nordens kufiska myntfynd, spela äfven i Botelsfyndet Samaniderna afgjordt hufvudrollen. Bland 1196 mynt, som kunnat hänföras till bestämd klass, tillhöra 886 = 74,1 % Samanidernas klass. Dernäst komma de Bulgariska imitationerna och monstermynten, 111 st. = 9,2 %. Abbasiderna, som intaga det följande rummet, belöpa sig till 90 = 7,6 %.

Mynt tillhörande öfriga 12 klasser äro visserligen relativt fåtaliga — de utgöra *tillsammans* blott 16,7 % af hela antalet bestämbara. Men till gengäld äro nästan alla, som kunnat fullständigt bestämmas, sällsynta eller nya. Som bevis kan tjena att endast *två* hithörande mynt hafva sina motbilder upptagna i Tornbergs *Numi cufici*. Bland andra dyrbarheter innehåller fyndet en tämligen väl bibehållen representant för en inom numismatiken hittills så godt som okänd klass, *Wehsudhanidernas* dynasti i Adherbeidjan.

Flere nya myntorter, hvilka saknas i Tornbergs nämnda arbete, vinnas också genom Botelsfyndet för dessa myntfattigare klasser. Så finnas tvänne Ikschidider med ortnamnet *Filistin* (d. v. s. Palæstina eller fastmer landets hufvudstad, som enligt Abulfeda var *El-Ramla*). En eller sannolikt två Ikschidider äro slagna i *Tabaria* (Tiberias). *El-Miçiça* i Syrien har präglat

4 af fyndets Hamdanider, och *Idadj* (vid Khuzistans gräns) har lemnat en Buweihid. Alla dessa orter voro vid utgifvandet af *Numi cufici* okända inom de svenska myntsamlingarna.

Äfven ett flertal af Abbasidmynten och rätt många i synnerhet yngre Samanider äro hos oss nya; den förutgående förteckningen antyder dessa fall genom saknad af hänvisningar till Tornbergs arbeten. Såsom nya myntorter kunna nämnas *Haleb* (Aleppo) och *Harran* (i Mesopotamien), hvardera platsen representerad genom ett mynt af Abbasidernas klass. Åtskilliga af Botelsfyndets mynt synas vara nya ej blott för den svenska samlingen, utan för den numismatiska vetenskapen. Jag hoppas också att framdeles kunna särskildt och utförligare beskrifva dylika mera anmärkningsvärda företeelser.

Som en egendomlighet må nämnas, att fyndets äldsta Abbasid, Bagdad 193, visar sig med ej mindre än *tolf* exemplar i en hittills obekant varietet. Det kan ej vara på skilda vägar och genom en blott tillfällighet som så många exemplar af ett så ytterst sällsynt myntslag hopförts i samma gotländska jordgömma mer än 160 år efter det de präglats i Khalifernes hufvudstad vid Tigris. Helt visst hafva dessa 12 mynt gjort hvarandra sällskap ända från sin präglingsdag. Härpå tyder också den omständigheten, att de alla äro, jämförelsevis, föga slitna, och alla lika mycket slitna. Måhända står deras långvariga sammanhållighet i något beroende deraf att dessa mynts ena randinskrift företer ett tämligen betydligt präglingsfel. I orden: »Mohammed är Guds profet» hafva flere bokstäfver blifvit bortglömda af gravören.

Botelsfyndets kronologiska gränser, så vidt de angifvas genom daterade kufiska mynt, ligga emellan åren 97 och 359 efter mohammedansk tidräkning, motsva-

rande våra år 715 och 969 e. Kr. Det förra årtalet läses på ett Umaijadmynt från *Wasit*. Gränsen framåt angifves genom tre Samanidmynt, ett från hvardera af städerna *Samerqand*, *El-Schasch* och *Enderaba*.

Visserligen förekommer ett myntfragment, hvars datering, om den skall anses vara riktigt skrifven, svårligen kan läsas annat än som *år 504*. Intet person- eller ortnamn är bevaradt, som kunde tjena till kontroll på tidsuppgiften, men myntets allmänna utseende afviker ej från 2—300-talens vanliga typ, om det ock bör erkännas att denna dirhem, särskildt i fråga om silfrets beskaffenhet, ej afgjordt synes sluta sig till någon af de eljest i fyndet befintliga myntklasserna. Den misskrifning, jag ej tvekar att antaga (i synnerhet som i alla händelser den första af de 3 bokstäfverna i uttrycket för *fem* skulle vara oregelbundet bildad), blir ur grafisk synpunkt ungefär lika lätt förklarlig, vare sig man låter gravören hafva haft för afsigt att skrifva 304 eller 334 eller 340.

Intill år 280 (vårt 893) äro i fyndet endast strödda årtal representerade. Men från denna tid — just det år, då Samaniderna började slå egna mynt — till år 359 (vårt 969) finnas ensamt inom Samanidklassen mynt för alla årtal utom sju (285, 290, 312, 352, 354, 355, 358). Af de saknade årtalen ligga fyra inom det sista decenniet — i sin mon ett vittnesbörd om att det kräfde tid innan de österländska mynten hunnit öfvergå i nordbornas händer. I detta hänseende är vidstående kronologiska öfversigtstabell ännu mera upplysande. Myntens aftagande antal efter år 350 (vårt 961) sammanhänger emellertid också med en vid denna tid inträdande påtaglig minskning i förbindelserna med Österlandet.

Tabell, utvisande fördelningen af Botelsfyndets kuf. mynt (från år 280—) efter årtionden och dynastier.

Årtionde.	Abbasider.	Em.-el-Umera.	Soffarider.	Samanider.	Daudider.	Bulg. Em.	Sadjid.	Buweihider.	Hamdanider.	Ikschidider.	Wehsudhanid.	Obestämd klass.	Summa.
280–9...	1	—	—	20	1	—	—	—	—	—	—	—	22
290–9...	7	—	1	41	—	—	1	—	—	—	—	3	53
300–9...	5	—	—	45	—	—	—	—	—	—	—	7	57
310–9...	2	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—	4	44
320–9...	7	—	—	33	—	—	—	2	—	—	—	2	44
330–9...	6	1	—	52	—	5	—	6	7	1	—	6	84
340–9...	—	—	—	53	—	—	—	12	—	1	—	1	67
350–9...	—	—	—	15	—	—	—	—	4	1	1	—	21

De mynt, som år 359 (eller sannolikt ännu något senare år) voro i omlopp på den plats, der Botelsmynten hopkommo, voro alltså till minsta delen sådana som blifvit slagna under det närmast föregående årtiondet. Man rörde sig der hufvudsakligen med mynt, som voro minst 20—30 år äldre. Anmärkningsvärd är den höga siffra, med hvilken dirhemer från en period, minst 50—70 år tidigare än fyndets sammanförande, ses deri uppträda. Kanske vågar man ställa den relativa talrikheten af mynt från åren 290—309 i något sammanhang med den rikliga förekomsten af bulgariska imitationer hvilka bära namnet *Naçr b. Ahmed.* Denna Samanidfurstes regeringstid faller mellan åren 301 och 331, och de lifligare förbindelser mellan Österland och Vesterland, som enligt nämnda bulgariska vittnesbörd på hans tid synas hafva egt rum, kunna, i analogi med nyss påpekade förhållande, tänkas hafva tillfört oss mynt från den något tidigare period, som i Botelsfyndet är jämförelsevis så ymnigt representerad.

Det faller dock af sig sjelft att inga säkra slutsatser i detta eller andra hänseenden kunna dragas af ett enda fynd, vore det ock ännu mera omfattande än det här beskrifna.

De myntorter, till hvilka Botelsfyndet hänvisar, äro följande, ordnade efter det antal myntexemplar, med hvilket de här förekomma:

Samerqand har lemnat de flesta mynten; derifrån stamma 199 st., alla Samanider utom *två* som tillhöra Abbasidernas klass. Till perioden före 330 hänvisa 79 Samanider, till de följande 3 decennierna 77 st. På de öfriga saknas årtal.

Från *El-Schasch* (Taschkend) härröra 172 st. Samanider, så fördelade att 107 falla på de tre årtiondena före 330, endast 29 på den följande lika långa perioden, under hvilken de kufiska mynten annars äro talrikare. Den betydliga minskningen är anmärkningsvärd, vare sig den härrör från någon förändring i ortens betydelse som myntplats, eller hänvisar på ett aftagande i ortens förbindelser med Europa.

Från *Bokhara* finnas 40 mynt, alla Samanider. Med undantag af ett från 293 falla alla dessa, så vidt de kunna kronologiskt bestämmas (hvilket är fallet med 26 st.), på tiden 335—357.

Från *Baqdad* eller, såsom staden på mynten alltid kallas, *Medinat-el-salam* stamma 31 st. (29 Abbasider, 1 Buweihid, 1 Hamdanid).

Från *Balkh* 17 (19?) st., alla Samanider.

» *Nisabur* 15 (1 Soffarid, de öfriga Samanider).

» *Enderaba* 9 (12?) alla Samanider.

» *El-Baçra* 9 (11?), deraf 2 (3?) Abbasider, 3 (4?) Samanider, 4 Buweihider.

Från *Schiraz* 8 (9?), näml. 1 Abbasid, 1 Tahirid, 1 Soffarid (staden nämnes här *Faris*), 5 (6?) Buweihider.

Från *Wasit* 8, nämligen 2 Umaijader, 5 Abbasider, 1 Emir-el-Umera.

Från *Suq-el-Ahwaz* 6 st., alla Buweihider.
» *Suwar* 6 st., alla Bulgariska Emirmynt.
» *El-Miçiça* 4 st., alla Hamdanider.
» *Ma'den* 3 Samanider.
» *Filistin* 2 Ikschidider.
» *El-Motawakkilia* 2 (3) Abbasider.
» *El-Mawçil* 2 Hamdanider.
» *Tabaria* 1 (eller 2) Ikschidider.
» *El-Mohammedia* 1 (eller 2) Buweihider.

Följande platser företrädas hvardera af ett mynt: *Arminia* (Abbas.), *Ras-el-Ain* (Abbas.), *Serr-men-ra* (Abbas.), *Içbahan* (Abbas.), *Harran* (Abbas.), *El-Khottel* (Saman.), *Ferwan* (Saman.), *Berda'a* (Sadj.), *Ramhormuz min el-Ahwaz* (Buw.), *Arradjan* (Buw.), *Idadj* (Buw.), *Djenaba* (Buw.), *Haleb* (Hamd.), *Niçibin* (Hamd.), *Ardebil* (Wehsudanid).

Es. Tegnér.

2.

Öfriga mynt i fyndet.

Bysanz.

1. *Romanus I, Konstantin X, Stefan och Konstantin 928—944.* Silfver, afb. Sabatier, *Monnaies byzantines* pl. XLVI fig. 11. 1 ex.

2. *Konstantin X och Romanus II 928—959.* Silfver, afb. Sabatier, pl. XLVII fig. 1. 8 hela, 6 brutna.

Dessutom fem obestämbara småbitar.

Tyskland.

Köln.

Ett fjerdedels mynt, å hvilket man ser af frånsidans inskrift colONia; synes vara en Otto I:s denar, således präglad 936—973.

Mainz.

En denar af typen nr 777 i Dannenbergs *Deutsche Münzen*, med OTTO REX å *åtsidan* och CIVIT synligt å *frånsidan;* kan tillhöra antingen kon. Otto I 936—962 eller kon. Otto III 983—996, kanske snarare den förre.

Nio denarer af samma typ, med mycket förvirrade inskrifter, som sannolikt böra hänföras till kejs. Otto II 973—983 eller kejsar Otto III 996—1002.

Deventer.

En fjerdedel af en denar, lik Dannenberg nr 561, präglad för kon. Otto III 983—996.

Regensburg.

En fjerdedel af en denar, präglad för någon hertig å 900-talet, kanske troligast, att döma efter stämpelsnittet, hertig Eberhard 937—938. Å myntets *åts.* ses ett liggande S och ett D samt två korsvinklar med en kula i hvar vinkel, å *fråns.* af omskriften NVC samt af midtskriften de nedre delarne af två bokstäfver (A C?).

Strassburg.

En denar af biskop Erkambold 965—991, lik Dannenberg nr 930; 2 ex.

S. k. Wendenpfennig.

En, lik Dannenberg nr 1328; 13 ex.

Dessutom ett litet obestämdt fragment.

Det yngsta kufiska myntet är således af år 969, det yngsta byzantinska kan ej vara prägladt efter år 959, det yngsta tyska torde senast vara prägladt under perioden 996—1002, men är kanhända ej prägladt efter år 983. Det finnes således i ålder någon skilnad mellan det yngsta kufiska myntet och det yngsta vesterländska.

3.

Öfriga föremål i fyndet.

Jämte mynten förekommo i fyndet många dels hela, dels brutna smycken och tenar, för hvilka en kort redogörelse här må lemnas.

Fem *armringar*, lagda i flere hvarf, bildade af tre smala trinda tenar, tre med en enkel ögla i hvardera ändan, två med afskurna ändar; en likadan *armring*, med omböjda ändar, å hvilka förekomma inslagna cirklar; en likadan *armring* med långsträckt ändstycke, å hvilket förekomma inslagna cirklar och trianglar med en punkt;

en bit af en *ring* med ögleflätning och midtlöpande ten;

tolf bitar af snodda eller flätade *ringar;*

en liten *ring*, bildad af tre tenar, och en liten, smalare *ring*, bildad af två tenar, båda ringarne sammanhållna medels en kedja, bildad af fina hopknutna, hoptryckta och dubbelvikta silfvertrådringar;

fem spirallagda *silfvertenar;*

44 bitar af *silfvertenar;*

en bit af en *kedja* af silfvertråd;

en *armring*, bildad af en tjock, platt fyrkantig ten; å utsidan inslagna cirklar, enpunkterade trianglar, små, korta tenar; större diametern 6,1 cm., höjd 1 cm.;

en *armbygel*, massiv, åttsidig, å tre af facetterna äro inslagna rader af trianglar med tre af linier skilda punkter; den större (inre) diametern 6 cm.;

ett ändstycke af en *ringformig sölja*, med cirkelrund ändyta, inslagna cirklar och streckade linier;

en bit af en bred *armring*, af typen M. 603, med inslagna cirklar m. m.

ett böjdt ändstycke af *nålen* till ett ringspänne, inslagna punkter;

ett mångsidigt *ändstycke* till ett sådant spänne;

ett bredt lansettformigt *blad* af silfver med tätt intill hvarandra löpande rader af cirklar och korta snedstreck;

ett nymånlikt *hängsmycke* (jfr Månadsbladet 1882 s. 102, fig. 29) med filigransirater;

en söndergången klotformig *perla* af silfverbleck med ögla i ena hålet samt spår af filigransirater;

en myckenhet små fragment.

Som detta fynd med dess rikedom på mynt särdeles väl lämpar sig för kronologiska bestämningar, är det att anse som en fördel, att så många ornerade silfverföremål förekommo i fyndet, låt vara att de flesta äro allenast fragmentariska.

Hans Hildebrand.

En grafundersökning vid Rocklunda i Södermanland.

Berättelse afgifven till kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien.

Efter erhållande af Edert medgifvande att borttaga tre grafkullar invid min bostad å Rocklunda gård i Sköldinge, har jag nu verkställt detta arbete och får om de dervid gjorda iakttagelserna lemna följande meddelande.

1. Den minsta högen, den i vester liggande, visade under 1 fot något myllblandadt grus ett lager om 1 till 2 liniers tjocklek, der gruset var svärtadt, men kol, ben o. d. syntes der ej till. Gruset var ytterligare 3—4 tum af något orent, myllartadt utseende, men derunder vidtog det rena rullstensgruset.

2. Den norra högen bestod till $1^1/_2$ fots djup af vanligt grus, något mullblandadt, ur hvilket blott en

enda större sten delvis framstack. Under denna kupa af grus låg en dylik af större och mindre sten, utåt kanterna mera rullsten, i midten mera kantig och större sten, derstädes uppnående 1½ fots tjocklek. Isynnerhet i midten lågo stenarne omedelbart på ett lager af kol och benbitar, bland hvilka någon enda nit och spik af jern träffades. Bitar af lerkärl träffades också och på ett ställe mot gränsen af det kolförande lagret stod ett kärl, som var i det närmaste oskadadt, ehuru sprucket. Det var fyldt med ben i större mängd än i den öfriga svarta mullen. Detta svarta lager var i midten af olika tjocklek 2 till 3 tum, men tunnade ut mot kanterna, så att det der knappast uppnådde en tums tjocklek. Det hade en oval sträckning af vid pass 10 fot i NV—SO och 6 fot i SV—NO. Närmast under detta lager var sanden något mörkfärgad, men 2—3 tum neduti låg rent rullstensgrus.

3. Den östra eller sydöstra högen var tydligen den märkligaste, ehuru den icke var högre än den under nr 2 omnämnda. Den hade antagligen varit försedd med rest sten på toppen, ehuru denna blifvit afslagen, lemnande qvar den i marken sittande foten som var 2 fot × 0,5 fot och stod ned i högen omkring 1,5 fot, men öfver dess yta blott en till två tum. Omkring denna sten visade sig tecken till åtskilliga andra stenar och gräfningen aftäckte snart ett stenröse af 6 till 7 fots diameter upplagdt omkring den nämnda stenen och bestående nästan uteslutande af kantiga stenar, således ditförda, ej tagna ur det invid liggande rullstensgruset. I sin midtersta del var detta stenröse endast så att säga fyldt med grus, sand och mylla, så att kanter och hörn af stenarne verkligen, som nämndes, framträdde till, men ej ur ytan. Rundt omkring stenröset låg sand uppkastad, så att högen fått en jämn sluttning. När stenarne borttogos visade de sig på

undre sidan svarta. De hvilade här likasom i nr 2 omedelbart på ett lager af kol, ben och grus, hvilket somligstädes mot midten syntes hafva ända till 0,5 fots tjocklek, men åt alla håll kilade ut sig. Detta lager var omkring 7 fot långt och 5 fot bredt med samma sträckning som i nr 2. Detta lager hvilade på ett ungefär fotstjockt lager af lera, hvarunder åsens grus vidtog. Lerlagret var tydligen ditfördt för att bilda ett underlag för bålet. En mängd bitar liknande tegel träffades här. En del af dem visa ena sidan slät med någon rundning, som om de tillhört ett kärl, på en del andra synas spår af träfibrer. För öfrigt träffades här också bitar af lerkärl af samma slag, som i den andra högen och ett helt fylda med benbitar, hvilket dock var så söndersprucket, att det icke kunde fås ut i helt tillstånd. En mängd nitar af jern träffades här och der i den svarta massan. Af koppar eller brons syntes spår i en färgad klump. Två sammanhängande ringar af silfver (?) hittades också der. Alldeles i jordytan invid den omtalade resta stenens fot, knappast täckt af 1 tum grus, låg ett kärl i stycken och, som det tycktes, tomt på annat än grus.

De gjorda fynden öfverlemnas till Kongl. Akademien härjämte.

Rocklunda, Valla, 17 Augusti 1883.

Otto Gumælius.

Hvad är vingæf?

Såsom i en föregående uppsats nämndes, har jag i *Sveriges Medeltid* (del 1 s. 98) yttrat, att vid förlofningen lemnade fränderna vängåfvor eller tillgåfvor,

samt att ordet vingäf äfven betecknade andra gåfvor, *t. ex.* fästmannens till fästmön. Professor Schlyter har i glossarierna till sina lagar förklarat vängåfvan såsom gifven af fästmannen till qvinnans giftoman. Hans uppfattning af denna sak delas af hr Otman, som till skäl för den anför dels att ordet *inna* i Östgötalagen betyder erhålla, dels Vestgötalagens stadgande »är ej son, fader eller broder, då tage arfve vängåfva», hvilket uttydes så: »finnes ej någon af de frånder till, hvilka i allmänhet på grund af närmaste skyldskap innehafva giftomannaskapet, får arfvingen, den närmast beslägtade bland de öfriga fränderna, åtnjuta den föreskrifna vängåfvan, samt troligen i och med det samma öfvertaga giftomannens kall», dels den omständigheten, att vid frågan om hustruns arfdel i bot aldrig omtalas någon hennes vängåfva, utan endast morgongåfvan jämte hennes tredjedel, dels stadgandet i Östgötalagens giftobalk kap. 10, som visar otvetydigt, att i Östergötland en fästmannens gåfva till fästmöns giftoman var bruklig.

Hr Otman säger: »Hildebrand anser, att vingæf i Vestergötland gafs af fästmannen åt fästmön». Ordalagen bero på ett missförstånd. I texten å det åberopade stället har jag blott sagt, att de närvarande fränderna lemnade redan vid fästningestämman vängåfvor eller tillgåfvor, och har der icke sagt, hvem som mottog dessa skänker. I en not har jag tillagt, att ordet vingäf tillägges äfven andra vid fästningen förekommande gåfvor än slägtingarnes, t. ex. fästmannens till fästmön. I parentes har jag efter dessa ord tillagt 'Vestgötalagen' och dermed icke menat att vängäf i denna lag uteslutande eller regelbundet har denna betydelse, utan endast velat anföra det ställe, der jag funnit eller trott mig finna ordet i den nämnda betydelsen. Det ställe i Vestgötalagen, som tyckts mig tala för denna uppfattning är följande (III. 67): »forer maþer uingru eller

engin forneghæ fæ, þæt ær annat þaþghar þæt ær henþer fingit oc hennar arvæ æftir henne». Stället är tydligen något förvrängdt; med professor Schlyter har jag antagit, att i stället för *uingru* skall stå *uingæf* eller *uingæu*, i stället för *engin annat* eller *nokot*. Meningen blir således denna: »gifver mannen vängåfva eller annat förningsgods, det är fullbordadt så snart det är i händer fånget och hennes arfvinge (tage det) efter henne.» Här står visserligen icke i hvems händer det lemnas, men slutorden, som öfverlåta vängåfvan åt hennes arfvinge, gjorde det för mig sannolikt, att äfven händerna voro hennes d. v. s. brudens. Det är obestridligen vanskligt, att bevisa något från ett så förvirradt ställe och det är möjligt, att min uppfattning saknar grund. Detta inverkar dock icke på min kortfattade framställning i hufvudtexten. Att jag anförde de olika betydelserna, specielt den här omtalade, i en not, torde tillräckligt visa, att jag ansåg det hela mindre vigtigt.

Då jag emellertid i hufvudframställningen å det anförda stället fattat mig alltför kort, vill jag här redogöra för de upplysningar, som Vest- och Östgötalagarne lemna rörande vängåfvan, — upplysningar, som dessvärre icke äro fullt klara.

Hvem gaf vängåfvan?

Uppgifterna äro olika. I Östgötalagens giftobalk kap. 10, heter det såsom i den förra uppsatsen anfördes: »nu hafva fränder sin vängåfva fullgjort, så snart fäst kommit å målet, giftomannen ej förr än de komma båda å en bolster och under en blöja». Det heter vidare i samma balk kap. 26: »nu gifter bonde son sin och gifver vängåfva och gör ölgärd» — ett uttryck, som icke står i strid med det förra, eftersom brudgummens fader måste räknas som hans frände. Men i det följande kapitlet heter det: »nu bo bröder samman i bo och gifter sig en af dem och *gifver vängäfva* och gör ölgärd» — alltså vän-

gåfva gifven icke af fränderna, utan af brudgummen — så litet af fränderna, att det nämnda kapitlet föreskrifver, att i sådant fall skulle bröderna hafva ersättning för den ur det gemensamma bot utbetalade vängåfvan.

Fullt tydligt säger icke Vestgötalagen hvem som gifva vängåfvor; det synes dock hafva varit brudgummen sjelf. Då det I. G. 2 heter om frieriet och förlofningen: »bondeson vill sig kona bedja, han skall uppsöka den skyldaste (hennes närmaste slägting) och bön sin börja; denne skall lägga (utsätta) fästningastämma; å henne skall till fä (förmögenhet) säga, — — — och allt det gifva vill. Tre mark skall laga vängåfva vara.» Efter 'å henne skall' samt i uttrycket 'allt det gifva vill' kan man ej gerna tänka sig något annat tillägg än han, fästmannen. Detsamma framgår af I G. 6 och II G. 9: ligger man när én löskekona och fäster henne sedan, måler uingæf — här kan ej tvifvel finnas, att det är mannen som uppträder.

Enligt Östgötalagen gifva fränderna vingæf, så snart förlofningen var ingången. Vestgötalagen säger uttryckligen (I G. 2, II G. 2), att vängåfvor gifvas ej förr än de komma båda å en bolster och under en blöja; deremot gåfvos enligt denna lag 'tilgævær', tillgåfvorna, vid fästningsstämma. Om tillgåfvorna lemnas i öfrigt icke den minsta upplysning. De gåfvos måhända af fränderna och skulle således svara mot vängåfvorna i Östgötalagens giftobalk kap. 10.

I Östgötalagen säges intet om vängåfvans belopp; när broder, som hade gemensamt bo med bröder, gifte sig, skulle han gifva de andra tre mark som ersättning för ölgärden, men för vängåfvan i allmänhet ersättning (fyllnad). I Vestgötalagen bestämmes den laga vängåfvan till tre mark; om en ättboren man gifte sig med en frigifven trälqvinna, gafs allenast en mark i vängåfva, om en frigifven träl gifte sig med en friboren

(ättad) qvinna, gafs en mark i vängåfva och en mark i hinderdagsgåfva (I. G. 4, II. G. 3).

Vängåfvans belopp och dermed vängåfvan sjelf stod således i sammanhang med ättförbindelsen: fullt normal förbindelse — mellan fri man och fri qvinna — betingade *laga* vängåfva. Härom stadgas endast i Vestgötalagen.

I Vestgötalagen säges, hvem som skall mottaga vängåfvan (II. Add. 8): har qvinna bröder eller bryllingar eller fränder flere eller färre, då skall alltid den äldste af de skyldaste råda för giftermål eller vängåfva taga — (härmed jemföres s. 126).

I sammanhang härmed står ett annat yttrande (II. Dr. 11), som derjämte angifver för Vestergötland motivet för vängåfvan: derföre tager broder vingåf, att han skall för moder eller syster land fly och svara för böter om så bär till.

I enlighet med dessa yttranden få vi ock tolka det tredje (II. G. 2): finnes ej son, fader eller broder, då tage (närmaste) arfvingen vängåfva.

Alla de hittills anförda ställena synas ganska klara. Med dem är det deremot svårare att förena det ofvan anförda ur Vestgötalagen III. 67, der det heter, att vängåfvan tager 'hennes arfvinge efter henne', samt ett annat yttrande i samma lag (I. A. 18): »skulder skola båda (man och hustru) betala (luka) efter hvarderas andel i bot, vare sig de voro gjorda förr än de kommo samman eller sedan, med undantag af mandråp; sårböter och bandagaböter, mutor [1] och vängåfvor hafva de båda att erlägga och taga.»

[1] Ordet muta torde hafva betecknat en särskild art af gåfva, men hvilken kan nu ej angifvas. Redan i den senare Vestgötalagen har ordet tydligen förlorat sin tekniska betydelse; det har försvunnit ur texten, som svarar mot det anförda stadgandet, och förekommer på ett annat ställe i den nuvarande betydelsen.

Om vi se bort från dessa dunklare ställen, hvilka icke kunna hafva större betydelse än att de möjligen antyda olika slag af vängåfvor, komma vi till det resultat, att i Östergötland gåfvos vängåfvor antingen af fränderna vid förlofningen eller af brudgummen (eller af hans fader), i Vestergötland gafs vängåfvan antagligen af brudgummen och först efter fullbordadt äktenskap, hvaremot s. k. tillgåfvor vid förlofningen lemnades antagligen af fränderna. I Vestergötland var åtminstone ett slag af vängåfvor ämnadt att gifva hustruns närmaste man ersättning för eventuela böter eller annat straff, som han måste ikläda sig för henne.

H. H-d.

Bokgåfvor 1883.

36. Af *Die deutsche Gesellschaft zu Erforschung vaterländischer Sprache und Alterthümer* i Leipzig: *Mittheilungen* 1, 1, 2. 2—5, 1, 2. 6, 7. — *Berichte an die Mitglieder der Deutschen Gesellschaft zu Erforschung vaterländischer Sprache und Alterhiümer in Leipzig* 1825—1848.

36. Af *Det k. Danske Videnskabernes Selskab: Oversigt* 1881, 2, 3. 1882, 1, 2. — *Chronologisk Fortegnelse over hidtil trykte Diplomer og andre Brevskaber til Oplysning af den danske Historie.* Anden Række I, 2. — *Skrifter. 6:te Række, naturvidenskablig og mathematisk Afd.* I, 3, 4. II, 1, 2.

37. Af *Der historische Verein für Niedersachsen* i Hannover: *Zeitschrift.* 1882.

38. Af *The Smithsonian Institution* i Washington: *Smithsonian contributions to knowledge.* XXIII. — *Smithsonian miscellaneous collections.* XVIII—XXI. — *Smithsonian report* 1879—80. — *Memorial of Joseph Henry.*

39. Af *Academia Romana* i Bukarest: Eudoxius Hurmuzaki, *Fragmente zur Geschichte der Rumänen.* II.

40. Af *Der historische Verein für Steiermark: Mittheilungen.* 30:de häftet. — *Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen.* XVIII.

41. Af *L'institut archéologique Liégeois: Bulletin.* XVI, 3.

42. Af *utgifvaren: Uplands fornminnesförenings tidskrift,* utgifven af C. A. Klingspor. XI.

43. Af *Der Verein für Kunst und Alterthum in Ulm und Oberschwaben: Württembergische Vierteljahrshefte für Landesgeschichte.* V.
44. Af *Die anthropologische Gesellschaft* i Wien: *Mittheilungen.* XI, 1—4. XII, 1—2.
45. Af *Das Ferdinandeum* i Innsbruck: *Zeitschrift.* XXVI.
46. Af *utgifvaren: The American antiquarian.* III, 1.
47. Af *Die Ehstländische literärische Gesellschaft: Beiträge zur Kunde Ehst-, Liv- und Kurlands.* III, 1.
48. Af *Missouri historical society: Publication N:o 5.*
49. Af *författaren M. Thuot: Une erreur archéologique en matière de géographie.*
50. Af *författaren: Några minnen från Sardinien* af Oscar Montelius.
51. Af *utgifvaren:* Moreau, *Album Caranda.* Suite 1881.
52. Af *Der Oldenburger Landesverein für Alterthumskunde. Berichte,* 1—3.
53. Af *Die k. bayerische Akademie der Wissenschaften: Abhandlungen der historischen Classe.* XVI, 2. — *Sitzungsberichte der philosophisch-philogischen und historischen Classe.* 1882, I, 1—3. II, 1, 2. — Felix Stieve, *Churfürst Maximilian I von Bayern.*
54. Af *Det k. nordiske Oldskrift-Selskab: Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie.* 1882, 4; 1883, 1.
55. Af *Ossolinskiska institutet* i Lemberg: *Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecæ Ossolinianæ Leopolicnsis.* III.
56. Af *Die historische Gesellschaft des Kantons Aargau: Argovia.* XIII.
57. Af *Der Münchener Alterthumsverein: Die Wartburg.* X, 3.
58. Af *Svenska fornminnesföreningen:* dess *Tidskrift* V, 2.
59. Af *Die k. k. Akademie der Wissenschaften* i Wien: *Sitzungsberichte.* C, 1, 2. CI, 1. — *Archiv für österreichische Geschichte.* LXIV, 1.
60. Af *Missouri historical society: Publication* N:o 7.
61. Af *Die anthropologische Gesellschaft* i Wien: *Mittheilungen.* XII, 3, 4.
62. Af *The numismatic and antiquarian society of Philadelphia: Report of the proceedings for the year 1882.*
63. Af *The Wyoming historical and geological society: A memorandum-description of the finer specimens of Indian earthenware pots, in the collection of the Wyoming historical and geological society.*
64. Af *Das Grossherzoglich Badische General-Landes-Archiv: Die Grossherzoglich Badische Alterthümer-sammlung in Karlsruhe. Antike Bronzen.* I. — *Codex diplomaticus Salemitanus.* 4.
65. Af *Vetenskapens vänner i Posen: Sprawozdanie z czynnos'ci towarzystwa przyjaciot nauk poznaúskiego z roku 1882.*
66. Af *The royal historical society* i London: *Transactions.* N. S. I, 1.
67. Af *Der Verein für Geschichte und Alterthumskunde des Herzogthums und Erzstifts Magdeburg: Geschichtsblätter für Stadt und Land Magdeburg.* XVIII, 1.
68. Af *Academia Romana* i Bukarest: *Analele academici Romane.* II, 3, 2.

69. Af *k. preussiska Vetenskapsakademien: Sitzungsberichte* 1882, XXXIX—LIV.

70. Af *Arkeologiska sällskapet* i Agram: *Viestnik hrvatskoga arkeologickoga družtva.* V, 2.

71. Af *författaren, da Silva: Notice sur les haches de bronze préhistoriques trouvées en Portugal.*

72. Af *La société des arts et des sciences de Carcassonne: Mémoires,* 1—4.

73. Af *författaren: Sulle origine della Veneta Zecca e sulle antiche relazioni dei Veneziani cogl' imperatori considerate dietro l'esame delle primitive monete, da Nicolo Papadopoli.*

74. Af *Het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde te Leeuwarden: Verslag der Handelingen over het Jaar 1881—1882.*

75. Af *författaren:* P. Riant, *Un prétendu portrait de S:te Brigitte de Suède et de S:te Cathérine, sa fille.*

76. Af *The numismatic and antiquarian society of Philadelphia: Proceedings in celebration of the twenty-fifth anniversary of the foundation of the society held January 4 1883. — Constitution and by-laws of the society.*

77. Af *författaren: The coinage of the United States of America. By Henry Phillips,* Jr.

78. Af *Det k. danske Videnskabernes Selskab: Oversigt over dets Forhandlinger og dets medlemmers Arbejder 1882, N:o 3. 1883, N:o 1.*

79. Af *författaren:* Sophus Müller, *Nordens forhistoriske arkæologi i 1881—1882.*

80. Af *Die k. böhmische Gesellschaft der Wissenschaften* i Prag: *Jahresberichte* 1876—82. — *Sitzungsberichte* 1868—82. — *Abhandlungen* VI, 3—11. — *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiæ et Moraviæ* I, II, 1—9. — *Decem registra censuum bohemica compilata ætate bellum husiticum præcedente.*

81. Af *Die naturforschende Gesellschaft* i Danzig: *Schriften* V, 4.

82. Af *Finska fornminnesföreningen:* dess *Tidskrift.* VI.

83. Af *Die deutsche Gesellschaft zur Erforschung vaterländischer Sprache und Alterthümer* i Leipzig: *Mittheilungen* 8, 1.

84. Af *Ungerska vetenskapsakademien* i Budapest: *Archæologiai értesitö.* II, 2. — *Ungarische Revue* 1882, 7—10. 1883, 1—3.

Från Akademiens sammankomster.

Den 18 juli 1883.

Akademiska ärenden. Anmältes, att Akademiens korresponderande ledamot, universitetsbibliotekarien i Köpenhamn Pehr Godt Thorsen, invald år 1866, aflidit.

Chefen för k. Ecklesiastik-Departementet hade gifvit tillkänna, att Kongl. Maj:t godkänt, hvad Akademien föreslagit rörande det skulpterade skåpet i Godegårds prestgård.

Statssamlingarna. Ett i Blacksta prestgård i Södermanland anträffadt fynd af mynt m. m. af silfver inlöstes.

Ett vid Mölndal, Fessbergs sn, Askims hd, Göteborgs och Bohus län, anträffadt fynd af mynt m. m. af silfver inlöstes.

En spirallagd guldten, funnen å Tuna gård, Tuna sn, Kalmar län, inlöstes ej, på grund deraf, att tenen ej genom sitt arbete egde ett värde, som kunde motsvaras af den dryga lösesumman.

En half guldring från slutet af den hedna tiden eller början af medeltiden hade hembjudits. På Riksantiqvariens förslag beslöt Akademien, då denna ring i dess stympade skick ej genom sin form eger ett värde som motsvarar det lokala intresse, som betingas af fyndorten, att fråga skulle göras, huruvida prefekten för Lunds universitets Historiska Museum vore hugad att inlösa den för nämnda samling.

Akademien beslöt att inlösa ett emaljeradt krucifix samt några skulpterade bilder från Mosås kyrka i Nerike.

Fasta fornlemningar. Akademien gaf sin stipendiat C. F. Nordenskjöld tillstånd att innevarande sommar företaga undersökningar af fornlemningar å Fårbo egor, Misterhults sn, Kalmar län.

Akademien gaf trafikintendenten G. K. Troili uppdrag att undersöka tre fornlemningar å Olslanda egendom, Lerums sn, Vestergötland.

Akademien lemnade stipendiaten A. Ramm uppdrag att under årets stipendieresa företaga undersökningar af fornlemningar vid Esperyd, Barkeryds sn, Småland, äfvensom af andra fornlemningar, hvilka synas af en eller annan anledning böra utan uppskof undersökas.

Akademien medgaf Strömsbergs bruksegare att borttaga tre grafhögar å Dorkarby egor, Tolfta sn, Uppland.

Akademien gaf tillåtelse åt ingeniör O. Gumælius att borttaga tre grafhögar, liggande invid hans boningshus å Rocklunda egor, Sköldinge sn, Södermanland.

Kyrkor och kyrkliga föremål. Med anledning af nådig remiss af en anmälan om tillämnad reparation af Täby kyrka i erkestiftet, beslöt Akademien afgifva det utlåtande, att hon ur antiqvarisk synpunkt ej har något att invända mot väggarnes afputsande, mot upptagande af en dörr i vestra gafveln, mot den yttre vapendörrens ersättande med den inre dörren, mot de gamla bänkarnes borttagande, mot ommålande af altarbord, predikstol, läktarkarm, mot reparation af orgelverket, men att Akademien hemställde, att målningarna i vapenhuset må blottas, att jernbeslagen å den obrukbara yttre vapendörren öfverlemnas till Statens Historiska Museum, att koret icke förses med trägolf, att, derest sådant der skall anbringas, de tre i korgolfvet liggande grafstenarne öfver kyrkoherdarne Clemmetsson och Almquist samt den i vårt bankväsendes historia märklige Johan Palmstruch upptagas och fästas i muren, att de i kyrkans gång liggande grafstenarne öfver kaniken Wolthers, fornforskaren Dijkman och boktryckaren Wankijf upptagas och fästas vid muren samt att öfriga i kyrkans gång liggande grafstenar ej skylas af brädgolf, utan att de under dem jordades arfvingar fått tillfälle att

inom natt och år göra sina rättigheter gällande, samt att en under bänkarne liggande, för nötning utsatt grafsten från år 1345 öfverlemnas till Museum.

Med anledning af nådig remiss beslöt Akademien tillstyrka bifall till Floda församlings i Strengnäs framställning om ny kyrkobyggnad, under vilkor att kyrkans ursprungliga del med de målade hvalfven och det Kaggska grafkoret bevaras.

Med anledning af skrifvelse från pastor i Tolfta församling i erkestiftet beslöt Akademien afgifva det svar, att hon med nöje ser, att församlingen låter åter komplettera de nedre kantmålningarne kring hvalfvens bildfält, äfvensom de nedre målningarna å pilastrarna samt att målningarna å väggarna blottas och upputsas, med vilkor att detta arbete anförtros åt person, hvars kompetens i sådant afseende blifvit af Akademien godkänd.

Akademien beslöt tillstyrka nådigt bifall till Sjörups församling i Lunds stift underdåniga anhållan att få använda den gamla, ej mer till gudstjenst brukade kyrkan till läsrum för nattvardsbarnen och grafkapell samt företaga de i sådant afseende nödiga inredningsarbeten, under förutsättning att dessförrinnan noggranna planritningar öfver kyrkan upprättas.

Akademien medgaf nedsmältande af en år 1543 gjuten ringklocka i Onsala kyrka, Göteborgs stift, af en år 1771 omgjuten ringklocka i Bäckebo kyrka, Kalmar län, samt af en år 1735 gjuten ringklocka i Särslöfs kyrka, Lunds stift.

Visby ruiner. Akademien gaf dr Axel Goes tillstånd att åter upptaga en igenmurad dörröppning vid dr Leijers gård i Visby vestra stadsmur, med vilkor att alla nödiga åtgärder vidtagas, på det menliga följder för murens bestånd ej må uppstå genom dörröppningens upptagande, äfvensom att denna åter tillmuras, derest Akademien på grund af i framtiden sig företeende omständigheter skulle finna sådant nödigt.

Medaljförslag. 15. Ett af öfverstelöjtnanten friherre L. W. Stjernstedt inlemnadt förslag till belöningsmedalj för k. Upplands regementes skjutförbund godkändes.

16. Ett af hr E. O. Wawrinsky inlemnadt förslag till belöningsmedalj för Göteborgs skyttegille godkändes.

Den 20 augusti 1883.

Akademiska ärenden. Akademien, hvars ledamöter före sammankomstens öppnande gjort ett besök i Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet, beslöt att hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om

förhöjning af det ordinarie anslaget till rese- och fraktkostnader, fornlemningars vård m. m. från 1,300 till 3,500 kr.;

förhöjning af det ordinarie anslaget till biblioteket från 1,500 till 2,500 kr.;

ett extra anslag för år 1885 till uppsökande och beskrifvande af fäderneslandets fornlemningar, nedsatt från 3,200 till 2,000 kr.;

ett extra anslag för år 1885 för vetenskapligt bildade biträden samt vaktbetjening vid statssamlingarnas förvisande 4,000 kr.;

ett extra anslag för år 1885 till åstadkommande af teckningar öfver föremål i Statens Historiska Museum m. m. 2,000 kr.;

ett extra anslag för en gång till utvidgande af inredningen i Statens Historiska Museum 4,000 kr.;

ett extra anslag för en gång till vidtagande af åtgärder för bevarande af föremål i Statens Historiska Museum 1,000 kr.; samt

förhöjning af den ena vaktmästarelönen från 600 till 900 kr.

Fasta fornlemningar. Anmältes, att ingeniör Gumælius insändt redogörelse för genomgräfningen af de tre grafhögarne vid Rocklunda (jfr sid. 132) samt de vid gräfningen anträffade fynden.

Akademien medgaf, på ansökan af kapten J. D. Broms, att de å hans egande hemman Öja i Björnlunda sn, Södermanland, befintliga runstenar må flyttas till Ekhofs egor i samma socken, för att i dervarande park uppresas på en mera prydlig och för besökande mera tillgänglig plats.

Akademien godkände Riksantiqvariens åtgärd att utlofva en summa af högst 300 kr. för verkställande af sådana utgräfningar inom f. d. erkebiskopsborgen i Uppsala, att kännedom kan vinnas om sträckningen af de densamma omslutande och genomkorsande murarna.

Kyrkor och kyrkliga föremål. Pastor i Solna församling invid hufvudstaden hade anmält, att församlingen önskade nedsmälta kyrkans mellanklocka af år 1662. Akademien beslöt afgifva det svar, att från hennes sida intet hinder möter denna åtgärd.

Kongl. Maj:t hade till Akademien remitterat en ansökan af fru Ulla von Eckermann, f. grefvinna Lewenhaupt, om tillstånd att till hennes gård Edeby flytta tre i Ripsa kyrka befintliga samt förre egare af Edeby tillhöriga vapensköldar af trä, till hvilkas förvarande lämplig plats ej mera finnes i kyrkan, mot hvilken flyttning församlingen förklarat sig icke hafva något att anmärka. Riksantiqvarien anförde, att enligt Ripsa kyrkas inventarium hafva de tre sköldarne tillhört Jak. Skytte † 1654, Nils Classon Bjelkenstjerna † 1622 och Göran Posse † 1680, och beslöt Akademien på hans förslag tillstyrka nådigt bifall till den gjorda ansökningen, med vilkor att nuvarande och blifvande egare till Edeby, de senare hvar efter annan vid tillträdet, till Akademien afgifva skriftlig förbindelse att omsorgsfullt vårda samt, derest så skulle påfordras, till Ripsa kyrka återlemna de tre sköldarne.

Visby ruiner. På hemställan af Riksantiqvarien beslöt Akademien att hos Bolinders verkstadsaktiebolag låta förfärdiga fasta och enkla grindar af gjutjern till alla yttre dörröppningar i Visby kyrkoruiner.

Akademien godkände det af bryggaren Wedin föreslagna sättet att anbringa planteringar å kronans tomtremsa utmed en del af S. Lars ruin.

Akademien godkände Riksantiqvariens åtgärd att med 146 kr. inlösa en samling fotografier af Visby ruiner, samt beslöt, på hans framställning, att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Öfver-Intendentsembetet må få uppdrag att, i samråd med Riksantiqvarien, låta bestämma, hvilka

åtgärder måtte vidtagas för underhållet af hvar särskild kyrkoruin samt beräkna kostnaderna derför.

Medaljförslag. 18, 19. Akademien godkände ett af professor J. Agardh inlemnadt förslag till Skånska brandförsäkringsinrättningens beläningsmedalj; samt ett af gravören A. Lindberg inlemnadt förslag till belöningsmedalj för brandförsäkringsaktiebolaget Sverige.

Den 19 september 1883.

Statssamlingarna. Riksantiqvarien anmälte, att i följd af vidtagna förändringar i den moderna salen inom Statens Historiska Museum samt i någon mon äfven inom medeltidsafdelningen den nuvarande upplagan af katalogen i vissa delar ej gifver nödiga upplysningar, och beslöt Akademien, att priset för exemplar skall nedsättas från 50 till 30 öre, hvarvid bör å hvart exemplar fästas en tryckt notis om anledningen till prisnedsättningen.

Akademien beslöt att till en fransk fornsaksamlare hr Reverdit i Toulouse lemna tolf föremål från stenåldern i utbyte mot en af honom insänd samling af fornsaker från Frankrikes qvartära stenålder.

Fasta fornlemningar. Akademien gaf amanuensen Gustafson tillåtelse att företaga grafundersökningar å Grenby egor inom Ärentuna socken i Uppsala län, med vilkor att Akademien efter undersökningarnas afslutande får pröfva, huruvida något af de anträffade fynden anses vara för Statens samlingar behöfligt, och förklarade Akademien sig villig att, för den händelse något fynd uttages för Statssamlingarna, bestrida de undersökningskostnader, som komma på detta fynd.

På grund af ett utlåtande af hr Montelius beslöt Akademien afslå en af Peter Elof Kristensson i Heberg (Halland) insänd ansökan att få borttaga en å hans hemman befintlig grafhög.

Kyrkor och kyrkliga föremål. Kongl. Maj:t hade till Akademien remitterat Ekerö församlings anmälan, att hon önskade försälja hvarjehanda i kyrkan förvarade äldre föremål. På grund af Riksantiqvariens hemställan, beslöt Akademien afgifva den underdåniga förklaring, att de af församlingen anmälda träsniderierna icke äro för Statens samlingar behöfliga samt begära, att en ur kyrkans golf upptagen och nu på kyrkogården placerad grafsten med en latinsk inskrift tecknad med runor, må få till Statens Historiska Museum inflyttas. Akademien beslöt äfven att för återstoden af de till försäljning afsedda föremålen göra församlingen ett anbud.

Genom nådig remiss hade Kongl. Maj:t öfverlemnat en skrifvelse från Möja kapellförsamling, i hvilken kyrkans gamla altarskåp hembjudes Kongl. Maj:t och kronan till inlösen. Sedan genom Riksantiqvariens försorg altarskåpet inkommit till Museum och upplysning erhållits, att församlingen önskade för detsamma bekomma en lösen af 200 kr., beslöt Akademien afgifva den förklaring, att hon anser altarskåpet böra för denna summa inlösas för Statens Historiska Museum samt att

Akademien kan af de statsmedel, som äro för sådana ändamål stälda till hennes disposition, bestrida denna utgift.

På grund af nådig remiss beslöt Akademien afgifva den förklaring, att hon icke anser Lidhults församlings i Vexjö stift altarprydnad böra för Statens samlingar inlösas.

Med anledning af Tolgs församlings af Kongl. Maj:t till Akademien remitterade anmälan om tillämnad rifning af den äldre, nu mera obehöfliga kyrkan, beslöt Akademien afgifva den förklaring, att ur antiqvarisk synpunkt intet hinder möter den tillämnade rifningen, under förutsättning, att före rifningen tillses, huruvida möjligen målningar förekomma under rappningen i kyrkans gamla delar, samt att vid rifningens verkställande i murarna eller under golfvet möjligen förekommande äldre föremål, byggnadsdelar o. d., tillvaratagas.

Behof af nya eller extra anslag.

Akademiens skrifvelse af den 19 september rörande behofvet af dels ökade ordinarie, dels fortsatta extra ordinarie anslag till förmon för de under hennes inseende stälda statssamlingarna och för den henne ålagda skyldigheten att hafva vård om fäderneslandets fornlemningar lyder, med uteslutande af inledningen, som omtalar Akademiens beslut rörande användandet af den Bergerska donationens räntemedel, på följande sätt:

— — — — — — — — — — — — — — —

Genom dessa bestämmelser rörande räntans användande har Akademien icke allenast, i öfverensstämmelse med testators föreskrift, tillgodosett de vetenskapliga intressena, utan ock kunnat anslå medel åt ändamål, för hvilka dels statsanslag tidigare varit beviljade, dels Akademien snart skulle hafva funnit sig nödsakad att begära statsanslag. Med afseende på den direkta vården af de under Akademiens inseende stälda statssamlingarna samt af landets fornlemningar, hvilka enligt gällande lag skola skyddas och derför behöfva, för att skyddet skall blifva verkligt, upptecknas, beskrifvas och kontrolleras, saknar Akademien emellertid erforderliga medel och får derföre för Eders Kongl. Maj:t göra följande underdåniga framställning om behofvet af ökade anslag.

A. Statens Historiska Museum räknas bland en af verldens förnämsta samlingar och förtjenar detta genom rikedomen af föremål, i synnerhet inom de förhistoriska afdelningarna. Samlingarnes tillväxt gör det oundgängligt nödvändigt icke blott att anskaffa nya skåp och bord, utan äfven att vidtaga ganska omfattande ändringar i uppställ-

ningen. Akademien har redan förlidet år för Eders Kongl. Maj:t framhållit nödvändigheten att låta en del af den förhistoriska afdelningen flytta öfver i det första medeltidsrummets närmast liggande hälft och andra liknande arbeten måste vidtagas, på det att Museet skall kunna förtjena namnet att vara väl ordnadt och dermed motsvara vetenskapens och den kunskapssökande allmänhetens billiga anspråk. För utvidgande och förbättrande af anordningen i Museet finnes i Akademiens stat upptagen en årlig summa af 300 kr., hvars otillräcklighet icke torde behöfva genom anförande af detaljberäkningar styrkas. Deremot kan Akademien icke underlåta att framhålla, att ehuru under de två senaste åren inga andra ändringar i uppställningen och tillägg till den förutvarande inredningen blifvit gjorda än som af sig företeende omständigheter gjorts fullkomligt oundvikliga, har Akademien måst, i följd af ifrågavarande anslags otillräcklighet, af andra till hennes disposition stälda statsanslag förskottera medel till utförande af dessa oundvikliga arbeten. Det oaktadt återstår ännu, för att Museet skall blifva, äfven med iakttagande af största sparsamhet, på ett ur systematisk synpunkt tillfredsställande sätt ordnadt, så mycket, att Akademien måste i underdånighet förnya sin förlidet år gjorda framställning, att Eders Kongl. Maj:t täcktes *för en gång* bevilja för detta ändamål ett extra anslag af 4,000 kr.

B. Då det tydligen icke kan vara meningen endast att fornminnen och historiska märkvärdigheter skola insamlas till Museet och der göras tillgängliga, utan ock att de insamlade föremålen åtnjuta en sådan skötsel att deras bestånd betryggas, finner Akademien sig nödsakad, att åter framhålla behofvet af ett anslag till underhåll af de i Statens Historiska Museum förvarade föremålen. Hela grupper af föremål kräfva visserligen ej, när de till Museet inkomma, annan behandling än sådan, som går ut på att aflägsna dam och orenlighet, som vidlåda dem från deras förutvarande förvaringsorter. Andra föremål åter äro af den beskaffenhet, att omfattande och äfven kostbara åtgärder måste vidtagas för att de skola kunna visas, ja rent af att de ej skola gå en säker undergång till mötes. I de lådor, som innehålla förhistoriska jernföremål, bildar sig kring rätt många af föremålen en krans af skärfvor, som lösgjorts genom inverkningarna af den fukt, för hvilken föremålen under århundraden varit utsatta, och denna krans ökas årligen, så länge icke förstörelseverket stäckes genom föremålens utsättande för kemisk behandling. Under vissa af de från svenska kyrkor till museet inkomna altarskåpen eller helgonbilderna uppstår å golfvet en samling af hvita smulor, splittror af den kalkskorpa, å hvilken målningarna äro anbragta. Föremål, som kunna vara af synnerligt intresse, kunna icke utställas, emedan ett föremål af jern, öfverdraget med rost, ett föremål af trä, fullt af oljefärgsfläckar, ett söndrigt föremål, af hvilket dock alla delarne finnas i behåll, ej kunna utställas i det skick de hafva vid ankomsten till museet, utan att gifva intryck deraf, att föremålen i detsamma ej blifva med vederbörlig omsorg vårdade.

Enahanda förhållanden uppenbara sig i alla museer af enahanda slag och behofvet af sådana åtgärder, som kunna skydda föremålen och göra det möjligt att utställa dem, har allestädes i sådana institutioner

gjordt sig kändt. Det torde icke finnas något arkeologiskt-historiskt statsmuseum utom den svenska statens, som icke eger ett fast årligt anslag för museiföremålens underhåll. Vid Köpenhamns museer finnes en person anstäld, som icke har annan uppgift än att vidtaga de för museiföremålens bevarande erforderliga åtgärderna, som för detta ändamål uppbär en årlig lön och dessutom ersättning för alla mera omfattande åtgärder. Vid det historiska museet i München voro för några år sedan mer än 5,000 gulden årligen anslagna till museiföremålens underhåll.

Akademien kan icke för sig dölja, att det är nödvändigt att få vid museet ansatt en person med tekniska kunskaper, som utför de nödiga prepareringarne af föremålen. Akademien har, efter tvänne framställningar i ämnet, af Eders Kongl. Maj:t förlidet år erhållit ett extra anslag af 500 kr. till sådana åtgärders vidtagande. Af detta anslag finnes ej längre något i behållning. Alla, som i museisalarne sett de preparerade föremålen, torde enhälligt vitsorda nyttan af ett sådant anslag. Ännu återstår likväl mycket i detta afseende att göra. Liksom den förra gången anser Akademien sig ej heller nu böra af Eders Kongl. Maj:t begära ett fast årligt anslag, upptagande lön för en konservator samt medel till prepareringsarbetenas verkställande, då Akademien anser dels att en ökad erfarenhet behöfver i detta afseende vinnas, dels att den slutliga framställningen i ämnet bör blifva beroende af hvad Eders Kongl. Maj:t täckes bestämma rörande Lifrust- och Klädkamrarnes blifvande ställning. Akademien har i underdånighet hemstält att dessa samlingar, vid hvilka en konservator under namn af lifrustmästare, skall ansättas, må såsom historiska samlingar ställas under Akademiens inseende. Derest Eders Kongl. Maj:t täckes besluta en sådan åtgärd, torde, hvad personalen angår, vid de två samlingarna ej behöfva anställas mera än en konservator jämte ett biträde. Skulle deremot Lifrust- och Klädkamrarne ställas under en särskild styrelse, blifver det nödigt att vid Statens Historiska Museum anställa en egen konservator, hvilket måste vålla drygare kostnader. Under dessa förhållanden anser Akademien sig böra tills vidare i underdånighet anhålla om ett extra anslag *för en gång* af 1,000 kr. till fortsättande af de påbörjade skyddsåtgärderna.

C. Under loppet af de senaste åren har Akademien åtnjutit å extra stat ett anslag af 4,000 kr. till arfvoden åt vetenskapligt bildade biträden och till vaktbetjening vid de tider, då samlingarna hållas för allmänheten tillgängliga.

Jämte Riksantiqvariens lön finnas å Akademiens stat upptagna löner för allenast två ordinarie tjenstemän. En hvar, som eger någon kännedom om det arbete, hvilket vården om två stora vetenskapliga samlingar kräfver, inser lätt, att dessa arbetskrafter äro alldeles otillräckliga. Vid Fornsaksmuseet och Myntkabinettet i Köpenhamn, hvilka närmast kunna jämföras med de under Akademiens inseende stälda statssamlingarne, finnas sju vetenskapligt bildade embets- och tjenstemän. För att i någon mon fylla den brist på sådana krafter, som här erfordras, har, enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga föreskrift, af det ifrågavarande anslaget på 4,000 kr. 2,200 utgått som arfvoden åt två extra

amanuenser. Återstoden har användts till bekostande af den extra vaktbetjening, som behöfves när samlingarna hållas för allmänheten tillgängliga och utan hvilken det icke är möjligt att hålla museet öppet. Akademien anser visserligen att särskildt för arbeten inom Myntkabinettet erfordras biträde af en tredje e. o. amanuens samt att de under Akademiens inseende stälda statssamlingarna borde mera än två dagar i veckan hållas för allmänheten afgiftsfritt tillgängliga, hvilket icke kan ske utan förhöjning af den för den extra vaktpersonalen afsedda delen af ifrågavarande anslag, men Akademien anser sig för närvarande böra inskränka sig till att i underdånighet anhålla äfven för år 1885 om ett extra anslag till samma belopp som hittills eller 4,000 kr. till arfvoden åt vetenskapligt bildade biträden och vaktbetjening vid samlingarnas förevisande.

D. För fornlemningarnas uppsökande, antecknande, besigtigande och skydd uppbär Akademien för närvarande årligen en del af det ordinarie anslaget af 1,300 kr. »för rese- och fraktkostnader, fornlemningars vård m. m.,» dels ett extra anslag af 3,200 kr. Med dessa medel skola bekostas dels Riksantiqvariens inspektionsresor, dels de två ordinarie amanuensernas tjensteresor, dels anslag åt olika personer, som åtaga sig att uppteckna fornlemningarne i olika delar af fosterlandet, dels de afteckningar, som måste göras af äldre, märkliga kyrkor, som skola ombyggas eller rifvas, af kyrkomålningar, som icke längre kunna bevaras o. s. v.

Akademien har förut funnit sig nödsakad att för Eders Kongl. Maj:t i underdånighet framhålla otillräckligheten af detta anslag. I ett särskildt fall har ock Eders Kongl. Maj:t täckts medels beviljande af ett extra anslag minska den brist, som på grund af sig företeende omständigheter, utan något Akademiens förvållande, uppstått inom dessa anslag. De fasta fornlemningarna äro ständigt utsatta för fara i följd af ännu fortfarande okunnighet om deras betydelse, af okynne eller ett ganska naturligt begär hos jordegarne att förbättra sin ekonomiska ställning. Kyrkor behöfva i följd af församlingarnes tillväxt förändras eller ombyggas. De lösa föremål som finnas i kyrkorna ådraga sig alltmera enskilde samlares eller uppköpares uppmärksamhet, och försäljas eller utlemnas från kyrkorna, i många fall utan att det är möjligt att bevaka statens i lag stadgade företrädesrätt. Det är af denna anledning för Statens skull och för upprätthållande af Eders Kongl. Maj:ts nådiga förordning om de forntida minnesmärkenas fredande nödigt att vidsträcktare inspektions- och undersökningsresor företagas samt att det påbörjade upptecknandet af fäderneslandets fornlemningar fortsättes.

Akademien fann sig förlidet år af omständigheterna föranlåten att nedlägga stor kostnad på undersökande af det i flere afseenden mycket vigtiga grafältet vid Vendels kyrka i Uppland, ett arbete, som icke kunde uppskjutas. Kostnaderna härför blefvo så dryga, att Akademien har nödgats i år inställa sin andra amanuens' tjensteresa. Akademien har förut för Eders Kongl. Maj:t i underdånighet framhållit behofvet af ökade anslag för att kunna företaga sådana maktpåliggande undersökningar som den nyss nämnda. Sedan emellertid Akademien beslutit

att för sådana vigtigare undersökningar använda en del af de Bergerska donationsmedlen, anser Akademien sig nu af Eders Kongl. Maj:t ej böra begära större tillägg till de två ifrågavarande anslagen än Ett tusen kr., på det Akademien må kunna i rikare mått än hittills vidtaga sådana åtgärder, att fornlemningarnes bevarande blir en verklighet. Då emellertid icke blott Riksantiqvariens inspektionsresor, utan äfven de ordinarie amanuensernas i den för dem utfärdade nådiga instruktionen dem ålagda tjensteresor måste anses höra till de ordinarie behofven, då det vidare ej finnes någon utsigt att kyrkoförändringar och deraf framkallade undersökningar och teckningar skola minskas, och då kraftigare åtgärder, förenade med utgifter, måste vidtagas för fornlemningars vård, då fraktkostnaderna måste årligen beräknas till större belopp — för de föremål, som skola transporteras till Statens Historiska Museum, måste å statens jernvägar afgift erläggas efter gällande taxa, under det å samma jernvägar föremål afsedda för dr Hazelii Nordiska Museum lära befordras fraktfritt — anser Akademien sig böra i underdånighet hemställa, att de i staten nu upptagna ordinarie 1,300 och e. o. 3,200 kr. jämte den begärda förhöjningen fördelas så, att det ordinarie anslaget till resor, fraktkostnader, fornlemningars vård m. m. uppföres till ett belopp höjdt från 1,300 kr. till 3,500 kr., samt att det till fornlemningars uppsökande å extra stat upptagna 3,200, efter det föreslagna öfverflyttandet på ordinarie stat af de 1,200 kr., som Eders Kongl. Maj:t bestämt att utgå för amanuensernes tjensteresor, för år 1885 upptages till 2,000 kr., att fördelas bland sådana personer, som befinnas villige och kompetente att i landsorten uppsöka och uppteckna fornlemningarna.

E. Akademien har under de senaste åren haft å ordinarie stat uppfördt ett anslag af 1,500 kr. för såsom det heter »Akademiens bibliotek». På det icke denna benämning må vålla missförstånd anser Akademien sig böra framhålla, att för det s. k. »Akademiens bibliotek» icke inköpas andra arbeten än sådana, som erfordras för de två under Akademiens inseende stälda statssamlingarna samt för vården om landets fornlemningar. Utan kännedom om de facktidskrifter som i utlandet utgifvas, utan ständig tillgång till de nyaste frukterna af det vetenskapliga arbetet inom arkeologien och myntkunskapen, utan kännedom om de åtgärder, som i andra land vidtagas för fornlemningarnas bevarande o. d., blir det för Akademien omöjligt att så som sig bör fullgöra de uppdrag som Eders Kongl. Maj:t åt henne gifvit. Då de flesta arbeten, som behöfva inköpas, äro illustrerade, äro deras pris alltför ofta synnerligen höga. Akademien tillåter sig att exempelvis anföra, att ett under årets lopp inköpt arbete öfver det franska myntväsendet, utan hvilket den påbörjande omordningen af myntkabinettet ej kunnat fortsättas, kostat 150 kr. eller en tiondedel af hela årsanslaget. Detta har alltid befunnits för knappt, ehuru Akademien söker att genom byte af utgifna skrifter rikta boksamlingen, och finnes derföre sedan flera år tillbaka en brist, hvilken Akademien söker årligen minska, men detta kan ej ske annat än genom att ej använda hela årsanslaget till nya inköp. På grund af dessa förhållanden får Akademien i underdånighet förnya sin förlidet år gjorda hemställan, att biblioteksanslaget må å ordinarie stat uppföras med 2,500 kr. i stället för det nuvarande 1,500.

F. Genom de nådiga statuter, som äro för Akademien utfärdade är hon skyldig att utgifva beskrifningar öfver svenska antiqviteter, monumenter m. m. För att kunna fullgöra detta uppdrag har Akademien i underdånighet anhållit om och erhållit ett anslag af 2,000 kr. till utgifvande af planschverk öfver föremål i Statens Historiska Museum och medeltidssigill. Dessa planschverk voro från början utförda i litografiskt tryck, och för att icke genom ett ombyte må vållas ett afbrott i den påbörjade följden, innehåller hvart häfte fortfarande litograferade planscher. Erfarenheten har emellertid visat att träsnitt äro vida mera användbara som illustrationsmedel, hvadan Akademien låtit sig angeläget vara att under årens lopp anskaffa träsnitt så långt tillgångarne medgifvit, hvilka genast kunnat användas i de skrifter Akademien utgifver till belysning af de arkeologiska förhållandena i Sverige och sedermera kunna, sammanförda i grupper, intagas i planschverket. Början dermed har redan skett i det häfte af planschverket, som i dessa dagar blir färdigt. På det ej afbrott må inträffa i en verksamhet, som uti betydlig mon gagnar den arkeologiska vetenskapen och rönt billigt erkännande så inom som utom landet, får Akademien nu åter anhålla, att ett anslag af 2,000 kr. för utgifvande af planschverk öfver föremål i Statens Historiska Museum samt öfver svenska medeltidssigill må upptagas i extra stat för år 1885.

Med hufvudsakligt förnyande af sin förlidet år gjorda framställning får Akademien alltså i underdånighet hemställa,

att å ordinarie stat upptages till rese- och fraktkostnader, fornlemningars vård m. m. i stället för 1,300 kr. 3,500
af hvilka dock endast 1,000 kunna betraktas som nytt anslag.
till det för statssamlingarne och fornlemningars vård behöfliga biblioteket i stället för 1,500 kr. 2,500

att å e. o. stat upptages för år 1885
till uppsökande och beskrifvande af fäderneslandets fornlemningar 2,000
till arfvoden åt vetenskapliga biträden vid ordnandet af statssamlingarna samt till vaktbetjening vid samlingarnas förevisande.. 4,000
till utgifvande af planschverk öfver föremål i Statens Historiska Museum och medeltidssigill 2,000

att för en gång beviljas extra anslag till förökande af inredningen i Statens Historiska Museum 4,000
till konserverande af i museet befintliga föremål.......... 1,000.

Dessutom anser Akademien sig böra i underdånighet hemställa, att af de två vaktmästarelöner à 600 kr., som äro å hennes stat upptagna, den ena må höjas till 900 kr. Det har nämligen visat sig nödigt, att den ene af vaktmästarne dagligen tjenstgör ett antal af 5—6 timmar. Det belopp som Akademien för honom föreslagit är lämpadt efter de belopp, som beviljats för ordinarie vaktmästare i de embetsverk, hvilkas lönestater i senare tid blifvit reglerade.

Litteratur.

WORSAAE, *The industrial arts of Denmark.*

(Forts.)

Någon senare invandring antager icke hr Worsaae och hvad enligt litteraturens vittnesbörd utmärkte eller tillhörde den nordiska hedendomens sista dagar, hänför han, i konseqvens med sin teori, äfven till de föregående tiderna. Han talar t. ex. om en å Bornholm funnen romersk-barbarisk bronsfigur med tre hufvud, hvilken utan tvifvel skulle återgifva den nordiska tre-enigheten Tor, Odin och Frö.

Det skulle vara icke blott intressant, utan nyttigt, om de olika nordiska fornfoskarne ville hvar för sig framlägga sina åsigter om kultur- och invandringsförhållandena — det skulle blifva en temligen brokig tafla, men helt visst skulle den hafva den nytta med sig, att uppmärksamheten fästes vid sådana punkter, som särskildt behöfde närmare pröfvas. Derigenom skulle helt säkert snarare än eljes ur de motsatta meningarnas virrvarr sanningen träda fram — i de fall då vi kunna komma till visshet.

På frågan om förhållandet mellan myterna och ornamenten kan jag ej inlåta mig här. Jag vill allenast uttala glädje deröfver, att såväl i Norge som i Danmark så mycken uppmärksamhet i närvarande stund egnas de mytologisk-religiösa frågorna rörande Nordens forntid. Det är endast att beklaga, att Sverige icke i dessa sträfvanden intager en hedersplats vid sidan af grannfolken.

Arkiv for nordisk Filologi, I, 3, 4 (juni, oktober 1883).

Af innehållet må här antecknas: Axel Koch, *Ordförklaringar*, bland annat *götes och vendes konung* = *Götars och Venders;* G. Storm, om Redaktionerne af Jomsvikingasagan; Sophus Bugge, Bemærkninger til Hyndluljóð och Rígsþula.

Fritzner, *Ordbog over det gamle norske sprog, omarbeidet, forøget og forbedret Udgave.* H. 1.

Detta af gammalt berömligt kända lexikon rekommenderas särskildt för den uppmärksamhet deri är egnad kulturhistorien.

Schwarz, F. W. L., *Prähistorisch-anthropologische Studien. Mythologisches und Kulturhistorisches.* Berlin 1882. 520 s.

En samling af smärre uppsatser, som innehålla mycket af stort värde.

Berg, W., *Slottsruinen på Ragnhildsholmen* (Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohus läns fornminnen och historia, II, 4). 1883. — 132 s., många träsnitt, karta, 3 pl. i färgtryck.

Den genom en okänd mecenats frikostighet möjliggjorda utgräfningen af Ragnhildsholms fäste midt emot det forna Kunghäll har dels gifvit intressanta upplysningar om ett medeltidsfästes anordning, dels bragt i dagen en mångfald af olikartade föremål. Då detta fäste antagligen icke haft lång varaktighet — föga mera än 60 år, synes det — ökas de jordfunna sakernas intresse: de kunna med stor noggrannhet dateras. Hr Berg, som ledde undersökningen, redogör för de temligen torftiga historiska uppgifterna om fästet, för undersökningens gång och för de hittade föremålen. Afbildningarna äro väl utförda.

Hildebrand, Hans, *The industrial arts of Scandinavia in the pagan times.* London 1883. — 129 träsnitt, 150 s.

Tillhör serien *South Kensington Museum art handbooks.* Innehållsförteckningen lyder på följande sätt: Inledning, sten- och bronsåldrarne. — Jernåldern, uppkomst och första utveckling. — Den tidigare jernålderns slutperiod. — Den senare jernåldern på Gotland. —

Den senare jernåldern å det skandinaviska fastlandet. — Tekniska anmärkningar: Jern — brons — guld och silfver — trä — ben och horn — lerkärl — glas — väfnader, — slutbetraktelser.

Hildebrand, Hans, *Lifvet på Island under sagotiden.* Andra upplagan. Stockholm 1883. — 320 s.

Antiqvarisk Tidskrift för Sverige, utgifven af Kongl. Vitterhets, Historie och Antiqvitets Akademien genom Hans Hildebrand. Del 7 nr 1—3.

Innehåll: Nr 1. Hans Hildebrand, Det svenska riksvapnet (Heraldiska studier 1). — Nr 2. H. H. Hildebrandsson, Samling af bemärkelsedagar, tecken, märken, ordspråk och skrock rörande väderleken. — Nr 3. Leibniz' bref till Sparfvenfelt, med anmärkningar utgifna af H. Wieselgren.

Otman, Iwar, *Äldre Vestgötalagen öfversatt och förklarad.* Helsingfors 1883. — 149 s.

Fahlbeck, P.-E., *Le royaume et le droit royal francs durant la première période de l'existence du royaume (486—614).* Lund 1883. — 396 s.

Detta nummer lades under pressen den 27 Okt. 1883.

Stockholm, 1883. Kongl. Boktryckeriet.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens

MÅNADSBLAD.

REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.

142, 143 o. 144. 1883. Okt., Nov. och Dec.

Åverkan å den svarta jorden å Björkö.

Såsom af de allmänna tidningarna omtalats har vicekonsul N. Persson, bosatt i Helsingborg, under förleden sommar företagit gräfningar i den svarta jorden på Björkö, för hvilka gräfningar, på min begäran, Konungens Befallningshafvande i Stockholms län utfärdat förbud, hvarjämte åtal blifvit vid Färentuna härads ting väckt mot konsul Persson för öfverträdelse af Kongl. Maj:ts nåd. förordning af den 29 nov. 1867 rörande fornminnens fredande och bevarande. Öfver gräfningsförbudet har konsul Persson hos Kongl. Maj:t anfört besvär.

Då detta ärende väckt ganska mycken uppmärksamhet, anser jag mig böra här meddela mitt underdåniga utlåtande rörande Perssons besvär, alldenstund i detta utlåtande en öfversigt lemnas af hela frågan.

Utlåtandet lyder på följande sätt:

Till Konungen.

På enskild väg, genom en arbetare å Björkö, underrättad[1], att gräfningar företogos i dervarande s. k. svarta jord för en konsul Persson i Helsingborg samt att vid gräfningarna ej tillräcklig uppmärksamhet egnades de i denna jord ymnigt förekommande fornsakerna, anmodade

[1] Brefvet innehöll: vi hålla på och gräfva i svarta jorden; det är en konsul, som heter Persson och är boende i Helsingborg. Han tager reda på alla ben och gräfningen går fort, så det blir icke mycket saker. En helt och hållet okunnig person är skickad för att sköta gräfningarna.

jag genast andre amanuensen dr Stolpe att begifva sig till Björkö, för att der taga kännedom om förhållandena. Hans rapport innehöll, att två diken gräfts i den svarta jorden och åter fyllts, att ett tredje dike höll på att gräfvas, att mycket af ben och en del fornsaker tagits till vara, men att gräfningarna icke sköttes så, som nödigt vore, på det fornsakerna skulle kunna tagas till vara.

Stolpe är bättre än någon annan kompetent att yttra sig, eftersom han för statens räkning i fyra år företagit systematiska gräfningar i den svarta jorden. Han undersökte och lät undersöka den jord, som kom upp efter hvart spadtag, han lät stundom sålla den uppkastade jorden, stundom, när anledning fanns att tro något hafva blifvit förbigånget, åter genomskyffla en redan uppkastad och undersökt jordsträng. Perssons arbetare kastade upp jorden, för att komma åt de i densamma ymnigt förekommande benen, och om under detta arbete några fornsaker upptäcktes, togos de till vara. En följd deraf är tydligen den, att ett stort antal fornsaker stannat qvar i den uppkastade jorden och med denna åter nedskottats i dikena, hvarigenom de gjorts för vetenskapen otillgängliga, då det svårligen torde någon gång komma i fråga att ordentligt undersöka de för Persson genomgräfda delarne af den svarta jorden.

Så snart jag af Stolpes rapport funnit, att här måste ett vigtigt vetenskapligt och fosterländskt intresse skyddas, vände jag mig, på grund af Eders Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 29 november 1867 rörande fornminnens fredande och bevarande, till Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, med begäran, att förbud måtte utfärdas för gräfningarnas fortsättande. På derom gifvet förordnande höll kronofogden Ekelund undersökning på stället och delgaf öns invånare det af mig äskade förbudet.

Öfver de besvär Persson i anledning deraf till Eders Kongl. Maj:t ingifvit får jag i underdånighet anföra följande.

I sin besvärsskrift har Persson utgått från det antagandet, att den svarta jorden på Björkö är vanlig åkerjord, hvadan djupgräfningar inom densamma måste för jordegarne och sådana, åt hvilka de upplåtit sin rätt, vara tillåtna, såvida icke antingen denna svarta jord blifvit genom särskildt utfärdad fridlysning undantagen eller den kan anses som »en statens fasta fornlemning». Som emellertid fridlysning ej skett, heter det sedan, och »åker eller åkerjord» icke finnes upptagen i den »noggranna» förteckning öfver alla de föremål, som skola såsom fasta fornlemningar anses, hvilken finnes intagen i § 2 af nyss nämnda kongl. förordning, och som på enskilda personer tillhörig åker, som af dem med obestridd eganderätt innehafves, icke kunna tillämpas slutorden i denna § »andra likartade minnesmärken af den ålder, att de numera icke kunna anses tillhöra enskild egare», anser Persson hufvudgrunden för min å embetets vägnar gjorda begäran om arbetsförbud sakna giltighet, ja att detta förbud är ett ingrepp på den privata eganderätten, hvadan han i underdånighet anhåller om upphäfvande såväl af förbudet som af den å den uppgräfda benqvantiteten lagda qvarstaden.

Den fråga, om hvilken det hela rör sig, är således denna: är den svarta jorden å Björkö vanlig åkerjord, som af jordegare eller deras rättsinnehafvare disponeras såsom annan vanlig åkerjord?

Jag behöfver icke redogöra för det vanliga uppkomstsättet för vår åkerjord, utan nöjer mig med att framhålla, att den tillkommit genom naturens inverkan, att den visserligen kunnat vara föremål för förberedande mensklig bearbetning, men att denna direkt gått ut på att göra jorden lämpligare för mottagande af utsäde

och frambringande af skördar. I en sådan åker kunna fornsaker hittas, men deras närvara i jorden är fullkomligt tillfällig och kan derföre icke gifva åkerjorden karaktär af fast fornlemning.

På samma sätt har *icke* den svarta jorden på Björkö tillkommit, tillvaran i henne af fornsaker är *ej heller* tillfällig.

Denna svarta jord omfattar omkring 18 tunnland på Björkö, utefter sundet mellan denna ö och Adelsö. Mot sjösidan slutar den vanligen på omkring 20 stegs afstånd från stranden, åt landssidan är den dels skarpt begränsad af berg o. d., dels öfvergår den i den vanliga åkerjord, som sträcker sig fram mot Björkö by. Som den svarta jorden af gammalt varit odlad, har hennes öfversta lager, till ett djup af $^1/_2$ till 1 fot, blifvit rubbadt, de i jorden förekommande kolpartiklarne hafva blandats med jordens öfriga beståndsdelar och *detta* lager är jämförelsevis fattigt på ben, ännu fattigare på fornsaker.

Under detta lager förekomma flere lager, innehållande kol och aska samt en myckenhet ben och fornsaker, hvilken del af den svarta jorden, i allmänhet 4—6 fot mäktig, ännu bevarar den regelbundna lagringen och aldrig blifvit rubbad genom det å fältets yta pågående jordarbetet.

Under dessa bildningar träffas ett omkring 1 fot mäktigt, på naturlig väg bildadt lager af grus och sand, hvilket åter hvilar på naturlig mergel.

Den svarta jorden på Björkö, känd alltifrån den tid, då man i Sverige började gifva akt på fornlemningarna, har länge ansetts innehålla qvarlefvorna af den nedbrunna Björköstaden, i hvilken den helige Ansgar predikade kristendomen. De omsorgsfulla undersökningar Stolpe under åren 1872, 1873, 1874 och 1878 företog inom den svarta jorden hafva dock visat, att denna för-

klaring af jordens kol- och asktillsatser är felaktig. Den svarta jorden är bildad af allt det, som under Björköstadens tillvara kastades ut ur menniskoboningarna, kol och aska från härdarne, affall från måltiderna och det dagliga lifvet i öfrigt, söndergångna saker, som icke vidare kunde begagnas, föremål, som af misstag följde skräpet ut o. s. v. Den svarta jorden är icke bildad på naturlig väg, *är icke vanlig åkerjord*, utan har under forntiden bildats direkt genom mensklig inverkan, som gått ut på att just på det stället bilda ett nederlag för allt möjligt, som den tiden ansågs vara odugligt och sakna värde. Stolpes förklaring har, på grund af de skäl, som för denna blifvit anförda, antagits såsom den enda möjliga, icke allenast af de nordiske fornforskarne, utan ock af de utländske arkeologer, som — särskildt år 1874 — haft tillfälle att besöka Björkö.

Den vetenskapliga betydelsen af en sådan fornlemning är synnerligen stor. I grafvarna är det endast vissa sidor af folkets lif, som kunna studeras genom iakttagelser af grafvens anordning och af de föremål, som i henne hittas. En sådan fornlemning som den svarta jorden på Björkö, märklig redan genom sina storartade mått, gifver deremot rikliga upplysningar om hvardagslifvet under den af historien föga kända tid, då kristendomen började spridas i våra bygder. I några af de gamla städerna i Sverige har man funnit lemningar af svart jord, antagligen tillkommen på samma sätt, men denna jord är endast i ytterst ringa mått tillgänglig för undersökningar och har derföre lemnat allenast obetydliga frukter för vetenskapen. Björkö svarta jord är, för så vidt iakttagelser hittills blifvit gjorda, den äldsta fornlemningen af detta slag och dessutom genom sitt öppna läge den vigtigaste.

Perssons mening, att den svarta jorden icke är en fornlemning, är så mycket orimligare, som den tillhör

en grupp af fornlemningar, hvars betydelse varit sedan mer än ett par decennier erkänd icke blott af Europas, utan hela jordens vetenskapsmän. I den arkeologiska terminologien hafva dessa fornlemningar erhållit, inom och utom Norden, namn af kjökkenmöddinger. Det danska namnet beror derpå, att man först på vissa skyddade ställen af den danska kusten funnit lager bildade af qvarlefvorna af stenåldersfolkets dagliga lif, i synnerhet afskråden från deras måltider och redskapstillverkning. Mellan dessa danska kjökkenmöddinger och den svarta jorden på Björkö finnes ingen annan skilnad än den, att de förra tillhöra stenåldern d. v. s. Nordens mest aflägsna kulturperiod, under det den svarta jorden, utom det rent vetenskapliga intresset, för oss och för våra efterkommande har ett vida närmare, mera direkt fosterländskt intresse.

Ehuru för en arkeolog frågan om en kjökkemödding af nyssnämnda slag, inclusive den svarta jorden på Björkö, är en fornlemning, förefaller fullkomligt öfverflödig, har jag i en embetsskrifvelse, ställd till inspektören öfver de danska forntidsminnesmärkena kammarherren Worsaae gjort två spörsmål, på hvilka han gifvit ett officielt svar af innehåll, att en kjökkenmödding, ordet taget i dess arkeologiska betydelsen, i Danmark anses vara en fornlemning.

Äfven om en sådan kjökkenmödding innehåller allenast qvarlefvor från en tidigare befolknings måltider, skulle den vara en fornlemning. Så mycket mera är den det, som den *till följe af sin bestämmelse och tillkomstsätt*, innehåller en myckenhet lösa fornsaker, hvilka såsom nyss nämndes, i vanlig åkerjord endast undantagsvis och på grund af tillfälliga omständigheter förekomma.

Ehuru icke tillkommen på sådant sätt som vanlig åkerjord, ehuru egande en myckenhet beståndsdelar,

som äro för vanlig åkerjord främmande, är den svarta jorden i Perssons ögon likväl intet annat än sådan, antagligen på grund deraf att dess yta årligen bearbetas med plog eller spade. Han anser till och med, att jag först helt nyligen kommit till den åsigt, att den svarta jorden kan betraktas som en fast fornlemning, och grundar detta sitt antagande på den omständigheten, att jag ej lagt något hinder för den årligen återkommande gräfningen och plöjningen.

Då den svarta jorden började odlas, fanns intet Riksantiqvarie-embete och från dess sida kunde derföre ingen gensaga göras mot den började odlingen. När åt Riksantiqvarien gafs uppdrag att å kronans vägnar öfvervaka fornlemningarnas bevarande, fanns för honom ingen anledning att ingripa i den häfdvunna odlingen, alldenstund densamma under århundradenas lopp inom den svarta jordens öfversta lager i grund rubbat dess beståndsdelar ur de ursprungliga lägena och bortrensat i det närmaste hvarenda fornsak, hvadan detta öfversta lager icke vidare eger något intresse för vetenskapen. Den svarta färgen är det enda, som vittnar om denna jords egendomliga tillkomstsätt, men denna färg dröjer helt visst qvar, när ej århundradens bearbetning af jorden förmått aflägsna den.

Under det Stolpe var sysselsatt med gräfningar för statens räkning i den svarta jorden, kom det till hans kännedom, att en af delegarne i Björkö by, för att komma ifrån några stenar, som förekommo i det odlade lagret, gräft i den underliggande delen af jorden en djup grop, för att deri placera stenarne. Stolpe fäste genast vederbörandes uppmärksamhet derpå, att de underliggande lagren ej finge efter hvars och ens skön rubbas, i ty att de fortfarande egde karaktären af fornlemning.

Till min kännedom har ej förr än innevarande juli månad kommit, att någon direkt förgripit sig på denna

fornlemning. Min pligt likmätigt vidtog jag genast alla laga åtgärder, som stodo mig till buds, för att hämma lagstridigheten.

Svarta jorden är icke den enda fasta fornlemning, hvars yta blifvit plöjd. Mången stor grafhög, som ligger midt i en åker, har af en närig jordbrukare blifvit lagd under plogen, hvarigenom den särskildt i höjd förlorat mycket. Men en sådan hög har ej genom den af gammalt bedrifna odlingen förlorat sin egenskap af att vara fornlemning, och i sådant fall kan det ofta finnas nödigt att anlita lagen för att förekomma högens fullkomliga utjämnande genom jordens spridning öfver den kringliggande lägre marken. Ej heller har den svarta jorden på Björkö kunnat genom det öfversta lagrets bearbetning förlora karaktären af fornlemning, ehuruväl i detta fall intet skäl finnes att förbjuda plöjningen, eftersom den icke hotar den hittills ostörda delen af fornlemningen.

Af kammarherre Worsaaes bref framgår, att man äfven i Danmark anser att ytans plöjning ej beröfvar en fornlemning karaktär af fornlemning. Han tillägger, att om en kjökkenmödding i Danmark blifvit lagd under plogen, anledning ej finnes för dess fredande, emedan den blifvit nästan i grund ruinerad. Med den svarta jorden är förhållandet helt annat. Der är det ett lager af $^1/_2$—1 fot, som genom odlingen ruinerats, men af den betydande fornlemningen qvarstår ett lager af 4—6 fots mäktighet — alltså den drygaste delen, hvilken ock vid i densamma företagna systematiska undersökningar visat sig så väl bevarad, att man ur den kunnat hemta de vigtigaste upplysningar för vår forntids kännedom.

Persson förmenar, att Björkö svarta jord icke har någon plats i § 2 af Eders Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 29 nov. 1867. Denna paragraf är ingalunda en noggrann uppräkning af alla slag af fasta forn-

lemningar, som förekomma i Sverige, men likvisst omtalas der en kategori, till hvilken den svarta jorden bör hänföras: den kjökkenmödding, som Björköstadens inbyggare bildade mot hednatidens slut och i den kristna tidens början, är af den ålder, att den ej i egenskap af kjökkenmödding eller afskrädeshög kan anses tillhöra en enskild egare — lika litet som en grafhög. För öfrigt säger § 1 af Eders Kongl. Maj:ts nådiga förordning uttryckligen, att *alla* fasta fornlemningar, som bevara minnet af fäderneslandets inbyggare i forntiden, ej få af någon person rubbas under annat vilkor än i §§ 3—5 stadgas.

På två ställen i sin besvärsskrifvelse har Persson beklagat sig öfver, att jag icke gifvit honom något direkt meddelande eller för honom framstält någon önskan med afseende på hans gräfningar. I den nådiga förordning Eders Kongl. Maj:t utfärdat rörande fornminnens fredande och bevarande finnes ingen föreskrift derom att Riksantiqvarien skall, när han finner förordningen öfverträdd, vända sig direkt till lagbrytaren, utan står deremot uttryckligen föreskrifvet, att han i sådant fall skall vända sig till administrativ myndighet. Jag har således handlat i full öfverensstämmelse med den lag, hvars efterlefnad jag har att öfvervaka.

För öfrigt, Persson har icke satt mig i tillfälle att med afseende på tillvaratagandet af de vetenskapliga intressena uttala några önskningar — i fall min embetspligt hade medgifvit en så lindrig åtgärd från min sida — ty han har icke funnit det nödigt att på förhand underrätta mig om de tillämnade gräfningarne. Det hade ej heller varit synnerligen praktiskt handladt af mig — åter derest min embetspligt i detta fall medgifvit sådant — att lugnt låta förödelsen af den svarta jorden fortgå under den tid, som måste åtgå för en brefvexling med Persson, om hvars blifvande resultat

det skulle varit mig omöjligt att bilda mig en föreställning.

I sin underdåniga besvärsskrift har Persson sagt, att det skulle hafva varit honom kärt att i allt fått rätta sig efter mina anordningar till de vetenskapliga intressenas tillgodoseende. På det hans beteende må framstå i klar dag finner jag mig böra för Eders Kongl. Maj:t i underdånighet framhålla följande fakta.

Då Persson tillämnade, då han började gräfningarna i den svarta jorden, om hvars rikedom på fornsaker han icke kan hafva varit okunnig, undvek han att sätta sig i förbindelse med Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien eller med mig, åt hvilka Eders Kongl. Maj:t anförtrott vården om och tillsynen af de fasta fornlemningarna. Det hade dock varit honom lätt att skriftligen göra ett meddelande härom eller att, då han för kontraktets upprättande besökte Björkö, under passerandet genom Stockholm, göra mig ett besök. Det senare hade legat så mycket närmare till hands, som han, enligt mig från Björkö tillhandakommen uppgift, der varit åtföljd af en af mig personligen känd person, professoren C. E. Bergstrand, hvilken för öfrigt haft tillfälle att lära känna statens intresse för systematiska undersökningar af den svarta jorden och hvilken borde hafva något ömmat för de vetenskapliga intressena.

Sedan det af mig äskade förbudet mot gräfningarnas fortsättande utfärdats, fann Persson omsider vägen till mig. Han sände sin tillsynesman för gräfningarna N. Bengtsson — den i anm. å s. 145 antydda personen — för att fråga, hvad jag med den af mig vidtagna åtgärden åsyftade. Jag svarade, att vare sig hans hufvudman börjat gräfningarna i arkeologiskt eller i ekonomiskt syfte, skulle han ovilkorligen hafva för dem hos vederbörande myndighet begärt tillstånd, i förra fallet hos Akademien, i det senare hos Konungens Befallnings-

hafvande. Jag tillade, att derest han önskade fortsätta gräfningarna, borde han inkomma till Akademien med en framställning i ämnet, på det Akademien måtte kunna pröfva, *om* och i sådant fall *på hvilka vilkor* tillstånd till gräfningarnas fortsättande kunde gifvas. Jag upplyste, på det onödig tidsutdrägt ej skulle uppkomma, om tiden för Akademiens närmaste sammanträde. Jag anmodade slutligen Bengtsson att uppmana sin hufvudman att icke till sista stund uppskjuta med skrifvelsens insändande till Akademien, utan att genast sätta sig i förbindelse med mig, som då skulle delgifva honom mitt omdöme om möjligheten att förena statens och vetenskapens intressen med realiserandet af hans planer samt gifva honom råd angående den för vetenskapens och hans intressen lämpligaste formen för hans inlaga till Akademien. Längre kunde jag ej gerna gå honom till mötes, men jag har sedan dess icke erhållit från Persson något meddelande. Då jag deraf drog den slutsatsen, att han icke ens nu ville vidtaga något steg, för att åt sina gräfningar förskaffa laglighet, dröjde jag ej längre att hos Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholm anhålla om åtals anställande mot Persson för den lagöfverträdelse han låtit komma sig till last.

I det kontrakt, som Persson bifogat sin underdåniga besvärsskrift, omtalas fornsakerna i första rummet som föremål för de tillämnade gräfningarna. I en artikel, införd i Stockholms Dagblad för den 21 juli, har Persson gifvit sig skenet att vid företagandet af gräfningarna hafva varit ledd af vetenskapliga intressen. För mig uppgaf hans ombud, att derest genom den kontroll, som kunde finnas nödig för iakttagandet af statens och vetenskapens kraf, några kostnader skulle komma att drabba hans hufvudman, torde denne helt visst komma att uppgifva gräfningarna, alldenstund benen

icke gifva någon vinst som vore att tala om. På Björkö lär vare sig Persson eller Bengtsson, efter hvad för mig uppgifvits, hafva låtit påskina, att benen ej vore af synnerligt värde, på sin höjd kunde detta svara ungefär jämnt mot gräfningskostnaderna; då Persson icke gerna kunde gräfva efter ben för att derigenom icke göra någon vinst, drogo Björköborne den slutsatsen, att fornsakerna voro målet för det arbete han bekostade. Men han använde icke den omsorg på fornsakernas tillvaratagande som vederborde och han har slutligen i en artikel, införd i Stockholms Dagblad för den 7 augusti öppet medgifvit, att hans gräfningar företagits af begär att komma åt de i den svarta jorden rikligt förekommande benen samt att han af deras tillgodogörande väntat sig en betydlig vinst.

Jag kan icke finna detta sätt att gå till väga öppet och klart. Mig är det omöjligt att para allt detta med hog för välvilligt tillmötesgående af anordningar till de vetenskapliga intressenas skydd, af hvilka han berömt sig inför Eders Kongl. Maj:t.

I Nederland finnes vid Wyk by Durstede en svart jord, tillkommen på enahanda sätt som den svarta jorden och med ett innehåll, som på det allra närmaste öfverensstämmer med Björköjordens. Af utlandets krönikor är kändt, att Durstede långa tider var upplåtet åt nordiske vikingar, Ansgarslegenden omtalar förbindelser mellan Björköstaden och Durstede, hvadan öfverensstämmelserna äro lätt förklarliga. Denna jord har exploiterats för ekonomiska intressen, utan att vetenskapens kraf blifvit tillgodosedda, hvadan med fog klagats öfver en stor förlust af vetenskapligt material. Derest Persson ej hämmats i sina gräfningar, hade de förebråelser, som riktats mot vederbörande i Nederland äfven haft sin tillämplighet på de svenska förhållandena.

Med anledning af konsul Perssons besvär har Kongl. Maj:t fattat det beslut, som i nedanstående skrifvelse omtalas.

Till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län.

Hos Kongl. Maj:t har vice Konsuln N. Persson i underdånighet anfört besvär deröfver, att,

sedan Riksantiqvarien hos Eder — med anmälan, att klaganden låtit genom åtskilliga för hans räkning anstälde arbetare företaga gräfningar i den s. k. svarta jorden å Björkön, som utgjorde ett af landets märkligaste fornminnen, utan att derom hafva, för vinnande af vederbörligt tillstånd, gjort något sådant tillkännagifvande, som föreskrefves i 4 § af Kongl. Förordningen angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande af den 29 november 1867 — anhållit, att I villen så snart som möjligt utfärda befallning, att de påbörjade gräfningarna skulle inställas, intill dess tillstånd till deras verkställande i laga ordning vunnits, och att de redan anträffade fornsakerna skulle, på grund af 7 § 2 mom. i berörda Kongl. Förordning, ofördröjligen aflemnas till Statens Historiska Museum;

så hafven I genom resolution den 13 juli 1883 uppdragit åt kronofogden Fr. Ekelund att skyndsammast afresa till Björkön samt der bevisligen förständiga vederbörande, som vore sysselsatta med ifrågavarande gräfning, att dermed genast upphöra, vid påföljd för en hvar, som dermed toge befattning, af det bötesansvar intill fem hundra kronor, som i ofvanberörda Kongl. Förordning stadgades, intill dess tillstånd till gräfningarnas fortsättning i behörig ordning utverkats, äfvensom att ofördröjligen till Statens Historiska Museum aflemna de fornsaker, som dittills anträffats, vid laga äfventyr;

deruti klaganden i underdånighet sökt ändring med yrkande om upphäfvande af såväl det utfärdade förbudet mot gräfningarnas fortsättande som å den uppgräfda benqvantiteten lagd qvarstad; öfver hvilka besvär Riksantiqvarien sig förklarat och I den 10 sistlidne oktober infordradt underdånigt utlåtande afgifvit, hvarvid af Eder meddelats upplysning, att åtal blifvit af allmän åklagare vid domstol mot klaganden anstäldt i anledning af de för hans räkning företagna gräfningarna å Björkön.

Kongl. Maj:t har låtit sig föredragas handlingarna i detta mål, och dervid, med anledning af hvad sålunda blifvit upplyst, lemnat besvären utan afseende; till följd hvaraf det meddelade förbudet länder till efterrättelse intill dess rättegången i anledning af ofvanberörda åtal blifvit afgjord eller annorledes i laga ordning förordnadt. Hvilket jag skolat Eder till kännedom och vederbörandes förständigande härigenom meddela, jemte det utslag för klaganden utfärdas. Stockholm den 9 november 1883.

C. G. Hammarskjöld.

A. Norberg.

Målet mot konsul Persson kommer att förekomma å tinget i januari 1884.

Hans Hildebrand.

Jordfynd från Värends förhistoriska tid.

Supplement I.

Af J. A. Wittlock.

I sitt arbete *Jordfynd från Värends förhistoriska tid*, Stockholm 1874, lemnade författaren upplysningar om de fynd, som till nämnda år kommit till hans kännedom. Oaktadt sin anspråkslöshet och den ringa spridning vårt språk eger, mottogs det dock af kritiken både inom landet [1] och i utländska tidskrifter [2] på ett för författaren så smickrande sätt, att det föranleder honom våga en fortsättning af detsamma.

Men dessförinnan måste jag bemöta en oriktig uppgift eller snarare oriktig uppfattning i *Das Ausland* 1875, pag. 343; der förekommer, att jag skulle hafva tillerkänt bronsåldersfolket skriftecken, då jag deremot pag. 54 säger: »oaktadt man *ej* hos detta folk funnit skriftecken».

Under den tidrymd detta supplement omfattar eller från och med 1874 till och med 1883 hafva många fynd blifvit gjorda inom sten-, brons- och jernåldrarne; för ett och annat af dem, som synts mig i något hänseende mindre vanligt, bifogas en teckning.

Med afseende på de här förekommande förkortningarne får jag hänvisa till *Jordfynd från Värends förhistoriska tid* pag. 8 samt tillägga, att

[1] I *Samtiden*, 1874, nr 45; *Svensk Tidskrift*, utgifven af H. Forsell 1874, s. 505; *K. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Månadsblad* 1875, nr 37, 38 m. fl.

[2] *Das Ausland* 1875, s. 342; *Archiv f. Anthropologie* VIII, s. 149; *Der vorgeschichtliche Mensch* af Fr. v. Hellwald, Leipzig 1880.

R = *Norske Oldsager* af O. Rygh, Christiania 1880.

Palmgrens saml. = pastor Palmgrens nya samling i Ekeberga.

St. Mus. 5420 = kapten Hagdahls saml. } nu i St.
St. Mus. 5445 = pastor Palmgrens saml. } Museum.

Jag begagnar äfven tillfället att här rätta ett par förvillande tryckfel, som förekomma i min bok. S. 51 21 r. nedifrån står i slutsumman 168, skall vara 186 — s. 54 7 r. nedifrån står $^1/_2$ aln bred, skall vara $1^1/_2$ aln bred.

Jordfynd från Stenåldern.

I. Konga härad.

Hofmantorps socken.

376. Vid **Hofmantorps** säteri är funnen en aflång *sten* (hängprydnad?), 60 mm lång = den i *Jordfynd från Värend* under nr 45 upptagna. (Stud. Collanders samling.)

Tegnaby socken.

377. Vid torpet **Norra torp** under Tofta i jorden 1873 en *stenyxa* med skafthål, 130 mm lång, 50 mm bred, 55 mm tjock. Snarlik M. nr 38.

378. Vid torpet **Gransholmen** under Tofta 1874 i jorden en liten bred *rätmejsel* af serpentin, 85 mm lång, 40 mm bred.

379. Vid **Bramstorp** i jorden 1879 en *stenyxa* med till hälften borradt skafthål med uppstående tapp, 110

mm lång, bredden öfver skafthålet 40 mm, ytans sidor omkring skafthålet äro vidgade.

380. Utan kändt fyndställe a) en *yxa* af sten, 170 mm lång, 50 mm bred = M. nr 18 och b) en *dito* af sten 110 mm lång, 40 mm bred vid eggen = R. nr 15. (Dessa fynd förvaras i egen samling.)

381. Vid **Tegnaholm** 1880 fragment af en tjock *spjutspets* af flinta, 70 mm lång. (Stud. Collanders samling.)

3. Vexiö socken.

382. Vid **Hollstorp** i jorden 1879 en *stenyxa* med skafthål, 210 mm lång, 60 mm bred öfver skafthålet = R. nr 28. (E. saml.)

383. Vid **Skirsnäs** 1875 i jorden en *stenyxa* med skafthål, mycket sliten på sidorna, 100 mm lång, skafthålet sitter blott 35 mm från yxans egg; = den yxa som är afbildad i Montelius, *Sveriges Forntid*, sid. 79, fig. 58. (E. saml.)

384. Vid **Telestad** Svensgården i jorden 1879 en *stenyxa*, 105 mm lång, 40 mm bred vid eggen = R. nr 15. (E. saml.)

385. På **Telestad** bys egor äro funna på skilda ställen:

a) En *spjutspets* af flinta, 80 mm lång, vid basen 30 mm, = M. nr 61. (E. saml.)

b) En *stenyxa* med skafthål, 140 mm lång, 70 mm bred, i skafthålet är den afbruten, men nedom detta är dels början gjord till ett nytt och dels ett nytt skafthål borradt. (E. saml.)

c) 1875 tvänne smala *rätmejslar* af sten. Snarlik M. nr 24. (E. saml.)

386. Vid **Hofsberg** 1879 i jorden en *stenyxa* med påbörjadt skafthål, utan tapp i hålet, 220 mm lång,

största bredd vid skafthålet 80 mm, = R. nr 39. Ytan är mycket skroflig och ojämn. (E. saml.)

387. Vid **Kampen** en *yxa* af sten med skafthål, af vanlig form 110 mm lång, 50 mm bred. (E. saml.)

388. Vid torpet **Lybeck** under Tufvan. På en slätt, som sluttar ned mot Södra Bergunda sjön, påträffade jag 1880 i ett stenröse en *hällkista* af vanliga dimensioner och riktning i N—S; alla takhällarne voro borta utom en stor, som låg midt öfver kistan, i hvilken, utom en mängd obrända benbitar, påträffades:

1.

a) en s. k. *elfvasten* (fig. 1) af oval, rundad form med en slät, rundad skålformig fördjupning midtpå, af 110 mm längd, 90 mm bredd och 40 mm djup. Stenens längd 400 mm, bredd 320 mm, vigt 170,45 kilogr. Om en sten med skålformig fördjupning, funnen jämte flintredskap m. m. i en gånggrift i Laske härad i Vestergötland, se *Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift*, IV band., s. 156.

b) en *spjutspets* af flinta, 370 mm lång, fullkomligt hel och oskadd, = M. nr 45, samt

c) en *skrapa* af hvitaktig flinta = R. nr 47. (Fyndet förvaras i egen saml.)

4. Nöbbeleds socken.

389. I k. *Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Månadsblad* 1875 nr 38 pag. 19 läses om »*tvänne slipade* mejslar, funna vid Nöbbelöf af Vexiö socken». Men som icke något Nöbbelöf finnes inom nämnda socken, så menas förmodligen Nöbbeleds socken, hvilken socken för några år sedan såsom prebende tillhörde domprosteriet i Vexiö. Den ena *mejseln* är af svart hyperit, 110 mm. lång (St. Mus. 5420), den andra, en stor *mejsel*, af grönsten, färgen på ytan grå. (St. Mus. 5420.)

5. Östra Torsås socken.

390. Vid Ö. **Torsås** Hulegården i jorden 1879 en *spjutspets* af mörkgul flinta af vanlig form, 130 mm lång. (E. saml.)

391. Vid **Sunnansjö** 1880 i en *hällkista*: *a)* en *yxa* af sten med skafthål, 130 mm lång, 60 mm bred, *b)* en *dolk* och *c)* en *spjutspets* samt *d)* fragment af en *dolk*, allt af flinta. (Collanders saml.)

392. I ett stenröse vid **Säljeryd** ett fragment af en *dolk* af flinta med fyrkantigt skaft. (Collanders saml.)

393. Vid torpet **Rydholm** under Sunnansjö 1880 i en *hällkista* en *dolk* af grå flinta med fyrkantigt skaft, [illegible]80 mm lång. I denna hällkista påträffades dessutom tvänne sönderfallna lerkrukor af temligen fint gods. (Collanders saml.)

394. Vid **Ingelstad Nöbbeled** Trottagården 1877 en *yxa* af flinta, slipad, 180 mm lång, 60 mm bred. (Collanders saml.)

6. Långasjö socken.

395. Vid **Koppekull** en bred *rätmejsel* af flinta, förvaras i Kalmar Fornminnesförenings samling nr 11[illegible].

Se *Kalmar fornminnesförenings historiska och ethnografiska samling* I, s. 11.

7. Linneryds socken.

396. Vid **Flälycke** i jorden 1875 en bred *rätmejsel* af serpentin, 90 mm lång, 40 mm bred. (E. saml.)

397. Vid **Hamnarsnäs** 1873 i jorden en *yxa* af sten, med skafthål, 190 mm lång, 40 mm bred öfver skafthålet, = fig. 56, sid. 78 i *Sveriges Forntid* af Montelius utom deri, att å den förstnämnda ej finnes någon längsgående ränna. (E. saml.)

398. Vid **Skogsryd** 1878 i jorden ett fragment af en *flintdolk*, 140 mm lång, 40 mm bred. (E. saml.)

399. Vid **Linneryds** prestgård 1877 i jorden en *yxa* af sten, 70 mm. lång, till formen = R. nr 15. (E. saml.)

8. Väckelsångs socken.

400. Vid **Fiskestad** 1850 tillsammans med en nu mera förstörd yxa, en *yxa* af svart stenart med påbörjadt skafthål och qvarsittande tapp, 140 mm lång, 50 mm bred. (Stud. Collanders saml.)

401. Vid **Lidhem** 1876 i jorden en *dolk* af flinta, 210 mm lång, 40 mm bred, = M. nr 56. (E. saml.)

9. Tingsås socken.

402. Vid **Mårdslycke** 1876 en *rätmejsel* af serpentin. (Stud. Johanssons saml.)

403. På **Yttre Käkehults** egor, en båtformig *stenhammare*, afslagen midtöfver skafthålet, närmast = M. nr 96. Eggen trubbig, längd 120 mm, största bredd 70 mm. (St. Mus. 4795: 13.)

10. Uråsa socken.

404. I jorden vid **Högnalöf** en *dolk* af gråbrun flinta med 3-sidigt skaft, 220 mm lång. Bladets största bredd 50 mm. Vid skaftets ända äro sidorna utsvängda. Skaftets sidor äfvensom bladets ena sida äro med naggsirater utsirade. Ett utmärkt arbete; = M. nr 55. (E. saml.)

II. Kinnevalds härad.

11. Öjaby socken.

405. Vid **Tunatorp** i jorden 1880 en s. k. *sänkesten*, 80 mm i längd; = N. StÅ. pl. II, fig. 89. (E. saml.)

12. Bergunda socken.

406. Vid **Marklanda** å skilda tider och ställen:

a) En *yxa* af flinta, slipad, 260 mm lång, 70 mm bred, = M. nr 13. (E. saml.)

b) en *stenyxa* med skafthål af vanlig form, 85 mm lång. (E. saml.)

13. Öja socken.

407. Vid **Gemla** södregården i jorden 1874 en *yxa* af flinta, slipad, 320 mm lång, 80 mm bred. (E. saml.)

408. Vid **Gransholm** 1877 i jorden en *spjutspets* af flinta, 100 mm lång, = R. nr 73. (E. saml.)

14. Vederslöfs socken.

409. Vid **Hakeberget** under Vederslöf södregården var ett stort stenröse beläget. Vid dess borttagande

påträffades en *hällkista* af vanliga dimensioner. I den samma hittades:

a) En *flintdolk* med tvåsidigt skaft, 170 mm lång, 35 mm bred, = M. nr 56.

b) En *dylik* med fyrsidigt skaft, 55 mm lång, 30 mm bred, = M. nr 57. (Fyndet förvaras i E. samling.)

410. Vid **Odenslanda** i jorden 1875 en *dolk* af gråaktig flinta med fyrsidigt skaft, = M. nr 57, 190 mm lång. (E. saml.)

15. Täfvelsås socken.

411. Vid **Trängsled** 1880 under plöjning i en åker, hvarest ett stenröse förut legat, en *rätmejsel* af serpentin, 95 mm lång, 45 mm bred. (Stud. Collanders saml.)

412. Vid **Täfvelsås** kyrkoby en *hålmejsel* af hård, brun, fin stenart, eggen temligen djupt urhålkad, 70 mm lång, 30 mm bred. (St. Mus. 5445: 28.)

413. Vid **Stjernvik** å skilda ställen och tider:

a) En *stenyxa* med skafthål, 105 mm lång, 55 mm bred, 36 mm tjock, skafthålet i sin vidaste ända 28 mm i diameter. (Collanders saml.)

16. Kalfsviks socken.

414. Vid **Höljeryd** 1877. på en äng 2 alnar under jordytan

a) En *spjutspets* af flinta, 145 mm lång, deraf skaftet 50 mm, största bredd 40 mm, = M. nr 48. (E. saml.)

b) En *dolk* af flinta, 94 mm lång. (E. saml.)

415. Vid **Frännafälle** 1874. En *slipsten* af qvarts med slipyta å öfre och undre sidan, 212 mm lång, 105 mm bredast, till formen = M. nr 6. (E. saml.)

17. Urshults socken.

416. Å **Sundslätts** egor å Sirkön en *stenyxa* med skafthål, vanlig form, ett stycke af öfre ändan bortslaget, 120 mm lång, största bredd 60 mm. (St. Mus. 4795: 14.)

417. Å ön **Sirkö** i jorden 1874 på skilda ställen:

a) En *stenyxa* med skafthål, 180 mm lång, 60 mm bred, med fals kring skafthålet. (E. saml.)

b) En *dito* af vanlig form. (E. saml.)

c) En *skrapa* af flinta = R. nr 49. (E. saml.)

418. Inom socknen äro funna:

a) En slipad *yxa* af flinta, 166 mm lång, 60 mm bred = W. nr 13.

b) En *stenyxa* med skafthål, 120 mm lång, 60 mm bred. Båda yxorna förvaras i Kristianstads historiska museum, se *Christianstads Historiska museum* af A. Ahlén, pag. 10, 14.

18. Almundsryds socken.

419. På **Blidingholms** egor en *stenyxa* med kullriga smalsidor, nedre delen plano-convex, närmast = M. nr 15, 140 mm lång, bredd nedtill 40 mm. (St. Mus. 4795: 11.)

420. På **Skåramåla** egor en slipad *rätmejsel* af flinta, närmast = M. nr 25. Eggen skadad, 230 mm lång, största bredd 50 mm, färgen ljusgrå. (St. Mus. 4795: 12.)

421. Vid ett soldattorp är funnen en slipad, grundt håleggad *mejsel* af flinta, öfverdragen med gulgrå patina, eggen något skadad. Tydliga smalsidor, 95 mm lång, bredd nedtill 40 mm. (St. Mus. 4795: 10.)

III. Allbo härad.

19. Virestads socken.

422. Vid **Arnanäs** i jorden en *spjutspets* af flinta, snarlik M. nr 45, spetsen afslagen, 200 mm lång, 35 mm. bred. (E. saml.)

20. Stenbrohults socken.

423. Vid **Diö** bruk, 1878 i jorden en *yxa* af flinta, slipad, 360 mm lång, 85 mm bred, = M. nr 12. (Malmö museum nr 1474.)

21. Blädinge socken.

424. Vid **Blädinge** Jutagård 1875 i jorden en *slipsten*, 290 mm lång, med en mängd slipytor = M. nr 5. (E. saml.)

22. Skatelöfs socken.

425. Vid **Huseby** 1845, vid gräfning i jorden, en tveeggad *yxa* med skafthål af grå stenart med hvitgula fläckar, 170 mm lång, tjockleken vid skafthålet 20 mm, bredden öfver skafthålet 50 mm, eggarna äro utsvängda och hålla i längd 60 mm, = M. nr 39. (E. saml.)

426. Vid **Holme** 1877 en *stenyxa* af vanlig form, med börjad borrning till skafthål, med tapp, 140 mm lång, 45 mm bredast. (E. saml.)

427. Vid **Odensjö** en *hålmejsel* af flinta, 100 mm lång, 40 mm bred. (E. saml.)

23. Slätthögs socken.

428. Inom socknen är funnen en *yxa* af grönsten med skafthål, skadad i eggen, 80 mm lång. (St. Mus. 5445: 9.)

24. Aneboda socken.

429. Inom socknen en *yxa* med skafthål, i längd 200 mm, enligt uppgift funnen tillsammans med »ett spjut af jern» och en ten med korkskruflikt bihang i ändan (?). (St. Mus. 5445: 11.)

IV. Norrvidinge härad.

25. Berg socken.

430. Vid **Julatorp** 1874 i jorden en *pilspets* af hvit flinta, 45 mm lång = W. nr 69. (E. saml.)

431. Vid **Bergs** herregård äro funna tvänne *skafthålstappar* af granit, den ena 38 mm lång och den andra 20 mm lång. (Palmgrens saml.)

26. Ormesberga socken.

432. Vid **Hult** en *stenyxa* med skafthål af vanlig form, 110 mm lång, 60 mm bred. (E. saml.)

27. Tolgs socken.

433. Vid **Vesterhaga** i jorden 1868 en båtformig, slipad *yxhammare* af sten, utmärkt vacker, 200 mm lång, 70 mm bred öfver skafthålet och eggen 30 mm bred, = M. nr 96. (E. saml.)

28. Gårdsby socken.

434. Vid **Kråkenäs** en liten bred *rätmejsel* af serpentin, 90 mm lång, 40 mm bred. (E. saml.)

435. Vid **Gårdsby** stom 1882 i jorden en *stenyxa* med å båda sidor påbörjadt skafthål, 130 mm lång. (E. saml.)

436. Vid **Gårdsby** herregård uti en i ett stenröse befintlig *hällkista* 1877 en *dolk* af flinta, 100 mm lång, 40 mm bred, = R. nr 66. (E. saml.)

29. Söraby socken.

437. Vid **Söraby** Jonsgård 1879 nära Helgasjön i jorden en *spjutspets* af flinta, 130 mm lång, = R. nr 64. (E. saml.)

438. Den 12 december 1880 hittades på 2 fots djup å **Söraby** Håkansgårds egor en slipad *yxa* af flinta; flintan är af mörkbrun färg med hvita fläckar, blankslipad och vid eggen ganska skarp; 270 mm lång, 75 mm bred, = M. nr 20. (Förvaras hos landmätare Lindvall i Söraby.)

V. Uppvidinge härad.

30. Dädesjö socken.

439. Vid **Ramnåsa** på olika tider och ställen:

a) En *stenyxa* med skafthål af vanlig form, 140 mm lång, bredden öfver skafthålet 50 mm. (E. saml.)

b) En *yxa* af sten, 100 mm lång, största bredden 50 mm, = M. nr 18. (E. saml.)

c) En smal *rätmejsel* af flinta, 110 mm lång, bredden vid eggen 35 mm, = R. nr 17. (E. saml.)

440. Inom socknen på olika ställen:

trenne fragment af *stenyxor* med skafthål. (Palmgrens saml.)

31. Drefs socken.

441. Vid **Rödje** påträffades vid borttagandet af ett stenröse en *hällkista* af vanliga dimensioner och i densamma

a) En *stenyxa* med skafthål.

b) En dito dito.

c) En *flintdolk*, 170 mm lång, = M. nr 56. (Fyndet förvaras i Smålands museum.)

32. Lenhofda socken.

442. Vid **Kyleskruf** en aflång sten (knackesten?), 190 mm lång, 70 mm bredast, sliten å båda ändar. Lik den, som är beskrifven i *Jordfynd från Värend* under nr 5 och nr 64. (E. saml.)

443. Vid **Lenhofda** prestgård i en åker en *hålmejsel* af diorit, svagt urhålkad, 110 mm lång, 38 mm bred. (Palmgrens saml.)

444. 1/4 mil norr om **Lenhofda**, der vägarne från Dädesjö och Notteback mötas, i en, i ett stenröse befintlig, *hällkista:*

a) en *skafthålstapp* och *b)* en *mejsel* af flinta. (Palmgrens saml.)

33. Nottebäcks socken.

445. Vid gräfning af en källare vid gården **Bolstad**, 1/2 aln under jordytan, jämte kol och brända ben en *stenyxa*, = Montelius, *Sveriges forntid*, fig. 54. (Smål. Mus.)

446. Å **Norrhult** Norregårds egor i en af ett stenröse omsluten *hällkista:*

a) En *flintdolk* med fyrkantigt skaft, rhomboidiisk genomskärning, = M. nr 57, 220 mm lång.

b) Ett stycke af en *stenmejsel*, med fyrkantig genomskärning, ena ändan kullrig, den andra med två afsatser, 50 mm lång.

c) En platt *flintskifva* (skrapa?), 48 mm lång, 27 mm bred.

d) Ett stycke af ett nötkreatursben.

e) 45 benbitar; se Palmgrens berättelse till k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien. (St. Mus. nr 6481.)

447. Å **Norrhult** Lönnegården i en *hällkista* en *flintdolk* af ljusgrå färg, = M. nr 56, med tvåsidigt skaft, 210 mm lång; se Palmgrens berättelse. (St. Mus. nr 6481.)

448. Å **Nottebäck** vestregårdens egor i tvänne *hällkistor:*

a) Ett stycke af en *flintkärna.*

b) En *skrapa* af Karlshamns(?)flinta med rundad egg, slagkant å undersidan,

c) En mängd *skärfvor* af flinta,

d) 90 *benskärfvor,*

e) en mängd bitar af lerkärl; se Palmgrens berättelse. (St. Mus. nr 6481.)

449. Vid **Bossqvarn** i en gammal hustomt en *yxa* af gråblå granit, skafthålet högst obetydligt påbörjadt, hög kant på framsidan, 210 mm lång, 70 mm bred. (Palmgrens samling.)

450. På skilda tider och ställen inom socknen:

a) En *yxa* med skafthål, granit, 150 mm lång, 75 mm. bred. (Palmgrens saml.)

b) En *yxa* med skafthål af brun granit, 152 mm lång, 55 mm bred. (Palmgrens saml.)

c) 2:ne *trindyxor* af granit, båda 135 mm långa. (Palmgrens saml.)

34. Sjösås socken.

451. Vid **Bol** hittades vid utrifvandet af ett röse med stenkista en *stenyxa* med skafthål, 140 mm lång, 60 mm bred. (Palmgrens saml.)

35. Ekeberga socken.

452. Vid **Grönö** i en åker en *yxa* af hvitgul flinta, 125 mm lång, 62 mm bred. (Palmgrens saml.)

Öfversigt

öfver de i Värend funna fornsaker af sten.

	Konga härad.	Kinnevalds härad.	Allbo härad.	Norr-Vidinge härad.	Upp-Vidinge härad.	Summa.	Transport från föregående öfversigt se Jordfynd från Värend, pag. 51.	Summa summarum.
i qvadratmil	14.	9.	14.	4.	18.	59.		
a) Af flinta.								
och breda rätmejslar	2	4	1	1	2	10	48	58
hålmejslar	—	1	1	—	—	2	14	16
rätmejslar	—	—	—	—	2	2	2	4
hålmejslar	—	1	—	—	—	1	5	6
r och spjutspetsar	10	7	1	2	3	23	90	113
r = W. nr 51	—	—	—	—	—		1	1
tsar trekantiga	1	—	—	—	—	1	5	6
, tunna hjertformiga	—	—	—	1	—	1	1	2
ånformiga skrapor	—	—	—	—	—	—	4	4
stenar	—	—	—	—	—	—	1	1
r	1	1	—	—	2	4	—	4
ärnor	—	—	—	—	1	1	1	2
påner	—	—	—	—	—	—	14	14
Tillhopa	14	14	3	4	10	45	186	231
b) Af annan sten.								
jslar och yxor utan skaft-	11	2	—	1	2	16	38	54
jslar	—	1	—	—	1	2	5	7
med skafthål	11	5	4	3	11	34	166	200
yxor	—	—	—	—	2	2	8	10
yxor	—	—	—	—	—	—	2	2
stenar	—	—	—	—	1	1	6	7
ålstappar	—	—	—	2	1	3	7	10
nar, mångsidiga	—	—	1	—	—	1	11	12
fyrkantiga och flata = M. nr 35	—	1	—	—	—	1	3	4
mycket stora med djupa slipytor	—	—	—	—	—	—	1	1
nstenar	—	—	—	—	—	—	4	4
tenar	—	—	—	—	—	—	2	2
ken	—	1	—	—	—	1	6	7
rydnader	1	—	—	—	—	1	1	2
tenar	1	—	—	—	—	1	—	1
Tillhopa	24	10	5	6	18	63	260	323
(flinta och andra sten-)	38 (96[1])	24 (110)	8 (170)	10 (55)	28 (15)	108	446	554
l på hvarje □-mil	9,5	14,8	12,7	16,2	2,8			

[1] inom parentes stående siffrorna utmärka antalet af förut kända fornsaker från häradet, se Jordfynd från Värend, pag. 51.

Hela antalet flint- och sten-fornsaker är sålunda 554 och då Värends areal utgör 59 qvadratmil, falla på hvarje qvadratmil i medeltal 9,3 fornsaker.

På uppdrag af k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien företog herr pastor Palmgren 1878 och 1879 antiqvariska undersökningar inom Uppvidinge härad. Af hans till k. Akademien insända berättelser om dessa undersökningar framgår, att stenåldersfolket inom Nottebäcks, Dädesjö, Drefs och Sjösås socknar eller de socknar, som gränsa till Norrvidinge härad och som ligga utmed sjöarne Örkenen och Motkroken, hvilka sjöar genom vattendrag stått eller stå i förbindelse med Helgasjön, varit mera utbredt än man hittills antagit. Sålunda har han påträffat inom Nottebäck 9, Dädesjö 9, Granhult 1 och Lenhofda 1 griftrösen. »Sjösås socken är rik på grafvar från sten- och bronsåldern.»

Enligt benäget meddelande från geologen dr N. Holst, förekomma fasta fornlemningar allmännast i Dädesjö socken. Efter denna komma Nottebäck, Åsheda, Lenhofda och minsta antalet åter i Helleberga och Ekeberga socknar. »Dock kan det under alla omständigheter anses visst, att fasta fornlemningar utefter den till bladet 'Lenhofda' hörande delen af Kalmar läns gräns och på ömse sidor om denna äro mycket sällsynta, om de än icke alldeles saknas.»

Utom de förut nämnda trenne *skafthålstappar* (se fynden nr 431, 444) hafva på senare tider många blifvit funna i Sverige: i Statens Museum finnes en dylik, funnen i Vermland. På Björkö är en dylik funnen 1874. I dr Cederströms samling i Strömstad förvaras en sådan, funnen i Skee socken i Bohuslän (se *Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift* III band. 2 häft. pag. 146, *Bohusländska fornsaker* af Montelius 2 häft. pag. 80). En dylik, funnen i Nerike, förvaras i major Ulfsparres samling i Stockholm (se *k. Vitterhets Historie och Antiqvitets*

Akademiens Månadsblad 1878, pag. 627), tvänne dylika förvaras i possessionaten Blombergs samling å Skärshult i Kalmar län, tvänne dylika, funna i Uppland, omtalas i *Antiqvarisk Tidskrift för Sverige*, del. VI, nr 1, s. 21, 40.

Jordfynd från Bronsåldern.

Öjaby socken.

Tvänne blandningsfynd äro omtalade i *Jordfynd från Värends förhistoriska tid* under nr 268, 269. Till dessa hafva vi nu att lägga ännu ett sådant, som är gjordt i närheten af nr 269.

453. Å **Helgö** i Quiesåshagen hittades 1877 i en i ett stenröse befintlig *hällkista:*

a) En *pincett* af brons, brancherna 40 mm. långa, öfverdragen med ærugo nobilis, lika med pl. 7, fig. 3 i *Jordfynd från Värend.*

b) En *flintdolk,* 160 mm lång = R. nr 65.

c) En *spjutspets* af flinta = R. nr 73.

d) Ett söndrigt s. k. *nålbryne.*

e) En *pilspets* af flinta = R. nr 77.

f) En *stenyxa* med skafthål, af vanlig form, samt dessutom en mängd fragment af en *lerurna* jämte *kol* och *benbitar.* Fyndet förvaras hos kapten A. Nordenskjöld å Helgö.

Kinnevalds härad.

454. Vederslöfs socken. Vederslöfs herregård.

1880 på sommaren hittades på ungefär 2 alnars djup i en mosse vid Vederslöfs herregård:

a) En *hålcelt* af brons, hållande i längd 85 mm, bredden vid eggen 33 mm, skafthålet ovalt, längsta diameter 31 mm, öglan sitter tätt under skafthålsöppningen, hvardera bredsidan har trenne ryggar (se fig. 3). Uti skafthålet låg vid upphittandet

b) en *bronsknapp* (se fig. 2), hvars främre runda skifva är 20 mm i diameter och försedd med en i midten uppstående pigg, omgifven af en femuddig nedskuren stjerna. (Båda i E. saml.)

Allbo härad.

455. Virestads socken. Välje.

Vid **Välje** by i jorden 1878 en *hålcelt* af brons, 65 mm lång, 50 mm bred vid eggen, tätt nedanför skafthålsöppningen, som är 25 mm i diameter, sitter en liten ögla; = M. nr 146. (E. saml.)

456. Stenbrohults socken.

Vid utdikning af mossjord hittades en *hålcelt* af brons med ögla uppe vid kanten samt försedd med nithål. Skafthålet svagt ovalt, å begge bredsidorna finnas upphöjda vågornament (6,5—3,5) (fig. 4). (Förr i Brunii samling, nu i Uppsala museum.)

2.

3.

4.

5.

457. Skatelöfs socken. Hult.

Vid **Hult** har hittats i jorden en *hålcelt* af brons, 50 mm lång, 50 mm bred, de yttersta kanterna af eggen äro svängda uppåt. (E. saml.)

458. Samma socken. Grimslöf.

Vid **Grimslöf** 1878 i jorden en *hålcelt* af brons med ögla, förvaras hos brukspatron Stephens å Husby.

459. Lekaryds socken. Lekaryds prestgård.

Vid gräfning i jorden å en äng belägen mellan *prestgården* och jernvägen, hittades 1878 en aln under jordytan ett *bronssvärd* (se fig. 5) 50 cm långt, deraf handtaget 11 cm. Svärdet, långsamt afsmalnande mot spetsen, är vid handtaget 5 cm bredt, försedt med tånge, men saknar midtrygg. Handtaget utgöres af 4 bronsskifvor, mellan hvilka tången är instucken. Bronsskifvorna, försedda med strecksirater, och tången sammanhållas öfver midten med en bronsring och äro med nitnaglar fästade vid svärdet på samma sätt, som är brukligt å svärden från den äldre bronsåldern. — Svärdknappen, som utgör en förlängning af främre och bakre bronsskifvorna, är treflikig; gränsen mellan handtaget och klingan utmärkes med en punkterad båglinie. (E. saml.)

En kemisk undersökning af detsamma skulle kunna lemna upplysning om till hvilken tid det bör räknas. I *Aarböger for Nord. Oldk.* 1882 pag. 337 omtalas svärd, med trekantig knapp. Svärdets form påminner mycket om det svärd, som är afbildadt i *Aaarböger for Nord. Oldk.* pag 349, fig. 40.

Uppvidinge härad.

460. Hornaryds socken. Klackhult.

I jorden vid **Klackhult** Södregård hittades 1880 nedersta delen af en *skaftcelt* af brons. Yttersta kanterna af eggen äro uppåtböjda. Snarlik N. Br. Å. 2 häft. Pl. fig. 30. (E. saml.)

461. Nottebäcks socken. Rosenholm.

Vid **Rosenholm** är i en mosse funnen en *halsring* af brons, som förut tillhört Palmgrens samling, men på sista tiden förkommit.

— — —

Öfversigt

öfver de i Värend funna fornsaker af brons.

	Konga härad.	Kinnevalds härad.	Allbo härad.	Norr-Vidinge härad.	Upp-Vidinge härad.	Summa.	Transport från föregående öfversigt se Jordfynd från Värend, s. 72.	Summa summarum.
Yta i □mil	14.	9.	14.	4.	18.	59.		
Svärd	—	—	1	—	—	1	18	19
Dolkar	—	—	—	—	—	—	4	4
Spjutspetsar	—	—	—	—	—	—	1	1
Skaftcelter	—	—	—	—	—	1	5	6
Hålcelter	—	1	4	—	1	5	14	19
Rakknifvar	—	—	—	—	—	—	1	1
Knifvar	—	..	—	—	—	—	5	5
Pincetter	—	1	—	—	—	1	1	2
Hängekar	—	—	—	—	—	—	1	1
Halsringar	—	—	—	—	1	1	2	3
Armringar	—	—	—	—	—	—	1	1
Spiral-armringar	—	—	—	—	—	—	2	2
Fibulor	—	—	—	—	—	—	1	1
Nålar	—	—	—	—	—	—	2	2
Spetsklubbor	—	—	—	—	—	—	1	1
Dobbsko(?)	—	—	—	—	—	—	1	1
Gjutformar	—	—	—	—	—	—	2	2
Knappar	—	1	—	—	—	1	—	1
Tillhopa	(15[1])	3(16)	5(24)	(6)	2(1)	10	62	72
För □mil i medeltal	1,7	2,5	2,7	1,5	0,1	—	1,08	—

Men då Värends yta utgör 59 □mil = 1,2 på □milen.

[1] De inom parentes stående siffrorna utmärka antalet af förut kända fornsaker från häradet, se Jordfynd från Värend, s. 72.

Jordfynd från äldre Jernåldern.

Konga härad.

462. Östra Torsås socken. Torsjö Södregård.

Vid **Torsjö Södregård** är funnet 1878 ett *ovalt bryne*. (Collanders saml.)

463. Samma socken. Boaryd.

Vid **Boaryd** under Ingelstads säteri 1878—1880 på skilda ställen trenne *ovala brynen*. (Collanders saml.)

Kinnevalds härad.

464. Urshult socken. Midingsbråte.

Vid **Midingsbråte** hittades 1865 i jorden en gjuten, ihålig *ring* ('hul-ring') af brons, i genomskärning platt,

6.

oval, yttre diametern 20 cm, inre diametern 15 cm, slutändarnes afstånd från hvarandra 2 cm. Å öfre sidan

af den samma finnas prydnader, som utgöras af upphöjda, långsgående ränder och knappar; vid knapparne, som äro ställda symmetriskt, finnas zirater inristade, hvilka vid slutändarne hafva form af liksidiga trianglar; på baksidan finnas ej prydnader eller zirater (se fig. 6). (E. saml.)

Dylika eller snarliknande ringar, af hvilka mig veterligen ingen förut anträffats i Sverige, hänföras af I. Undset till Hallstadtgruppen och äro funna i Böhmen, i Pommern, vid Ramsberg och Jasenitz och i Danmark vid Kallundborg; se Undset, *Jernalderens begyndelse i N. Europa*, s. 40, 213, 326, fig 51, pl. V, fig. 1, pl. XIV, fig. 10, pl. XXIV, fig. 4.

465. Kalfsviks socken.

Inom socknen är funnet ett *ovalt bryne*, 80 mm långt, 50 mm bredt, 30 mm tjockt. (Stud. Johanssons saml.)

466. Bergunda socken. Bergqvara.

Vid **Bergqvara** 1871 i jorden ett *ovalt bryne* utan midtelskåra och kantränna, 95 mm långt, 38 cm tjockt. (E. saml.)

Uppvidinge härad.

467. Nottebäcks socken. Nottebäcks Nöbbeled.

Vid **Nottebäcks Nöbbeled** är funnet ett *ovalt bryne* af qvarts, 118 cm långt. (Palmgrens saml.)

468. Samma socken.

Å **Nottebäck** bys egor, vid Motkrokens strand »i en stenkista» ett *ovalt bryne* af qvarts, 100 mm lång. (Palmgrens saml.)

469. Sjösås socken.

Inom socknen äro funna trenne *ovala brynen.* (Palmgrens saml.)

470. Drefs socken.

Inom socken är funnet ett *ovalt bryne,* 116 mm långt. (Palmgrens saml.)

471. Ekeberga socken. Löfsjö.

Vid **Löfsjö** är funnet ett *ovalt bryne* af qvarts, 80 mm långt. (Palmgrens saml.)

472. Samma socken. Fagerhult.

Vid **Fagerhult** i en åker ett *ovalt bryne,* 105 mm långt. (Palmgrens saml.)

473. Helleberga socken. Koldingen.

Vid **Koldingen** ett *ovalt bryne* af qvarts, 118 mm långt. (Palmgrens saml.)

Från den äldre Jernåldern hade vi förut bekanta (se *Jordfynd från Värend,* pag. 84):

Ovala brynen	32
Fibulor	3
Pincett	1
Spjutspetsar af jern	3
Jerncelt	1
Mynt af brons	1
Mynt af guld	1
Brakteater af guld	2
summa	44

och nu tillkomma hålring af brons 1 jämte ovala brynen 15, så att slutsumman blir 60 fornsaker eller, då Värends yta är 59 qvadratmil, 1 på hvarje qvadratmil.

Jordfynd från yngre Jernåldern.

---

474. Östra Torsås socken vid **Ingelstad Nöbbeled** (se *Jordfynd från Värend*, fynd 360) 1878 vid borttagandet af en hög:

a) en *långsmal fibula* af brons.

b) en *ringnål* af brons 110 mm lång, saknande zirater = M 550. (Fyndet förvaras i Collanders samling.)

475. Dädesjö socken. En *nyckel* af brons, lik den, som är funnen å Bolmsö, se *Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift*, band. IV, pag. 96. (Palmgrens saml.)

476. Drefs socken. Vid åbron ett litet *bågspänne* af brons, likarmadt och af vanlig form, ett *betsel* och stora *ringar* af jern. (Palmgrens saml.)

K. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens utlåtande öfver riksdagens revisorers anmärkningar.

Till Konungen.

På nådig befallning får Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien öfver de af riksdagens revisorer rörande Akademien gjorda framställningar, som förekomma i deras den 13 sistlidne oktober afgifna berättelse om verkstäld granskning af statsverkets jämte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1881, inkomma med underdånigt utlåtande.

1. *Revisorerna anmärka, att i Akademiens statuter finnes ingen föreskrift rörande hennes verksamhet med afseende på ökandet af de under hennes inseende stälda statssamlingarna, att praxis lärer utbildat sig så, att Akademiens beslut erfordras, då fråga är om inköpande af föremål, som betinga högre pris än 25 kr, hvaremot, jämlikt Akademiens beslut af den 18 maj 1880, Riksantiqvarien må, utan Akademiens hörande, efter samråd med de vid samlingarna anstälda ordinarie tjenstemännen, göra inköp, så snart priset för hvart föremål ej öfverstiger 25 kr. Revisorerna vilja ej ingå i bedömande, huruvida detta Akademiens beslut är befogadt, men påpeka, att grunden till att det å Akademiens stat uppförda anslaget för samlingarna blifvit så väsentligt öfverskridet, tilläfventyrs bör sökas deri, att frågor om inköp sålunda afgöras af olika myndigheter, samt att den med afseende på inköpspriset gjorda begränsningen för Riksantiqvariens beslutanderätt är synnerligen tänjbar.*

I Akademiens statuter nämnes intet om sättet för inköps verkställande af det skäl, att år 1786 fanns ej något anslag för sådana inköp. Det nämnda året erhöll Akademien ett statsanslag af 438 rdr specie, år 1792 ökadt med 400 rdr specie, hvilket anslag var afsedt för rent akademiska ändamål (till prismedaljer, jettoner, ljus, papper, öfriga vid Akademiens sammankomster förefallande utgifter samt lön åt en vaktmästare). I hvart fall, då ett föremål hemböds till statssamlingarna, måste Akademien, så snart inköpet ansågs böra komma ifråga, ingå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan om anvisande af nödiga medel, som ofta uppgingo till ytterst små belopp. Inköpen beslötos således den tiden af Kongl. Maj:t. Emellertid hände det dock icke sällan, att Akademien beslöt af egna medel, hemtade från Akademiens genom ledamöters gåfvor bildade fond, inlösa föremål för Statens samlingar, hvilka föremål således äro att anse som en Akademiens gåfva till dessa samlingar.

Sedan en mångårig erfarenhet öfvertygat Akademien om det olämpliga i dessa anordningar för verkställande af inköp, gjorde hon den 14 maj 1839 en underdånig anmälan om behofvet af en årlig fastställd summa till samlingarnas nödtorftiga underhåll och förkofran, utan att Kongl. Maj:t behöfde i hvart enskildt fall besväras med en framställning i ämnet. Hvad Akademien i detta ärende hemstälde, vann Kongl. Maj:ts och Riksdagens gillande och uppfördes på Akademiens stat från och med år 1842 ett årligt anslag till samlingarna af 1,000 rdr bco, hvilket anslag sedermera tid efter annan ökats. I sammanhang härmed öfverläts åt Akademien rätten att om inköp fatta beslut, i början med en viss inskränkning, och fattades dessa beslut vid Akademiens sammanträden. Då emellertid en glädjande erfarenhet visat, att hembudens antal fortfarande växte och att äfven sådana föremål ofta hembödos, som, ehuru af vetenskapligt intresse, dock egde endast obetydligt materielt värde, och hvilkas inköp på grund deraf betingade allenast en obetydlig lösesumma, har Akademien, som fann tiden vid sina sammanträden oskäligt upptagas af en myckenhet oansenliga ärenden, den 18 maj 1880 öfverlåtit åt Riksantiqvarien att, efter samråd med de ordinarie amanuenserna, besluta om sådana inköp, som icke uppgå till högre summa än 25 kr. Om Akademien, såsom i revisorernas skrifvelse yttras, åt Riksantiqvarien lemnat uppdrag att göra inköp, så snart priset för hvart *föremål* icke öfverstiger 25 kr. och Riksantiqvarien sålunda kunnat inlösa huru stora fynd som helst eller hela samlingar, allenast hvart föremål ej betaltes med mera än den nämnda summan, skulle det Riksantiqvarien lemnade bemyndigandet haft den tänjbarhet, som revisorerna deri funnit. Men en sådan tänjbarhet kan icke finnas, då Akademiens beslut innehåller, — hvilket ock af Akademiens sekreterare den 12 sistlidne september, på derom gjord begäran, för revisorerna anmälts — att Riksantiqvariens bemyndigande inskränker sig till att göra inköp, så snart priset för hvart *köp* icke öfverstiger 25 kr.

Revisorerna anse en våda ligga deri, att beslut om inköp fattas af två olika myndigheter, Akademien och Riksantiqvarien. Här är emellertid icke fråga om två olika myndigheter, som handla utan kännedom den ena om den andras åtgöranden. Då dyrbarare föremål, större fynd eller hela samlingar hembjudas de under Akademiens inseende stälda statssamlingarna, föredragas sådana ärenden i Akademien af Riksantiqvarien, som är Akademiens sekreterare. Då fynd af lägre värde — intill 25 kr. — hembjudas, fattas beslut om deras inköp eller hembudets afböjande, å Akademiens vägnar, af samme Riksantiqvarie. I förra fallet upptagas Akademiens beslut i den anteckning, som vid sammanträdet föres, i senare fallet i bilagor till anteckningarna för Akademiens sammanträden. Det är således samma myndighet, som besluter om inköpen, i alla vigtigare fall direkt, i mindre vigtiga genom ombud.

I det ifrågavarande bemyndigandet för Riksantiqvarien att i vissa fall utöfva Akademiens inköpsrätt bör derför icke orsaken sökas till det af revisorerna anmärkta förhållandet, att anslaget till samlingarnas ökande år 1881 blifvit öfverskridet. Innan Riksantiqvarien erhöll något bemyndigande af denna art, har Akademien funnit sig nödsakad att

öfverskrida ifrågavarande anslag. Så t. ex. förekom vid utgången af år 1878 å detta anslag en brist af 1,164 kr. 15 öre, år 1875 en brist af 639 kr. 49 öre, år 1868 en brist af 2,628 kr. 61 öre o. s. v. Orsaken till öfverbetalningarna måste derför vara en annan än Riksantiqvariens bemyndigande att göra vissa mindre betydande inköp. Den rätta orsaken är ej heller svår att finna. Utbetalningarna å detta anslag bero på antalet af hembud under året och värdet af det hembudna, men detta antal och detta värde beror åter väsentligen på de fullkomligt oberäkneliga tillfälligheter, som bringa jordfynden i dagen. Fyndens och hembudens antal äro derför underkastade betydande vexlingar. År förekomma, då det å Akademiens stat uppförda anslaget är otillräckligt, andra då det ej behöfver fullt utbetalas. Tillfälligheten af de omständigheter, som föranleda utbetalningar af detta anslag, och den deraf betingade omöjligheten, att det bestämda anslaget alltid skall kunna vara tillräckligt, erkännes ock, när det i Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 29 november 1867 § 8 mom. 1 heter: "kan Akademien icke af de för sådant ändamål på hennes stat uppförda medel lösen bestrida, göre då hos Oss underdånig anmälan, hvarefter Vi vilja pröfva, huruvida fyndet må af andra medel inlösas eller egaren återställas". Då det icke är för Akademien obekant, att de extra medel, som af Kongl. Maj:t kunna för inköpsanslagets förstärkande anvisas, vanligen äro mycket hårdt anlitade, har Akademien, som, på grund af vexlingarna i hembudens antal och värde, kan hysa förhoppning att den ett år uppkomna bristen skall kunna af nästa års statsanslag betäckas, icke ansett sig böra annat än under mycket tvingande omständigheter hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om extra anslag till ökande af anslaget till inköp för statssamlingarna. Akademien har så mycket större skäl att handla på detta sätt, som Kongl. Maj:t den 22 december 1875, sedan Akademien, med anmälan att årets inköpsanslag redan blifvit öfverskridet, begärt ett extra anslag till inlösen af ett fynd, för sådant ändamål anvisade som bidrag till lösesumman ett mindre belopp, hvarigenom åt Akademien öfverlemnades att i vidsträcktare mon än hon föreslagit utbetala återstoden i förskott på nästa års anslag.

Akademien anser sig böra nämna, att bristen å detta anslag, hvilken vid årets början utgjorde kronor 1,245,18 och vid årets slut kronor 876,54, blef under loppet af år 1882 betäckt; räkenskaperna för det senare året visa vid dess slut till och med en liten behållning, som kommit 1883 års anslag till godo.

2. *Revisorerna hafva uppmärksammat den i följd af det Riksantiqvarien lemnade bemyndigandet uppkomna omständigheten, att hvart köp till högre belopp än 25 kr. verificerats med ett utdrag ur Akademiens protokoll, utvisande Akademiens beslut, hvaremot, när köpet gält lägre belopp, endast bilagts för Riksantiqvarien utfärdade qvitton å köpeskillingen. Revisorerna medgifva, att detta senare må i följd af Akademiens beslut anses riktigt, men att det dock synes, som om ett protokollsutdrag angående beslutet hade bort biläggas räkenskaperna.*

Akademien har icke kunnat i räkenskaperna återfinna det af revisorerna uppmärksammade förhållandet. De af Akademien beslutade

inköpen verificeras regelbundet *med intet annat än säljarens qvitto.* Allenast i något enstaka fall har det ansetts nödigt att som ytterligare verifikation tillägga ett intyg om Akademiens beslut. Detta har i 1881 års räkenskaper skett *vid ett enda tillfälle,* då en redan föregående år beslutad afbetalning å köpesumman för en fornsakssamling, såld till Statens Historiska Museum af Akademiens räkenskapsförare, skulle verificeras. De af Riksantiqvarien beslutade och af Akademiens räkenskapsförare verkstälda utbetalningarna för inköp verificeras med qvittenser af enahanda beskaffenhet med dem, som gälla de af Akademien beslutade köpen. *Någon gång* har det händt, att en säljare af oförstånd i qvittot uppgifver sig hafva mottagit lösesumman från Riksantiqvarien. Då det ofta är förenadt med vanskligheter att få ett redan skrifvet qvitto — de flesta qvittenser å inköpsanslaget äro utfärdade af personer bosatta i landsorten — omskrifvet, har Akademien låtit bero vid den nämnda formela oegentligheten, såsom, enligt Akademiens uppfattning, varande af mindre vigt, men har Akademien, till förebyggande af dylika oegentligheter, redan år 1882 låtit trycka särskilda qvittoblanketter, som användas vid inköp beslutade vare sig af Akademien eller af Riksantiqvarien. Dessa blanketter, i hvilka lösesumman omtalas såsom af Akademien utbetalad, komma att allt mera användas.

Akademien har icke kunnat finna det nödigt att bilägga räkenskaperna ett intyg om det beslut, som gifver Riksantiqvarien en inskränkt inköpsrätt för samlingarna, då enligt Akademiens förmenande genom detta beslut ingen verklig förändring inträdt, alldenstund de af Riksantiqvarien gjorda inköpen verkstälts å Akademiens vägnar och för henne blifvit utan anmärkning anmälda.

Den i 1881 års räkenskaper använda metoden att verificera utgifter för samlingarnas ökande med säljarens qvitto har användts under all den tid, som Akademien till sin disposition haft anslag till statssamlingarnas ökande, och har, så vidt Akademien har sig bekant, aldrig varit föremål för någon anmärkning. Då å ena sidan qvittot bevisar, att utbetalningen blifvit gjord, och å den andra sidan Akademiens samtliga räkenskaper, innan de till Kammarrätten inlemnas, i detalj granskas af två Akademiens ledamöter samt dessutom, sedan de blifvit af Akademien godkända, till Kammarrätten inlemnas icke af räkenskapsföraren, utan af Akademiens sekreterare, torde i allt detta ligga en tillräcklig garanti för utbetalningarnas öfverensstämmelse med de af Akademien fattade eller i Akademien anmälda besluten.

I räkenskaperna för år 1882 är dessutom för hvart inköp angifvet de nummer, som de inköpta föremålen hafva i de under Akademiens inseende stälda statssamlingarnas inventarium, och kommer denna anordning fortfarande att iakttagas.

3. *Revisorerna anmärka, att i de såsom verifikationer åberopade protokollsutdrag ej finnes antecknadt, huruvida beslutmessigt antal ledamöter varit tillstädes, då de i protokollen omförmälda ärenden afgjorts.*

Akademien har sig ej bekant, att sådan anteckning är anbefald eller ens, utan att vara anbefald, plägar i protokollsutdrag, användas såsom verifikationer, förekomma.

I sammanhang härmed *anmärka revisorerna, att ehuru, enligt Akademiens statuter, sju ledamöter böra vara närvarande vid hvart sammanträde, vigtiga beslut fattats, oaktadt de närvarande ledamöternas antal varit mindre.*

Särskildt sommartiden äro så få af Akademiens ledamöter boende i staden eller i stadens närhet, att det stundom icke är möjligt att få sju ledamöter till sammanträdena. En del ärenden äro emellertid af så enkel natur, att de icke gerna kunna framkalla någon meningsskiljaktighet, och har Akademien ansett sig kunna afgöra dem, äfven om icke sju ledamöter varit tillstädes. Akademien har deremot icke ansett sig berättigad att vid ett fåtaligt besökt sammanträde afgöra sådana frågor, som hon ansett vigtiga. Vissa frågor föredragas derför aldrig under sommarsammankomsterna — Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien är den enda af Stockholms akademier, som har sammanträden om sommaren —, och att Akademien, då ett ärende föredrages vid ett fåtaligt besökt sammanträde, uppskjuter detsamma på grund af dess större vigt, framgår bland annat af anteckningen för den 17 augusti 1881 § 232, der det heter, att Akademien till ett kommande sammanträde uppsköt att besluta rörande inköpet af en för 1,250 kr. hembjuden silfverkanna, alldenstund »Akademien ansåg sig vara för fåtaligt samlad för att fatta beslut om en så stor penningsumma».

4. *Revisorerna säga, att föremål blifvit från statssamlingarna försålda, i allmänhet efter det Akademien blifvit hörd, ehuru icke i alla fall bevis derom bilagts räkenskaperna.*

I 1881 års räkenskaper redovisas för tre försäljningar.

Till kommitterade för anskaffande af en välkomstgåfva åt H. K. H. Kronprinsessan Victoria (representerade af kammarherren O. Printzsköld) såldes en k. Gustaf II Adolfs duplettmedalj. Akademien har i detta ärende fattat beslut och förekommer bevis derom i verifikationerna.

Ett antal odugliga silfvermynt, som aflagts under ordnandet af en del inlösta myntfynd, har å k. Myntet nedsmälts. Beslut derom fattades redan den 30 november 1880, hvarom uppgift finnes i 1881 års räkenskaper, men tillräckligt antal hann icke afläggas förr än under år 1881. Utdrag ur Akademiens protokoll är räkenskaperna bilagdt, innehållande anmälan om nedsmältningens fullbordande.

Om den tredje försäljningen har Akademien icke fattat något beslut och förekommer som verifikation för denna följaktligen intet protokollsutdrag. Men denna försäljning är af den beskaffenhet, att en anmälan derom icke behöft hos Akademien göras. Garde des médailles fann nämligen vid genomgående af k. Myntkabinettets duplettförråd två k. Kristian IX:s af Danmark silfvermynt, det ena å 2 kr., det andra å 1 kr. Som dessa två mynt i Sverige ega laglig kurs, på grund af den mellan de tre nordiska rikena afslutade myntkonventionen, uttog Garde des médailles dem ur duplettförrådet, der de icke voro till något gagn, och öfverlemnade dem till Akademiens räkenskapsförare, med anmodan att han skulle uppföra de två myntens värde med tre kr. som tillgång å anslaget till samlingarnas ökande.

I alla de fall, då en verklig försäljning egt rum, har Akademien derom på förhand fattat beslut och bevis derom har äfven bilagts räkenskaperna.

I detta sammanhang må nämnas, att revisorerna omtala ett år 1881 af Akademien fattadt beslut att försälja en del danska myntdupletter, samt att revisorerna på gjord förfrågan erhållit till svar, att detta beslut, fattades preliminärt, med anledning af det påbörjade ordnandet af ett större fynd af danska mynt, samt att försäljningen efter förutgångna underhandlingar fullbordades i början af innevarande år. Det ifrågavarande stora myntfyndets danska beståndsdelar hunno ej fullständigt ordnas förr än innevarande år. Redovisning för den gjorda försäljningen är afgifven i Akademien och kommer, enligt Akademiens beslut, att inflyta i räkenskaperna för innevarande år.

Som utordnande af duplettmynt för försäljning är ganska tidsödande, fattas alltid till en början ett beslut, att ett sådant utordnande skall företagas. Deraf följer emellertid icke, att försäljningen genast kan verkställas. Redan år 1880 beslöt Akademien försäljning af angelsaksiska, arabiska och tyska duplettmynt. Till angelsaksiska mynt fanns ingen köpare förr än i slutet af år 1882. Ett förslag till försäljning af arabiska mynt har förfallit och sedan har ingen köpare funnits. För realiserande af de tyska duplettmynten har hittills intet steg tagits, alldenstund ännu ett tiotal af tyska myntfynd återstår att ordna. När försäljning skett, anmäles den för Akademien.

5. *Revisorerna anmäla, att för bibliotekets räkning hafva inköp blifvit gjorda i en omfattning, som åstadkommit brist i anslaget till belopp af 1,293 kr. 93 öre, hvadan för bokinköp åtgått nästan dubbelt så mycket, som tillgångarna rätteligen medgifvit. Revisorerna framhålla, att praxis lär vara, att Riksantiqvarien beslutar om bokinköpen samt att ordningen torde fordra, att bestämda regler i syfte att kontrollera bokinköpen meddelas, så att trygghet vinnes för att medlen på bästa sätt alltid användas.*

Från och med ingången af år 1842 erhöll Akademien för »det i sammanhang med samlingarna stående biblioteket» en summa af 500 rdr bco, hvilken från och med år 1877 varit höjd till 1,500 kr. om året. Då denna förhöjning beviljades, fanns i detta anslag en brist af 1,690 kr. 28 öre, således två gånger mera än det förra anslaget.

För att sköta de statssamlingar, som äro stälda under Akademiens inseende, samt landets fasta fornlemningar, kyrkor och kyrkliga antiqviteter, öfver hvilka Akademien har inseende, fordras tillgång till den litteratur rörande dessa ämnen, som inom och utom landet utgifves. Det i sammanhang med ifrågavarande statssamlingar stälda biblioteket är derför ett arkeologiskt-numismatiskt fackbibliotek, i hvilket dock den klassiska litteraturen endast undantagsvis är representerad, då samlingen af den klassiska forntidens föremål icke är ställd under Akademiens inseende. De arbeten, som i främsta rummet komma i fråga till inköp, äro facktidskrifter, i hvilka öfversigt vinnes om det pågående vetenskapliga arbetet i utlandet, samt arbeten öfver olika grupper af fornlemningar och mynt. Som såväl tidskrifter som öfriga arbeten icke kunna finna någon vidsträcktare afsättning, är priset för dem i de flesta

fall ganska drygt, i synnerhet som arbeten af detta slag pläga vara illustrerade. Af denna anledning har äfven det nuvarande anslaget af 1,500 kr. befunnits alldeles otillräckligt, så mycket mera, som det ofta befinnes nödigt att nu inköpa äldre arbeten, hvilka förut, då anslaget var mindre, icke kunde ifrågakomma till inköp. Brist har beklagligtvis funnits å detta anslag under en lång följd af år. Akademien har i följd deraf hos Kongl. Maj:t gjort upprepade underdåniga framställningar om behofvet af ökadt anslag.

Mer än en gång hafva maktpåliggande omordningsarbeten måst uppskjutas, emedan de för dem erforderliga litterära hjelpmedlen ej kunnat anskaffas. Akademien anser sig böra nämna, att så t. ex. varit händelsen med de franska och portugisiska afdelningarna i k. Myntkabinettet. För den moderna tiden äro visserligen hvart lands mynt ordnade för sig, men för medeltiden böra samtliga europeiska mynt vara ordnade i en sammanhängande serie, hvadan hinder för ordnande af en afdelning innebär hinder för ordnande af hela samlingen. Akademien kan ej tänka sig, att det länder Sverige till heder, när man måste till utländske forskare, som komma för att i Myntkabinettet studera sina lands mynt, på förhand säga, att samlingen icke är så ordnad som den borde vara, alldenstund tillgång ej finnes till inköp af de arbeten, som äro erforderliga för ordnandet af Statens samlingar. Innevarande år har ett arbete omsider blifvit inköpt, utan hvilket de kongl. franska mynten ej kunna på ett mönstergiltigt sätt ordnas; men detta arbete kostade 150 kr. d. v. s. jämt en tiondedel af hela årsanslaget.

Det är dessutom icke endast för arbeten inom statssamlingarna och för fornlemningarnas vård, som böcker behöfva inköpas, utan äfven för forskare i allmänhet. Då ett arkeologiskt-numismatiskt fackbibliotek finnes i hufvudstaden, underlåter k. Biblioteket i följd af sin instruktion att inköpa sådana arbeten, som böra förekomma i detta fackbibliotek, hvadan månget vigtigt arbete, hvars inköp Akademiens inskränkta medel icke medgifva, förblifver för Sveriges forskare och den kunskapssökande allmänheten otillgängligt.

Det är ej möjligt för Akademien att vid sina sammanträden bestämma, hvilka arbeten skola inköpas. För att i detta afseende vidtaga bestämmelser erfordras dels noggrann känuedom om den europeiska arkeologiska och numismatiska litteraturen, dels bekantskap med det förråd af litteratur, som vid hvar särskild tid erfordras för de olika afdelningarna af statssamlingarna. Af denna anledning har uppdraget att besluta om bokinköp lemnats åt Riksantiqvarien, som är skyldig att med uppmärksamhet följa den vetenskapliga utvecklingen och som, då han har inseendet öfver de ifrågavarande statssamlingarnas olika afdelningar, bäst kan bedöma, hvad hvar och en af dem behöfver i fråga om litterära hjelpmedel. Akademien anser sig böra omnämna, att hvarje genom köp eller gåfva förvärfvad bok vid närmaste sammanträde framlägges på Akademiens bord.

Hvad regler för bokinköpen beträffar, äro de af omständigheterna föreskrifna: annat bör ej inköpas, än det som kan tjena till belysning af statssamlingarna och landets fornminnen.

Akademien anser sig böra framhålla, att hon söker genom utbyte mot sina utgifna skrifter i vidsträckt mon vinna en motsvarande tillökning af biblioteket, att under år 1881 icke för bokinköp användes nästan dubbelt så mycket som tillgångarna rätteligen medgifvit, utan att detta år öfverbetalningarna inskränkt sig till ungefärligen en tredjedel af årsanslaget, då från den vid årets slut förekommande, af revisorerna anmärkta bristen, 1,293 kr. 93 öre, naturligtvis bör dragas den vid årets ingång förekommande bristen 775 kr. 70 öre, att under år 1881 bokinköp af särskilda anledningar visserligen uppgingo till 518 kr. 23 öre utöfver anslaget, men att Akademien är angelägen om att reducera bristen, hvadan ock år 1882 icke hela anslaget användes till inköp, hvarigenom bristen minskades med nära 300 kr., samt slutligen att biblioteksanslaget icke uteslutande användes till bokinköp, utan ock, ehuru endast i ringa mon, till bindning af arbeten, som endast i bundet skick kunna beqvämligen användas.

6. *Revisorerna anmärka att de betalda räkningarna i allmänhet icke äro försedda med attest om granskning.*

I slutet af hvart års räkenskaper finnes en af två Akademiens ledamöter lemnad gemensam attest om granskning af samtliga i räkenskaperna förekommande poster, hvilken attest uttryckligen angifves gälla såväl de till Akademiens förfogande stälda statsmedlen som Akademiens enskilda medel.

7. *Revisorerna anmärka, att Akademiens statuter bestämma, att 50 jettoner skola vid hvar sammankomst om sommaren utdelas till de närvarande ledamöterna, men att för närvarande utdelas jettoner vid hvarje sammankomst och så frikostigt, att ledamot för närvaro vid sammankomst kunnat erhålla ända till tre à fyra jettoner, hvilket beror derpå, att den möda för ledamöterna, som är förenad med deltagandet i Akademiens sammankomster, ansetts numera hafva så ökats, att den derför i statuterna medgifna ersättning icke längre motsvarar de deltagande ledamöternas besvär. Revisorerna hafva af Akademiens protokoll inhemtat, att 15 jettoner utdelas vid hvar sammankomst och att det öfverskott, som kan uppstå, besparas till nästa sammankomst, för att då jämte nya 15 jettoner utdelas. Ehuru kostnaden för den ökade jettonutdelningen icke drabbar staten, anse revisorerna att afvikelsen från statuternas föreskrift hade bort underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning, innan den tillämpades, så mycket hellre som afvikelsen onekligen innefattar en disposition af Akademiens medel till nytta mindre för Akademien än för de enskilda ledamöterna och hufvudsakligen för de i Stockholm bosatta.*

Akademien anser sig böra framhålla, att kostnaden för jettonutdelningen icke bestrides af någon statsverkets fond, utan af Akademiens enskilda fond, som bildats genom gåfvor af Akademiens ledamöter, men vill det oaktadt, då revisorernas anmärkning innebär, att Akademien i detta fall skulle utan sanktion hafva afvikit från statuterna, anföra följande fakta:

att Akademiens enskilda fond »mindre användes för Akademien än för hennes ledamöter» beror på rikets ständers vägran att för den af Kongl. Maj:t föreskrifna jettonutdelningen anslå fortfarande statsanslag,

att visserligen statuterna bestämma, att 50 jettoner skola utdelas vid hvar sammankomst under sommaren, men

att det icke är Akademien, som gjort någon afvikelse från detta stadgande, utan

att Kongl. Maj:t den 20 oktober 1792 bestämt, att vid hvar och en af de öfriga sammankomsterna skola utdelas 25 jettoner,

att det af revisorerna öfverklagade sättet att fördela jettonerna icke införts af Akademien utan af Kongl. Maj:t och varit från början brukligt, hvilket visas dels af föreskriften, att vid hvar sammankomst skola utdelas 50 jettoner, ehuru, på grund af det i Akademiens statuter föreskrifna ledamotsantalet, aldrig 50 ledamöter kunna vara närvarande vid ett sammanträde, dels af Akademiens protokoll allt från ingången af år 1793,

att kostnaden för jettonutdelningen icke ökats, utan nedsattes från *500 rdr specie* om året till — år 1881 — *600 kronor*, samt

att Akademien således icke tillåtit sig annan afvikelse från Kongl. Maj:ts nådiga föreskrifter än att hon, med bibehållande af det ursprungliga sättet för jettonutdelningen, af brist på medel nedsatt antalet jettoner, som skola utdelas vid hvart sammanträde, från 25, respektive 50, till det nuvarande antalet (sedan midten af förlidet år 13) — en åtgärd, som icke torde med fog kunna öfverklagas, då man måste tillerkänna Akademien kompetens att se till, huru vida hennes genom betydliga gåfvor till staten reducerade enskilda fond medgifver ifrågavarande utgift.

8. *Revisorerna anmärka, att Akademien fått mottaga en gåfva af 500 kr., hvilken den 15 juni 1881 anmältes i Akademien, men att ränta å detta belopp icke, som vederbort, blifvit Akademien tillgodoförd.*

Då den ifrågavarande summan af 500 kr. skänktes till Akademien af numera aflidne grosshandlaren A. P. Hedberg i Sundsvall för att användas till fornlemningars vård, och då Akademien till sin disposition eger ett statsanslag, som skall, bland annat, användas till fornlemningars vård, har Akademien icke velat anse denna gåfva såsom sig lemnad, utan uppfört henne som en tillgång å det antydda statsanslaget. Någon särskild ränteberäkning å denna gåfva, af hvilken för öfrigt genast inemot hälften utanordnades, har derföre icke kunnat ifrågakomma. Ränta å återstoden af summan ingår i räntan å de till Akademiens disposition ställda statsanslagen, hvilken efter hvart års slut, efter Akademiens beslut, uppföres som tillgång å det statsanslag, som under året visat sig särskildt i behof af förstärkning — år 1881 anslaget till inredning af museet.

9. *Revisorerna fästa uppmärksamheten vid det knapphändiga sätt, hvarpå såväl Riksantiqvariens som Akademiens öfrige tjenstemäns reseräkningar äro affattade. Endast summariska uppgifter å resekostnaderna hafva i räkningen intagits, utan angifvande af våglängd eller de ställen, hvaremellan skjuts eller jernväg begagnats, hvarjämte dagtraktamente uppförts för samma person till olika belopp vid olika resor, utan att anledning till olikheten uppgifvits.*

Bristen på detaljuppgifter är icke så fullständig som revisorernas anmärkning angifver. I 1881 års räkenskaper finnas fem af Riksantiqvarien inlemnade reseräkningar. Af dessa har en med afseende

på jernvägsresorna följande uppgift: Stockholm—Malmö, Malmö—Stockholm, Kristianstad—Hessleholm och åter, Malmö—Lund, Lund—Trelleborg, Näsbyholm—Ystad, Ystad—Stockholm, Nässjö—Eksjö och åter, en annan Stockholm—Uppsala och åter. I två räkningar förekommer ångbåtsresa till Visby och åter. I den femte räkningen har Riksantiqvarien låtit resekostnaden (Stockholm—Ekerö och åter) ingå i dagtraktamentet. I en enda af dessa räkningar förekommer skjutsersättning, för hvilken, då i detta fall en beräkning kunde göras, väglängden — nio mil — är uppgifven.

I öfriga reseräkningar, som förekomma i 1881 års räkenskaper, äro uppgifterna mera summariska. Akademien har, det oaktadt, ansett sig kunna godkänna dessa räkningar, då Akademien af de afgifna berättelserna haft resans omfång sig bekant. Akademien skall emellertid i de reseräkningar, som härefter afgifvas, fordra detaljerade uppgifter rörande längden af jernvägs- och ångbåtsresorna.

Deremot måste Akademien framhålla, att det med afseende på uppgifterna om skjutsen är för Akademiens tjenstemän i de flesta fall omöjligt att uppgifva bestämd väglängd. För att uppsöka fornlemningar är det ej nog att fara från den ena gästgifvaregården till den andra, i hvilket fall uppgiften af den faststälda taxan kan kontrolleras. Oftast måste dagar igenom fotvandringar företagas och när skjuts anlitas för att förkorta ett afstånd eller för att efter slutadt dagsarbete vända åter till bostaden, måste sådan tagas hvarest och till det pris, hvarför den kan erhållas, så mycket mera som skjutsen ofta måste vänta, medan en besigtning företages, hvarvid det oftast är omöjligt att erhålla annat än ungefärliga och sedermera okontrollbara uppgifter om väglängden. I de flesta fall finnes derföre ingen annan utväg än att uppgifva, hvad som för skjuts utbetalats.

Hvad dagtraktamentet beträffar, har den praxis rådt, att den verkliga kostnaden uppgifvits, och den måste allt efter orterna, der den resande vistas, variera. Då emellertid denna beräkning vållat Akademiens tjenstemän ekonomiska förluster och då Akademiens tjenstemän icke torde i detta afseende böra vara sämre lottade än andra Statens embets- och tjenstemän, för hvilka dagtraktamente finnes af Kongl. Maj:t faststäldt, har Akademien den 25 oktober 1881 beslutit, att i reseräkningar må för Riksantiqvarien och de ordinarie amanuenserna upptagas ett dagtraktamente, som är bestämdt i analogi med de belopp, som äro i resereglementet faststälda. Som detta beslut fattades under det af revisorerna granskade räkenskapsåret, har särskildt deraf vållats olikheten i dagtraktamentet.

Att i intet fall reseräkningarna uppgått till de belopp, som skulle hafva uppkommit, derest de uppgjorts i öfverensstämmelse med hvad i det af Kongl. Maj:t utfärdade resereglementet blifvit faststäldt för tjenstemän af motsvarande grad, har synts Akademien förtjena dess erkännande.

10. *Revisorerna hafva anmärkt, att till en vaktmästare har för två timmars tjenstgöring under förevisningsdagar i godtgörelse betalts fyra kronor, ett belopp, som synes väl drygt för en så föga betungande sysselsättning, hvarvid biträde dessutom lemnas af flere andra vaktmästare mot lägre betalning.*

Det medgifves att, om man vill jämföra en under förevisningsdagarna tjenstgörande vaktmästares åliggande med en kroppsarbetares, kan den förres kallas föga betungande. Men för att bedöma värdet af en sådan vaktmästares tjenstgöring, måste man fästa vigt vid ett annat moment, nämligen det ansvar, som han har med afseende på de icke blott i vetenskapligt, utan äfven i materielt hänseende dyrbara samlingar, som förekomma i Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet. Äfven de vaktmästare, som äro placerade i de olika salarna, behöfva kontrolleras, och för sådant ändamål är en vaktmästare antagen, som är skyldig att under förevisningstimmarne ansvara för ordningens upprätthållande i samtliga salar. Att han såsom förman aflönas högre än de honom underordnade vaktmästarne torde få anses billigt, i synnerhet som han för vidtagande af nödiga anordningar före och efter förevisningstiden är upptagen längre tid än de öfriga vaktmästarne. För öfrigt har Akademien, då förevisningarna anordnades i den nuvarande museilokalen, för Kongl. Maj:t anmält de anordningar, som med afseende derpå blifvit vidtagna, äfven det för vaktmästareförmannen bestämda beloppet.

11. *Revisorerna hafva ansett, att särskildt bör nämnas, att Akademiens enskilda tillgångar belastats med en post å 31 kronor 50 öre för en begrafningskrans, hvilken icke stödes på något af Akademien förut fattadt beslut.*

Som den ifrågavarande af Akademien beslutade utgiften för nedläggande af en krans på Akademiens hädangångne ledamot And. Fryxells kista utgått af hennes enskilda fond, torde Akademien i detta fall icke behöfva afgifva något utlåtande.

I ett tillägg till revisorernas skrifvelse är uppgifvet, att bland de verk, som icke till revisorerna inlemnat berättelse för år 1881, befinner sig Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien.

Visserligen heter det i Kongl. Maj:s nådiga cirkulär af den 14 augusti 1841, att Kongl. Maj:t vill till riksdagens revisorer aflemna af Kongl. Maj:t infordrade och till Kongl. Maj:t stälda underdåniga berättelser från Statskontoret och öfriga förvaltande verk om styrelsen och tillståndet af de under deras förvaltning stående delar af statsverket, men då detta cirkulär aldrig blifvit Akademien tillstäldt och då Kongl. Maj:t aldrig från Akademien infordrat berättelse, har Akademien aldrig afgifvit någon sådan. Då ingen anmärkning öfver berättelses uteblifvande försports under den tid, som förflöt intill dess nytt nådigt cirkulär i ämnet den 13 maj 1859 utfärdades, har Akademien saknat anledning att anse detta cirkulär, hvilket ej heller blifvit henne tillstäldt, gälla henne. Deremot då det nådiga cirkuläret af den 16 juni 1875 rörande afgifvande af räkenskapssammandrag till rikets revisorer blifvit Akademien tillstäldt, har ett sådant räkenskapssammandrag årligen afgifvits samtidigt med räkenskapernas inlemnande till Kammar-Rätten.

Revisorerna framhålla önskvärdheten af att Akademiens statuter revideras, särskildt i syfte af att erhålla noggranna och detaljerade föreskrifter angående Riksantiqvariens och Akademiens öfriga tjenstemäns verksamhet och befogenhet.

Med framhållande deraf att för Akademiens ordinarie amanuenser finnes en af Kongl. Maj:t utfärdad nådig instruktion af den 1 december

1871, får Akademien anmäla att hon är betänkt på att till Eders Kongl. Maj:t inkomma med en underdånig framställning om de ändringar i hennes statuter, som af en snart hundraårig verksamhet finnas påkallade.

Den remitterade handlingen återställes.

Underdånigst.

Bokgåfvor 1883.

85. Af *författaren: Fyra urkunder om finska kriget 1808—1809.* Meddelade af I. Oskar I. Rancken. Nikolaistad 1883.

86. Af *kejserliga Vetenskapsakademien* i St. Petersburg: *Bulletins*, XXVIII, 3. St. Petersburg 1883.

87. Af *Der archæologiske Verein des Museums des Königreichs Böhmen: Památky archæologické a mistopemé* XI, 1—14, XII, 1—5. Prag 1878—83.

88. Af *Die königliche Preussische Akademie der Wissenschaften* i Berlin: *Sitzungsberichte* I—XXI. Berlin 1883.

89. Af *Die Badische historische Commission: Mittheilungen* I. Karlsruhe 1883.

90. Af *Die allgemeine geschichtsforschende Gesellschaft der Schweiz: Quellen zur Schweizer Geschichte*, III, 2. Basel 1883.

91. Af *Die gelehrte estnische Gesellschaft zu Dorpat: Sitzungsberichte* 1882. Dorpat 1883.

92. Af *Die antiquarische Gesellschaft* i Zürich: *Mittheilungen* XXI, 1—4. Zürich 1881—83.

93. Af *Der Verein für Hennebergische Geschichte und Landeskunde: Zeitschrift*, häft. 1—3. Schmalkalden 1875—80. — *Geisthirt, Historia Schmalcaldica.* Schmalkalden 1881.

94. Af *The numismatic and the antiquarian society of Philadelphia: The remains of an aboriginal encampment at Rehsboth Delaware. By Francis Jordan Jr.* Philadelphia 1880. — *Some modern monetary questions viewed by the light of antiquity. By R. N. Toppan.* Philadelphia 1880. — *Old and new style, fixed dates calendars and the principles and results of emendations. By J. R. Baker.* Philadelphia 1881. — *Act and bull; or fixed anniversaries. By L. A. Scott.* Philadelphia 1881. — *On the falsifications of ancients coins. By S. K. Harzfeld.* Philadelphia 1879. — *Proceedings from May 4. 1865 to December 31. 1866 and March 20th 1879.* Philadelphia 1867—1879.

95. Af *Die Gesellschaft für bildende Kunst und vaterländische Alterthümer* i Emden: *Jahrbuch*, V, 1. Emden 1882.

96. Af *Der Verein für Bremische Geschichte und Alterthumskunde: Bremisches Jahrbuch*, XI, XII. Bremen 1880—83.

97. Af *författaren: Der Fremdenführer im Schleswig-Holsteinischen Museum vaterländischer Alterthümer zu Kiel, von Heinrich Handelmann.* Kiel 1883.

98. Af *Der historische Verein für Ermland: Monumenta historiæ Warmiensis*, Band VII, III. Abtheilung, Band III, 2. Braunsberg 1883.

99. Af *Die physikalisch-oekonomische Gesellschaft* i Königsberg: *Der Bersteinschmuck der Steinzeit von der Baggerei bei Schwarzort und anderen Lokalitäten Preussens. Von Richard Klebs.* Königsberg 1882.

100. Af *Der Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen: Mittheilungen* XXI, 1—4. Prag 1882—83. — *Zwanzigster Jahresbericht.* Prag 1882. — *Beiträge zur Geschichte Böhmens*, I, 1, med *Anhang*, III, 1, 2. Prag 1863—71. — *Ludwig Schlesinger, Geschichte Böhmens.* Prag 1870. — *Festschrift zur Erinnerung an die Feier des 10 Gründungstages im Jahre 1871.* Prag 1871. — *Adalbert Horncitz, Caspar Bruschius.* Prag 1874. — *Ludwig Schlesinger, Stadtbuch von Brüx bis zum Jahre 1526.* Prag 1876. — *Statuten des Vereins.* Prag 1883.

101. Af *Der Verein für Geschichte der Stadt Meissen: Mittheilungen* I, 2. Meissen 1883.

102. Af *Der Verein für vaterländische Geschichte und Alterthumskunde Westfalens: Zeitschrift* IV, 1—4, 35—40. Münster 1873—82. — *Die Westfälischen Siegel des Mittelalters* I, 1, 2. Münster 1882—83.

103. Af *Der Verein für Geschichte und Alterthumskunde des Herzogthums und Erzstifts Magdeburg: Geschichtsblätter für Stadt und Land Magdeburg*, 18. Jahrgang 1883, 2. Heft. Magdeburg 1883.

104. Af *Der Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens: Zeitschrift*, XVII^er^ Band. Breslau 1883. — *Scriptores rerum Silesiacarum*, XII. Breslau 1883.

105. Af *Finska Vetenskaps-societeten: Acta societatis scientiarum Fennicæ*, Tomus XII. Helsingfors 1883. — *Öfversigt af Finska Vetenskaps-societetens förhandlingar* XXIV. Helsingfors 1882. — *Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk* 37, 38. Helsingfors 1882. — *Le grand duché de Finlande. Notice statistique par K. E. F. Ignatius.* Helsingfors 1878.

106. Af *Die allgemeine geschichtsforschende Gesellschaft der Schweiz: Jahrbuch für Schweizerische Geschichte*, 8er Band. Zürich 1883.

107. Af *Der Verein für Landeskunde von Niederösterreich: Blätter*, XVI^er^ Jahrgang. Wien 1882. — *Topographie von Niederösterreich*, II, 10, 11. Wien 1882. — *Festschrift zur sechshundertjährigen Gedenkfeier der Belehnung des Hauses Habsburg mit Österreich.* Wien 1882. — *Register zu den Blättern des Vereines für Landeskunde von Niederösterreich*, Jahrgänge 1865—1880. Wien 1882.

108. Af *Arkeologiska sällskapet* i Agram: *Viestnik hrvatskoga arkeologickoga druztva*, V, 3. Agram 1883.

109. Af *Der Münchener Alterthumsverein: Die Wartburg*, X, 5. München 1883.

110. Af *Die antiquarische Gesellschaft in Zürich: Mittheilungen* XVII, 6, 7; XVIII, 1—8; XIX, 1, 2, 4; XX, I, 3, II, 1, 2.

111. Af *Der Verein für Nassauische Alterthumskunde und Geschichtsforschung: Annalen* 12—17. Wiesbaden 1873—82.

112. Af *Den kongliga bäjerska Vetenskapsakademien: Sitzungsberichte der phil.-philologischen und hist. Classe* 1882, II, 3, 1883, 1. München 1882—83. — *Abhandlungen der historischen Classe* XVI, 3. München. — *Abhandlungen der philosophisch-philologischen Classe* XVI, 3. München 1883. — *Gedächtnissrede auf Karl von Halm, gehalten von Eduard Wölfflin.* München 1883.

113. Af *La Société d'études des Hautes-Alpes: Bulletin* 1882; 1883, 1, 2. Gap 1882—83.

114. Af *Der historische Verein für die Saargegend* i Saarbrücken: *Mittheilungen* 2—4. Saarbrücken 1852—67.

115. Af *Der Freiberger Alterthumsverein: Mittheilungen* 19 Heft. Freiberg 1883.

116. Af *Die Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften: Neues Lausitzische Magazin* LIX, 1. Görlitz 1883.

117. Af *Der Harz-Verein für Geschichte und Alterthumskunde: Zeitschrift* X—XV samt *Register über die ersten zwölf Jahrgänge.* Wernigerode 1877—82. — *Geschichtsquellen der Provinz Sachsen* IV—VII. Halle 1874—78.

118. Af *fröken J. Mestorf* i Kiel: *Verzeichniss der anthropologischen Literatur. 1882. Aus der skandinavischen Literatur. Von J. Mestorf.*

119. Af *Musée Guimet* i Lyon: *Revue de l'histoire des religions,* IV, 5, 6, V, 1—3, VI, 4, 5. Paris 1881—82. — *Annales du musée Guimet* IV. Paris 1882.

120. Af *La Société archéologique scientifique et littéraire de Béziers: Bulletin* XI, 1. Béziers 1881.

121. Af *La Société archéologique et historique de la Charente: Bulletin,* IVe série: 6, 1, 2, 7—10, V[e] série: 2—4. Angoulême 1870—82.

122. Af *L'Institution ethnographique de Paris: Congrès international des Orientalistes, Compterendu de la première session,* Paris 1873, I—III. Paris 1876—78.

123. Af *L'Académie nationale des sciences, arts et belles-lettres de Caen: Mémoires* 1874—82. Caen 1876—82. — *Académie nationale des sciences, arts et belles-lettres de Caen, Séance publique du 4 Décembre 1879.*

124. *Öfverlemnadt genom Norska regeringen: Forhandlinger i Videnskabs-Selskabet i Christiania Aaren 1881 og 1882.* Christiania 1882—83. — *Det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs Skrifter 1881.* Throndhjem 1882. — *Det Kongelige Norske Frederiks Universitets Aarsberetning for Aaret 1881.* Christiania 1882. — *Hovestuen paa Bygdø. Af dr Yngvar Nielsen.* Christiania 1882.

125. Af *Die physikalisch-ökonomische Gesellschaft* i Königsberg: *Schriften. Drei und zwanzigster Jahrgang,* 1, 2. Königsberg 1882.

126. Af *Det kongel. Nordiske Oldskrift-Selskab: Mémoires de la société royale des antiquaires du Nord. Nouvelle série.* 1882—83. 1884.

127. Af *La société d'études des Hautes-Alpes: Bulletin* II, 3. Gap 1883.

128. Af *Stockholms Stadsfullmäktige: Berättelse angående Stockholms kommunalförvaltning år 1881 jämte statistiska uppgifter för samma och föregående tid.* Stockholm 1883.

129. Af *utgifvaren: Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia. Utgifna på föranstaltande af länets hushållningssällskap, Åttonde häftet.* Stockholm 1883.

130. Af *författaren: Di due statuette Etrusche e di una iscrizione Etrusca. Dissotterrate nell' Apennino Bolognese. Memoria del Giovanno Gozzadini.* Roma 1883.

131. Af *Die königl. Akademie der Wissenschaften* i Berlin: *Philosophische und historische Abhandlungen. Aus dem Jahre 1882.* Berlin 1883.

132. Af *Rikets ekonomiska karteverk: Beskrifning till kartan öfver Vartofta härad. Upprättad i rikets ekonomiska karteverk år 1880.* Stockholm 1882. — *Beskrifning till kartan öfver Frökinds härad. Upprättad i rikets ekonomiska karteverk år 1881.* Stockholm 1883. — *Beskrifning till kartan öfver Gudhems härad. Upprättad i rikets ekonomiska karteverk år 1881.* Stockholm 1883. — *Beskrifning till kartan öfver Vilske härad. Upprättad i rikets ekonomiska karteverk år 1882.* Stockholm 1883.

133. Af *Kongl. Vetenskapssocieteten* i Upsala: *Nova acta regiæ societatis scientiarum Upsalensis.* Seria tertia, Vol. XI, Fasc. II, 1883. Uppsala 1883.

134. Af *Die estländische Gesellschaft* i Reval: *Archiv für die Geschichte Liv-, Est- und Curlands. Herausgegeben von C. Schirren.* N. F. Band IX. Reval 1883.

135. Af *Academia Romana* i Bukarest: *V. Maniu, Romanii in literatura streina, studii istorico-critice si etnologisce.* Bucuresci 1883. — *V. Babesu, Notite biografice asupra vietii si activitatii decedatului Andreiu Mociono.* Bucuresci 1883. — *N. Teclu, Notiuni generale despre industria pigmenteloru de depinsu.* Bucuresci 1883. — *G. Stefanescu, Consideratiuni geologice asupra albici dâmbovitci si meteoritulu de la moci in Transilvania.* Bucuresci 1883. — *N. Ionescu, Despre uciderea lui Mihaiu-Voda Viteazulu si despre crudimile lui vlad draculu.* Bucuresci 1883. — *S. Haretu, Consideratiuni relative la studiulu esperimentalu alu miscarii apei in canale descoperite si la constitutiunea intima a fluideloru.* Bucuresci 1883.

136. Af *bruksegaren C. Ekman: Katalog öfver Finspongs bibliotek, upprättad af dr Bernhard Lundstedt.* Stockholm 1883.

137. Af *dr Henry Petersen: Danske geistlige Sigiller fra Middelalderen.* Andet Hefte. Kjøbenhavn 1883.

138. Af *Der historische Verein von Oberpfalz und Regensburg: Verhandlungen.* 36, 37. Stadtamhof 1882—83.

139. Af *Der Verein für Geschichte des Bodensees und seiner Umgebung: Schriften,* XII. Lindau 1883.

140. Af *Dr. O. Montelius:* ВОКСРЕСНЫЯ: ОБЪЯСНЕНІЯ КОЛЛЕКЦІИ ПОЛИТЕХНИЧЕСКАГО МУЗЕЯ. Moskva 1882. — ТРУДЫ ЛАБОРАТОРІИ ПРИ. ЗООЛОГИЧЕСКОМЪ МУЗЕѢ МОСКОВСКАГО УНИВЕРСИТЕТА ИЗДАВАЕМЫЕ ПОДЪ РЕДАКЦІЕИ А.П. БОГДАНОВА. 1, 4. Moskva 1882.

141. Af *La Société d'études des Hautes-Alpes: Bulletin. Deuxième année*, nr 4. Gap 1883.

142. Af *Der Verein für Geschichte und Alterthumskunde des Herzogthums und Erzstifts Magdeburg: Geschichtsblätter*, 18. Jahrgang, 3 Heft. Magdeburg 1883.

143. Af *Svenska slöjdföreningen: Mönster för konstindustri och slöjd, utgifna af Svenska slöjdföreningen*. Årg. X, 1883. Stockholm 1883.

144. Af *L'Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique: Mémoires*, XLIII, 2, XLIV. Bruxelles 1882. — *Mémoires couronnés et mémoires des savants étrangers*, XLIV, XLV. Bruxelles 1882—83. — *Annuaire*, 1882, 1883. Bruxelles 1882—83. — *Bulletin de l'Academies etc.* 3me série, I—IV. Bruxelles 1881—83. — *Mémoires couronnés et autres mémoires*, XXXI, XXXIII—XXXV. Bruxelles 1881—83. — *Tables générales du recueil des bulletins*, 2me série, XXI—L. Bruxelles 1883.

145. Af *The Royal historical society: Transactions.* N. S. I, 3. London 1883.

146. Af *Svenska Akademien: Dess handlingar.* Femtiondeåttonde delen. Stockholm 1883.

147. Af *Der historische Verein von Oberbayern: Zweiundvierzigster—fünfundvierzigster Jahresbericht für die Jahre 1879—82.* München 1881—83. — *Oberbayerisches Archiv für vaterländische Geschichte*, 39, 40, 1, 41. München 1880—82.

148. Af *Der historische Verein für das Grossherzogthum Hessen: Quartalblätter* 1881, 1—4, 1882, 1, 2. Darmstadt 1882. — *Archiv für Hessische Geschichte und Alterthumskunde*, XV, 1, 2. Darmstadt 1880—81. — *Verzeichniss der Druckwerke und Handschriften der Bibliothek des historischen Vereins für das Grossherzogthum Hessen. Von Gustav Nick* Darmstadt 1883. — *Die Burgkapelle zu Iben in Rheinhessen. Aufgenommen unter Leitung von E. Marx.* Darmstadt 1882—83.

149. Af *Der historische Verein* i Bamberg: *Fünfundvierzigster Bericht über Bestand und Wirken des historischen Vereins zu Bamberg im Jahre 1882.* Bamberg 1883.

150. Af *utgifvaren: Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria, på uppdrag af Södermanlands fornminnesförening utgifven af H. Aminson.* IV. Strengnäs 1883.

151. Af *författaren: Trois inscriptions nouvelles du département de l'Hérault, publiés par P. Cazalis de Fondouce.* Vienne 1883.

152. Af *författaren: Phul e Tuklatpalasar II Salmanasar V e Sargon. Questioni biblico-assire del sacerdote Giuseppe Massaroli.* Roma 1882.

153. Af *Kongl. Bajerska vetenskapsakademien: Sitzungsberichte, 1883.* Heft II. München 1883. — *Abhandlungen der historischen Classe*, XVII, 1. München 1883. — Ernst Kuhn, *Ueber Herkunft und Sprache der transgangetischen Völker.* München 1883.

154. Af *Der historische Verein für den Regierungsbezirk Marienwerder: Zeitschrift*, 5, 6, 7, 8, 9. Marienwerder 1881—83.

155. Af *La Société académique d'agriculture, des sciences, arts et belles-lettres du département de l'Aube: Mémoires 1881, 1882.* Troyes 1881—82. — *Collection de documents inédits relatifs à la ville de Troyes et la Champagne méridionale,* I. Troyes 1878. — *Table générale des matières de mémoires,* 1, 2. Troyes 1865. — *Organisation de la société académique de l'Aube.* Troyes 1877.

156. Af *Das grossherzoglich Badische General-Landesarchiv* i Karlsruhe: *Siegel von Urkunden aus dem Badischen General-Landesarchiv, herausgegeben von Friedrich von Weech. Erste Serie.* Frankfurt am Main 1883.

157. Af *utgifvaren: The american antiquarian and oriental journal* V. 3. Chicago 1883.

158. Af *Generalstaben: Kartbladet Vestervik.*

159. Af *Die Münchener Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte: Beiträge zur Anthropologie und Urgeschichte Bayerns.* V, 2, 3. München 1883.

160. Af *L'Institut national Gènevois: Bulletin* Tome XXV. Genève 1883.

161. Af *Der Verein für Lübeckische Geschichte und Alterthumskunde: Zeitschrift* II, 2, III, 1—2. Lübeck 1865—76. — *Mittheilungen* 1883, 1—3. Lübeck 1883.

162. Af *Kongl. Preussiska vetenskapsakademien: Sitzungsberichte der königl. Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin.* 1883. XXII—XXXVII. Berlin 1883.

163. Af *Der Verein für Geschichte und Alterthümer der Herzogthümer Bremen und Verden und des Landes Hadeln: Archiv.* 1, 2, 4, 5, 6, 9. Stade 1863—82. — *Das älteste Stader Stadtbuch von 1286.* I. Stade 1882.

164. Af *Die königl. sächsische Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig: Abhandlungen der philologisch-historischen Classe der königlich sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften* 5—8. Leipzig 1870—83. — *Berichte über die Verhandlungen der königl. sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig. Philologisch-historische Classe.* 1868—82. Leipzig 1868—82.

165. Af *The royal historical society* i London: *Transactions.* N. S. I, 2. London 1883.

166. Af *utgifvarne: The numismatic chronicle.* 1883, Part. II.

167. Af *De Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis* i Zwolle: *Overijsselsche Stad-, Dijk- en Markeregten,* 1, 1, 2; 2, 1—5; 3, 1—12, 14, 15. Zwolle 1872—82. — *Verzameling van Stukken, die betrekking hebben tot Overijsselsch Regt en Geschiedenis. 2:de Afdeeling. Verslagen en Mededeelingen.* 1, 2, 4—12. Deventer & Zwolle 1860—81. — *Verslag van de Handelingen der Vergaderingen, gehouden te Zwolle.* 1860, 1862—82. Deventer & Zwolle 1861—83. — *Charters en bescheiden over de betrekking der Overysselsche Steden, bijzonder van Kampen, op heet noorden van Europa gedurende de dertiende en veertiende eeuw.* 1251—1398. Deventer 1861. — *Kronijk van Gerardus Coccius.* Deventer 1860. — *Aanmerkingen omtrent de*

grondbeginselen der zes eerste titels van het lanregt van Overijssel. Door I. W. Racer. Deventer 1866. — *Verhandeling over het graafschap Goor en beschrijving van de heerlijkheid Almela en Vrienzenveen. Twee onuitgegewen hoofdstukken van den tegenwoordigen staat van Overijssel, door Gerhard Dumbar.* Deventer 1859. — *Uittrekseils uit het dagboek van Arent Toe Boecop, volgens een H. S. van' de XVII:de eeuw.* Deventer 1862. — *Register op het oud-archief van Ootmarsum, bewerkt door R. E. Hattink.* 1. Zwolle 1878. — *Catalogus van de bibliotheek der vereeniging tot beoefening van Overijsselsch regt en geschiedenis.* Samt 3 supplement kataloger. Zwolle 1872. — *Quohier der bezittingen van 's Konings vijanden in Salland, opgemaakt in 1583.* Zwolle 1881. — *Tijdrekenkundige lijst van stukken welke thans nog het oudarchief der gemeente oldenzaal uitmaken. Uitgegeven door J. I. van Doorninch.* Zwolle 1874. — *Verslag van de comnissie voor de geschiedkundig-overijsselsche tentoonsstelling, gehouden te Zwolle in 1882.* Zwolle 1883. — *Rede bij de opening van de vijftigste vergaadering 17 Augustus 1882 uitgespochen door den voorzitter.* Zwolle 1882. — *Verzameling van stukken betrekkelijk heet klooster Albergen.* 1, 2. Zwolle 1878. — *Verslag omtrent eene uitgave der stad-, dijk- en marke-regten uitgebragt op 7 Julij 1866.* Zwolle 1866. — *Reglement voor ae vereeniging tot beoefening van Overijsselsch regt en geschiedenis.* Zwolle (utan tryckår). — *Officiatorum reverendissimi Frederici de Baden.* 1496—1516. 1, 2. Deventer 1871—72. — *Kamper kronijken.* 1, 2. Deventer 1862—64. — *Geslachtkundige aantekeningen ten aazien van de gecommitteerden ten landdage van Overijssel zedert 1610—1794, mit eenige berigten omtrent de voormalige have zathen in dat gewest, verzameld door I. van Doorninch* 1—5. Deventer 1869—71. — *Register van Overijsselsche Oorkonden* 1, 2. Zwolle (utan tryckår).

168. Af *Arkeologiska sällskapet* i Agram: *Viestnik hrvatskoga arkeologickoga druztva* IV, 4. Agram 1882.

169. Af *författaren: Suétone et la numismatique, par Alph. de Schodt.* Bruxelles 1881.

170. Af *Der Verein für Geschichte und Alterthumskunde Westfalens: Zeitschrift für vaterländische Geschichte und Alterthumskunde.* 41er Band. Münster 1883.

171. Af *La Société archéologique du département d'Ille-et-Vilaine* i Rennes: *Bulletin et mémoires.* XVI, 1. Rennes 1883. — *Inventaire des monuments mégalithiques du département d'Ille-et-Vilaine par P. Bézier.* Rennes 1883.

172. Af *författaren: Die skandinavischen Namen im anfänglichen Russland* 1—3. *Von W. von Gutzeit.* Riga 1880. — *Erläuterungen zur ältesten Geschichte Russlands. Von W. von Gutzeit.* Riga 1883. — *Kaiser Constantins Namen der Dneprfälle. Von W. von Gutzeit.* Riga 1879. — *Die Nachricht über die Rhos des Jahres 839. Von W. von Gutzeit.* Riga 1882. — *Warägen und Warangen. Von W. von Gutzeit.* Riga 1882.

173. Af *Der historische Verein für Steiermark: Mittheilungen.* XXXI. Graz 1883. — *Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichts-*

quellen 19. Jahrgang. Graz 1883. — *Festrede aus Anlass der sechshundertjährigen Habsburg-Feier der Steiermark von F. Krones.* Graz 1883.

174. Af *Die Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterthumskunde: Baltische Studien.* 31er Jahrgang. Stettin 1883.

175. Af *Der Verein für Hennebergische Geschichte und Landeskunde zu Schmalkalden: Zeitschrift.* II. Supplementheft. — *Geisthirt, Historia Schmalcaldica* Heft II. Schmalkalden und Leipzig 1883.

176. Af *Der Verein von Alterthumsfreunde im Rheinlande: Jahrbücher.* Heft LXXIII. Bonn 1882.

Från Akademiens sammankomster.

Den 9 oktober 1883.

Akademiska ärenden. Sekreteraren anmälte, att Akademiens utländske ledamot, hr G. C. F. Lisch i Schwerin, invald år 1862, aflidit den 23 september.

Genom nådig remiss hade Kongl. Maj:t till Akademien öfverlemnat underdåniga ansökningar om understöd af fonden för läroböckers och lärda verks utgifvande dels af Svenska Fornminnesföreningens styrelse dels af teckningsläraren Baltzer. Sekreteraren erhöll uppdrag att uppsätta förslag till underdånigt utlåtande.

Statssamlingarna. En armbygel af silfver, funnen vid Kyrkljufves i Vänge socken på Gotland, löstes.

Fyra armbyglar af silfver samt 37 hela och 11 brutna kufiska mynt, funna vid Dals, Grötlingbo socken, Gotland, löstes.

En messingslykta från 1600-talet med en del bevarade hornskifvor, tillhörig Gottröra kyrka, köptes.

Akademien beslöt att för Statens Historiska Museum inlösa den af kapten J. A. Lagergren i Halmstad bildade fornsakssamlingen

Akademiens framlidne ledamot hr Fryxells barn hade till Statens samlingar öfverlemnat ett exemplar i guld af den medalj, som gravören Hedlinger till ridderskapets heder år 1730 förfärdigat, hvilket exemplar deras framlidne fader mottagit som hedersgåfva af Ridderskapet och Adeln.

Kyrkor och kyrkliga fornsaker. Anmältes kongl. skrifvelser rörande Sjörups kyrka samt kostnaderna för dr Stolpes deltagande i verldsomseglingen.

Akademien medgaf att Haghults församling i Jönköpings län år 1701 gjutna ringklocka må nedsmältas.

Med anledning af kyrkoherden H. Medins anmälan, att Torhamns kyrka skall nästa år nedrifvas, beslöt Akademien afgifva den förklaring att från antiqvarisk synpunkt intet hinder möter rifningen, allenast vid dess verkställande nödiga försigtighetsmått vidtagas.

Fasta fornlemningar. Akademien godkände hr Montelius' åtgärd att återställa en skadad gånggrift vid Eldsberga samt den härför gjorda utbetalningen af 50 kr.

På ansökan af landtbrukaren E. J. Boliuder å Qvarnnible, Håtuna socken, Uppland, till hvilken ansökan hr Montelius efter gjord besigtning tillstyrkt bifall, gaf Akademien Bolinder tillstånd att borttaga en tätt invid en nyligen uppförd byggnad liggande grafhög, med skyldighet för honom att öfver de iakttagelser, som kunna komma att göras vid borttagandet, till Akademien inlemna berättelse jämte de fornsaker, som möjligen kunna komma att anträffas.

Riksantiqvarien anmälde att, efter hvad han förnummit, åverkan blifvit gjord å Åhus' slottslemningar, hvadan han fann det nödigt att genom besigtning förvissa sig om de åtgärder, som på grund deraf borde vidtagas.

Medaljförslag. 20. Det af hofintendenten G. von Schéele inlemnade förslaget till medalj öfver grefve Erik Josias Sparre föredrogs å nyo och beslöt Akademien att bordlägga förslaget, till dess nödiga upplysningar kunnat inhemtas. På det icke härigenom arbetet å medaljen skall fördröjas, beslöt Akademien godkänna förslaget till åtsida.

Föredrag. Hr Montelius redogjorde för sina innevarande år företagna undersökningar i Skåne, Halland och Uppland.

Den 23 oktober 1883.

Akademiska ärenden. Akademien, åt hvilken Kongl. Maj:t, efter att hafva medgifvit, att af de under tiden efter framlidne tullförvaltaren Bergers död å hans efterlemnade förmögenhet upplupne räntor till hans förre tjenare må lemnas en gratifikation af 7,500 kr, gifvit uppdrag att efter utredningsmännens hörande bestämma beloppets fördelning mellan de tre tjenarne, beslöt på förslag af utredningsmännen, att till klubbmästaren Carl Johan Wallin skall lemnas 5,000 kr, till jungfru Augusta Andersson 1,500 kr och till jungfru Helena Nilsson 1,000 kr.

Statsamlingarna. Ett äldre-jernåldersfynd, bestående af en söndrig glasbägare, en liten spiralring af guld m. m., anträffadt vid Humlagården Sjogerstad, Vestergötland, inlöstes.

Kyrkor och kyrkliga fornsaker. Chefen för k. Ecklesiastik-Departementet hade meddelat, att Kongl. Maj:t godkänt hvad Akademien föreslagit rörande de tre vapensköldarne i Ripsa kyrka. Undertecknad anmälte att han anmodat fru von Eckerman att insända den af Kongl. Maj:t föreskrifna förbindelsen rörande sköldarnes vårdande och eventuela återlemnande.

Genom nådig remiss hade Kongl. Maj:t till Akademien öfverlemnat en underdånig ansökan af Uppsala-Näs församling om tillstånd att till det s. k. Nordiska Museum i Stockholm öfverlemna ett kyrkan tillhörigt kyrkformigt skåp. På Riksantiqvariens hemställan beslöt Akademien afgifva den förklaring, att ifrågavarande skåp är för Statens samlingar behöfligt.

Kyrkoherden P. Agrell i Frötuna hade anmält, att han låtit ur kyrkans golf upptaga en runsten, af hvilken en teckning af honom in-

sändts, samt han låtit från skymmande betäckning frigöra grafstenen öfver ståthållaren Siward Kruse af Elghammar och hans hustru Alfrid Månsdotter Natt och Dag. Akademien beslöt att till kyrkoherden Agrell uttala sin tacksamhet för de af honom vidtagna åtgärderna.

Fasta fornlemningar. Akademien godkände Riksantiqvariens åtgärd att medgifva borttagandet af de obetydliga fornlemningarne å den s. k. Tunnbacken i Knutby socken i Stockholms län, då den mark å hvilken de ligga behöfves för Rimbo-jernvägens räkning.

Visby ruiner. Sedan Kongl. Maj:t på Akademiens anhållan om förordnande för k. Öfverintendentsembetet att sända en arkitekt till Gotland för att uppgöra förslag rörande nödiga åtgärder till de vigtigaste kyrkoruinernas i Visby skydd svarat, att denna framställning icke föranleder till någon Kongl. Maj:ts åtgärd, och då upplyst blifvit, att de till Akademiens disposition stående anslag icke medgåfve engagerande på enskild väg af en arkitekt, icke ens för att upprätta ett sådant förslag rörande sankt Karins ruin, förklarade hr Björnstjerna, att enskild person skulle lemna de för undersökningen af sankt Karins ruin erforderliga medlen.

Medaljförslag. 20. Akademien godkände ett ändradt förslag till bild och inskrift å frånsidan af medaljen öfver landshöfdingen grefve Erik Sparre.

Föredrag. Undertecknad omtalade de labyrintartade teckningar och stenläggningar som förekommit och förekomma inom olika delar af Europa.

Den 6 november 1883.

Akademiska ärenden. För Akademien föredrogos de anmärkningar, som riksdagens revisorer gjort med anledning af granskningen af Akademiens räkenskaper för år 1881, hvarefter Riksantiqvarien uppläste en af honom uppsatt promemoria rörande de faktiska uppgifterna i dessa anmärkningar. Akademien lemnade Riksantiqvarien i uppdrag att till nästa sammankomst uppsätta ett förslag till Akademiens underdåniga utlåtande rörande revisorernes anmärkningar.

Statssamlingarna. Ett större bronsåldersfynd från Sylstorp, Qvidinge socken, Skåne, inlöstes.

Akademien beslöt att inköpa ett kejsare Trajani Decii guldmynt, som af en enskild person i Köpenhamn hembjudits.

Kyrkor och kyrkliga fornsaker. Pastor i Söderbykarls församling i erkestiftet hade till Statens Historiska Museum hembjudit ett Söderby kyrkas rökelsekar från Medeltiden, med hemställan att rökelsekaret. derest det icke anses vara för Statens samlingar behöfligt, må få till det Nordiska Museet i Stockholm öfverlemnas. Som rökelsekar af samma form redan finnas i Statens samlingar, beslöt Akademien icke antaga det gjorda hembudet, hvadan intet hinder möter rökelsekarets öfverlåtande till det Nordiska Museet.

Fasta fornlemningar. Akademien beslöt medgifva, att Anders Ambjörnson i Vestra Bollstad i Karaby socken, Göteborgs och Bohus län, må få borttaga en skadad af kamrer W. Berg för Akademiens räk-

ning besigtigad grafhög, med åliggande för sökanden att vid högens borttagande noga tillse, om fornsaker i densamma förekomma, samt i sådant fall insända dem till Statens Historiska Museum.

Johannes Andersson i Sälltorp, Hallands län, hade anhållit att få borttaga ett stenröse. Då Akademiens amanuens dr Ekhoff, som besigtigat ifrågavarande röse, anmält, att man ej kan med säkerhet tillerkänna detta röse karaktär af fornlemning, beslöt Akademien afgifva det svar, att hon ej har något att invända mot rösets borttagande, men att sökanden skall till Statens Historiska Museum insända de fynd, som möjligen vid borttagandet kunna anträffas.

Akademien afslog Johan August Johanssons i Mutena, likaledes Hallands län, ingifna ansökan att få för inhägnads uppförande använda stenen i ett å hans egor förekommande röse samt två i närheten liggande högar.

Akademien förklarade sig godkänna intendenten E. Brusewitz' förslag att till Göteborgs Museum inflytta en del invid Ragnhildsholms ruin ännu qvarliggande huggna stenfragment.

Visby ruiner. Undertecknad anmälte, att arkitekten Langlet afrest till Visby för att der företaga den af Akademien önskade besigtningen af de vigtigaste bland kyrkoruinerna samt att hr Björnstjerna till bestridande af hans rese- och arbetskostnader till Akademiens förfogande stält en summa af 500 kr.

Föredrag. Friherre Djurklou omtalade de arkeologiska iakttagelser, som gjorts under Hjelmaresänkningen, samt förevisade några dervid anträffade fynd.

Den 20 november 1883.

Akademiska ärenden. Akademien lemnade sin andre amanuens dr Hjalmar Stolpe tjenstledighet från och med den 21 innevarande månad för deltagande i fregatten Vanadis' jordomsegling samt förordnade dr E. Ekhoff att under Stolpes tjenstledighet förestå andre amanuensens tjenst med rättighet att uppbära de för denna bestämda tjenstgöringspenningarna.

På förslag af undertecknad samt hr Montelius valdes till utländske korresponderande ledamöter arkeologen O. Tischler i Königsberg samt professor Pompeo Castelfranco i Milano.

Statssamlingarna. Akademien beslöt att inlösa en silfverkanna från Rydaholms kyrka, en slipsten från stenåldern, funnen på Öland, samt en silfversked från vid pass 1300, äfven funnen på Öland.

Kyrkor och kyrkliga fornsaker. Akademien medgaf att en Caroli kyrka i Malmö tillhörig ringklocka med plattysk inskrift må nedsmältas.

Chefen för Ecklesiastik-Departementet hade gifvit tillkänna, att Kongl. Maj:t godkänt hvad Akademien föreslagit rörande Tolgs kyrka och Lidhults kyrkas altarprydnad.

Medaljförslag. 21. Ett af hr B. E. Hildebrand uppsatt förslag till Kongl. Vetenskaps-Akademiens medalj öfver amiralen af Klint godkändes.

Den 24 november 1883. [1]

Akademiska ärenden. Akademiens preses uttalade till hr Björnstjerna Akademiens tacksamhet för det han gjort det möjligt att vidtaga den af Akademien för nödig funna undersökningen af Visby ruiner.

Kyrkor och kyrkliga fornsaker. Akademien beslöt afgifva den förklaring att ur antiqvarisk synpunkt intet hinder möter den tillämnade rifningen af Erikstads kyrka på Dal.

Den 4 december 1883.

Akademiska ärenden. Öfverkammarherren grefve Adam Lewenhaupt tog sitt inträde med ett tal, i hvilket han redogjorde för sina undersökningar rörande vattenstämplar i papper, och besvarades talet af sekreteraren.

Akademiens preses tillkännagaf, att tvänne hedersledamöter sedan förra sammanträdet aflidit, nämligen hrr von Möller och Nilsson.

Statssamlingarna. Ett större bronsåldersfynd från nr 5 Ynglingarum, Häglinge socken, V. Göinge härad, inlöstes.

Inskrift. Ett från kommitterade för uppförande af Uppsala universitetshus inkommet förslag till inskrifter å den nya byggnaden bordlades.

Bergerska donationen. På förslag af den antiqvariska nämnden beslöt Akademien att de år 1884 disponibla medlen för antiqvariska ändamål skulle fördelas på följande sätt:

till licentiaten S. Boije till fortsatt undersökande och aftecknande af runstenar i Södermanland .... kr.	500
till samme man för ordnande och förtecknande af de uppgifter rörande runskrifter, som förekomma i Akademiens arkiv... kr.	500
till utförande af planscher öfver runstenar .... kr.	500
till utarbetande för den antiqvarisk-topografiska afdelningen i Akademiens arkiv af stommen för Bohuslän, till kompletterande af anteckningarne för Blekinge, Dal och Gotland, för det systematiska utskrifvandet af anteckningar för Bohuslän samt fortsatt utskrifvande af antiqvariska uppgifter i Akademiens protokoll .... kr.	500
till systematiska grafundersökningar å Gotland .... kr.	800
till undersökning af grafvar från bronsåldern i södra Sverige... kr.	500
till undersökning af grafvar, företrädesvis från den äldre jernåldern i Vestergötland .... kr.	500
till utförande af träsnitt för en tillämnad beskrifning öfver fynden från graffältet vid Vendels kyrka .... kr.	450
till dr Montelius för att på tyska utgifva ett arbete, i hvilket, bland annat, redogöres för alla vigtiga undersökningar af fornlemningar från bronsåldern i Sverige, för år 1884 ... kr.	750
till utgifvande af en katalog öfver Gotländska medeltidsfynd i Statens Historiska Museum .... kr.	1,000

[1] Extra sammanträde för behandling af frågor rörande den Bergerska donationen.

till kand. G. Gustafson för att under sex veckors vistelse i Stockholm göra studier i Statens Historiska Museum............kr. 250
till Riksantiqvarien för att i Tyskland och Belgien i myntsamlingar och arkiv göra för afslutande af katalogen öfver tyska medeltidsmynt i k. Myntkabinettet nödiga forskningar samt för att i Westfalen och Rhentrakten söka förutsättningarna för den gotländska medeltidskonsten ....kr. 750

Summa kr. 7,000

På hemställan af den antiqvariska nämnden beslöt Akademien vidare att det för antiqvariska ändamål redan för i år disponibla anslaget af 2,200 kr. skulle på följande sätt fördelas:

för licentiaten Boijes runforskningar innevarande år kr. 400, för kand. A. Ramms fornlemningsforskningar i norra Småland kr. 200, för direktör F. Nordins forskningar på Gotland kr. 200, för dr Undsets undersökning af runinskriften å Piræuslejonet i Venedig kr. 200 — tillsammans, redan förskotterade medel ....kr. 1,000
till amanuensen Wistrand för en af honom inlemnad berättelse om kyrkliga minnesmärken m. m. i Småland................kr. 200
till hr Montelius för tillämnade forskningar i museerna i Lund och Köpenhamn..kr. 250
till redan verkstäldt arbete för den antiqvariska topografien ...kr. 250
till utförande af träsnitt för den tillämnade beskrifningen af Vendelsfynden samt för katalogen öfver Gotlands medeltidsfynd...kr. 500

Summa kr. 2,200

Den 14 december 1883.

Statssamlingarna. Akademien beslöt att inlösa två å Norrgården, Björke socken, funna spiralringar af silfver.

Hedesunda kyrka i Gestrikland hade till Statens Historiska Museum öfverlemnat diverse äldre inventarier, sedan brukspatron G. Benedicks på Gysinge till kyrkan lemnat en gåfva af 150 kr.

Dr Antell hade för 200 kr. inköpt och till Statens Historiska Museum som gåfva lemnat ett år 1648 förfärdigadt ur, som tillhört friherre Jakob Skytte.

Kyrkor och kyrkliga fornsaker. I öfverensstämmelse med Akademiens hemställan hade Kongl. Maj:t föreskrifvit att det Uppsala Näs kyrka tillhöriga skåpet ej får från kyrkan afsöndras innan det blifvit till Statens Historiska Museum hembjudet.

Visby ruiner. Undertecknad redogjorde för k. arkitekten Langlets undersökningar af de sex förnämsta kyrkoruinerna i Visby samt hans förslag till åtgärder för deras framtida skydd. Akademien beslöt att ingå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan om nådig proposition till nästa riksdag om anvisande af nödiga penningemedel.

Föredrag. Akademiens preses redogjorde för riksstyrelsen i Sverige under k. Karl XII:s frånvaro.

Bergerska donationen. Förslag till qvitto å Bergerska donationen för utredningsmännen samt till tacksägelseskrifvelse till postdirektören Broberg upplästes och godkändes.

På förslag af den historiska nämnden beslöt Akademien att af de för år 1883 disponibla 2,000 kr. lemna 500 kr. till filosofie licentiaten P. Sondén som understöd med anledning af hans arbete om Nils Bjelke och det svenska kavalleriet samt anslå 1,700 kr. till utgifvandet af Axel Oxenstjernas skrifter.

Akademien beslöt att när skrift utgifves med anslag af Bergerska donationsmedel skall uppgift derom förekomma å titelbladet.

Den 20 december 1883.

Akademiska ärenden. Akademien beslöt att till juveleraren Carlman aflåta en tacksägelseskrifvelse för det han utan ersättning lagat och putsat en del föremål i Statens Historiska Museum.

Visby ruiner. Akademien beslöt att för Visby kyrkoruiner begära ett anslag af 20,000 kr. att utgå med 10,000 under hvart af åren 1884 och 1885.

Förslag till underdånig skrifvelse upplästes och godkändes.

Inskrift. Förslaget till inskriften å Uppsala universitetsbyggnad upplästes. Som flere anmärkningar mot detsamma gjordes, beslöt Akademien att dessa skulle meddelas byggnadskomitén.

Besökande i Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet.

Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet hafva under år 1883 varit besökta af följande antal personer:

Januari	1,299.
Februari	1,665.
Mars	719.
April	1,098.
Maj	1,987.
Juni	2,681.
Juli	3,246.
Augusti	2,965.
September	2,597.
Oktober	1,283.
November	890.
December	732.
Under året	21,162.

Detta nummer lades under pressen den 23 jan. 1884.

Stockholm. 1884. Kongl. Boktryckeriet.

Tornberg, C. J., Numi cufici regii numophylacii Holmiensis, quos omnes in terra Sueciæ repertos digessit et interpretatus est C. J. T. 1848. Pris: 7 kr. 50 öre.

Hildebrand, Bror Emil, Minnespenningar öfver enskilda svenska män och qvinnor. 1860. Pris: 7 kr. 50 öre.

—, Svenska Sigiller från medeltiden. I. 1, 2. 1862—1867. Pris: 19 kr. 50 öre.

—, Sveriges och Svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer. 2 delar (1874, 1875). Pris: 16 kr.

Montelius, Oscar, Statens Historiska Museum. Kort beskrifning till vägledning för de besökande. 4 uppl. 1880. Pris: 75 öre.

Hildebrand, Bror Emil, och Hildebrand, Hans, Teckningar ur Svenska Statens Historiska Museum. Första häftet (Serien IV. pl. 1—10). 1873. Pris: 6 kr. Andra häftet (Serien VI. pl. 1—10). 1878. Pris: 6 kr. Tredje häftet (Serien V. pl. 1—5). 1883. Pris: 5 kr.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens **Antiqvariska Tidskrift för Sverige** utgifves i häften af omkring 5 ark med nödiga illustrationer. Fyra häften utgöra ett band. Pris för hvart band: 4 kr.

Under arbete äro för närvarande:

Akademiens handlingar del. 28 (Hans Hildebrand, *Om djurtyperna i ornamentiken.*)

—— —— del. 29 (Forssell, *Om jordbruket i Sverige under 1500-talet.*)

Antiqvarisk tidskrift V: 4, VII: 4, VIII: 1.

Svenska sigiller från medeltiden del. 2 h. 1.

Teckningar ur Svenska Statens Historiska Museum h. 4.

Månadsbladet för 1884.

Medeltidsfynd från Gotland (utgifves med anslag af Bergerska donationsfonden).

Rikskansleren Axel Oxenstiernas skrifter och brefvexling (utgifves med anslag af Bergerska donationsfonden).

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens **Månadsblad** utkommer under år 1884 efter samma plan som hittills blifvit följd. Priset är 3 kr.

I bokhandeln finnes:

Hildebrand, Bror Emil, och Hildebrand, Hans, **Teckningar ur Svenska Statens Historiska Museum.**

Första häftet, innehållande 10 pl. och tillhörande text. Här beskrifves och afbildas, jämte annat, det icke minst genom sin ornamentik vigtiga Ulltuna-fyndet. Pris: 6 kr.

Andra häftet, innehållande 10 pl. med afbildningar af medeltidsföremål jämte tillhörande text. Pris: 6 kr.

Tredje häftet, innehållande 5 pl. med afbildningar af jernåldersföremål från Gotland jämte tillhörande text. Pris: 5 kr.

☛ Se omslagets andra och tredje sidor! ☚

Stockholm, 1884. Kongl. Boktryckeriet.

KONGL. VITTERHETS HISTORIE

OCH

ANTIQVITETS AKADEMIENS

MÅNADSBLAD.

TRETTONDE ÅRGÅNGEN

MED [illegible] FIGURER.

1884.

STOCKHOLM
PÅ [illegible] FÖRLAG
[illegible]

Pris: 2 kr

Af **Kongl. Vitterhets Akademien** (1753–1786) och **Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien** eller på Akademiens förlag äro följande arbeten utgifna:

Kongl. Svenska Vitterhets Akademiens Handlingar. 5 band. 1755—1788.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar. 20 band. 1789—1852.

——, Ny följd. Del. 1 (1857): 4 kr. 50 öre; del. 2 (1861): 4 kr.; del. 3 (1863): 4 kr. 50 öre; del. 4 (1864): 4 kr.; del. 5 (1867): 4 kr.; del. 6 (1869): 4 kr.; del. 7 (1876): 4 kr.; del. 8, 1 (1885): 3 kr.; del. 9 (1884): 7 kr. 50 öre.

Antiqvarisk Tidskrift för Sverige. Del. 1 (1863): 2 kr.; del. 2 (1869): 3 kr.; del. 3, h. 1—4 (1870—73): 4 kr.; del. 4, h. 1—4 (1872—80): 4 kr.; del. 5, h. 1—3 (1873—78): 3 kr.; del 6, h. 1—4 (1880—1882): 4 kr.; del 7, h. 1—3 (1883): 3 kr.; del 8, h. 1 o. 2 (1884): 2 kr.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Månadsblad. Första bandet: årgångarne 1872—1874. Andra bandet: årgångarne 1875—1877. Tredje bandet: årgångarne 1878—1880. Fjerde bandet: årgångarne 1881—83. Årgången 1884. Pris för årgångarne 1872—1877: 2 kr; för följande årgångar 3 kr.

Hildebrand, Bror Emil, Anteckningar ur Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Dagbok samt om de under Akademiens inseende stälda Kongl. samlingarne för år 1843. Pris: 37 öre.

——, Anglosachsiska mynt i Svenska Kongl. Myntkabinettet, funna i Sveriges jord. 1846. Pris: 7 kr. 50 öre.

——, Anglosachsiska mynt i Svenska Kongl. Myntkabinettet, funna i Sveriges jord. Ny tillökt upplaga med 14 pl. 1881. Pris (i Sverige, Norge, Danmark och Finland): 10 kr.

KONGL. VITTERHETS HISTORIE

OCH

ANTIQVITETS AKADEMIENS

MÅNADSBLAD.

TRETTONDE ÅRGÅNGEN.

MED 24 FIGURER.

1884.

STOCKHOLM
PÅ AKADEMIENS FÖRLAG
1884—1885.

INNEHÅLL.

I denna årgång förekomma uppsatser af:

Bror Emil Hildebrand.
Hans Hildebrand.
Oscar Montelius.
Wilhelm Schürer von Waldheim.
Sven Söderberg.
Esaias Tegnér.
Ingvald Undset.

Redaktör: **Hans Hildebrand.**

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens
MÅNADSBLAD.

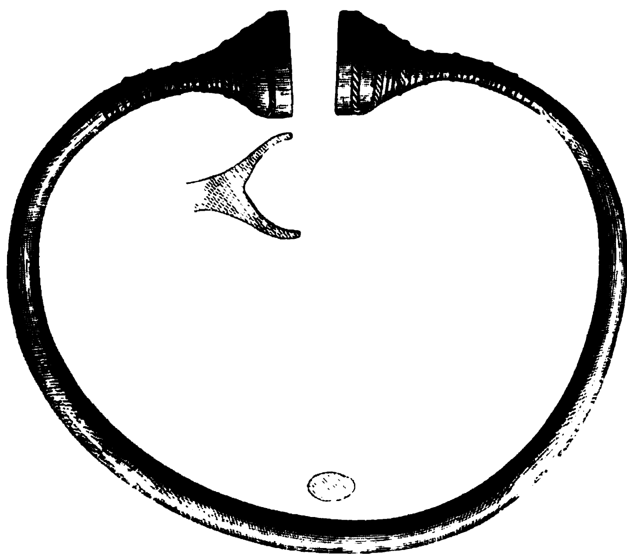
REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.

145—147. 1884. Jan., Febr. och Mars.

Ett guldfynd från bronsåldern.

På utmarken till nr 11 Hunestad i Hunestads socken i Himle härad, Halland, hittades år 1883:

A. En öppen *armring* af *guld* med runda, skålformiga ändar, afbildad fig. 1 i naturlig storlek. Ringen

1.

bildas af en massiv ten med oval genomskärning; slät, utom vid ändarna, der den är prydd med tvärgående ränder, hvilka dock icke finnas på insidan. Denna visar tydliga spår af långvarigt begagnande. Ringens största

inre diameter är 7,6 cm.; de skålformiga ändarnes största yttre diameter 1,4 cm. Väger 80,8 gram.

B. Fyra *spiralarmringar* af smal dubbel *guldtråd.* En af dem är nu ofullständig, och ett litet ringformigt hopböjdt stycke medföljde löst. På denna ring äro ändarna uthamrade tunna och hårdt snodda omkring hvarandra. På de andra tre ringarna, hvilka äro fullständiga, ses intet spår af hopfästningen. Vid ändarne af en af dessa ringar ses på utsidan en mängd fina, snedt gående streck. De fullständiga ringarna utgöras nu af 3 $^1/_8$, 3 och 2 $^1/_3$ hvarf, men det är möjligt, att de icke ega sin ursprungliga form. Trådens tjocklek är endast 1 mm. Väga tillsammans 45,? gram.

Fyndet, hvars guldvärde med den af lagen föreskrifna förhöjningen af $^1/_8$ var 286 kr. 36 öre, inlöstes för Statens Historiska Museum med 300 kr. och har i Museets inventarium nr 7202. Guldets halt är 81,3 %.

O. M—s.

Fornlemningar utmed Länna—Norrtelje-banan.

På grund af det mig den 6 sistl. juni af hr Riksantiqvarien lemnade uppdrag att under loppet af innevarande år företaga undersökningar af de fornlemningar, hvilkas borttagande kunde i fråga sättas med anledning af Länna—Norrteljebanans byggande, och efter särskild anmodan den 25 augusti om resa till Tunnbacken, har jag företagit färder dels utefter jernvägsliniens hela längd för uppspanande af fornlemningar, dels på särskild anledning till vissa punkter deraf, och får jag härmed vördsamt afgifva berättelse om de iakttagelser jag kunnat göra.

I fråga varande jernväg, som går igenom Almunge, Knutby, Fasterna, Rimbo, Skederids, Husby, Malsta och

Frötuna socknar in uti Norrtelje stad, berör långt färre fornlemningar än man kunde tro, då dess område är en ganska mycket bebodd och odlad trakt midt i den gamla Sveabygden. Banan söker nämligen sin väg genom de jämnaste markerna, det vill efter Upplandsjordens bildning för det mesta säga kärr och mossar samt dermed sammanhängande skogstrakter, ty den fruktbara leran liksom den vid äldre tiders vattenförhållanden för odling åtkomliga jorden ligger här mest på höjdsträckningarnas sluttningar. I närheten förbi gamla byar, delvis med graffält sedan hedenhös försedda, går derföre banan utan att beröra fornlemningarna, hvilket är ett för dessa senares bevarande lyckligt förhållande, men har vållat, att denna berättelse ej om de gamla minnesmärkena har mycket att förtälja.

I Knutby socken genomskär jernvägen en sandås och berör der midt i djupa skogen ett på åsen liggande fält med fornlemningar, delvis ända till oigenkänlighet sedan långa tider förstörda, men af allmogen i bygden ansedda som grafvar, om hvilka ock mycket berättas och såsom trovärdiga arfsägner ansetts. Platsens vanliga namn är Tunnbacken, men den lär ock med afseende på fornlemningarnas beskaffenhet plägat kallas Mangrafvarne. Invid Tunnbacken ligger på Rånäs bruks egor en utgård Skogshall; större delen af graffältet låg på den del af sandåsen, som är emellan landsvägen vid Skogshall och jernbanan.

Den 12 juli besökte jag platsen och antecknade följande mellan vägen och banan liggande fornlemningar:

1. En qvadratisk stensättning 13 fot × 8,5 fot, höjd 1 fot, omgifven af något högre, kullriga kantstenar. Ingen grästorf fanns derå, blott något lingonris och mossa. Undersöktes genom borttagande af gafveln åt SV och gräfning 1 fot djupt vid gafveln med ökning

till 2 fot mot backens höjning. Intet fanns deri, och sandlagret syntes orördt i gropen, som var 13 fot lång och 4 fot bred uppgräfd.

2. En mera liksidig stensättning hade varit i ena kanten af grustaget, omgifven af större stenar. Arbetarena hade der i mest finare sand gräft en grop, 4 fot djup, 3—4 fot i tvärmått. På väl 2 fot djup deri syntes något barrträdskol, föröfrigt endast gruset, under kolet i orördt läge.

3. En kulle af obestämdt mått på den från torf blottade sluttningen mot banan, innehöll intet.

4. En rund kulle, helt låg, omkr. 9 fot tvärtöfver, innehöll på ringa djup ett svart lager, mest bestående af nötstora bitar af furukol.

Detta lager fortsattes ut i norra sidan af kullen.

5. En öppen stensättning, den ena armen 8, den andra 6 fot, stående i nästan rät vinkel mot hvarandra.

6. En rund kulle, 9 fot tvärtöfver, 1—2 fot hög, utan stensättning.

7. Otydlig qvadratisk stensättning, 7 fot diagonalt. Sten blott i kanterna.

8. Stensatt, låg, rektangulär, 12 × 6,5 fot.

9. Stensatt, högre, qvadratisk, 7 × 9 fot.

10. Urgräfd stensättning, långsträckt, i den bredare sidan rundad, 5,5 × 8 fot.

11. Rund, låg kulle, stensatt å en sida, 9 fot tvärtöfver.

12. Rund, låg kulle, stensatt å en sida, 9 fot tvärtöfver.

13. Rektangulär stensättning, 8 × 16 fot, möjligen en likadan bredvid.

14. De tre sidorna af en rektangulär stensättning, 13 fot.

15. Urgräfd stensättning, rektangulär, 14 × 9 fot.

16. Rektangulär stensättning, 9,5 × 5,5 fot, skadad.

17. Rektangulär, illa skadad stensättning, 6 × 10 fot.
18. D:o d:o, 13 × 7 fot.
19. Rund stensättning, 8 fot.
20. Tydlig stensättning af grof sten, gräfd i midten, 14 × 10 fot.
21. Illa skadad stensättning, 13 × 8 fot.
22. Stensättning, 12 × 7 fot.
23. D:o, svårt skadad, 12 × 6 fot.
24. D:o, 9,5 × 8,5 fot.
25. D:o, tydligen gräfd i midten, 9 × 7 fot.
26. D:o, hög, lagd med smärre sten i kanten, 14 × 14 fot.
27. Stensättning, stor sten i kanten, 13 × 7 fot.
28. D:o, svårt skadad, 14 × 7 fot.

Alla dessa helt oregelbundet om hvarandra strödda öfver backen, än tätt bredvid, än längre från hvarandra, och de olika formerna ömsom förekommande. Föröfrigt många kullar af vexlande storlek och form, mer och mindre tydliga, de flesta skadade eller åverkade, nu öfvervuxna af barrskogsvegetationen. En del så otydliga, att de kanske äro bildade genom upplag vid tillfälliga gräfningar i marken.

Omständigheterna föranledde ej denna gång noggrannare undersökningar, och ovisst var ännu, huruvida fältet skulle komma att inkräktas af grustag, hvarför jag ej heller ansåg mig böra utsträcka gräfningarna för denna gång längre.

Den 1 september besökte jag ånyo platsen, efter särskildt uppdrag, för gräfningar. Dervid undersöktes följande fornlemningar, delvis redan omnämnda i det föregående, men nu något noggrannare uppmätta efter afröjning:

a) Stensättning, 6 × 6 fot, som syntes orörd, helt och hållet fylld med större och mindre sten, högst såsom en styf mansbörda. Under matjorden ett mullblandadt

lager med skärfvor af grankol och några skärfvor af grusblandadt obrändt lerkärl. Gräfdes djupt och vida, men fanns intet vidare.

b) Stensättning liksom den förra, 4 × 5 fot, orörd. Stenen bortplockades, hvarefter gräfdes 2,5 fot djupt, men intet fanns.

c) Otydlig rund stensättning, tommare i midten, kanske förut rörd, 6 × 5,5 fot. Gräfdes i midten ytterligare 1 fot djupt, men der fanns intet.

d) En qvadratisk, torftäckt kulle, 8 × 6 fot. Löfträdskol och skärfvor af ett groft, temligen brändt lerkärl syntes 1 fot under kullens yta, men ofvan markytan omkring. Det brända lagret var temligen vidt, annars intet.

e) Förut till en oigenkänlighet förstörd, nu blott en grop med en oregelbunden stenkrets omkring. Gräfdes i midten 2 fot djupt och fanns intet annat än ett på 1,5 fots djup liggande svart lager.

f) Med stora kantstenar, 5 × 10 fot, inuti jordfylld. Fanns intet här mer än något mörkare jord vid gräfning till mer än 1 fots djup.

g) En rund kulle af sten och jord, något sänkt å midten, 8 fot tvärtöfver; innehöll något svart brändt.

h) Mycket låg kulle, 5 × 6 fot, alls intet.

i) En grop i fornlemning af helt oviss art och form, gräfdes ytterligare till 1,5 fots djup.

k) Låg qvadratisk stensättning, 8 × 10 fot, inuti fylld med torf och jord; en stor mängd kol, inmängdt med benskärfvor, fanns på omkring 1 fots djup i stor utsträckning, intet annat, men grafven syntes orörd.

l) Rund kulle, lägre på S. sidan, 10 fot tvärtöfver, intet anmärkningsvärdt.

m) Skadad stensättning med stor sten i sidorna, inuti gropig, 10 × 12 fot; litet mörkare i sanden syntes vid 2 fots djup gräfning, annars intet.

n) En stensättning, rund, men med en del af nordöstra gränslinien dragen inåt, bildande en gång, 9 fot i S-N.

Under torfven fanns klappersten och grus.

Den 4 fot långa gången uppgräfdes först, och gräfningen fortsattes tvärtöfver. Derefter omgräfdes hela ytan 1,5 fot djupt intill orörda grusbottnen, men fanns intet alls.

o) Liten, torftäckt kulle, 6—7 fot tvärtöfver, innehöll intet.

Sedan sålunda 16 st. stensättningar och kullar af mycket omvexlande storlek, form och skick blifvit undersökta, och resultatet deraf kunnat sammanfattas så: att
i en af fornlemningarna funnits bitar af ben jämte kol,
i 2 kolbitar och skärfvor af groft lerkärl,
i 6 endast kol eller spår af bränning, men
i 7 intet alls,
syntes ej skäl att offra vidare på undersökningar eller att tillstyrka bibehållande af detta, helt säkert från början fattiga och sedan förstörda graffält. Att grundlig förstörelse gått deröfver sedan lång tid tillbaka synes, och derom vet äfven allmogen att berätta. Till närgränsande byggnader lär hafva tagits mycket sten derifrån, väggrus säges ock der hemtats. Sägner om skattsökares letningar äro många, och gå i jämnbredd med berättelserna om ett stort slag, som der skall hafva hållits. 'En värja' sades bland annat hafva blifvit hittad i Tunnbacken, menniskoben af större slag och fullt igenkännliga hade derifrån borttagits och förvarats i en närbelägen gård, intilldess 'gasten' genom nattliga skrän tvungit till deras återbärande.

Numera lär en stor del af Tunnbacken mellan landsvägen och jernbanan vara efter vederbörligt tillstånd åtgången till grusning af jernväg till omkring 4 $^1/_2$ mils

längd. Enligt arbetschefens välvilliga löfte skulle allt märkligt tagas till vara; jag har ej erfarit om annat fynd än det af en hufvudskalle af menniska. Är den i behåll, skall jag söka få den att insändas till Akademien.

En märklig omständighet vid detta graffält är, att det ej ligger nära någon by eller gård på så sätt, som jernålderns graffält pläga, utan i vilda skogen, hvilket synes kunna gifva skäl för det antagande folksägnen uttalar, att det uppstått vid jordande efter ett slag.

I närbelägna skogen lära ock finnas kullar och stensättningar.

Det sades af arbetare, att i vintras hade under jernvägsarbete i närheten af Knutby i Rimbo socken hittats ett väl behållet skelett efter en menniska, men det ansågs ej hafva stått i samband med förekomsten af någon fornlemning; folket i orten menade, att det var efter någon mördad och undangömd.

Vid Björkholmen i Skederids socken bortskär jernbanan SV om gården till ungefär en tredjedel en fyrkant af omkring 30 fots sida; den har större stenar i kanten och är derinom fylld med ett ytligt lager af mindre sten. I genomskärningen syntes intet vidare. I ängsbacken bredvid och på båda sidor om banan finnas helt nära åtskilliga fyrkantiga och tresidiga stensättningar samt runda kullar.

SO om och helt nära samma gård Björkholmen lära tre grafhögar midt i jernvägslinien blifvit vid arbetet bortgräfda sistlidne vinter. En trovärdig person har för mig beskrifvit företeelserna vid en af högarne sålunda: högen var rund, af omkring 20 fots tvärmått och omkring 4 fot högre än marken, hade en stensättning rundt omkring, men var eljes jordtäckt i ytan. Inuti fanns en aflång stensättning, 1,5 fot under kullen

och af 5 × 5 à 6 fots mått, något rubbad och med kullfallna stenar, troligen förut skadad. Inuti stensättningen gräfdes omkring 2 fot djupt till en stensatt botten, och der funnos förrostade jernbitar, möjligen äfven något i samma skick af annan metall. I en annan af högarne hade funnits en 'bronsnagel', 4—5 fot lång, omkring 2 lin. tjock. En vid jernvägen då anställd byggmästare Lundeberg hade efter uppgift tagit dessa saker till vara.

I närheten af platsen för de sistnämnda högarne finnas minst 7—8 tydliga högar qvar emot gränsen till och på Salmunge egor. Af dessa senare äro beklagligtvis två, af hvilka en tätt vid jernbanan, genom djup urgräfning förstörda, hvilken åverkan lär hafva skett under arbetet å jernvägen sistliden vinter, fastän utan sammanhang med detta arbete och utan föranledande af jernvägens ingeniörer.

Uppe på backen vid gården Björkholmen, i gårdshagen S om gården finnas många otydliga och små högar och stensättningar.

Ej långt härifrån på Salmunge egor och i en nu upplöjd äng står N om och helt nära jernvägen den s. k. Salmungerunstenen, L. 603. Dess läge är ej gynnsamt. Nedsjunken i marken ända något upp på runristningen, lutar den äfven med denna nedåt, och skall i mannaminne hafva sjunkit så, att man kan frukta dess fall.

Under antagande, att jordegaren gerna ser dess bortflyttning ur sin åker, och under förutsättning, att Akademien tillåter det och vill bekosta någon mindre utgift för dess flyttning, kunde denna sten på en närbelägen mindre höjd i samma ängsmark få ett godt och prydligt läge, väl synlig både från jernbanan och den nära förbilöpande landsvägen. Till det ifrågasatta flyttningsarbetet

har jag löfte om hjelp af jernvägens ingeniörer, hvilka äfven i allt öfrigt visat mina förehafvanden i Akademiens uppdrag den största välvilja.

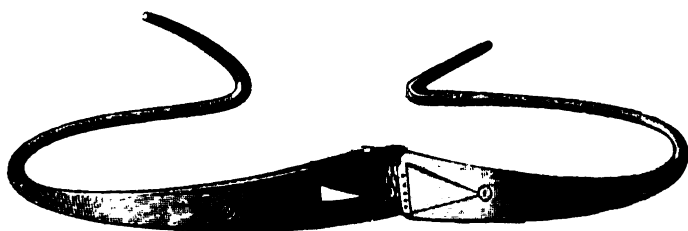
Fortfarande inom Skederids socken berör banan egorna till Björkboda, hvarest i sjöhagen Ö om gården finnas några (3—4?) stora, runda stenhopar, hvilka synas åtminstone med hjelp af menniskohand vara sammanbragta. I synnerhet en, som ligger på ett berg högst i denna mark, är betydligt stor, ehuru en mängd sten lär vara derifrån bortförd, och dess kant är synbarligen med omsorg lagd af större stenar. Många sådana i denna hop äro mycket större än en mansbörda.

I Sandvretshagen, V om Björkboda, lära ock några dylika finnas.

Vid den närbelägna gården Finsta i Skederid socken afskär banan en del af sandåsen, på hvilkens bortre del många fornlemningar finnas eller hafva funnits. Jag har ej kunnat se, att banan ännu här berört någon sådan, men som mycket af arbetena här är ogjordt, vore skäl fortfarande egna uppmärksamhet åt denna minnesrika plats.

Bredvid sandåsen har jernvägsarbetet föranledt omläggandet mellan Finsta qvarn och gården af ett stycke landsväg, der denna nu genomgår en sandig mindre hagmark norr om och invid banan. Vid detta vägarbete sistlidne vinter gjordes fynd af ett metallband, m. m., hvarom jag sedan af jernvägsarbetare fått följande upplysningar. I marken, der den nya vägen lades, anträffades en kruka med brända ben och kol, täckt af en mindre stenhäll, och omgifven af ett stenröse under jorden. Krukan hade vid beröring fallit sönder, och intet hade deraf tagits till vara, men omkring eller vid

densamma hade legat ett metallband, som upptogs. Detta band anträffade jag under sommarens lopp hos en handlande vid Finsta och öfvertog det för Akademiens räkning, så mycket hellre som det sades mig, att det varit ämnadt att på något sätt komma till statens museum. Hittaren, en jernvägsarbetare, hade vändt åter till sin hemort Småland; skulle han anmäla sig, torde vara billigt lemna honom någon betalning. Bandet bifogas här, det består af två hälfter, utplattade mot ena ändan, der den ena hälften bildar en tunga, och den andra en klyfta för dennas inträdande, hvarefter de förenats af en numera förkommen sprint, som varit att träda genom ett båda hälfterna längs efter utplattningen genomgående hål. Denna inrättning var således

2.

en ledgång mellan båda hälfterna af bandet, deras båda motsatta ändar äro trinda och böjda så, att de med krok gripa i hvarandra och sålunda hopläsas. Den ena halfvan blef af hittaren bruten i tu, men bitarne följas här åt. De platta ändarne prydas af hvar sin ingraverade cirkel, med utprickad medelpunkt, hvarifrån några linier spetsvinkligt utgå mot midten. Tungan är af smala linier snedt rutad, och på de trinda delarne äro några enkla streck inristade. Bandet är öfverdraget af en vacker, emaljglänsande erg [1].

[1] Ofvannämnda föremål, en halsring, är här afbildadt fig. 2. Rörande sådana ringar jfr dr Montelii uppsats i *Månadsbladet* nr 103—104. *Red.*

Förenämnda fynd gaf anledning misstänka, att de i samma hagmark belägna mindre kullarne kunde innehålla fynd att taga vara på, hvarför en af dem, hvilken genom dikningen utmed och vester om den nya landsvägsbiten blifvit i ena kanten afskuren, blef undersökt. Den höll omkring 12 fot i tvärmått, och var föga mer än 0,5 fot höjd öfver marken. Grästorfven aftogs midt öfver, och derunder fanns ett lager af klappersten, innehållande äfven något större stenar. En grundlig undersökning gaf vid handen, att detta väl kunde vara ett tillfälligt hopkastadt lågt röse, kanske för odling. Orördt var det emellertid, och under klapperstenen fanns blott ren sand.

Norrtelje, Mellingeholm den 15 december 1883.

W. Schürer von Waldheim.

Om det nordiska bronsåldersspännets härkomst.

Den tyske fornforskaren dr Beltz i Schwerin har i det senast utkomna bandet af *Jahrbücher des Vereins für Meklenburgische Geschichte und Alterthumskunde* (XLVIII Jahrg., sid. 17) sysselsatt sig med frågan om urtypen för de till det nordiska området hörande spännena från bronsåldern. Han kommer dervid, liksom dr Undset, till det resultat, att en äfven i Meklenburg förekommande form med dubbelkorsformigt nålhufvud bör betraktas såsom urtyp. De svenske fornforskarne hafva deremot redan för lång tid sedan uttalat sig för den åsigten, att fig. 120 i *Svenska fornsaker* representerar urtypen.

De förnyade undersökningar jag nyligen i detta afseende företagit, hafva öfvertygat mig om icke blott att sistnämnda åsigt är riktig, utan äfven att den nordiska grundformen omedelbart härstammar från urtypen för de italienska spännena, hvilken är densamma som

den nyligen 'uppfunna' säkerhetsnålen, ehuru framtill slutande i en spiralskifva (*Antiqvarisk tidskrift för Sverige*, 6 nr 3, sid. 19, fig. 13, och *Bullettino di paletnologia italiana*, 1883, pl. V fig. 1).

Både det nordiska och det italienska spännet i dess äldsta form hafva en lång, smal, vanligen spiralrefflad båge, som framtill öfvergår i ett knä för nålens spets och slutar i en liten spiralskifva, bildad af en i flera hvarf lagd smal ten. Den vigtigaste olikheten mellan de båda spännena är, att å det italienska nål och båge utgöra *ett stycke*, under det att nålen på det nordiska är ett stycke för sig; men flere italienska spännen af andra former visa, att benägenhet till en sådan skilsmessa mellan nål och båge fanns i Italien. Det enda som icke återfinnes på de italienska spännena, men som ses på de flesta — ehuru icke alla — nordiska, är att bågens bakre del, under nålhufvudet, är upprullad i en spiralskifva lik den vid bågens främre del. Härigenom åstadkoms en symmetri, som ej ses på de italienska, men väl på några af de ungerska spännena.

Sistnämnda omständighet, äfvensom andra, för hvilka det ej är plats att här redogöra, hade föranledt mig att betrakta de nordiska spännena såsom härstammande i första hand från de ungerska, och således endast medelbart från de italienska. Nu anser jag det af flere skäl, hvilka jag hoppas snart få tillfälle att utveckla, vara sannolikt, att det nordiska spännet genom sin grundform omedelbart uppstått ur det italienska.

Om detta, såsom jag tror, är riktigt, skulle således alla bronsåldersspännen i Europa, likasom de grekiska spännena och La Tène-spännena, samt alla de typer som uppstått ur dessa sistnämnda, härstamma från den italienska urtypen.

Oscar Montelius.

En kristen grafplats funnen i Helsingborg.

Till Riksantiqvarien.

Redan sistlidne torsdag hade jag nöjet öfversända ett tidningsnummer, innehållande en kortfattad notis om det besök, jag på Eder anmodan den 16 och 17 dennes gjorde i Helsingborg, för att besigtiga den der vid grundgräfning för ett hus blottade begrafningsplatsen. En mera detaljerad redogörelse för min undersökning meddelar jag härmed. Redogörelsen är grundad dels på mina egna iakttagelser vid tvänne besök på platsen, dels på de uppgifter, som erhållits af tomtegaren, hökerihandlaren A. Andersson, och de vid byggnadsföretagen anstälda arbetarne; på sannfärdigheten af dessa uppgifter har jag allt skäl att tro, då de i de fall, då jag kunnat kontrollera dem, befunnits alldeles riktiga.

Tomten, på hvilken grafvarna upptäckts, stöter intill en gata, hvars officiela namn är Långvinkelsgatan, men som i dagligt tal kallas Liden. Tomtens nr är 32; dess läge och omgifningar ses å den plankarta öfver Helsingborg, som jag afsänder samtidigt med detta bref. För att bättre åskådliggöra belägenheten bör jag kanske tillfoga ett par anmärkningar. Den nämnda gatan är anlagd i en trång och djup dalgång med sträckning från öster till vester; den åt sistnämnda håll ned mot Sundet starkt lutande bottnen af denna dalgång utgör gatans körbana och på de branta sluttningarna på begge sidor äro husen uppförda. Uppe på höjden bakom Långvinkelsgatans norra husrad och parallelt med denna gata är en ny gata eller väg anlagd, kallad Promenaden, och det är invid denna senare väg eller gata, som det nya huset uppföres, på den ofvannämnda tom-

ten, hvars andra sida stöter till Långvinkelsgatan. Tomtens läge vid Promenaden är ganska högt, till och med högre än den punkt på södra sidan om dalgången, der Kärnan ligger.

Det område, som genom gräfningen för byggnaden blottats, har en längd af något mer än 53 fot (= tomtens bredd) samt en bredd från norr till söder af 35 fot. Dessutom har man längre in i tomten upptagit en 7 fot lång och 7 fot bred graf för förvaring af kalk. Hela det blottade området utgör således en areal af omkr. 2,000 qvadratfot, och på detta område skola, efter hvad husegaren och arbetarne försäkrade, mer än 200 skelett blifvit uppgräfda. Begrafningsplatsen sträcker sig emellertid längre både i öster och vester. Hr Andersson uppgaf nämligen, att man på begge de angränsande tomterna, hvilka ännu äro obebyggda åt Promenadsidan, vid tillfälliga gräfningar påträffat menniskoben. På de bortom dessa belägna tomterna, hvilka nyligen blifvit bebygda, hafva, efter hr Anderssons uppgift, deremot inga grafvar anträffats. Hur långt begrafningsplatsen sträcker sig i norr, kan icke angifvas, då gräfning icke företagits utöfver tomtgränsen.

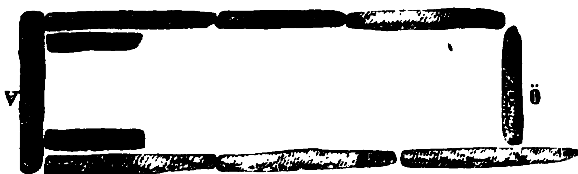
Af skeletten hafva några varit omgifna af stenkistor; flertalet har dock förekommit liggande löst i jorden utan omgifning. När jag anlände till platsen återstod blott ett litet stycke att utgräfva i den blifvande byggnadens sydöstra hörn (se medföljande afbildning af husegarens tomtkarta). En lycklig tillfällighet var det, att just här påträffades en liten stenkista, som blottades under min tillsyn och af mig fullständigt undersöktes och uppmättes. Dess utseende åskådliggöres fig. 3.

Det var en barngraf, blott *en* meter lång och 35 cm bred, yttre mått. Konstruktionen var ganska enkel; den var bygd af flata sandstenshällar 3—7 cm tjocka. Hällarnas antal var 8, tre i hvarje långsida och en i

hvar och en af gaflarna. På öfre kanten och sidokanterna voro de tillhuggna och de voro omsorgsfullt fogade intill hvarandra; den nedåt vända kanten var deremot obearbetad, och de sträckte sig olika djupt ned i jorden, en väggsten var sålunda 35 cm bred från öfre till nedre kanten, en annan, östra grafstenen, blott 20 cm. Något särskildt golf var icke lagdt, utan utgjordes detta af den af stridt grus bestående bottenalfven. Afståndet från väggstenarnes öfre kant till jordytan var *en* meter. Grafvens inre mått var 0,94 × 0,24 m. För hufvudet har man bildat en liten nisch vid vestra gafveln derigenom, att en sandstensflisa blifvit ställd vid hvardera sidan, omedelbart intill långsidan. Denna nisch var 15 cm bred. Grafven hade i gammal tid blifvit ofredad, ty takstenarna voro borttagna och af skelettet fanns i grafven blott skallen, som låg på sin plats vid vestra ändan.

Huru många stenkistor som påträffats kunde arbetarne icke uppgifva; den använda sandstenen var af mycket lös beskaffenhet, hällarna hade vittrat och brustit och kistorna helt och hållet sammanfallit, så att man ej kunnat se någon ordning på dem. De hade alla varit anlagda på samma djup som den ofvan beskrifna barngrafven, nämligen i gränsen mellan det af sandmylla bestående öfre jordlagret och det derifrån märkbart skiljaktiga bottengruset. Endast på fyra, hvilka varit någorlunda ordentliga, kunde man uppgifva platsen, der de anträffats, nämligen två, som anträffats nära midten af byggnaden, och två, som funnos der kalkgrafven blifvit upptagen. Af de två sistnämnda var den ena fullständigt bevarad och hade blifvit uppmätt af en af arbetarne samt befunnits 3 alnar lång och 16 verktum bred, inre mått. Särskildt golf fanns icke, deremot var kistan fullständigt täckt af hällar af samma slag, som de, hvilka användts till väggarna. Skelettets hufvud hade

sin plats i vestra ändan och låg inklämdt mellan stenflisor. Den andra på kalkgrafsområdet anträffade stengrafven låg parallelt med den förra, på 3 fots afstånd från densamma; den var icke fullt så väl bevarad, alldenstund takstenarne hade brustit och fallit in i kistan, men konstruktionen hade varit densamma. Mellanrummet mellan dessa tvänne stenkistor sades hafva varit alldeles fyldt af menniskoben. De utan omgifning anträffade skeletten, hvilka varit de till antalet vida öfvervägande, hade legat betydligt närmare jordytan än stenkistorna; man sade, att de icke varit nedmyllade öfver en aln djupt, en uppgift, hvars riktighet jag sjelf kunde kontrollera, då jag i genomskärningarna såg dels ett fullständigt skelett dels enstaka ben sticka fram. Många

3.

skelett hade haft ett ganska oregelbundet läge, hvarför arbetarne förmoda, att lik blifvit jordade ofvan på hvarandra. De hade alltid, liksom förhållandet varit med de af stenkistor omgifna skeletten, legat med hufvudet i vester.

Då man under katolska tiden, till hvilken begrafningsplatsen hör, alltid jordade liken på den del af kyrkogården, som låg söder om kyrkan, åtminstone aldrig på platsen norr om denna, så har man att söka spåren af den kyrka, till hvilken begrafningsplatsen hört, norr om de funna grafvarne. Möjligen är en samling större kullerstenar, liknande ett underjordiskt gärde, som anträffades vid norra tomtgränsen, en lemning af denna kyrka. Gärdet, som sträckte sig sina fyra fot djupt ned

i jorden, hade tagit sin början i tomtens midtlinie, 15 fot från norra gränsen, och hade sträckt sig åt öster och norr; hur långt det går åt det sistnämnda hållet, kan ej uppgifvas, då man ej gräft längre än till tomtgränsen. Det upplystes, att intet murbruk synts bland stenarne.

Bland saker, som hittats vid gräfningen och tillvaratagits, förskrifver sig en pilspets af jern otvifvelaktigt från medeltiden; om åldern af en jernknif, en hästsko af jern och ett föremål af jern, liknande hanken till en kista, vågar jag ej uttala mig. Dessutom hade man blott en liten stund före min ankomst hittat ett litet silfvermynt; det hade legat helt nära den ofvan omtalade barngrafven, men något högre upp. Det har som pregel på ena sidan en krona inuti en triangel, omgifven af rosor; på reversen en biskopsmössa, likaledes inuti en af rosor omgifven triangel. Ett liknande är afbildat hos Ramus och Devegge pl. XXXIII 15, men det lär icke såsom der uppgifves, vara pregladt i Roeskilde, utan i Lund, enligt hvad bokhandlaren P. Hauberg i Köpenhamn, hvilken jag underrättat om fyndet, meddelat mig. Typen har nämligen hittills anträffats endast i Skåne och på Bornholm, och silfret är bättre än det brukar vara i Roeskildemynten från samma tid (Erik plogpennings).

Myntet köpte jag af en af arbetarne och öfversänder det härmed; de öfriga sakerna, som blifvit till mig öfverlemnade af husegaren, kunna likaledes erhållas, om Ni sätter något värde på dem.

Lund den 25 februari 1884.

Sven Söderberg.

Runlejonet i Venedig.

I Månadsbladet nr 43 har Sophus Bugge [1] i Kristiania framhållit de skäl, som göra det troligt, att det från Piræus till Venedigs arsenalsport flyttade marmorlejonet erhållit sina runskrifter genom en svensk mans hand, hvadan dessa inskrifter redan genom sin form lemna vittnesbörd om att en svensk man och en ansenlig man — ty en annan hade väl näppeligen kommit sig för att verkställa dessa ristningar — under 1000-talet besökt Medelhafvet och Grekland. I Danmark har, som bekant, en fullständig läsning af runskriften blifvit publicerad och genom denna sattes runristningen i förbindelse med Harald Hårdrådes, Olof den heliges broders, färder i Medelhafvet.

Dr Ingvald Undset från Kristiania, som befann sig på en längre utländsk studieresa, anmälte för Akademien år 1882 sig vara villig att, derest han finge nödigt anslag, uppehålla sig i Venedig för att der konstatera, huru mycket verkligen kan läsas af denna runinskrift. Förlidet år sattes Akademien i stånd att af den Bergerska donationens räntemedel lemna honom det erforderliga beloppet och har i januari detta år från honom mottagit följande preliminära berättelse.

Till k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien.

Jag har äran härmed vördsammast öfversända en provisorisk kort underrättelse om den af mig med anslag af Akademien företagna undersökningen af runinskrifterna på marmorlejonet från Piræus, som nu är uppställdt vid ingången till arsenalen i Venezia. En

[1] Samma åsigt har oberoende af Bugge samtidigt uttalats af dr Montelius.

utförlig och detaljerad redogörelse och en afhandling om inskrifterna kan jag ännu icke utarbeta, emedan jag fortfarande befinner mig på studieresor i utlandet. Först under sommaren, då jag vänder åter samt får lugn och tillgång till nödig literatur, får jag tillfälle att utarbeta en afhandling i ämnet, som törhända kan få en plats i Akademiens *Antiqvariska Tidskrift för Sverige.*

För ifrågavarande undersökning uppehöll jag mig i Venezia oktober och november månad förlidet år. Väderlek och öfriga förhållanden voro på det hela gynnsamma; jag hade tillfälle att undersöka inskrifterna många gånger vid olika tider af dagen och vid olika belysning. Mitt hopp att få undersöka inskrifterna vid artificiel belysning gick deremot om intet. Ehuru det icke kan finnas den *aflägsnaste möjlighet* till eldfara för arsenalen och flottans etablissement, om man med en liten sluten handlykta belyser marmorlejonet, som är uppstäldt *utanför* arsenalen, till och med skildt från detta af en liten kanal, fann arsenalens föreståndare sig ej kunna tillåta minsta afvikelse från reglementets förbud att föra ljus eller lykta in på arsenalens område; han måste dertill erhålla bemyndigande från marinministeriet i Rom och ett sådant torde med lätthet erhållas, om den svensk-norska ministerresidenten i Rom företoge nödiga diplomatiska mått och steg! Som jag icke hade kunnat tänka mig sådana pedantiska svårigheter, hade jag uppskjutit undersökningen vid lyktsken till slut, och kunde ej förlänga min vistelse i Venezia tills den omständliga diplomatiska förhandlingen kunde utverka nödigt tillstånd. Något väsentligt tillägg till hvad jag eljes kunnat läsa och konstatera, hade helt visst ej kunnat vinnas genom den artificiela belysningen, men törhända hade större säkerhet kunnat vinnas med afseende på flere tvifvelaktiga punkter. Jag måste derföre beklaga hvad som passerat, men hoppas att vid

ett kommande besök i Venedig få komplettera mina undersökningar genom ett försök att studera inskriften vid ljussken.

Jag antager, att min undersökning ledt till önskadt resultat, till att konstatera hvad det är som kan och som icke kan läsas. Under det de tidigare afskrifterna, aftrycken och teckningarna se betänkliga ut och till och med en så skarp runläsare som M. F. Arendt förklarat inskrifterna å lejonet ej lemna hopp om någon tolkning, framlade C. C. Rafn år 1856 en fullständig läsning och tolkning, enligt hvilken vi här skulle haft ett historiskt monument af ovanligt intresse, som talade om kända nordiska personers bedrifter i de grekiska landen vid pass år 1070. Hans egen afhandling vittnar dock, att han blott genom godtyckliga kombinationer af en mängd olika afskrifter och genom mycket dristiga kompletteringar och tydningar kommit till sitt resultat, hvadan man ej kan tillägga hans läsning annat än ett mycket underordnadt värde. Hvad senare framkommit i litteraturen har också endast bidragit att visa ohållbarheten af Rafns läsning.

Om det resultat till hvilket jag nu kommit, vill jag här endast meddela följande. Man kan ej längre tala om en fullständig läsning. Men man kan läsa enskilda ord och grupper af ord med säkerhet; på andra ställen äro enstaka runor säkra, andra mera tvifvelaktiga, dock ej mera än att hela ord kunna med sannolikhet kombineras. Inskrifternas karaktär i det hela kan uppfattas, egendomligheter i runornas hållning och stafning kunna bestämmas o. s. v. Det visar sig, att inskrifterna på lejonets båda sidor icke kunna anses vara samtida eller höra samman. Med afseende på Rafns läsning må redan här framhållas, att intet af de historiska namn han läst kan läsas på de ställen, der han har trott sig kunna läsa dem. Icke en gång former och slingor å

lejonets högra sida har korrekt återgifvits hos Rafn, ett stycke, å hvilket flere läsliga runor förekomma, saknas alldeles på hans teckning.

Med anledning af den Rafnska teckningens oduglighet får jag för Akademien framhålla önskvärdheten af att få nya teckningar af lejonets inskriftsidor. Fotografi hjelper icke här, hvarest man har att göra med linier, som icke alla framträda i samma belysning. Instundande vår, i april eller maj, erbjuder sig ett ovanligt gynnsamt tillfälle att få nödiga teckningar tagna. Den danske arkitekturmålaren J. T. Hansen uppehöll sig i Venezia på samma gång som jag förliden höst och deltog ganska ofta med mig i undersökningen af lejonet. Hr Hansen har tidtals arbetat som fornsakstecknare och är, efter min mening, synnerligen lämplig att utföra ifrågavarande arbete, hvartill han äfven förklarat sig villig, så snart han på våren kommit till Venedig. Under förhoppning, att Akademien vill upptaga detta mitt förslag att låta honom teckna lejonets inskriftsidor, öfverlade jag med honom derom förra hösten samt meddelade honom upplysningar, huru arbetet borde utföras: noggranna teckningar i full storlek af runbanden och ormslingorna, af alla runtecken med deras grafiska egendomligheter o. s. v., med samvetsgrannt skiljande mellan mer och mindre tydliga drag, med angifvande af skadade ställen å ytan o. s. v. — med ett ord: en bild af lejonets yta å de med inskrifter försedda ställena, med hvar af lejonets sidor reducerad till en ideel plan yta under samma skarpa sidobelysning. Härigenom kan man få faststäldt, hvad man ännu kan se af dessa alltmer försvinnande rundrag. Sådana teckningar skola väl äfven, jämte en större fotografi af lejonet i dess helhet, finna en lämplig plats i Statens Historiska Museum, såsom representerande ett märkligt

sydeuropeiskt minnesmärke öfver svenske mäns färder till fjärran liggande hamnar under den första medeltiden.

Sådana teckningar kräfva mycket arbete. Alla detaljer måste studeras och tecknas under olika belysningar, innan de antecknas på den stora bilden. För detta arbete torde utan svårighet från ministeriet i Rom kunna utverkas tillåtelse att använda artificiel belysning.

Kallundborg den 19 januari 1884.

Ingvald Undset.

Akademien har anmodat hr Hansen att utföra ofvan omtalade teckningar.

Angelsaksiska mynt funna i Italien.

Då Sverige är så rikt på angelsaksiska myntfynd, torde det icke sakna intresse, om här meddelas några underrättelser om ett stort fynd af angelsaksiska mynt, som anträffats i Rom. Redaktionen hemtar dem ur ett bref från Giovanni Battista de Rossi [1] — den fräjdade undersökaren af de romerska katakomberna — som finnes intaget i *Notizia degli scavi* för december 1883.

Vid utgräfningarna af atriet till Vestalernas hus vid foten af Palatinska berget, inom qvarlefvorna af ett rum tillkommet under medeltiden och antagligen tillhörande det påfliga residens, som började att här uppföras under Johan VII (705—707), hittades, i de Rossis närvara, i

[1] D'un tesoro di monete anglo-sassoni trovato nell' atrio delle Vestali. Dissertazione epistolare diretta al sig. Comm. Rodolfo Lanziani.

ett lerkärl, som var täckt af en sten, de två hälfterna af ett spänne, ett guldmynt och 834 silfvermynt. Hvardera spännehälften är oval med en skarp hake utspringande åt en sida. I midten å hvar skifva ses ett treblad och deromkring en inskrift: å den ena halfvan ✠ DOMNOMA, å den andra ✠ RINO PAPA. Inskrifterna måste läsas samman *domno Marino papa.* Här torde menas Marinus II, som styrde kyrkan 942—946.

Guldmyntet är en solidus, präglad för kejsar Theofilos (829—842).

Ett silfvermynt är prägladt i Paris för kejsar Berengarius (919—924), ett annat präglades i samma stad för Hugo och Lotar, konungar af Italien 931—946.

Ett silfvermynt, prägladt i den franska staden Limoges, har typen af k. Odos mynt (888—898).

Ett silfvermynt, prägladt i Regensburg, påminner om de mynt, som präglades i denna stad för hertig Arnulf (912—937); den skadade åtsidan å detta mynt bär dock icke Arnulfs namn.

Alla de öfriga mynten äro angelsaksiska, fördelade på följande sätt:

Alfred den store 871—900	3
Edvard I 900—924	217
Etelstan 924—940	393
Edmund I 940—946	195
Sitrik konung i Northumberland 914—926	1
Anlaf I konung i Northumberland 927—944 eller Anlaf II 944—947	6
Plegmund, erkebiskop i Canterbury 889—923	4
Denarer af samma typer, men utan konunganamn (med repeterad frånsida)	2
Denarer af samma typer, men obestämbara	9
	830

Såsom de Rossi anmärker, tillhör detta fynd en tid, som går före den, då de angelsaksiska mynten så rikligt förekommo i Sverige. Han påminner derom, att de svenska fynden hafva riktat k. Myntkabinettet med följande antal mynt för de ofvan uppräknade regenterne:

Alfred	0
Edvard I	4
Etelstan	1
Edmund I	0
Sitrik i Northumberland	1
Anlaf	0
Plegmund	0
	6

Det är först med Edvard II, som de angelsaksiska myntens tid i Sverige begynner.

De Rossi antager, att denna skatt utgjort en del af den från England komna Peterspenningen. I den omständigheten, att i skatten icke förekommer ett enda af de i England uppträdande mynten från samma tid med inskriften SCI PETRI MO [*neta*] — ett sådant mynt är funnet i Sverige — finner han ett stöd för den åsigten, att dessa mynt icke hafva något att skaffa med Peterspenningen, utan med den åt aposteln Peter helgade katedralen i York.

Af de sex här ofvan uppräknade mynten i Stockholms k. Myntkabinett äro fyra funna på Björkö. Den romerska skatten gömdes således vid den tid, då Björköstaden blomstrade.

Från Akademiens sammankomster.

Den 2 januari 1884.

Akademiska ärenden. Till preses och vicepreces utsågos genom val och lottning hrr Rydberg och Björnstjerna.

Föredrag. Riksantiqvarien meddelade upplysningar om de senaste försöken att med tillhjelp af språkvetenskapen utröna kulturförhållandena under Indogermanernas urtid.

Den 15 januari 1884.

Statssamlingarna. Akademien beslöt att med 1,500 kronor inlösa friherre dr C. Cederströms i Bohuslän bildade samling af fornsaker.

Fjorton föremål af sten, funna hufvudsakligen inom Södermanland, inlöstes.

Två majolikavaser, till Statens Historiska Museum år 1835 skänkta af dr A. Bladh och saknande allt svenskt intresse, deponerades i Statens konstsamlingar.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Genom nådig remiss hade Kongl. Maj:t öfverlemnat Junsele församlings underdåniga anmälan att den önskade rifva sin gamla kyrka.

Som denna kyrka är uppförd under 1700-talet beslöt Akademien afgifva det svar, att ur antiqvarisk synpunkt intet hinder möter den tillämnade rifningen, under förutsättning att lämplig plats i den nya kyrkan beredes för de äldre inventarierna i den gamla kyrkan.

Föredrag. Riksantiqvarien lemnade upplysningar om de svenska landskapsvapnens uppkomst och tidigaste utseende.

Den 29 januari 1884.

Akademiska ärenden. Den berättelse, som docenten Harald Hjärne afgifvit såsom Jakob Letterstedts stipendiat, anmältes. Akademien beslöt, att berättelsen skulle cirkulera bland ledamöterna.

Statssamlingarna. Leveransen från k. Myntet af mynt och medaljer präglade år 1883 förevisades.

Akademien medgaf, på derom gjord ansökan, att ett urval af fornsaker från stenåldern må som depositum öfverlemnas till Stockholms läns folkhögskola å Hammarby-Väddö.

Fasta fornlemningar. En af G. Ryberg genom Konungens Befallningshafvande i Stockholms län ingifven ansökan om tillstånd att

borttaga två mindre stenrösen å holmen Garpen, afsöndrad från norra Lagnö i Vermdö sn, bordlades, intill dess rösena hunnit undersökas.

Den 12 februari 1884.

Statssamlingarna. Framlidne professor Nilssons dödsbo hade till Statens Historiska Museum hembjudit hans efterlemnade fornsakssamling. Riksantiqvarien anmälte, att Lunds universitet, som år 1851 med 6,000 kr. inlöst professor Nilssons förra samling, sett sig, i följd af besparingar, kunna för denna senare samling bjuda en summa af 2,500 kr., och att antagligen månget föremål, som genom gåfva införlifvats med den Nilssonska samlingen, dit lemnats, emedan gifvaren ej gjort nödig skilnad mellan dennes enskilda samling och universitetets, samt hemställde, att Akademien, som nyligen för 3,500 kronor inköpt två enskilda samlingar, ville förklara sig sakna tillgångar att köpa den Nilssonska samlingen, ehuru visserligen i denna en del bronsåldersföremål finnas, hvilka skulle vara af stort intresse för Statens Historiska Museum. Akademien godkände detta förslag.

Akademien beslöt ersätta P. Edholm i Bålsjö, Ångermanland, de kostnader han haft för resor, utförda till insamlande af fornsaker för Statens Historiska Museum.

Fasta fornlemningar. Akademien beviljade lektor Ahlén i Kristianstad ersättning för de kostnader han haft i följd af en undersökning af ett vigtigt fyndställe i närheten af staden.

Akademien beslöt att med 59 kr. 85 öre ersätta godsegaren W. Schürer von Waldheim de kostnader han haft för undersökande af fornlemningarna längs Norrtelje—Lännabanan.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Akademien beslöt, på grund af nådig remiss, att tillstyrka bifall till Appuna församlings önskan att nedrifva den gamla kyrkan, med föreskrift om de vanliga försigtighetsmåttens vidtagande vid rifningen.

Akademien beslöt, på grund af nådig remiss, att med anledning af tillämnad nybyggnad af orgelverket i Örberga kyrka, Linköpings stift, hemställa, att derest församlingen ämnar förnya kyrkans rappning, undersökning må göras, huruvida någon del af de gamla målningarna bör genom afteckning bevaras.

Akademien beslöt, på grund af nådig remiss, att tillstyrka nådigt bifall till Klagstorps församlings i Lunds stift beslut att rifva den gamla kyrkan utom tornet, under förutsättning att vanliga försigtighetsmått vidtagas.

I skrifvelse till Akademien hade pastor i Ljungsarps församling, Vestergötland, till Statens Historiska Museum hembjudit diverse föremål från olika tider, bland dem snidade vapensköldar. Riksantiqvarien framhöll, att genom prejudikat innehållet i Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 6 december 1872 är faststäldt, att en församling icke eger rätt att afyttra enskilda slägters i kyrkan förvarade vapensköldar samt att det var omöjligt att afgöra, huruvida något eller några af de hembjudna

föremålen behöfvas för Statens samlingar, innan de blifvit besigtigade. Akademien beslöt att pastorsembetet i Ljungsarp skulle härom underrättas.

Medaljförslag. Ett af Svenska Akademien genom hr B. E. Hildebrand inlemnadt förslag till medalj öfver grefve Axel Oxenstierna godkändes.

Bergerska donationen. På förslag af den historiska nämnden beslöt Akademien att åt filosofie licentiaten Per Sondén, hvilken sedan årets början varit sysselsatt med förberedande arbeten för offentliggörandet af rikskansleren Axel Oxenstiernas skrifter och brefvexling, lemna ett årsarvode af 1,500 kr. att utbetalas med 125 kronor för hvar månads utgång.

Den 26 februari 1884.

Statssamlingarna. Två guldbrakteater samt några bältebeslag af silfver och brons, funna i Ånimskogs socken på Dal, inlöstes.

Fasta fornlemningar. Akademien beslöt att anslå 100 kr. för bekostande af den venetianska runinskriftens kopierande i naturlig storlek genom danske arkitekturmålaren J. T. Hansen.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Akademien förklarade sig icke hafva någon invändning att göra mot nedsmältandet af den under medeltidens sista århundrade gjutna stora ringklockan i Allmundsryds kyrka, Kronobergs län, samt af den år 1808 omgjutna stora ringklockan i Hestra kyrka, Jönköpings län.

Fornminnesföreningar. Vesterbottens läns fornminnesförening hade anmält sig vara bildad och anhållit att få vara innesluten i Akademiens välvilja. Akademien beslöt afgifva det svar, att hon med nöje motser en från denna aflägsna landsort utgående medverkan för fornminnenas fredande och bevarande i öfverensstämmelse med den derför gällande lagstiftningen.

Den 11 mars 1884.

Akademiska ärenden. Akademiens Preses anmälte, att hennes arbetande ledamot Nils Axel Kullberg aflidit.

Akademien beslöt, att en samling österländska publikationer, hvilka upptaga i biblioteket ett utrymme, som bättre behöfdes för böcker af större intresse för Akademiens verksamhet, skulle som depositum lemnas till Uppsala universitets bibliothek.

Akademien lemnade preses och sekreteraren uppdrag att inkomma med förslag till täflingsämnen, minskade från det nuvarande stora antalet ämnen till ett fåtal.

Akademiens statut. Akademien beslöt, på undertecknads förslag, att ur hennes protokoll skulle sammanföras alla anteckningar rörande ordningsstadgar, som vid olika tillfällen antagits till efterlefnad.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Akademien beslöt, med anledning af en skrifvelse från Domkapitlet i Lund, afgifva den förklaring, att intet hinder ur antiqvarisk synpunkt möter verkställandet af tillämnade reparationer i Öljehults kyrka.

Föredrag. Undertecknad omtalade de äldsta uppenbarelserna af myntväsendet.

Den 20 mars 1884.

Akademiska ärenden. Akademien beslöt att af de i täflingsprogrammet upptagna ämnena i fornkunskap, språk, historia och geografi ej behålla flere än 1, 2, 4, 5, 10 och 13 (jfr s. 30).

I öfverensstämmelse med ett af hr Malmström formuleradt förslag utsattes som belöning jämte den i statuten föreskrifna guldmedaljen det författarearfvode, som af Akademien i hvart fall bestämmes.

Akademien medgaf, att hr Montelius må i sitt inträdestal, som nu skall läggas under pressen, vidtaga de förändringar, som han funne nödiga med anledning af i senare tid gjorda undersökningar och upptäckter.

Nationalmusei konstsamlingars nämnd hade inbjudit Akademien att genom af henne utsedda ombud, till det antal Akademien behagar bestämma, deltaga med Nationalmusei nämnds ledamöter och suppleanter i utarbetande af förslag till väggmålningar i Nationalmusei trapphus. På hemställan af hr friherre De Geer beslöt Akademien att låta sig för detta ändamål representeras af sin Sekreterare.

Till Beskowsk stipendiat utsågs docenten vid Lunds universitet dr Pontus Fahlbeck.

Akademiens statuter. Hr Carlson hemställde om icke Akademien, då den 20 mars enligt de nuvarande statuten är hennes högtidsdag, ville taga i öfvervägande, huru förslag till nya statut skall åstadkommas. Riksantiqvarien anmärkte, att ett förberedande steg redan blifvit taget genom Akademiens beslut, att en öfversigt af de under tidernas lopp af Akademien beslutade ordningsstadgarne skulle uppgöras. Hr Carlsons hemställan bordlades.

Statssamlingarna. För Akademien uppvisades en synnerligen väl arbetad och fullständigt bevarad flintdolk, tillhörig Uddevalla museum. Akademien medgaf, att underhandlingar må inledas rörande inköp af denna dolk för Statens Historiska Museum.

Akademien medgaf, att en i museets magasin befintlig, ofullständig och illa skadad bronsbuckla, funnen inom grefskapet Holsteinburg, på Seland, och till museet inkommen med framl. provincialläkaren dr C. O. Ekmans ena samling, må öfverlemnas till Oldnordisk Museum i Köpenhamn, hvarest återstoden af fyndet förvaras.

Fasta fornlemningar. Akademien beslöt antaga ett af ingeniören A. Friberg gjordt anbud att taga, för uppställande i Statens Historiska Museum, en afgjutning af den s. k. Rökstenen i Östergötland, under förutsättning att kostnaderna för afgjutningens verkställande icke öfverstiga 500 kr.

Medaljförslag. Ett af gravören A. Lindberg inlemnadt förslag till medalj öfver dr Charles Dickson godkändes.

K. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens täflingsämnen för år 1885.

K. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien, som under innevarande år icke mottagit någon täflingsskrift, utsätter för det ingående täflingsåret förslagsvis följande ämnen som anvisning för dem, hvilka önska utarbeta och till Akademiens pröfning inlemna någon afhandling:

1:o. *I fornkunskap, språk, historia och geografi.*

1) Utredning af förhållandet mellan de tre stora förhistoriska kulturperioderna samt mellan den äldre och yngre jernåldern i Norden, särskildt med afseende på frågan om förnyade invandringar.

2) Undersökning af förhållandet mellan de gallisk-brittiska, romerska och germaniska kulturerna i Frankrike och Stor-Brittanien, med särskildt afseende fäst vid frågan om nationalitetens inflytande på kulturutvecklingen.

3) Etymologisk undersökning af ortnamnen i Sverige eller inom någon del af landet.

4) Historisk framställning af det svenska bruket att med anvisning på viss jord, grundskatt, tionde m. m. betala tjenster till kronan.

5) Framställning af Skånes sammansmältning med Sverige under 1600-talet.

6) Svenska handeln i senare hälften af 1700-talet.

Akademien mottager äfven afhandlingar, efter de täflandes fria val, i andra ämnen, upplysande fäderneslandets historia, geografi, lagstiftning och lagskipning, handel, seder och lefnadssätt, kyrkans, vetenskapernas, konstens och undervisningsväsendets historia — intill 1818.

För en godkänd afhandling i något antiqvariskt eller historiskt ämne utfäster Akademien en prismedalj af guld om *tretiosex* dukater jämte det författararfvode, som af Akademien bestämmes.

2:o. *I inskrifts- och sinnebildskonsten.*

Förslag till inskrifter å monument samt inskrifter och sinnebilder å minnespenningar öfver märkvärdiga händelser i Sveriges historia, öfver dess konungar, drottningar och öfriga medlemmar af konungahuset samt öfver enskilda personer, som vunnit ryktbarhet och gjort sig af fäderneslandet berömligen förtjente — allt efter författarens eget val, med förbehåll att förslagen upptaga både monumentinskrifter och minnespenningar.

Prisbelöningen för en godkänd afhandling i inskrifts- och sinnebildskonsten är en guldmedalj om *tolf* dukater.

Täflingsskrifterna, författade på latin, svenska eller något annat af de lefvande, allmännast kända språken, med ätecknadt valspråk och förseglad namnsedel, böra vara inlemnade till Akademien eller hennes sekreterare före den 20 januari 1885. Särskildt erinras, att äfven skrifter, som icke kunna belönas, böra i Akademiens förvar qvarstanna.

Det nya svenska runverket.

Den rikedom af runstenar, som finnes i Sverige har gjort det till en oafvislig pligt för den svenska forskningen att åt dem egna uppmärksamhet samt göra de upplysningar de kunna meddela rörande vårt äldre språk samt våra fäders sed och smak, tillgängliga i vidsträckta kretsar. Gång efter annan har man ock publicerat antingen i bild eller i text alla för tillfället kända runstenar.

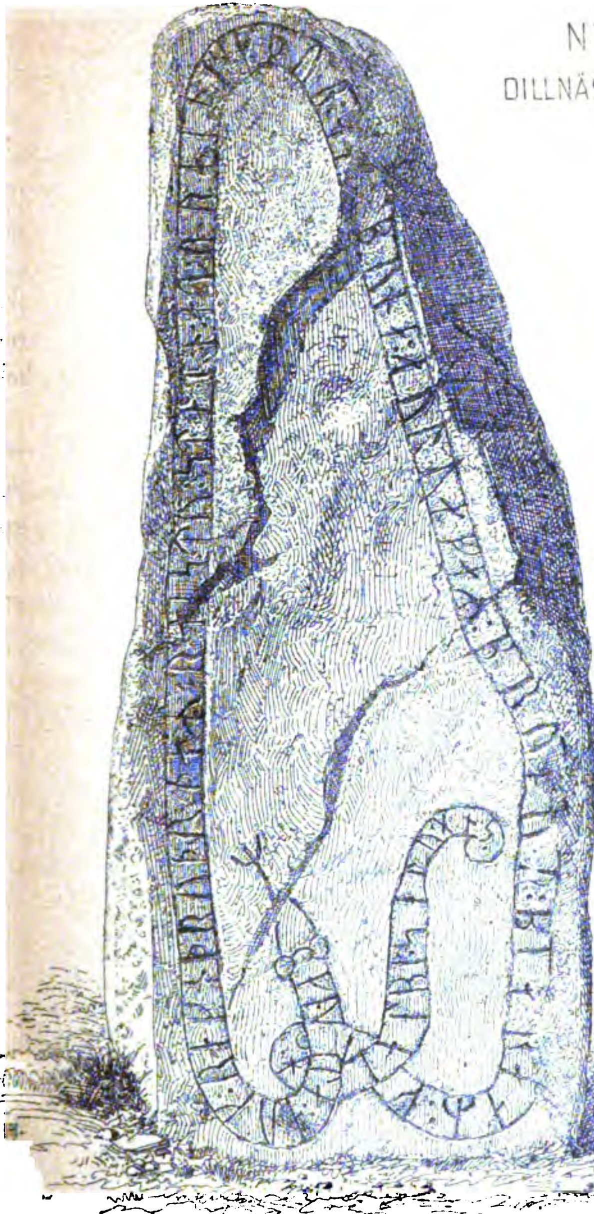
Den första samlingen, återgifvande runstenarne i träsnitt, af k. Antiqvitets-Collegium under åren 1669—1693 besörjda, utgafs år 1750 under namnet *Bautil.* Teckningarna äro temligen groft utförda och afseende är i allmänhet icke fäst vid de små variationer i runornas form o. s. v., som synnerligen ofta förekomma, men i hufvudsak äro dessa teckningar utmärkta genom synnerlig trohet.

J. G. Liljegren utgaf år 1832 sin *Runlära,* år 1834 sina *Runurkunder.* Hans uppgift var att gifva en öfversigt af hela det kända runmaterialet. Sjelfständig runstensgranskning har han icke utfört, men hela det honom bekanta materialet har han i sin handbok gjort på ett ganska beqvämt sätt tillgängligt, under ständigt angifvande af sina källor. Inskrifterna äro ordnade topografiskt, hvilket är synnerligen lämpligt, men dess värre

har uppöfver den topografiska fördelningen satts en högre, efter flockar. Flock 1 t. ex. upptager 'runor på otillhuggna, vid vägar och ute på fria fältet resta hällar', flock 2 'runor på tillhuggna stenar, stälda vid grafvar på kyrkogårdar', flock 3 'runor på korsformigt huggna stenar', flock 4 'runor på vanliga fyrkantiga, huggna griftstenar, lagda öfver grafvar.' Indelningsgrunden är i allmänhet svag och besväret, som denna anordning vållar den studerande är ytterligt. För att få kunskap om en orts runskrifter måste man gå igenom numrerna i den ena flocken efter den andra. Texten är ej heller alltid att lita på.

R. Dybeck började utgifva en samling af svenska runurkunder, men han hann icke med mera än ett enda landskap. Mot hans plan kan anmärkas, att han ej upptog i sin samling annat än de nu i behåll varande, af hvilka flere vore på 1600-talet eller ännu när Liljegren skref okända, under det mången sten, som Liljegren beskrifvit efter tidigare anteckningar sedan dess försvunnit. Under det Bautil gaf en öfversigt af de runstenar, som voro kända vid utgången af 1600-talet och Liljegrens samling upptog alla på hans tid bevarade eller från förra tider kände runskrifter och således hvardera samlingen eftersträfvade fullständighet, lemnade Dybeck å sidan allt det material, som var kändt på t. ex. Liljegrens tid, men sedan försvunnit. För att få en fullständig öfversigt af det kända svenska runmaterialet kunde man derföre aldrig nöja sig med Dybecks samling, utan måste ständigt gå tillbaka till Bautil och Liljegrens runurkunder.

Men Dybecks verk hade fel icke allenast i planläggningen, utan ock i utförandet. Hans bilder äro f r små för att kunna hafva verklig trohet mot originalet, de äro dessutom för slarfvigt ritade, för att kunna a -vändas. Der olikhet finnes mellan Bautils och Dybec s

NYBLE

DILLNÄS DAGA, SÖD.

1/6

teckningar af samma sten, kan man nästan taga för gifvet, att den äldre teckningen, tillkommen under ett tidehvarf, som icke egde vår tids kritiska lynne, ändock är den bättre. Till denna brist på noggrannhet i teckning bidrog utan tvifvel den förlamning, som träffat Dybecks högra arm, och den deraf följande nödvändigheten att i alltför många fall lita på teckningar, lemnade af personer, hvilka till deras utförande saknade kompetens.

Nyttan af Dybecks verksamhet för runstudiet motsvarar således ingalunda det intresse, hvilket han egnade detta arbete. Dess frukt inskränkte sig till den uppmärksamhet, som genom hans ständiga resor riktades på runstenarne, en uppmärksamhet, som utan tvifvel bidragit till deras bevarande.

Intet af de föregående arbetena hade således gjorts öfverflödigt, derest Dybeck hade fullbordat sitt verk.

Behofvet att få ett mönstergillt arbete öfver våra runstenar har länge varit kändt. Hvad vi behöfva är ett arbete, som upptager alla kända runskrifter, vare sig de äro nu bevarade eller ej. Hvar runskrift bör återgifvas i bild på ett sätt, som tillfredsställer nutidens kritiska fordringar. Bautil har bara bilder, ingen text, Liljegren har bara text, inga bilder, Dybeck har både bilder och text, men texten innehåller icke den kritiska behandling af runskrifterna, som erfordras. Det slutliga verket måste äfven i afseende på texten blifva fullgodt, efter vår tids kraf.

För att utgifva ett sådant verk erfordras dels lämpliga personer till att uppsöka, undersöka och afbilda runstenarne, ty detta är ännu nödigt med afseende på de flesta. Vidare behöfs det penningar, ty kostnaderna för ett sådant verk äro ansenliga. Slutligen behöfes en praktisk plan, så att utgifvandet snart skall kunna börjas och fortsättas utan afbrott.

Tack vare den Bergerska donationen har möjlighet nu blifvit beredd att utföra detta maktpåliggande arbete. Akademien har tillsvidare för ändamålet anslagit en summa af 7,500 kr., att utgå med 1,500 kr. under hvart af de fem närmaste åren. Det är meningen, att en del af årsanslaget skall användas till uppsökande och kopierande, medels teckning, afklappning eller fotografering, af runstenar, att en annan del skall användas för utarbetande af plancherna.

Jag hoppas, att det icke skall dröja synnerligen länge, innan det första häftet af det nya verket kan lemnas i allmänhetens händer. Sådana mått och steg äro vidtagna, att hvart landskaps runskrifter kunna utgifvas för sig, hvadan man icke behöfver skjuta upp med början af publicerandet till dess man hunnit undangöra ett ansenligt förberedande systematiskt arbete. Men om hvart landskaps runskrifter göras till föremål för egen publikation och vidare tvänne landskaps runstenar kunna utgifvas samtidigt, om man så önskar, kan man icke för hela landet, i hela det stora arbetet införa en fortlöpande nummerföljd, såsom Göransson gjort i Bautil och Liljegren i sina Runurkunder, utan det blir nödigt att låta hvart landskap få sin egen nummerföljd. Detta utgifningssätt medför ock den fördelen, att den, som i främsta rummet intresserar sig för sin orts fornlemningar, kan köpa den del, som innehåller runskrifterna från hans landskap, utan att dermed förpligta sig till att inköpa hela det stora verket.

En enda olägenhet medför detta utgifningssätt, men den är ej stor, kan framför allt icke uppväga fördelarne. Då man vill citera ett arbete af detta slag, vinnlägger man sig om största korthet. Då man vill hänvisa till *Bautil* sker detta vanligen med ett B, till Liljegrens *Runurkunder* med ett L, till Worsaaes planschverk öfver fornsaksmuseet i Köpenhamn med ett W, till Montelii

atlas *Svenska fornsaker* med ett M, till Ryghs *Norska Oldsager* med ett R. Efter hvar sådan bokstaf tillägges endast en siffra, angifvande den figur eller det nummer i boken, till hvilket man vill hänvisa.[1] Äfven innan någon titel blifvit fastståld för det svenska runverket, kan man med trygghet antaga, att det skall komma att citeras just under den benämningen och att man således skall beqvämligen kunna hänvisa till det med SR. Efter denna signatur är det icke nog att angifva endast en siffra, utan man bör ock angifva landskapsnamnet i förkortning, t. ex. ett Söd. för Södermanland, ett BL för Bohuslän, ett Bl för Blekinge o. s. v.

För öfrigt föreställer jag mig, att när det hela blifvit fullbordadt d. v. s. sedan alla svenska landskaps runskrifter blifvit publicerade, kommer en för dagligt bruk afsedd handbok, motsvarande Liljegrens *Runurkunder* att utgifvas, i hvilken samtliga runskrifter kunna sammanställas i en enda nummerföljd, till lättnad vid citats anbringande.

Jag nämnde, att det ännu fordras uppsökande af runstenar och deras afbildande. Snart sagdt årligen upptäckas nya runstenar, man behöfver kontrollera, om någon i senare tid försvunnit, framför allt är det nödigt, såsom redan blifvit nämndt, att få trogna afbildningar, som kunna läggas till grund för figurerna. Strängt taget behöfver hvart område besökas två gånger, innan man kan våga utgifva dess runstenar. Första gången mera en rekognosceringsresa, den andra gången den slutliga, grundliga forskningsresan. Genom en resa, afsedd att uppsöka fornlemningarna i en ort, riktas på dem större uppmärksamhet än som tidigare kommit dem

---

[1] Dybecks runverk plägar citeras med Dyb., men citat äro i detta afseende besvärliga, alldenstund Dybeck utgifvit dels två skilda runverk, dels en antiqvarisk tidskrift Runa, i två olika serier, hvadan alltid ett förklarande tillägg måste göras.

till del och i följd deraf uppkommer i de flesta fall, efter resans slut, en efterskörd, som om områdets runstenar blifvit redan efter ett första besök publicerade, måste utgifvas som ett supplement, hvilket alltid är obeqvämt. Emellertid hafva i de flesta af våra landskap under de senaste åren ett systematiskt uppsökande af de fasta fornlemningarna pågått, och som sådana fortfarande skola företagas, kunna i allmänhet rekognosceringsresorna för specielt runstenarnes skuld undvaras, och i stället krafter och kostnader koncentreras på de slutliga afteckningsresorna. Då runverket utgifves landskapsvis, vinnes tid, ty så snart materialet blifvit sammanfördt för ett landskap kan man utan vidare uppskof skrida till dess publicerande. Skulle utgifvandet ske i en stor följd, kan man icke gerna börja hvar som helst, utan antingen i en af rikets ändar, den norra eller den södra, eller ock, såsom hittills skett, med ett särskildt med afseende på runstenarne så framstående landskap som Uppland. Under sådant förhållande hade det blifvit nödvändigt att derest icke rekognosceringsarbetet blifvit gjordt, planmessigt anordna det samma under en föregående årsföljd, derefter låta afteckningsarbetet fortgå i en strängt bunden form, från härad till härad, från landskap till landskap. Men de personliga krafter, som kunna användas för detta arbete äro ganska få, och det skall helt visst stundom visa sig alldeles omöjligt att finna just för det område, som skall rekognosceras eller definitivt undersökas, lämplig person.

Innevarande år undersökas runstenar på Öland af docenten Sven Söderberg och i Södermanland af lektor Sten Boye. Rekognosceringar företagas i Småland af agronomen C. F. Nordenskjöld. Hr Boye erhöll år 1882 det Sederholmska inrikes resestipendiet för att företaga runforskningar i Södermanland. Förlidet år liksom inne-

varande år har han af den Bergerska donationens räntemedel erhållit anslag för att fortsätta dem. Docenten Söderberg, som delar sin uppmärksamhet mellan runstenarne och öfriga fasta fornlemningar, har fått anslag af de medel, som af Kongl. Maj:t och Riksdagen blifvit ställda till Akademiens förfogande för att uppsöka och beskrifva landets fornminnen.

Som sålunda det mesta arbetet hittills blifvit utfördt i Södermanland, är det utan fråga lämpligast att börja utgifvandet med detta landskap. En bestämd följd har ock blifvit antagen för resorna i landskapet, så att man vid utgifvandet kan gå från öster till vester.

Bautils och Dybecks afbildningar i *Sverikes Runurkunder* äro föga mera än konturteckningar af stenarne, å hvilka slingan med dess runor tecknats; det hela i mycket liten skala. Detta förfaringssätt är olämpligt. Afbildningarna böra vara större, så att detaljerna af slingan och af runorna, hvilkas form stundom varierar, kunna framträda. Det hör ock till, att låta stenens karaktär, dess skrofligheter och uppkomna skador framstå så tydligt som möjligt, alldenstund detta måste inverka, i tvifvelaktiga fall, på bedömandet af runskriften. Konturteckningen låter hvar runa framträda lika skarpt på hvar runsten, under det i verkligheten somliga stenar hafva mycket djupa och tydliga, andra hafva grunda och svårtydda runor. Äfven denna skiljaktighet bör framträda, om arbetet skall kunna anses motsvara verkligheten. I texten måste naturligtvis framhållas, huru den, som studerat runstenen, anser att skriften bör läsas i alla de fall, då en bestämd åsigt är möjlig.

Af reproduktionssätt måste man välja det, som kan göra framställningen icke blott korrekt, utan äfven behaglig för ögat och framför allt bör det sätt föredragas, som låter arbetet gå genom så få händer som möjligt, då hvar ny persons arbete bereder en ny möjlighet af

misstag. Ritare och träsnidare hafva i Stockholm under årens lopp vunnit en stor färdighet i återgifvande af arkeologiska föremål och ett väl utfördt träsnitt gör alltid ett godt intryck. Men träsnitten hafva en dubbel olägenhet. Dels kräfva de arbete af tre olika personer: först den som lemnar teckningen af runstenen vare sig i fotografi, afklappning eller blyertsteckning, för det andra den, som med blyerts öfverflyttar teckningen på trästocken, i tredje rummet den, som genom skärning gör stocken användbar för tryckning. Dels äro kostnaderna stora: tecknare, träsnidare och tryckare skola hafva sitt arbete betaldt. Träsnitt äro ock i allmänhet dyra; dessutom då en stock kan spricka och då en stock genom flitigt användande småningom nötes, bör af hvar stock på galvanisk väg en kliché tagas, hvilket ökar kostnaden.

Derföre är etsning vida att föredraga. Arbetet förlägges, sedan originalritningarna aflemnats, på två händer, tecknarens och tryckarens, och utförandet blir mycket billigare. Men här mötte en svårighet. Under det ritning på trä och xylografi utfördes af skickliga personer, har etsningen i Sverige under senare tider varit en mycket försummad konst. Dock har hr R. Haglund, som i många år för Akademien utfört träsnittsritningar, öfvat sig i etsningskonsten, hvarom, bland annat, hans vackra etsningar öfver Varnhems cistercienserkyrka vittna. Han har ock börjat utföra etsningar af runstenar efter det material, som hr Boye stält till hans förfogande. Jag har blifvit satt i tillfälle att här meddela den första profplanschen, som han utfört för det blifvande runverket.

I Norge och Danmark hafva sedan länge stora verk öfver hvartdera landets runskrifter varit under arbete. Sverige kan nu ställa sig vid deras sida, genom att fortsätta det ärliga arbete, som 1600-talets fornforskare började.

Hans Hildebrand.

Lifrust- och klädkamrarne.

Då den underdåniga framställning, som Akademien år 1880 gjorde angående ofvannämnda samlingar, en och annan gång blifvit på ett skeft sätt framställd, anser Red. det lämpligt att här aftrycka densamma.

S. A. K.

År 1866 inflyttades Lifrustkammaren i Nationalmuseibyggnaden. Redan år 1863 hade Eders Kongl. Maj:t i nåder bestämt, att Klädkammaren skulle inrymmas i samma byggnad.

Åt den senare var från början lokal bestämd i museets bottenvåning, som var upplåten åt Statens Historiska Museum, och framgår deraf, att Klädkammaren redan då ansågs böra sättas i sammanhang med det Historiska museet. År 1866 ordnades också en del af klädkammaren i en af de för Statens Historiska Museum upplåtna salarne, men flyttades snart derifrån och uppsattes jämte den återstående delen uti ett rum i museibyggnadens öfversta våning. Att äfven Lifrustkammaren ansågs böra sättas i sammanhang med det historiska museet framgår af Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 26 oktober 1866, som bestämmer, att de samlingar, som inrymdes i Nationalmuseum, skulle bilda två afdelningar, nämligen I. Konstafdelningen och II. Historiska afdelningen, till hvilken senare skulle räknas A Statens Historiska Museum, B Myntkabinettet och C Lifrustkammaren med dess förråd.

Genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga stadga af den 31 december 1866 bestämdes, att vården om Lifrustkammaren och de med denna förenade samlingarna skulle öfverlemnas åt intendenten för den i museibyggnaden förekommande konstsamlingen, men det säges der uttryckligen att denna anordning skulle gälla »tills vidare».

Således infördes ett provisoriskt skick, som sedan dess fortfarit.

Emellertid funno sig de till afgifvande af förslag rörande lönereglering m. m. för Nationalmuseum i nåder förordnade kommitterade föranlåtna att i sitt den 19 december 1878 afgifna underdåniga utlåtande yttra följande. »Den befattning med Lifrust- och Klädkamrarna, hvilken sålunda endast tillsvidare åligger intendenten vid Nationalmusei konstafdelning, gifver komitén anledning att taga i öfvervägande, huru hädanefter, med den förändrade organisation af styrelsen för konstafdelningen, komitén här ofvan föreslagit, bör med Lifrustkammaren och tillhörande samlingar förhållas. De till dessa hörande föremål, som bestå hufvudsakligen af klädedrägter, vapen, rustningar m. m. från äldre intill senaste tiden, ega samtliga, med undantag af en del der jämväl befintliga konstindustriföremål, endast ett rent historiskt intresse och hafva intet gemensamt med konstafdelningen. Då nu Staten i sitt Historiska museum redan eger en inrättning, som just har till ändamål att samla, ordna och förvara föremål af sådan beskaffenhet, hafva enligt komiténs åsigt Lifrust- och Klädkamrarnes samlingar, med nyssberörde undantag, sin rätta plats uti nämnda museum, hvarest de ock bäst fylla det med dem afsedda ändamål — — — Utom den fördel, som en dylik anordning skulle medföra, nämligen att föremål af enahanda art sålunda komma under en och samma förvaltning till gagn för det hela, blefve ock genom ökadt utrymme inom konstafdelningens lokal möjlighet beredd för denna afdelning till komplettering och utvidgning af dess konstsamlingar genom införlifvande i dem af sådana staten tillhöriga för närvarande å flere af de kongl. slotten förvarade konstalster, som äro mest förtjenta att för en större allmänhet göras tillgängliga.»

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer komitén, att, med upphörande af intendentens vid nationalmusei konstafdelning befattning vid Lifrust- och Klädkamrarna till de delar, som icke anses böra med konstafdelningens samling af konstindustriföremål förenas, vården af och inseendet öfver Lifrust- och Klädkamrarnes samlingar, med nyssnämnda undantag, må med vården af Statens Historiska Museum förenas.

Då den af Eders Kongl. Maj:t äskade och af riksdagen beviljade nya staten för nationalmusei konstsamlingar och de vid desamma anställda tjenstemännen, enligt hvilken stat konstsamlingarnes föreståndare icke har någon befattning med Lifrust- och Klädkamrarne, träder i verket med den 1 januari 1881 och då förre intendenten vid konstsamlingarna, hofintendenten m. m. Boklund, som årligen erhållit uppdrag att hafva vård om och inseende öfver Lifrust- och Klädkamrarna den 9 innevarande månad aflidit, och då således just nu en förändring med afseende på dessa samlingars vård synes vara af sakförhållandena påkallad, får Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien, i öfverensstämmelse med löneregleringskomiténs utlåtande och i konseqvens med bestämmelserna i Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 11 december 1863 och den 30 oktober 1866, i djupaste underdånighet anhålla, att Lifrust- och Klädkamrarna må från och med början af år 1881 förenas med Statens Historiska Museum och sålunda ställas under Akademiens inseende och vård, med bibehållande af de anslag till arfvoden, löner och samlingarnes underhåll, som blifvit för år 1881 bestämda eller 3,600 kronor, af hvilka 900 kronor blifvit anvisade å riksstatens fjerde samt 1,700 kronor å riksstatens åttonde hufvudtitel och de återstående 1,000 kronor antagits kunna erhållas genom anvisande af en tredjedel af de vid nationalmuseum inflytande förevisningsmedel, hvilken slutnämnda summa

af Eders Kongl. Maj:t ansågs böra utgå för Lifrust- och Klädkamrarnes behof, så länge dessa samlingar förblifva inrymda i Museibyggnaden.

Någon annan lokal för dessa samlingar finnes ännu icke upplåten, men Akademien anser sig böra i underdånighet framhålla behofvet af anskaffande af en sådan, dels för dessa två samlingars egen skuld, dels för beredande af ökadt utrymme för konstsamlingarna, dels derföre att, enligt Akademiens förmenande, i den nya lokalen, så snart en sådan af lämplig beskaffenhet erhållits, borde med fördel kunna inrymmas den moderna afdelningen af Statens Historiska Museum, hvilken afdelning der skulle förenas med Lifrust- och Klädkamrarne till ett helt, som ordnadt efter vår nyare historias tidehvarf, skulle visa den svenska kulturens utveckling under de senaste århundradena och göra den svenska allmänheten mera förtrolig med våra stora minnen och med de omgifningar, i hvilka våra konungar och i allmänhet våra framstående män verkat. Så mycket mera anser sig Akademien böra i underdånighet framhålla detta behof af en ny lokal, som genom öfverflyttande dit af den moderna afdelningen af Statens Historiska Museum, utrymmet i den för detta upplåtna lokalen skulle blifva tillräckligt för inrymmande och utvecklande af de rika samlingarna från medeltiden och den förhistoriska tiden, hvilka redan nu delvis, af brist på utrymme, icke kunna så ordnas och göras för forskarne och för allmänheten så fruktbärande som tillbörligt är.

Löneregleringskomitén har i underdånighet framhållit, att en del i Lifrust- och Klädkamrarne förvarade föremål lämpligast borde förenas med en konstindustriel samling. Akademien, som finner, att icke allenast vissa föremål, som nu äro införlifvade med de två ifrågavarande samlingarna, skulle hafva sin rätta plats i ett konstindustrimuseum, utan att andra rätteligen tillhöra

museet för allmän etnografi, andra åter, som äro uteslutande af tekniskt intresse, borde förenas med det nyligen bildade artilleri-museet, får slutligen i underdånighet hemställa, för den händelse Lifrust- och Klädkamrarne förenas med Statens Historiska Museum, om nådigt bemyndigande att till Eders Kongl. Maj:t inkomma med underdånigt förslag rörande de i Lifrust- och Klädkamrarne befintliga föremål, hvilka helst böra till andra Statens samlingar öfverlemnas.

Vitterhets, Historie och Antiqvitets Akademien framhärdar med djupaste vördnad, trohet och nit.

Stormäktigste Allernådigste Konung
Eders Kongl. Maj:ts
o. s. v.

Hans Forssell

H. Hildebrand.

Stockholm den 14 December 1880.

Åldriga fornlemningar i Syrien.

Engelsmannen Fergusson har genom ett större arbete gifvit i den arkeologiska terminologien burskap åt ordet *rude stone monuments.* Fransmännen kalla dem *monuments mégalithiques.*

Det senare betyder helt enkelt monument bildade af stora stenar. I den engelska termen tillägges en antydan om en annan egenskap hos ifrågavarande minnesmärken, att stenarne icke blifvit tillhuggna eller i allmänhet icke fått någon strängt regelbunden form. Minnesmärken af denna art förekomma inom vidsträckta områden: i Sverige hafva vi gånggrifter, dösar, stenrösen, resta stenar, runstenar, stenkretsar o. s. v. Det är full-

komligt rätt att afhandla dessa minnesmärken såsom utgörande en stor grupp, karakteriserad genom frånvaran af den finare behandling, som folk på en högre kulturgrad gifva åt sina monument. Men man har i utlandet begått ett misstag, när man låtit denna grupp representera icke ett gifvet kulturtillstånd, utan en gifven period eller en gifven nationalitet. Man har utan fog tagit för gifvet, att mellan alla minnesmärken af detta slag finnes ett sammanhang, man har, efter mer eller mindre noggrannt sammanställande af dessa minnesmärken i de olika landen, talat om vandringarna af det folk, som uppfört *les monuments mégalithiques.* Jag säger alla sådana teorier vara utan fog uppgjorda, emedan dessa stundom mycket väldiga minnesmärken äro framkallade af en egenskap, som finnes hos menniskoslägtet hvarhelst dess utveckling är normal och som således icke kan hänföras till ett enda folk. Liksom barnet i dess tidigare år gerna gör sin personlighet gällande genom att framkalla buller, så hafva folken allestädes och i alla tider, så snart de icke befunnit sig på den allra lägsta graden af odling, sökt genom uppförande af stora monument göra det, som de ville hedra, märkbart för everldliga tider. Skada blott, att så många af dessa med synnerlig möda uppförda vårdar genom bristen på skriftliga upplysningar ej längre kunna bringas i sammanhang med det, som de voro ämnade att föreviga.

Det har länge varit kändt, att megalitiska monument, af den enkla art, som utmärker en tidig civilisation, förekomma i Palestina. Inom detta land hafva under de senare åren omfattande undersökningar företagits tack vare den genom enskildes sammanskott bildade *Palestine exploration fund.* En af dennes stipendiater, ingeniörkaptenen C. R. Conder har förlidet år under titel *Heth and Moab* redogjort för en del af sina undersökningar, verkställda under loppet af åren 1881

och 1882. Två af kapitlen i denna bok, kallade *rude stone monuments* och *Syrian dolmens* innehålla upplysningar, som kunna intressera äfven vänner af svensk fornforskning.

Att megalitiska monument funnos i Syrien var, såsom redan blifvit nämndt, af gammalt bekant. De omtalas af Irby och Mangles, Finn, Stanley, Tristram och andra tidigare författare om Fenicien, af Palgrave för Arabien, af löjtnant Welstead för landet vid Röda Hafvet; Sinaihalfön har stenkretsar, som man hänfört till förhistorisk tid.

Inga dösar, resta stenar eller stenkretsar hafva, trots omfattande undersökningar, upptäckts i Judeen. Möjligen finnes en stenkrets i Samarien. I nedre Galileen finnes en dös, öfre Galileen kan uppvisa fyra. Vester om Tiberias finnes en stenkrets, mellan Tyrus och Sidon en krets af resta stenar. Vid Tell el Kaby, en af Jordans källor, finnes en grupp af basaltdösar, vid Kefr Wål, norr om Sûf, nära Jeråsh i Gilead, finnes en annan flock, mycket stor. Vid Ammån finnas flere vackra dösar och väldiga resta stenar, öster om Damiehs vad, vid sidan af vägen till es Sald förekommer en annan ansenlig grupp. Men om man skulle räkna samman alla dessa minnesmärken torde summan dock blifva mindre än talet på de megalitiska minnesmärkena i Moab, hvarest 700 anträffades vid undersökningarna år 1881. Af dessa blefvo 200 mätta, tecknade och i detalj beskrifna, de vigtigaste fotograferades.

Man har ansett de olika slagen af minnesmärken i Palestina tillhöra olika stammar och områden. De senaste undersökningarna hafva dock lagt i dagen, att rösen, dösar, kretsar och resta stenar förekomma om hvarandra å samma fornlemningsplats.

Det feniciska monumentet, strax i söder om det i Nya Testamentet omnämnda Zarepta, såsom nyss nämndes,

isoleradt, bildar en fyrkant. Ursprungligen bestod det af sexton stenar, sex i hvardera långsidan; tio äro qvar i upprest ställning, två ligga nedfallna. Stenarne, något bearbetade genom huggning, men långt ifrån regelbundna, äro 4—6 fot höga. Afståndet mellan stenarne varierar mellan 6 och 9 fot. I midten af monumentet finnes en fördjupning. Folket i orten vet berätta, att sexton män under pågående skördarbete genom en profets förbannelse förvandlats till sten.

Vid Tell el Kaby finnas flere basaltdösar å en mellan två vattendrag framspringande basaltklippa. Den största dösen har en taksten, 5 fot lång, 3 fot bred; sidostenarne äro låga, så att takstenens öfre yta icke ligger mera än 2 fot öfver marken. På takstenen finnes nära ena ändan en grund skålformig fördjupning. Kring en dös ses lemningar af en stenkrets. En annan har horisontelt lagda sidostenar. Sjelfva klippan är nästan alldeles kal, men utsigten är storartad. Man ser derifrån Hermon och korsfararfästet vid Banias, Tell el Kabys ståtliga terebintlund, norrut Libanon, vesterut den Galileiska bergshöjden, söderut Jordans dal. Det är regelbundet, säger Conder, å sådana ställen, nära klara strömmar, med vidsträckt utsigt, som man finner de stora dösgrupperna i Syrien.

Vid Hajâret en Nasâra, i vester om Tiberias, förekommer en krets, tio steg i tvärmått, af ohuggna basaltblock; det största kallas Christi bord. Den nuvarande traditionen förlägger, i strid mot den evangeliska berättelsen, det underbara bespisandet af 5,000 män till detta ställe. Det s. k. bordet ödelägges småningom af ryske pilgrimer, hvilka knacka af skärfvor som dyrbara minnen af deras vallfärd.

I söder om Jabbok, vid vägen mellan Dâmiehvadet och Sâlt, upptäcktes år 1817 tjugosju dösar. En sidosten i hvar uppgifves hafva ett hål.

Vid Rabbath Ammon upptäcktes år 1831 både dösar och resta stenar. En dös kallas i berättelsen en halfdös. Takstenen, 13 fot lång, 11 fot bred, sluttar åt öster. I vester uppbäres den af en 6 fot hög, 5 fot bred sten och en sidosten finnes på norra sidan. I midten af takstenens öfre yta finnes en insänkning, omkr. 2 fot i tvärmått och några tum djup; flere kanaler, skärande hvarandra, gå till denna från den högsta kanten af stenen. Dessutom finnas två större och nio mindre skålformiga fördjupningar, somliga förenade af kanaler. Två sådana fördjupningar finnas på bara klippan invid dösen. Dösens hällar äro af kalksten och äro $1^1/_2$—2 fot tjocka; de visa intet spår af bearbetning.

I nordost från Ammån ligger en fallen sten, som haft en höjd af 12 fot, med en bredd af $6^1/_2$ och en tjocklek af 2 fot. På sidan finnes en skålformig fördjupning af 9 tums djup. Den synes hafva stått på en stenfot.

Mellan Ammån i norr och Heshbon i söder finnas inga minnesmärken af detta slag. I Wådy Hesbån förekomma dösar i stor mängd. På en höjd i vester från Heshbon ligger ett skadadt röse af 15 fots tvärmått. Det tyckes hafva varit omgifvet af en krets af två fot höga stenar. Många skålformiga fördjupningar finnas rundt omkring i klippan. Längre ned finnes på sluttningen lemningar af två murar, 8 fot från hvarandra. Nedanför förekomma 27 dösar af olika storlek. Än har takstenen, än bergytan vid sidan skålformiga fördjupningar.

En dös finnes på Nebo berg, nordvest från toppen. Takstenen var mycket tjock, men högsta höjden var ej mera än 5 fot öfver marken. På södra sluttningen af berget förekommer en cirkelformig mur, 250 fot i diameter, 12 fot tjock, sammansatt af små stenar.

Söder om Nebo öppnar sig en dal, i hvars öfre del finnes en oval stenmur, kallad Hadâniah (grafven), 250 fot i den större diametern, med murar af omkr. 40 fots tjocklek, bildade af stenar, 2 fot i tvärmått. Det inre är deladt i två olika delar af en 6 fots tjock stenmur. På sydöstra sidan finnes en graf, omsluten af en modern arabisk stenkrets; å ena sidan finnes en trilit, bildad af två fotshöga ståndare och en täcksten. På denna lågo offer: små kopparmynt, ett knifblad och krukskärfvor.

I närheten finnas i stort antal dösar, af hvilka 150 blifvit uppmätta. De sägas aldrig hafva varit skylda af hög eller röse och ligga på bara klippan. Flere hafva i det inre en golfsten: en sådan har en skålformig fördjupning. På några ställen finnas stora triliter ställde, tätt intill hvarandra i rader.

I Jordandalen finnes på höjdens lägre utsprång, mellan Wâdy Hesbân och höjderna öster om Kefrein, på en sträcka af två mil, [1] omkring 300 små dösar. På ett ställe fanns en rest sten, omkring denna och mången af dösarna har funnits en stenkrets.

Vid Minyeh finnes sju minnesmärken af eget slag, men illa skadade. Den bäst bevarade har en kubisk midtsten, $3^1/_2$ fot hög, omgifven af en cirkelformig, 4 fot tjock stenmur. I öster stöter intill denna en rund stenkrets af 30 fots tvärmått. Österut finnes Hajr el Mansûb, en rest sten, 8 fot hög, med rundad topp. Tvärt öfver ena sidan går en ränna. Några af stammarne i trakten hafva ristat in sina märken på stenen. (Forts.)

[1] Alla mått i denna uppsats äro engelska.

Stockholm 1884. Kongl. Boktryckeriet.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens
MÅNADSBLAD.

REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.

148—150. 1884. April, Maj och Juni.

Åldriga fornlemningar i Syrien.

(Forts.)

I sydvest om Hajr Mansûb ligger en kulle med märkliga fornminnen. På toppen stå tre resta stenar, den största 6 fot hög, omgifna af en stenkrets, 15 steg i diameter. Kring kullen finnes en annan krets, bildad af resta stenar af 3—6 fots höjd; kretsens diameter är 900 fot. Österut funnos flere rader af resta stenar. En fyrkantig inhägnad synes hafva omslutit det hela. På höjderna i norr och öster finnas åtminstone 150 dösar och ännu flere resta stenar.

Norr om Ayûn Mûsa förekomma i två grupper minnesmärken, som kallas af Araberna seråbit. Den ena gruppen består af 12, den andra af 24 stenpelare. Hvar pelare är 3—8 fot hög samt har en vidare bas, huggen ur samma stycke.

I närheten af dösar förekommer vanligen ett mer eller mindre utrifvet röse, liggande på berget. Rösena synas aldrig innesluta grafkammare.

En modern graf med stenmur och trilit å ena sidan är i det föregående omtalad. Sådana finnes allestädes inom det beduinska området.

På ett ställe kallas de resta stenarne för 'de smorda stenarne.' Hr Conder antager, att de i allmänhet varit föremål för hednisk dyrkan samt som sådana varit smorda med olja eller blod. När flere stenar förekomma sam-

man, i rader eller grupper, antager han, att de af fromma pilgrimer blifvit resta i närheten af någon helgedom.

Dösarna, som vi funno i Moab, säger han, angifvas af intet som grafvar. Många af dem voro uppenbart olämpliga för sådant bruk. Vid deras uppförande synes man i främsta rummet hafva velat åstadkomma något som liknade ett bord med någon lutning i längdriktningen. De skålformiga fördjupningarne sätter han i förbindelse med libationer. Flerstädes funnos samman med dösarna stora block, hvart och ett med en liten kammare, 3 fot hög, lika bred, 5 fot lång. Hafva de varit grafkammare, måste liket varit hopböjdt.

På ett par ställen förekomma runda stenskifvor, liknande qvarnstenar men för stora att användas som sådana, delvis genomborrade. De stå på kant och äro måhända symboler af solen. I 2 krön.bok (kap. 34) omtalas, att k. Josia förstörde 'hammanim' d. v. s. solbilder.

Dessa minnesmärken förekomma icke i Judeen, men väl har man flere gånger träffat kullfallna stenar, som möjligen bildat dösar och flerstädes har man observerat i klipporna skålformiga fördjupningar. I Samarien har man ej funnit mera än en stenkrets och den är ej fullt säker. I Galileen finnas ännu några dösar. I Dan, der Jeroboams kalftempel stod, har man funnit många, de flesta förstörda, antagligen afsigtligt. I Fenicien finnes en enda krets af resta stenar. Deremot i Gilead och Moab förekomma mera än tusen dösar och många andra minnesmärken. Man finner dem vid Nebo, Bamoth Baal, Baal Peor, sannolikt äfven vid Mizpeh, idel orter der altaren och stenar omtalas under Jakobs och Moses' tider.

Dessa minnesmärken torde hafva blifvit uppförda af Kanaaniterne och andra stammar. I femte Mosebok finnas upprepade förmaningar att slå kull Kanaaniternas altaren och slå sönder deras pelare. I Judeen utfördes detta fromma verk af kk. Hezekiah och Josiah. Som femte

Mosebok räknas för helig af Samariterna, torde de hafva följt exemplet något senare. Men Galileen hade alltid ett hedniskt element och Judakonungarne hade ringa myndighet öfver det aflägsna landet. Der finnas ock några dösar bevarade. På Jeremiahs dagar var Moab medelpunkten för Baalsdyrkan. Der finnas ock de gamla monumenten i stort antal.

I en aflägsen tid, långt före tillkomsten af Mose lag, synes Judarnes förfäder hafva aktat sådana minnesmärken. Jakob smorde en rest sten, Moses blodade altaret inom stenkretsen vid Sinai. Josua uppförde en stenkrets vid Gilgaal, Jakobs söner ett röse i Gilead. Rösena behöfva icke omsluta grafvar. De kunna hafva blifvit sammanlagda för att bevara minnet af någon märklig tilldragelse. Nutidens Araber uppresa gerna en sten på den punkt, från hvilken de få första anblicken af en helgedom.

Hr Conders bok visar, att dessa primitiva minnesmärken förekomma i ett förvånande stort antal i Syrien. Ännu bättre kunskap om dem skola vi helt visst få, när de af honom omtalade mätningarna, teckningarna och fotografierna blifvit publicerade.

Hr Conder antager, att dösarna i Syrien varit afsedda för offer, icke för mottagande af lik. Jag vågar icke till hans åsigt säga hvarken ja eller nej, ty för att uttala ett bestämdt omdöme måste jag om dessa minnesmärken hafva närmare uppgifter än jag funnit i hans bok. Det synes, som om hvarenda dös hade anträffats fullkomligt tom, och det är derföre ytterst vanskligt att yttra sig om, huruvida de fordom haft eller icke haft något innehåll. Under den långa tid, som förflutit sedan dessa dösar uppfördes, kunna de hafva varit utsatta för många slag af åverkan.

Att de skålformiga fördjupningarne å täckstenarne samt omkring dösarne varit afsedda för offer, håller jag för mycket sannolikt, men förekomsten af dessa offerskålar innebär icke något giltigt inkast mot grafteorin, ty offer och sysslandet med de döde står med hvartannat i det närmaste sammanhang.

Men så mycket är säkert, att om det kan fullt bevisas, att Syriens dösar varit uteslutande offerplatser och icke på samma gång varit afsedda att vara grafbyggnader, få vi icke derifrån draga någon slutsats rörande dösar i allmänhet. Att t. ex. våra nordiska dösar i deras olika former (dösar i inskränkt mening, gånggrifter, hällkistor) varit grafbyggnader, är längesedan med fullkomlig klarhet bevisadt. Enahanda iakttagelser hafva gjorts med afseende på dösarna i andra land.

Äfven på de nordiska dösarnas täckstenar förekomma de skålformade fördjupningarna och de hafva sannolikt varit afsedda för offer. Denna omständighet styrker på det bestämdaste den anmärkning, som nyss gjordes på grund af allmänna iakttagelser, att offerplats och grafplats kunna vara identiska.

Om det verkligen visar sig, att Syriens dösar icke varit grafplatser, under det t. ex. våra varit det, hafva vi från denna omständighet att hemta en vigtig lärdom. Till utseendet äro våra egentliga dösar och de syriska hvarandra mycket lika, så att det ligger synnerligen nära till hands att, såsom man gjort, ställa dem samman i en grupp. Jag har redan antydt, att man i det afseendet gått för långt. Om enahanda konstruktion i olika land användts för olika ändamål, måste detta gifva oss den vigtiga varningen att icke alltför hastigt från likheten hos företeelser af enkel natur sluta till en närmare sammanhörighet mellan företeelserna och deras upphofsmän. Den menskliga instinkten kan på skilda orter visa sig identisk och åstadkomma till utseendet

identiska ting. Men om man med trygghet kan påstå detta rörande de enklaste och de enklare företeelserna, må vi vara mera försigtiga, så snart det gäller företeelser af mera komplicerad natur. Då kan öfverensstämmelsen bero på samband mellan upphofsmännen, ehuru äfven då någon gång öfverensstämmelsen kan vid närmare efterseende befinnas tillfällig.

Hans Hildebrand.

Silfverfynd från Grausne i Stenkyrka socken, Gotland.

(Inv. 7063).

De kufiska mynten.

Sedan det stora myntfyndet från Botels beskrefs i denna tidskrift, har jag haft tillfälle att genomgå ett annat, äfvenledes ganska stort kufiskt fynd. Då det har sitt intresse att se, i hvad mon de slutsatser som drogos ur Botelsmynten vinna bekräftelse eller belysning af en annan, sannolikt ett par decennier tidigare nedgräfd myntskatt, vill jag här lemna en redogörelse för detta fynd, affattad efter samma plan som förra gången följdes.

Liksom då har äfven i närvarande fall det asiatiska silfret hittats på Gotland, hvars jord aldrig synes tröttna att afgifva nya intyg om de forna inbyggarnes rikedom och om deras lifliga förbindelser med främmande folk.

Ordnade efter klasser fördela sig de vid Grausne funna kufiska mynten på följande sätt. Hänvisningarna afse, der intet särskildt nämnes, Tornbergs *Numi cufici*. Der hänvisningar saknas, är myntet ej förr omtaladt såsom funnet i vårt land.

Abbasider.

El-Mançur (reg. år 136—158 efter moham. tidräkning).

El-Kufa år 146.

Harun-el-Raschid (170—193).
Bagdad 191. Tornb. II. 221.
Balkh 193.
El-Mutawakkil-ala-'llah (232—247).
3 obestämbara skadade mynt.
El-Mu'tamid-ala-'llah (256—279).
Serr-men-ra' 267.
1 skadadt mynt.
El-Mu'tadhed-billah (279—289).
Wasit 281.
Serr-men-ra' 282.
El-Muktefi-billah (289—295).
El-Ahwaz 289.
Kan möjligen tillhöra föreg. khalif.
El-Muqtedir-billah (295—320).
Bagdad 297. Åfven i Botelsfyndet.
» 304. Tornb. II. 472.
El-Ahwaz 304.
Içbahan 306.
Bagdad 307. Tornb. II. 477.
Ortnamn på -ân? 316. Tiesenhausen nr 2334?
Bagdad 319. Tornb., *Symbolæ* IV, nr 43.
2 obestämbara fragment.
El-Qahir-billah (320—322).
Bagdad 321.
El-Radhi-billah (322—329).
El-Mauçil 323. Tornb. II. 508 a.
El-Ahwaz 325. Tornb., *Symb.* III, nr 45.
El-Mutteqi-lillah.
Bagdad 329.
» 330. Tornb. II. 518. Två former.

Emir-el-Umera.

El-Muzaffer Abu-l-Wefa (Tuzun).
Bagdad 333. Tornb., *Symb.* III, nr 70.

Tahirid.

Tahir II.
El-Schasch 243. Tornb. VI. 83.

Soffarid.

'Amru b. El-Leith.
Nisabur 268. Tornb. VII. 10.

Samanider.

Isma'il b. Ahmed (280—295).

Enderaba	280.	Äfven i Botelsfyndet.	
El-Schasch	281.	Afvikande från Tornb. IX. 3.	
»	282.	Afvikande från Tornb. IX. 10. Två exemplar.	
»	283.	Tornb. IX. 14.	
»	»	IX. 15.	Två former.
»	»	IX. 16.	
»	284.	IX. 19.	Afvikande form.
»	285.	IX. 22.	Två former.
Samerqand	285.	IX. 23.	Två exemplar.
El-Schasch	286.	IX. 24.	Två former.
»	»	IX. 25.	Tre exemplar.
»	»	IX. 27.	Två former.
Samerqand	286.	IX. 28.	Två former, den ena i två exemplar.
El-Schasch	287.	IX. 29.	Tre former.
»	»	IX. 30.	Två former.
Samerqand	287.	IX. 32.	Afvikande form.
El-Schasch	288.	IX. 34.	
»	»	IX. 35.	Två former.
»	289.	IX. 38.	
»	»	IX. 40.	
»	290.	IX. 45.	Två exemplar.
Samerqand?	291.		
El-Schasch	292.	IX. 61.	Tre former.

El-Schasch 293. IX. 74. Tre former.
» 294. IX. 87.
Enderaba 294. IX. 95. Två former.

Härtill komma 14 skadade mynt, af dessa ett från *Samerqand*, ett från *Enderaba*. Särskildt finnas på mynten årtalen 289, 290; ett årtal kan läsas som 292 eller 295, 5 st. hafva blott 28—.

Jahja b. Ahmed.
Samerqand 290.

Ahmed b. Isma'il (295—302).
Enderaba 293. IX. 105. Afvikande form.
Balkh 293. IX. 106.
El-Schasch 295. IX. 111.
Samerqand 295. IX. 112. Två former, den ena i två exemplar.
El-Schasch 29(6?)
Samerqand 296. IX. 119. Tre former.
» 296 eller 297.
El-Schasch 297. IX. 124 följ.
» 297 eller 299. Fem former.
(El-Schasch?) 297 eller 299. Olik föreg.
Samerqand 297 eller 294 eller 299.
El-Schasch 298. IX. 134 följ. Sju former.
Samerqand 298. IX. 147.
» » IX. 148.
El-Schasch 299. IX. 159.
Samerqand 299. IX. 161 följ. Tre former.
» 299? Annan form.
Enderaba 299. IX. 170. Fyra former.
El-Schasch 29—.
El-Schasch 300. IX. 174 följ. Åtta former.
Samerqand 300. IX. 185. Fem former.
Enderaba 300. IX. 188. Afvikande form.
El-Schasch 301. IX. 190 följ. Två former.
Enderaba 301. IX. 204. Afvikande form.

Enderaba 302. IX. 206?
Härtill 5 fragment, af dessa 2 från 290-talet och ett från år 300.

Naçr b. Ahmed (301—331).
(Ortnamn förloradt) 300. Två stycken.
Samerqand 301. IX. 223.
» » IX. 224.
Enderaba 301. IX. 226. Afvikande form.
El-Schasch 302. IX. 227. Afvikande form.
Samerqand 302. IX. 234.
» » IX. 236. Två former.
Enderaba 302. IX. 242.
Samma ort? 302. IX. 241?
El-Schasch 303. IX. 245. Afvikande form.
Samerqand 303. IX. 247 följ. Två former.
Enderaba 303. IX. 251. Två former.
» 304. IX. 259. Två exemplar.
» » IX. 260. Två former.
Samerqand 305. IX. 263 följ. Afvikande form.
Enderaba 305. IX. 266. Två former.
El-Schasch 306. IX. 269.
Samerqand 306. IX. 270. Två former.
Enderaba 306. IX. 276. Två former.
El-Schasch 307. IX. 284. Afvikande form.
» 308. IX. 292.
» » IX. 295.
Enderaba 308. IX. 307.
El-Schasch 310. IX. 321. Biformen.
Samerqand 310. IX. 322. Två former.
Balkh 311. IX. 341. Afvikande form.
Samma ort? 312. IX. 347?
Samerqand 313. IX. 353.
Balkh 313. IX. 354.
El-Khottel 314. IX. 362. Afvikande form.
El-Schasch 315. IX. 365. Afvikande form.

Samerqand 315. IX, 367.
El-Schasch 316. IX. 376. Två former.
Samerqand 316. IX. 378.
El-Schasch 317. IX. 386. Tre former.
» 317 eller 319.
Nisabur 320. IX. 407. Afvikande form.
» 321. Afvikande från Tornb., *Symb.* IV, nr 101.
Samerqand 322. IX. 424. Två former.
» 323. IX. 433. Tre former.
» samma år? Två andra former.
» 324. IX. 440.
El-Schasch 326. IX. 455.
Samerqand 327. IX. 461.
» 329. IX. 470. Afvikande form.
El-Schasch 32-.

Härtill 23 skadade mynt, af hvilka 3 från Samerqand (alla under El-Muqtedir-billah) och 2 från Enderaba (af dessa det ena under El-Muqtedir-billah). Särskildt finnas årtalen 301, 302, 303 eller 306, 305, 308, 309, 310, 32-.

Nuh b. Naçr.
Nisabur 333.
Samerqand 334. IX. 495.
Bokhara 334. IX. 498.
El-Termidh 334.
Samerqand 340. IX. 524 följ. Afvikande form.
Bokhara 340. IX. 528. Afvikande form.
Samerqand 341. IX. 535.
» 343. IX. 550.

Dessutom 2 obestämbara fragment.

Jämte de uppräknade Samaniderna finnas följande sannolikt till denna klass hörande mynt, som ej kunna hänföras till någon bestämd dynasti:

7 st. från El-Schasch.

5 från Samerqand.
2 från Enderaba.

Volga-bulgariska imitationer och andra monströsa mynt, anslutande sig till Samanid-klassen.

1 efter mynt af Isma'il b. Ahmed.
2 » » » Ahmed b. Isma'il.
2 » » » Naçr b. Ahmed.

2 sinsemellan öfverensstämmande med namnet Mikail b. Dja'far, skrifvet *Mîkal bn Dja'd.*

9 andra mynt af olika slag.

Daudid.

Mohammed b. Ahmed.

El-Bendjhir 262. Tornb., *Zeitschr. d. Deutschen Morgenl. Gesellschaft* XXII, s. 288, nr 34.

Buweihider.

'Imad-el-daula.

Arradjan 330.

Ett fragment af år 32-.

Mu'izz-el-daula.

Tuster-min-el-Ahwaz 340.

Dessutom två fragment af obestämd Buweihidisk myntherre.

Hamdanider.

Naçir-el-daula och Seif-el-daula.

Niçibin 336.

1 skadadt mynt af år 342.

Några skadade mynt, nästan alla bärande Samanid-typen, låta sig dock ej med visshet hänföras vare sig till denna eller till någon annan bestämd klass. Hit höra

6 från 200-talet, deribland ett af år 289.

13 från 300-talet, däribland 2 af år 301, 1 för hvardera af åren 306, 315, 31—.

1 mynt med 2 reverssidor.

29 fragment.

Den statistiska sammanfattningen af nu gjorda uppräkning innehålles i här följande tabell, genom hvilken äfven, liksom vid redogörelsen för Botels-fyndet, angifves myntens fördelning mellan hela och brutna, samt de brutna styckenas storlek.

Tabell utvisande antalet af hela och brutna kufiska mynt i Grausnefyndet, sammanstälda efter dynastier.

	Hela.	$\geqq \frac{1}{2}$	$\geqq \frac{1}{4}$	$< \frac{1}{4}$	Summa.
Abbasider	17	7	2	—	26
Emir-el-umera	—	1	—	—	1
Tahirid	1	—	—	—	1
Soffarid	—	1	—	—	1
Samanider: år 280—319	124	36	13	3	176
Samanider: år 320—343	13 } 142	7 } 55	2 } 28	— } 4	22 } 229
Samanider: kronol. obest.	5	12	13	1	31
Imitationsmynt	6	7	3	—	16
Daudider	1	—	—	—	1
Buweihider	2	1	1	1	5
Hamdanider	2	—	—	—	2
Obest. klass	—	10	27	12	49
Summa	171	82	61	17	331

Fyndets totalsiffra uppgår alltså till 331. Detta är visserligen högst betydligt mindre än Botelsfyndets summa, som nådde till 2266. Men skilnaden mellan fyndens omfattning befinnes väsentligen minskad, då man erinrar sig, att detta sistnämnda fynd till stor del utgjordes af små, obestämbara eller blott ofullständigt bestämbara myntskärfvor, under det att Grausnemynten äro bevarade i

ett jämförelsevis synnerligen godt skick. Man sammanställe:

	Hela.	$\geqq \frac{1}{2}$	$\geqq \frac{1}{4}$	$< \frac{1}{4}$	Summa.
Botels-fyndet	220	268	458	1,320	2,266
Grausne-fyndet	171	82	61	17	331

I Botelsfyndet äro, som man ser, de hela mynten en ringa bråkdel, 9.7 procent, i Grausne-fyndet deremot mer än hälften, 51.7 procent. Omvändt utgöra i det förra fyndet de bitar, som understiga ¼ af ett helt mynt, mer än halfva antalet, 58.2 procent, i Grausne-fyndet åter föga mer än tjugondedelen, 5.1 procent.

Olikheten förklaras väl naturligast på det sätt, att medan Botelsmyntens forne egare i sin skatt blott sett ett samladt silfverqvantum, representerande en viss tyngd på vågskålen, har Grausne-myntens hopsamlare ännu betraktat silfverstyckena som myntindivider. Han har derför utgallrat och nedsmält eller på annat sätt afhändt sig de allt för små bitar, som kunnat komma i i hans ego. I alla händelser finnes intet som afgjordt tvingar oss att mot den gamle Botels-bo, till hvars hopsamlade silfver-smulor vi efter 1000 år blifvit de opåräknade arftagarne, framkasta den ledsamma beskyllningen för girighet och gnideri.

Vidkommande de olika myntklassernas bevaringsgrad bekräftar sig erfarenheten från Botelsfyndet deri, att Abbasiderna, trots sin högre ålder och sina längre vandringar, dock äro mera oskadda än Samaniderna. Bland de förra äro 65.4 procent hela, bland de senare 61.8 procent. Skillnaden skulle tvifvelsutan varit ännu mera till Samanidernas nackdel, om bland dem ingått ett större antal efter 330 präglade. Liksom vid Botelsfyndet visar det sig nämligen här, att de yngre Samaniderna äro värre åtgångna än de äldre; dessa, de äldre

intill år 320, räkna 70.5 procent hela, de yngre blott 59.1 procent.[1]

Den förra gången gifna tydningen af detta anmärkningsvärda förhållande — det förmenades bero på Samanidmyntens med tiden aftagande prydlighet men ökade storlek och sprödhet — denna förklaring motsäges icke heller af Grausne-fyndet. Den har sin giltighet äfven för de illa gjorda imitationsmynten, af hvilka fyndet ses innehålla 16; bland dessa äro blott 6 hela.

Ännu mera afgjordt än i Botels-fyndet är i Grausnefyndet Samanidklassen förherskande. Delvis — i fråga om sådana klasser som Sasanid-typens mynt, Umaijader, Daudider m. fl. hvilka inom senare myntfynd gemenligen uppträda blott i illa tilltygade exemplar — torde detta förhållande bero på den nyss omtalade utgallringen.

Ännu mera grundar det sig emellertid derpå att dynastier sådana som Buweihidernas, Hamdanidernas, Ikschididernas, hvilka i Botelsfyndet spelade en viss roll, tillhöra en period som ännu ej hunnit blifva fullt representerad i det nu afhandlade fyndet.

Det yngsta årtal, som anträffas inom detta, är **343** efter mohammedansk tidräkning, d. v. s. år **954—955** e. Kr. Det läses på ett Samerqand-mynt af Samaniden Nuh b. Naçr. Det näst föregående årtalet 342 läses på ett mynt som är slaget för Hamdaniderna Naçir-el-daula och Seif-el-daula.

Botelsfyndets yngsta daterade mynt tillhörde år 359 = 968—9 e. Kr. En tidsskillnad af 16 år förefinnes alltså. Hur ringa denna skilnad än är, afspeglar den sig tydligt i fyndets sammansättning.

[1] Att ej blott den förra, utan äfven den senare siffran öfverstiger och motsäger den nyss vid jämförelsen med Abbasiderna uppgifna Samanid-procenten, förklaras därigenom, att vid Samanidernas delning efter årtionden de kronologiskt obestämbara mynten, som naturligtvis just äro de skadade, måst lemnas ur räkningen. Procentsiffrorna för de hela mynten måste härigenom synas högre än de i verkligheten äro.

Det var under 320-talet som det abbasidiska khalifatets sönderfall på allvar började. Buweihidernas mäktiga dynasti i Persien och Iraq-el-arabi, Hamdanidernas i Mosul och Aleppo, Ikschididernas i Syrien och Palestina tillhöra alla genom sin uppkomst detta årtionde. Det kan då synas mindre rimligt att ur kronologiska grunder vilja förklara saknaden af deras mynt i ett fynd, som dock eger stycken från 340-talet. Emellertid stämmer en sådan förklaring på det nogaste med iakttagelser, som vi förut gjort vid Botelsfyndet.

Liksom vid redogörelsen för detta må äfven nu en i nämnda hänseende upplysande kronologisk öfversigtstafla bifogas. För jämförelsens skull tilläggas de motsvarande slutsiffrorna från Botelsfyndet.

Tabell, utvisande fördelningen af Grausne- (och Botels-)fyndets daterade kufiska mynt (från år 280) efter årtionden och dynastier.

Årtionde.	Grausne-fyndet.							Botels-fyndet.
	Abbasider.	Emir-el-Um.	Samanider.	Buweihider.	Hamdanider.	Obest. klass.	Summa.	Summa.
280—9.......	3	—	40	—	—	1	44	22
290—9.......	1	—	61	—	—	—	62	53
300—9.......	4	—	57	—	—	3	64	57
310—9.......	2	—	18	—	—	2	22	44
320—9	4	—	15	1	—	—	20	44
330—9.......	2	1	3	1	1	—	8	84
340—9.......	—	—	(4)	(1)	(1)	—	(6)	67
350—9.......	—	—	—	—	—	—	—	21

De inom parentes stående siffrorna afse tiden 340—343, alltså blott en del af årtiondet.

Om ock de båda seriernas parallelism ej är alldeles fullständig, hvilket man vid så små sifferbelopp ej rimligtvis kan vänta, är dock öfverensstämmelse i det hänseendet påtaglig, att det sista årtiondet i båda fallen

lemnat det knappaste tillskottet af mynt, till och med vida färre än perioder som ligga 60—70 år tillbaka i tiden. Olikheten med förhållandena inom vår tids penningmarknad är ansenlig, men kommunikationsförhållandena hafva också ändrats under tiden mellan myntens nedgräfning och deras återuppståndelse.

Den ofvanstående tabellen vitsordar också riktigheten af den anmärkning, till hvilken Botelsmynten gåfvo anledning, att särskildt perioden 290—309 (902—922 e. Kr.) tillfört Norden ett synnerligen stort antal af kufiska mynt. I Grausne-fyndet äro siffrorna för dessa årtionden till och med högre än i det annars rikare Botelsfyndet, naturligtvis på den grund att det förstnämnda fyndet såsom äldre står denna period närmare.

Samanid-dynastiens välbekanta, stora betydelse för samfärdseln med Europa blir genom det föreliggande fyndet lika kraftigt intygad som genom Botelsmynten. Den visar sig deri, att medan perioden intill år 280 (vårt år 893), då Isma'il b. Ahmed började slå mynt, endast lemnat 11 stycken, tillhöra alla de öfriga den följande tiden. Från år 280 intill 317 äro alla årtal representerade bland fyndets Samanider. De derpå följande 25 åren lemna i samma klass luckor för 13 särskilda år. Af Botelsfyndets rikliga tillgång på mynt för denna period se vi, att skälet till aftagandet ej ligger i någon då inträdd stockning af penningrörelsen mot vester, utan att det endast är det redan angifna, att denna periods mynt ännu ej hunnit fram.

Fasthållandet af det faktum, att i allmänhet en viss tidrymd ligger emellan det yngsta myntet i ett större kufiskt fynd och den egentliga hufvudmassan deri, är nödvändig, om man ej skall ledas till förhastade slutsatser. Tornberg, som annars i sina för den kufiska myntvetenskapen så högst vigtiga arbeten sorgfälligt undvikit osäkra historiska kombinationer, har i detta hänseende icke

alltid varit nog försigtig. Så har han i fråga om det märkvärdiga Sandby-fyndet från Öland (1840) — som bland 1122 hela och nästan lika många brutna mynt endast innehöll 3 Samanider — allt för hastigt slutit, att det på grund af sin Samanid-fattigdom icke kunde antagas hafva hitkommit den vanliga vägen från Transoxanien, Samanidernas land, utan snarare borde anses hafva utgått från Armenien; det skulle sedan hafva vandrat vägen vester om Kaspiska hafvet, från hvilka trakter flere mynt förekommo däri. Då man finner de yngsta mynten i detta fynd vara slagna under khalifen El-Mu'tadhed-billah, alltså icke senare än 289, men möjligtvis några år tidigare, så kan man icke med fog vänta att här träffa många af de först med 280 början de Samaniderna. Fyndet innehåller emellertid i stället rätt många mynt, slagna af Samanidernas äldre föregångare i dessa trakter, Tahiriderna. Till och med i det stora Fardumefyndet från Gotland (1844), som innehöll 1162 hela och skadade mynt, och i hvilket det sista årtalet var 309, uppträdde ännu Tahiridmynten såsom till antalet öfverlägsna Samanidmynten : 96 mot 25.

Några af Grausne-fyndets ur numismatisk eller historisk synpunkt mera anmärkningsvärda mynt må särskildt, om ock i korthet, här påpekas.

Bland Abbasiderna kunna såsom mycket sällsynta och i vårt land ej förut funna nämnas en dirhem från Wasit 281, en från Serr-men-ra' 282, en från El-Ahwaz 289. Äfven för andra lands samlingar alldeles okända synas vara en från Serr-men-ra' 267, en från El-Ahwaz 304, en från Içbahan 306.

Bland Samanidmynten eger redan det som står främst i förteckningen ett visst intresse. Det är slaget i Enderaba, en stad som särskildt under 290-talet framstod som en af Samanidernas vigtigare myntplatser; Grausnefyndet

innehåller för åren 294—308 25 stycken der slagna mynt. Deremot har namnet, så vidt jag vet, hittills ej varit sedt på något mynt från 280-talet. Det var derför icke utan en viss tveksamhet, som jag vid granskningen af Botelsfyndet vågade den förmodan, att den äldsta bland detta fynds Samanider, af hvars ortnamn blott de två sista flertydiga bokstafstecknen qvarstodo, vore att hänföra till Enderaba. Årtalet därpå var 280. Samma årtal läses emellertid nu på ett Grausne-mynt efter ett fullt tydligt skrifvet och väl bevaradt *Enderaba.* Redan under det första år, då Isma'il b. Ahmed tillvällade sig sjelfständighet, har han alltså utöfvat fursterättighet i den aflägsna Khorasan-staden. Hvad anledningen varit att orten sedan under ett årtionde tyckes hafva upphört att vara myntplats, derom upplyser ännu icke historien någonting.

En annan fråga, på hvilken den skrifna historien ej lemnar svar, men om hvilken deremot mynten gifva någon upplysning, är den som rör ett försök af *Jahja b. Ahmed* att spela herre i Samerqand år 290. Tornberg upptäckte i det stora Fölhagen-fyndet först beviset för ifrågavarande händelse.

Detta fynd innehöll ett mynt af nämnda ort och år, på hvilket den rättmätiga furstens, Isma'il b. Ahmeds, namn var uteslutet och i stället lästes namnet på en annan »Ahmeds son», *Jahja,* förmodligen broder till Isma'il. Tornberg har omtalat myntet dels i en uppsats *Ueber Muhammedanische Revolutionsmünzen* i *Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft* XXII (1868) sid. 705 f., dels i beskrifningen på Fölhagensfyndet i *Antiqvarisk Tidskrift* III (1870) sid. 55.

Ett motstycke till detta intressanta mynt är nu åter funnet vid Grausne. Myntet innehåller samma årtal och namn som Fölhagensmyntet, men är dock, såsom en jämförelse med afbildningen i *Antiqvarisk Tidskrift* visar, icke identiskt dermed. Då alla andra källor

för Jahja b. Ahmeds historia tryta, är den nämnda olikheten mellan de båda mynten kanske icke utan sitt intresse: den visar väl, att Jahjas myntprägling haft en viss omfattning, och att hans resning alltså icke saknat all ekonomisk grundval. För öfrigt synes Jahja icke till sitt förfogande hafva egt någon synnerligen öfvad myntmästare: båda mynten hafva flere smärre präglingsfel. Så saknas på Grausne-myntet första bokstafven i årtalssiffran *tis'îna* 90; på Fölhagens-myntet är detta ord riktigt skrifvet, men uttrycket för 300 däremot alldeles utelemnadt.

Till hvad Tornberg meddelar om Jahjas mynt kan läggas, att det väl ej är utan afsigt och mening, som pretendenten från myntet uteslutit ej blott den rådande Samanidherrens, utan äfven den regerande khalifens, El-Muktefi-billah's, namn, och i stället för denne blott nämnt hans unge broder och efterträdare El-Muqtedir-billah.

Ett mycket sällsynt och kanske aldrig förut funnet mynt är det som är dateradt El-Termidh 334. Denna ort, hvars namn ytterst sällan anträffats på kufiska mynt, är belägen vid stranden af Oxus i Tokharistan.

Ur Buweihidernas klass kan såsom en nyhet hos oss nämnas ett mynt från Arradjan af år 330; ur Hamdanidernas klass ett från Niçibin af år 336.

Liksom i Botelsfyndet äro äfven här Samerqand och El-Schasch (Taschkend) de rikast företrädda myntplatserna. Men ordningen mellan dem är nu ombytt, så att denna gång El-Schasch med sina 90 mynt står ett godt stycke framom Samerqand med blott 60. Förklaringen på detta förhållande ligger i en iakttagelse, till hvilken granskningen af Botelsfyndet gaf oss anledning, nämligen att Samanidernas i början så talrika El-Schasch-mynt efterhand aftaga i antal och slutligen komma att stå tillbaka för Samerqands-mynten. Då Botelsfyndet är yngre än Grausne-fyndet, måste följ-

aktligen proportionen mellan de båda städernas mynt ställa sig sämre för El-Schasch.

Följande lilla stastistik öfver de hithörande myntens fördelning efter decennier torde hafva ett visst intresse för de ännu i våra dagar betydande städernas historia under 10:de seklet, och i sin mon äfven för vår egen handels historia vid denna tid.

Botelsfyndet.

	280—9.	290—9.	300—9.	310—9.	320—9.	330—9.	340—9.	350—9.
El Schasch ..	14	18	25	13	12	5	8	7
Samerqand ..	3	10	14	10	12	25	18	5

Grausne-fyndet.

	280—9.	290—9.	300—9.	310—9.	320—9.	330—9.	(340—3).
El-Schasch ..	27	28	16	8	2	—	(—)
Samerqand ..	7	11	15	5	10	1	(3)

Båda serierna öfverensstämma deri att El-Schasch såsom myntort för nordiska fynd under de två sista årtiondena af 200-talet stod långt framför Samerqand. Förhållandet utjämnades under de närmast följande årtiondena inpå 220-talet, och från 230 har Samerqand afgjordt försteget. Botelsfyndet torde visa, att staden bibehållit det åtminstone intill seklets midt.

Af *Bokhara*-mynt eger Grausne-fyndet endast 2, under det att Botelsfyndet hade ej mindre än 40. Anledningen är åter Grausne-fyndets högre ålder. Äfven i Botelsfyndet tillhörde Bokhara-mynten väsentligen perioden efter 330.

Enderaba är slagort för 30 Grausnemynt; ehuru större innehöll Botelsfyndet blott 9—12 motsvarande mynt. Också här ligger grunden till skiljaktigheten i

fyndens olika ålder. Man inser detta, då det befinnes, att alla till årtalet bestämbara Enderaba-mynt i Grausnefyndet tillhöra perioden 293—308.

Bagdad har till Grausne-fyndet lemnat 9 mynt, alla Abbasider, utom ett af Emir-el-umera Tuzun.

Balkh 4 (5?) stycken, af dessa en Abbasid, de öfriga Samanider.

Nisabur 4 st., af dessa en Soffarid, de öfriga Samanider.

El-Ahwaz 3 st. Abbasider.

Serr-men-ra' 2 st. Abbasider.

Enstaka mynt förekomma från *El-Kufa*, *Wasit*, *Içbahan*, *El-Mauçil*, hvilka orter hvardera lemnat en Abbasid; *El-Khottel* och *El-Termidh*, hvardera en Samanid; *El-Bendjhir*, en Daudid; *Arradjan* och *Tuster min El-Ahwaz*, hvardera en Buweihid; *Niçibin* en Hamdanid.

Januari 1884.

Esaias Tegnér.

De vesterländska mynten.

England är i detta fynd representeradt af ett enda mynt, slaget för k. Edgar, som regerade 959—975. Myntet, präglադt i Canterbury af myntmästaren Edestan, är beskrifven i B. E. Hildebrands katalog öfver k. Myntkabinettets samling af angelsaksiska mynt; den enda skiljaktigheten är en punkt efter LÆNT.

Köln är representeradt af åtta mynt. Ett präglادt för erkebiskop Bruno (953—965), bär å ena sidan ett kors med kula i hvar vinkel, å den andra den vanliga inskriften S COLONIA A i tre rader (delvis utplånad). Öfriga inskrifter skadade. Dannenberg 376.

De sju öfriga mynten från Köln äro präglade af någon Otto. På ena sidan hafva de alla ett kors med

kula i hvar vinkel, på den andra S COLONIA — A, mer eller mindre oregelbundet. Regentnamnet skrifves ODDO. Det är uppenbart, att den Otto, på hvilken vi här hafva att tänka, är den förste af de tre efter hvarandra regerande kejsarne med detta namn.

Från Mainz finnas nio mynt. Alla hafva å ena sidan ett kors med kula i hvar vinkel samt i den något förförvirrade omskriften namnet Otto. Frånsidan visar en kyrkgafvel med ett kors i det qvadratiska fältet; den mycket förvirrade omskriften har qvarlefvor af stadsnamnet. Äfven dessa mynt måste hänföras till Otto I.

Salzburg är representeradt af ett enda mynt, som torde böra hänföras till hertig Henrik II:s första regeringstid (955—976). Åtsidan har ett kors med en grupp af tre punkter i hvar af tre vinklar samt omskriften H∞EI IⱭIV∞V (en förvrängning af *Heinricus dux*). Frånsidan har en kyrkgafvel med bokstäfverna VVI under taket samt omskriften IAVAAI C..IVITAS (en förvrängning af *Juvavi civitas*).

Vidare förekommer här en s. k. Wendenpfennig. Å ena sidan ses ett kors med kula i hvar vinkel samt den föga upplysande inskriften + IIIIIIIIOIIIIIIII + IIIIIIII. Å andra sidan en kyrkogafvel med ett kors i den qvadratiska hufvuddelen. Af omskriften kan ses IISIIO..OII.

Slutligen finnes ett mynt, skadadt, med krönt hufvud och OTTO REX å den ena sidan, på den andra helgonet Lamberts namn i omskriften samt ett tvärt öfver fältet gående ord, som ej är fullt tydligt. Sankt Lamberts namn förekommer på mynt präglade i Huy, Luttich och Maastricht. Mynt med Otto liknande det ifrågavarande hänföras vanligen till Otto III. På honom kan man dock icke i detta fall tänka. Det är skada att myntet är så otydligt. Skulle det verkligen vara af Otto III, få vi antaga, att det icke hört till fyndet, utan tidigare hittats och af insändaren insmugglats i den stora mynt-

skatten. En sådan blandning af fynd har bevisligen mer än en gång förekommit.

Då i det föregående de Ottonska mynten utan tvekan hänförts till Otto I, må visserligen medgifvas, att de af dem, som tillägga herskaren kejsaretitel, *kunna* höra till hans son och efterträdare Otto II. Men då de mynt, som kunna hänföras till bestämda epoker, tillhöra tiderna 953—965 och 955—976 och intet skäl finnes att hänföra dem snarare till slutet än till början af dessa perioder, ega vi ej skäl att anse något af de kejserliga Ottonska mynten vara prägladt efter år 973, då Otto II tillträdde regeringen. Man invände ej, att några af dessa mynt kunna hänföras till kejsar Otto I, några till kejsar Otto II, ty de hafva alla inom hvar grupp ett sådant slägttycke, att de icke gerna kunna fördelas på två regenter.

Af de engelska och tyska mynten i detta fynd är således intet prägladt efter år 976. Som nyss nämndes kunna alla mynten vara präglade icke så kort tid före detta år. Se vi oss om efter en annan gräns, få vi anteckna att Otto I:s kejserliga mynt måste vara präglade efter år 962. Denna gräns blir bestämmande för hela fyndet, eftersom Edgar blef konung, Bruno blef erkebiskop och Henrik II hertig före detta år. Den ändpunkt i tiden, som skatten *i och för sig* representerar, måste således falla efter år 962, men ligger icke gerna hitom år 973. För att finna den tid som skatten *såsom funnen i Sverige* representerar, måste vi tillägga den tid som åtgick för att mynten skulle hinna komma till Gotland — en tid, öfver hvilken vi endast gissningsvis kunna uttala oss. Vi kunna endast säga, att skatten blifvit nedgräfd, innan Otto II:s mynt hunnit komma till Gotland.

Vi måste sammanställa de slutsiffror, som de österländska och de vesterländska mynten ställa till vårt för-

fogande. De senaste österländska mynten tillhöra år 343 efter Hedjra d. v. s. åren 954—955 efter Christi födelse. Mellan de två gruppernes yngsta mynt finnes således en tidsskillnad af 1—19 år.

Hans Hildebrand.

Prydnader m. m. af silfver.

1. En rund silfverprydnad med filigranarbete. Har ett rundt hål nära kanten och har haft ett annat strax invid. Diam. 2 cm.

2. Rund silfverprydnad (miniatyrsköld) med en rad inslagna punkter kring bucklan och två rader närmast utkanten. Största diam. 2,9 cm. På ena sidan om bucklan två hål (på baksidan spår af pånitad plåt — nålfäste?), på andra sidan en nit invid bucklan, nästan osynlig på baksidan.

3. En fingerring, gjord af en 8 mm bred, mot ändarne afsmalnande silfverremsa; ändarne, som äro trinda bilda en knut af vanlig form. Största yttre diam. 2,4 cm.

4. En i tre delar bruten armbygel med inslagna ornament (tre punkterade trianglar, små cirklar, linier). Största bredd 1,35 cm. Bitarnes längd 5,95 + 5 + 2,75 cm i mer eller mindre böjdt skick.

5. Hälften af en armbygel med sex rader inslagna små trianglar med en punkt och två upphöjda streck. Ändan hakformigt omböjd. Snedt afhuggen och bruten i den bredare ändan. Baksidan med djup fåra. Längd nu (den omböjda spetsen oberäknad) 8,1 cm. Bredd i breda ändan 1,5 cm.

6. En ursprungligen 8-kantig, starkt spiralvriden silfverten, nu ringformigt böjd. Tjocklek 7 mm. Yttre tvärdiameter 5,6 cm.

7. Spirallagd, fyrkantig silfverten (3 hvarf) med afsmalnande, trinda ändar. Största yttre diam. af spiralen 3,5 cm.

8. Fyrkantig silfverten, omböjd två gånger, stympad i båda ändar. Längd i hopböjdt skick.

9. Fyrkantig silfverten, stympad i båda ändar. Längd nu 6,8 cm.

10. Dylik omböjd. Längd hopböjd 3,7 cm.

11. Dylik omböjd. Längd hopböjd 4,1 cm.

12. Sexkantig silfverten omböjd. Längd hopböjd 4,6 cm (funnen och insänd senare än det öfriga fyndet.)

13. Rund ten med S-formigt omböjd ända; andra ändan stympad; hopböjd. Längd 4,3 cm.

14. Rund ten med ena ändan omböjd till ögla. Längd 5,4 cm.

15. Rund silfverten, afsmalnande mot båda ändar. Längd hopböjd 9,2 cm.

16. Rund silfverten, stympad i båda ändar. Längd 5,6 cm.

17. Rund silfverten, stympad i båda ändar. Längd 4,5 cm.

18. Sexkantig rund silfverten, förböjd och i ena ändan något spiralvriden. Längd 4,3 cm.

19. Trind silfverten, som varit lindad i spiral; afhuggen i båda ändar; här och der med små hugg. Längd 4,2 cm.

20. En hopböjd trind silfverten.

21. En bit af en silfverten, som varit spirallagd; ena ändan S-formigt omböjd.

22. En böjd silfverten, stympad.

23. En fyra gånger omböjd smal silfverten.

24. En bit af en fyrkantig silfverten, afhuggen i båda ändar.

25. En af två hopvridna silfvertrådar bildad tre gånger omböjd ten.

26. En bit silfverkedja, med ring i ena ändan. Längd nn 5,5 cm.

27. En hopklämd, temligen tjock silfverplåt.

28, 29. Två fragment af tunnt silfverbleck.

30. En silfverplants.

31. En bit af en plants eller af ett kufiskt mynt med utplånad inskrift.

32. Ett kufiskt mynt med utplånad inskrift.

33. Ett kufiskt mynt med nästan fullständigt utplånad inskrift.

34—38. Fem bitar af kufiska mynt eller plantsar.

Aftryckt efter den af dr Hjalmar Stolpes för inventariet utarbetade beskrifningen af de i fyndet förekommande antiqviteterna.

Åverkan på Svarta jorden på Björkö.

2.

Öfver den på Riksantiqvariens begäran af Konungens Befallningshafvande i Stockholms län utfärdade fridlysningen af den Svarta jorden, har vice konsul N. Persson hos Kongl. Maj:t anfört besvär. Öfver dem har Riksantiqvarien afgifvit följande embetsutlåtande.

Till Konungen.

I en underdånig skrift, som är undertecknad med namnet Nils Persson och titeln v. konsul,[1] hvilken blifvit till mig i nåder remitterad, anhålles, att Eders Kongl. Maj:t täcktes undanrödja den fridlysning som Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län på min be-

[1] Namnteckningen syntes icke vara konsul Perssons egen.

gäran »företagit sig» utfärda för den öfre delen af den svarta jorden på Björkö. Som motiv för denna anhållan anföres, att rättegång för närvarande pågår angående ifrågavarande områdes beskaffenhet att vara fast fornlemning eller icke, samt att Perssons rätt kan vara af ifrågavarande fridlysning beroende.

Under åberopande af mitt den 24 september förlidet år afgifna underdåniga utlåtande rörande en besvärsskrift af vice konsul Persson, får jag med afseende på förevarande skrifvelse anföra följande.

Uppgiften i den remitterade skrifvelsen, att för närvarande rättegång pågår, huruvida den svarta jorden på Björkö är en fast fornlemning eller icke, är icke korrekt. Att afgöra huruvida den svarta jorden eller något annat är en fornlemning eller icke, ligger utanför en domstols kompetens, ty detta är en rent vetenskaplig fråga, hvilken endast på vetenskapliga grunder kan afgöras. Det enda, hvari juridisk domstol kan uttala sig, är huruvida denna fornlemning hör till dem, åt hvilka gällande lag bereder skydd.

Persson anser enligt den förra besvärsskriften, som bär hans namn, att den svarta jorden icke är någon fornlemning. Han har icke, mig veterligen, genom föregående arkeologiska studier vunnit kompetens att i denna fråga uttala ett omdöme med anspråk på giltighet. Han har tvärtom, genom tidningsartiklar, med hans namn undertecknade, visat sig sakna kunskap såväl om den svarta jordens natur, som i allmänhet om fornlemningar. Vid det omdöme han i denna sak uttalar, kan derföre, enligt mitt förmenande, intet afseende fästas.

I strid med Persson har undertecknad, hvilken åt fornsakerna egnat ett mångårigt vetenskapligt studium och åt hvilken Eders Kongl. Maj:t i nåder täckts lemna ett embete, till hvilket hör att vaka öfver statens intresse med afseende på landets fornminnen, förklarat

den svarta jorden på Björkö vara en fornlemning. Såsom jag i min nyss anförda underdåniga skrifvelse tillåtit mig att framhålla, är jag icke den ende fornforskare, som anser den svarta jorden på Björkö vara en fornlemning, i hvilken händelse mitt omdömes giltighet måhända kunde dragas i tvifvelsmål, utan det är en af nutidens arkeologer, in- och utländska, utan gensägelse erkänd sak, att den svarta jorden på Björkö och andra med den likstälda bildningar äro att anse som fornlemningar.

Att Björkö svarta jord är en fornlemning är således faststäldt, på den enda väg, på hvilken en sådan fråga kan fastställas, nämligen den vetenskapliga. Ett domstols-utslag kan ej i minsta mon häfva det resultat till hvilket vetenskapen i detta afseende kommit.

Persson påstår, enligt den förra besvärsskriften, som bär hans namn, att den svarta jorden på Björkö icke finnes uppräknad i den förteckning öfver olika slag af fornlemningar, som är intagen i Eders Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 29 november 1867 angående fornminnens fredande och bevarande. Jag har mot detta hans påstående i underdånighet framhållit, dels att det aldrig varit meningen att i § 2 af nämnda nådiga förordning uppräkna alla slag af fasta fornlemningar i Sverige, utan endast de vanligaste grupperna, dels att i denna § verkligen finnes en kategori nämnd, till hvilken Björkö svarta jord hör, i det den afskrädeshög, som kallas den svarta jorden och som i senare tid fått sitt öfversta lager bearbetadt genom jordbruk, är af den ålder, att den ej kan anses tillhöra enskild egare, dels att § 1 af nämnda nådiga förordning uttryckligen säger, att *alla* fasta fornlemningar, som bevara minnet af fäderneslandets inbyggare i forntiden, stå under lagens hägn och att de ej få rubbas under annat vilkor än i

följande paragrafer af samma nådiga förordning föreskrifves.

Att fridlysningen af den svarta jorden på Björkö kan inverka på utgången af den rättegång, som blifvit mot Persson öppnad, anser jag för sannolikt och hoppas jag. Men deremot kan jag icke instämma i det i den till mig remitterade, med namnet Persson undertecknade skrifvelsen förekommande uttalandet, att den utfärdade fridlysningen kan utöfva inflytande på Perssons rätt. Om alla fornlemningar, som bevara minnet af forntida inbyggare i Sverige, stå under lagens hägn, och om den svarta jorden på vetenskapliga grunder måste anses vara en fornlemning, har Persson i denna fråga ingen rätt alls. Då Eders Kongl. Maj:t i § 12 af den ofta nämnda nådiga förordningen föreskrifvit, att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eger att på anmälan af Riksantiqvarien låta offentligen fridlysa viss bestämd fornlemning, samt då den svarta jorden är en fornlemning och då anmälan till fridlysning om densamma blifvit af Riksantiqvarien gjord, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län genom den utfärdade fridlysningen allenast fullgjort hvad Eders Kongl. Maj:t i nåder befallt, och har Persson, enligt min uppfattning, saknat befogenhet att deröfver besvära sig.

På grund deraf får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t i nåder ville lemna hans besvär utan afseende.

Men då Eders Kongl. Maj:t i nåder befallt, att alla fornlemningar, som bevara minnet af fäderneslandets inbyggare i forntiden, skola stå under lagens hägn för att åt efterverlden och vetenskapen bevaras, och då från ett håll, låt vara partiskt, påståtts, att det af ordalagen i den nådiga förordningen af den 29 november 1867 ej med tydlighet framgår, att Björkö svarta jord hör till dessa »alla fornlemningar» hvilka skola skyddas, får jag,

eftersom det är af yttersta vigt för vetenskapen, att den svarta jorden blir på vetenskapligt sätt undersökt och att de i densamma ymnigt förekommande fornsakerna omsorgsfullt tillvaratagas, och alldenstund föregifven eller verklig otydlighet i en gällande lag väl torde böra häfvas af den lagstiftande makten och icke på lagskipningens väg, i all synnerhet när ett vigtigt intresse derigenom vedervågas, i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes, i anledning af hvad här förefallit och på grund af vetenskapens utslag i ämnet, i nåder förklara, att den svarta jorden på Björkö är en fornlemning, hvilken står under lagens hägn.

I fridlysningen är undantaget den svarta jordens öfversta lager, hvilket i lång tid blifvit af plog och spade bearbetadt och derigenom förlorat arkeologisk märkvärdighet. Skulle någon gång delegarne i Björkö by finna det nödigt att för jordbrukets skull gå mera på djupet eller skulle af annan anledning djupgräfningar inom den svarta jorden ifrågakomma, lägger tydligen den utfärdade fridlysningen intet oöfverstigligt hinder derför. Dess uppgift är endast att gifva skärpa åt lagbudet att icke rubba den del af den svarta jorden, som ännu bevarar karaktär af fornlemning, i annan ordning än den som i den nådiga förordningen om fornlemningars vård föreskrifves.

Stockholm den 23 maj 1884.

Hans Hildebrand.

Från Akademiens sammankomster.

Den 8 april 1884.

Akademiska ärenden. Till revisorer af Akademiens räkenskaper för år 1883 utsågos hrr Björnstjerna och Bowallius.

En af kamrer W. Berg inlemnad ansökan om understöd för utgifvande af en monografi öfver Visingsö och dess historia remitterades till den historiska nämnden.

Akademiens statut. Undertecknad gjorde en framställning rörande åtgärder för omarbetande af Akademiens statut. Akademien beslöt, att de nuvarande statuten skola tryckas i så många exemplar, som erfordras på grund af ledamöternas antal, och till dem utdelas, samt att en komité af fem personer skall tillsättas för uppgörande af ett förslag till nya statut, hvilket bör vara till Akademien inlemnadt den 2 januari 1885.

Undertecknad anmälte, att han ämnade vid följande sammanträden föreslå Akademien att öfverlägga om en och annan fråga rörande stadgarne, och uttalades af hr Carlson önskan, att sådant ärende, när det ifrågakommer, må vara angifvet å kallelsesedlarna.

Akademien gaf undertecknad uppdrag att anskaffa stadgar från likartade akademiska samfund i in- och utlandet.

Statssamlingarna. Akademien beslöt inköpa en korkåpa, sju snidade helgonbilder samt delar af en korstol från Roslags-Bro kyrka.

En messhake från Ryrs socken på Dal inlöstes.

Akademien beslöt, att Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet skola från ingången af maj tillsvidare hållas tillgängligt för allmänheten söndagar och fredagar utan afgift samt tisdagar mot en afgift af 25 öre person.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Kyrkorådet i Katarina församling i hufvudstaden hade anmält, att fråga blifvit väckt om försäljning af en del å särskild förteckning upptagna kyrkans inventarier. Akademien lät förteckningen sig föredragas och beslöt afgifva det svar, att från hennes sida intet hinder möter försäljningen af ifrågavarande föremål.

Undertecknad anmälte, att han mottagit underrättelse derom, att Östby ödekyrka inom erkestiftet i följd af remnor, uppkomna under förliden vinter, hotar att rasa. Akademien beslöt, att kyrkan skulle besigtigas.

Medaljförslag. Ett af fru L. Ahlborn inlemnadt förslag till Malmöhus läns k. Hushållningssällskaps belöningsmedalj godkändes.

Den 29 april 1884.

Akademiska ärenden. Revisorerne, hrr Björnstjerna och Bowallius anmälte, att de granskat Akademiens räkenskaper för år 1883 jämte säkerhetshandlingar utan anmärkning och beviljade Akademien, på deras hemställan, sin räkenskapsförare decharge.

Statssamlingarne. Akademien beslöt inlösa en samling af 57 fornsaker, hembjuden af riksdagsmannen Peter Andersson i Högkil på Dal.

Riksantiqvarien anmälte, att det af flere skäl var nödigt att sätta arbetsrummen i förbindelse med museisalarne medels någon apparat,

som gjorde det möjligt för den, som befann sig i arbetsrummen att kalla till sig andra, som funnos i salarne, och tvärtom, samt att enligt uppgift af den person, som utför ledningsarbetena för Stockholms allmänna telefonbolag, en elektrisk ringledning, så ordnad, att det nämnda behofvet uppfylldes, ej skulle i anläggning kosta mera än 200 kr. Akademien beslöt att hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om beviljande af medel till anbringande af en sådan ringledning.

För Akademien visades en af guldsmeden Sam. Pettersson bekostad och till Statens Historiska Museum skänkt kopia af ett prydligt, enskild person tillhörigt bronsspänne från Gotland.

Fasta fornlemningar. Akademien gaf godsegaren L. Arfvedson förnyad tillåtelse att undersöka grafhögar i närheten af Näshulta kyrka, Södermanland, på förut stadgade vilkor.

Hemmansegaren Johannes Lindgren å nr 5 Veinge i Veinge sn, Halland, hade anhållit om tillstånd att borttaga en å hans inegor befintlig skadad grafkulle, hvilken han uppgaf vara hinderlig för jordbruket. Akademien beslöt lemna sin korresponderande ledamot kapten J. A. Lagergren uppdrag att undersöka denna hög och att om densamma inlemna rapport.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Akademien förklarade sig anse det nödigt, att Baldringe kyrka, i hvilken under förberedelserna till ett restaurationsarbete väggmålningar upptäckts, besigtigas af Riksantiqvarien.

Visby ruiner. Akademien beslöt att hos Kongl. Maj:t göra underdånig hemställan derom, att det för år 1885 af riksdagen beviljade anslaget 10,000 kr. för vidtagande af åtgärder till skydd för några af Visby kyrkoruiner må få förskottvis utbetalas redan innevarande år.

Föredrag. Undertecknad förevisade de korkåpor från 1400- och 1500-talen, som förvaras i Statens Historiska Museum.

Bergerska donationen. Akademien beslöt, att de för undersökningar af fornlemningar på Gotland af de Bergerska räntemedlen för innevarande år afsedda 800 kr., skola fördelas jämnt mellan direktör F. Nordin och amanuensen G. Gustafson.

Den 13 maj 1884.

Akademiska ärenden. Till intagande af två lediga rum i Hedersledamöternas klass utsågos öfver-intendenten Helgo Zettervall samt öfverstekammarherren friherre Carl Jedward Bonde.

Till utländske ledamöter valdes f. d. direktören för école française i Rom, medlemmen af franske Institutet A. Geffroy samt professoren K. K. Tigerstedt i Åbo.

Kongl. Maj:t hade till Akademien remitterat en ansökan af professor G. Stephens i Köpenhamn, att 50 exemplar af 3:dje delen af hans verk *Old Northern Runic Monuments* må för svenska statsverkets räkning

inlösas med 2,500 kronor. Akademien beslöt att tillstyrka nådigt bifall till denna ansökan.

Fasta fornlemningar. Akademien beslöt, på grund af derom gjord framställning, till Konungens Befallningshafvande i Malmöhus län afgifva den förklaring, att ur arkeologisk synpunkt intet hinder möter borttagandet af den skans, som befinner sig längs hafsstranden i vester om Rå fiskläge i Raus' socken, Skåne.

På grund af en hemställan från drätselkammaren i Kungelf beslöt Akademien medgifva, att sluttningarna af den höjd, å hvilken ruinerna af Bohus fäste ligga, må planteras, allenast inga buskar eller träd anbringas så nära intill ruinerna, att dessa skymmas eller taga skada genom den fuktighet, som intill dem stående träd och buskar sprida och underhålla.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Riksantiqvarien redogjorde för sitt besök i Baldringe kyrka, hvarest i två ännu bevarade hvalf finnas målningar från slutet af 1200-talet, och beslöt Akademien, på hans förslag, att hemställa om nådig föreskrift derom, att dessa två hvalf endast i händelse af nödvändighet må nedtagas samt att i alla händelser ingen åtgärd med dem vidtages, förr än målningarna blifvit genom Akademiens försorg kopierade.

Kyrkorådet i Hedvig Eleonora församling i hufvudstaden hade anmält sig önska nedsmälta en församlingen tillhörig ringklocka, gjuten på Amiralitets-Collegii föranstaltande, af mäster Johan Meyer i Stockholm år 1671. Akademien beslöt afgifva den förklaring, att från hennes sida intet hinder möter nedsmältandet af denna klocka.

Akademien beslöt, på Riksantiqvariens hemställan, att hennes artist Lindberg skall under juli månad blotta och kopiera målningarna i Vänge kyrka i erkestiftet.

Visby ruiner. Genom nådig remiss hade till Akademien öfverlemnats en af Visby stadsfullmägtige gjord och af Konungens Befallningshafvande i Gotlands län förordad anhållan, att Kongl. Maj:t ville medgifva, att af de sex portar, som tagits från portöppningarna i Visby stadsmur och af stadsfullmägtige inlagts i sankt Karins ruin, men nu blifvit, på Riksantiqvariens yrkande, derifrån borttagna, två må få förvaras i Gotlands fornsal och att staden befrias från skyldigheten att förvara de öfrige fyra portarne. Akademien beslöt i underdånigt utlåtande afgifva den förklaring, att dessa portar icke ega något antiqvariskt värde, samt hemställa, att Kongl. Maj:t ville, derest ej dessa portar finnas för annat ändamål behöflige, tillåta att de till Visby stad öfverlemnas att efter godtfinnande användas.

Medaljförslag. Ett af gravören A. Lindberg inlemnadt förslag till belöningsmedalj för kongl. Nerikes regementes officerskorps' fäkt- och skytteförbund godkändes.

Bergerska donationen. Akademien lemnade hr Montelius uppdrag att under sommaren undersöka grafvar från den tidigare jernåldern i Vestergötland, till hvilken undersökning af de Bergerska donationsmedlen för i år anvisats en summa af 500 kr.

Den 27 maj 1884.

Akademiska ärenden. Akademiens nyvalde hedersledamot h:r Zettervall hade i skrifvelse till undertecknad anhållit, att uttrycken af hans tacksamhet för det skedda valet skulle till Akademien framföras.

Öfverste-kammarherren friherre C. J. Bonde hade i skrifvelse till Akademien förklarat sig icke antaga den smickrande kallelsen.

Akademiens hedersledamot G. O. Hyltén-Cavallius hade i skrifvelse till Riksantiqvarien anmält, att han genom tilltagande ohelsa är hindrad att personligen uppvakta i Akademien med ett inträdestal. Akademien beslöt att anse hr Hyltén-Cavallius, ehuru han icke hållit det för hedersledamöter öfliga helsningstalet, som effektiv hedersledamot.

På yrkande af hr Carlson beslöts att låta frågan om väljande af ny hedersledamot anstå.

Riksantiqvarien begärde, att Akademien ville hos Konungen i underdånighet hemställa, att Riksantiqvarien och på hans reqvisition Akademiens amanuenser och tecknare må erhålla rätt att afgiftsfritt färdas på statens jernbanor samt att föremål afsedda för statssamlingen må få likaledes afgiftsfritt fortskaffas på statsbanan. Han framhöll vigten af en sådan förmon, hvarigenom otillräckligheten af de Akademien gifna statsanslagen skulle i någon mon minskas, och anförde, att dr Hazelius af staten åtnjuter för sig och sitt museum ifrågavarande förmoner, hvarigenom han af staten kraftigt understödjes i sin konkurrens med statens samlingar. Akademien beslöt att göra en sådan framställning.

Akademien beslöt att förnya sin förlidet år gjorda hemställan om ökade anslag, dock med iakttagande af den ändring i summan, som ett bifall till nyss beslutade hemställan kan medföra.

Akademiens statut. Till ledamöter i statutkomitén utsågos Riksantiqvarien samt hrr Montelius, Forssell, Malmström och Styffe.

Statssamlingarna. En guldring, afsedd för fingret, med en blå sten, funnen utanför Lindesbergs stad inlöstes.

Akademien, som för k. Myntkabinettet år 1872 från Riksbankens myntkabinett erhållit 126 medaljer, af dem 12 i guld, 59 i silfver, 55 i annan metall, samt 747 mynt, deraf 35 i guld, 462 i silfver, 250 i annan metall, beslöt att till det senare myntkabinettet som gåfva öfverlemna ur den kongl. samlingens duplettförråd 7 Olof Skötkonungs, 1 Anund Jakobs mynt samt ett k. Karl XI:s ett-öre i silfver.

Akademien beslöt att i Nationalmusei konstsamlingar deponera en i brons utförd statyett, hvilken för närvarande är fäst på toppytan af ett myntskåp, hvilket, jämte statyetten, kommit till k. Myntkabinettet genom testamentarisk gåfva af framlidne brukspatronen C. Östberg.

Med anledning af de ändringar af uppställningen i museet, som komma att göras under den närmaste tiden, beslöt Akademien att nedsätta priset å katalogen till 10 öre.

Fasta fornlemningar. Tuna församlings skolråd i Nyköpings län hade anhållit om tillstånd att för en tillämnad folkskolebyggnad fortsätta bortschaktandet af en del fornlemningar å Tuna klockareboställes

egor. Akademien beslöt anmoda licentiaten Sten Boije att så fort ske kunde företaga besigtning, eventuelt utgräfning af dessa fornlemningar.

Akademien beslöt att lemna docenten Sven Söderberg ett anslag af 400 kr. till företagande af grafundersökningar och runforskningar på Öland,

att reservera 500 kronor till fortsättande af agronomen C. F. Nordenskjölds forskningar, för den händelse ansökan om stipendium från honom inkommer,

att afslå Upplands fornminnesförenings anhållan om ett anslag af 200 kronor

samt att den t. f. andre amanuensens tjensteresor för året inställas, på det att den från fjoråret förekommande bristen i undersökningsanslaget må försvinna.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Arkitekten G. Pettersson hade på uppdrag af Riksantiqvarien besigtigat Östby ödekyrka i erkestiftet och om denna afgifvit det utlåtande, att vestra gafveln och sidomurarne äro i godt stånd, att den östra gafveln med omkring 1 fot lutar ut öfver stödplanets ytterkant, men att den i betraktande af murens tjocklek nedtill icke hotas af omedelbart förestående ras, att de lösa stenarne, som finnas i denna mur, böra bortskaffas, att de delvis fastsittande stenarne böra understödjas och fastmuras med cement, att sprickorna böra fyllas, att den gångväg, som ligger tätt under denna gafvel, bör flyttas längre bort, derest så ske kan, samt att undersökning om lutningen af den östra gafveln bör göras hvar vår.

Akademien beslöt, att fråga skulle göras, huruvida den omnämnda gångstigen kan utan olägenhet flyttas något längre ut, samt att pastorsembetet skulle underrättas, att de på gafvelmuren förekommande lösa stenarne få försigtigt bortskaffas, hvarvid början måste göras med de öfversta.

Akademien förklarade sig icke hafva något att invända mot en tillärnad afputsning af det inre i Hammarby kyrka i erkestiftet.

Akademien förklarade sig icke hafva något att invända mot Katarina församlings i hufvudstaden åstundan att afyttra 7 par kyrkoportar af jern och ett gammalt tornur med tillbehör.

Visby ruiner. K. arkitekten E. V. Langlet hade erbjudit sin tjenst i fråga om ledningen af de i Visby ruiner förestående underhålls- och restaurationsarbeten. Akademien antog med nöje detta erbjudande.

Bergerska donationen. Akademien beslöt, på hemställan af den historiska nämnden, att lemna åt docenten Harald Hjärne med afseende på hans ur ryska och polska källor meddelade bidrag till Sveriges historie, 500 kronor;

åt kamreraren vid bergslagernas jernvägar Vilhelm Berg, med afseende på hans i *Bidrag till kännedomen af Göteborgs och Bohusläns fornminnen* B. 2 införda afhandlingar om Elfsborg och slottsruinen på Ragnhildsholmen, ett understöd för utgifvandet af en historisk beskrifning öfver Visingsö, 500 kronor

samt åt docenten vid Uppsala universitet Johan Aug. Lagermark, med afseende på hans afhandling öfver Karl XII:s krig i Norge 1716, 500 kronor.

Riksantiqvarien förevisade en profplansch för det blifvande runverket och beslöt Akademien att aftryck af denna plansch skulle få följa med Månadsbladet jämte några upplysningar om det blifvande arbetet.

Den 11 juni 1884.

Akademiskt ärende. Genom val och lottning utsågos till preses och vicepreses för tiden intill den 2 januari 1885 hrr friherre L. De Geer och Bowallius.

Statssamlingarna. Anmältes att Kongl. Maj:t beviljat de till anbringande af en elektrisk ringledning begärda 200 kronor.

Riksantiqvarien anmälte, att Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet under sex söndagar varit besökt af 7,817 personer, under sex tisdagar af 321 personer, hvilka i inträdesafgift erlagt 80 kr. 25 öre. Som kostnaderna för dessa sex tisdagar uppgått till 55 kr. 50 öre, hade således uppkommit en behållning af 24 kr. 75 öre. Akademien beslöt, att tisdagsförevisningarna skulle fortgå intill dess det visat sig, att inkomsterna under tre på hvarandra följande tisdagar ej uppgått till omkostnadernas belopp.

Inskrift. Akademien godkände ett inlemnadt förslag till inskrift i Åtvids kyrka i Östergötland.

Nya anordningar i Statens Historiska Museum.

Akademien har en gång genom en donation erhållit ett värderikt bibliotek af äldre historisk, antiqvarisk och vitter litteratur, med föreskrift att det icke fick blandas med andra böcker, utan skulle hållas som ett helt för sig. För flere år sedan katalogiserades det. Böckerna ordnades af praktiska skäl i tre stora grupper, folianter, qvarter, oktaver. För hvar grupp infördes en egen nummerserie. En nummerlapp stacks in i boken, hvilken under samma nummer var införd i katalogen. Rådfrågar man denna, behöfver man aldrig leta efter en bok, aldrig söka utforska, till hvilken gren af vetenskapen den af bibliotekarien blifvit förd. Bokens framtagande är ett rent mekaniskt arbete, som kan utföras af en vaktmästare. Detta bibliotek är, såsom donator

önskade det, ett afslutadt helt, på hvars omordnande man ej behöfver spilla tid, krafter eller omtanke.

Detta specialbibliotek är emellertid uppstäldt i samma rum — om än i en afskild del deraf — i hvilket Akademiens öfriga boksamling befinner sig, äfvensom den boksamling, som för af staten gifna medel inköpts för de under Akademiens inseende stående statssamlingarnas skuld. Inom denna del af biblioteket måste, i motsats till hvad nyss nämndes, mycken omtanke användas för att få böckerna ordnade på ett lämpligt sätt och ofta blir det nödigt att företaga omflyttningar. Då lokalen från början inreddes, fick man, med kännedom af de fack, som tillhöra ett bibliotek af detta slag, uppgöra en fördelning af utrymmet. Följande afdelningar uppfördes på programmet: *a*) svensk topografisk litteratur — *b*) svensk historisk litteratur — *c*) svensk biografisk litteratur — *d*) svensk arkeologisk litteratur — *e*) fornnordisk och norsk historisk och arkeologisk litteratur *f*) dansk historisk och arkeologisk litteratur — *g*) utländska historiska källskrifter och urkundsamlingar — *h*) utländsk historisk litteratur — *i*) utländsk arkeologisk litteratur, fördelad dels efter ämnen, dels efter land — *k*) juridisk och teologisk litteratur — *l*) lingvistisk litteratur — samt slutligen den rent akademiska litteraturen, bestående af andra ut- och inländska sällskaps skrifter samt tidskrifter, denna grupp ordnad efter land.

För den händelse någon finner detta omfång af ett historiskt-arkeologiskt fackbibliotek för stort, anser jag mig böra genast meddela den upplysningen, att ehuru inom Akademiens verksamhetsfält ingår historia, köpes ingen annan vare sig svensk eller utländsk historisk litteratur än den, som kan behöfvas för statssamlingarnas skuld, att ej heller historiska källskrifter och urkundsamlingar inköpas, såvida man icke kan af dem vänta gagn för statssamlingarna, utan ökas denna afdelning

hufvudsakligen genom gäfvor, att den juridisk-teologiska afdelningen uppkommit genom gåfvor och att den icke riktas med annan teologisk litteratur än den som kan erfordras för medeltidssamlingen och studiet af medeltidsminnena inom landet, att slutligen andra sällskaps utgifna skrifter icke annat än i enstaka undantagsfall köpas, utan, erhållas genom byten mellan Akademien och de respektiva samfunden.

Om än den ursprungliga planen för bibliotekets indelning visat sig god och beräkningen af det för de olika afdelningarna — utom bytesskrifterna — erforderliga relativa utrymmet riktig, måste naturligtvis inom denna del af biblioteket ett fortgående an- och omordningsarbete företagas. Hvar nykommen bok skall ställas på sin plats, d. v. s. inom den grupp, till hvilken den hör. Dervid visar sig, att en eller annan grupp blir för trångbodd, och man måste då beräkna, huru man skall med begagnande af det gifna totalområdet och det gifna antalet hyllor företaga en sådan omordning af grupperna, att man vinner det för alla erforderliga utrymmet.

Men detta är dock en jämförelsevis lätt sak, då böcker äro af samma grundform, då de skola rätt och slätt ställas på hyllor, då af dem ej behöfver visas mera än ryggen, då det icke stöter någon menniska, i fall man ställer två böcker af beslägtadt innehåll vid sidan af hvarandra, äfven om den ena är hög, den andra låg. Något helt annat är det med statssamlingarna.

Jag vill här egentligen tala om Statens Historiska Museum.

Det torde vara för alla klart, att man icke får ställa eller lägga de till detta hörande föremålen på måfå i de för ändamålet anskaffade skåpen och lådorna, att

man måste tänka på mera än att hålla föremålen skyddade mot dam och besökandes åverkan. En samling sådan som denna är icke ett magasin, i hvilket man kan anordna föremålen huru som helst, allenast de icke taga skada och allenast man vid behof kan taga rätt på dem.

En samling som denna måste, derest den skall uppfylla sin bestämmelse, tala till de besökande icke blott genom sitt innehåll, utan ock genom sjelfva uppställningen. Men det är ock en annan fordran, som kommer till och icke saknar betydelse: uppställningen måste vara gjord med prydlighet och smak, så att den behagar ögat, bereder godt tillfälle till öfversigt och lockar till närmare beskådande. Denna fordran har en alldeles särskild betydelse: då man insett, att fornsakerna äro af en stor betydelse, genom de upplysningar de, rätt studerade, kunna lemna om nationela och allmänt menskliga förhållanden under forntiden, och man på grund deraf beslutit sig för att åt dem bereda en plats i en statssamling, bör man hos den besökande allmänheten, särskildt hos den som kommer till museet mera af nyfikenhet, genom den omsorgsfulla vård, som egnas de insamlade föremålen, ingifva begrepp om nödvändigheten att behandla fornsaker, när och hvar de anträffas, med varsamhet och aktning.

Hvad menas dermed, att samlingen skall tala till åskådaren genom uppställningen?

En fornsak — jag begagnar för korthetens skuld denna benämning för de föremål, som hafva sin plats i museet, äfven om de tillhöra rent af den nyare tiden — har visserligen betydelse i och för sig, genom de iakttagelser man kan göra af dess form och sättet, på hvilket den arbetats. Men den egentliga betydelsen ligger i dess sammanhang med andra föremål. Vi lägga t. ex. framför oss en slipad flintbila. Den kan vara både

stor och väl arbetad och derigenom ådraga sig uppmärksamhet, men så länge den är ensam, är och förblir den endast en kuriositet. Det var icke utan fog, som man fordom talade om historiska samlingar under namn af kuriositetskabinett: de innehöllo endast enstaka föremål af hvarjehanda slag och kunde väl gifva anledning till en stunds samspråk och förströelse, men aldrig till något vetenskapligt studium och arbete. För att denna bila skall få verklig betydelse, behöfver den sammanställas med andra föremål på tre olika sätt: dels när så ske kan, med *liknande* exemplar, så att man finner, att det icke är i och för sig en enstaka företeelse, utan en medlem af ett talrikt sällskap och att den således fordom haft uppgift att tillfredsställa ett allmänt kändt behof, dels, när så ske kan, med *likartade* exemplar af sämre eller bättre beskaffenhet, så att man kan finna, huru utvecklingen fortgått från det enklare och gröfre till det mera utvecklade och finare eller ock, under en tillbakagående rörelse, från det till sin fulländning komna till något vårdslösare och derigenom sämre, *dels*, när så ske kan, med andra samtida föremål, så att man kan se, i hvilken omgifning föremålet i fråga plägar förekomma, i hvilket förhållande det står till öfriga alster af tidens kultur. Reglerna för anordningen äro således enkla. Hvart exemplar, som är enstaka funnet, bör samordnas med liknande, hvarigenom det upphör att vara något enstaka och blir representant för en typ. De olika typgrupperna ordnas så, att der en utveckling finnes, man kan följa densamma från grupp till grupp. Fynd af flere föremål, som visa, hvilka föremål höra samman i tiden, få ej styckas, utan måste uppläggas eller uppställas tillsammans. Dertill kan komma ännu en fjerde uppställningsgrund, beroende derpå, att vårt land är så vidsträckt och att således möjligen kulturen under samma period kunnat uppenbara sig på ett skilj-

aktigt sätt i dess olika delar. Om sådana lokala skiftningar förekomma, bör man genom sättet för samlingars uppställning kunna finna det.

Att sätta in ett enstaka föremål i typgruppen är ett mekaniskt göromål: man har att maka de förut i samlingen befintliga exemplaren så, att det nya exemplaret intager den rätta platsen. Det är aktningen för prydligheten, som dervid är bestämmande.

Men det händer, att man under det närmare studiet af de enstaka föremålen och typerna finner, att hvad man förut ansett kunna sammanföras i en grupp, bör söndras i ett par eller flere. Då framtvingas ett mera omfattande nyordningsarbete, hvilket ofta försvåras deraf, att de på förhand insatta hyllorna i skåpen eller de på förhand till sitt omfång begränsade lådorna lägga hinder i vägen för det strängt planmessiga ordnandet. Förändringar af utställningsmaterielen kunna behöfva göras, men för att detta skall kunna ske, erfordras penningar.

Till museet kommer ett större fynd, som än riktar vetenskapen med välbehöflig bekräftelse af hvad man redan upptäckt, än leder forskningen in på nya banor. Ett sådant fynd måste naturligtvis göras tillgängligt. Men då framkallas ofta ett synnerligen besvärligt arbete. Här fordras stundom ganska ansenlig yta, och hvarest taga den? Derest den ej kan vinnas genom att tränga samman hvad redan finnes i samlingen, måste naturligtvis ett nytt skåp eller ett nytt bord, större eller mindre, anskaffas, men derigenom bringas man åter ansigte mot ansigte med penningefrågan.

Jag antydde, att man kan finna det nödigt att dela en grupp i flere. År 1865 voro alla föremål från Sveriges jernålder sammanförda i en enda grupp. Jernåldern var då ännu icke så synnerligen talrikt representerad. För ett särskildt ändamål genomgick jag då fynden i museum samt anteckningarna om dem i inven-

tariet och utsöndrade på papperet hvad som hörde till den tidigare eller den senare jernåldern. I museet kunde man icke se detta och den, som besökte museet, fick ingen föreställning derom; han gick derföre bort efter sitt besök vilseledd. Den närmare granskningen af fynden visade, att jernåldern hade på Gotland utvecklat sig på ett alldeles egendomligt sätt. Som de gotländska fynden voro sammanblandade med dem från de öfriga landskapen och det fordrades mycket noggranna iakttagelser för att under sådana förhållanden upptäcka skiljaktigheten, gick äfven i detta fall den besökande bort, okunnig om denna egendomliga skiljaktighet i kulturens utveckling. Han hade således icke fått veta hvad han borde veta. I det trånga utrymmet i den dåvarande lokalen voro alla förändringar omöjliga. Till all lycka flyttades samlingen året derpå till sin nuvarande lokal, hvars bättre utrymme medgaf ett särskildt uppställande af föremålen från den tidigare jernåldern, från den senare jernåldern, från Gotlands jernålder.

De oupphörligen till museerna i Sverige och i grannlanden inkommande fynden och de skärpta iakttagelserna af dem hafva emellertid visat, att den tidigaste jernåldern sönderfaller i flere underperioder, en som visar romerskt inflytande, ja inom denna till och med två underafdelningar, och andra flere. Derest museerna skola motsvara sin bestämmelse att bevara och undervisa, att gifva en rätt undervisning, måste vetenskapens stadgade iakttagelser framläggas genom ändrad anordning. För den gotländska jernåldern har jag kunnat urskilja en hel rad af perioder. Om ej dessa uppvisas i museet, får man icke något korrekt begrepp om kulturens utveckling på denna ö. Kanske någon frågar, om detta är så synnerligen vigtigt? Härpå svarar jag, att half kunskap knappast är någon kunskap, samt derjämte, att det svårligen finnes något museum i verlden,

i hvilket man kan så i detalj och derföre med så stor fördel sätta sig in i fornsakernas förmåga att vittna om den gradvis försiggående utvecklingen som genom granskningen af den gotländska jernåldern i Statens Historiska Museum.

Förändringar måste således förekomma i museet. De framkallas dels genom mottagandet af nya föremål, hvilka måste göras tillgängliga, dels genom den vetenskapliga forskningens framsteg, om hvilka samlingen måste genom anordningen vittna. Jag vill tillägga ett tredje motiv, som är af stor vigt. Då samlingen innehåller så många föremål af stort materielt värde, måste alla åtgärder vidtagas, för att åt densamma bereda verkligt skydd mot tillgrepp.

För den, som ej så noga känner museets indelning, må följande underrättelser tilläggas rörande förhållandena vid årets början.

Från vestibulen inträdde man i en sal afsedd för stenåldern, från denna i en lång och väl smal sal, som innehöll föremål från brons- och jernåldrarne, från denna i en sal, som innehöll smärre föremål från medeltiden, från denna i en stor tvärt genom museet gående sal, som innehöll större föremål från samma tid, från denna i en sal, som var anslagen åt den nya tiden. Den första och den sista salen hafva hvardera vid sidan en för föremåls uppställande användbar korridor.

Jag har redan [1] utförligt framstält mina åsigter, huru den moderna afdelningen i Statens Historiska Museum bör ordnas. Att inom den närmaste tiden få min plan förverkligad har gjorts omöjligt, och Sverige måste derföre tillsvidare sakna ett fullgodt historiskt museum för den nya tiden, ehuru materialen dertill finnas, ett historiskt museum, i hvilket de historiska minnena omgifvas af vittnesbörden om den samtida kulturen.

[1] Antiqvarisk Tidskrift för Sverige del 6.

Bestämda hinder hafva rest sig mot utförandet af min plan, om hvilken, ehuru jag trodde mig hafva tillräckligt tydligt framstält min åsigt, sådant missförstånd kunnat uppstå, att mitt sträfvande betecknats såsom gående ut på att bilda ett stort kulturhistoriskt museum. För säkerhets skuld vill jag åter framhålla, att hvad jag velat, hvad jag fortfarande vill, hvad jag så länge jag lefver, skall sträfva för är åstadkommande af ett SVENSKT historiskt museum, i hvilket, såsom nyss nämndes, de historiska minnena förekomma i sådan omgifning, att man af denna kan sluta sig till den under hvart tidehvarf rådande kulturen. Sådana sträfvanden anses i andra land berömvärda och understödjas inom alla klasser, men antagligen är fosterlandskärleken i vårt land så utbildad, att den ej behöfver näras genom en återgång till de flydda tidehvarfven å studiernas och åskådningens väg, eller är den så svag, att talet om beredande af möjlighet till en sådan återgång, som eljes plägar anses verka som ett stärkande bad, förefaller som en dårskap. Mången anser ett konstindustrimuseum vara nyttigare än ett verkligt svenskt historiskt museum. Så vidt jag vet, är dock icke konstindustrien det vigtigaste elementet i ett folks lif.

Alltså, då utsigten att få hvad vi för ett godt pris kunde få, en modern afdelning af Statens Historiska Museum, som utgör en värdig fortsättning af de afdelningar, som representera vår kulturs tidigare perioder, tillsvidare är mycket mörk, står ej annat åter än att söka med begagnande af det utrymme, som den nuvarande lokalen erbjuder, ordna den nuvarande samlingen så, att derigenom åtminstone ett steg tages till genomförande af den systematiska uppställning, som är den enda riktiga i ett historiskt museum, nämligen efter perioder. Af den nuvarande moderna salen skulle den första delen, gående tvärt öfver salen, mellan väggen

till medeltidssalen och den första pelaren, alltså en afdelning med ett fönster, anslås åt den nya historiens första period, k. Gustaf I:s och hans söners tid. Återstoden af salen med tre fönster skulle tillhöra vår stormaktstid, med någon skilnad gjord mellan Gustaf Adolfs och Kristinas samt, å andra sidan, Karlarnes period. När man från salen träder in i korridoren, har man till höger en liten afdelning, som skulle upplåtas åt frihetstiden och den gustavianska perioden, till venster en ännu mindre afdelning, som skulle tillhöra Sverige efter 1809. Men för att genomföra allenast en omflyttning af de redan befintliga föremålen i den nuvarande lokalen, fordras penningar, som icke stå en så stor och dyrbar samling, som Statens Historiska Museum till buds.

Den gamla inredningen, genom hvilken de bästa föremålen voro hopade i stora väggskåp, var olämplig. De flesta föremålen äro af den beskaffenhet att de böra ses från alla sidor, för att man skall kunna få verklig nytta af åskådandet. För sådant ändamål behöfvas skåp, ej alltför stora och framför allt ej alltför breda, med glas å alla fyra sidorna. Dessa skåp få ej gå ned ända till golfvet, ty man kan icke se det, som placeras på hyllan närmast detta, utan att intaga en liggande ställning, hvilket är både obeqvämt för en sjelf och hinderligt för andra. Skåpen måste således stå på höga fötter. Såväl för utseendet, som det praktiska anordnandets skuld, bör en rad af lådor anordnas framför hvardera långraden. Man får således ett bord, med två rader af lådor och ett i midten uppstigande skåp. Sådana hafva med fördel användts sedan länge i museet i München.

Till inredningsarbeten i museet är årligen anslagen en summa af 300 kronor.[1] Det är lätt att inse, huru

[1] För den, som möjligen är benägen att tro den ofvan angifna siffran tillkommen genom ett tryckfel, må upprepas, att ifrågavarande summa utgöres af *trehundra* kronor.

långt detta skall räcka för en rationel vård af museet. Det har derföre icke varit mig möjligt att vidtaga några omordningar för deras egen, för principens skuld. Till all lycka finnes ett annat motiv, som måste, hvad det än kostar, respekteras, och det är undseendet för säkerheten i museet.

Genom H. M. Konungens välvilja sattes jag i tillfälle att pryda den moderna salen med en serie af vackra gobeliner, intressanta för deras egen skuld och de vid dem fästa minnena, ytterst välkomna dessutom derföre att de gåfvo åt salen glans och omvexling. Då alla väggytor voro upptagna af stora och höga skåp, fans det ingen annan utväg än att hänga gobelinerna mellan pelarne och fönsterväggen, i rät vinkel mot den senare. Pelarne voro tre. Alltså kunde tre par gobeliner uppsättas; mellan de två gobelinerna, som bildade ett par, uppstod ett tomrum af pelarens och den motsvarande pilasterns bredd. Anordningen väckte gillande, men den innebar en fara. Vid den granskning, som företages af salarne efter hvarje gång, som de varit upplåtna för allmänheten, anträffades en person gömd i tomrummet mellan två gobeliner. Han föregaf sig visserligen vilja studera deras baksidor och kunde naturligtvis icke mot sitt nekande åtalas för en brottslig afsigt, ehuru tydligen hans mening var att låta sig stängas inne, för att under natten praktisera sig ut genom ett fönster i sällskap med några af salens dyrbarheter.

Nu kräfde samlingarnas säkerhet en ändrad anordning, trots bristande anslag. Gobelinerna fästes framför väggytorna, der deras naturliga plats var, och skåpen, som förut stått vid väggarne, flyttades fram på golfvet och ställdes två och två, med ryggarna mot hvarandra, mellan pelarne och motstående fönstervägg. Gobelinerna kommo på sin rätta plats och föremålen i skåpen fingo bättre belysning. Men den olägenheten uppstod, att den

kronologiska följd, som iakttagits, då de långs vägg̨arne stälda skåpen inreddes, blef bruten. Man kom nu t. ex. när man gick från skåp till skåp från 1600-talet till Gustaf III:s tid, från denna till minnen från Karl XII:s tid och frihetstiden. Vände man ryggen åt skåpen, som innehöllo minnen från 1700-talet, hade man framför sig ett bord, hvars innehåll tillhörde perioden 1654—1718. Sådant är naturligtvis orimligt, och den, som ej närmare kände förhållandena, måste naturligtvis anse, att museet stode under ledning af en person, som icke hade den ringaste aning om en rationel anordning af ett historiskt museum — en för mig så mycket oangenämare misstanke, som annars Nordens museiväsende ansetts kunna tjena utlandet till exempel. Jag fick emellertid foga mig häri, då medel saknades för häfvande af missförhållandet.

Till all lycka räddades jag nu åter af krafvet på nöjaktig säkerhet i denna sal, som innehåller de största materiela dyrbarheterna. Salen var genom den nya anordningen delad i två hälfter, den ena, inre, var fri och öppen, den andra yttre, delad i tre afdelningar genom de höga skåpen. Då museet hålles öppet, skötes bevakningen i denna sal af en enda vaktmästare, som dessutom skall bevaka korridoren, hvilken genom en enda bågöppning är satt i förbindelse med salen. Uppgiften är svår. Går vaktaren af och an i salen, kan han kontrollera så godt som intet i korridoren. Den naturligaste platsen för honom är i sjelfva öppningen mellan båda, men de höga skåpen hindra honom då att ordentligt se mera än salens midtparti.

Då fräckheten i stöldväg årligen tilltager, måste denna olägenhet afhjelpas: de stora skåpen måste bort. Jag kom derigenom ett steg närmare mitt syfte att få fristående skåp med lådrader. Dock allenast ett steg närmare, ty till anskaffande af nya skåp funnos inga medel. Åter måste ett palliativ användas. Jag måste

nöja mig med att taga fristående skåp, som redan färdiggjorda, om äfven det mesta å den nedersta hyllan gjordes osynligt. Men för att få dessa för säkerhetens skuld nödvändiga skåp, *måste skåp användа i andra afdelningar af museet tömmas och det mesta af deras innehåll nedpackas,* nämligen den allra största delen af den vackra och intressanta samlingen af kyrkliga kläder från medeltiden.

Det var absolut nödvändigt för användande af dessa skåp att låta tillverka sex enkla brädhyllor att sätta i två af dem. Som på dessa hyllor skulle placeras föremål af ädel metall, elfenben, bernsten, dyrbara stenar, kunde ej den i museet allmänt använda hvita färgen duga. Till anskaffande af sammet till beklädande af hyllorna, till anbringande på hyllorna af förhöjningar, hvarigenom en smakfull gruppering kunde vinnas, finnas inga medel. *Museets största dyrbarheter måste derföre tillsvidare stå dels på hvitmålade hyllor, tagna från andra skåp, dels på omålade furubräder.* Genom kursiveringen fritager jag mig från att göra några reflexioner öfver detta förhållande.

En del föremål från modern tid, delvis *mycket* värderika, måste af brist på skåp, tillsvidare magasineras.

(Forts.)

Hans Hildebrand.

Stockholm 1884. Kongl. Boktryckeriet.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens
MÅNADSBLAD.

REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.

151—153. 1884. Juli, Aug. och Sept.

Bror Emil Hildebrand.

De förtjenster, som denne man inlagt om de statsuppdrag, hvilka blifvit Akademien lemnade, äro af den art, att äfven en son kan söka i korthet teckna dem utan att dervid utsätta sig för beskyllningen om öfverdrift i sonlig pietet.

Min fader föddes på Flerohopps jernbruk i södra Kalmar län den 22 februari 1806, den yngste af åtta syskon, af hvilka dock tre, systrarna, aflidit före hans födelse. Faderlös innan han fyllt sitt femte år, uppväxte han i hemmet hos modren, som, gift vid 16 års ålder, enka efter 25 års äktenskap, öfverlefde sin man nära ett halft århundrade. Efter mannens död köpte hon Flerohopp och nedlade såväl omtanke som personligt arbete på dess förkofran. Jag minnes henne väl från min barndom, ty jag tillbragte tolf somrar hos henne. Ännu under ålderdomens sena dagar behöll hon ett lifligt sinne, ett varmt hjerta, ett vaket intresse, afsky för klemighet, aktning för arbete. Slägten samlades hos henne hvar sommar. Inom bygden åtnjöt

'gamla frun på Flerohopp' mycken vördnad. Af barnen var yngste sonen henne synnerligen kär.

Uppvuxen i ett enkelt, arbetsamt, varmt och gladt hem, blef min fader vid 14 års ålder student i Lund. Hans första afsigt var att träda i kyrkans tjenst och han arbetade i denna riktning, dock ej alltid med samma ifver, ty i synnerhet naturens studium lockade honom starkt. Elias Fries' lifvande inflytelse glömde han aldrig. I Esaias Tegnérs hem odlades hans smak för vitterhet. Som lärare i den Gyllenstjernska familjen på Krapperup hade han tillfälle till umgänge och till resor i olika delar af landet.

Under dessa resor observerade han, såsom hans anteckningar visa, allt märkligt med mycket intresse. Tidiga anlag fingo härunder utveckla sig. Redan som gosse hade han, efter uppgift i hans sjelfbiografi, klättrat upp i klockstaplar och torn, för att afteckna klock-inskrifter, i kyrkor och på kyrkogårdar hade han uppsökt grafstenar och upptecknat inskrifter, m. m. Jag har visserligen ej hört eller sett någon bestämd uppgift derom, men jag förmodar, att Sven Hylander, den tidigt bortgångne forskaren, på honom utöfvat stort inflytande. Såsom dennes respondens disputerade han år 1822 pro exercitio, och, när han år 1829 började sin egen författareverksamhet, gällde hans första skrift de angelsaksiska mynten och i någon mon de första svenska. Hylander hade varit underprefekt för universitetets historiska museum och myntkabinett.

I början af år 1830 nämndes min fader till docent i numismatik. På H. Reuterdahls uppmaning sände han ett exemplar af sin afhandling till Christian Thomsen i Köpenhamn och erhöll till svar en inbjudning att hos honom fortsätta sina studier. Sommaren samma år vistades min fader i Köpenhamn och samtidigt uppehöll sig der docenten Schreil, som studerade fornsaksmuseet,

men aldrig kom att skörda frukten af sina studier, ty han afled under besöket i den danska hufvudstaden. Min fader skrifver om sin vistelse der följande ord.

»Thomsen mottog mig med lifligaste välvilja. Han hade varit genom nära vänskap förbunden med den ädle, i sina bästa år bortryckte Sven Hylander. Han betraktade mig som Hylanders arftagare och öfverflyttade sin tillgifvenhet på mig. Thomsen var vid denna tid egentligen köpman och arbetade på sin faders handelskontor. Men den liflige mannen hade med stor enthusiasm egnat sina lediga stunder åt studerandet af fornsaker och mynt. Antagen till amanuens vid det af Nyerup, Thorlacius, m. fl. år 1807 bildade museum för fäderneslandets fornsaker och till sekreterare i kommissionen 'for oldsagers bevaring', blef han den egentlige skaparen af Köpenhamns 'oldnordiske museum', hvilket i sitt slag länge varit det yppersta, och grundläggare af det numera allmänt antagna systemet för fornsakernas hänförande till tre hufvudgrupper, stenåldern, bronsåldern och jernåldern. Han hade efter hand bildat sig en egen myntsamling, hvilken han fortfor att öka ända intill sin död, i vissa delar, särskildt i afseende på medeltidsmynten, en af de yppersta, som någon enskild man egt. Som myntkännare var han utan tvifvel en af de främste på sin tid.»

»Hos Thomsen infann jag mig nästan hvarje morgon kl. 6 och studerade i hans myntskåp eller samtalade med honom till långt fram på förmiddagen, då han skulle gå på kontoret, på börsen eller ut i andra affärer. Han lånte mig böcker eller gaf mig anvisning på sådana att låna från de offentliga biblioteken, lemnade mig mynt, dem jag fick taga hem för att bestämma, gaf mig högar af blandade äkta och falska antika mynt, dem jag skulle skilja från hvarandra, och meddelade många goda anvisningar, när jag infann mig för att

redogöra för mina försök. Hans egna anteckningar fick jag begagna och afskrifva efter behag.»[1]

»Vid samlingarnas offentliga förevisning i Oldnordiske museet, som då hade en anspråkslös plats innanför universitetsbiblioteket på loftet öfver Trinitatis-kyrkan, var jag ofta närvarande och hade tillfälle se och beundra Thomsens utomordentliga förmåga att hos de besökande väcka intresse för fornsakerna. Dessutom förde han mig och Schreil på extra timmar upp i museum, genomgick der fornsakerna med stor omständlighet och meddelade oss det system han följt vid deras anordning. Jag har ännu i behåll mina under dessa förevisningar gjorda anteckningar, der tredelningssystemet är med bestämdhet genomfördt.»

»För min framtid uppgjorde Thomsen planer, som visserligen syntes mig lockande, men derjämte snart sagdt omöjliga att genomföra. Han hade af Sven Hylander hört beskrifvas det stockholmska Kongl. Myntkabinettets 'dybe laader' fulla med oordnade skatter. 'Dem skal De bringe i Orden', hette det alltid, och mången gång sedermera, då mitt tålamod och mina förhoppningar svigtade, lifvade han åter mitt mod och min verkningshog genom anvisningen på de 'dybe laader.»

Min faders anteckningar från besöken i de köpenhamnska fornsakssamlingarna finnas, såsom nyss nämndes, i behåll. De hafva titeln 'Plan hvarefter en samling af nordiska fornlemningar bör ordnas och som blifvit följd vid det kongelige Museum for Nordiske Oldsager i

[1] Min faders under hela lifvet bevarade tacksamma tillgifvenhet för Thomsen är redan af detta tillmötesgående förklarligt. Den metod Thomsen användt för honom, tillämpade min fader sedermera på mig. Han lemnade mig en gång ett fynd af tyska mynt från 900- och 1000-talen, med uppmaning att öfver detsamma uppsätta en beskrifning och med underrättelse, att den litteratur, som för denna uppgift kunde vara vägledande, var att finna på den och den hyllan — idel monografier, tidskrifter med artiklar af olikartadt slag m. m. Uppgiften var svår, men metoden är god.

Köpenhamn'. Häftet bär datum: 'Kjöbenhavn den 1 Aug. 1830'. För dess innehåll har jag redogjort i min bok *De förhistoriska folken i Europa* s. 146 f.

Ur brefvexlingen med Thomsen må några utdrag meddelas. När min fader hade sändt honom sin disputation, med underrättelse att han för den samma användt dels Hylanders förarbete, dels de anteckningar af Thomsen, som han hos denne funnit, skref Thomsen med anledning häraf till Reuterdahl: »De har skaffet mig en större fornöjelse end De troer, i det De har opmuntret den nye numismatiker til at sende mig sin dissertation, men det drömte jeg ej om, att jeg heri skulle finde en Hylander værdig efterfölger, — men det er virkelig den unge Mand, uden at han selv havde erhvervet sig kundskaber, ville han ej paa den maade han har giort det, kundet benytte forarbeiderne af vor afdöde ven. — Deres fædreneland trænger til en duelig numismatiker, Stockholm er ej stedet til at blive det og saamegen agtelse og venskab jeg ved De har for Schröder og Liljegren, saa er dette ej deres stærke side. Heri döde mig meget med Rutström, vi ville ej tale om hvad Hylander ville blivet, dog ethvert ærligt skridt som giöres er aldrig tabt, selv det lille af mig ganske glemte arbejde er dog kommet til nytte, og naar jeg mindst venter det, sender De mig en anden ung mand eller maaske den samme, som vil antage sig hvad Hylander förberedte med oldsagerne».

Efter Schreils död skref Thomsen till min fader (6 sept. 1830): »Fremfor alt andet lægger jeg Dem nu oldsagerne på hjertet, det er arvegods som De modtager efter Schreil, det var ikke omsonst, *ikke blot tilfælde*, at De saa nöje saae hvad vi her ere i besiddelse af. — Det er paa höj tid, at bedre skribenter [än Sjöborg] antager dem oldsagerne, eller kommer dette fag in Verruf i Sverrig. — Ikke sandt Lindegren

bliver lector i Calmar og De gaaer i midten af 1831 till Stockholm?»

Min fader svarade den 22 september: »Mitt beslut är nu fullt och fast bestämdt att söka förvärfva mig så mycket insigt som möjligt i antiqvariska och numismatiska vetenskaperna; jag har afstått lektoratet i Calmar, ehuru denna afsägelse kostat mig strid, ej blott mot mina anhöriges böner, utan, jag tillstår det, äfven ibland mot mig sjelf. Mången barndomsdröm om ett stilla obemärkt lif i kretsen af kära vänner vaknade åter i mitt sinne, men jag har lösryckt mig derifrån och känner mig nu friare, ofta gladare än förut och lifvas af ett fast beslut att lära och verka Haf tack, min gode rådgifvare, för de uppmuntringar, som tillvägabragt denna förändring».

Thomsen svarade den 27: »Naar De blot ej vil vente formeget eller rettere for hurtig at opnaae hvad der kun skeer igjennem aar og bedst paa en jevn og naturlig maade, vil De nest Guds hjelp med tiden opnaae en virkekreds, hvori De vil kunde giöre nytte og befinde Dem lykkelig, det er saare meget værdt at kunde beskjeftige sig med hvad man har interesse for. — Jeg har endnu en gang spurgt Liljegren hvem der ville blive hans efterfölger; han har i disse dage svart mig, *han havde ingen.* Den eneste, som interesserede sig virksom for oldsager og anderledes end dilettanter, var den besynderlige prest fra Hveen [N. J. Ekdahl], han henhörte imidlertid til de aldeles praktiske som manglede theori, ville nok kunde grave, men ej beskrive, ej staae i spidsen for en samling. Foruden denne mand var et par arkiv-arbejdere, men ikke en eneste der havde kundskab om gamle mynter eller oldsager. — Hvor kan De troe at De har været mig till besvær? til fornöjelse var det, det var belönnende at række Dem haanden og meget för meget værd sættes paa ubetydelige tjenester. Har

jeg ikke sagt Dem, at jeg anser Dem som en arv efter min ven Hylander og kunde nogen som erindrede om ham, havde kjendt ham, være uvelkommen for Deres Thomsen?»

Detta bref besvarades af min fader den 14 oktober: »Först och främst tackar jag Dem på det högsta för de goda råd och uppmuntringar De meddelat mig. Jag har ofta genomläst och skall ännu genomläsa Cancelli-Rådets bref, der jag i hvarje rad finner nya skäl att högakta Dem och nya bevis på den godhet De hyser för mig. Ack att jag en gång kunde förtjena denna! — Hvarföre ställer De mig vid sidan af vår oförgätlige Hylander? Hvad han var och skulle ha blifvit, kan jag aldrig blifva, ty jag saknar hans fasta vilja, hans grundliga kunskaper och mycket annat, som den lycklige ägde framför mängden af hans samtida och jemnåriga. — De lägger mig äfven omsorgen om antiqviteterna på hjertat, sedan Schreil gick bort. Med nöje gör jag dem häruti till viljes, så mycket hellre, som jag alltid med glädje och vördnad betraktat dessa minnen af våra fäder, dessutom anser jag numismatiken blott vara en gren, men också den intressantaste grenen, af det antiqvariska studium. Jag har derföre sökt använda det jag lärde på Runde torn och på Kunstkammeret. Våra antiqviteter ligga nu ordnade efter den plan, som De meddelade Schreil och mig, och på det de ej längre skola ligga en död skatt för verlden, har jag bestämt två timmar i hvarje vecka, då hvar och en har fritt tillträde till museum. I lördags började jag härmed och nyfikenheten lockade en sådan mängd åskådare till, att jag skulle trott mig förflyttad till Runde Torn, om ej så mycket hade påmint, att jag var i det arma Lund. — Så snart tiden medgifver, skall jag uppsätta noggrann förteckning på denna, omfattande så väl utseendet af hvarje pjes, som stället der den blifvit funnen.

Skada att vi i Sverige ej ega någon tidskrift svarande mot Danskarnes Antiqvariska Annaler, der en sådan förteckning kunde tryckas. — Hvad säger De, om jag skulle i disputationer, likväl på svenska, utgifva en sådan förteckning? Egde jag tillräckliga kunskaper, skulle jag hafva god lust att utgifva en antiqvarisk och numismatisk tidskrift i häften af obestämd storlek och på obestämd tid. Första häftet skulle t. ex. kunna innehålla: 1) anmärkningar om våra fornlemningars vård och tillvaratagande, 2) förteckning på antiqviteterna i Lunds museum, 3) beskrifning öfver de vid Borup funna mynten (om jag NB af Dem fick erforderlig hjelp), 4) öfversättning af någon god afhandling i numismatiken, t. ex. Ramus om en antik myntsamling och dess innehåll, 5) recensioner t. ex. af Sjöborgs sist utkomna arbete, Liljegrens Diplomatarium, af Schröders tal i Vitterhets Akademien, Rydbergs afhandling om Svearnes och Göthernas strid om kungavalet m. fl., 6) anmälan af utomlands utkomna arbeten i dessa vetenskaper samt diverse dithörande nyheter. — Hade Schreil kommit åter från Köpenhamn, så skulle vi förenat våra krafter till ett sådant företag, kanske skulle det då kunnat gå för sig. Ensam är det ej värdt att försöka. Det är så mycket man vill här i verlden, men det är så litet man kan.»

Han skref vidare den 21 oktober: »Den ende här, som något frågar efter den antiqvariska vetenskapen, är Lindfors, men hans sinne är nu vändt åt annat håll, så att han föga gifver sig tid att tänka härpå. Det är påkostande att se, att Consistorium så litet frågar efter akademiens samlingar. Då jag erbjöd Consistorium att inlösa dessa mynt jag på landet hopsamlat, för samma pris som jag sjelf betalt för dem (några skillingar för stycket), satte de flesta sig deremot såsom en onödig utgift, och då det slutligen beslöts, att de skulle köpas in, skedde detta likasom af undseende för mig, på det

jag ej skulle blifva lidande genom de penningar jag utbetalt, och ej af nit för museum.»

Till svar häruppå skref Thomsen den 15 november: »De beskriver mig det ydmygende og krænkende i hvorledes man modtog hvad der inderlig glædede Dem selv — ak, min ven, jeg ville önske De kunde seet mit indre, da jeg læste Deres brev og hvilke erindringer der oprulledes for min sjel, ej en, men hundrede gange er det gaaet mig saaledes og endnu langt bitrere krænkelser har jeg taalmodig maattet bære, — — — efter nogen tid har iveren fortrudt mig — ligesom selvbebrejdelserne ere de bitreste, saaledes er igien selvbevidsthed om at have arbejdet ærligt og ufortröden det bedste, og summen, resultatet af mange bestræbelser, ved De hvad den kan blive, — i sandhed noget der er langt mere værd end titler og ordener og fede embeder, det er borgeragtelse, tillid, og er den erhvervet, da udrette vi i ældre alder mere i en uge i slige anliggender end yndlingen i hela aar. Der er endnu langt til at jeg har været eller fortjenet nogen saadan stilling, men jeg lyver ej, naar jeg siger Dem, at det har været en fölelse der var opmuntrende, som gjennemströmmede mig, naar jeg fik beviser paa tillid, naar mig aldeles fremmede personer lagde for dem vigtige sager i min haand, naar vigtige mænd forlangte min formeening om en eller anden sag, der skulle tages bestemmelse om, eller overdrog mig udförelsen — tillid erholdes aldrig med et, det er en plante, som voxer langsom, den sikreste vandning for den er at lade hvad der anförtroes en være nr 1 og os selv nr 2. Dog det er alt betragtninger og erfaringer som De allerede har giort og som De allerede har handlet efter.»

'Oscarsdagen' skref min fader: »Museum hålles ännu öppet två timmar i veckan, och jag har haft den glädjen att se antalet af de besökande alltjemt förökas. Denna

glädje gifver mig rik ersättning för min möda och tidspillan. Man spådde mig i början ringa framgång, men det har utfallit annorlunda, och jag nödgas stundom taga ännu tvenne timmar i veckan, för att tillfredsställa de nyfikna.»

Den femte dagen derefter skref Thomsen: »Min kjære ven, jag griber strax pennen for at besvare Deres kjære brev. Det er mig en nydelse at underholde mig med Dem, jeg kan jo skrive Dem som jeg tænker, og De siger mig Deres hjertes mening, troe mig jeg setter langt, langt mere pris derpaa end De troer».

Dessa utdrag torde vara tillräckliga, för att karakterisera förhållandet mellan de två brefskrifvarne, den faderlige vännen, som gaf icke blott en förträfflig handledning i vetenskapliga ting, utan äfven en dyrbar omvårdnad om den sig utbildande personligheten, den villige, arbetande, tacksamme lärjungen. Det vänskapliga förhållandet mellan de två stördes aldrig af någon misstämning. Vördnaden för Thomsen ingöts i min själ redan under barndomen och jag glömmer aldrig min första personliga beröring med honom, då jag, en sextonåring, fick röna personligt intryck af hans varma och lifvande väsende.

Brefvexlingen vittnar om det brinnande intresse, med hvilket min fader omfattade de åt hans vård anförtrodda samlingarna, hur han vinnlade sig om deras ökande, om deras rationela ordnande, hur han ifrade för spridande af kunskap och intresse. Hvad han i detta afseende uträttade har ock vunnit erkännande. Jag har hört gamle män med glädje och tacksamhet omtala sina besök i Lunds historiska museum under den tid, då min fader höll det tillgängligt för allmänheten och förklarade betydelsen af dess skatter. En af min faders efterträdare vid detta museum, Lunds universitets nuvarande bibliotekarie dr Elof Tegnér säger om honom följande:

»Såväl mynt- som fornsamlingen förvarar ännu månget spår af den verksamhet, med hvilken han här utbildade sig till fornforskare och, liksom före honom Liljegren, grundlade de insigter, hvilka han såsom Sveriges riksantiqvarie har haft tillfälle att göra fruktbringande. Genom Hildebrands försorg blefvo samlingarne af fornsaker i sin nya lokal ordnade 'så vidt utrymmet och omständigheterna medgifva, efter samma plan, som blifvit följd i den stora antiqvitetssamlingen i Köpenhamn'. Derjämte upprättades af honom en specialkatalog öfver de föremål från stenåldern, som samlingen egde, den första speciela, systematiskt ordnande och beskrifvande katalog, som museet egt. Antalet af vapen och redskap från stenåldern uppgår enligt denna katalog till 411 nr.»[1]

I verk, som redogöra för den nordiska fornforskningens utveckling tilldelas förtjensten af att hafva funnit den ordnande principen, treperiodssystemet, åt Nilsson och Thomsen. Man finner verkligen namnen anförda i denna ordning. Detta innebär dock en orättvisa. Treperiodssystemet var visserligen tidigare anadt och uttaladt, men genom Thomsen, genom hans sätt att ordna fornsakssamlingen i Köpenhamn, blef det en verklighet, som haft ett väsentligt inflytande på den följande tidens forskning. Thomsens system öfverfördes till Sverige af min fader och tillämpades af honom i Lunds museum. Först långt senare yttrade sig Nilsson till förmon för systemet. Men han uttalade sin åsigt i ett verk, som kom i händerna på en vidsträckt läsarekrets, under det Thomsen och min fader gifvit uttryck åt sin uppfattning genom ordnandet af de åt deras vård anförtrodda samlingarna, hvilka icke voro tillgängliga för så många som den tryckta boken och hvilka, i följd af deras ökande och omordnande, icke gifva ett lika påtagligt vittnesbörd som de ord, hvilka uttalas i ett tryckt arbete.

[1] E. Tegnér, *Om Lunds universitets historiska museum* (1870).

På arkeologiskt författareskap tänkte emellertid min fader fortfarande. Han hade af Thomsen uppmanats att i en disputation framställa en plan för uppställningen af de nordiska antiqviteterna. Han ville icke stanna dervid. Nyårsdagen 1831 omtalar han i ett bref till sin vän tanken att på svenska utgifva en serie af disputationer, som skulle innehålla utom denna plan en förteckning öfver fornsakerna i Lunds museum samt små uppsatser, som framdeles skulle kunna utarbetas. Detta vore det enda sättet att i Sverige fylla bristen af en antiqvarisk tidskrift. Den 11 januari talar han om sin hog att företaga grafundersökningar, om det växande intresse antiqviteterna hos honom väckte ju mer han egnade sig åt deras studium. »Jag längtar, heter det vidare, att få börja de afhandlingar, hvarom jag i förra brefvet skref. Den om planen för ordnandet af en antiqvarisk samling har jag redan påbörjat, men finner redan, att det är svårare att akta sig för att skrifva för mycket i ett intressant ämne än för litet. Det är naturligt, att mina anteckningar, dem jag har från våra eftermiddagsbesök på Runde torns museum ligga till grund.» Han uttalar sin förhoppning att under sommaren kunna komma till Köpenhamn. En efterlängtad resa till Stockholm ansåg han sig deremot ej kunna företaga, emedan han ej ville lemna Lund utan att hafva ordnat dervarande samlingar; först till sommaren hoppades han att få mynten i ordning.

Förhållandena i Lund blefvo honom emellertid olidliga. »Jag längtar, skrifver han den 6 mars 1831, att komma härifrån, ty ett år tillbringadt här i Lund skulle säkert helt och hållet bringa mig från min plan. Man tror här, att all archæologi och numismatik består i samlandet eller på sin höjd ordnandet af fornlemningar och mynt.» Besöket i Köpenhamn kom ej till stånd, deremot förverkligades Stockholmsresan. I ett bref, hvari-

genom Thomsen underrättades om denna såsom tillstundande, uttalas en förhoppning, att Liljegren ej skall vägra att få se hvad som fanns i dervarande museum — en väl billig förhoppning, då det är fråga om en offentlig samling! Thomsen erbjöd sig att skrifva till Liljegren. Min fader bad honom endast säga, att han vore en nybörjare och att han endast önskade förvärfva sig ökade kunskaper.

Thomsen hade, af nit för det numismatiska och antiqvariska studiet, redan under min faders första besök i Köpenhamn, gjort upp planen, att han skulle få sitt verksamhetsfält i Stockholm. De nyss anförda orden, jämte andra i senare bref antyda, att Thomsen hade vändt sig skriftligen till Liljegren, att denne i början icke varit hogad att inlåta sig på något tal om ett biträde, som kunde blifva en efterträdare — det vore honom fullkomligt likgiltigt, hette det, hvem som komme efter honom som vårdare af samlingarna —, men att behofvet af hjelp i alla de många bestyren — han var riksantiqvarie, riksarkivarie, akademiens sekreterare, upptagen af samlingarnes ordnande, af Diplomatarium Suecanum, af sina runarbeten — sedermera gifvit honom en annan uppfattning. Thomsens direkta andel blef dock först senare för min fader bekant.

Han fick, som sagdt är, år 1831 på sommaren tillfälle att besöka Stockholm, men kom i ett olyckligt ögonblick, ty Liljegren var bortrest och nycklarne till museet förseglade i ett paket med påskrift, att det icke fick före hans återkomst öppnas. Denna fördröjdes allt mera, men, med fara att den medförda reskassan skulle taga alldeles slut, dröjde min fader. Under tiden studerade han för sin tillämnade svenska mynthistoria i arkivet, biblioteket och privatsamlingarna. Återkommen förevisade Liljegren de arkeologiska och numismatiska samlingarna och omnämnde dervid, att han nu vore

sysselsatt med utarbetandet af en katalog öfver de angelsaksiska mynten, och att han sedermera ämnade behandla de svenska mynten, just de numismatiska arbeten, som min fader närmast hade ämnat företaga sig och som, hvad det första beträffar, tydligen icke skulle af Liljegren byggas på de vetenskapliga grunder, som han af sin lärare Thomsen hade lärt sig att respektera.

Af Hartmansdorff och af universitetskanslerns biträde, kanslirådet Tannström mottogs min fader med största välvilja och de talade, i början den förre, sedan båda om möjligheten att åt honom utverka ett extra statsanslag för att han skulle kunna sättas i stånd att biträda vid samlingarnas ordnande. Småningom, allt efter som Liljegren lärde känna honom, väcktes hans tillit och min fader fick under den korta tiden, som återstod af besöket, arbeta under Liljegrens ögon som volontär, biträda med förhandenvarande arbeten o. s. v.

»De sista dagarne, skrifver min fader den 6 september 1831, kommo vi till tal om min framtid. Han gaf sjelf anledning härtill, annars hade jag kanske ej lätt kunnat bringa detta ämne på bane, i synnerhet som hans förut fällda yttranden ej voro synnerligen uppmuntrande; mot slutet yttrade han flere gånger sin önskan att få behålla mig i Stockholm. Jag tog honom på orden och han öfverlemnade mig[1] till en början romerska och grekiska mynten, om jag ville arbeta med dem. För egen räkning ville han behålla de anglosaxiska, de svenska och tyska. Han lofvade också att göra allt för att fästa mig i Stockholm. Jag nämnde då för honom, att statssekreteraren Hartmansdorff och kanslirådet Tannström uppmanat mig att söka enskildt understöd af regeringen och försäkrat mig, att det säkerligen ej skulle nekas, då det begärdes för utarbetandet

[1] D. v. s. han sade sig vilja öfverlemna.

af något bestämdt verk. Liljegren fann detta förträffligt och försäkrade mig om ett sådant förord af Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien, att regeringen ej skulle afslå en sådan ansökan.»

Men under den närmaste tiden fanns det ingen möjlighet att stanna i Stockholm. Min fader sökte en lärareplats, för att kunna förtjena sitt bröd och använda lediga stunder på vetenskapligt arbete. Missmodig återvände han till Lund och var allvarligt betänkt på att söka sin utkomst i Kalmar, hvarest ett lektorat åter blifvit ledigt. Denna plan uppgafs dock, då han jämte flere andra akademiska lärare stiftade Lunds lyceum. På Liljegrens begäran gjorde han sommaren 1832 ett nytt besök i Stockholm och den 7 november beviljades honom af Kongl. Maj:t, på Liljegrens af Akademien understödda anhållan, ett årligt arfvode af 400 rdr b:ko under tre år, med åliggande att oafbrutet sysselsätta sig med k. Myntkabinettets ordnande och förtecknande. Den 17 januari 1833 ankom han till Stockholm och inträdde i tjenstgöring. Han skref den 25 januari till Thomsen: »Jag afslutar detta bref sittande i mitt nya arbetsrum, omgifven af de rika skatterna. Ack, jag är så innerligt belåten med min verld här».

Om samlingarna lemnar min fader följande beskrifning i sina sjelfbiografiska anteckningar.

»K. Myntkabinettet jämte de antiqvariska samlingarna och k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens bibliotek förvarades i två mycket små och två något större rum, en trappa upp i den södra halfrunda flygeln (den s. k. kommendantsflygeln) vid Kongl. slottets yttre borggård, dit de år 1830 hade blifvit flyttade från två stora rum i bottenvåningen af slottets östra sida.»

»Lokalen var i alla afseenden otjenlig. Rummen voro låga, kalla och mörka, dessutom otillräckliga, ehuru obetydliga samlingarna vid denna tid voro. De små

fönstren gåfvo sparsam dager, i synnerhet i de två första rummen, för hvilka den närbelägna Storkyrkan förtog både sol och ljus. Ut efter väggarne i första rummet voro uppställda ett stort, djupt furuskåp, der de få sten- och bronssakerna förvarades, samt myntskåp och öfver dem bokhyllor. Midten af rummet upptogs af två låga, mycket långa och breda skåp med draglådor. På ett trädräcke hängde några svärd, spjut och yxor af brons och jern. I det andra stora rummet upptogs midten af ett långt och bredt bord, helt och hållet betäckt af en liten, låg och bred montre med glasrutor sluttande åt båda sidor. Här hade Liljegren upplagt allt hvad som fanns af guld och silfver, såväl från äldre som från nyare tid, fornsaker, konstarbeten, smycken m. m. I alla rummen lågo på golfvet, under borden, uppstaplade högar af böcker och handskrifter, som icke fått plats på hyllorna. Mitt arbete började genast, så snart jag hade fått en duplettnyckel till yttre dörren, hvilken bevakades af en gardistpost. Min arbetslokal blef det första rummet, der myntskåpen förvarades. De tre inre rummen voro för mig stängda, således tillgängliga endast när Liljegren händelsevis kom upp för att hemta någon bok eller med besökande, som önskade se samlingarne. Tidigt om morgnarne infann jag mig i mitt arbetsrum, der mitt första bestyr var att elda i kakelugnen. Akademiens vaktmästare, tillika anstäld i Riksarkivet, hade i museet intet annat bestyr än att skaffa friskt dricksvatten i en för detta ändamål begagnad f. d. porterbutelj. Innan kakelugnsbrasan hann sprida någon värme i rummet frös jag städse erbarmligt. Ehuru öfverkläderna behöllos på, åtminstone under de första timmarne, satt jag dock vanligen med stelfrusna ben. De enkla, otäta fenstren afledde värmen. Stundom fann jag, när jag kom upp om morgonen, dricksvattnet i buteljen förvandladt i en isklump. Följderna af mörkret

och kölden visade sig redan efter första året och torde göra mig sällskap intill min död.»

Den 5 mars 1833 antogs min fader, på förslag af öfverkammarherren frih. A. L. Stjerneld, till amanuens i k. Samfundet för utgifvande af handskrifter rörande Skandinaviens historia, den 2 april, på förslag af samme man, till e. o. amanuens i Akademien, den 15 maj antogs han till e. o. kanslist i Riksarkivet. För honom voro sålunda öppnade fyra verksamhetsfält.

På grund af sitt särskilda uppdrag sysselsatte han sig med ordnandet af det i stor oreda varande myntkabinettet. Mynten bestämdes och ordnades i paket: det som ordnades kunde icke uppläggas i de gamla, otillräckliga och otjenliga skåpen och till anskaffande af nya saknades medel. Äfven inom fornsakssamlingen fick han, tack vare Liljegrens förtroende, utöfva en ordnande verksamhet. Inom Samfundet fick han öfvertaga korrekturläsningen af dess handlingar. Inom Akademien fick han skrifva protokollen vid sammankomsterna och derjämte öfvertaga nästan all den sekreteraren tillkommande officiela författareverksamheten (uppsättande af skrifvelser o. s. v.). Inom Riksarkivet togs äfven hans verksamhetsbegär i anspråk. Han ordnade delar af den historiska samlingen. Under flere år skötte han den åt Riksarkivet anförtrodda förvaltningen af kansliets expensmedel: han hade att årligen uppköpa, utlemna och redovisa alla skrifmaterialier, som förbrukades inom samtliga expeditionerna i Konungens kansli. När Riksarkivet flyttades från k. slottet till f. d. Hessensteinska huset på Riddarholmen, besörjde han inredningen i den nya lokalen. Från början af år 1836 var han äfven vårdare af Riksbankens myntkabinett, som rycktes upp ur det lägervall, i hvilket det då befann sig. Som det myckna arbetet på de många olika hållen betalades knappt, åtog sig min fader, för att få nödtorftig bergning,

att upprätta kataloger öfver enskilda myntsamlingar. Liljegren antog honom tidigt till medarbetare vid utgifvandet af Svenskt Diplomatarium. Det ursprungligen för tre år lemnade uppdraget att biträda vid ordnandet af myntkabinettet förlängdes år 1836.

Fyra och ett halft år varade denna förberedelsens tid i Stockholm, rik på arbete, rik på både uppmuntringar och pröfningar. Det arbete, som kräfdes, gällde hvad man kan kalla de löpande göromålen, ordnandet af kaotiska samlingar, skrifverier af hvarjehanda art, men, af brist på tid, fanns så godt som intet tillfälle till vetenskaplig författareverksamhet. De efterlemnade sjelfbiografiska anteckningarna meddela mer de yttre konturerna. Specialarbetena och de inre förhållandena, sträfvandena och svårigheterna framträda tydligare i brefven till Thomsen.

Den 21 januari 1833 heter det: »Nu är jag på bestämd ort. Gifve Gud till nytta för mig och för dem, som lemnat mig sitt förtroende. — Nu har jag nycklarne till k. Arkivet i handom, och nu sitter jag med full rättighet att röra i de dybe låder! Gud vare tack, att han fogat det så. De kan ej tänka Dem min innerliga fröjd häröfver. Jag har ännu [fyra dagar efter ankomsten] ej kunnat förmå mig att börja med något specielt; jag går blott och vältar i de stora massorna, hvilka ännu ligga i det skick Hallenberg beskrifvit. Ej nog med denna oordning, men jag hittar här och der på undangömda och, som det synes, helt och hållet bortglömda stycken, dels antika, dels nyare pretiosa till ett ofantligt värde. — [Den 25 januari]. Jag är så innerligt belåten med min verld här. Visserligen är det väl en och annan omständighet, som frestar tålamodet ibland och nedtrycker sinnet, men jag får lära att finna mig i allt och der man ser mycket godt, måste man glömma de svagheter, som hänga vid. —

[Den 10 februari]. Jag märker nog att jag mycket kommit att försumma mina egna studier, men det kan ej hjelpas; då jag mottagit ett så herrligt förtroende, måste jag äfven offra min tid och mina krafter deråt. — [Den 5 mars]. Hos Baron Stjerneld, en man till åren, men med goda kunskaper, ett ypperligt bibliotek och varmt intresse för allt literärt, samlas hvarje lördagsafton en liten krets af literatörer, dit han äfven haft den godheten inbjuda mig. En liten afdelning af detta sällskap har förenat sig om att utgifva andra delen af v. Stjernmans *Svea och Götha Höfdingaminne.* Jag anser som ett prof på deras godhet för mig, att de tillåtit mig teckna mig som utgifvare bredvid namn sådana som Stjerneld, Geijer, Schröder, Rääf, d'Albedyhl, Liljegren m. fl. De hafva uppdragit åt mig att besörja arbetets tryckning. — [Den 14 mars]. Arbetet i myntkabinettet fortgår så småningom. Jag finner det allt mer och mer intressant. En glad nyhet måste jag berätta Dem, nämligen att i går kom Konungens skrifvelse till Vitterhets Akademien med underrättelse, att doktor Hedenborgs samlingar blifvit af statens medel inlösta. — Jag afskrifver permebref för Diplomatarium Suecanum, hvilket så småningom fortgår, med korrekturen derpå biträder jag Liljegren. Jag har således mera arbete än jag hinner utföra. — Vi ha ett litet skåp, som jag hade tänkt låta inreda —, jag lät en snickare qvadrera en låda på samma sätt, som De har för anglosaxonica, satte en låda i ordning och uppvisade för Akademien; men detta fann ej bifall. Akademiens ledamöter vilja hellre hafva pappskifvor. I det längsta vill jag sträfva emot.[1] — [Den 26 april]. Med romerska mynten har jag kommit så långt, att jag i dag slutat Hadrianus. Det går ej fort,

[1] Pappskifvorna äro sedan länge uppgifna i k. Myntkabinettet. I myntlådorna är det hvarandra korsande ramverket, som bildar rader af qvadrater, genomfördt. Medaljerna ligga på sammet mellan horisontela lister.

men De skall besinna hvilka massor jag måste genomgå. — Jag har haft bref från Rafn; han föreslår, att underrättelser om fynd i svensk jord efter detta införas i Tidskriften på svenska språket. Detta är visst en synnerlig attention mot de svenska antiqvarierna, men jag fruktar, att våra uppgifter komma att få ett torftigt utseende vid sidan af de danska, emedan man i vårt land tar så litet vara på hvad som finnes. — [Den 9 maj]. För en tid har jag nu ämnat låta Romarne hvila och för ett par dagar sedan börjat rangerandet af våra anglosaxonica. De vet förut, att jag under de båda förflutna sommarne biträdt Liljegren med deras läsande och ordnande, men detta skedde, på hans begäran, efter myntmästarnes namn och ej efter städerna. Nu har han gått in på min önskan att förlägga dem efter städerna. Mynten ordnas under hvarje stad efter typerna och inom hvarje typ efter myntmästarnes namn i alfabetets ordning. Jag skulle hellre sett, att *alla* mynten inom hvarje stad fått läggas i alfabetets ordning och att typerna blott blifvit anmärkta vid hvart och ett mynt, så som i *Num. Anglos. Lundens. mus;* men Liljegren föredrager rangerandet efter typerna och jag vill ej för mycket sätta mig deremot, för att ej synas vilja hafva allt efter mitt hufvud. Jag är nöjd att hafva utverkat det vigtigaste, att få lägga dem efter städerna. — Det är redan beslutadt i Vitterhets Akademien, att katalog skall tryckas och Liljegren tänker att utgifva en sådan, så snart jag får allt i ordning. — [Den 14 juli]. Jag är bekymrad deröfver, att jag hinner uträtta så litet för mina egna studier. Morgnarne använder jag på diplomata, f. m. kl. 9—2 tillbringar jag dels i Myntkabinettet, dels i Riksarkivet, e. m. från kl. 4 till 7, stundom 8 eller 1/2 9 sitter jag åter i Myntkabinettet. Derefter gör jag en liten promenad. — [Den 15 september]. Ett steg är gjordt till förbättring i afseende på samlingarnes

ordnande. Hittils lågo alla saker af större värde i ett bord under glasrutor, men det var obehagligt att se antika guldringar, brakteater, halskedjor, perlor o. s. v. ligga bredvid Motalasmycket, Carl den tolftes klocka, Gustaf IV Adolfs leksaker och en af våra nuvarande hoffröknars skärpband m. m. Vi hafva fått ett nytt bord med glaslådor, likt det förra, i ett särskildt rum, dit vi hafva infört allt modernt eller, rättare, allt icke antiqvariskt. Liljegren har visat mig det förtroendet, att jag fått ordna så väl detta, som det vi qvarlemnade på förra bordet, efter den plan, som syntes mig bäst. Gränsen mellan det gamla och nya har jag satt vid Gustaf I:s anträde till regeringen. Det moderna, så mycket som vi känt dess ålder, har blifvit ordnadt efter regenterna, nemligen öfverst regentens porträtter, derefter de klenoder och saker, som tillhört honom, sedan hans gemåls och barns på samma sätt. De antika sakerna (nästan endast bestående i smycken, emedan vi ej hafva plats att upplägga annat än guld och silfverpjeser) har jag sökt få i en slags ordning efter det bruk, för hvilket jag anser dem hafva varit bestämda; började med hufvudets prydnader, har jag fortsatt med halsens, armarnes, bröstets o. s. v. Det är åtminstone ett steg till förbättring. — Stensakerna, som jag ordnade och katalogiserade år 1831 om sommaren, voro nu åter lagda huller om buller; de äro nu åter i ordning, så vidt utrymmet medgifver. — [Den 20 september]. Det är förunderliga begrepp man i allmänhet gör sig om myntkunskapen. Jag vill ej tala om de rent af okunniga, som ej fästa annat begrepp vid mynt än att det är en metallklump, der konungens namn och värdet står att läsa med stora bokstäfver, men jag har träffat män af bildning, med anspråk på namn af myntkännare, som tro att summan af numismatiken är att 1:o) läsa hvad som står på myntet, 2:o) afskrifva hvad man läst och

så trycka hvad man afskrifvit. — [Den 7 januari 1834]. Här är icke för mig att tänka på tid till utarbetande af några afhandlingar. Man vill, att jag skulle skrifva för priset i Vitterhets Akademien, men jag inser ej när jag skulle få tid. — [Den 22 februari]. Aldrig i min lefnad har jag varit så upptagen med arbete som nu. Natten och afton- samt morgonstunderna måste användas till korrekturläsning, afskrifning af diplomata m. m. — Jag klagar emellertid ej öfver ökadt arbete. Tvärtom är jag glad att vara i verksamhet, ehuru jag väl stundom skulle vilja önska mig någon tid att *läsa*. Det enda som oroar mig är, att jag befarar att slutligen blifva en blott arbetsmaskin — att blifva (De missförstår säkert ej detta uttryck) hvad Liljegren är eller rättare varit, ty nu äro hans krafter så medtagna, att han obetydligt kan uträtta, ehuru han oupphörligen är i verksamhet. — [Den 14 mars]. Det är en stor olycka, att lokalen ej medgifver samlingarnes *offentliga* förevisande. Förr än detta låter sig göra, förr får icke allmänheten riktigt intresse derför. — [Den 4 april 1835]. Jag har nu börjat se på *numi regum, populorum et urbium.* Visserligen finner jag, att de romerska äro en barnlek emot dessa, men jag hoppas, att äfven komma till rätta med dessa, när jag blott får arbeta mig in i deras studium. Jag tror också, att de skola blifva mera intressanta än de romerska. Att, som De föreslår, börja med Eckhel och Mionnet i Spanien och sedan vidare följa dem kring Medelhafvets länder, är icke möjligt vid första genomgåendet, emedan de i allmänhet äro utan ordning upplagda och de flesta ligga i högar. Jag måste taga dem som de förekomma, ehuru jag väl inser, att detta betydligt försvårar och förlänger arbetet. — Jag skulle gerna vilja företaga mig enskilda delar af Myntkabinettet till närmare granskning och bearbetning för min egen upplysning, t. ex. de gamla svenska mynten,

äfven den danska samlingen, men detta skulle endast kunna ske i smyg och jag skulle blott uppväcka misstankar om min afsigt dermed. Detta förslöar lusten och kraften, och de ligga nu der i sitt kaotiska skick. De anglosachsiska mynten hafva öfver ett års tid legat upplagda och första halfarket af katalogen hår lika länge varit uppsatt hos boktryckaren, men dess fortsättande är inhiberadt af Liljegren».

Den 2 juni 1837 afled Liljegren. Fem dagar senare hemställde Akademien, att min fader måtte utnämnas till Riksantiqvarie, Garde des medailles och Akademiens sekreterare. Det heter i skrifvelsen, som uppsattes af Hans Järta, att 'Akademien under de sistförflutna fem åren varit i tillfälle att pröfva magister Hildebrands nit, kunskaper och skicklighet, att han fullgjort det honom år 1832 lemnade uppdraget att biträda vid Myntkabinettets ordnande 'med ständig flit och grundlig myntkännedom'. Utnämningen försiggick den 30 i samma månad.

Genom konung Gustaf III:s anordning af år 1786 inträdde Riksantiqvarien i k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien som dennas sekreterare. Den uppgift, som var Akademien satt, gällde närmast främjandet, inom ett visst område, af den fosterländska litteraturen, bildandet och uppmuntrandet af nya skriftställare. Sekreterarens åligganden blefvo i följd deraf ansedda som vigtigare än Riksantiqvariens. Som lönen var liten, måste denne embetsman gemenligen söka sig andra befattningar. Min fader tjenstgjorde visserligen tillsvidare i Riksarkivet, men var fast besluten att egna hela sin tid och alla sina krafter åt de vigtiga värf som voro honom såsom Riksantiqvarie, Garde des medailles och Akademiens sekreterare anförtrodda. Mycket var

ock att göra, men »för att kunna utveckla en större verksamhet fattades *allt,—penningar*, *rum, biträden, betjening* och på vissa håll intresse för dessa bristers afhjelpande».

Men ett fattades icke, nämligen hos min fader en fast vilja att åvägabringa en genomgripande förändring i alla förhållanden, att skapa ett historiskt museum, som kunde göra Sverige heder, och ett annat fattades ej heller, nämligen hos Akademien understöd åt hans sträfvanden. Uppgiften var emellertid svår; det är ej lätt att skaffa statsmedel för en institution, om hvars förmåga af utveckling de, som skulle bevilja penningemedlen, icke kunde göra sig en föreställning, att skaffa en rymlig lokal för en samling, som då icke kräfde mera än en helt obetydligt utrymme, att erhålla en lämplig inredning för en samling, som *skulle* bildas, att, med ett ord, i detta och i andra afseenden få förhållandena lämpade efter icke hvad då fanns, utan efter det, som min fader ville åstadkomma och sedan åstadkommit.

Den första åtgärden, som min fader vidtog, var att bringa reda i det lilla, som redan fanns. Några andra förteckningar öfver den antiqvarisk-historiska samlingen fanns ej år 1837 än de mycket kortfattade inventeringsinstrument, som hade upprättats, när vården af samlingarna öfvergick från en Riksantiqvarie till en annan. Ur äldre handlingar utarbetades nu ett så vidt möjligt var fullständigt inventarium öfver allt som förut inkommit till samlingen och detta inventarium fortsattes sedermera regelbundet, år för år. Intill utgången af år 1869 utförde min fader sjelf detta arbete.

Den andra åtgärden gällde anskaffande af penningar. Den 26 mars 1839 deltog H. K. H. Kronprinsen i Akademiens sammanträde. En redogörelse lemnades vid detta tillfälle för samlingens tillväxt under det förgångna året. Landshöfding Hans Järta fäste i anledning häraf,

Kronprinsens uppmärksamhet på de betydliga summor, som Akademien af enskilda medel utbetalt för statens samlingar, och hemställde, om det ej vore skäl, att Akademien hos Kongl. Maj:t begärde nådig proposition till nästa riksdag om anvisande af nödiga medel. Han hemställde vidare, om icke öfriga institutioner af liknande art, Svenska Akademien, Vetenskaps Akademien, Fria Konsternas Akademi, k. Biblioteket, Riksarkivet och Konstmuseum, borde på samma gång inkomma med sina *desiderata.* Det stannade dock vid att k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien ensam uttalade sina önskningar i sådant hänseende. Regeringen fann dock skäligt att i sin framställning till Riksdagen så betydligt sätta ned de af Akademien begärda anslagen, att föga hade blifvit vunnet genom bifall till denna framställning. Till all lycka fick en enskild motion, i hvilken excellensen Gustaf Löwenhjelm till Riksdagen framförde Akademiens önskningar, en sådan framgång, att nästan allt beviljades. Den nya staten, som upptog, bland annat, för samlingarnas ökande 1000, för resor och forskningar inom landet 600 rdr banko, kunde dock ej tillämpas förr än med ingången af år 1842, alldenstund det dröjde innan regeringen kunde uppfylla det vid anslagens beviljande af riksdagen fästa vilkoret, att åtgärder skulle vidtagas till anskaffande af en ny lokal för samlingarna.

Med den nya lokalen, som vid denna tid bestämdes för, bland annat, Statens antiqvariska, historiska och numismatiska samlingar, Riksgäldskontorets hus, stannade det dock på papperet. I stället började nu talet om uppförande af ett Nationalmuseum och min fader visade hvad han ville uträtta, när han, i utbyte mot den oansenliga och dåliga lägenheten i slottsflygeln, den 10 juni 1845 för de under hans vård stående samlingarna fordrade *tretiotre* rum, nämligen för Myntkabinettet sex, för

den förhistoriska tiden åtta, för medeltiden fyra, för den nyare tiden nio. Men det gick långsamt med uppförandet af Nationalmuseum. Under afvaktan på fullbordandet upplåts den 27 november 1845 öfversta våningen i f. d. Ridderstolpeska huset åt Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet.

Redan under Liljegrens tid hade allmänheten påmints om nödvändigheten att taga vara på fornsakerna, och antalet af fynd, som hembjödos kronan till inlösen, växte årligen. Men min fader var icke nöjd med en så långsam tillväxt, han ville hastigare rikta museet genom inköp af enskildes redan bildade samlingar. Det första försöket aflopp dock olyckligt. Den skonert, som skulle till Stockholm föra en i oktober 1845 i Skåne inköpt samling, förliste. Redan innan underrättelse erhållits om farkostens öde var en ny uppköpare af fornsaker anställd i Skåne och året derefter inköptes en samling från Bohuslän, en från Kalmar län och Öland, sammanlagda innehållande mera än 1,600 föremål. Redan år 1849 kunde min fader skrifva till Thomsen, att alla salarne voro fulla. Men med inköpen fortsattes, i förhoppning på rymligare lokal i det blifvande Nationalmuseet. Då flyttningen dit började, hade genom inköp af enskilda samlingar för Statens Historiska Museum vunnits ett tillskott af mera än *sextontusen* föremål.

Att den vunna tillökningen var storartad, utvisar denna siffra, till hvilken ytterligare måste läggas summan af alla de fynd, som på den i lagen föreskrifna vägen hembjödos, och, tack vare de småningom växande anslagen, äfven kunde inlösas. Men sifferuppgifter är ej här tillräckliga. De insamlade föremålen äro ej alla jämngoda enheter, hvilkas verkan blir större ju mer antalet växer. Utbildandet af Statens Historiska Museum innebär något vida mera och vigtigare. Rikedomen af föremål har gjort det möjligt att urskilja grupper och

serier, att skilja det för landet vanliga och karakteristiska från det, som är för detsamma främmande, att bibringa om föremålens bestämmelser och användning riktigare föreställningar än de, som förekommo på en tid, då blott en och annan fornsak var tillvaratagen och såsom kuriositet gaf anledning till hvarjehanda funderingar, med ett ord, rikedomen af föremål möjliggjorde vetenskapliga studier.

Men det ingick icke i min faders uppfattning att en samling af sådan art skulle vara uteslutande en vetenskapsmännens tillhörighet. Trogen minnena från Köpenhamn och försöket i Lund, ville han på bestämda tider hålla Statens Historiska Museum tillgängligt för allmänheten. I den gamla lokalen, i slottsflygeln, hade detta icke varit möjligt, — der fanns intet utrymme för de besökande. Den nya lokalen öppnades sommaren 1847 för besökande och hölls, intill dess samlingarna flyttades till Nationalmuseum, afgiftsfritt tillgänglig tre timmar hvar onsdag. Så vidt möjligt var, fanns min fader alltid tillstädes vid dessa tillfällen, som, efter hans åsigt, skulle vara verkliga förevisningar, och samlade kring sig en skara åhörare, som han, under det de gingo från rum till rum, förstod att intressera för samlingen och dess innehåll. Småningom fingo amanuenser eller uteslutande för förevisningarna antagna extra biträden deltaga i detta arbete. Ännu sedan samlingarna ordnats i Nationalmuseum och en vägledare för besökande blifvit tryckt, sågs min fader ofta, till och med sedan han år 1879 tagit afsked, med nöje åtaga sig en förevisares värf.

Med afseende på samlingarna fick min fader i synnerligen hög grad tillfälle att utöfva en ordnande verksamhet. Två gånger flyttade han museet. Under den senare flyttningen, som inträffade sedan jag hade vunnit anställning vid museet, kunde jag i detalj följa min faders arbete. Efter planritningen öfver våningen, som

upplåts för samlingarna i fråga, utskars i trä en modell, som visade dörrar, fönster, väggutrymme och golfytor. Modeller skuros för skåp och bord, hvilka på modellplanen ordnades, innan de hos snickaren beställdes. De lefvererade bordens lådor kunde i allmänhet genast fyllas, men skåpen kräfde ett större förberedande arbete. En med papper öfverdragen träskifva af skåpets storlek lades framför detta, på skifvan ordnades de för skåpet afsedda föremålen i rader, mellan dem utritades de erforderliga hyllorna, hvilka derefter af snickaren insattes. För att föremålen skulle kunna stå stadigt på hyllorna, måste de i de flesta fall stödjas eller fasthållas af stift. Äfven med denna den sista och ganska besvärliga behandlingen sysselsatte min fader sig outtröttligt — d. v. s. utan att visa någon trötthet under arbetet. Men om qvällarne i hemmet yppade sig tröttheten. 'En museiflyttning till vore min död', hördes min fader yttra.

Hvad jag här yttrat gäller blott den yttre anordningen. Men denna måste föregås af ett inre anordningsarbete, utgående från de slutsatser, som kunna dragas från föremålen sjelfva och deras förekomst i fynden. Äfven denna inre anordning besörjdes af min fader, hvarvid jag dock fick, på grund af de forskningar jag just under den tiden gjorde för min akademiska afhandling om *Svenska folket under hednatiden*, på eget ansvar fördela jernålderns föremål, dock ej de af ädel metall, i de tre grupperna, fastlandets tidigare och senare jernålder samt Gotlands jernålder.

Inom myntkabinettet fortgick det ordnande arbetet, sedan medel erhållits till anskaffande af nya skåp. Inom denna samling erhölls ock tidigare hjelp af amanuenser än inom den antiqvarisk-historiska samlingen. Den numismatiska samlingen, delvis ganska rik, hade icke under den föregående tiden gjorts till föremål för något systematiskt kompletteringsarbete. Ännu den 14 april

1843 kunde min fader skrifva till Thomsen: »För närvarande lägger jag an på kompletteringar af vår svenska samling. Hvad tycker De väl derom, att i Kongl. Myntkabinettet finnes för närvarande från hela k. Gustaf IV Adolfs tid, *ett enda* mynt, en $^{1}/_{6}$ Rdr!! För k. Carl XIII finnes ett i guld, 2 i silfver och ett i koppar — och detta är allt!! Sedan ett par år har jag börjat samla efter den plan, som följes i Köpenhamn och sannolikt i alla större myntkabinett d. v. s., att upplägga mynt för *alla år* af alla slag. I dessa dagar har jag ock till Kongl. Maj:t gjort underdånig hemställan, att k. Myntkabinettet må *årligen* utan afgift erhålla ett exemplar af hvarje myntsort, som under året präglas. Om detta, som jag hoppas, beviljas, så få vi egna våra krafter odeladt på de äldre luckornas fyllande. Det är tid på att börja dermed; ty redan äro Gustaf den tredjes och de följande regenternas mynt hos oss mera sällsynta än Carl XI:s och XII:s, hvilka icke sällan erhållas ur jordfynd.»

År 1837 utgaf Akademien endast en serie af skrifter, sina Handlingar. Min fader hyste den åsigten, att dyrbara offentliga samlingar böra lemna vittnesbörd om sig och gagna genom rörande dem utgifna publikationer. Början till en sådan verksamhet gjordes genom det år 1844 utgifna häftet *Anteckningar ur Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Dagbok samt om de under Akademiens inseende stälda Kongl. samlingarna för år 1843.* Dessa anteckningar redogöra för Akademien och hennes förhandlingar, för statssamlingarnas tillväxt, för arbeten inom dem samt har dessutom ett parti af allmänt innehåll, i hvilket redogöres för de fyra grupper, i hvilka de äldre främmande mynt, som hittas i Sverige, naturligen fördelas, nämligen den romerska, den romersk-byzantinska, den kufiska och den angelsaksisk-tyska.

Företaget, i alla afseenden berömvärdt, rönte dock ringa bifall från kritikens sida. Man var den tiden icke mogen att inse fördelen af en sådan publikation. Helt andra voro förhållandena, när Akademien år 1872 började utgifva sitt *Månadsblad*, med hvilket, efter en vidgad plan, fullföljdes samma syfte som med Anteckningarne.

Den redan på Liljegrens tid beslutade åtgärden att trycka en katalog öfver k. Myntkabinettets angelsaksiska samling upptogs å nytt. Sedan samlingen hade ordnats efter de grunder, som min fader godkände, utskrefs katalogen, hvilken, försedd med en vidlyftig inledning, började att tryckas år 1844, men icke blef färdig förr än år 1846. Som den stockholmska samlingen är den rikaste för den tid katalogen omfattar, blef denna en i utlandet flitigt användt referensarbete. Den angelsaksiska katalogen efterföljdes af Tornbergs år 1848 utgifna katalog öfver k. Myntkabinettets förråd af kufiska mynt.

Väl inseende af hvilken stor betydelse illustrationer äro för arkeologiska och numismatiska arbeten, började min fader redan under de första åren han var Riksantiqvarie, att för sina och vetenskapens ändamål vinna en ung man med konstnärlig begåfning. Anlagen och de första arbeten voro lofvande, men en tidig död stäckte hans bana. Det dröjde några år innan någon efterträdare kunde erhållas. År 1848 gjorde hr C. F. Lindberg sina första försök, hans arbete påräknades år för år alltmera.

Det var i närmaste hand två uppgifter, som min fader ville lösa med biträde af en tecknare. Under det ansträngande arbetet med utgifvande af Svenskt Diplomatarium hade han funnit, huru vigtigt det är att i afbildning bevara de under urkunderna hängande vaxsigillen, hvilkas bräckliga ämne mången gång låt ana en snar undergång. Framställning om anslag för sådant ändamål gjordes och behofvet behjertades såväl af regering

som riksdag. Ett mindre årligt anslag beviljades för perioden 1851—1856. Dermed hade dock min fader icke kommit målet för sina sträfvanden. Det heter i Akademiens af honom uppsatta skrifvelse af den 13 maj 1856:

»Tvänne sådana större arbeten äro dock nu så förberedda, att deras utgifvande kan företagas, så snart dertill nödiga medel erhållas.

Det ena af dessa arbeten är ett planchverk öfver de fornsaker och andra historiska märkvärdigheter, som i Statens Historiska Museum förvaras. Flere hundra teckningar äro för detta ändamål utförda af en antagen ritare, som genom långvarig öfning vunnit en sällspord skicklighet att på en gång troget och prydligt afbilda dylika föremål. Då det för den arkeologiska vetenskapen är af stor vigt att känna de fornlemningar, som tillhöra hvarje särskildt land och folk, och då Sveriges Nationalmuseum för ett sådant vetenskapens utvidgande kan lemna talrika och mycket vigtiga bidrag, synes det vara i sin ordning att göra dessa skatter bekanta för ett större antal forskare, äfven sådana, som icke kunna på stället om dem taga kännedom. Utgifvandet af dessa teckningar skulle således för vetenskapen blifva en vinst och en ära för fäderneslandet.»

»Det andra arbetet, som likaledes är förberedt att allmängöras, består i teckningar af Svenska Medeltidssigill, från 12:te till nära slutet af 14:de seklet, utförda af samma ritare, under Akademiens inseende, med det anslag af 200 R:dr B:ko årligen, som Rikets Ständer vid de två senaste riksdagarne beviljat. Medelst användande af fem års anslag, eller 1,000 R:dr B:ko, hade vid 1855 års slut 1,148 sigill blifvit aftecknade. Dessa äro dels konungars, drottningars och andra kongl. personers, dels offentliga, såsom landskapers, städers, andliga och verldsliga korporationers och embetsmyndigheters,

dels enskilda personers sigill af mångfaldig art, till en del, under en viss tiderymd, utförda med stor konstskicklighet. Deras utgifvande skulle medföra vigtiga upplysningar till Sveriges konsthistoria under medeltiden, på ett afgörande sätt utreda mången för närvarande dunkel eller oriktig uppgift i vår historia samt framför allt sprida ljus öfver svenska personers slägtförhållanden, och sålunda bilda ett ovärderligt och för häfdeforskaren oumbärligt bihang till de i Svenskt Diplomatarium redan utgifna eller framdeles utkommande historiska urkunderna. Den kostnad, som blifvit nedlagd på dessa teckningars utförande och den betydliga möda, som varit förenad med originalsigillens uppsökande, granskande och förklarande samt ritningarnas kollationerande, skulle nära nog vara förgäfves använda, om icke medel till deras utgifvande skulle erhållas, emedan i annan händelse dessa ritningar skulle komma högst få historieforskare till nytta, och sannolikt förr eller senare skulle undergå samma öde, som åtskilliga i äldre tid med möda och kostnad utförda sigillritningar, för att icke tala om mångfaldiga andra liknande förberedelsearbeten, att blifva förskingrade eller bortglömda.»

Äfven till denna vidgade begäran gåfvo regering och riksdag bifall. Till en början beviljades för en gång ett anslag af 6000 kr.; senare har en lägre summa för ändamålet årligen utgått, om än endast på extra stat.

Akademiens skrifvelse af den 13 maj 1856 vittnar äfven i annat hänseende om den vidgade litterära verksamhet, min fader önskade för Akademien och sig. Det heter, i afseende på Akademiens tryckanslag: «Akademien har funnit sig nödsakad under de senaste åren göra besparingar på detta anslag, för att samla medel till utgifvande af en beskrifning öfver svenska privatpersoners minnespenningar, hvars tryckning redan är beslutad.»

Som frukten af de förberedelser, hvilka år 1857 omtalas och som sedan dess fortsattes, utkommo år 1860 *Minnespenningar öfver enskilda svenska män och qvinnor*, samt 1862 första häftet af *Svenska sigiller från Medeltiden*, omfattande 1100- och 1200-talen; andra häftet af detta senare verk utkom år 1867.

Sedan de ofvan nämnda Anteckningarne hade stannat vid första årgången, hade min fader likvisst icke uppgifvit tanken på en publikation, i hvilken redogörelser kunde lemnas för verksamheten inom Akademien, inom statssamlingarna samt ute i bygderna. Till det bättre förändrade tider gjorde det möjligt att nu gifva något mera än kortfattade anteckningar: den nya publikationen skulle blifva ett organ för den vetenskapliga fornforskningen inom Sverige — ett organ, hvars frånvara under den senaste tiden hade då mycket mera känts, som de danske fornforskarne af gammalt hade till sitt förfogande en tidskrift. År 1864 utkom det första bandet af *Antiqvarisk Tidskrift för Sverige*. Som utrymmet i denna tidskrift alltmera togs uteslutande i anspråk af längre vetenskapliga afhandlingar fann jag det, efter att år 1870—1871 hafva tagit kännedom om de arkeologiska förhållandena i utlandet, önskligt att som ett slags supplement till Tidskriften få utgifna månatliga meddelanden, som kunde upptaga den del af programmet, hvilken genom omständigheterna hade kommit att uteslutas från Antiqvarisk Tidskrift. Med välvilja upptog min fader förslaget om *Månadsbladets* utgifvande och han förvärfvade dertill Akademiens bifall år 1871.

Vi komma härmed in på 1870-talet. Under det föregående årtiondet hade min fader afslutat sitt arbete med Svenskt Diplomatarium, numera egnade han sin utgifvare- och författareverksamhet så godt som uteslutande åt Akademien och hennes uppgifter. Redaktionen

af Antiqvarisk Tidskrift öfvertogs, under tryckningen af andra bandet, af mig, då min faders många och mödosamma arbeten icke tillåto honom att fortsätta dermed. År 1873 började utgifvandet af det redan på 1850-talet påtänkta planschverket öfver föremål i Statens Historiska Museum; min fader redigerade ensam det första häftet och skref dess text. Åren 1874—1875 utkommo de två banden af *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer*, år 1876 kom en ny del af Akademiens Handlingar. Efter sitt afskedstagande utgaf min fader den andra upplagan af den angelsaksiska katalogen, hvars utarbetande hade fortgått under de närmast föregående åren samtidigt med det slutliga ordnandet af de romerska mynten.

Kasta vi en blick tillbaka på de verk, som i det föregående uppräknats, kunna vi icke undertrycka den anmärkningen, att de stora verken i främsta rummet äro beskrifvande kataloger och således framlägga material, under det att af det utgifna icke mycket innehåller en systematisk bearbetning af materialet. Dervid får dock icke förgätas, att katalogerna och beskrifningarna öfver de angelsaksiska mynten, medaljerna och medeltidssigillen icke kunnat utgifvas så som de utgifvits utan en förutgående grundlig och mångsidig systematisk behandling af materialet, hvars rika frukter uppenbara sig snart sagdt öfverallt i detaljerna. Att min faders direkta författareverksamhet icke var så stor som han ville, d. v. s. den författareverksamhet, som visade sig i tryck, omtalade han ofta med saknad. Men förklaringen är lätt funnen: det var icke nitet, icke de vetenskapliga studierna, icke förmågan att i skrift nedlägga resultatet af sina forskningar, som fattades honom, intet annat fattades än tid. Det officiela författareskapet i och för Akademien, om hvilket konceptbanden för åren 1837—

1879 vittna, det grundläggande och ordnande arbetet i samlingarna togo så godt som uteslutande tid och krafter i anspråk. Alla sina officiela utlåtanden öfver vetenskapliga ämnen m. m. samlade min fader under de senaste åren, i afsigt att under ålderns dagar gifva ut dem för att fylla den lucka, som för den utanför stående fanns i hans författareskap. Det vore mig kärt att kunna hvad utgifvandet beträffar fullgöra hvad han önskade. De få arkeologiska uppsatser, som min fader utgifvit, vittna derom, att han ej allenast var samlare af iakttagelser, utan att han ock förstod att tyda de faktiska förhållanden, som han observerade, och att genom sina tydningar främja vetenskapen. I sin redogörelse för grafundersökningarna i Vestergötland inlåter han sig på utforskande af stenålderns grafskick i allmänhet, i sammanhang med en redogörelse för några af honom granskade hällristningar i Östergötland lemnar han först af alla en vetenskaplig bevisning, som bestämmer hällristningsgruppens epok. I sina beskrifningar af Råda kyrka i Vermland och Floda kyrka i Södermanland har han lemnat de första vetenskapliga bidragen till kännedom om vår medeltids målningskonst och stenografi. Genom alla dessa uppsatser har han anvisat vägar, å hvilka yngre forskare sedan bragt vetenskapen vidare framåt.

Såsom vetenskaplig institution, åt hvilken vården af de svenska arkeologiska intressena var öfverlåten, kunde Akademien icke inskränka sig till uppgiften att samla skatter till museet och myntkabinettet. Fornlemningarna ute på landsbygden måste uppsökas, antecknas och beskrifvas, systematiska grafundersökningar måste göras. För erhållande af anslag till sådana forskningar och för samlande af värderika beskrifningar af arkeologisk natur var min fader under hela sin embetstid verksam. För honom var det en glädje att, så snart de trägna göro-

målen lemnade honom någon ledighet, sjelf få företaga grafundersökningar, åt hvilka han egnade sig med samma outtröttliga energi, som han lade in i allt sitt arbete.

På en tid, då Liljegrens krafter blifvit brutna genom kroppslig ohelsa samt genom mycket, till en del planlöst arbete, hade han ännu icke tänkt på nödvändigheten att skaffa sig en medarbetare, som kunde blifva hans efterträdare; han gick till och med så långt, att han sade det för sig vara alldeles likgiltigt, hvem hans efterträdare skulle blifva.

Min fader hade en annan uppfattning. Väl hade han från början fått lära sig att lägga handen vid alla delar af de arbeten, som ålågo honom; medveten af sitt lifliga intresse och sin kraftiga vilja, litade han helst på sig sjelf och utförde derför stundom sjelf arbeten, som han mer än väl hade kunnat öfverlåta åt yngre krafter, ja vid museiinredningen utförde han kroppsligt arbete, som en handverkare eller vaktmästare, vederbörligen kontrollerad, hade kunnat lika väl utföra. Men trots detta var han angelägen att få vid statssamlingarna anställda yngre krafter, att öfvertaga de honom kära samlingarnas vård under den tid, då han ej mera skulle finnas till. På Akademiens stat fanns af gammalt uppförd lön för en ordinarie amanuens; som sådan var under åren intill 1851 anstäld en person, som aldrig gjorde tjenst. Redan år 1843 anställdes e. o. amanuenser, hvilka arbetade inom myntkabinettet m. m. Från och med år 1865 antogos e. o. amanuenser med skyldighet att deltaga i arbetet äfven inom Statens Historiska Museum. Vid den tid, då samlingarna flyttades in i den nuvarande lokalen och då således det föregående mera provisoriska skicket var slut, var min fader angelägen

att för all framtid förvärfva åt samlingarna vetenskapliga arbetare, som kunde åt dem egna sin tid odelad.

Det är icke min mening att här lemna en utförlig redogörelse för all min fars verksamhet, om hvilken mycket kan vara att säga. Jag har endast velat, med anledning af hans bortgång, påminna om hvad han varit och gjort för den verksamhet, som af Akademien utöfvas å Statens vägnar.

Vid sitt afskedstagande i december 1879 förbehöll min fader sig rätt att få fortfarande arbeta inom Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet. Inom det senare arbetade han ock nästan dagligen. Först tog den angelsaksiska katalogen hans tid i anspråk, sedermera uppläggandet af de grekiska mynten, hvilka, af honom bestämda och inlagda i konvolut för ungefär 50 år sedan, först nu kunnat få ett skåp sig anvisadt.

En dag förliden juni månad hade han lagt in de sista mynten och berättade, då han kom hem till de sina: 'nu har jag afslutat det arbete, för hvilket jag år 1832 kallades till Stockholm'. Att det skulle blifva, såsom orden föllo, en verklig afslutning på ett långt och troget arbete, anade då hvarken han eller hans omgifning. Följande dag öfverväldigades han af mattighet, som hindrade honom från att besöka museet. I hopp att vinna krafter åter tillbragte han derefter några veckor vid en badort å vestkusten, men kom hem derifrån döende. Den 30 augusti afsomnade han stilla.

Den 12 februari 1865 hade han skrifvit till Thomsen: »Jag har stundom anledning tro, att jag icke längre kan hålla ut under de bördor, som äro mig pålagda. Det är så mycket jag skulle vilja fullända. Men jag får vara glad, om jag kunnat lägga en grund, på hvilken

andra få bygga. Måhända skall man en gång på min döda mull erkänna, att jag varit en trogen arbetare, om än jag icke förmått uträtta något stort.»

Thomsen säger i ett af sina bref: »må man pröfva hvad vi tagit emot och hvad vi lemna, när vi afträda, och derefter döma». Den dom, som på sådana grunder fälles, kan ej utfalla annat än välvillig för min faders minne.

Hans Hildebrand.

Följande uppsats hade min fader under föregående vinter utarbetat för Månadsbladet. Hans sjuklighet i juni månad hindrade honom från att företaga den slutliga jämförelsen med mynten i de två fynden. Denna har jag verkstält och gjort de få förändringar i myntbeskrifningen, som jag dervid funnit nödiga. I allt öfrigt är manuskriptet lemnadt oförändradt. Mina egna i vissa fall afvikande åsigter hoppas jag få i ett annat sammanhang framställa.

H. H.

Två fynd af danska mynt från 11:e århundradet.

År 1865 anträffades på egorna till *Fjelkinge* och *Löddeköpinge* byar i Skåne två fynd af danska mynt, alla, eller åtminstone med få undantag, präglade i den inom samma provins på några få mils afstånd belägna staden Lund. Dessa fynd ega särskild märkvärdighet derför, att de lemna bevis dels om den mycket betydliga myntprägling, som egde rum inom nämnda stad, och de många arbetare, som dervid användes, dels om det samtida begagnandet af latinska bokstäfver och runor. De lemna derjämte god ledning för att bestämma, till hvilken regent man bör hänföra en typ, om hvars ålder olika meningar hittills blifvit uttalade.

Fyndet från *Fjelkinge* by i Fjelkinge socken, Villands härad, (Inv. nr 3453), innehöll en öppen, tunn armring af silfver med inslagna trepunkterade trianglar i två rader och en kulrad i midten, ändarne tillspetsade, vägande $2\frac{1}{2}$ ort; vidare 72 angelsaksiska mynt, slagna under Etelred II — Edvard Confessor, 363 samtida Tyska mynt, de flesta mer eller mindre utplånade, samt 200 danska mynt, ett af Hardecnut, de flesta af Magnus den gode och några få af Sven Estridsson, samt en mängd barbariska mynt, bland hvilka de flesta torde hafva blifvit präglade under de första oroliga åren af sistnämnde konungs regeringstid; några under de båda föregående konungarnes tid.

Fyndet från *Löddeköpinge* by i Löddeköpinge socken, Harjagers härad (Inv. nr 3357), innehöll 3 utplånade

Tyska mynt samt 408 Danska, några få af Magnus den gode, de flesta af Sven Estridsson, deribland några dupletter, och Harald Hein. Bland den sistnämnde konungens mynt förekommo många dupletter, af några mynt 8, 10, 11 ända till 12 exemplar. Skatten synes således blifvit genast efter det han afhemtats i Lund nedlagd i jorden.

Fyndet från Fjelkinge.

Hardeknut.
1035—1042.

Typ.

Adv. Konungens bröstbild, venstra sidan, i harnesk och rund hjelm. I omskriften konungens namn.

Rev. Ett dubbelt kors med tre bågar på ändan af hvar arm vid myntets kant.

Alfvard.

1. Adv. HARECNVT. Rev. ✠ AL | FΓA | RD : | ON L

Magnus den Gode.
1042—1047.

Typ. A.

Adv. Kristus med korsgloria, sittande, framvänd, med högra handen lyftad; på bröstet en med fem punkter sirad fyrkant (evangeliiboken). I omskriften konungens namn och titel.

Rev. Ett sirligt, af vinklar bildadt kors, med tre kulor på ändan af hvar arm, inom en ring; romerska bokstäfver.

Alfvard.

1. Adv. ✠ MAΓNVS REX. Rev. ✠ ALFVARD : ON LVNDI

Alfvard Kidebiard [1].

2. Adv. = nr 1. Rev. ✠ ALFVARD : KIDEBIARD

[1] *Kidebiard* och *Knirda* äro utan tvifvel binamn, antagna för att beteckna två olika personer med samma namn, — ett bruk som förekommer äfven på samtida engelska mynt.

Altvard.

3. Adv. ✠ MAI–NVS REX. Rev. ✠ ALTVARD ON LVIDII

Altvard Knirda[1].

4. Adv. = nr 1. Rev. ✠ ALTVARD : KNIRDA :[2]

Arrni.

5. Adv. = nr 1. Rev. ✠ ARRNI ON LVNDI : I

Aslak.

6. Adv. = nr 1.[3] Rev. ✠ ASLAK OIN LVINOIII

Atsor.

7. Adv. = nr 1. Rev. ✠ AT·S·OR ON··IFIICOI:

Cari, Carl.

8. Adv. = nr 1. Rev. ✠ CARI : N LVDIIFVNI
9. Adv. = nr 1. Rev. ✠ CARL : O LVNDIOIICII

Emwa.

10. Adv. ✠ MAhNVS REX.[3] Rev. ✠ EMƿA ON LNDI : IICI
11. Adv. = nr 10.[3] Rev. ✠ EMƿAONLNDNVI(H)T:

Fadi.

12. Adv. = nr 10. Rev. ✠ FADI ON LVNDI·IIII:

Northman.

13. Adv. = nr 1. Rev. ✠ NORÐMAN ON LVD
14. Adv. = nr 1. Rev. ✠ NORÐMAN ON LVDI

Othbern [?]

15. Adv. = nr 1. Rev. ✠ ···BRN LVIN··IIIIII·

[1] Jfr anm. å föregående sida.
[2] I ena korsvinkeln en kula.
[3] På hvardera sidan om Kristusbilden O.

Othen.

16. Adv. = nr 1. Rev. ✠ OÐEN II....ĽΓO:OOIĽ:

Swafa.

17. Adv. = nr 1. Rev. ✠ SΓAIA ON LVNIDIĽ:

Svein.

18. Adv. = nr 1. Rev. ✠ SVЄIN ON LVNDIIĽ:

Thord.

19. Adv. = nr 1.[1] Rev. ✠ THORD ✠ Ń LVNDI:

Thorern.

20. Adv. = nr 1. Rev. ✠ ÐORĽRN ON LVDVIII
21. Adv. = nr 1.[2] Rev. ✠ ÐORERN ON LVIIDΓ

Thurstan.

22. Adv. = nr 1. Rev. ✠ ÐRSTAN ON LVNDV·
23. Adv. = nr 1. Rev. ✠ ÐRSTAN ON LVNIĽ

Toe.

24. Adv. = nr 1. Rev. ✠ TOE O LVIĽILVIĽII:

Ubin.

25. Adv. = nr 1.[2] Rev. ✠ VBEN ON LVNDIO
26. Adv. = nr 1. Rev. ✠ VBIN ON LVNDIILIIIΓ

Ulfcil. Ulfkel.

27. Adv. = nr 1. Rev. ✠ VLFCIL ON L..VINNI
28. Adv. = nr 1.[1] Rev. ✠ VLFCIL O LVNDINN
29. Adv. = nr 1. Rev. ✠ VLFKEL ON LVNDI:
30. Dylik, var.[1]
31. Adv. = nr 1.[1] Rev. ✠ VLFKEL ON LVNDĽIII:

Otydliga.

32. 33. En hel och en half.

---

[1] Vid sidan af Kristusbilden ○
[2] Vid sidan af Kristusbilden ·⁝·

Typ. A. var. a.

Lik Typ. A; men på Rev. i ena korsvinkeln en nymåne.

Svein.

34. Adv. = nr 1. Rev. ✠ SVЄIN ON LVDIIICIG
35. Adv. = nr 1. Rev. ✠ SVЄIN ON LVDNI · IC

Typ. B.

Adv. Kristus, med gloria (utan kors), sittande framvänd, med högra handen lyftad, den venstra hvilande på bröstet. I omskriften konungens namn och titel.
Rev. Lik reversen af typen A.

Ailmer Rlfieti.[1]

36. Adv. MACNVS REX. Rev. ✠ ᛅᛁᛚᛘᛂᚱ : ᚱᛚᚠᛁᛂᛏᛁ : ᛅᛁᛚᛘᛂ :

Alfrik.

37. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᛅᛚᚠᚱᛁᚴ : ᚮᚿ : ᛁᚢᚿᛏᚿᛁᚾ

Asur (Atsor) Ba.[1]

38. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᛅᛋᚢᚱ · ᛒᛅ · ᛁ · ᛚᚢᚿᛏᛁ : IIIHVII
39. Adv. = nr 36. Rev. ✠, ᛅᛋᚢᚱ ᛒᛅ · ᛁ · ᛁ ᛚᚢᚿᛏᛁ : ᛁᚴII
40.[2] Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᛅᛋᚢᚱ ᛒᛅ ᚢᛚᛁᛏᛚ : IIVᚼI · :

Auer.

41. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᛅᚢᛂᚱ : ᚮᚿ : ᛚᚢᚿᛏᛁᛅᚢᛅ :

Bofe.

42. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᛒᚮᚠᛅ : ᛁ : ᛚᚢᚿᛏᛁ : ᛒᚮᚠᛁ : ᛁ : ᛚ ·
43. Adv. = nr 36.[3] Rev. ✠ ᛒᚮᛁᛁ : ᚮᚿ ᛚᚢᛏᚿᛁ : ᛁ : ᛁ · Λ ·

Boin.

44. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᛒᚮᛁᚿ : ᚮᚿ ᛚᚢᛏᚿᛁ : ᛁ · ᛁV

Godvine.

45. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᚴᚮᚦᚢᛁᚿᛁ : ᚮᚿ : ᛚᚢᚿᛏᛁV

[1] Äfven här synes förekomma ett antaget binamn [Ulfieti Pa]
[2] Vid sidan af Kristushufvudet ·⁝·
[3] Vid bildens högra arm ○

Kali.

46. Adv. MAGNVS IIEX · I · Rev. ✠ ᚴᛆᛚ : ᛁ : ᛚᚢᚿᛑᛁ : ᚢᛚᛆᛘᛁᛁ ·
47. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᚴᛆᛚ : ᛅᛆ ᛚᚢᚿᛑ : IVI

Karl.

48. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᚴᛆᚱᛚ : ᛅᚿ : ᛚᚢᚿᛏIV :

Lefsi.

49. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᛚᚠᛋᛁ : ᛅᚿ : ᛚᚢᚿᛏᛁ : S ⋈
50. Adv. MAGNVS RE · : · X. Rev. ✠ ᛚᚠᛋᛁ : ᛅᚿ : ᛚᚢᚿᛑᛁ : SV✕
51. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᛚᚠᛋᛁ : ᛅᚿ : ᛚᚢᚿᛑᛁ : SVI ✕

Segrim.

52. Adv.[1] MACN · · IIII · Rev. ✠ ᛋᛂᚴᚱᛁᛘ : ᛅᚿ : ᛚᚢᛑᛁᛚ : ᛚ :

Sevina Ulfiets frnta.[2]

53. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᛋᛂᚢᛁᚿᛆ · ᚢ ᛚᚠᛁᛂᛏᛋ ᚠᚱᚿᛏᛆ ·

Skakli.

54. Adv. MAGNVS RE · : · Rev. ✠ ᛋᚴᛆᚴᛚ : ᛅᚿ : ᛚᛁᛚᚢᛑᛁᛂᚴᛂ :

Sumarleth.

55. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᛋᚢᛘᛆᚱᛚᛂᚦᛁ : ᛁ : ᛚᚢᚿᛑᛁᛁᛁ :
56. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᛋᚢᛘᛆᚱᛚᛂᚦᛁ : ᛅᚿ : ᛚᚢᛏᛁ : ·
57. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᛋᚢ : ᛚᛆᛁᚮᚢᛚ : ᛁᛆᛚᛂᛒᛚ : ·

Svein.

58. Adv. ✠ NAGNVS RE · X Rev. ✠ ᛋᚢᛂᛁᚿ : ᛆᚠ ᛚᚢᚿᛏᛁ ᛁᛚᚢᛁᛁ
59. Adv. IMACNVS IEX Rev. ✠ ᛋᚢᛂᛁᚿ : ᛆᚠ ᛚᚢᚿᛏᛁ:ᛁᛚᚢᛁ:
60. Adv. ✠ MAGNVS RE · Rev. ✠ ᛋᚢᛂᛁᚿ : SVЄN LVINΓ

Thorstein.

61. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᚦᛅᚱᛋᛏᛂᛁᚿ : ᛅᚿ : ᛚᚢᚿᛚ ·
62. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᚦᛅᚱᛋᛏᛂᛁᚿ : ᚿ : ᛚᚢᛆᛚᛁᛁ :
63. Adv. = nr 36.[2] Rev. ✠ ᚦᛅᚱᛋᛏᛂᚿ : ᛅᚿ · ᛚᚢᚿᛏᛁ ·

[1] Kristus håller i högra handen ett kors (måhända ett misstecknadt X). Vid venstra sidan ∵
[2] Mellan Kristusbildens fötter O.

Ubein.

64. Adv. ✠ MAENVS REX ·: Rev. ✠ ᚢᛒᛂᛁᚾ : NL\ NTVIEVE ·

Ulfkil.

65. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᚢᚠᚴᛁᛚ : N LVNTNOID
66. Adv. = nr 65. Rev. ✠ ᚢᚠᛁᛚ : ᚭᚾ : ᛚᚢᚾᛏᛁ : ᚢᚠᛁV·
67. Adv. = nr 36. Rev. ✠ ᚢᚠᛁᛚ : ᚭᚾ : ᛏᚢᚾᛏᛁ : ᚢᚠᛁᛁ : ᛁ :

Typ. B. var. a.

Lik Typ B; men på Rev. en halfmåne i hvardera af två motsatta korsvinklar.

Svein.

68. Adv. MAENVS RE · X · Rev. ✠ ᛋᚢᛂᛁᚾ : ᚭᚴ ᛚᚢᛘᚭᚢᛁᛘ ·: ᛁ

Typ. C.

Adv. Kristus med gloria, sittande, framvänd, med en krumstaf på hvardera sidan; högra handen lyftad, hållande i den venstra en spira med tre kulor på ändan. I stället för omskrift enstaka bokstäfver, streck, punkter eller rosetter.[1]

Rev. Lik Rev. af typerna A och B; men med en nymåne i hvardera af två motsatta korsvinklar.

Ailmer.

69. Rev. ✠ ᛅᛁᛚᛘᛂᚱ (:) ᛚᚢᚾᛏᛁ · ᛁ ·
70. — ✠ ᛅᛁᛚᛘᛂᚱ : ᛚᚢᚾᛏᛁSOᚽ

Alfrik.

71.[2] Rev. ✠ ᛅᛚᚠᚱᛁ : ᚴ : ᛚᚢᚾᛏᛁᛁ :
72.[2] — ✠ ᛅᛚᚠᚱᛁᚴ : ᛚᚢᚾᛏᛁᚴᛁ ·:
73.[2] — ✠ ... ᚱᛁᚴ : ᛘᚢᚾᛏᛁᛁ · ᛁ :

[1] Högst sällan förekommer konungens namn och titel. Se beskrifningen öfver fyndet från Löddeköpinge, nr 11.
[2] På Adv. saknas spiran.

Asfarth.

74. Rev. ✠ ᛆᛋᚠᛆᚱᚦ : ᛚᚢᚾᛏᛁ
75. — ✠ ᛆᛋᚠᛆᚱᚦ : ᛚᚢᚾᛏᛁᛁ ⁙

Asmunr.

76. Rev. ✠ ᛆᛋᛘᚢᚾᚱ · ᛁ · ᛚᚢᚾᛏᛁ ·

Atsor.

77. Rev. ✠ ᛆᛏᛋᚮᚱ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ
78. — ✠ ᛆᛏᛋᚮᚱ · ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ

Brunman.

79. Rev. ✠ ᛒᚱᚢᚾᛘᛆᚾ : ᛚᚢᚾᛏᛁ
80. — ✠ ᛒᚱᚢᚾᛘᛆᚾ : ᛚᚢᚾᛁ : ᚴᛁ

Fati.

81. Rev. ✠ ᚠᛆᛏᛁ : ᚮᚮᚾ : ᚴᚢᚾᛘ : ᛁᛁ
82. — ✠ ᚠᛆᛏᛁ : ᚮᚮᚾ : ᚴᚢᚾᛏᛁ : ᛁ

Gothrik.

83. Rev. ✠ ᚴᚮᚦᚱᛁᛁ O ᛚᚢᚾᛏᛁ ᚴᛁ ·

Godvine.

84. Rev. ✠ ᚴᚮᚦᚢᛁᚾ ᛆᚾ (ᛚ)ᚢ(ᚿ)
85. — ✠ ᚴᚮᚦAᛁᚾ ᛆᚾ ᛁᚢᚴᚢᛘᛁᚾ
86. — ✠ Var. Adv.
87. — ✠ ᚴᚮᚦAᛁᚾ ᚮ ᛚᚢᚴᛘᛁᛁ
88. — ✠ ᚴᚮᚦᚢᛁᚾᛁ : ᛆᚴ : ᛚᚢᚾᛁ
89. — ✠ ᚴᚮᚦᚢᛁᚾᛁ : ᛆᚴ : ᛚᚢᚾᛏ
90. — ✠ Var. Adv.

Grimkil.

91. Rev.[1] ✠ ᚴᚱᛁᛘᚴᛂᛚ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ
92. — ✠ ᚴᚱᛁᛘᚴᛁᛚ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁᚴ

Kali.

93. Rev. ✠ ᚴᛆᛘ : ᛁ ᛘᚢᚾᛏᛁ ᚴᛆᛘ

[1] På Rev. i ena korsvinkeln en kula.

Kathil.

94. Rev. ✠ ᚴᛆᚦᛁᛚ : ᛁ ᛘᚢᚾᛏᛁᛁ

Lefsi.

95. Rev. ✠ ᛚᛂᚠᛋᛁ : ᛘᚢᚾᛏᛁ : SIᛘ : ᛁ ...
96. — ✠ ᛚᛂᚠᛋᛁ : ᛘᚢᚾᛏᛁ : ƧI · ᛁ · ᛁ ·

Meinolf.

97. Rev. ✠ ᛉᛂᛁᚾᚮᛚᚠ : ᛁ ᛘᚢᚾᛏᛁ
98. — ✠ ᛉᛂᛁᚾᚮᛚᚠ : ᛁ ᛘᚢᚾᛏ

Oulbern.

99. Rev. ✠ ᚮᚢᛚᛒᛂᚱᚾ · ᛁ : ᛘᚢᚾ
100. — ✠ ᚮᚢᛚᛒᛂᚱ : ᚾ : ᛘᚢᚾᛏᛁ

Outhbern.

101. Rev. ✠ ᚮᚢᚦᛒᛁᚱᚾ : ᛘᚢᚾᛏᛁᛁᛁ :

Sevine.

102. — ✠ ᛋᛂᚢᛁᚾᛂ : ᛁ ᛘᚢᛏᚾcIcI

Sturkr.

103. Rev. ✠ ᛋᛏᚢᚱᚴᚱ : ᚮ ᛘᚢᚾᛏᛁ

Sumerled.

104. Rev. ✠ ⁘ ᛋᚢᛉᛂᚱᛚᛂᚦᛁ : ᛘᚢᚾ : ⁘

Svein.

105. Rev. ✠ ᛋᚢᛂᛁᚾ : ᛁ : ᛘᚢᚾᛏᛁ
106. — ✠ ᛋᚢᛁᚾ : ᛁ ᛘᚢᚾᛏᛁᚴᛁ

Thorgut.

107. Rev. ✠ ᚦᚮᚱᚴᚢᛏ : ᛁ : ᛘᚢᚾᛏᛁ : ᛁᚴᛁ :

Thorstein. [1]

108. Rev. ✠ ᚦᚮᚱᛋᛉᛂᛁᚾ : ᛘᚢᚾᛏᛁ ·
109. — ✠ Var. Adv.

[1] Utan tvifvel har genom förvexling af runan ᛉ i stället för ᛏ uppkommit namnet Thorsmein i st. f. Thorstein.

110. Rev. ✠ Var. Adv.
111. — ✠ ᚦᚯᚱᛋᛘᛂᛁᚾ : ᛚᚢᚾᛏᛁ :
112. — ✠ ᚦᚯᚱᛋᛏᛂᛁᚾ : ᛚᚢᚾᛏ ▸

Ufi.

113. Rev. ✠ ᚢᚠᛁᛁ · ᛚᚢᚾᛏᛁ : ᚢᚠᛁᛁ

Otydligt.

114. Ett mynt.

Typ. C. var. a.

Lik Typ. C; men på Rev. i hvarje korsvinkel en nymåne, med bågen vänd utåt.

Ulfkel.

115. Rev. ✠ ᚢᛚᚴᛁᛚ : ᛚᚢᚾᛏᛁ · · ᚴᛁ

Typ. C. var. b.

Lik Typ. C; var. a; men två nymånar vända bågen utåt, de andra två vända bågen inåt.

Ulfkel.

116. Rev. ✠ ᚢᛚᚴᛁᛚ : ᛚᚴᚾᛏᛁ : ᛁᛁᚴᛁV

Sven Estridsson.
1047—1076.[1]

Typ. A.

Adv. Bröstbild, venstra sidan, med hjelm ornerad med fina streck, samt veck kring bröstet. Framför bilden en krumstaf, — allt inom en ring. I omskriften konungens namn och titel.

Rev. Dubbelt kors, hvars armar sluta inom en ring. I vinklarne: ⊏ R V X (crvx).

Iadrif.

1. Adv. ✠ SΓEN ✠ RE ✠ ÐLRRH Rev. ✠ IADRIF ON LVNDI

Typ. B.

Adv. Konungen stående och vid hans sida en ängel, som lemnar honom ett labarum, båda i fotsid drägt. I omskriften konungens namn och titel mer eller mindre ofullständigt.

Rev. Dubbelt kors med tre bågar på ändan af hvarje korsarm vid myntets kant. I midten en kula omgifven af 2 fina båglinier i hvarje hörn. I hvarje korsvinkel en nymåne med bågen vänd inåt.

Wulfet.

2. Adv. SVEI N E⊏ ✠ Rev. ✠ ΓVL⊏E : INI : NI⊏ :
3. — SVEI N E I Rev. ✠ ΓVLFE : TOII IIIII

Typ. B. var. a.

Lik Typ B; men på Rev. endast i hvardera af två motsatta korsvinklar en nymåne med bågen vänd utåt.

[1] Sven, som år 1042 af konung Magnus blifvit utnämnd till jarl i Danmark, antog samma år titel af *konung*. Ordentligt konungaval skedde dock först efter Magnus' död. Måhända torde de tre första typerna, äfvensom åtskilliga af de många i Fjelkingefyndet förekommande barbariska mynten, kunna antagas tillhöra de oroliga åren, som föregingo konungavalet. Svens dödsår uppgifves i några gamla urkunder hafva varit 1074.

Wulfet.

4. Adv. ✠ I⊢ II ✠ Rev. ✠ Ƴ VLFETOINL · I
5. — E · I · · · II ✠ Rev. ✠ ƳV LFETOI : IO · :
6. — SVI · · II II Rev. ✠ ILIIIF ЕII · AO :
7. — SV II I II Rev. ✠ ⋎I IIE : FTO : IIIЕ

Typ. B. var. b.

Lik Typ. B; men på Rev. kring midtkulan en ring och i hvarje hörn ∴. I två motsatta korsvinklar en nymåne med bågen vänd inåt.

Wulfet.

8.[1] Adv. SVEI N · · · · · Rev. · · · LFE : TON · · ·

Typ. C.

Adv. Kristus med korsgloria, sittande på en bred tron, högra handen uppsträckt. På bröstet evangeliiboken. Barbarisk omskrift.

Rev. Dubbelt kors med tre bågar på ändan af hvarje arm vid myntets kant.

Thorcetel.

9[2] Adv. IIIV I I Rev. ✠ Ð : ORЕ ETEL LVD

Typ. C. var. a.

Lik Typ C; men på Rev. i hvarje korsvinkel en nymåne med bågen vänd utåt.

Wulfet.

10. Adv. · III · II ✠ Rev. ✠ ƳV : LFE : TON : LIID

[1] Fragment.
[2] På Adv. vid sidan af bilden ett ✠.

Typ D.[1]

Adv. Kristus med gloria, sittande framvänd; högra handen uppsträckt, den venstra hvilande på bröstet. Kring kanten, i stället för omskrift, rosetter (någon gång en enstaka bokstaf eller ett +).

Rev. Dubbelt kors, hvars armar sluta inom omskriften. På midten en qvadrat bildad af små kulor. I hvarje vinkel en nymåne med bågen vänd inåt.

Aielmer.

11. Rev. ✠ AIELMER : I LVND

Bosi.

12. Rev. ✠ BOSI : I LVNDI : III

Segrim.

13. Rev. ✠ SEGRIM : INVII

Skakli.

14. Rev. ✠ SKARLI : I LVNDI

Svartabrand.

15. Rev. ✠ SVARTAHRAND

Thurkil.

16. Rev. ✠ ÐVRKIIRT VNI

---

[1] Denna typ har i planchverket *Danske Medailler og Mynter i det Kongelige Kabinet* och i allmänhet af äldre numismatici blifvit upptagen under Konung Magnus den Gode. I katalogen öfver O. Devegges myntsamling, besörjd af den utmärkte myntkännaren Chr. Thomsen (1 Del. pag. 209) hänföres tyen till »Sven Estridssens Sönner, uvis hvilken». I katalogen öfver Thomsens egen myntsamling, utgifven efter egarens död, upptages den (Tom. III, pag. 96) under Sven Estridsson. Då i Fjelkingefyndet förekommo endast några få mynt af denna typ, men deremot en stor mängd i Löddeköpingefyndet, torde man med skäl kunna antaga, att denna typ först under senaste åren af Sven Estridssons regeringstid blifvit upptagen.

Typ D. var. a.

Lik Typ D; men bilden på Adv. håller i venstra handen en spira med 3 kulor på ändan.

Godwine.

17. Rev. ✠ GODVINI I LVN

Mynt med barbarisk omskrift.

Uti Fjelkingefyndet förekommo derjämte åtskilliga danska mynt af olika typer, men med barbarisk omskrift, bestående af streck (IIIIIII), någon gång med en inblandad bokstaf, således fullkomligt meningslösa. Då det skulle vara utan ändamål att här återgifva dessa inskrifter, meddelas endast uppgift på de olika typerna jämte myntens antal af hvarje typ. För att lätta öfversigten af dessa typer, har jag ansett mig böra meddela hänvisning till figurerna i de af Ramus och Devegge utarbetade, fastän icke utgifna, i flere afseenden värdefulla plancherna öfver danska medeltidsmynten.

a) Lik Sven Estridssons här ofvan upptagna Typ A; men på Rev. icke ordet CRVX, utan endast ·.· i två motsatta korsvinklar. I katalogen öfver Chr. Thomsens samling, Tom. III, pl. X, n. 9995 är tecknadt ett liknande mynt med samma omskrifter som på Sven Estridssons här ofvan intagna mynt nr 1 af Typen A. — Ramus Tab. XI, n. XXXXVI. — 1 ex.

b) Adv. Bröstbild, venstra sidan, med hjelm baktill försedd med uppveck, och med drägt öfver bröstet. Framför bilden en liljespira. — Rev. Dubbelt kors med tre nymånar på ändan af hvarje arm vid myntets kant. Öfver midten en qvadrat med inböjda sidor och .·. på hvarje hörn. Jfr Ramus Tab. XI, n. 70. På samma Tab. förekommer ett liknande mynt med namnet SVEIN på Adv. — 1 ex.

c) Lik Typ C; Jfr. Ramus Tab. XIII, n. 122 m. fl. — 13 varierande ex.

d) Lik Typ C. var. a. — Jfr Ramus Tab. XIII, n. 145. — 2 ex.

e) Lik Typ C; men på Rev. i hvardera af två motstående korsvinklar en sirat liknande ett motvändt menniskoansigte. — Jfr Ramus Tab. XIII, n. CV. 2 ex.

f) Adv. Kristus, med korsgloria, stående framför sin tron, med händerna upplagda på bröstet. — Rev. Dubbelt kors med tre bågar på ändan af hvarje arm vid myntets kant. I hvardera af två motstående korsvinklar en nymåne med bågen vänd utåt. — Jfr Ramus Tab. XIV, n. 157. — 1 ex.

g) Lik nästföregående *f*; men på Rev. i en korsvinkel en sirat liknande ett menniskoansigte, i en annan motstående vinkel ett ×. — Jfr Ramus Tab. XIV, n. 167. — 1 ex.

h) Kristus (eller ett helgon) i fotsid drägt, stående, med en lång korsstaf i högra och en kort dylik staf i venstra handen. — Rev. Dylik figur, med den korta stafven i högra och den långa i venstra handen. — Jfr Ramus, Tab. XV, n. 192. — 1 ex.

i) Kristus (eller ett helgon) i fotsid drägt, stående, med en lång korsstaf i högra handen, venstra handen lagd på bröstet. Vid sidan ᔕ. Rev. Dubbelt kors med tre bågar på ändan af hvarje arm inom en ring. I två korsvinklar ×, i den tredje ○. — Jfr Ramus, Tab. XIV, n. 185 och Deveggés Myntkatalog, Tab. III, n. 156. — 1 ex.

k) Lik Sven Estridssons här ofvan upptagna Typ B; men i Reversens korsvinklar äro två nymånar vända inåt och två utåt. — Jfr Ramus, Tab. XV, n. 213. — 1 ex.

l) Två änglar, i fotsid drägt, stående, med händerna lagda på bröstet. — Rev. Dubbelt kors med tre bågar på ändan af hvarje arm vid myntets kant. Öfver fältet 2 rader ЄЄЄЄЄЄ (På ett ex. är en ○ mellan änglarnes hufvud, på ett annat två ЄЄ). — Jfr. Ramus, Tab. XV, n. 227, 228, 232. — 3 ex.

m) Lik Sven Estridssons i beskrifningen öfver Löddeköpingefyndet upptagna Typ E. — Jfr Ramus, Tab. X, n. 40—49. — 3 ex.

n) Adv. Ett agnus Dei med ett ornament mellan två ○ öfver ryggen. Vid nedra kanten framför djuret en krona. — Rev. En dufva med utbredda vingar, hufvudet vändt åt sidan. — Jfr Ramus, Tab. XI, n. 78. Deveggés Myntkatalog, Tab. II, n. 113. — 1 ex.

o) Agnus Dei på Adv. och på Rev. dufvan med uppåt vändt hufvud, af råare arbete än föregående. — Jfr Ramus, Tab. XI, n. 80. — 1 ex.

p) Adv. I midten ett litet enkelt kors och i ena vinkeln en ○. — Rev. lik reversen på k. Magnus den godes Typ A. — Jfr Ramus, Tab. VIII, n. 50. — 1 ex.

q) Adv. En qvadrat bildad af dubbla räta linier. Hörnvis tvärt öfver denna ett bälte med barbarisk inskrift mellan två linier. — Rev. En trekantig figur bildad af tre spetsiga sköldar. — Jfr Ramus, Tab. XII, n. 92. — Jfr Lindsay, *A view of the Coinage of Ireland*, pl. 2, n. 36. — Mynt af denna typ med namnet MAHVS (Magnus) på bältet och ett annat med HARÐLNVT i omskriften, båda slagna i Roskilde äro kända. Om olika förklaringar af figurerna på Adv. och Rev. lemnas redogörelse i Hr. Kr. Erslevs afhandling om Roskildes eldste Mönter i *Aarböger for Nordisk Oldkyndighed og Historia* 1875, 2:a häftet. — 1 ex.

r) Adv. ett stort öppet kors, bildadt af fyra dubbla, inåt vända bågar. Inom detta ett dubbelt kors med räta armar. — Rev. En trekantig figur, lik Rev. på föregående, men med en ○ i hvarje vinkel och 3 dylika vingar i midten. — Jfr Ramus, Tab. XII, n. 88. — 6 ex.

s) Adv. Ett kors bildadt af små x och o inom en ring. — Rev. Ett dubbelt kors med 3 bågar på ändan af hvarje arm inom en ring. I tre vinklar ○ × ┌. — Jfr Ramus, Tab. XII, n. 101. — 3 ex.

t) Adv. Ett litet kors och omkring detta 2 R och 2 Z, allt inom en ring. — Rev. Ett kors likt Rev. af föregående s; men blott i en vinkel ett L. — I katalogen öfver Chr. Thomsens myntsamling, Tom. III, pl. X, n. 10224, är ett fullkomligt lika mynt afbildadt, hvilket antages vara prägladt i Slagelse. — 1 ex.

u) Adv. Bröstbild, v. s., med rund hjelm. Framför bilden en liljespira. — Rev. Dubbelt kors med 3 bågar på ändan af hvarje arm vid myntets kant. I två vinklar en nymåne; i de andra två vinklarne ∴. Rått arbete. — Jfr Ramus, Tab. V, n. XVII. — 2 var. ex.

v) Adv. Barbarisk bröstbild. Vid sidan ett X. — Rev. Enkelt kors inom en ring. I hvarje vinkel en nymåne. — Jfr Ramus, Tab. VI, n. XX, ett bättre arbetadt mynt med Hardecnuts namn på Adv. — 1 ex.

x) Adv. Barbarisk bröstbild, v. s., — Rev. Dubbelt kors med en eller tre bågar på ändan af hvarje arm vid myntets kant. I två motsatta korsvinklar fyra på sned satta streck. Rått arbete. — Jfr Lindsay, A *view of the Coinage of Ireland*, pl. 2, n. 33. — 1 ex.

Fyndet från Löddeköpinge.

Magnus den Gode.

Typ. A.

Lik typ A i fyndet från Fjelkinge.

Alfvard.

1. Adv. ✠ MAΓNVS REX Rev. ✠ ALFVARD ON LVNDI

Svartbrand.

2. Adv. = nr 1. Rev. ✠ SVARTBRAND ON LV [1]

Thorern.

3. Adv. = nr 1.[2] Rev. ✠ ÐORERN ON LVNDI'

Ubin.

4. Adv. = nr 1. Rev. ✠ VBIN : ON LVNDIIIIII

Typ. B.

Lik typ B i fyndet från Fjelkinge.

Kali.

5. Adv. MAΓNVS RIX Rev. ᚴᛆᛚᛁ : ᚼ : ᛆ : ᛚᚢᚿᛏ · ᛁ

Sumerled.

6. Adv. MAΓNVS REI Rev. ✠ ᛋᚢᛘᚱᛚᛂᛁ : ᚼᛆ : ᛚᚢᛏᛁ

[1] På Rev. ○ i hvardera af två motsatta korsvinklar.
[2] Vid sidan af Kristusbilden +.

Swafa.

7. Adv. MAGNVS RE : X Rev. + ᛋᚢᛆᚠᛆ : ᚮ ᛚᛁᛏᚢᚾᛏᛁ ⋈

Thorstein.

8. Adv. MAGNVS REX Rev. + ᚦᚮᚱᛋᛏᛂᛁᚾ : ᚮᚾ ᛚᚢᚾᛚ

Typ. C.

Lik typ C i fyndet från Fjelkinge.

(På ett mynt är konungens namn utsatt i Adversens omskrift).

Atsor.

9.[1] Rev. + ᛆᛏᛋᚢᚱ : ᛁ : ᛚᚢᚾᛏᛁᚠᛁ :

Brunman.

10. Rev. + ᛒᚱᚢᚾᛘᛆᚾ : ᛚᚢᚾᛏᛁ :

Godvine.

11. Adv. MAGNVS REX Rev. + ᚴᚮᚦᛒᛁᛁᚾ : ᚮᚾ : ᛚᚢᛏᛚᛁᛁ
12. Rev. + ᚴᚮᚦᚢᛁᚾᛁ : ᛆᚴ : ᛚᚢᛚ
13. — + ᚴᚮᚦᚢᛁᚾ (?) ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁᛁ

Gudmund.

14. Rev. + ᚴᚢᛘᚢᚾᛏ : ᛚᚢᚾᛏ[2]

Kali.

15. Rev. + ᚴᛆᛚ : ᛁ : ᛚᚢᚾᛏᛁ ᚴᛆᛚ

Thorkil.

16. Rev. ⁚+ ᚦᚮᚱᚴᛁᛚ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ

Ulfcil.

17. Rev. + ᚢᛚᚠᛁᛚ : ᛁ : ᛚᚢᚾᛏᛁ : ᚴᛁ ·

Otydlig.

18. Rev. . . . ᛁᛏᚱᚾ : ᛚᚢᚾᛏ

---

[1] På Adv. kan möjligtvis läsas: NAIINIII.
[2] I en af korsvinklarne O.

Typ. C. var. a.

Lik typ C. var. a i fyndet från Fjelkinge.

Ulfcil.

19. Rev. ✝ ᚢᛚᚠᛁᛚ : ᛚᚢᚾᛏᛁ : ᚠᛁ [1]

Sven Estridsson.

Typ. D.

Lik typ D. i fyndet från Fjelkinge.

Aielmer.

1. Rev. ✝ AIELMER : I LVND

Alfmer.

2. Rev. ✝ ᛅᛚᚠᛘᛂᚱ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ

Asford. Asfarth.

3. Rev. ✝ AEORD : I LVND
4. — ✝ ASFARĐ : I LVN
5. — ✝ ASFORD : I LVNDII

Aslak.

6. Rev. ✝ ASLAK : I LVN
7. — ✝ ASLAK : I LVNDII
8. — ✝ Var. Adv.

Atorgwine.

9. Rev. ✝ ATORGWINI I LVD

Atsor.

10. Rev. ✝ ATSOR : I LVND
11. — ✝ ATSOR : I LVNDI

[1] I samma fynd förekommo två skadade, nästan utplånade mynt af den i *Danske Medailler og Mynter*, II Cl. Tab. IV, nr 15 upptagna typen, med spår af latinska bokstäfver på det ena, och runor på det andra exemplaret.

Atsor Jutska.[1]

12. Rev. ✠ ᛆᛏᛋᚮᚱ : ᛁᚢᛋᚴᛆ : ᛁᛁ
13. — ✠ ᛆᛏᛋᚮᚱ : ᛁᚢᛏᛋᚴᛆ
14. — ✠ ᛆᛏᛋᚮᚱ : ᛁᚢᛏᛋᚴᛆᛁ

Biorn.

15. Rev. ✠ BIORN · I LVN
16. — ✠ BIORN : I LVND
17. — ✠ BIORN : I LVNDI

Bosi.

18. Rev. ✠ BOSI : I LVNDII
19. — ✠ BOSI : I LVNDIII :
20. — ✠ BOSI : I LVNDIIII :
21. — ✠ BOSI ⁘ I IVNDIIII
22. — ✠ BOSI : NLVNDII
23. — ✠ BOꝏI ∘ I LVNI : D
24. — ✠ BOꝏI ⁘ I LVNID
25. — ✠ BOꝏI ⁘ I LVNDI
26. — ✠ BOSI ⁘ I LVINDI
27. — ✠ ᛒᚮᛋᛁ OI LVNDII
28. — ✠ ᛒᚮᛋᛁ O : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ ᚴᛁ
29. — ✠ ᛒᚮᛋᛁ OI ᛚᚢᚾᛏᛁᛁ ᚴᛁᛁ

Fati.

30. Rev. ✠ FAÐID : I LVNI
31. — ✠ ᚠᛆᛏᛁ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ
32. — ✠ ᚠᛆᛏᛁ ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁᛁ
33. — ✠ ᚠᛆᛐᛁ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ ᚴᛁ
34. — ✠ ᚠᛆᛏᛁ : · ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ : NII

Goderen.

35. Rev. ✠ GODRN : LVND
36. — ✠ GODRN : I LVNDII

Godwine.

37. Rev. ✠ GODƿINI : I LVND
38. — ✠ ᚴᚮᚦᚢᛁᚾᛁ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ

[1] Binamnet synes antyda myntmästarens födelseort.

Grimkil.

39. Rev. ✠ GRIMKIL . . . .
40. — ✠ GRIMRLI : I LVI

Gude . . . .

41. Rev. ✠ GVDEIIII : I LVND
42. — ✠ GVDEIIIIII : I LVI
43. — ✠ GVDEIIIII : IVND

Jurmun.

44. Rev. ✠ IVRMVN : III

Kader.

45. Rev. ✠ KADER : I LVNDI

Kamwi.

46. Rev. ✠ KAMꟼI OI LVN
47. — ✠ KAMꟼI OI LVII·
48. — ✠ KAMꟼI OI IVII
49. — ✠ KAMꟼI ONLVNI
50. — ✠ KAMꟼI ON LVNDI
51. — ✠ KANII OI LVN
52. — ✠ KANII OI LVNI
53. — ✠ KANII OI LVND

Lefsi.

54. Rev. ✠ LEFSI : I LVNDII
55. — ✠ ᛚᛂᚠᛋᛁ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ
56. — ✠ Var.

Lefvine.

57. Rev. ✠ LEFVINE : IV
58. — ✠ LEFVINE : I LVI
59. — ✠ ᛚᛂᚠᚢᛁᚾ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ
60. — ✠ ᛚᛂᚠᚢᛁᚾ OI ᛚᚢᚾᛏᛁ
61. — ✠ ᛚᛂᚠᚢᛁᚾᛁ · ᛁ ᛚᚢᚾᛏ

Man.

62. Rev. ✠ ᛘᛆᚾ OI ᛚᚢᚾᛏᛁᛁᛁ

Othelwig.

63. Rev. ✠ OĐELFIG : I LVI

Outhbern.

64. Rev. ✠ ᚼᚢᚦᛒᛁᚱᚾ ᛒᛁᚹ

Segrim.

65. Rev. ✠ SIGRIN : I LVDI

Sevine.

66. Rev. ✠ ꝏEVINE : I LI :
67. — ✠ ꝏEVINE : I LVND

Skakli.

68. Rev. ✠ SKAKLI : I LVNDI :
69. — ✠ SKAKLR : I LVIIDI
70. — ✠ ꝏKVKII : I LVNI

Svafa.

71. Rev. ✠ SVAFA˘ I LVN
72. — ✠ Var.
73. — ✠ SVAFA˘ I LIIN
74. — ✠ ᛋᚢᛆᚠᛆ : ᛁ ᛚᚢᚾᛁ
75. — ✠ ᛋᚢᚼᚠᛆ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁᛁ

Svein.

76. Rev. ✠ SVEIN : I LVND
77. — ✠ SVEIN : I LVNI
78. — ✠ ꝏVEIN OI LV̄N̄I
79. — ✠ ᛋᚢᛂᛁᚾ ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ : ᛁᛁ
80. — ✠ ᛋᚢᛂᛁᚾ ᛁᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁᛁ
81. — ✠ ᛋᚢᛂᛁᚾ ᛁᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ : ᛁᛁ
82. — ✠ ᛋᚢᛂᛁᚼ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ
83. — ✠ ᛋᚢᛂᚾ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ ᚠᛁ

Svein.

84. Rev. ✠ ᛋᚢᛂᛁᚾ : ᛋᛂᛚᛆᚾᛁ

?

85. — ✠ SRINCII : I LVN
86. — ✠ SRNICII : I LVND

Thurgot.

87. Rev. ✠ ĐVRGOT I LVNI
88. — ✠ ĐVRGOT : I LVND
89. — ✠ ĐVRDOT NVI LVNI
90. — ✠ ĐVRDOT NVNVD
91. — ✠ ᚦᚼᚱᚠᚼᛏ : ᛁ LVND
92. — ✠ ᚦᚼᚱᚠᚼᛏ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ
93. — ✠ ᚦᚼᚱᚠᚼᛏ : ᛚᚢᚾᛏᛁᛁᛁ
94. — ✠ ᚦᚼᚱᚴᚼᛏ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁᛁ
95. — ✠ ᚦᚼᚱᚴᚼᛚ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏH
96. — ✠ ᚦᚢᚱᚴᚼᛏ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏ

Thorstein.

97. Rev. ✠ ĐORSTEIN : I LVI
98. — ✠ Var. Adv.
99. — ✠ ĐORSTEIN : III
100. — ✠ ĐORSTEIN : IIN
101. — ✠ ĐORSTEIN : IIII
102. — ✠ ᚦᚼᚱᛋᛏᚽᛁᚾ : ᛁ ᛚᚢᛁ

Thurkil.

103. Rev. ✠ ĐVRKIJ : ILV
104. — ✠ ĐVRKIL˙ INI
105. — ✠ ĐVRKIL : INNI
106. — ✠ ĐVRKIF : NINI
107. — ✠ ᚦᚢᚱᚴᛁᛚ ⁘ ININI

Ulf.

108. Rev. ✠ VLF : I LVNDIII
109. — ✠ VLF : I LVNDIIII
110. — ✠ VLF : I LVIIDINI
111. — ✠ VLF : I LVNDIILL
112. — ✠ VLF : I LIVNDI
113. — ✠ ᚢᛚᚠ ⁘ ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁᛁᛁ ⁘
114. — ✠ ᚢᛚᚠ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁᛁᛚᛚ

Ulfkil.

115. Rev. ✠ VLFKIL : LV
116. — ✠ VLFKIL : I LVN
117. — ✠ VLFKIL :· I LVND

118. Rev. ✠ VLFKIL I LVND:
119. — ✠ VLFKL ⁚ I LVINDI
120.[1] — ✠ VLKIL VNDI : VC
121.[1] — ✠ ᚢᛛᚴᛁᚴ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ
122.[1] — ✠ ᚢᛚᚴᛁᚴ ⁖ ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ
123.[1] — ✠ ᚢᛚᚴᛁᚴ ⁖ ᛁ ᛚᚢᚾ · ᛏ ᛁ · ᛁᛁ
124.[1] — ✠ ᚢᛚᚴᛁᚴ ⁖ ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁᛁᛁ
125.[1] — ✠ Var.
126.[1] — ✠ Var.
127.[1] — ✠ ᚢᛚᚴᛁᚴ · ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁᛁᛁ
128.[1] — ✠ ᚢᛚᚴᛁᚴ ⁖ ᛁ ᛚᚢᛏᛁᛁᛋᛁ

---

129. Ett otydligt mynt, hvars inskrift på Rev. tycks börja med ✠ ᚾᛁᛚ (möjligen ✠ ᚾᛁᛚᚠᛘᚾᚱ).
130. Ett otydligt mynt, på hvars Rev. kan läsas: ·· R ON ··· Vid sidan af Kristusbilden en halfmåne.

Typ D. var. a.

Lik typ A. var. a. i fyndet från Fjelkinge.

Godwine.

131. Rev. ✠ ᚴᚭᚦᚢᛁᚾ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁᛁ
132. — ✠ ᚴᚭᚦᚢᛁᚾᛁ : ᛁ LVNI
133. — ✠ ᚴᚭᚦᚢᛁᚾᛁ : ᛁ ᛚᚢᚾᛏᛁ
134. — ✠ Var.

Typ. E.

Adv. Ett öppet kors, med en ring i midten, armarne sirade med punkter och 3 kulor på hvarje ända. Omkring detta ett större kors, bildadt af 4 inåt vända bågar; öfver ändan af tre armar två tvärstreck; på ändan af den fjerde ett +, en ○ eller en bokstaf. I omskriften konungens namn och titel, till det mesta med runskrift eller enstaka runor, bokstäfver eller streck.

[1] På Adv. ett + mellan bildens fötter.

Rev. Tvärt öfver myntet ett bredt bälte, i hvars midt en dubbel linea med en ○ på midten och på hvardera ändan en nymåne. På ömse sidor om denna midtlinea en rad af IINIIII mellan två räta linier. På båda sidorna af detta bälte ett × mellan två tvärlinier, och utanför dessa i hvarje hörn en halfmåne öfver en kula (någon gång en bokstaf). Utan omskrift. Jfr *Danske Medailler og Mynter*, II Classe, tab. V etc.

135. Adv. ᛋᚢᛁᚾ REᚼᛁᚾᚾᚼᛁ (Sven rex Tanoim?). På ena korsarmens ända ett S.

136. Adv. ᛋᚢᛁᚾ REᚼᚴᚾᚾᚼᚴᛚ (Runorna ᚢ och ᚱ upp- och nedvända). På ena korsarmens ända ett ×.

137. Adv. ᛋᚢᛁᚾREᚼ· ᛘᚻ (Runorna ᚢ och ᚱ upp- och nedvända). På ena korsarmens ända en ○.

138. Adv. ·ᚦ··ᚴ:ᛘᚾ··ᛏ· På ena korsarmens ända ⩧

139. Adv. ·IIΓ ILL ITII IIII·

Harald Hein.

1076—1080.

Typ. A.

Adv. Ett helgon, stående, framvändt, med venstra handen hållande en krumstaf på högra sidan. I omskriften konungens namn och titel.

Rev. Ett kors bildadt af fyra ovala sköldar, som med den ena något smalare ändan hvila på en midtqvadrat med afrundade hörn.

Atsor.

1.	Adv. HARA LD R X.	Rev. ✠ ATSOR:I LVN
2.	Adv. HARA LD REX.	Rev. ✠ ATSOR:I LVND
3.	Adv. var.	
4.	Adv. = nr 1.	Rev. ✠ ATSOR:I LVNDI
5.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ ATSOR:I LVNDI
6.	Adv. HARAL D REX.	Rev. ✠ ATSOR:I LVNDI
7.	Adv. = nr 6.	Rev. ✠ ATSOR:I LVNDII :

Bosi.

8.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ BO∽I : I LVNDII
9.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ BO∽I : I LVN̄D̄III
10.	Adv. HARA LD RE.	Rev. ✠ BOCI : I LV̄N̄DIIOIII

Ingimund.

11.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ INGIMVND II
12.	Adv. HARA LD REX	Rev. ✠ INGIMVND : I LVN
13.	Adv. = nr 6.	Rev. = nr 12.

Lefvine.

14.	Adv. = nr 6.	Rev. ✠ LEIVINI : I LVN
15.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ LEIVNI : I LVN
16.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ IꝀIV̄ĪNI : I IVN
17.	Adv. Oredig inskrift.	Rev. ✠ IꝀNINI : IIVN

Svafa.

18.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ SVAFA : I LVND
19.[1]	Var.	
20.[1]	Var.	
21.	Var.	
22.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ SVAF·A : I LVND
23.[1]	Var.	
24.[1]	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ SVAFA : I LV̄N̄D
25.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ SVAFA : I LVNDI
26.	Var.	
27.	Adv. = nr 5.	Rev. Var.
28.[1]	Adv. = nr 2. Var.	
29.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ SVAFA : I LVNIDI

Svein.

30.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ SVEIN : I LVN
31.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ SVEIN : I LVNI
32.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ SVEIN : I LVND
33.	Adv. = nr 2.	Rev. ✠ SVEIN : I LVNDI
34.	Adv. HABA ADIT DEX.	Rev. ✠ ∽YFI : I • N : INNII
35.	Adv. HA (retrograd), för resten otydlig med streck.	Rev. ✠ SVEN : I LIINI (retrograd).

[1] Vid bildens venstra axel en ○.

Thorgot.

36.	Adv. = nr 2.	Rev. + ÐORGO : I LVNDI :
37.	Adv. HAR AID REX.	Rev. + ÐORGOT : I LVI
38.	Adv. = nr 2.	Rev. + ÐORGOT : I LVN
39.	Adv. = nr 2.	Rev. + ÐORGOT : I LVNI
40.	Adv. = nr 2.	Rev. + ÐORGOT : I LVND
41.	Adv. HARAL D RIX.	Rev. + ÐORGOT · I LVND
42.	Adv. = nr 2.	Rev. + ÐORGOT : İ LVNDI
43.	Adv. = nr 6.	Rev. + ÐORGOT : I LVNDI
44.	HAR ALD REX.	Rev. + ÐORGOT : I LVNDI
45.	Adv. = nr 44.	Rev. + ÐORGT I LVNDI

Thorsten.

46.	Adv. = nr 10.	Rev. + ÐORSTEN : I LVI
47.	Adv. = nr 6.	Rev. + ÐORSTEN : I LVI

Ulfiet. Wulfet.

48.	Adv. = nr 2.	Rev. + VLFIET : I LVIII :
49.	Adv. HARAL D REX : ·	Rev. + VLFIET : I LVIII :
50.	Adv. = nr 2.	Rev. + VLFIET O LVNI
51.	Adv. = nr 6.	Rev. + VLFIET O LVNI
52.	Adv. = nr 49.	Rev. + VLFIET O LVNI
53.	Adv. = nr 2.	Rev. + ΓVLFET O LVND
54.	Adv. = nr 2.	Rev. + ΓVLFET O LVNDI
55.	Adv. HAR ALD EX.	Rev. + ΓVLFET O VNDI
56.	Adv. = nr 49.	Rev. + ΓVLFIET O LVNII

Otydligt.

57. Med oredig inskrift på båda sidor.

Mynt med barbarisk omskrift.

Ett mynt likt b bland de vid slutet af Fjelkingefyndet beskrifna barbariska mynten.

Ett mynt likt c i samma beskrifning.

Ett mynt: *Adv.* Bröstbild, barbarisk, venstra sidan. Framför bilden en spira med 3 kulor på ändan. I omskriften kan läsas: DOT · IE. — *Rev.* Dubbelt kors med tre bågar på ändan af hvarje arm vid myntets kant. Öfver midten en ring och inom denna en oval sköld i hvarje korsvinkel.

Bror Em. Hildebrand.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens
MÅNADSBLAD.

REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.

154—156. 1884. Okt., Nov. och Dec.

Hällkista från bronsåldern.

I januari månad år 1882 skulle en man hemta väglagningsämne nära stranden af Öresund i Hyllie socken (Oxie härad, Malmöhus län) och träffade dervid på en stengraf; när han bortskyfflade grus och smärre stenar mellan tvenne uppresta stenhällar, framkom en söndrig menniskoskalle. Mannen lade benen tillbaka der de legat och anmälte fyndet för godsegaren W. Luttropp å det närbelägna Elinelund. Genom herr Luttropp blef undertecknad skyndsamt underrättad om upptäckten. Då årstiden emellertid icke lämpade sig för en undersökning, skref jag till herr Luttropp och anmodade honom försöka skydda grafven till en blidare årstid, en begäran, som herr L. med största beredvillighet uppfylde derigenom, att han förhindrade ytterligare gräfningar i grafvens omedelbara närhet. Samtidigt inrapporterade jag upptäckten till Riksantiqvarien och erhöll hans bemyndigande att undersöka grafven. Dess undersökning verkstäldes den 4 juli 1882.

Det är flerestädes (Nilsson, *Urinvånarne*, 2 uppl. s. 92, Bruzelius, *Svenska fornlemningar* 1 s. 56 och oftare) omtaladt, att en låg ås, kallad *Jären*, *Järabacken* eller *Järavallen*, sträcker sig längs Skånes södra kust, på föga afstånd från vattnet. Deremot har jag ingenstädes funnit omnämnd den liknande företeelse, som

förekommer på en mindre sträcka af Skånes vestkust, söder om Malmö. Den kallas äfven här af ortens befolkning »Järabacken».[1]) Den börjar något söder om Malmö och sträcker sig fem till sex kilometer söderut till en punkt strax norr om gränsen mellan Hyllie och Bunkeflo socknar, der den tvärt slutar. Dess afstånd från vattenbrynet varierar mellan 400 och 1000 meter, dess bredd torde ingenstädes vara under 50 meter, men är på sina ställen betydligt större. Höjden öfver den angränsande släta marken är en till halfannan meter. Åsens innehåll utgöres af en oändlig mängd små flintstenar samt grus. Ytan täckes af en tät grässvär. »Järabackens» uppkomst torde kunna förklaras endast på ett sätt; den är tydligen så småningom uppkastad af hafvet och betecknar dettas gräns under en tidigare period. Till följe af en, sannolikt jämförelsevis ganska hastig höjning af landet har hafvet dragit sig tillbaka. För närvarande pågår en liknande strandbildning i det nuvarande vattenbrynet.[2] »Järabackens» innehåll är användbart till många ändamål, såsom väglagning, gjutning af cementblock m. m., och dess förstöring pågår derför med raska steg.

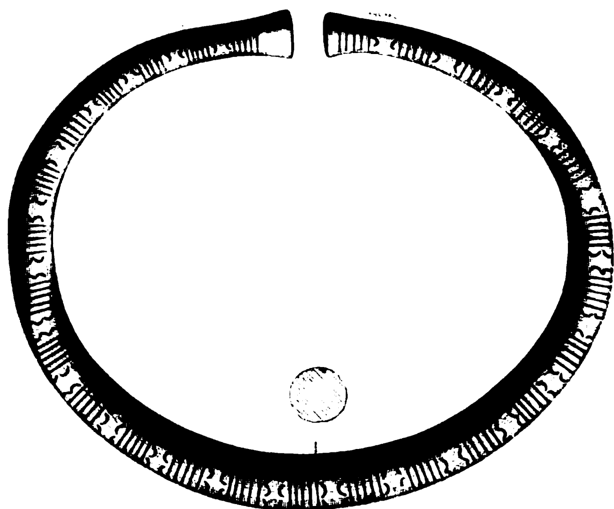
[1]) Namnet skrifves hos Nilsson »Järabacken», hos Bruzelius »Gären», hos Rietz (dial. lex. art. *ger*) »Geravallen». Skrifsättet med *j* anser jag för det rigtiga, då första ledet i »Järabacken» otvifvelaktigt är samma ord som norska landskapsnamnet »Jädern», af fornnorska *jaðarr*, som betyder: 1) kant, rand; 2) öfversta stocken i gärde; 3) furste (jfr Oxfordordboken sid. 320). Samma ord förekommer med formerna *jadhur*, *jædhar* i fornsvenskan och forndanskan, der det synes betyda åkerkant, gräns, gränsgärde. I skånskan fick man formen *jär* för det äldre *jädhar* liksom man i denna dialekt har *vär* för *väder* och *vädur*, *lär* för *läder*, *far* för *fader* o. s. v. I östra delen af Skåne förekommer (enligt uppgift af student G. F. Karlin; jfr Rietz anf. st.) ordet *jär* såsom appellativum (en *jär*, *jären*) i betydelsen ås, höjdsträckning.

[2]) »Järabackens» tvära upphörande i norr och söder har troligen sin grund i den närmaste hafsbottnens beskaffenhet. Kring Limhamns fiskläge, hvilket till en stor del ligger på »Järabacken», går, som bekant, kritsystemet upp nära jordytan. Det är utan tvifvel de på flintbollar rika kritlagern, som lemnat hufvudmaterialet till »Järabackens» bildning.

Den upptäckta grafven var inbygd i Järabacken, ungefär 500 steg ofvanom dennes södra ändpunkt. Järabacken har här en bredd af omkring 60 meter och afståndet från vattnet är nära 500 meter. Utsigten är vidsträckt; å ena sidan, i vester, har man Öresund och det derbortom framskymtande danska landet, å den andra, i öster, kan man öfverskåda en stor del af den fruktbara Malmöslätten. — Något yttre märke, af hvilket man kunnat förmoda en grafs tillvara på denna plats, förekom icke. Man hade gjort en utgräfning från östra sidan af »Järabacken» intill omkring 15 meter från kanten och härvid hade östra ändan af grafven blifvit blottad. Till större delen var denna dock ännu vid min ankomst till stället orörd och dold af grässvären.

Längdriktningen var öster och vester. Tak- och gafvelstenarna saknades. Deremot voro långväggstenarna orubbade qvar på sina platser; de voro af granit, alla särdeles väl valda och nästan alldeles plana på de inåt grafven vända sidorna samt slöto tätt intill hvarandra med sina kanter. Den södra väggen bildades af två stenar; den i öster hade en bredd af 113 cm, höjd af 70 cm, och tjocklek af högst 14 cm; måtten på den i vester voro resp. 110, 80 och 20 cm. Af den norra sidans tre väggstenar var den östligaste 120 cm bred, 70 cm hög; största tjockleken 30 cm. Den mellersta hade en bredd af 80 cm och höjd af 70; den var af något oregelbunden form, så att den vestra ändan sköt omkring 10 cm in i grafven innanför den närstående väggstenen. Denne hade en bredd af 40 cm och höjd af 80. Den var 10 cm tjock och alldeles plan på begge sidor samt hade sannolikt erhållit sin form genom afsigtlig bearbetning. Den södra väggen hade således en längd af omkring 220 cm, den norra var omkring 20 cm längre, och sköt med ett så långt stycke längre ut i vester. Afståndet mellan väggarne var ungefär 80

cm. Med sina öfverkanter nådde väggstenarna nästan ända upp till jordytan; de på dem en gång stödda takstenarna måste således hafva legat fria och obetäckta. Strax vester om grafven låg en större klumpsten, hvars största diameter var 50 cm; den låg helt nära jordytan. Fyllningen i grafven utgjordes af små flintstenar och grus och var således af samma beskaffenhet som innehållet i Järabacken. I graffyllningen hittades en flintspån och flere flintskärfvor, som tydligen voro slagna

4.

af menniskohand. Ungefär 70 cm från väggstenarnes öfverkanter var bottnen i grafven belagd med ett lager af ljus, fin sand och på denna hvilade utsträckt ett skelett med fötterna i vester. Med undantag af hufvudet, som, såsom ofvan är anmärkt, bragtes ur sitt läge, då man fann grafven, lågo alla skelettdelarna på sina platser. Öfver likets midt voro lagda flata kalkstensflisor; genom det tryck, som ofvanifrån verkat på dessa, hade bäckenet krossats. På sin högra arm hade den döde en

ring af brons afbildad i naturlig storlek (fig. 4); den satt något ofvan midten af underarmen och låg i grafven helt nära höftbenets öfre kant. Afståndet från ringen till hälen mättes och befans vara 110 cm; ifrån ringen till den närstående väggstenens (nr 3) östra ända var afståndet 70 cm.

Utom detta skelett, som tillhört den, för hvars skull grafven blifvit inrättad, bragte undersökningen i dagen ännu två andra skelett. Strax under jordytan i grafvens vestra ända samt utanför denna, rundt omkring den ofvan nämnda klumpstenen, anträffades en mängd menniskoben, som lågo utan ordning och af hvilka de flesta voro sönderbrutna. De visade sig tillhöra tvänne individer, nämligen en mycket storväxt man och ett barn. Något, hvaraf man skulle kunnat sluta till dessa skeletts ålder, fanns icke.

Den i grafven hittade bronsringen, som nu förvaras i Statens Historiska Museum (nr 7430), är en öppen armring, bildad af en trind, 205 mm lång stång, som är ungefär 7 mm tjock på midten, men afsmalnar mot ändarna, hvilka dock ytterst äro något utvidgade. Ändarna äro plant afskurna, den ena är något större än den andra. Ringens största inre diam. är 66 mm, dess minsta 55 mm. Hela ringen är beklädd med en mörkgrön, delvis glänsande ærugo. På utsidan är han prydd med ingraverade tvärstreck, hvilka äro ordnade i grupper, hvarje bestående af fem streck. Utanför dessa grupper ser man på flere ställen med puns inslagna små bågar. Ringens insida är slät.

Ringar af detta slag — d. v. s. sådana, som äro öppna, bestå af en trind, mot ändarna afsmalnande stång samt äro alldeles släta eller prydda endast med grundt ingraverade streck — räknas af dr Montelius till den äldre bronsåldern (Månadsbladet 1880 s. 152). Denna åsigt bekräftas på det bestämdaste af det nu i fråga

varande fyndet, ty att detta icke blott i likhet med alla bronsåldersfynd med obrändt skelett hör till en äldre del af bronsåldern, utan att det till och med bör hänföras till denna periods allra första början, synes oss bevisas af grafvens konstruktion. Hällkistor, som äro inbygda i en låg jordhög på sådant sätt, att väggstenarnas öfverkanter och de på dem hvilande takstenarna blifva fria och obetäckta, bruka hänföras till stenåldern och särskildt till dennes sista del. [1] Hylliegrafven, som väl icke var bygd i en enkom uppkastad jordhög, utan i en af naturen bildad vall, men som för öfrigt hade det nämnda byggnadssättet, [2] visar att icke alla hällkistor af detta slag tillhöra stenåldern, utan att några af dem blifvit uppförda först under bronsåldern. Likheten i byggnadssättet synes dock berättiga till det antagandet, att de alla tillhöra ungefär samma tid och att de af dem, hvilka bevisligen såsom Hylliegrafven blifvit uppförda först sedan bronsen var känd i vårt land, likväl tillhöra en del af bronsåldern, som ligger mycket nära stenåldern.

Vid ett besök i Hyllie i maj månad innevarande år fann jag hällkistan förstörd; man hade utgräft Järabacken rundt omkring densamma, hvarigenom väggstenarna förlorat sitt stöd och fallit omkull. Då grafvar af detta slag äro så ytterst sällsynta i Skåne, lät jag åter uppresa stenarne i deras gamla ordning, samt bad mina arbetare inskärpa hos ortens befolkning vigten af att ett sådant minnesmärke bevarades samt den påföljd

---

[1] Se Montelius, *Sveriges forntid* s. 121 ff., *Sveriges historia* I. s. 58 f.

[2] Att aldrig någon jordhög varit uppkastad öfver Hylliegrafven, synes mig vara fullkomligt säkert. Det fans icke det minsta spår af af någon hög, utan »Järabackens» yta var närmast grafven fullkomligt slät och jämn.

dess förstörande medförde. Vid samma tillfälle vandrade jag längs Järabacken från dess början till dess slut samt upptäckte 1,500 meter norr om hällkistan en medelstor grafhög, som låg midt på Järabacken. Men af några andra minnesmärken var ingenting synligt på vallens yta.

Lund i juli 1884.

Sven Söderberg.

Nya anordningar i Statens Historiska Museum.

(Forts.)

Ett annat tvingande behof, som måste tillfredsställas, gälde utrymmet i det s. k. norra galleriet, i hvilket föremålen från brons- och jernåldrarne äro inrymda. Det visade sig omöjligt att, derest något större fynd inkomme till museet, för det samma bereda plats. En myckenhet föremål hörande till Björköfynden äro magasinerade, af de märkliga Vendelfynden har allenast en obetydlig del kunnat framläggas. De årligen inkommande fynden af hvarjehanda ålder från Gotland hafva sedan någon tid måst regelbundet vandra in i magasinet.

Deremot fanns i den första medeltidssalen ganska godt utrymme ännu disponibelt och detta hade ökats derigenom, att de fristående skåpen, som innehållit den nu magasinerade samlingen af kyrkliga kläder, blifvit bortflyttade. Att begagna sig af detta utrymme var den enda möjligheten för att häfva den olägenhet, som den nyss framhållna trängseln innebar.

Den första åtgärden, som jag vidtog, blef att i den andra medeltidssalen, den s. k. djupa salen, nedflytta ur den första alla föremålen hörande till 1300- och 1400-talen samt början af 1500-talet. Visserligen är

det icke förmonligt att i denna ganska mörka sal utställa smärre föremål af finare beskaffenhet, hvilka här ej kunna komma rätt till heder, men dunklet beror på museets konstruktion, och det dunkla rummet måste begagnas äfven för de små och fina föremålen, då Lifrust- och Klädkamrarne icke blifvit stälda under Akademiens inseende och då det icke varit möjligt att med dem i deras nya lokal förena den moderna afdelningen af Statens Historiska Museum.[1]

Sedan denna förflyttning gjorts, uppställdes allt det i första medeltidsrummet förvarade, som hörde till 1100- och 1200-talen, i den bortre delen af salen, närmast intill den djupa salen. Denna anordning kunde gå ganska beqvämt för sig, ty lyckligtvis voro de två skåp, som kunde uppställas i denna del af salen, så inredda, att de föremål, som i dem insattes, funno lämplig plats. Men ännu återstå två stora väggytor, som för närvarande äro alldeles kala. Å dem skola uppsättas skulpterade bjelkar från början af medeltiden — det lilla vi hafva, som utgör en motsvarighet till den äldsta norska medeltidens ypperliga träsniderier — och några mycket gamla skulpterade träbilder, men de medel, som erfordras för att å dessa väggytor fästa de nämnda föremålen, saknas. De ytterst dyrbara broderierna från 1100-talet, som museet eger, värda tusentals af kronor, skulle sättas på glastäckta skärmar, men det är nu omöjligt att tänka på en så enkel anordning, eftersom den kräfver penningar.

För närvarande är uppstäld i den djupa salen den vigtiga cementafgjutningen af den stora södermanländska

[1] Det har blifvit sagdt, att mitt förslag att förena de två nämnda samlingarna med det historiska museets moderna afdelning, skulle komma att kräfva mycket stort utrymme och föranleda mycket dryga kostnader för framtiden. Detta är ett misstag. Genom den af mig föreslagna åtgärden skulle utrymmet i den nuvarande lokalen med dess annex i slottet hafva gjorts tillräckligt för ett par mansåldrar åtminstone. *Mitt förslag innebär en stor besparing för framtiden.*

runristningen med framställningar ur Sigurdssagan, hvilken med rätta ådrager sig i hög grad de besökandes uppmärksamhet. Denna afgjutning har för närvarande en så till vida god plats, som den har förträfflig dager, men enhvar som inser, huru ett museum bör ordnas, kan lätt fatta, med hvilka känslor jag ser en ristning från midten af 1000-talet stå midtemot den stora Sankt-Göransbilden från år 1489, i närheten af altarskåp från 1400- och 1500-talen. Det är just icke någon uppställning, som hedrar en museiföreståndare; så skall den tänkande allmänheten döma, som icke gerna kan föreställa sig, att medel skola saknas till utförande af de *nödvändigaste* anordningsarbetena. Det är icke någon uppställning, som bidrager att gifva allmänheten den vägledande upplysning, som ett väl skött museum bör gifva.

Ifrågavarande afgjutning bör ställas så, att man ser originalet tillhöra öfvergångstiden från hedendom till kristendom. Sedan det första medeltidsrummet nu blifvit fördeladt mellan slutet af den hedna tiden och början af medeltiden, bör Sigurdsristningen finnas i detta rum, och der förekommer äfven en lämplig plats. Jag har grundad förhoppning att flyttningen skall kunna verkställas, tack vare en enskild persons tillmötesgående välvilja.

Till anomalierna hör ock, att i den djupa salen stå de gotländska bildstenarne från heden tid midt emot två altarskåp från början af 1500-talet. Till dessa bildstenar skall jag strax återkomma.

I den tom vordna yttre hälften af den första medeltidssalen äro föremålen från det svenska fastlandets och Ölands yngre jernålder inflyttade. De hafva der fått ett lämpligt utrymme. En särskild afdelning har kunnat bildas för de märkliga Björköfynden, så pass stor, att en del af de magasinerade fynden kan numera uppläggas. För att detta skall kunna ske erfordras dock

medel — allsicke betydliga, men dock obefintliga, för insättande af nya hyllor i två skåp, som kunnat inom den nya lokalen anslås åt Björkö-afdelningen. För närvarande stå tumshöga föremål på en hylla, som befinner sig mera än en fot under den närmast öfver sittande hyllan — ett betänkligt, men dessvärre för närvarande oundvikligt slöseri med utrymmet.

Sedan den yngre jernåldern blifvit utflyttad från det norra galleriet, har der ett för den närmaste tiden tillräckligt utrymme kunnat vinnas. Bronsåldern har fått en ny qvadrat med ett väggskåp och ett fönsterbord samt plats för ett fristående skåp.

Rummets midtparti, bredare än den öfriga delen, inleder jernåldern. I denna afdelning har den egenartade gotländska jernåldern fått sin plats. Ett nytt system har blifvit infördt för betecknande af lådor och skåp, ett system, som genom kombination af siffror och bokstäfver, tydligt framträdande, leder den besökande från stadium till stadium. Utrymmet är för närvarande godt, och plats för anbringandet af nya skåp finnes, så snart tillgångarne i en framtid medgifva deras anskaffande. På en öppen väggyta kunna tre af de nyss omtalade gotländska bildstenarne anbringas, en stor och ett par smärre, så snart medel erhållas till bekostande af de hakar, på hvilka de små måste hvila. Den större kan helt enkelt stå på golfvet.

När man lemnat midtpartiet och det närmast bortom liggande smala partiet, kommer man till minnena från den äldre jernåldern, som anträffats på fastlandet och Öland. Det bättre utrymmet har gjort det möjligt att låta de olika afdelningar, i hvilka detta tidehvarf under de senaste åren indelats, framträda med full tydlighet. Dock behöfves i närvarande stund ett fristående skåp för inrymmande af Vendelfynden, hvilka hittills icke kunnat på ett tillfredsställande sätt uppläggas.

Genom den utvidgning bronsåldersafdelningen nu fått, med tillgång till ett nytt väggskåp och ett nytt fönsterbord, hafva *för ögonblicket* två fristående skåp kunnat utrymmas och flyttas ut i stenåldersrummet, der de kunnat tillfredsställa ett länge kändt behof. Bronsålderns fynd, som sedan dess inkommit, låta behofvet af dessa bortlemnade skåp redan kännas.

Under dessa förhållanden, då man vill, hvilket är det förnämsta, genomföra en strängt systematisk anordning, den enda, som kan tillfredsställa vetenskapens kraf, har det blifvit nödigt att i sammetsklädda lådor lägga föremål af jern och brons, hvilka icke tillräckligt skilja sig från den mörka bottnen, att lägga föremål af guld och silfver i lådor, hvilkas hvita färg verkar ytterst ofördelaktigt på de i dem ordnade föremålen, att ställa föremål, värda gränslöst stora summor, på omålade furubräder, att ställa låga föremål på hyllor med högt öfverrum.

Jag har upprepade gånger för Akademien framhållit behofvet af ökadt anslag för inredningen i museet. Akademien har lika ofta hos Kongl. Maj:t gjort underdåniga framställningar i ämnet.

I följd af ett missförhållande, som blifvit en vana, kan jag vänta mig att få höra den frågan: men Akademien har ju fått den Bergerska donationen, hvarföre icke af denna taga erforderliga medel?

Svaret härpå är mycket enkelt:

En donation måste användas i enlighet med donators föreskrifter —

Museet är icke Akademiens, utan statens.

Hans Hildebrand.

Två tillämnade verk.

I första qvartalhäftet af Månadsbladet för i år har jag omtalat det stora runverk, som Akademien, tack vare den Bergerska donationen, kommit i tillfälle att utgifva. Två andra publikationer äro beslutade, om hvilka det torde vara skäl att här nämna några ord.

Den ena är en beskrifning af de vigtiga Vendelfynden.

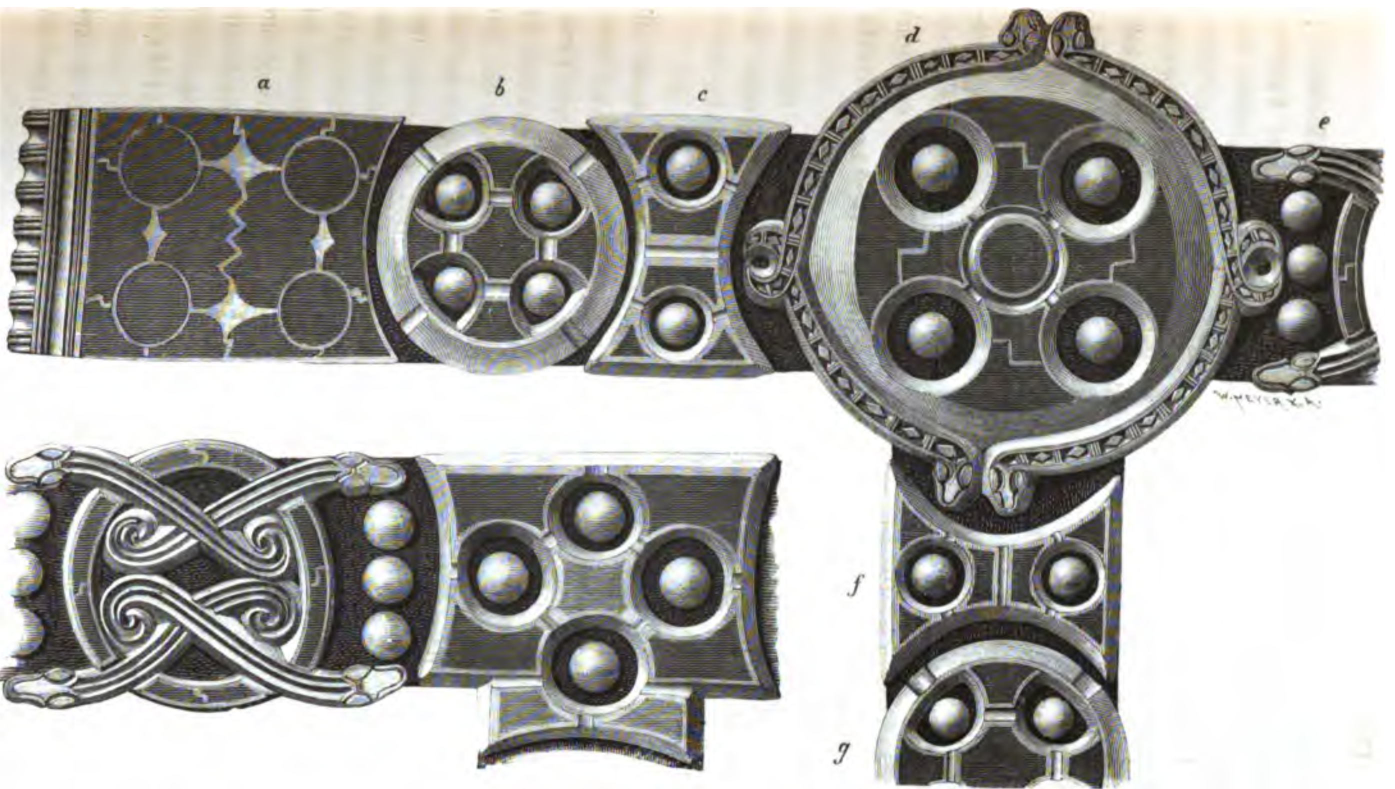
Om dem lemnas en förberedande öfversigt i *Antiqvarisk Tidskrift för Sverige* del 8 nr 1. För att locka Månadsbladets läsare att studera denna öfversigt, intager jag här en figur, som ej i denna fått plats — fig. 5 — delar af ett betsel, som i grafven togs direkte från den med husbonden jordade hästens hufvud.

Jag vill endast tillägga några förklarande ord.

Betslet har naturligtvis bestått af läder, hvaraf ock fragment äro bevarade. Men lädret har varit i det närmaste fullständigt skyldt af bronsbeslag, temligen breda, af hvilka dock icke ses mera än kanterna och en del mellanväggar. De stora ytorna äro insänkta i den förgylda bronsen och fylda med emalj, röd eller gulröd.

På föremål hörande till den slutande tidigare jernåldern finner man ofta små och tunna slipade granatskifvor infattade mellan smala, å kant stälda guldlameller. Deremot äro emaljarbeten från denna tid mera sällsynta, och helt visst finnes det icke för närvarande inom såväl det nordiska som det öfriga germanska området för denna tid, något föremål, som kan uppvisa så storartad användning af emaljen, som ifrågavarande betsel från Vendel.

Att på ett germanskt föremål från denna tid finna emalj, kan icke väcka någon förvåning. Gallerna voro

5.

enligt de romerska författarnes uppgifter skicklige i konsten att tillverka emalj. Fynden gifva vid handen, att denna konst öfvades icke endast i Gallien, utan ock i Britannien. Då Romarne gjorde sig till herrar öfver dessa två land, fortsattes emaljtillverkningen. Det är då helt naturligt, att Germanerne, som tydligen haft sinne för färgprakt, när de bosatte sig inom de keltisk-romerska områdena, äfven upptogo denna för dem hittills okända teknik. Historien framställer visserligen de invandrande Germanerne som obändiga sällar, mera intresserade för våldsgerningar än annat. Fornsakerna visa oss en annan sida af deras lif: en stor färdighet i handverk och en ganska utbildad, mycket karakteristisk smak.

Förekomsten af emalj å detta betsel är emellertid af stor betydelse, då utländska forskare antagit, att emaljen var okänd under den s. k. merovingiska tiden.

Det andra här ifrågavarande verk, som kommer att utgifvas med medel hemtade från den Bergerska donationen, är en serie af gruppkataloger öfver föremål förvarade i Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet.

Akademien har lifligt behjertat behofvet att göra de åt hennes vård anförtrodda statssamlingarna tillgängliga genom litteraturen. Detta har sedan år 1864 skett genom *Antiqvarisk Tidskrift för Sverige*, sedan 1872 genom *Månadsbladet*, sedan 1873 genom *Teckningar ur Svenska statens historiska museum*, sedan 1872 genom den *Vägvisaren för besökande* af hvilken för närvarande den femte upplagan förberedes. År 1846 trycktes en katalog öfver k. Myntkabinettets angelsaksiska (ny upplaga 1881), år 1848 öfver dess kufiska samling, åren 1860, 1864 och 1875 utgåfvos kataloger öfver Svenska medaljer, enskilda och offentliga, dessa kataloger så utarbetade, att de skola utgöra fullständiga beskrifningar öfver svenska medaljer.

Riksantiqvarien och Akademiens amanuenser hafva och i egna skrifter arbetat i samma syfte. Härtill komma nu äfven gruppkatalogerna.

Det är meningen att, så snart en grupp af föremål befinnes vara så talrikt representerad i museet eller myntkabinettet, att den kan anses som ett afrundadt helt, öfver densamma utarbeta och utgifva en särskild katalog. Föremålen ordnas der än systematiskt, än efter den ordning, i hvilken de inkommit till samlingen, Hvart föremål beskrifves utförligt, dock med undvikande af vidlyftighet. Fynduppgifter o. d. meddelas jämte kritiska anmärkningar. När så finnes lämpligt, införas afbildningar. Hvar katalog förses med en inledning, som redogör för gruppens allmänna drag och dess förhållande till andra grupper. Till förebild för denna serie af skrifter hafva tagits de gruppkataloger, som utgifvas af styrelsen för South Kensington Museet i London. Med den lyx, som utmärker de engelske katalogerna, kunna dock icke de svenska täfla. Så mycket mera vigt kommer deremot att fästas vid vetenskapligheten i behandlingen.

Nr 1 i denna serie skall afhandla Gotlands medeltidsfynd och är katalogen öfver dem redan lagd under pressen.

Det är allmänt bekant, att fornsakerna från Gotlands hedna tid utgöra en af prydnaderna för Statens Historiska Museum och att de äro af synnerligen stor betydelse för den arkeologiska vetenskapen. De hafva varit föremål för flere uppsatser i *Månadsbladets* förra årgångar; det tredje häftet af *Teckningar ur Svenska statens historiska museum* innehåller afbildningar från denna grupp och det fjerde häftet, som för närvarande är under arbete, innehåller en fortsättning. Det är likaledes bekant, att medeltidens konst lemnat efter sig en rik samling af intressanta verk å den fordom betydande

ön, hvilka väl ock en gång böra göras till föremål för en större publikation. Deremot torde det vara mindre bekant, att de tillfälligtvis i Gotlands jord upptäckta föremål från medeltiden, som förvaras i Statens Historiska Museum, bilda en mycket betydande grupp, så betydande att näppeligen någon provins i hela Europa

6.

kan uppvisa ett motstycke. Af denna anledning har denna grupp af föremål ansetts i synnerlig hög grad värd att göras allmänt bekant genom utgifvande af en illustrerad katalog. För ändamålet har i år anslagits en summa af 1000 kronor, afsedda dels för utförande af träsnitt, dels för tryckning. Arbetet har fortgått så

7.

8.

9.

10.

11.

12.

länge medel funnos. Till katalogens fullbordande erfordras ännu åtminstone ett nytt årsanslag af 1000 kr.

Som prof på de för katalogen afsedda illustrationerna meddelas här fig. 6—12: en ringsölja af en form, som blef allmän mot den hedna tidens slut, men här är mycket rikare dekorerad än hvad man plägar finna hos de äldre exemplaren, den ena sidofiguren visar nålens öfre del upprullad, den andra visar genomskärningen af ringen vid den del, som å hufvudfiguren är utmärkt med × ×;

tre par af hyskor och hakar, rikt dekorerade;

två triangulära smycken, ihåliga, med tre hål å den öfre, ett å den undre ytan, genom hvilka ornerade nålar varit trädda.

Hans Hildebrand.

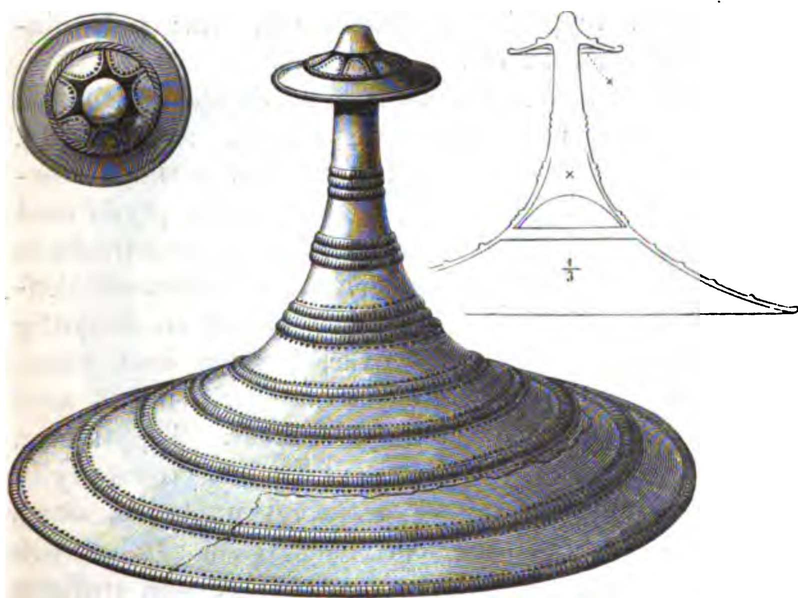
Två bronsåldersfynd från Skåne.

1. Fynd från Sylstorp i Qvidinge socken, Södra Åsbo härad, Kristianstads län.

a) En stor *tutulusformad bronsprydnad*, afbildad fig. 13 i hälften af verkliga storleken. Skifvan sluttande, prydd med fem upphöjda, koncentriska kretsar, af hvilka en vid kanten. Dessa kretsar bildas af smala, rundade, tvärstreckade åsar, med spår af nötning; någon motsvarande fördjupning ses ej på baksidan, som är slät. Å ömse sidor af dessa åsar — utmed kantåsen dock blott på insidan — är en rad små trekanter inpunsad, af hvilka märken ses på baksidan. Mellanrummen mellan åsarna äro för öfrigt släta.

Den trattformiga midten är prydd med tre grupper upphöjda, rundade, tvärstreckade ränder; tre ränder i

hvarje grupp. På toppen sitter en rund, konkavo-konvex skifva med två upphöjda, koncentriska kretsar, af hvilka den yttre, som följer kanten, är slät. Denna synes visserligen vara nött, men har troligen ej varit tvärstreckad. Den inre är tvärstreckad, eller snarare snedstreckad. Innanför denna och rundtom den höga, knoppformiga, runda midten ses en sjuuddig, fördjupad, harzfyld stjerna. Utmed stjernans konturer en rad små inslagna punkter.

13.

På baksidans midt sitter en dryga 5 cm lång och 0,5 cm tjock stång. Den trattformiga midten är ännu fyld med den hårda, gråa lerkärnan, öfver hvilken den är gjuten. Äfven på baksidan af den på toppen sittande skifvan ses sådan hård lera.

Diameter 18,5 cm; höjd 11,5 cm; toppskifvans diameter 4,55 cm; afståndet mellan tvärslån på baksidan och toppen dryga 9 cm.

b) Den trattformiga midten af en *liknande prydnad*, som måste hafva varit betydligt mindre. Utsidan prydd med upphöjda tvär- eller snedstreckade ränder. Skifvan på toppen prydd med en femuddig, fördjupad stjerna, som troligen varit harzfyld. På baksidan sitter en nära 2,5 cm lång, 0,5 cm tjock stång. Den uppstående midten är fyld med lerkärnan. Den nästan horizontela skifvan är lik *a*), men mindre och med mindre afstånd mellan de upphöjda koncentriska, tvärstreckade, mycket nötta kretsarna. Afståndet mellan tvärslån och toppen omkring 5 cm; toppskifvans diameter 3,1 cm; hela diametern har varit 12 cm.

c) Den trattformiga midten af en *dylik prydnad*, som dock varit mera afvikande från *a*). Afbildad fig. 14 i hälften af verkliga storleken. Utsidan är prydd med täta, upphöjda, snedstreckade ränder. Af den sluttande skifvan finnes endast en obetydlig bit qvar, hvilken dock visar, att skifvan varit prydd med harzfylda flikar. Toppskifvan sluttar utåt och är ytterst prydd med två breda, snedstreckade, svagt upphöjda, nötta ränder; mellan dem ses fem smala, släta ränder, och derinom en fördjupad, femuddig stjerna, som troligen varit harzfyld; midtknoppen hög. Ingen tvärslå synes nu på baksidan. Den uppstående midten är fyld med lerkärnan. Toppskifvans diameter 3,6 cm.

14.

d) En *halsring*, afbildad fig. 15 i hälften af verkliga storleken. Något mer än en tredjedel bildar ett stycke för sig, som med en tapp går in det öfriga, hvilket här är öppet på undersidan. De båda delarna af ringen hafva varit fästa vid hvarandra med en sprint, som nu är förlorad; hålet för sprinten är aflångt fyrkantigt.

Större delen af öfversidan är spiralrefflad, med djupa och ganska breda refflor. Åsarna äro gruppvis släta och snedstreckade, men så nötta, att snedstrecken mångenstädes blifvit utplånade. Närmast de till enkla hakar omböjda ändarna är öfversidan orefflad, men prydd med grupper af fina linier, som gå i olika rigtningar och nu äro ganska nötta. Ena ändan (den som icke hör till det lösa stycket) är af hittaren afbruten och

15.

saknas. Undersidan är, utom närmast ändarna, rännformigt fördjupad, och i fördjupningen ses spår af gjutformens lera. Denna fördjupning är emellertid smalare och grundare än vanligt, hvarigenom sidorna blifvit betydligt tjockare än å M. 233 och dylika ringar.

Ringens största tjocklek (eller bredd) 1,3 cm; största inre diameter 13,3 cm.

e) En dylik *halsring*, afbildad fig. 16 i hälften af verkliga storleken; men refflorna på öfversidan äro tätare och grundare, samt undersidan icke fördjupad. Refflorna hafva liksom å *d*) varit gruppvis släta och snedstreckade, men de äro så nötta, att man endast på inre sidan ser svaga spår af snedstrecken. Det lösa styckets tapp går in i en sluten holk; sprinten saknas; hålet för

16.

den är aflångt fyrkantigt. Öfversidan närmast de till enkla hakar ombõjda ändarna prydd med grupper af fina linier, som gå i olika rigtningar och nu äro ganska nötta. Undersidan slät, svagt rundad. Ringen alldeles fullständig.

Dess största tjocklek (eller bredd) 1,3 cm; största inre diameter 14,3 cm.

f) En *halsring*, afbildad fig. 17 i hälften af verkliga storleken. Ett litet löst stycke, något mer än $^1/_6$ af det hela, fästes med tillhjelp af en tapp i hvardera ändan, hvilka tappar gå in i motsvarande hål och hållas i sitt läge genom ringens spänstighet. Den ena tappen är 1,5 cm lång, trind, konisk; den andra, vid ringens smalaste ända, är endast 3 mm lång. Större delen af öfversidan är spiralrefflad, med täta och ganska grunda

17.

refflor. Åsarna gruppvis släta och snedstreckade (grupper af 5—6 streckade omvexla med 6—7 släta); de äro något nötta, men ej på långt när så mycket som å ringarna *d* och *e*. Närmast ändarna är öfversidan prydd med grupper af snedstreck. Undersidan är föga kullrig, slät. Vacker glänsande erg. Ringens största tjocklek (eller bredd) 1,5 cm; största inre diameter 13,5 cm.

g) En *halsring* alldeles lik *f*. Strecken vid ändarna hafva dock icke småstreck vid sidan. Ergen icke glänsande. Största inre diameter 13,8 cm.

h) En *halsring*, afbildad fig. 18 i hälften af verkliga storleken. Vriden, åt ett håll, af en fyrkantig stång; ändarna trinda, med grupper af snedstreck på öfversidan; de sluta i enkla hakar. Betydliga märken af nötning. Största tjocklek 1,2 cm; största inre diameter nu 14,8 cm.

18.

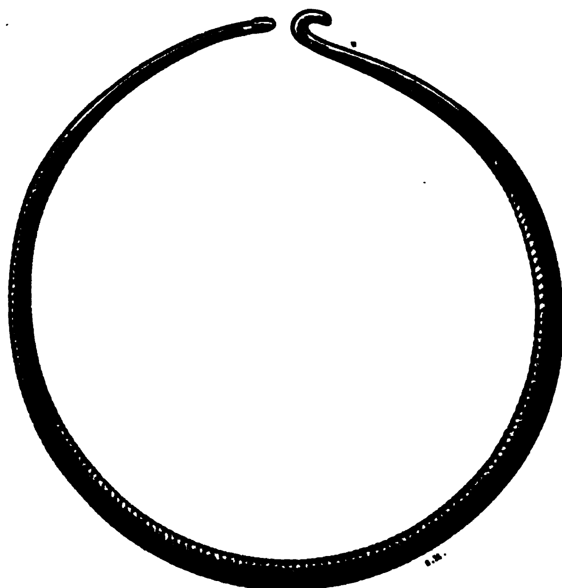
i-l) Tre *halsringar* lika *h*, ehuru en af dem är något smalare (dess största tjocklek 1 cm). Tydliga märken af nötning.

m) En *halsring*, smalare än de föregående, afbildad fig. 19 i hälften af verkliga storleken. Öfversidan starkt rundad med snedstreck, som gifva ringen utseende af att vara spiralrefflad; närmast de till enkla hakar om-

böjda ändarna slät. Undersidan mindre starkt rundad, slät. Ena ändan är, möjligen i senare tid, afbruten. Ringens största tjocklek (eller bredd) 0,75 cm; största inre diameter 13,4 cm.

n) Ett i forntiden i båda ändar afbrutet, 6,2 cm långt stycke af en dylik *halsring*, snedstreckad och nött på öfre sidan; undersidan slät. Tjockleken 0,5 cm.

o, p) Två *spiralarmband*, af hvilka det ena är afbildadt fig. 20 i hälften af verkliga storleken. Af en

19.

på insidan slät ten, som på utsidan har en rundad rygg. Å båda ringarna, hvilka äro bredare i ena ändan än i den andra, är ena ändan i senare tid afbruten och saknas. Den bevarade ändan — på ena ringen vid den bredare, på den andra vid den smalare ändan — är något bredare, utplattad och afrundad. Den ena ringen, originalet till fig. 20, utgöres nu af 14²/₃ hvarf; tenen 1 cm. bred. Den andra ringen har nu 17¹/₈ hvarf; tenen 0,8 cm

bred. Inre diameter vid ena ändan 7, vid den andra 6 cm. — Dessutom finnas tio bitar, som utan tvifvel höra till dessa ringar; de utgöra tillsammans omkring 6 hvarf.

Allt af brons.

Hufvudmassan af fyndet anträffades den 2 oktober 1883 af åboen Nils Svensson d. y. under plöjning å egorna till dennes hemman nr 3 Sylstorp. »Der fyndet gjordes, är och har, så långt någon minnes tillbaka, varit åker, som å sjelfva fyndstället bildar en backe. Sakerna lågo endast omkring 6 tum djupt i jorden. De uppdagades derigenom, att plogbillen högg fast om

20.

en af ringarna. Utan gräfning eller brytning framtogs fyndet ur jorden med blotta handen, och låg alltsammans på en plats.»

Ringen *m*), öfverdelen af tutulus'en *c*), bitar af skifvorna till tutulus'arna *a*) och *b*), jemte bitar af ringar (*n*, samt af spiralarmbanden) — allt detta hittades kort derefter vid gräfning å samma ställe, på omkring 2 fots djup.

Närmare beskrifning på fyndstället meddelas i följande skrifvelse af länsman J. E. Hallberg till riksantiqvarien den 23 februari 1884:

»Såsom ytterligare svar å herr riksantiqvariens skrifvelse till kronolänsmannen C. E. Giertz af den 13 sistlidne oktober, rörande bronsfyndet i Sylstorp, får jag, sedan jag numera sjelf tagit fyndstället i betraktande, derom meddela följande iakttagelser.

Stället, som finnes beläget helt nära hemmanets åbyggnader, är numera en nästan alldeles utjämnad åker, men har, enligt de upplysningar jag lyckades erhålla af äldre personer på platsen, för en och en half à tvänne mansåldrar sedan betecknats af en kullrig hög, hvilken synes hafva haft likhet med vanliga ättehögar och utaf allmogen i orten af ålder kallats »Agerhöj» = Åkerhög.

Vid ofvan antydde tid hade denna hög likväl redan börjat så småningom att utgräfvas, så att den då ej hade större höjd öfver jordytan än cirka 2$^1/_2$ meter. Allt ifrån den tiden har högen, såsom stående midt i en åker, blifvit allt mera utgräfd och befinnes, såsom jag redan sagt, numera alldeles utplattad.

Vid de gräfningar, som jordegaren på min anmodan ytterligare anställde, hvarvid några smärre bronsbitar påträffades, hvilka ju redan genom kronofogden Bruzelius kommit herr riksantiqvarien tillhanda, befanns att jorden närmast omkring fyndet och på cirka 1 qvadratmeters rymd, består af en lösare sandblandning bemängd med kullerstenar, hvarförutan iakttogs, att en smal ränna af cirka 6 à 7,5 decimeters bredd och fylld med samma lösare sandjord utgick från fyndstället i rakt östlig riktning, men till huru stor längd hade gräfvarne icke undersökt.»

Fyndet förvaras i Statens Historiska Museum under nr 7326.

2. Fynd från Ynglingarum i Häglinge socken, Vestra Göinge härad, Kristianstads län.

a-c) Tre *halsringar* lika M. 229. Å en af dessa ringar (*a*) äro de tre mellersta åsarna i hvar »vändning» på öfversidan groft snedstreckade. De andra ringarnas

21.

åsar äro släta. Ändarna, omböjda till hakar, äro längsefter refflade; å ringen *a* äro de breda och låga åsarna mellan refflorna snedstreckade; å de två andra ringarna äro de släta. Betydande spår af nötning på alla ringarna. Största tjocklek 1,6 cm (alla ringarna lika tjocka); största inre diameter 17—16 cm.

d-f) Tre *halsringar*, lika hvarandra. En af dem afbildad fig. 21 i hälften af verkliga storleken. Hvarje ring trind, tätt spiralrefflad (rundt omkring), eller snarare hårdt vriden, åt *ett* håll. Enkla hakar. En af ringarna är i forntiden itubruten; dess ena ända är ock för länge sedan afbruten och saknas. Största tjocklek 1,15 cm. Största inre diameter å den ena hela ringen 17 cm; å den andra hela ringen 14,7 cm. Alla ringarna nötta.

g) En 32 cm lång och i ytterkant 0,85 cm tjock *spiral* af en nästan trind, slät tråd, som är 2 mm tjock. En del, vid ena ändan, är i naturlig storlek afbildad fig. 22. Spiralen bildar ett smalt, jemnbredt rör. Hvarfvens antal är 124. Båda ändarna afbrutna.

22.

Allt af brons (Statens Hist. Museum, 7329).

Funnet hösten 1883 vid plöjning af en åker å egorna till Nils Svenssons hemman nr 5 Ynglingarum. Sakerna lågo på omkring 4 tums djup.

Oscar Montelius.

Berättelse om de under innevarande år vid Visby kyrkoruiner utförda underhålls- och förbättringsåtgärder.

Måndagen den 7 juli kan på så vis räknas som begynnelsedag för de afsedda arbetenas utförande, som nödiga forberedelser då egnades åt dels anskaffande af en del. materialier och redskap,[1] dels några arbetares anställande. Men äfven följande dag togs i anspråk

[1] Visby hamnbyggnadsstyrelse visade ett synnerligen lofvärdt tillmötesgående, genom att utlåna en del kostbarare redskap, hvaribland en förträfflig »winch» med kedja, mot en betingad godtgörelse för »slitage».

af vidare förberedelser: för gröfre ställningsvirkes anskaffande måste nämligen en utflykt nedåt jernbanan företagas — enligt erhållen anvisning — till Bjerges.

Det första som sedan var att företaga — så snart virket, (den 9 juli) hunnit ankomma, och hvarförinnan knappast något kunde göras — afsåg att snarast möjligt få i stånd den höga rullställning, som skulle tjena vid de stora hvalfbågarnes upprättande.

Då emellertid icke obetydligt smide fordrades till denna ställning, hvilket, oaktadt tidig beställning, icke samtidigt medhanns, sattes äfven i verket en mindre rullställning för sidoskeppen.

Efter det en tilläggsbeställning af virke några dagar senare effektuerats, nödigt smide erhållits, rullbanor blifvit utlagde och ställningsbottnar anbragte, kunde efter omkring en veckas förlopp ett försök göras med upprättandet af en bland de mera skadade bågarne.

Måhända skall en kort beskrifning af sättet att dervidlag gå tillväga icke anses aldeles öfverflödig.

Sedan rullställningen, som försiktigsvis restes under ett af de mera solida båghvalfven, kommit på sin plats midtunder den båge som först skulle behandlas, uppsattes särskilda bärbockar å pelarnes kranslister — en på hvardera sidan om bågen.

Med jernbultar sinsemellan fast sammanhållne och säkert stödde mot hvalfmuren, hade dessa bockar för ändamål att uppbära den bågställning (lerbågarne) som skulle tjena till underlag och stöd för uppkilningen af de hvalfstenar, hvilka under tidernas lopp genom sättning intagit oregelmässigt läge. I sjelfva verket var detta i mer eller mindre grad förhållandet med *hvarje* sten i hvalfvets öfra, eller »sväfvande» del — d. v. s. ofvanom de fogar som hafva 30 graders lutning.

Båghvalfvets profil (se fig. 23) föranledde vissa omständligheter i arbetet, alldenstund uppkilningen icke

kunde företagas endast under midtkammen — af fara för stenarnes utvaggande åt sidorna. Sedan planklappar — af 5 à 4 fots längd — blifvit anbragta tvärs under bågen, en under hvarje särskild hvalfsten, blef det alltså nödigt att, till uppbärande af bågens kanter anbringa dels korta sparrstycken eller kubbar, dels plank- och brädstycken parvis ordnade på hvarandra och mellan hvilka *kilar* anbragtes. Och härmed var det högtidliga ögonblick inne, då det egentliga uppkilandet skulle börja.

Några få hammarslag — samtidigt å båda sidor om bågen — visade snart en verkan som tillfullo motsvarade förhoppningarna; de djupast nedskridna stenarne lyftade sig så småningom för hvarje hammarslag, och de närmare eller aflägsnare fingo i sin tur del af påkänningen. Nu pågick i flere timmar ett ifrigt arbete, hvarunder allt flere eller tjockare klotsar måste anbringas eller mot förutvarande utbytas, kilar inslogos, ombyttes och indrefvos åter mellan nya klotsar. Samtidigt eller omvexlande härmed företogos mätningar, afvägningar och andra undersökningar med afseende på åsyftadt återvinnande af bågformens ur-ursprungliga regelbundenhet.

23.

Emellertid hade de flesta fogar öppnat sig; rensning af desamma förmedels ett slags långa, smala stämjern kunde företagas, och derefter likformighet i fogöppningarna tillvägabringas genom medlertidigt insatte småkilar från öfra och undra hvalfytorna. En och annan hvalfsten som skridit åt sidan måste med hjelp af domkraft eller annat medel bringas tillrätta.

Nu borde cementingjutning i fogarne vidtagas, men då, såsom man lätt kan tänka sig, hvalfvets sättning uppkommit väsentligen i förbindelse med att bärpelarne vikit ut från deras ursprungligen lodräta ställning och alltså gifvit hvalfvet en något ökad vidd, så skulle nu-

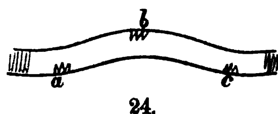
mera fordras antingen oförhållsmessigt tjocka fogar eller ock insättandet af en eller annan ny, tjockare hvalfsten för att fylla den vidgade kretslinien. Nu visade sig också, att en af slutstenarne var af ytterst dålig (d. v. s. förvittrad) beskaffenhet och borde med en ny ersättas. En sådan beställdes — eller rättare tvänne, då *en* af tillräcklig tjocklek icke stod att erhålla. Under det afbrott i arbetet som härigenom uppstod kunde emellertid cementering af omgifvande murverk i stället pågå. Sedan profilstenarne erhållits och insatts, göts cement i alla hvalffogar, hvarvid dels lera, dels ock senare uteslutande makuleradt papper användes att tilltäppa fogarnes kanter. Med cementbetäckning af bågens öfra yta samt fogstrykning för öfrigt afslutades den sålunda lyckligt fullbordade förbättringsåtgärden och bågen ter sig nu, om icke fullkomligt såsom i sitt ursprungliga skick, så dock i ett efter omständigheterna dermed väsentligen likartadt.

Omedelbart härefter kunde ställningen flyttas till den båge, som visade det svåraste förfall, nämligen den midtersta af de då — och ännu — fria fem.

Det var icke alldeles utan oro man förde ställningen under de sväfvande stenmassorna, som knappt syntes tåla den lindrigaste stöt, t. ex. genom en mindre noggrant beräknad svängning af en sparre eller en planka utan rubbning af den tydligen svagt upprätthållna jämnvigten. Ställningen kom emellertid på sin plats och de vid föregående båge använda stöd för en bågställning (»lerbågar») anbragtes, äfvensom sjelfva bågställningen och de planklappar, som fordrades för att eventuelt understödja hvarje särskild sten i det fallfärdiga båghvalfvet — och härmed var all fara för instörtning undanröjd. Nu bedrefs uppkilningen på samma sätt som nyss beskrifvits; men här kom en omständighet till, som på förhand länge förefallit brydsam, nämligen

bågens lutning åt sidan — en lutning som vid lodning visade sig vara $8^1/_2$ verktum.

Hvalfstenarnes uppkilande erbjöd föga svårighet — ehuru det åt sidan ryckta läget var till någon olägenhet, men att sedermera bringa sten för sten åter in i ett lodrätt bågplan syntes vilja blifva ett i synnerlig grad tidsödande arbete. En lycklig ingifvelse ledde dock snart till en lättad metod. Bågen hade som vanligt — intill cirka 30 grader från vederlaget — sin ursprungliga form, men här böjde den åt ena sidan, och i toppen var en motsatt böjning för handen (se fig. 24). Att nu utrensa några fogar på de konvexa bågdelarne (*a. b. c.*) och genom något slags, på den utböjda sidan anbragt tryck få bågen rättad — på en gång eller till hälften i sänder (då slutstenarne nemligen voro lösa), syntes icke vara alldeles omöjligt. Förmedelst jernspett, för hvilka funnos någorlunda fasta stödpunkter å de sinsemellan fast sammansträfvade lerbågarne, kunde, mot hvalfprofilens vulst, bändtag erhållas, som, då flere manskrafter användes, visade sig märkbart föra en bågdel närmare mot sitt rätta läge, men — eget nog — gick densamma tillbaka då nytt tag för spetten skulle sökas — en yttring af en skenbar elasticitet, som utan tvifvel härrörde af tyngdkraftens verkan till spänning i hvalfvets trycklinie, men som lätt förvexlades med bågställningens verkligen elastiska beskaffenhet. Nya försök kröntes med bättre framgång, i det att kilar då, samtidigt med att brytning från konvexa sidan egde rum, inslogos å den konkava; detta hämmade nämligen återgång i böjningen, och nya tag med spetten hade en alltmera tillfredsställande verkan. Sålunda kommo efterhand, men först efter åtskilliga jämkningar fram och åter, hvalfvets alla särskilda stenar i ett temligen regelbundet läge.

24.

Att uppkilningen mycket rubbats vid sidorörelserna är gifvet, men förnyade åtgärder af samma slag som förut och i vexling med hvarandra ledde ändtligen till åsyftad följd. Här, såsom vid föregående hvalf, måste tvänne nya slutstenar anskaffas. Cementbetäckning och fogstrykning utfördes sedermera utan anmärkningsvärda omständigheter. [1]

På det att cementbetäckningen måtte vinna behörig fasthet utan att spricka, fordrades att derå underhålla någon tids *vattning*. En assurancespruta förhyrdes för detta ändamål och en ny sådan inköptes sedermera. Man kunde med strålen från denna behörigen nå en lemnad båge på afståndet från den nästa.

Samtidigt med de båda hittills omhandlade stora tvärbågarnes iståndsättande förehades, med hjelp af lilla rullställningen, återuppförandet af delvis nedfallna bågar i norra sidoskeppet. I motsvarighet till den först behandlade midtbågen (2:dra från koret) fanns i södra sidoskeppet en gammal båge ännu i behåll. Vid den andra deremot icke, hvarföre horizontela stödbjelkar tillsvidare inlades mellan pelaren och södra muren, för att försäkra pelarens orubblighet.

Sedermera fortsattes dels med nya sidobågars uppförande dels med de qvarvarandes, såväl sido- som midtbågars, förbättrande, äfvensom med förbättrande, påmurning och cementbehandling af omgifvande murverk.

Efterhand och i mon som huggen sten kunde anskaffas, hade arbetsstyrkan småningom ökats. Isynnerhet blef detta tillfället, då stora rullställningen efter de svåraste midtbågarnes iståndsättande — i midten af augusti

[1] Innan något arbete hade företagits vid denna hvalfbåge — den svårast skadade af alla — blef densamma till dess hela öfre del afritad, och då dess återställande fullbordats, togs åter en afritning. En sammanställning af dessa båda linier kan möjligen vara af intresse; en sådan har derföre blifvit gjord, och den förvaras nu i Gotlands fornsal.

— förts in i koret, och genom påbyggnad fått tillräcklig höjd för arbete å öfversta delen af kormurarne.

Här hade vid en företagen närmare undersökning visat sig att de flesta betäckningsstenar, ehuru, nedifrån sedde, företeende ringa bristfälligheter, voro i hög grad förvittrade, så att en blott och bar cementbetäckning icke kunde anses varaktigt betryggande.

Nya betäckningsstenar måste således anskaffas, och uppläggningen af dessa alnsbreda block fordrade ganska mycken arbetskraft. Sammaledes ock frigörandet af återstoderna af korets hvalfkupor från deröfver hopadt grus och sten samt växtrötter. Mycken försigtighet måste nämligen iakttagas till förekommande af ras ur de svagt sammanhängande, delvis fallfärdiga hvalfven. Insättning af en och annan ny hvalfsten förekom här, jämte betydlig påmurning till regnvattens afledning samt slutligen cementbetäckning. Sådan anbragtes äfven på murarne, dock med undantag af täcklisten, som sjelf gifvits sluttande öfveryta. Fogstrykning utfördes dels å kontreforterne dels å andra murdelar, som deraf voro i behof.

Äfven triumfbågen stärktes med cementingjutningar och betäckning.

Innan nu ställningen till dess öfre del åter nedtogs och såsom rullställning tillbakafördes utur koret, uppsattes höga stegar mot kyrkans östra (öfver triumfbågen belägna) gafvel, för undersökning af dennes möjliga behof af reparation. Det hade icke varit möjligt att på förhand företaga en sådan undersökning; och nedifrån granskadt gaf denna gafvels utseende — lika litet som den vestras — anledning till tvifvel om en viss soliditet; men på nära håll visade sig förhållandet betydligt annorlunda.

Södra sluttningen och närmaste murdelar företedde en temligen stark förvittring, så att stort behof af upphjelpande här var för handen.

Material till en ytterligare förhöjning af ställningen måste således anskaffas. Det behöfliga erhölls hastigt nog från en byggmästare, i hvars upplag passande smärta och lätta spiror fingo väljas.

Den betydliga höjd — 80 à 90 fot —, hvarå allt arbete här skulle ske, medförde mycken tidsutdrägt vid materialiernas upphissning m. m. Emellertid blefvo utfallna eller förvittrade stenar till väsentlig del ersatte och riklig cementingjutning utförd, utan att dock detta arbete, — som i sjelfva verket var oförutsedt — i kostnad uppgick till mer än omkring hälften af den till oförutsedda utgifter anslagna summan.

Under det rullställningen sedermera fördes nedåt midtskeppet, fullbordades efterhand cementbehandlingen af långdbågarne och murverket deröfver.

Då slutligen denna ställning icke längre i oförändradt skick kunde göra tjenst, emedan ett gröfre ankarjern stängde vägen, så nedtogs delvis dess öfre afdelning, flyttning af den undre egde rum, och den öfre uppsattes åter för att användas vid de vestligaste bågarne och murverket öfver dem.

Den mindre rullställningen hade emellertid fått vandra rundt, fram och tillbaka, för sidobågarnes iståndsättande samt för cementfogning å yttermurarne, jämte deri befintliga fönsters vederbörliga efterseende m. m.

Bland öfriga många särskilda, men mindre omfattande arbeten, som samtidigt med båghvalfvens förbättrande utförts, må nämnas följande:

Reparation af korets murar, isynnerhet utvändigt, hvartill hör åtskilligt arbete å sträfpelarne, samt nya fönsterunderstyckens insättande i en del korfönster; åtskilliga nischhvalfs delvisa återställande; påmurning och cementbetäckande af södra kapellets öfre hvalf, den dertill och vidare ledande trappans reparerande samt åtskilligt bortfallet eller utrifvet murverks ersättande

dels vid öfre trappdörren, som i likhet med hvad af gammalt egt rum öfverhvälfdes med tegel (delvis gammal s. k. munksten) och dels kring trappans öfre, spiralformiga del, som nu delvis saknade yttermur.

Vidare har, i vestra kapellet, hvalfvet öfver ett mot norr vettande fönster reparerats och de höga hvalfkupornas bristfälligheter botats. Vestra portalen å norra sidan har i viss mon blifvit iståndstäld.

Slutligen har en sänkning af marken i midtskeppets östligare del — och äfven närmast norra ingången — företagits. Det saknas icke anledning till den förmodan att genom vidare utgräfning måhända åtskilliga grafhällar kunna komma i dagen — en sådan har redan blottats i närheten af koret. I hvarje fall skulle det vara en vinst, om båda pelarradernas baser genom utgräfning blefve synliga. Tillsvidare befanns emellertid rådligast att inställa denna utgräfning, dels emedan anslagets tillräcklighet härtill möjligen kunde ifrågasättas, dels af det skäl, att tornets förestående rifning antagligen medför mycken materialtransport genom en del af midtskeppet och således möjligen blottade hällar kunde utsättas för skada.

På en obetydlighet när hafva sålunda alla de i förslaget afsedda åtgärder — och derjämte en del oförutsedda — nu kommit till utförande.

Af anslaget — 6,646 kronor — har femtusen och några hundrade kronor hittills blifvit använda; återstå således omkring 1000 kronor (hvaraf 500 afsetts för tornrifningen). Det finnes anledning att hoppas, att detta belopp skall blifva ungefär tillräckligt för de genom denna rifning frigjorda bågars förbättrande, isynnerhet som utvinnande material torde komma andra arbeten tillgodo, och sålunda ersätta någon del af rifningskostnaden.

Helgeandsruinen.

Det kunde länge efter sedan arbetena i S:t Karin påbörjats knappast ännu komma i fråga att företaga något vidare i öfriga ruiner än hvad som t. ex. kunde fordras för måttagningar för en del stenhuggeriarbeten. Men då september månads ingång nalkades, måste antagas, att tiden var inne för beställandet af det till förankringarna i Helgeandsruinen behöfliga jernmaterial. Och det var då jag kom till en förändrad åsigt om sättet för den nedre förankringens anordnande. Jag lät då strax förbereda och snart derefter påbörja genomborrning af murarne, för ankarjernens genomdragande; och, så snart visshet vanns, att intet skäl fanns mot förändringen, beställdes det behöfliga jernet; öfverenskommelse träffades med smeden (Wickman) om jernarbetets utförande och flere murare öfverflyttades i mon som de vid S:t Karin kunde undvaras.

Det var nämligen af vigt att, *innan* cementbeläggningen å ruinens öfre botten företogs, hafva utfört *all* murning som *derofvanför* kunde ifrågakomma. Äfven cementbehandlingen af de öfre hvalfven och murarna borde först fullbordas, — allt på det icke ställningarna och möjligen nedfallande föremål måtte skada det en gång färdiga cementgolfvet.

I enlighet härmed bedrefs arbetet. Äfven den stora genombrytningen å andra hvalfvet, närmast trappuppgången, föranstaltades om att få igenmurad, ehuru någon tvekan länge gjorde sig gällande i fråga om rigtigheten af att låta det pittoreska härvidlag vika för mera praktiska varaktighetshänsyn. Att detta arbete icke särskildt upptagits i kostnadsförslaget förmodar jag icke skall tilläggas någon vigt, alldenstund kostnaden är måttlig och motsvarande besparing — utan afsigtlig indragning

— vunnits vid öfre hvalfvens och murverkets cementbehandling.

Jernförankring är nu långesedan inlagd och kringmurad och cementgolfvet torde just i dessa dagar lida mot fullbordan. Öfre förankringen, omslutande hela åttkanten, är ock anbragt på sin plats. Portalhvalfvet är återstäldt och det förut felande östra sidostycket (till portalen) jämte konsolen deröfver äro under insättning, hvarefter omedelbart skall följa återuppmurandet af det utrifna inre hörnet invid samma sidostycke.

På det hela taget kan sägas, att arbetena å denna ruin nu äro till mer än hälften utförda, under det att en ej fullt dertill svarande del af anslaget åtgått.

S:t Drotten.

Den illa skadade södra kapellporten har blifvit med ny huggen sten till hela ena sidan och hvalfvet återställd. I stora portalen (mellan kapellet och kyrkan) hafva fyra nya sidostycken blifvit insatte. Ett svårt skadadt fönster i norra kyrkmuren är återstäldt. Åtskilliga utbrytningar äro med murverk fyllda, bland dem en betydligare å tornets mot kyrkan vettande mur. Korhvalfvets kanter och de flesta murar, bland dem östra gafveln, äro cementbehandlade.

S:t Lars.

Kormurarne äro frigjorde från de skräpiga uthusen, murverket kring tornets öfversta fönster ordnadt och reparcradt och murarne deröfver cementbelagde. Å

korhvalfvet och apsismuren är den mest behöfliga cementering utförd.

Stockholm den 1 november 1884.

E. V. Langlet.

Från Akademiens sammankomster.

Den 16 juli 1884.

Akademiska ärenden. Anmältes, att Akademiens utländske ledamot Öfverbibliotekarien Karl Richard Lepsius i Berlin aflidit.

Kongl. Maj:ts skrifvelse rörande de för år 1885 beviljade anslagen å extra stat upplästes.

Akademien beslöt att under den tid Riksantiqvarien är under sin semester utomlands hans göromål skola skötas af Förste amanuensen.

Statssamlingarne. En guldarmring från bronsåldern, funnen af jernvägsarbetare vid Karsholm i Skåne, vägande 15 ort 23 korn, inlöstes.

Fasta fornlemningar. Akademien godkände utbetalandet af 17 kr. 50 öre såsom ersättning för reparationskostnader å byggnaden öfver Kiviksmonumentet i Skåne.

Akademien gaf handlanden A. Lybeck i Göteborg tillåtelse att undersöka fornlemningar å holmen Hareklätten i sjön Mjörn inom Vestergötland, med iakttagande af vanliga vilkor.

Akademien medgaf, att hemmansegaren Johan Kalmén Margsarfve må få genom en å hans hemman i Ekeby sn på Gotland befintlig kämpagraf draga ett dike samt odla den del, som genom diket blir afskuren från kämpagrafven. Akademiens stipendiat Gustafson, som granskat fornlemningen, hade afgifvit ett tillstyrkande utlåtande.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga remiss af Örmevalla församlings hembud af en del kyrkans äldre inventarier, beslöt Akademien afgifva det svar, att de icke äro för Statens samlingar behöfliga. Med afseende på kyrkans rifning beslöt Akademien tillstyrka nådigt bifall, med föreskrift om iakttagande af vanliga försigtighetsmått.

Med anledning af nådig remiss beslöt Akademien att Riksantiqvarien skulle besigtiga Skoklosters kyrka, derest han icke kunde af hennes patronus erhålla de upplysningar, som Akademien behöfde för afgifvande af sitt underdåniga utlåtande.

Akademien beslöt att hos Fristads församling i Skara stift göra hemställan om upptagande ur vapenhusgolfvet af tre skulpterade grafstenar äfvensom om deras uppsättande mot kyrkomuren.

Akademien medgaf, att två i Hölö kyrka befintliga messingsljusstakar, förmodligen från början af 1800-talet, må få till enskild person försäljas.

Akademien medgaf, att två söndriga messingsljusstakar med pressadt mönster af blad och bär i Kräklinge kyrka, må, under förutsättning af församlingens bifall, säljas till grefvinnan A. Lewenhaupt född von Eckermann.

Visby ruiner. Kongl. Maj:t hade i nådigt bref meddelat, att det för år 1885 anvisade anslaget af 10,000 kr. till bevarande af Visby ruiner får redan i år lyftas, eftersom Statskontoret förklarat sig kunna förskottera medlen.

Anmältes, att Kongl. Maj:t godkänt hvad Akademien föreslagit rörande Visby stadsportar.

Inskrifter. Ett af Uppsala universitets byggnadskomité inlemnadt nytt förslag till inskrifter å det nya universitetshuset bordlades.

Medaljförslag. Akademien godkände ett förslag till medalj öfver friherre R. G. De Geer.

Den 13 augusti 1884.

Statssamlingarna. Ett bronsåldersfynd från Stenbro i Silte socken på Gotland, bestående af ett hängkärl, ett glasögonformadt spänne, sju större och tretton smärre ringar af brons, inlöstes och skulle hittaren underrättas, att om han å fyndstället sedermera funnit några fragment af ofvan nämnda föremål, de böra utan lösen till Akademien insändas.

En skatt af kufiska mynt, funnen vid Öfvide i Eskelhems sn på Gotland, vägande 3,2853 skålpund inlöstes.

Undertecknad hemställde, att Akademien ville förnya sin år 1865 gjorda underdåniga hemställan, att en del föremål, som nu förvaras i Kongl. Skattkammaren, må få till Statens Historiska Museum utlemnas.

Undertecknad redogjorde för de åtgärder, som vidtagits för beredande af säkerhet mot stöld i museisalarne, samt hemställde, att Akademien i sin redan beslutade underdåniga skrifvelse om behof af ökade anslag ville upptaga kostnaden för insättande i alla lådor och skåp, som innehålla materielt dyrbara föremål, af tjocka glasrutor samt i sammanhang dermed för anbringande af jernbeslag å undersidan af lådramar samt af jernstolpar i skåpen. Akademien godkände denna framställning.

Anmältes, att med Kongl. Maj:ts medgifvande en del äldre föremål aflemnats från Justeringsstyrelsen för att förvaras i Statens Historiska Museum.

Förevisades en fingerring af guld från 1100-talet, som till Statens Historiska Museum skänkts af grefvinnan Stephanie von Platen.

Fasta fornlemningar. Undertecknad anmälte, att hos honom gjorts på enskild väg förfrågan, om ej för statens räkning borde inlösas den gård inom Isala by i Svärdsjö socken, å hvilken en lada anses bevara minnet af Gustaf Erikssons besök på stället under sina vandringar i

Dalarne, samt att han ämnade begära upplysningar, i hvilken mon jordegaren kan anses hafva dispositionsrätt öfver ifrågavarande lada.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. På grund af rapport af artisten Sörling, som med uppdrag af Riksantiqvarien rest till Skoklosters kyrka och besigtigat henne, beslöt Akademien i underdånighet hemställa, att det i Sabelska grafkoret förekommande fönstret med ovanlig indelning af rutorna må bevaras, att den i korgolfvet liggande stenen med ett uthugget slägtträd, grafstenen från år 1551 med Bjelkevapnet, en prydlig grafsten från år 1637 samt en hel och två delvis bevarade grafstenar från medeltiden må upptagas ur golfvet och fästas vid väggarna, att portalskulpturerna må hållas fria från öfverrappning samt att, ifall fru Hedvig Charlotta Nordenflychts grafsten upptäckes, denna må omsorgsfullt bevaras.

På undertecknads hemställan beslöt Akademien hos Riksmarskalksembetet begära öfverlåtande till Statens Historiska Museum af en i k. Slottskapellet förvararad kalk, hvilken enligt inskrift och vapen fordom blifvit af den hel. Birgittas son hr Birger Ulfsson skänkt till någon kyrka eller annan andlig stiftelse.

Akademien förklarade sig icke hafva något att invända mot nedsmältandet af Hedvig Eleonora församlings i hufvudstaden storklocka, gjuten af den malm, som erhållits genom nedsmältande af en på Kroneborg tagen klocka.

Akademien beslöt, att artisten Haglund skulle afteckna målningarna i Baldringe kyrka i Skåne.

Medaljförslag. Akademien godkände ett förslag till medalj öfver grosshandlaren dr Oscar Dickson.

Den 4 september 1884. [1]

Akademiska ärenden. Præses tillkännagaf, att Akademien gjort en stor förlust genom f. d. Riksantiqvarien Bror Emil Hildebrands den 30 augusti timade död, och påminte om den outtröttliga verksamhet, som den nu bortgångne under mer än ett halft sekel vid Akademien utvecklat. På förslag af Præses beslöt Akademien att anlägga åtta dagars sorg efter den aflidne och att på hans kista låta fästa en krans med påskrift: »Beatis manibus Socii meritissimi pie memor Regia Academia Litt. Hum. Histor. et Antiqvit.»

Den 17 september 1884.

Akademiska ärenden. Sedan en P. M. af Riksantiqvarien om behofven af anslag för år 1886 blifvit uppläst, beslöt Akademien att, med åberopande af Riksantiqvariens utredning i afseende på behofvet i hvarje särskildt fall, i underdånighet hemställa, att Kongl. Maj:t täcktes af den nästa år sammanträdande riksdagen äska

[1] Närvarande vid detta sammanträde voro hrr friherre De Geer, Bowallius, Björnstjerna, Styffe, Malmström och Montelius, som i sekreterarens frånvara förde protokollet.

dels att för år 1886, liksom för flere föregående år, måtte anvisas följande tre *extra anslag:*

till arfvoden åt vetenskapligt bildade biträden vid ordnandet och vården af de under Akademiens inseende stälda samlingar samt till aflöning åt vaktbetjening vid samlingarnas offentliga förevisning	kr. 4,000: —
till undersökning och beskrifning af fäderneslandets fornlemningar m. m.	» 3,200: —
till utgifvande af planchverk öfver fornsaker och andra märkvärdiga föremål i Statens Historiska Museum m. m.	» 2,000: —
dels att *å ordinarie stat* uppföres:	
en förhöjning af den ena vaktmästarelönen från 600 kr. till	» 900: —
en förhöjning af biblioteksanslaget från 1,500 kr. till	» 2,500: —
samt — derest icke Akademiens underdåniga framställning om fria jernvägsresor för Riksantiqvarien, Amanuenser och tecknare i tjensteärenden samt fri frakt å jernvägarna af Kongl. Maj:t beviljas — en förhöjning af anslaget till resor, fornlemningars vård m. m. från 1,300 kr. till	» 2,300: —
och dels att *för en gång* beviljas:	
till förökande och förändrande af inredningen i de under Akademiens vård stälda samlingarna	» 4,000: —
till stärkande af säkerheten i dem	» 3,500: —
samt till konserverande af föremål i Statens Historiska Museum	» 1,000: —

Riksdagens revisorer hade, under åberopande af Kongl. Majt:s cirkulär till de förvaltande verken af den 14 augusti 1841, hos Akademiens sekreterare begärt, att han måtte tillhandahålla hrr revisorer Akademiens protokoll för år 1882. Sekreteraren hade emellertid förklarat sig sakna befogenhet att utan Akademiens hörande till hrr revisorer utlemna dessa protokoll, emedan Akademien enligt hans åsigt icke kunde räknas till de förvaltande verk, som omtalas i det åberopade cirkuläret. — Akademien ansåg sig, med stöd af kongl. kungörelsen af den 23 maj 1884, icke hafva skyldighet att till hrr revisorer utlemna de i fråga varande protokollen, hvilka icke utan olägenhet kunde undvaras, men medgaf, att Sekreteraren finge å embetsrummet hålla protokollen för år 1882 tillgängliga för hrr revisorer, emedan detta års protokoller icke innehålla något af akademisk natur, som af grannlagenhetsskäl borde undandragas allmänhetens kännedom.

Statssamlingarna. Två af arbetaren Andreas Jonsson å Lilla Brunneby egor i Stenåsa socken på Öland funna bronssvärd inlöstes.

En af drängen J. A. Larsson å domprostegården i Skara funnen fingerring af guld inlöstes.

Akademien godkände Riksantiqvariens åtgärd att för 50 kr. inköpa en galvanoplastisk afgjutning af en stor medalj slagen i Japan öfver professor frih. A. E. Nordenskiöld med anledning af Vegas färd.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Genom nådig remiss hade till Akademien öfverlemnats en anhållan af Hoby församling i Malmöhus län om tillstånd att rifva församlingens gamla kyrka med undantag af tornet och att med begagnande af detta torn uppföra en ny kyrka enligt ett af k. Öfver-Intendents-embetet numera godkändt förslag. Akademien beslöt tillstyrka nådigt bifall till församlingens anhållan med vilkor, att de föremål från äldre tid, som finnas i den gamla kyrkan, måtte omsorgsfullt förvaras i den nya, samt att, om vid rifningen några runstenar eller äldre grafstenar skulle påträffas, äfven dessa måtte tillvaratagas och uppsättas på lämplig plats.

Vice pastor i Stora Köpinge församling af Kristianstads län hade anmält, att äldre målningar blifvit synliga å östra hvalfvet af församlingens kyrka, samt anhållit att få veta, huruvida dessa målningar, hvilka numera blifvit på uppdrag af Riksantiqvarien aftecknade af artisten R. Haglund, finge åter öfverkalkas. Akademien medgaf, att målningarna skulle få försigtigt öfverkalkas, så vida församlingen icke kunde befinnas villig att låta restaurera dem.

Kyrkorådet i Öja församling af Kronobergs län hade insändt beskrifning på den större af kyrkans ringklockor, hvilken fått en remna och derför skall omgjutas. Akademien beslöt att låta afteckna klockan, å hvilken läses årtalet 1547, och taga afgjutning af ett i klockan instöpt mynt, som är prägladt för konung Gustaf I.

Genom Konungens Befallningshafvande i Kristianstads län hade Strö församling af Lunds stift hembjudit två dess kyrka tillhöriga ljuskronor. Emedan dessa kronor icke hafva något antiqvariskt värde, beslöt Akademien förklara, att de ej kunna för Statens Historiska Museum inköpas, och att något hinder för deras försäljande på annat sätt icke möter.

Akademien biföll majoren S. Ulfsparres anhållan att få från Gryts kyrka i Södermanland köpa två kyrkan tillhöriga äldre ljusstakar.

Medaljförslag. Akademien godkände förslag till medaljer öfver ingeniören J. Wessel och grosshandlaren J. W. Wilson.

Föredrag. Dr Montelius redogjorde för den tjensteresa han under sommaren företagit, hufvudsakligen inom Vestergötland.

Den 7 oktober 1884.

Akademiska ärenden. Till arbetande ledamot valdes professoren vid Uppsala universitet S. F. Hammarstrand.

Statssamlingarna. Vid Friberga i Hulterstads socken på Öland hade hemmansegaren A. P. Pettersson funnit en större spiralring och 5 små bitar, allt af guld. Akademien beslöt inlösa spiralringen, men återställa till hittaren de fem bitarne.

Akademien godkände följande inköp för Statens Historiska Museum:

ett bronssvärd från Segerstads socken på Öland;

några af P. Angelöf vid Sandegårda i Sanda socken anträffade graffynd; samt

en af E. Löfgren vid Frändarfve i Eskelhems socken funnen guldfingerring.

Fasta fornlemningar. Genom Konungens Befallningshafvande i Stockholms län hade förre egaren af Norra Lagnö i Vermdö socken, G. Ryberg, anhållit om tillstånd att borttaga två å holmen Garpen befintliga mindre stenrösen i och för planering af denna numera bebygda holme. Med anledning häraf hade Akademiens amanuens dr Ekhoff undersökt dessa fornlemningar, och då de icke visat sig vara af någon större arkeologisk märkvärdighet, medgaf Akademien att de finge borttagas.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Genom nådig remiss hade till Akademien öfverlemnats en anhållan af Jakobs och Johannis församling i Stockholm om tillstånd att rifva Johannis kyrka med tillhörande klockstapel äfvensom att afyttra kyrkans inventarier, i den mon de ej finnas vara för den nya kyrkobyggnaden användbara eller eljes af beskaffenhet att böra bevaras. Akademien beslöt tillstyrka nådigt bifall till församlingens anhållan med vilkor, att de föremål från äldre tid, som hafva konsthistoriskt eller arkeologiskt värde, måtte omsorgsfullt förvaras i den nya kyrkan.

Kongl. Maj:t hade infordrat Akademiens utlåtande med anledning af en anmälan af kyrkoherden i Wanstads och Tolånga församlingar i Malmöhus län, att man vid reparation af Tolånga kyrka påtraffat takmålningar från äldre tid. Akademien ansåg sig icke kunna afstyrka nådigt tillstånd för församlingen att låta försigtigt öfverkalka målningarne, såvida församlingen icke kunde finnas villig att låta restaurera dem.

Kyrkoherden i Hästveda församling af Kristianstads län hade insändt beskrifning å Hästveda kyrkas större ringklocka, som är spräckt och derför skall utbytas mot en ny. Klockan bär årtalet 1697. Akademien fann intet hinder möta den tillämnade nedsmältningen.

Akademien beslöt från Lofö kyrka i Uppland inlösa två antipendier, 2 mässhakar, ett vapenbroderi, en broderad remsa med 19 taflor ur Kristi lif, 2 kalkkläden, en större ljusstake m. m.

Medaljförslag. Två af fru L. Ahlborn inlemnade förslag till medaljer öfver Washingtons staty i New York samt öfver C. E. Anthon LD godkändes.

Den 21 oktober 1884.

Statssamlingarna. En spiralring af guld, vägande 18,83 gram, funnen af Joh. Alfr. Karlsson å nr 3 Gödestad, Halland inlöstes.

En samling fornsaker, 26 nr, hembjudna af P. Edholm inlöstes.

En väl arbetad linneduk, som tillhört k. Gustaf II Adolf och sedermera, bland andra, grefvinnan Beata Oxenstierna å Beatebergs stålbruk i Roslagen inlöstes.

Riksantiqvarien öfverlemnade, å egna och medarfvingars vägnar, till k. Myntkabinettet det ex. i guld, som Akademiens hrr ledamöter behagat öfverlemna till hans framlidne fader B. E. Hildebrand af den öfver denne präglade medaljen.

Ett bronskärl från den tidigare jernåldern, funnet strax utanför staden Sköfde samt hembjudet af E. Sasse inlöstes.

Akademien godkände Riksantiqvariens åtgärd att i Schwerin inköpa en gammal silfverbägare, å hvilken Sveriges vapen finnes graveradt.

Fasta fornlemningar. Akademien medgaf, på derom gjord ansökan, att frih. Wilh. Löwen på Häringe må å inegorna till Vestnora by i Vesterhaninge socken borttaga två forntida grafhögar, af hvilka den ena vid vägomläggning för omkring 30 år sedan till hälften blifvit bortgräfd, med skyldighet för friherre Löwen att låta borttagandet ske med den försigtighet, att möjligen i högarne förekommande fornsaker kunna tillvaratagas och med skyldighet att till Statens Historiska Museum insända de eventuela fynden.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Akademien förklarade sig icke hafva något att invända mot Tvings församlings i Lunds stift önskan att till enskild person afyttra två kyrkan tillhöriga ljusstakar af messingsbleck, märkta den ena med MILS CPS KPD, den andra med CPS KPD 1826.

Kyrkoherden Hellenius i Vätö hade i skrifvelse anhållit att få veta, huru man skulle, med anledning af en tillämnad reparation af kyrkan, bete sig med de fordom öfverrappade, nu delvis blottade målningarna å kyrkans hvalf och väggar. Undertecknad påminte derom, att dessa målningar icke allenast hade betydligt konstvärde, utan äfven derigenom hade intresse, att de voro alster af en annan konstnär, man kan säga af en annan skola än de vanliga i Upplands kyrkor förekommande målningarna från 1400-talet. Akademien beslöt tillstyrka församlingen att hos Kongl. Maj:t begära anslag till målningarnas restaurerande.

Medaljer. Genom nådig remiss hade Kongl. Maj:t af Akademien infordrat underdånigt utlåtande rörande myntdirektörens hemställan om tillstånd att till overkrigskommissarien Viggo Schmidt i Köpenhamn få mot vanlig lösen utlemna ett exemplar i guld och ett i silfver af medaljen 'för tapperhet i fält' samt ett exemplar i silfver af svärdsmedaljen. Akademien beslöt att tillstyrka nådigt bifall till denna ansökan.

Föredrag. Undertecknad redogjorde för sitt under en nyss afslutad resa gjorda besök i Rostock, Doberan, Wismar och Schwerin.

Den 4 november 1884.

Akademiska ärenden. Från k. Vetenskapernas sällskap i Prag hade inkommit en inbjudan till Akademien att deltaga i den högtidliga sammankomst den 4 december, vid hvilken minnet af Sällskapets hundraåriga tillvara firas.

Akademien beslöt att till det nämnda sällskapet aflåta en lyckönskningsskrifvelse.

Akademien beslöt att afböja ett förslag om deltagande i den internationela utställning af arbeten i ädel metall och legeringar, som år 1885 kommer att hållas i Nürnberg.

Statssamlingarna. Undertecknad anmälte, att tisdagsförevisningarna under året varit besökta af 1,636 personer, hvilka i inträdesafgift erlagt 409 kronor. Som det nu händt, att antalet besökande ej alltid var stort nog för att bestrida kostnaderna för bevakningspersonalen och som det vore af vigt, att den behållning, som nu funnes från sommarens förevisningar, kunde ominskad användas till reducerande af den brist (241 kr. 24 öre), som fanns å förevisningsanslaget vid årets början, hemställde han, att tisdagsförevisningarne måtte inställas under månaderna november—april. Akademien godkände detta förslag.

Två fingerringar af guld, funna af hemmansegaren Nils Johan Petersson vid Glabo i Högby sn på Öland och tillsammans vägande 10,365 gr., inlöstes.

Ett k. Gustaf I:s markstycke af år 1539, af en hittils okänd typ, hade hembjudits af en enskild person. Akademien beslöt att för myntet lemna myntdupletter af motsvarande raritetsvärde.

Akademien beslöt att inlösa en silfversked från medeltiden, hembjuden af en guldsmed i Enköping.

Akademien godkände Riksantiqvariens åtgärd att inlösa en kista med fyra skulpterade vapen.

Riksantiqvarien anmälte, att han vid genomgående af Riksbankens myntsamling funnit en brakteat med bokstäfverna AROS i vinklarna af ett kors, två tunna mynt, hvartdera med en bokstaf och en krona, samt en k. Albrechts örtug, hvilka saknades i k. Myntkabinettet och således bade bort, på grund af Riksdagens beslut, dit öfverlemnas år 1872, samt att han ämnade hos hrr bankofullmäktige göra hemställan om deras öfverlåtande. Akademien beslöt att i gengåfva skulle erbjudas bankens myntkabinett svenska brakteater ur duplettförrådet.

Fasta fornlemningar. Anmältes, att Svenska Fornminnesföreningen öfverlemnat i afskrift F. Nordins berättelse om de grafundersökningar han år 1882, med Akademiens begifvande och på föreningens bekostnad verkställt.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Riksantiqvarien förevisade de teckningar och fotografier, som Akademiens artist Lindberg tagit af de i år blottade målningarna i Vänge kyrka i Uppland. Akademien godkände Lindbergs räkningar, för resor till och från Vänge samt vistandet der jämte arbetsbiträde 91 kr. 50 öre, för teckningar och fotografier 489 kr. 50 öre.

Äfven godkände Akademien utbetalandet af 15 kr. för en Lindbergs resa till Rummarön i Stockholms skärgård, hvarest besigtning begärts af en förmodad hällristning.

Akademien förklarade sig icke hafva något att invända mot en tillämnad restaurering af altarprydnaden och predikstolen i Gördslöfs kyrkobys kyrka i Lunds stift, allenast arbetet utföres med nödig pietet.

Visby ruiner. Undertecknad föredrog en af k. arkitekten Langlet på hans begäran afgifven berättelse om de åtgärder, som innevarande sommar vidtagits för bevarande af ruinerna i Visby. Akademien beslöt att till Kongl. Maj:t ingå med redogörelse för det verkställda arbetet

samt med anhållan om proposition till Riksdagen angående utbetalande af de å det för Visby ruiner beviljade anslaget återstående 10,000 kronorna.

Ett af hrr Langlet och Fahnehjelm inlemnadt förslag rörande återställande af ringmuren remitterades till undertecknad.

Medaljförslag. Förslag till medaljer öfver grefve J. G. Oxenstierna, frih. Nils Ericson, numismatikern F. Silfverstolpe och f. d. riksantiqvarien B. E. Hildebrand samt till en belöningsmedalj för Kalmar och Möre skyttegille godkändes.

Den 18 november 1884.

Akademiska ärenden. En till Akademien af Kongl. Maj:t remitterad ansökan af Svenska sällskapet för antropologi och geografi om understöd af anslaget för utgifvande af läroböcker och lärda verk för publicerande af docenten Bowallii plancher öfver fornlemningar i Central-Amerika remitterades till förut utsedde kommitterade, hvilka förstärktes med hr Montelius.

Till arbetande ledamot i ledigheten efter hr B. E. Hildebrand utsågs lektorn m. m. dr H. R. Törnebladh.

Till ledamot af den antiqvariska nämnden efter hr B. E. Hildebrand utsågs hr Rydberg.

Statssamlingarna. En k. Johan III:s mark af år 1570, hittills okänd, förvärfvades för k. Myntkabinettet genom att i utbyte lemna tre medeltidsmynt.

Riksantiqvarien förevisade 123 guldmynt ur Bretzenheimfyndet, som erhållits i utbyte mot 123 danska duplettmynt af silfver.

Undertecknad gjorde en förberedande framställning om lämpligheten af att trycka kataloger såväl öfver de svenska mynten i k. Myntkabinettet som öfver dervarande tyska m. fl. mynt från de sachsiska och frankiska kejsarnes tid.

Fasta fornlemningar. En ansökan om tillstånd att borttaga en grafhög å hemmanet nr 5 Häcklinge, Valbo socken, Gestrikland, bordlades, intill dess närmare upplysningar hunnit inhemtas.

Hemmansegaren Måns Nilsson å Bestekille hade anhållit att få på sina egor borttaga fyra stenrösen, af dem ett kalladt sarskorör, emedan snö, som om vintrarne samlades vid dem, var skadlig för klöfver och vintersäd eller, derest tillstånd förvägrades, att honom måtte tillerkännas skadeersättning. Riksantiqvarien anmälte, att Måns Nilsson egenmäktigt angripit sarskorör, att han, sedan denna fornlemning blifvit fridlyst, ytterligare förgripit sig på densamma, att han vid häradsrätten, af Riksantiqvarien der åtalad, blifvit för åverkan af fornlemning dömd till böter, hvilka i Skånska Hofrätten blifvit höjda, samt framhöll att om Måns Nilssons ansökan om tillstånd till de fyra rösenas borttagande på grund af det af honom uppgifna skäl bifalles, finnes ingen möjlighet att med bevarande af konseqvens skydda en enda å åker förekommande fornlemning, hvadan han afstyrkte bifall till den gjorda ansökningen. Denna blef ock af Akademien afslagen.

Föredrag. Undertecknad lemnade några upplysningar om Das grüne Gewölbe i Dresden och om sina studier derstädes.

Den 2 december 1884.

Akademiska ärenden. Det af kommitterade, hrr Malmström och Montelius samt Riksantiqvarien, uppsatta förslaget till underdånigt utlåtande öfver kapten Selanders samt antropologisk-geografiska sällskapets ansökningar om understöd af fonden för läroböckers och lärda verks utgifvande föredrogs.

Undertecknad anmälte, att en med namnsedel och mottot

»Minnesstenar sällan
stånda vid vägen,
om ej frände öfver frände rest dem»

försedd täflingsskrift, kallad »Bidrag till Sveriges inre historia under Carl XII. Göteborg 1700—1718», inkommit.

Statssamlingarna. En mindre silfverskatt, funnen vid Hallfoser i Dalhems sn på Gotland vägande 204,85 gr. inlöstes.

Riksantiqvarien anmälte, att major S. Ulfsparre hembjudit sin samling af fornsaker.

Akademien godkände Riksantiqvariens åtgärd att på myntauktion i Stockholm inropa 19 mynt.

Sju messingsstakar och en dosa af drifvet bleck hade blifvit hembjudna af Sämbs församling i Vestergötland. De förklarades af Akademien icke vara för statens samlingar behöfliga.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Chefen för Ecklesiastik-Departementet hade meddelat, att Kongl. Maj:t godkänt hvad Akademien hade föreslagit rörande Tolånga kyrka. Fyra af bildhuggaren Bengtsson utförda aqvareller öfver blottade målningar i denna kyrka förevisades.

Riksantiqvarien förevisade teckningar öfver Södra Rörums kyrka och dess fornlemningar, utförda af studeranden S. Welin, samt hemstälde, att Akademien ville hos Kongl. Maj:t begära bevarande, åtminstone delvis, af den romanska portalen, tre äldre grafhällar och kyrkans äldre inventarier samt de vid rifningen vanliga ur antiqvarisk synpunkt önskliga försigtighetsmått vidtagas. Akademien godkände denna framställning och ett i sådant syfte uppsatt skrifvelseförslag.

Akademien godkände Riksantiqvariens hemställan, att behandlingen af den från Kongl. Maj:t remitterade anmälan af tillämnad förändring af Röddinge kyrka i Skåne skulle uppskjutas, till dess närmare upplysningar hunnit inhemtas.

Den 16 december 1885.

Akademiska ärenden. Akademiens preses anmälte, att Akademien förlorat sin hedersledamot hr Lars Anton Anjou samt skildrade hans förtjenster af Sverige och dess häfdaforskning.

Akademien beslöt, att till den första sammankomsten i februari skulle förslag inlemnas till besättande af två lediga rum i Hedersledamöternas klass.

Statssamlingarna. Det från förra sammanträdet bordlagda förslaget om inlösen af major Ulfsparres fornsakssamling godkändes.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Genom nådig remiss hade till Akademien öfverlemnats en anmälan från domkapitlet i Göteborg, att i Hvalinge kyrka, som är ämnad att rifvas, finnas i taket målningar utförda år 1814 samt att predikstol och altartafla äro från äldre tid och försedda med utskurna bilder. På grund af de upplysningar, som förekomma i dr Hofbergs reseberättelse, beslöt Akademien afgifva den förklaring, att såväl takmålningar som altarprydnad och predikstol sakna allt vare sig antiqvariskt eller konstnärligt värde.

Medaljer. Akademien medgaf en ändring på brandförsäkringsbolaget Sveriges belöningsmedalj äfvensom å en af kammarherre Lagerberg präglad medalj öfver dr Oscar Dickson.

Bergerska donationen. Professor Sophus Bugge i Kristiania hade insändt en ansökan om anslag till en fyra—sex veckors resa i Sverige, hvars äldsta runminnesmärken han önskade studera. Denna ansökan remitterades till den antiqvariska nämnden.

Den antiqvariska nämnden anmälte, att på årsanslaget af Bergerska fonden till undersökningar m. m. uppstått en behållning af 500 kr. Akademien beslöt, i öfverensstämmelse med nämndens förslag, att denna behållning skulle användas till förstärkande af anslaget till forskningar samt att den skulle lemnas till kamreraren Wilhelm Berg med anledning af hans forskningar rörande Visingsös fornminnen och historia.

De antiqvariska och historiska nämnderna återvaldes för år 1885.

Besökande i Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet under år 1884: januari 1,234, februari 1,349, mars 1,009, april 1,064, maj 6,713, juni 8,167, juli 5,248, augusti 8,130, september 7,220, oktober 5,253, november 5,850, december 5,850. — Summa för året 54,084. — Medeltalet af besökande åren 1871—1883: 21,489.

Stockholm 1885. Kongl. Boktryckeriet.

Tornberg, C. J., Numi cufici regii numophylacii Holmiensis, quos omnes in terra Sueciæ repertos digessit et interpretatus est C. J. T. 1848. Pris: 7 kr. 50 öre.

Hildebrand, Bror Emil, Minnespenningar öfver enskilda svenska män och qvinnor. 1860. Pris: 7 kr. 50 öre.

——, Svenska Sigiller från medeltiden. I. 1, 2. 1862—1867. Pris: 19 kr. 50 öre.

——, Sveriges och Svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer, 2 delar (1874, 1875). Pris: 16 kr.

Montelius, Oscar, Statens Historiska Museum. Kort beskrifning till vägledning för de besökande. 4 uppl. 1880. Pris: 75 öre.

Hildebrand, Bror Emil, och Hildebrand, Hans, Teckningar ur Svenska Statens Historiska Museum. Första häftet (Serien IV pl. 1—10). 1873. Pris: 6 kr. Andra häftet (Serien VI. pl. 1—10). 1878. Pris: 6 kr. Tredje häftet (Serien V. pl. 1—5). 1888. Pris: 5 kr.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens **Antiqvariska Tidskrift för Sverige** [illegible] i häften af omkring 5 ark med nödiga illustrationer. Fyra häften utgöra ett band. Pris för hvarje band: [illegible]

Under arbete äro för närvarande:

Akademiens handlingar del 28 (Hans Hildebrand, *Om* [illegible] *i ornamentiken.*)

—— —— del 30 (*Inträdestal af Montelius och* [illegible])

Antiqvarisk tidskrift V: 4, VII: 4, VIII: 3.

Svenska sigiller från medeltiden del. 2 h. 1.

Teckningar ur Svenska Statens Historiska Museum [illegible]

Månadsbladet för 1885.

Medeltidsfynd från Gotland (utgifves med anslag af [illegible] donationsfonden).

Det nya svenska vanvaket (utgifves med anslag af [illegible] donationsfonden).

Rikskanslerens Axel Oxenstiernas skrifter och brefvexling [illegible] med anslag af Bergenska donationsfonden).

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens **Månadsblad** utkommer under år 1885 efter samma plan som hittills blifvit följd. Priset är [illegible]

I bokhandeln finnes:

Hildebrand, Bror Emil, och Hildebrand, Hans: **Teckningar ur Svenska Statens Historiska Museum.**

Första häftet, innehållande 10 pl. och tillhörande text. Här beskrifves och afbildas, jämte annat, det icke minst genom sin ornamentik vigtiga Ultuna-fyndet. Pris: 6 kr.

Andra häftet, innehållande 10 pl. med afbildningar af medeltidsföremål jämte tillhörande text. Pris: 6 kr.

Tredje häftet, innehållande 5 pl. med afbildningar af jernåldersföremål från Gotland jämte tillhörande text. Pris: 5 kr.

[illegible]

Stockholm [illegible] Kongl. Boktryckeriet.

KONGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIQVITETS AKADEMIENS

MÅNADSBLAD.

FJORTONDE ÅRGÅNGEN.

[illegible]

1885.

STOCKHOLM.
[illegible]

Pris 3 kr.

Af **Kongl. Vitterhets Akademien** (1753—1786) och **Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien** eller på Akademiens förlag äro följande arbeten utgifna:

Kongl. Svenska Vitterhets Akademiens Handlingar. 5 band. 1755—1788.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar. 20 band. 1789—1852.

——. Ny följd. Del. 1 (1857): 4 kr. 50 öre; del. 2(1861): 4 kr.; del. 3 (1863): 4 kr. 50 öre; del. 4 (1864): 4 kr.; del. 5 (1867): 4 kr.; del. 6 (1869): 4 kr.; del. 7 (1876): 4 kr.; del. 8, 1 (1885): 3 kr.; del. 9 (1884): 7 kr. 50 öre; del. 10 (1885): 6 kr.

Antiqvarisk Tidskrift för Sverige. Del. 1 (1863): 2 kr.; del. 2 (1869): 3 kr.; del. 3, h. 1—4 (1870—73): 4 kr.; del. 4, h. 1—4 (1872—80): 4 kr.; del. 5, h. 1—3 (1873—78): 3 kr.; del 6, h. 1—4 (1880—1882): 4 kr.; del 7, h. 1—4 (1883—1885): 5 kr.; del 8, häft. 1 o. 2 (1884): 2 kr.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Månadsblad. Första bandet: årgångarne 1872—1874. Andra bandet: årgångarne 1875—1877. Tredje bandet: årgångarne 1878—1880. Fjerde bandet: årgångarne 1881—83. Af femte bandet årgångarne 1884 o. 1885. Pris för årgångarne 1872—1877: 2 kr; för följande årgångar 3 kr.

Hildebrand, Bror Emil, Anteckningar ur Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Dagbok samt om de under Akademiens inseende stälda Kongl. samlingarne för år 1843. Pris: 37 öre.

——, Anglosachsiska mynt i Svenska Kongl. Myntkabinettet, funna i Sveriges jord. 1846. Pris: 7 kr. 50 öre.

——, Anglosachsiska mynt i Svenska Kongl. Myntkabinettet, funna i Sveriges jord. Ny tillökt upplaga med 14 pl. 1881. Pris (i Sverige, Norge, Danmark och Finland): 10 kr.

KONGL. VITTERHETS HISTORIE

OCH

ANTIQVITETS AKADEMIENS

MÅNADSBLAD.

FJORTONDE ÅRGÅNGEN.

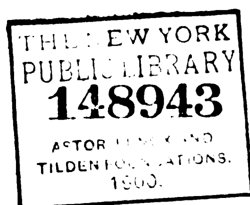
MED 31 FIGURER.

1885.

STOCKHOLM

PÅ AKADEMIENS FÖRLAG

1886.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
148943
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
1900.

INNEHÅLL.

I denna årgång finnas uppsatser af:

E. Ekhoff.
G. Gustafson.
Hans Hildebrand.
E. V. Langlet.
Oscar Montelius.
J. Peringsköld.

Redaktör: **Hans Hildebrand.**

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens
MÅNADSBLAD.

REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.

157—159. 1885. Jan., Febr. och Mars.

Matordningen i biskop Hans Brasks hus.

(Ur en pappershandskrift, som af biskop A. O. Rhyzelius skänkts till Linköpings stifts bibliotek.)

1.

I brädden af hushållskalendariet finnas följande anteckningar:

(vid början af januari)

kokòth gris
stek rastødil oc høns
til fastelagan
hwar sönnedag
eller hara

(vid början af april en anteckning, med annan stil skrifven, hvars första rad bortskurits vid bokens inbindning)

...... oc vatn 6° smaa stek 7° bacat rett 8° fructer, item pro una sx°[1] äggemölk groff maat item äggecager item j (1) faat fisk, oc kalle steeken etc.

(vid midten af april)

steek
fran paska til pinges

[1] Kan också läsas sp°.

daga hwar sönnedag
rastödil, kocköth
färst eller saltgrönt
grise eller höns
eller fogla ierpa
orrhöns eller fiäder
hane

(vid början af juni)

steek hwar sönnedag til pedersmessa [29 juni] fran pingesdaga

aff lambaköth
saltgrön rastödil
grise [1], saltgrönt kocköt
unghöns grise
eller saltgrön gaas

(vid slutet af juni)

steek til michelsmesso
kocköt oc faraköth
saltgrön rastödil
unghöns

(slutet af september)

gaas til steek oc om
hwar sönnedag til
martini inclusive

(vid 11 november)

om sönnedagen fran
martini til fastalagen
primo kocköth färst
eller salt hara höns

[1] Ordet öfverstruket.

2.

Til gestabodh rätther

första dagh

skinka oc
lumbär
färsth koköth och
bakada struffuor
höns i bigoth och
iiii [4] stycke moos
raa willebraadh oc
bakada mwsköl
steek och j [1] huithmoos

Til afftonen

koköth medh saltwaten oc
gaasakraas
swinarygh oc
golth moos
lambakööth och
bachada rwsin oc mandel

Maandaghen om middaghen

skinka oc winsuppa
färsth koköth
stekt fisch
swinasteek oc
fersch fisch medh sodh
faraköt oc
fersk lax med blodh
æggia ost och gult moos

Til afftonen om maane-
daghen.

röökt faaraköth oc
hersagröth
kököt med saltavaten oc
fersk fisk medh sodh
swinerygh oc saltgrön
lax saltgrön
gammal ost

Tisdaghen

skinka oc
höns hugghen smaa
stecht koköth oc
willebrad med sodh
bakat villebraad oc
lambaköth med sodh

Til stora borgarastuffuona.

först x [10] kakuläge oc saa mong smör
xv [15] skinkor viii [8] tungor viii mäthisther oc iiii [4] iuuer, item paa huart fath med skinkone j [1] bringastycche gammalt köth, item j [1] stycche nyrögt koköth oc faaraköth, j [1] stycche saltgrönth j [1] stycke färst koköt j [1] gammalth

hõns sudhet medh groffmathen, j [1] fierding aff j [1] gaas oc sinap paa saltseer paa huart fath

Til litzla borgarastuffuona x [10] skinkor, vij [7] kakuläge och vii [7] smõr

Til bakarastuffuona x [10] skinkor, vij [7] kakuläge och vii [7] smõr

Aliter per dominum Stenonem Vastenis

groffmath oc lumber
stekta gæs fylta oc groppenbradh
smaa pastiller bachada aff
tungor och heel hõns medh
bigoth
bachada struvor oc æple
och willebrad med suart sodh
stek af j [1] hiort lyndina

In Dacia

Skinka
groffstech
villebraad
grytestech
skaaling
lambakõt med sodh
hornskõl med bigoth
raasteech

Til afftonen

färsth kõõth med salta vaten
heel hõns med sodh
äplemoos
swinerygh
clenäthe
stekt hõns oc lamb
kakor oc
eggiaosth

Maanedaghen

groffmath och
lumbär
en reth fisk
färst köt med salta
vaten
smat hönsaköt med sodh

Communiter

lumber oc skinka
groffstech och
grytastech
koköt med salta waten
heel höns med bigot
raastech oc
lambakötzsodh

Aliter östgotico more

groffsteech oc
pasteel
groffmat
groppenbraad
koköt med saltawaten
lumber
stechte gäs fylta
heel höns med bigoth
paahöns med utslaghen stiärt
järpar duffwor och
botthermoos
borgher eller bachad träå eller
diur med struffuor aff rusin
och mandel
backade retther och
äggiaosth

Rätther offuer wichona taa nyars
dag komber oppo sönedaghen

Til middaghen

primo groff stech aff ko
köth, saa at fathet räkker til
endan med pudher
lumber eller willebrad medh sodh

groffmath med skinka paa
fathet skinka bringastycche
nyrökt faaraköth och mätister
j [1] stycche färst kokòt j [1] stycche
saltgrönth ther til iuuer
oc nyrökta feta kötkörffua
smaa stech hara raastödil
unghöns jerpar
swinstech oc duffuor om
the äro til
äggia ost eller ostkakan
gammal ost med frucht

Til afftonen

Primo groffmat
heel höns med sodh
en bachad räth
stechen oc osthen

Maanedaghen thil middag

heelth höns med riis
groffmath
lambaköth med sodh
stechen oc osthen

Til afftonen

groffmath
faaraköth med roffuor rökt
skaallingh eller kaldun
stechen oc osthen

Tisdaghen til middagh

kaal med färst köth och
mäthisther
groffmath
färsth koköth eller saltgrönt
med sodh
stechen oc osthen

Til affthonen

groffmath
sylta med miölk eller ploccada fincher
stechte korffuar
stechen oc osthen

Odensdaghen til middagh

primo stoffisch med miölk
eller söth wellingh eller
huvdkaal med miölk
siil stecth oc sudhen eller
torsk medh mölia
färsch fisch medh sodh
torfisch geddher gös eller braxn
rödingh makrel eller lax salt eller äggiacachan

Til affthons maltid

risgröth hers eller gryn
eller roffwor
törsk med mölia eller sill
spethfisch med löch eller ägg
nöther oc frucht

Torsdaghen til middag

kaal
stekt sylta eller korfua
groffmath
stekte eller sodne roffuor
med swinarygh eller
rökte mäthister
stechen oc osthen med fruct

Til affthanen

groffmath
höns med sodh eller saltgrönt
sylta steech eller kaal
stekt höns kal i ätikia
stechen oc osthen

fregedaghen til middag

kaal eller wellingh
stekt sill oc sudhen med
nægenöga
saltgrön aal med sod eller
bigoth
fersk fisch med salt vaten
moos aff äple mandol
hamp eller nöther eller
smaa bachada fische med roffuer
salt lax eller galree
äple päror oc andra fructher

utan fisch fregedaghen

ärte med sodh
bachad äple med olia
moos aff äple eller päror
stekt bröd medh olia
stekt brödh med bigoth
oraadh
nöther äple oc päror

Lögerdagx middaghen

primo sudhen färsch ägh
siil sudhen och steekth

fersch fisch medh sodh
bergera eller baggafisch med
smör oc löök
färsch fisch medh salth waten
finsche geddher
stekth fisch medh sucher oc
pudher
valnöther oc smaa nötther

Til affthanen

grööth aff riis hers eller
gryn eller roffwor
krampasiil eller flundror
medh löök
spethfisch färsch fisch äggia
kaken
kall steekt fisch eller salth lax

Rätther i longafastonne söndag

stekt oc sudhen sil
stoffisch med yrther oc rusin
oc mandol
bergera fisch med olia
fersch fisch med sodh
torra geddor eller annor
torfisch
item j [1] moos
stekth fisch eller bachad
salth lax eller galree
äple päror nöther

Til afftonen

först moos aff äple päror
roffuor eller ärther
saltgrön fisch
spithfisch med olia

kal stekfisch
salt lax
frukth

Om maanedaghen

sudhen sil oc steekth spikelax
ärther med sodh oc siälspek
törsk eller salthgrön fisch
bigot aff all eller lax
fersk fisch med saltawaten
steekt aal
rödingh
fruchth

Om tisdaghen

steche sill oc sodna sikelögor
saltgröön aal med welling
töör braxn eller annar törfisch
erthemoos och annad moos
longor oc göös medh olia
fersch fisch med sodh
fersch fisch bachad eller
stekth
botenlax

Odensdaghen

Som om maandaghen

Torsdaghen

Som om söndaghen för vthen
stoffisch kaal i then stadhen

Fregedaghen

Stekt olia bröd med olia honog
och yrther
stekte sikelögor och skaanungx
sil eller rierska byttor

bigoth aff aal eller lax
finska gedder med olia
steekfisch eller bachadh
grynsåk
galree
syltapåror
oraadh
öfflåtes kakwr

Lögerdaghen

Som om tisdaghen

Paaschadagh

förestech offuer alt til endan
winsuppa
groffmat
åg offwer alt bordhet
lumbår
fårsch fisch med saltwaten
en bachad råth
smaa steech
osth oc frucht

Til afftanen

äggiamiölk
groffmath
en råth fisch
äggiaflada
stechen oc osthen

Maandagen

kaal groff
groffmath
groppenbraadh
stechen oc osthen

Om maandagx affthonen

en råth miölkmath
groffmath
kaldun
sodhen ågh
stechen
osthen

Tridiedagh

stekta sylta oc korffua
groffmath
willebraad i sodh
stechen oc osthen

Til afftonen

kaldun medh miölh
groffmath
skalling eller sylta
äggiaflada
stechen oc osthen

Fierdedagh

stoffisch med miölk oc yrther
torsk medh smör mölia
färsch fisch medh sodh
finscha gedda
fersk fisch medh salth vaten
en bachad räth aff miölch
pasthiller
botnlax

Til affthonen

riis grööth eller hers
sudhen siil färsch
kluffwen äg medh ätikia
en räth saltgröön fisch
botnlax

Torsdaghen

gammelth höns i riis
wellingh
stechte korffuar
groffmath
sodh aff swinrygh
stechen och osthen

Torsdagx afftonen

groffmath
heel hööns med sod
en bachadh räth
stechen oc osthen

Om fregedaghen

stekt siil ok sodhen
hampamoos med yrther
en rääth saltgrön fisch
tör ströömingh eller
skäriagedda
smaa bachada fischa
medh olia
rödingh eller makreel

Lögerdaghen

som om odensdaghen

Pedhersmessadagh

förestech til endan a bordet
lumbär
groffmath
pasteel eller sodh
smaa steech
bottermoos eller äggiaost
bachada struffuor
clenäthe
osthen

Til affthanen

groff math
heel höns med sodh
en bachadan räth
skaallingh
stechen oc osthen

Sancte Paauals dag

matredhis til affthanen
groffmath
willebradh med sodh
stechen
färsch lax
clenäthe
osthen

Retther a jula afftan

försth spikelax widh
huart cachulåge
stechesil och aal med sinap
stoffisch medh rusin och
mandol
skaanungx sil och smaa sill
sudhen
fersk fisch medh sodh
longor medh ölia eller
bergera fisch
salthawatensfisch
finsche geddor eller annan
torfisch
stekefisch
botnalax
äple och nöther

A jula dagh

förestech ginom bordhet
lumber
skinkafatheth
pasteel eller sodh af kocöt
smaa stechen
åggia ost eller botthermos
en bachad räth clenäte
åple päror oc gammal ost

Til afftonen

groffmath
willebraadh med sodh
ny steekt ungh höns eller
smaa fugla
bigoth aff tungor med rusin
och mandel
fersch fisch medh saltwaten
kaal steech
clenäte oc gammal osth

Annan dagh jula

Groffmath
huudkaal med färst köth
en räth saltgrönth köth
faaraköt med sodh
steeken nystekth
ostkagen eller äggiaosth
clenäth
frucht oc gammal osth

Til afftonen

groffmath
heel höns med sodh
salt törsk medh mölia
korffua
stechen

Tridiedaghen

gammalt hōns med riswelling
groffmath
stekte sylta med ātikia oc smōr
groppenbraadh
stekte gaas fylta etc
en bachad rāt
gammal osth etc

Til afftonen

rōgt faarakōth med roffuor
groffmath
swinarygh med sodh
sylta eller skaallingh
stechen

Fierdedaghen

stekt sill oc sudhen
stoffisk i miōlk
bergera fisch
fersch fisch med sodh
en bachad rāt pastiller
tōrsk med mōlia eller
saltgrōn fisch
stechefisch
salt rōdingh
nōther oc ost

Til afftonen

grōōth
sudhen sill fersch eller nystrāpt
eller sikelōgor
rocchor oc flundror
fersch fisch med saltawatn

sudna magar
bachadh smaa fisch
kall lax
ost oc frukth

Femptedag

Som om annan dagh

Fregedaghen

Steke siil oc aal
sod aff malin rogn
en råth saltgrön fisch
item j [1] moos aff årther åple
hamp eller roffuor
torfisch braxn eller geddor
oliabrödh
bigoth aff lax
rödingh
bakath fisch i olia
nötther oc åple
oraadh oc öffläteskakur

Lögerdaghen

stechesil oc sudhen
stekta roffvor
sudna magar vääl blötta
törsk eller saltgrön fisch
fersch fisk med sodh
stechefisch
botenlax
osth etc

Til afftonen

huvd kaal med söta miölk
tör strömming

fersch fisch med saltwatn
kalla laxen
stekefisch
äggiacacw

Den föregående texten är noggrannt aftryckt. Jag har allenast förenklat det i ordens början förekommande *ff* samt ersatt originalets *v* med *u*, der det nuvarande språkbruket fordrar vokal. Af de i matsedlarne förekommande uttrycken lemnar jag här en alfabetiskt ordnad öfversigt.

Bakade rätter, rätt, omsluten af deg, som bakades, t. ex. *bakadt villebråd, små bakade fiskar;* äfven dessert kunde behandlas på samma sätt: *bakade russin och mandel.* I deg utfördes och bakades äfven hvarjehanda skåderätter: *bakade borgar, träd* och *djur.* Hvad vi skola förstå med en *bakad rätt af mjölk* kan jag icke uppgifva. Bakade fiskar serverades med olja.

Bergera- eller *Baggafisk*, fisk från Bergen (Norge), torkad; serverades med smör och lök eller olja.

Bigott?; användes till höns, hornsköl, saltgrön ål, stekt bröd; bigoth af ål, lax eller tungor; det sistnämnda serverades med russin och mandel.

Blod användes till färsk lax.

Borgar, bakade.

Bottenlax, från Bottniska viken.

Bottermos, botter = det tyska butter.

Braxen, torr.

Bringstycke serverades med skinka.

Bröd, stekt med olja eller bigott.

Byttor, rierska, steinbutten från Rügen.

Djur, bakade.

Dufvor.

Fisk, färsk med sod eller saltvatten; stekt; ibland serverad med socker och puder, ibland med rofvor (småfisk); saltgrön; bakad i olja; torr (gädda, gös, braxen); jfr bergerafisk, flundror, lax, långa, makrill, nejonögon, rockor, röding, sill, spetfisk, stockfisk, strömming, torsk.

Fjäderhane, tjäder (i folkspråket fjärhane o. d.).

Flundra med lök.

Foglar, små.

Frukt.

Fårkött, stekt, rökt, saltgrönt; serverades med sod eller (rökt) med rofvor.

Förestek.

Galree. I *Stockholmisch Koch-Gesprächs Vortrab* (1644) omtalas »Gallregen oder durchsichtige küchlen».

Gris, stekt.

Grofkål.

Grofmat.

Grofstek, af kokött.

Groppenbradh, grytstek.

Grynmos.

Grynsæk?

Grytstek.

Gås, saltgrön, stekt, stekt och fyld.

Gåsakrås.

Gädda, torr (från Finland), färsk med olja, gädda från skärgården.

Gös, torr, med olja.

Hampa, hampmos. I *Koch-Gesprächs Vortrab* heter det: »von den Haaffsamen kan man ein gutes Muhss kochen».

Hare.

Hirsgröt.

Hjort, stekt.

Honing med stekt oljebröd.

Hornsköl? serverades med bigott.
Hufvudkål, åts med färskt kött och med mjölk.
Hvitmos.
Höns, saltgröna, hela med eller i bigott, med sod eller ris, stekta, stekta kalla i ättika, huggna små höns, smått hönskött med sod, unghöns, gamla höns sudna, gamla höns med ris (eller risvälling).
Jufver. I *Then frantzöske kocken och pasteybakaren* (Stockholm 1664) omtalas »koospenar eller jufwer».
Järpar.
Kakor.
Kakuläge, den portion af bröd med tillbehör, som framlades åt hvar person vid bordet.
Kaldun. Ordet finnes ännu i allmogespråket under formen *kalun* och betecknar, enligt Rietz, innanmäte (hjerta, lefver, lungor och vomb) af slagtkreatur, egentligen af hornboskap och får. På Gotland betecknar det slarfsylta. Serverades med mjölk.
Klenäten.
Kokött, färskt, stekt, nyrökt, saltgrönt; serverades ibland med saltvatten.
Korfvar, stekta.
Kål serverades med mjölk, en gång säges, att mjölken skulle vara söt; jfr grofkål, hufvudkål.
Körsbär syltades i början af augusti.
Kött, färskt, saltgrönt, med hufvudkål, med saltvatten.
Köttkorfvar, feta, nyrökta.
Lamkött, stekt, lamkött med sod.
Lamköttssod.
Lax, färsk, saltgrön; serverades stundom med blod; jfr bottenlax, spikelax.
Lumber betecknade i Dalarne, enligt Ihres dialektlexikon, en soppa bestående af blod och mjöl, i danskt allmogespråk betecknar ordet en välling af blod och gryn. Huruvida ordet under medeltiden betecknade

en soppa eller en rätt med samma beståndsdelar, men fastare konsistens, må lemnas osagdt. I England fanns under medeltiden en rätt kallad *lesk lombard*, men dess sammansättning var en helt annan; jfr Napier, *A noble book off cookry* (1882) s. 34.

Långa serverades med olja.

Lök användes till bergerafisk, flundror och spetfisk.

Magar, sudna; väl blötta.

Makrel.

Mandel; se russin.

Mjölk, serverades till stockfisk, hufvudkål, kaldun; bakad rätt af mjölk.

Mjölkmat.

Mos serverades i stycken; gult mos, hvitmos, mos af äpplen, mandel, hampa, nötter, päror, ärter; hampmos serverades med örter.

Musköl? bakade [1].

Mätister, rökta.

Mölja? serverades till torsk.

Näjonögon, serverades till sill.

Nötter; valnötter; små nötter.

Olja användes till bakade fiskar, bergerafisk, spetfisk, gäddor, gös, bakade äpplen, stekt bröd, långor.

Oljebröd serverades med olja, honung och örter.

Orrhöns.

Ost, gammal ost.

Ostkaka.

Oråd, gorån.

Pastiller, pastejer; af tungor.

Puder, torkade och sönderstötta honingskakor, serverades till kokött och stekt fisk.

Påhöns, påfoglar, med utslagen stjert.

Päror.

[1] Såvida »bakade» ej hör till det föregående rå villebråd.

Päror, mos af.
Ris till hela höns.
Risgröt.
Risvälling till höns.
Rockor.
Rofgröt.
Rofvor, stekta, sudna; serverades till rökt fårkött och bakad fisk.
Rogn, sod af malen rogn.
Russin; i strufvor, serverades till stockfisk, till bigott af tunga.
Råstek, rå villebråd, råstödil, saltgrön råstödil.
Rätt, bakad, stekt.
Röding (från Vettern) förekom färsk (antagligen) och salt.
Saltgrönt.
Saltvatten serverades till kokött, färsk fisk.
Saltser.
Siklöjor, sudna, stekta.
Sill, färsk, suden, stekt, nysträpt; småsill, skånsk sill, krampsill; serverades med näjonögon.
Sinap användes till stekt sill och ål m. m.
Själspeck serverades med ärter.
Skinka.
Skinkfatet innehöll jämte skinka annat kött af hvarjehanda slag (jfr s. 3), som kokades samman och åts på en gång. I Danmark kallades det saltmatsfatet.
Skålling?
Småstek.
Smör utdelades i stycken; serverades till bergerafisk [1], stekt sylta och torsk.
Socker serverades till stekt fogel.
Sod har i det svenska folkspråket bevarat betydelsen af soppa, spad; här omtalas särskildt sod af svin-

[1] I k. Kristiern II:s matordning omtalas äfven smör som serverades med bergensfisk.

rygg, kokött och lamkött; serverades till villebråd, färskt eller salt grönt kokött, färsk fisk, hirs(gröt), saltgrön ål, ärter.

Spettfisk, serverades med lök, ägg och olja.

Spiklax; stekt.

Stek var en allmän term; små stekar, kalla stekar omtalas, äfvensom förestek.

Stockfisk serverades med mjölk, ärter, russin och mandel.

Strufvor, bakade; af russin och mandel.

Strömming, torr.

Svin, stekta.

Svinrygg med sod, sod af svinrygg.

Sylta, kött eller fisk inkokadt med kryddor i gelée, serverades med mjölk eller plockade finkar, stekt sylta med ättika och smör. I biskop Brasks hushållskalender heter det i midten af oktober: sylta fårmjölk.

Syltapäror.

Torsk serverades med mölja, salt med smör och mölja.

Trä, bakadt.

Tungor; användes i pastejer; till bigott med russin.

Valnötter; syltades i juli, innan trädet växte i dem.

Villebråd serverades bakadt, med sod, med svart sod.

Vinsoppa.

Välling, söt; jfr risvälling; serverades till saltgrön ål.

Ål, stekt; saltgrön med sod, bigott eller välling; med senap.

Ägg, färska, sudna, klufna med ättika; användes till spettfisk.

Äggflada, tunn äggpannkaka (flada i folkspråket tunnt hvetebröd).

Äggkaka.

Äggmjölk.

Äggost.

Äpplemos.

Äpplen, bakade med olja.
Ärter med sod och själspeck; ärtmos.
Ättika serverades till klufna ägg, stekt sylta.
Öfläteskakor, oblater.
Örter serverades till stockfisk; stekt oljebröd; hampmos.

Bergerska donationen.

Antiqvariska nämndens berättelse för år 1884.

För arkeologiska undersökningar och deras publicerande har varit anslagen en summa af 3,000 kr, fördelad på följande sätt:

1. för undersökningar af fornlemningar, i synnerhet från den äldre jernåldern i Vestergötland .... kr. 500.
2. för undersökningar af fornlemningar från bronsåldern i södra Sverige .... » 500.
3. för undersökningar af fornlemningar på Gotland .... » 800.
4. för utförande af träsnitt för ett tillämnadt arbete öfver grafffältet vid Vendels kyrka » 450.
5. åt dr Montelius för utgifvande af ett för utlandet afsedt arbete öfver bronsåldersfynd .... » 750.

Då under det förflutna året för verkställande af grafundersökningarne i Vestergötland lämplig person utom Akademien ej kunde erhållas, har hr Montelius åtagit sig att fullgöra detta uppdrag. Med anledning

af ett för några år sedan i trakten af Varnhems kyrka tillfälligtvis anträffadt fynd från den äldre jernåldern, som nu förvaras i Statens Historiska museum, besökte hr Montelius fyndplatsen, liggande i en åker, som för tillfället var bevuxen med säd, hvadan der inga undersökningar kunde göras. I stället undersöktes flere i närheten liggande högar, som kunde antagas förskrifva sig från den äldre jernåldern. Ehuru dessa högar syntes vara orörda, visade det sig dock vid undersökningen, att detta ej var händelsen. Det qvarvarande grafinnehållet var i allmänhet ej af betydenhet. I en af dessa högar hittades ett spänne från nämnda tid, väl bibehållet och af ovanlig form. Ergen på spännet hade bevarat ett utom detsamma lagdt stycke af fint tyg.

I samma socken genomgräfdes en hög från bronsåldern, inneslutande två grafvar, en från periodens yngre och en (en hällkista) sannolikt från dess äldre del. Den först nämnda befann sig i orubbadt skick.

Inom Lundby annexförsamling hittades i en graf ett väl bibehållet skelett samt ett orneradt lerkärl från den äldre jernåldern. I en hög hade vid jordarbete två grafvar från bronsåldern blifvit förstörda; det hufvudsakliga innehållet räddades för museum. På Lundby bys egor undersöktes en stor gånggrift, som visade sig vara af ovanligt intresse. Inom grafkammaren anträffades på bottnen menniskoskelett i stort antal, bernstensperlor af de för stenåldern egendomliga formerna samt några genomborrade djurtänder. I gången hittades en nästan kubisk sten med skålformiga fördjupningar på den öfre sidan. På bottnen af det kammaren omgifvande röset hade något tidigare hittats en urhålkad sten, som erhölls för museet. Grafkammaren och dess omgifning visade sig hafva varit använda efter den första uppföringstiden: inom kammaren, i dennas öfre del, hittades två grafvar från den yngre brons-

åldern; ofvanpå en af kammarens takhällar anträffades en graf från den äldre jernålden, innehållande ett eneggadt svärd och en sköldbuckla.

På Ökuls egor i samma socken uppgräfdes från bottnen af en förut plundrad gånggrift åtskilliga bernstensperlor.

Öster om Billingen, inom Sjogerstads socken, besöktes lemningarne af en graf, från hvilken museet för ett par år sedan erhöll ett vigtigt fynd från den äldre jernåldern. Några bitar af den till detta fynd hörande glasbägaren erhöllos. Ett par närbelägna högar genomgräfdes; i den ena hittades två spännen från den äldre jernåldern.

En hällkista i närheten af Mariestad och Venern, nyligen upptäckt och af Konungens Befallningshafvande anmäld, den nordligaste inom Vestergötland, undersöktes.

I trakten af Lidköping besöktes en grusgraf, der man funnit lerkärl, som på beskrifning syntes härstamma från den äldre jernåldern. Grustägten befanns emellertid der så långt framskriden, att antydningar om qvarvarande grafvar ej kunde upptäckas.

Inom Fristads socken genomgräfdes vid Fenneslunda en hällkista från stenåldern, i hvilken hittades ett ovanligt stort antal flintvapen m. m.

Under återresan till Stockholm besökte hr Montelius vid Kärrsjö i Ledbergs socken, Östergötland, en nyligen upptäckt hällkista från stenåldern. Den innehöll ett stort antal skelett, af hvilka de flesta redan förut hade blifvit upptagna, samt två föremål af flinta.

Sedan hr Montelius åtagit sig gräfningarne inom Vestergötland och då tjenstgöringen i museum icke medgaf en utsträckning af den för hans grafundersökningar bestämda tiden, blef det för honom afsedda anslaget för undersökningar af fornlemningar från brons-

åldern i södra Sverige ledigt. Det har, i enlighet med Akademiens derom fattade beslut, blifvit användt till förstärkande af anslaget till kostnader för forskningar och resor.

Direktör F. Nordin har fortsatt sina år 1882 började gräfningar inom det stora graffältet vid Bläsungs i Vestkinde socken, Gotland. Ej mindre än 78 grafvar undersöktes, de flesta täckta af ett röse, sammanfördt af gråsten, kalkklapper och jord; rösena voro af vexlande storlek, från små knappast märkbara förhöjningar till stora rösen bestående af flere tjugotals lass sten. Fyra grafvar befunno sig invid hvar sin rest kalkhäll, två inom ringformiga stensättningar. Af dessa grafvar innehöllo 50 brända ben, 20 obrända, 2 både brända och obrända; i 8 hittades inga spår af vare sig jordande eller bränning. Några af grafvarne med obrända lik innehöllo en kista, bildad af såväl lagda som resta stenar, de förra inåt, de senare utåt.

Dessa grafvar hörde till början af den gotländska jernåldern. De talrikast förekommande fornsakerna voro jernknifvar, ringformiga beslag af jern, antagligen hörande till bälten, lerkärl, harztätningar till lerkärl, halfperlor af bronsbleck samt slipade granitklot. Äfven hittades tre groft tillslagna gråstenar, af alldeles samma form, som de, hvilka ännu i dag användas vid det på Gotland flitigt öfvade varpspelet. Flere af lerkärlen äro rätt vackra och väl bibehållna. Några fullständiga harztätningar, som sorgfälligt afbildades, gifva upplysning om att träkärl, omslutande lerkärl och föremål af jern, nedsatts hos den döde.

Amanuensen Gustafson har varit sysselsatt med gräfningar inom ett stort graffält vid Hafvor i Hafdhems socken, Gotland. I äldre tider har fältet blifvit i någon mon rubbadt; pastorsadjunkten Ekdahl företog några

mindre gräfningar inom detta fält under 1830-talet; två tillfälligtvis anträffade graffynd och en bildsten (af äldre form) hafva under årens lopp inkommit till Statens Historiska Museum.

Inom ett område af 400 meters längd och 100 meters bredd utprickades närmare 150 grafvar. Graffältet fortsättes åt vester genom två tillgränsande beteshagar, men den der tätt växande ungskogen försvårar gräfningars anställande och gör kartläggning nästan omöjlig. Största delen af de på kartan utmärkta grafvarne utgöres af rösen, antingen med eller utan jordinblandning, de flesta af temligen anspråkslösa mått, omkring 20 större (10—15 meter i diameter). Äfven förekomma temligen talrika kretsar af lagda stenar, fyllda sådana samt oregelbundna stenläggningar i jordytan. Äfven finnas några grafhögar af grus och sand, men försedda med ett enkelt lag gråsten öfver hela ytan, samt slutligen ett mindre antal små grafkistor.

Undersökningarne började i fältets östligaste del, hvarest anträffades grafvar med brända lik från den äldre jernåldern, fattiga på innehåll. Denna del af fältet lemnades derföre. Några hundra meter längre vesterut funnos skelettgrafvar från den yngre jernåldern. Midt emellan dessa två grupper hittades den nyss omtalade bildstenen, som torde tillhöra midten af jernåldern. Grafvarne äro dock icke i allmänhet yngre ju längre de ligga åt vester, utan visade sig förhållandena mera invecklade.

Skelettgrafvarne från jernålderns senare del vittnade om ett ytterst simpelt grafskick: ett hål af för den döde passande längd och bredd hade blifvit uppgräfdt, liket hade deri nedlagts utan kista eller annat skydd, derefter hade man påfört jord, grus och stenar och utmärkt grafstället endast med ett lag gråstenar i jordytan af oregelbunden form. Den vanligaste utstyrseln

var ett eller två ringspännen, en remsölja, en jernknif, en benkam, en eller två bronsnålar m. m. I tre grafvar förekommo silfvermynt (tyska och angelsaksiska?). Ett par skelett voro omgjordade med läderbälten, tätt besatta med små tunna bronsplåtar. Bland anträffade föremål må särskildt nämnas en liten guldmedalj med ögla och bilder å båda sidorna (från en liten grafkista med brändt lik) samt ett rundt, svagt kupigt massivt spänne af silfver med prydliga djurornament på öfre sidan, hvilket hittades på bröstet af ett skelett, som blifvit på ett ganska egendomligt sätt jordadt. I tvänne grafhögar blottades kistor från den äldre jernåldern med brändt lik, i hvilka under slutet af jernåldern hvar sitt obrändt lik blifvit instoppadt. Hela antalet undersökta grafvar belöpte sig till sextio.

De för utförande af teckningar af föremål hörande till Vendelfyndet anvisade 450 kr hafva blifvit fullt använda. Prof på de utförda träsnitten äro införda i Antiqvarisk Tidskrift del 8 nr 1.

De till hr Montelii förutnämda arbete hörande planscherna och kartorna hafva under året blifvit tryckta.

Årsanslaget för runverket var för år 1884 fördeladt på följande sätt:

1. Till lektor S. Boije för fortsatta runforskningar i Södermanland .... kr. 500.
2. Till densamma, för ordnande af anteckningar i Akademiens arkiv rörande runskrifter .... » 500.
3. Till utförande af planscher öfver runstenar .... » 500.

Lektor Boije har under året rest inom Svartlösa hd samt inom Haningesocknarne i Sotholms hd. Han har derunder rengjort, afklappat, granskat och fotograferat 20 runstenar samt en qvarvarande bit af den 21:a, rengjort, afklappat och granskat 2, rengjort och afklappat en, rengjort och granskat en, rengjort, afklappat, granskat och låtit afteckna 2, en, nyfunnen, besöktes, men hann ej aftecknas — alltså behandlat fullt eller delvis 27 runstenar. En lutande och två kullfallna stenar hafva blifvit resta på Akademiens bekostnad, sju hafva blifvit rättade eller resta på kommuns eller enskild persons bekostnad, på en hafva lossnade flisor fastsatts med cement, af en hafva bitarna blifvit hoplagda för en kommande sammansättning och resning, löften hafva af enskilda erhållits om resning eller lagning af andra stenar.

Flere stenar, som i forna tider afbildats eller omtalats, äro nu försvunna. Elfva stenar hafva af lektor Boije förgäfves blifvit sökta, af dem hafva åtminstone sex lika fåfängt varit efterletade af R. Dybeck, tre af G. Upmark. Två af Dybeck omtalade stenar äro ej återfunna och skulle således hafva under senaste tid försvunnit. Det är dock möjligt att Dybeck i dessa, såsom bevisligen i andra fall, lemnat oriktiga lokaluppgifter.

Vid de flesta af de granskade ristningarne hafva konstaterats större eller mindre afvikelser från äldre läsningar.

Lektor Boije har vid olika tider under årets lopp sysselsatt sig med ordnandet af runanteckningar i arkivet.

Under året hafva 15 etsningar af runskrifter utförts af artisten Haglund. Dessutom har runskriften på Piræuslejonet afbildats.

För fortsatt ordnande och kompletterande af den antiqvarisk-topografiska afdelningen af Akademiens arkiv har för året varit anslagen en summa af 500 kr. Med denna summa hafva dels renskrifningskostnader blifvit bestridda dels faskiklar anskaffats till förvarande af anteckningar. Arbetet har gält utarbetande af stomme för Dalarne, Gestrikland, Halland och Uppland. Afskrifningar af anteckningar rörande Gotlandsfynd i inventariet hafva afslutats, de, liksom de officiela uppgifterna rörande kyrkorna och deras märkvärdigheter hafva inordnats i fasciklarne, P. A. Säves uppgifter om Gotlands fornlemningar hafva börjat afskrifvas, slutligen hafva samtliga uppgifter rörande de fasta fornlemningarne i Akademiens protokoll för år 1786—1882 afskrifvits.

För illustrerande och tryckande af en katalog öfver de gotländska medeltidsfynden i Statens Historiska museum hafva anvisats 1,000 kr.

Arbetet med denna katalog har fortgått så länge penningar funnos till träsnitts utförande. Tryckningen har börjat.

Som understöd för forskningar och resor hafva för året anvisats 1,000 kr., hvilken summa, såsom nyss nämdes, blifvit ökad med 500 kr. Dessa medel hafva blifvit på följande sätt fördelade:

1. till Riksantiqvarien för en resa i Tyskland kr. 750.
2. till amanuensen vid Nordiska museet i Uppsala Gustafson för att göra studier i Statens Historiska museum........ » 250.
3. till kamrer Berg för forskningar rörande Visingsös forntid........ » 500.

Riksantiqvarien har under fem veckor besökt Meklenburg, Altmark, Berlin, Dresden, Magdeburg, Braunschweig, Westfalen samt Rhenlandet till Andernach i söder. Hans uppmärksamhet har varit riktad dels på de numismatiska förhållandena, i synnerhet de tyska under 900- och 1000-talen, dels på den nyare tidens konstindustrialster och konstindustrimuseer, dels på de arkitektoniska förhållandena, förnämligast inom Westfalen, dels särskildt på fästningsverk från medeltiden.

Amanuensen Gustafson har företagit trägna studier i Statens Historiska museum, under hvilka han utarbetat en så vidt möjligt fullständig förteckning öfver bronsåldersföremål från Gotland.

Den historiska nämndens berättelse för år 1884.

Under år 1884 hafva förberedande arbeten för utgifvande af rikskansleren Axel Oxenstjernas skrifter och brefvexling blifvit utförda af dr P. Sondén, hufvudsakligen bestående i afskrifning af brefvexlingen med brodern Gabriel Gustafsson, hvars originalbref till ett antal af omkring 290 finnas i Riksarkivet (Tidösamlingen). Af rikskanslerens egna bref, hvilka i riksrådet grefve C. F. Scheffers tid lära funnits på Tyresjö, har kammarherren grefve M. Falkenberg till begagnande i Riksarkivet utlemnat två band, innehållande en del af denna brefvexling. Ett tredje band, innehållande Gabriel Gustafssons papper, har nyligen från k. Biblioteket öfverlemnats till Riksarkivet, men antalet af rikskanslerens bref till brodern, som uti dessa band finnas, stiger icke till mer än 71 stycken.

Utom denna brefvexling har dr Sondén kopierat de i Riksarkivet befintliga brefven från rikskansleren

till sonen Erik, utgörande omkring 90 stycken, hvarjämte några på spridda ställen anträffade bref blifvit afskrifna.

Lektor E. Hildebrand har erhållit ett anslag af 1,200 kr. för anställande af forskningar i arkiven i Berlin, Dresden och Wien. Berättelse om resan och under densamma företagna forskningar har till Akademien ingifvits.

Af de 1,500 kr., som äro afsedda till understöd åt yngre författare i historiska ämnen, hafva 500 kr. lemnats åt docenten Harald Hjärne med afseende på hans ur ryska och polska källor meddelade bidrag till Sveriges historia; — 500 kr. till kamreraren Vilhelm Berg, med afseende på hans afhandlingar om Elfsborg och slottsruinen på Ragnhildsholmen; — 500 kr. till docenten Johan Aug. Lagermark, med afseende på hans afhandling öfver Karl XII:s krig i Norge 1716.

Å den för historiska ändamål afsedda delen af de Bergerska räntemedlen funnos vid årets slut följande behållningar:

A.	Till understöd för arkivforskningar, afsedda för upplysande af svenska historien	kr.	800.
B.	Till utgifvande af rikskansleren Axel Oxenstjernas skrifter och bref	»	2,950.

Från Akademiens sammankomster.

Den 2 januari.

Akademiska ärenden. Hr Montelius anmälte, å egna och hr Björnstjernas vägnar, att de med afseende på den af riksheraldikern Klingspor i korrektur inlemnade färglagda litografien öfver riksvapnet, då förslaget till detta lärer hafva blifvit af H. M. Konungen godkändt, icke ansågo sig kunna göra några anmärkningar utöfver den, att det helt visst skulle bidraga till ökad tydlighet derest, då den stora sköldens fyra blåa fält äro från hvarandra skilda genom fyra gyllene korsarmar, äfven den till större delen blå hjertskölden skildes från dessa fält medels en guldlist — en sådan torde ock kunna med fördel användas mellan hjertsköldens tre blå fält — samt att, enligt deras åsigt, Akademien borde hemställa, huruvida, i händelse exemplar af denna plansch ansåges böra för Statens räkning inlösas till det af sökanden begärda priset, det vore behöfligt att inlösa så många som 200. Akademien beslöt att förslag till underdånig skrifvelse i sådant syfte skulle uppsättas.

Chefen för k. Finansdepartementet hade meddelat, att Kongl. Maj:t godkänt hvad Akademien föreslagit rörande utlemnande af vissa militära belöningsmedaljer till overkrigscommissar Viggo Schmidt i Köpenhamn.

Till ordförande och vice ordförande utsågos genom val och lottning hr Forssell och hr Sundberg.

Riksantiqvarien anmälte, att han, efter samråd med flere af Akademiens ledamöter, den 21 sistlidne december fill Akademiens äldste utländske ledamot, Leopold von Ranke, som den dagen fyllde 90 år, aflåtit ett lyckönskningstelegram. Akademien godkände denna åtgärd.

Statssamlingarna. Riksantiqvarien förevisade de föremål af silfver, som med Kongl. Maj:ts tillåtelse från Skattkammaren öfverlemnats som depositum ttll Statens Historiska Museum, äfvensom det k. Gustaf III:s bord, som likaledes med nådig tillåtelse från k. Teaterns kansli öfverlemnats till museet.

På ansökan af grefve C. von Platen beslöt Akademien medgifva att den nu kullfallna runstenen L. 992 må från Vallby gård, Öja socken, flyttas till Stora Sundby park i samma socken för att der resas.

Visby ruiner. Riksantiqvarien anmälte att han, efter samråd med några af Akademiens ledamöter, uttalat godkännande af en af Visby stadsfullmäktige godkänd öfverenskommelse rörande rifningen af det inom sankt Karins ruin i Visby under nyare tid uppförda tornet. Akademien godkände denna åtgärd.

Föredrag. Med anledning af f. d. öfverdirektören Falkmans nyligen utgifna arbete om mått och vigt i Sverige under äldre tider, meddelade Riksantiqvarien några anmärkningar rörande längdmåtten under medeltiden.

Den 20 januari.

Akademiska ärenden. Riksantiqvarien anmälte, att Akademiens äldste arbetande ledamot hr Schlyter den 29 denna månad fyller 90 år och hemställde, att Akademien ville af denna anledning sända honom en lyckönskningsskrifvelse. Akademien godkände denna hemställan äfvensom ett framlagdt skrifvelseförslag.

Statssamlingarna. De under år 1884 å k. Myntet präglade mynten och medaljerna förevisades.

Ett vid Bottarfve i Vamblingbo socken, Gotland, anträffadt fynd af små, tunna svenska mynt från 1100-talet, vägande 279,15 gr, inlöstes.

Ett vid Ölands alunbruk anträffadt fynd af kufiska mynt och silfverprydnader, vägande 370,14 gr., inlöstes.

En af Brämhults församling i Skara stift hembjuden minnestafla af förgyld koppar öfver den år 1580 aflidne höfvidsmannen på Helsingborgs slott Hans Skovgaard, Danmarks rikes råd, inlöstes.

På Riksantiqvariens framställning beslöt Akademien att från mynthandlaren Thieme i Leipzig reqvirera en del i hans senaste myntkatalog upptagna utländska, till allra största delen antika mynt, som saknas i k. Myntkabinettet.

Akademien godkände Riksantiqvariens åtgärd att på en myntauktion i Stockholm inköpa en hittills obekant brakteat, präglad för k. Johan Sverkersson.

Fasta fornlemningar. Riksantiqvarien anmälte, att han på grund af en skrifvelse från hemmansegaren Anders Jonsson i Isåsa, nära Nässjö jernvägsstation, omförmälande, att i ett delvis odladt fält samt i en hittills oodlad hage, hvars uppodlande nu var påtänkt, möjligen funnos fornlemningar, besökt stället och då inga fornlemningar funnos å någotdera stället, förklarat intet hinder möta den tillämnade odlingen, hvaremot han fäst uppmärksamhet vid nödvändigheten att bevara tvänne i backen utan åkern, i vinkeln mellan denna och vägen liggande grafhögar. Akademien godkände denna åtgärd.

Skolrådet i Tuna församling i Nyköpings län, hade å platsen för ett tillämnadt folkskolehus bortschaktat några grafhögar och på grund af Konungens Befallningshafvandes ingripande afbrutit med arbetet, som skolrådet nu önskade fortsätta. Riksantiqvarien framhöll det beklagliga deri, att en kommunal myndighet på detta sätt tillåter sig att förstöra en grupp af fornlemningar, som icke bör hafva varit förut obekant, alldenstund den är på den geologiska kartan öfver trakten upptagen. Akademien beslöt afgifva den förklaring, att ingen af de på stället qvarvarande fornlemningarna får rubbas.

På uppdrag af Akademien hade kapten J. A. Lagergren i Halmstad besigtigat och undersökt en föregifven fornlemning å Johannes Lindgrens gård nr 5 i Veinge, Veinge socken, till hvars borttagande jordegaren begärt tillstånd, och dervid funnit den ifrågavarande högen vara en naturlig bildning. Akademien lät saken dervid bero,

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Kongl. Maj:t hade till Akademien remitterat en ansökan af Hyllie församling i Lunds stift om

tillstånd att rifva sin nuvarande kyrka. Ett denna ansökan bifogadt utlåtande af arkitekten A. W. Lundberg meddelade, att af kyrkan ingen annan del vore ur någon synpunkt märklig än det af kritsten uppförda tornet, hvilket icke kommer att rifvas, samt att underrättelse ofördröjligen skulle meddelas, derest under rifningen något märkligt upptäckes. På Riksantiqvariens förslag beslöt Akademien tillstyrka nådigt bifall till den gjorda ansökningen.

På hemställan af intendenten G. Brusewitz medgaf Akademien, att de lösa inventarierna i den år 1830 byggda och nu utdömda Hospitalskyrkan i närheten af Göteborg må, i öfverensstämmelse med församlingens derom fattade beslut, öfverlemnas till Göteborgs museum.

På Riksantiqvariens förslag beslöt Akademien till rikets domkapitel aflåta en skrifvelse med anhållan, att vederbörandes uppmärksamhet må fästas vid önskligheten af att anmälningar om kyrkor, som skola rifvas eller ändras, göras tidigare än hvad nu vanligen är fallet.

Bergerska donationen. Den antiqvariska nämnden för användande af Bergerska fondens räntemedel aflemnade berättelse för år 1884 och godkände Akademien följande af nämnden framlagda förslag till budget för år 1885.

A. af anslaget till runverket:
åt e. o. lektor S. Boije af Gennäs för fortsatta runforskningar i Södermanland .... kr. 500
för utförande af runplanscher .... » 500
för utförande af den förlidet år beslutade cementafgjutningen af runstenen på Röks kyrkogård .... » 500
med bestämmelse, att derest i denna sist nämnda summa behållning uppkommer, denna skall användas till förstärkande af anslaget för runplanschers utförande.

B. för arkeologiska utgräfningar och deras publicerande:
till undersökningar på Gotland .... » 800
till andra undersökningar .... » 700
till utförande af figurer af föremål hörande till Björkö- och Vendel-fynden .... » 1,000
som bidrag till hr Montelii tyska arbete om bronsåldern » 500.

C. för fortsatt utarbetande af den antiqvarisk-topografiska afdelningen i Akademiens arkiv .... » 500.

D. för katalogen öfver de i Statens Historiska museum förvarade medeltidsfynden från Gotland .... » 1,000.

E. för forskningar och resor:
som bidrag till hr Montelii nyss nämnda arbete .... » 500
till professor Sophus Bugge för runforskningar i Sverige » 500.

Den historiska nämnden afgaf berättelse för år 1884 och hemställde, att det för utgifvande af historiska urkunder afsedda anslaget äfven under innevarande år må odeladt användas för utgifvande af Axel Oxenstiernas skrifter och bref.

Den berättelse, som lektor E. Hildebrand afgifvit rörande sin med anslag af Bergerska fonden år 1884 för arkivforskningar i Tyskland

företagna resa, anmältes och beslöts att den skulle bland Akademiens ledamöter cirkulera.

Akademien beslöt, att den behållning, som uppstått förlidet år å den Bergerska fonden, sedan de 13,000 kronorna utgått (vid pass 200 kr.), må användas för utförande af träsnitt för en blifvande katalog öfver bronsåldersfynden i Statens Historiska Museum.

Den 3 februari.

Akademiska ärenden. En af Kongl. Maj:t remitterad ansökan af bokförläggaren Gernandt om statsanslag för utgifvande af Svensk familjebok öfverlemnades till hrr Malmström, Hildebrand och Montelius för afgifvande af utlåtande.

Öfver-Bibliotekarien hade hemstält om öfverlemnande till k. Biblioteket af ett i Akademiens boksamling förekommande handskrifvet isländskt lexikon. Akademien beslöt, att Riksantiqvarien skulle inkomma med förslag, huruvida andra i Akademiens bibliotek förekommande handskrifter lämpligare borde förvaras i k. Biblioteket eller Riksarkivet.

Till korresponderande ledamöter valdes: justitierådet A. Strunk, dr Sophus Müller, dr Henry Petersen och kand. Vilhelm Boye i Köpenhamn samt dr Ingvald Undset i Kristiania.

Statssamlingarna. Fem myntplåtar, af enskild person hembjudna, inlöstes.

F. d. Trafik-Direktören G. K. Troilis fornsakssamling, innehållande 140 föremål af sten samt 23 af brons, inlöstes.

För Akademien anmältes, att Kongl. Maj:t beviljat den summa af 3,500 kr., som Akademien ansett behöflig för vidtagande af säkerhetsåtgärder inom museum.

Visby ruiner. Riksantiqvarien anmälte, att han vidtagit åtgärder för att genom domstols afgörande få norra sidan af Sankt Nicolai ruin i Visby befriad från tillbyggnader.

Föredrag. Riksantiqvarien redogjorde i ett längre föredrag för Sveriges äldsta mynt.

Den 17 februari.

Statssamlingarna. En af H. Werner hembjuden fornsakssamling inlöstes.

Fasta fornlemningar. Riksantiqvarien anmälte de åtgärder han vidtagit med anledning af de gräfningar, som v. konsul Persson låtit företaga inom den s. k. svarta jorden på Björkö, framhöll denna jords stora vetenskapliga betydelse och hemställde, att Akademien ville hos Kongl. Maj:t begära att, derest icke den svarta jorden anses skyddad genom den nådiga förordningen af den 29 november 1867 eller icke blir genom särskild föreskrift skyddad, den må blifva för Statens räkning inköpt. Denna framställning blef af Akademien godkänd.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Riksantiqvarien frågade, huruvida Akademien ansåg att hos Kongl. Maj:t borde begäras nådig förklaring i det syfte, att hembud eller öfverlåtande af kyrkliga fornsaker till Statens Historiska Museum är liktydigt med hembud eller öfverlåtande till Kongl. Maj:t och kronan. — Akademien ansåg en sådan begäran obehöflig; Riksantiqvarien borde genom sitt embete vara i stånd att häfva missförstånd af lagens mening i detta afseende.

Riksantiqvarien fäste uppmärksamhet dervid, att mångenstädes förvaras kyrkans silfver hos någon af kyrkovärdarne, hvarest det synes vara, mer än lämpligt är, utsatt för våda af tjufvar och eld och frågade, om icke vederbörande borde påminnas derom, att kyrkans äldre inventarier, enligt uttrycklig föreskrift i nådiga förordningen af den 29 november 1867, skola förvaras i kyrka eller kyrkas hus. Akademien förklarade sig icke vilja i detta syfte vidtaga någon åtgärd, då dels mången församling torde anse en kyrkovärds bostad vara säkrare förvaringsort än kyrkan, dels det vore obehagligt, om efter påbud om silfrets förvarande i kyrkan, någon olycka hände detsamma, dels det icke är Akademien, utan Riksantiqvarien, som skall öfvervaka efterlefvandet af 1867 års förordning.

Genom nådig remiss hade Kongl. Maj:t till Akademien öfverlemnat en ansökan från Skederids församling i erkestiftet att få nedrifva det s. k. Leyonmarkska grafkoret, hvilket ej vidare underhölles af grafegarne och till hvars underhåll intet anslag blifvit församlingen gifvet. Riksantiqvarien redogjorde för ifrågavarande grafkors historia, hvarefter Akademien beslöt tillstyrka nådigt bifall till den gjorda ansökningen, men dervid anmärka, att det torde vara bättre för framtiden om grafkoret bevarades och underhölles.

Riksantiqvarien anmälte, att han med anledning af en till Akademien nådigt remitterad skrifvelse rörande Östra Herrestads kyrka i Skåne, anmodat studeranden G. A. Karlin i Lund att om densamma afgifva berättelse samt att en förberedande rapport inkommit. På grund af denna fann Riksantiqvarien det nödigt att sjelf besöka kyrkan.

Till en af Kongl. Maj:t remitterad anhållan från Björnekulla församling i Lunds stift om tillstånd att nedrifva den nuvarande kyrkan beslöt Akademien att tillstyrka nådigt bifall å vanliga vilkor.

Akademien beslöt likaledes tillstyrka nådigt bifall till Elfsäters församlings i Halland ansökan om tillstånd att öfvermåla kyrkans målningar.

Akademien beslöt, på grund af en skrifvelse från grefvinnan Augusta Lewenhaupt född v. Eckermann, afgifva den förklaring, att från Akademiens sida intet hinder möter bortsäljandet från Bogsta kyrka i Södermanland af ett trasigt mindre messingsfat, hvilket församlingen förklarat sig villig att till henne sälja.

Medaljförslag. Ett af gravören A. Lindberg inlemnadt förslag till medalj öfver f. polismästaren F. W. T. Granström godkändes.

Den 10 mars.

Akademiska ärenden. För Akademien anmältes seminarieadjunkten Torpsons underdåniga ansökan om statsanslag för utgifvande af ett arbete

om folkskoleundervisningens utveckling i vårt land från reformationstiden intill år 1842. Denna ansökan remitterades till Riksantiqvarien.

Till hedersledamöter valdes f. d. antiqvitets-intendenten P. A. Säve och justitierådet J. O. Wedberg.

Statssamlingarna. Riksantiqvarien framlade förteckningen öfver de från årets början till Statssamlingarna inkomna föremålen, hvarvid de mottagna gåfvorna anmältes. Akademien godkände åtgärden, att med 35 kr. inlösa 18 stenåldersföremål från Nerike.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Med anledning af Knifsta församlings i erkestiftet remitterade ansökan om tillstånd att försälja en kyrkan tillhörig kanna af silfver beslöt Akademien att kannan skulle till påseende infordras samt uppgift begäras om det pris, som för densamma begäres.

Med anledning af Åkers församlings i Vexjö stift hembud af en brudkrona i silfver beslöt Akademien, att uppgift om priset skulle infordras.

Med anledning af en till Akademien remitterad ansökan från Östra Herrestads församling i Skåne om tillstånd att rifva den nuvarande kyrkan äfvensom det vid dennas norra sida tillbyggda Lindenstedtska grafkoret, beslöt Akademien, på Riksantiqvariens hemställan, att hos Kongl. Maj:t anhålla, att förbud må utfärdas för kyrkans rifning samt att ingen annan förändring med grafkoret må vidtagas än att öfverbyggnaden med dennas tak sänkes.

Akademien beslöt tillstyrka nådigt bifall till Lockarps församlings i Skåne anhållan om tillstånd att för nybyggnad nedtaga det nuvarande tornet äfvensom hvalfven.

Medaljförslag. Ett af gravören A. Lindberg inlemnadt förslag till belöningsmedalj för den tillämnade Skandinaviska skyttefesten i Stockholm godkändes.

Föredrag. Riksantiqvarien redogjorde för sin resa, under hvilken han hade besökt Åhus och Östra Herrestad i Skåne samt Vadstena, och för de iakttagelser han hade under resan haft tillfälle att göra.

Riksantiqvarien redogjorde i korthet för de åtgärder, som i senare tid vidtagits i Finland till fornlemningars vård.

Den 20 mars.

Akademiska ärenden. I cirkulär af den 24 februari hade chefen för k. Ecklesiastik-Departementet infordrat upplysning om det antal exemplar af statskalendern, som af Akademien och hennes underlydande för statsmedel hittills årligen anskaffats, dels huruvida behof finnes att på statens bekostnad utdela statskalendern till andra myndigheter än dem, för hvilkas räkning den för närvarande inköpes. Akademien beslöt afgifva det svar, att för hennes räkning inköpes årligen ett exemplar af statskalendern och att hon icke kan till erhållande, mot hittills varande bruk, af statskalendern anmäla någon annan myndighet.

I öfverensstämmelse med kommitterades vid förra sammanträdet uttalade åsigt beslöt Akademien att icke belöna den inkomna täflingsskriften.

på grund deraf att de rikligt sammanförda materialen ej blifvit i alla delar så som önskligt vore systematiskt bearbetade, men ville Akademien, på grund af skriftens goda egenskaper, uppmana förf. att anmäla sig hos Sekreteraren för att erhålla del af Akademiens anmärkningar.

Statssamlingarna. Chefen för k. Ecklesiastik-Departementet hade i skrifvelse af den 25 februari anmodat Akademien att inkomma dels med yttrande, huruvida de i Statens Historiska Museum befintliga samlingar med dertill hörande inventarier böra försäkras mot brandskada, dels med uppgift efter approximativ beräkning å värdet af ifrågavarande under Akademiens inseende stälda statsegendom. Akademien beslöt afgifva det svar, att som, derest så olyckligt vore att de i Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet förvarade samlingar brandskadades, det icke är möjligt att i en hast ersätta dem med nya, fördelen af att få det kapital, som i händelse af brandskada skulle af vederbörande försäkringsbolag utbetalas, icke kan anses uppväga kostnaderna för statsverket att utbetala de årliga premierna, som måste blifva synnerligen dryga. Akademien beslöt i sammanhang härmed att de i arbetsrummen förekommande böckerna och inventarierna skulle brandförsäkras.

Fasta fornlemningar. Styrelsen för Mellersta Hallands Jernvägsbolag hade begärt tillstånd att draga den tillämnade jernvägslinien genom den kulle, som omsluter qvarlefvorna af Falkenbergs slott. Riksantiqvarien anmälte, att han begärt vidare upplysningar och förevisade den karta, som till följd af hans skrifvelse blifvit insänd. Akademien fann, att hvarken skrifvelser eller kartor innehöllo något som svarade mot den »ritning af fornlemningen jemte beskrifning», som enligt § 5 af nådiga Förordningen af den 29 november 1867 skall till Akademien i sådant mål insändas, och ansåg Akademien sig för öfrigt icke kunna på eget ansvar medgifva borttagandet af ett sådant fornminne som lemningarna af Falkenbergs hus.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Vätö församling i erkestiftet hade hos Kongl. Maj:t anhållit om tillstånd att afyttra en del äldre bilder m. m. Riksantiqvarien anmälte, att i Vätö kyrka förvaras en bild af den hel. Jöran och ett krucifix, som äro väl värda en plats i Statens samlingar samt att han hos pastorsembetet gjort fråga, till hvilket pris församlingen ville aflåta dessa föremål. Honom hade svarats, att enskild person för Jöransbilden bjudit 75 kr., derefter att anbudet rätteligen var 125 kr. samt att denna person förklarat sig vilja bjuda öfver hvilken annan som helst. För sin del ansåg Riksantiqvarien att föremålen kunde anses väl betalade med 100 kr. Akademien beslöt till Kongl. Maj:t afgifva det utlåtande, att ifrågavarande två föremål förtjena att för Statens samlingar förvärfvas samt anhålla om åläggande för församlingen, derest den icke vill som lösen mottaga den skälig befunna summan af 100 kr., att omsorgsfullt i kyrkan vårda dessa bilder, hvilka böra fortfarande vara offentlig egendom. Deremot ansåg Akademien, att nådigt bifall kunde utan skada lemnas till församlingens begäran att sälja öfriga i skrifvelsen omtalade föremål.

Askums församling i Göteborgs stift hade anhållit om tillstånd att nedrifva sin gamla kyrka, som numera ej användes för gudstjenst. På

grund af nådig remiss beslöt Akademien anmäla, att denna kyrka, enligt för Akademien tillgängliga uppgifter, blifvit uppförd år 1708 på grunden af en tidigare kyrka, och att således ur antiqvarisk synpunkt intet hinder kan möta församlingens åstundan.

Från pastorsembetet i Örberga i Linköpings stift hade kommit anmälan, att kyrkans af Kongl. Maj:t medgifna rifning skall begynnas i medlet af april månad. Akademien beslöt, att hennes artist Lindberg skall nedresa för att dessförinnan blotta och om så befinnes nödigt afteckna de i senare tid öfverkalkade hvalf- och väggmålningarna.

Medaljförslag. Ett af k. Akademien för de fria konsterna inlemnadt förslag till två medaljer godkändes.

Bergerska donationen. På förslag af den antiqvariska nämnden beslöt Akademien att åt skolläraren J. A. Jørgensen i S:t Ibs, Bornholm, lemna af de Bergerska medlen ett anslag af 400 kr. för att sätta honom i tillfälle att i Blekinge studera de tidigaste fornlemningarna från jernåldern, med skyldighet för honom att till Akademien inlemna såväl berättelse som fynd.

K. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens täflingsämnen för år 1886.

K. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien, som under innevarande år icke mottagit någon täflingsskrift, utsätter för det ingående täflingsåret förslagsvis följande ämnen som anvisning för dem, hvilka önska utarbeta och till Akademiens pröfning inlemna någon afhandling:

1:o. *I fornkunskap, språk, historia och geografi.*

1) Utredning af förhållandet mellan de tre stora förhistoriska kulturperioderna samt mellan den äldre och yngre jernåldern i Norden, särskildt med afseende på frågan om förnyade invandringar.

2) Undersökning af förhållandet mellan de gallisk-brittiska, romerska och germanska kulturerna i Frankrike och Stor-Brittanien, med särskildt afseende fäst vid frågan om nationalitetens inflytande på kulturutvecklingen.

3) Etymologisk undersökning af ortnamnen i Sverige eller inom någon del af landet.

4) Historisk framställning af det svenska bruket att med anvisning på viss jord, grundskatt, tionde m. m. betala tjenster till kronan.

5) Framställning af Skånes sammansmältning med Sverige under 1600-talet.

6) Svenska handeln i senare hälften af 1700-talet.

Akademien mottager äfven afhandlingar, efter de täflandes fria val, i andra ämnen, upplysande fäderneslandets historia, geografi, lagstiftning och lagskipning, handel, seder och lefnadssätt, kyrkans, vetenskapernas, konstens och undervisningsväsendets historia — intill 1818.

För en godkänd afhandling i något antiqvariskt eller historiskt ämne utfäster Akademien en prismedalj af guld om *tretiosex* dukater jämte det författarearfvode, som af Akademien bestämmes.

2:o. *I inskrifts- och sinnebildskonsten.*

Förslag till inskrifter å monument samt inskrifter och sinnebilder å minnespenningar öfver märkvärdiga händelser i Sveriges historia, öfver dess konungar, drottningar och öfriga medlemmar af konungahuset samt öfver enskilda personer, som vunnit ryktbarhet och gjort sig af fäderneslandet berömligen förtjente — allt efter författarens eget val, med förbehåll att förslagen upptaga både monumentinskrifter och minnespenningar.

Prisbelöningen för en godkänd afhandling i inskrifts- och sinnebildskonsten är en guldmedalj om *tolf* dukater.

Täflingsskrifterna, författade på latin, svenska eller något annat af de lefvande, allmännast kända språken, med åtecknadt valspråk och förseglad namnsedel, böra vara inlemnade till Akademien eller hennes sekreterare före den 20 januari 1886. Särskildt erinras, att äfven skrifter, som icke kunna belönas, böra i Akademiens förvar qvarstanna.

Jernåldern på Gotland.

5.

Till de många exempel på den gotländska jernålderns rika ornamentik, som i föregående årgångar af *Månadsbladet* meddelats, må här fogas ännu ett, en uppsättning af rembeslag af brons.

De olika delar, som ingå i detta beslag, visas af fig. 1.

Först hafva vi två fyrsidiga stycken (A), bredare i den ena ändan än i den andra. Hvardera stycket har medels nitstift varit fäst på ett underlag antagligen af läder; stiften hafva varit två i den smalare, tre i den bredare ändan, å hvardera långsidan har funnits ett

stift. Hvartdera stycket är på den undre sidan jämnt, öfversidan visar inom en ram ett rikt utfördt djurmotiv af ganska hög relief. Mellan figurens delar finnas tomrum, hvilka läto underlaget af läder synas och bilda kontrast mot metallglansen.

1.

Mönstret är temligen inveckladt. Vi se fram mot den smalare ändan ett tydligt utpräglad djurhufvud med två uppstående öron, två stora, cirkelrunda ögon,

en mun med uthängande tunga. Nedanför hufvudet se vi ett rhombiskt parti, som tydligen skall representera bålen. De två framfötterna äro vända mot hufvudet. I öfrigt se vi icke mindre än åtta fötter, nämligen en å hvardera sidan invid ramen och dennas sidohål. Vid ena sidan ses å öfre sidan hålet tre fötter, af hvilka en griper om ramen, de två andra korsa hvarandra strax innanför denna. Vid den motsatta sidan ses å öfre sidan hålet två om hvarandra gripande fötter. Slutligen ses ännu en fot i närheten af den bredare ändans mellersta stifthål.

Vidare hafva vi tre stycken långsträckta beslag (B), med två triangulära ändar, som mötas i ett vidgadt midtstycke. I detta samt i hvart af de fyra hörnen ses hål för nitstift. Äfven här är ornamentiken af rent animal karakter.

Fyra beslag finnas af formen C, tungformiga, nederst utlöpande i ett djurhufvud, hvars kropp är mångdelad. Vid den öfre ändan ses tre nitstift, under djurhufvudet finnes ett fjerde. Äfven dessa beslag hafva således till hela sin längd varit fästa vid lädret, hvars tjocklek visas af den i figuren bifogade genomskärningen.

Likaledes fyra äro de halfsferiska beslagen D med platt qvadratisk fotskifva, som i hvart hörn har ett stifthål. Sjelfva halfklotet är genombrutet och består af två sammanblandade kroppar, hvilkas hufvud gå ned till fotskifvan åt två motsatta sidor.

Slutligen hafva vi två längre, tungformade beslag E, försedda med rika ornament. Å hvartdera ses sex djurhufvud, två i de två öfre hörnen, två något längre ner, anbragta ett vid hvardera sidan, ett som intager styckets midt samt ett invid den yttersta ändan. Äfven dessa beslag hafva till hela sin längd varit fästa vid lädret.

Ornamentiken är konseqvent genomförd å alla styckena.

Hvad utseendet af det hela beträffar, så synas de olika styckena bilda två hälfter, af hvilka hvardera torde till ändstycken haft ett A-beslag och ett E-beslag, af hvilka det förra torde hafva vändt den bredare ändan utåt. Mellan dessa två torde i hvardera hälften hafva funnits fem B-beslag och två D-beslag. Bredden af B:s ändar är något större än bredden af E:s tvärskurna ända, något mindre än sidorna af D och smaländan af A. De fyra C-beslagen måste hafva stått i sammanhang med de fyra D-beslagen. C:s tvärskurna ända har en bredd, som ganska väl faller samman med längden af D:s sidor.

Hans Hildebrand.

Förteckning på de utländska lärda samfund, med hvilka Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien står i bytesförbindelse.

Belgien.

1.	*Anvers:*	L'académie royale d'archéologie.	
2.	*Bruxelles:*	L'académie royale des sciences, des lettres et des beaux arts de Belgique.	
3.	*Liége:*	L'institut archéologique.	

Danmark.

4.	*Köpenhamn:*	Det Kongl. Danske Videnskabernes Selskab.	
5.	»	Det Kongl. Nordiske Oldskrift-Selskab.	

Finland.

6.	*Helsingfors:*	Finska Vetenskapssocieteten.	
7.	»	Finska Fornminnesföreningen.	1882.[1]
8.	*Åbo:*	Bestyrelsen för Åbo stads historiska museum.	1885.

[1] Årtalet betecknar början af bytesförbindelsen. När intet årtal är uppgifvet har bytesförbindelse blifvit inledd före min utnämning till Riksantiqvarie och den reglerade utsändningen af Akademiens skrifter.

Frankrike.

9.	*Aix:*	L'académie des sciences, agriculture, arts et belles lettres.	1882.
10.	*Angoulême:*	Société archéologique et historique de la Charente.	1882.
11.	*Avranches:*	Société d'archéologie, de littérature, sciences et arts d'Avranches et de Mortain.	1882.
12.	*Bayeux:*	Société d'agriculture, sciences, arts et belles lettres.	1882.
13.	*Béziers:*	Société archéologique, scientifique et littéraire.	1882.
14.	*S:t Brieuc:*	Société d'émulation des Côtes-du-Nord.	1881.
15.	*Caen:*	Académie nationale des sciences, arts et belles lettres.	1882.
16.	*Carcassonne:*	Société des arts et des sciences.	1883.
17.	*Dijon:*	Académie des sciences, arts et belles lettres.	1883.
18.	*Gap:*	Société d'études des Hautes-Alpes.	1883.
19.	*Lyon:*	Musée Guimet.	1881.
20.	*Nancy:*	Société d'archéologie Lorraine.	1883.
21.	*Orléans:*	Société archéologique de l'Orléannais.	1883.
22.	*Paris:*	Société des antiquaires de France.	1884.
23.	*Rennes:*	Société archéologique d'Ille & Vilaine.	1883.
24.	*Romans:*	Bulletin d'histoire ecclésiastique et d'archéologie religieuse du diocèse de Valence.	1885.
25.	*Troyes:*	Société d'agriculture, sciences, arts et belles lettres.	1883.

Italien.

26.	*Cagliari:*	Reale museo di antichità di Cagliari.	1884.
27.	*Milano:*	Società italiana di scienze naturali.	1885.
28.	*Pisa:*	R. scuola normale superiore di Pisa.	1885.
29.	*Rom:*	Instituto di corrispondenza archeologica.	
30.	»	Museo preistorico etnografico.	1883.

Japan.

31.	*Tokio:*	The university.	1881.

Nederländerna.

32.	*Harlem:*	Bibliothèque du musée Teyler.	1880.
33.	*Leeuwarden:*	Het Friesch Genootschap van Geschied- Oudheid- en Taalkunde te Leeuwarden.	1883.
34.	*Leyden:*	Het Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde.	1883.
35.	*Zwolle:*	De Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis.	1883.

Nordamerikas Förenta Stater.

36.	*Baltimore:*	Archæological institute of America.	1885.
37.	*Philadelphia:*	Numismatic and antiquarian society.	1880.

38.	*S:t Louis:*	Missouri historical society.	1883.
39.	*Washington:*	Smithsonian institution.	
40.	»	Anthropological society.	1883.
41.	*Wilkes-Barré:*	Wyoming historical and geological society.	1883.

Norge.

42.	*Kristiania:*	Videnskabs-Selskabet.	
43.	»	Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring.	
44.	*Throndhjem:*	Norske Videnskabernes Selskab.	

Rumänien.

45.	*Bucarest:*	Academia romana.	1881.

Ryssland.

46.	*Dorpat:*	Die gelehrte Estnische Gesellschaft.	
47.	*Mitau:*	Die kurländische Gesellschaft für Literatur und Kunst.	1882.
48.	*S:t Petersburg:*	La commission impériale archéologique.	
49.	»	L'académie impériale des sciences.	
50.	*Reval:*	Die Ehstländische literarische Gesellschaft.	

Schweiz.

51.	*Aarau:*	Die historische Gesellschaft des Kantons Aargau.	1881.
52.	*Basel:*	Die historische und antiquarische Gesellschaft.	1880.
53.	*Bern:*	Die allgemeine geschichtsforschende Gesellschaft der Schweiz.	1882.
54.	*Genève:*	L'institut national Génevois.	1882.
55.	*Luzern:*	Der historische Verein der fünf Orte Luzern, Uri, Schwyz, Unterwalden und Zug.	1882.
56.	*Zürich:*	Die antiquarische Gesellschaft.	1880.

Storbritannien.

57.	*Edinburgh:*	The society of antiquaries of Scotland.	1882.
58.	*Glasgow:*	The Glasgow archæological society.	1883.
59.	*London:*	The royal historical society.	1883.
60.	»	The anthropological institute of Great Britain and Ireland.	1882.

Tyska riket.

61.	*Altenburg:*	Die Geschichts- und Alterthumsforschende Gesellschaft des Osterlandes.	1881.
62.	*Augsburg:*	Der historische Verein für Schwaben und Neuburg.	1882.

63. *Bamberg:* Der historische Verein für Oberfranken. 1882.
64. *Bayreuth:* Der historische Verein für Ober-Franken. 1882.
65. *Berlin:* Die königl. Akademie der Wissenschaften.
66. » Die anthropologische Gesellschaft.
67. » Der Verein für die Geschichte der Mark Brandenburg. 1881.
68. » Die Gesellschaft für deutsche Philologie. 1880.
69. *Bonn:* Der Verein von Alterthumsfreunden in Rheinlande. 1882.
70. *Bremen:* Der Verein für Bremische Geschichte und Alterthumskunde. 1882.
71. *Breslau:* Der Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens. 1881.
72. » Die schlesische Gesellschaft för vaterländische Kultur. 1882.
73. *Danzig:* Die naturforschende Gesellschaft. 1881.
74. *Darmstadt:* Der Verwaltungs-Ausschuss des Gesammtvereins der deutschen Geschichts- und Alterthumsforschenden Vereine. 1882.
75. » Der historische Verein für das Grossherzogthum Hessen. 1882.
76. *Dessau:* Der Verein für Anhaltische Geschichte und Alterthumskunde. 1881.
77. *Donaueschingen:* Der Verein für Geschichte und Naturgeschichte der Baar und der angrenzenden Landestheile. 1882.
78. *Dresden:* Königl. Sächsischer Alterthumsverein. 1882.
79. *Emden:* Die Gesellschaft für bildende Kunst und vaterländische Alterthümer. 1881.
80. *Frankfurt a/M:* Der Verein für Geschichte und Alterthumskunde. 1882.
81. *Frauenburg:* Der historische Verein für Ermland. 1882.
82. *Freiberg:* Der Alterthumsverein. 1880.
83. *Freiburg i/B:* Die Gesellschaft für Beförderung der Geschichts-, Alterthums- und Volkskunde. 1883.
84. » Der kirchlich-historische Verein für die Erzdiöcese Freiburg. 1882.
85. *Friedrichshafen:* Der Verein für Geschichte des Bodensees und seiner Umgebung.
86. *Görlitz:* Die oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften. 1881.
87. *Hall:* Der historische Verein för das Würtembergische Franken. 1880.
88. *Hamburg:* Der Verein für hamburgische Geschichte. 1881.
89. *Hanau:* Der Hanauer Bezirksverein für hessische Geschichte und Landeskunde. 1882.
90. *Hannover:* Der historische Verein für Nieder Sachsen.
91. *Hohenleuben:* Der voigtländische alterthumsforschende Verein. 1882.
92. *Jena:* Der Verein für Thüringische Geschichte und Alterthumskunde. 1881.

93. *Kahla:* Der Verein för Geschichte und Alterthumskunde. 1882.
94. *Karlsruhe:* Grossherzoglich Badisches General-Landes-Archiv. 1882.
95. » Die Badische historische Commission. 1883.
96. *Kassel:* Der Verein für hessische Geschichte und Landeskunde. 1883.
97. *Kiel:* Die Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte. 1882.
98. *Köln:* Der historische Verein für den Niederrhein. 1882.
99. *Königsberg:* Die physikalisch-œkonomische Gesellschaft.
100. » Die Alterthumsgesellschaft Prussia. 1881.
101. *Leipzig:* Die Königl. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften. 1882.
102. » Die deutsche Gesellschaft zur Erforschung vaterländischer Sprache und Alterthümer. 1882.
103. *Leisnig:* Der Geschichts- und Alterthums-Verein. 1882.
104. *Lübeck:* Der Verein für lübeckische Geschichte und Alterthumskunde. 1882.
105. *Magdeburg:* Der Verein für die Geschichte und Alterthumskunde des Herzogthums und Erzstifts Magdeburg. 1882.
106. *Marienwerder:* Der historische Verein für den Regierungsbezirk Marienwerder. 1881.
107. *Meiningen:* Der Hennebergische alterthumsforschende Verein. 1882.
108. *Meissen:* Der Verein für Geschichte der Stadt Meissen. 1883.
109. *München:* Die königl. Bayerische Akademie der Wissenschaften. 1880.
110. » Die Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. 1882.
111. » Der Alterthumsverein. 1880.
112. » Das königl. Bayerische National-Museum.
113. » Der historische Verein von Ober-Bayern. 1880.
114. *Münster:* Der Verein für Westfälische Geschichte und Alterthumskunde. 1882.
115. *Nürnberg:* Das germanische Museum.
116. *Oldenburg:* Der Oldenburger Landesverein für Alterthumskunde. 1882.
117. *Plauen i/V:* Der Alterthumsverein. 1883.
118. *Posen:* Die historische Gesellschaft für die Provinz Posen. 1885.
119. » Towarzystwa przyjaciót nauk. 1882.
120. *Regensburg:* Der historische Verein von Ober-Pfalz und Regensburg. 1881.
121. *Saarbrücken:* Der historische Verein für die Saargegend. 1883.
122. *Salzwedel:* Der Altmärkische Verein für vaterländische Geschichte. 1883.

123.	*Schmalkalden:*	Der Verein für Hennebergische Geschichte und Landeskunde.	1883.
124.	*Schwerin:*	Der Verein für Meklenburgische Geschichte und Alterthumskunde.	
125.	*Stade:*	Der Verein für Geschichte und Alterthümer der Herzogthümer Bremen und Verden.	1883.
126.	*Stettin:*	Die Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterthumskunde.	
127.	*Ulm:*	Der Verein für Kunst und Alterthum in Ulm und Oberschwaben.	
128.	*Wernigerode:*	Der Harzverein für Geschichte und Alterthumskunde.	1883.
129.	*Wiesbaden:*	Der Verein für Nassauische Alterthumskunde und Geschichtsforschung.	1883.
130.	*Würzburg:*	Der historische Verein von Unterfranken und Aschaffenburg.	1883.

Österrike-Ungern.

131.	*Agram:*	La société archéologique.	1880.
132.	*Budapest:*	Die Ungarische Akademie der Wissenschaften.	1881.
133.	*Graz:*	Der historische Provinzialverein für Steiermark.	1882.
134.	*Hermannstadt:*	Der Verein für siebenbürgische Landeskunde.	1882.
135.	*Innsbruck:*	Das Ferdinandeum.	1882.
136.	*Klagenfnrt:*	Der historische Provinzialverein in Kärnthen.	1880.
137.	*Lemberg:*	L'institut d'Ossolinski.	1881.
138.	*Prag:*	Die königl. Böhmische Gesellschaft der Wissenschaften.	1883.
139.	»	Der archeologische Verein des Museums de Königreichs Böhmen.	1883.
140.	»	Der Verein für die Geschichte der Deutschen in Böhmen.	1882.
141.	*Wien:*	Die k. k. Akademie der Wissenschaften.	
142.	»	K. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale.	
143.	»	Der Verein für Landeskunde von Nieder-Österreich.	1880.
144.	»	Das königl.-kaiserl. Antiken-Cabinet.	
145.	»	Die anthropologische Gesellschaft.	1880.

Lärda sällskaps handlingar och tidskrifter.

Vetenskaps-Akademien i Wien. Sitzungsberichte, band C (1882).

Werner, Die augustinische Psychologie in ihrer mittelalterlich-scholastischen Einkleidung und Gestaltung. — Bauer, Die Kyros-Sage und Verwandtes.

Den senare uppsatsen behandlar äfven germanska mytiska ämnen (i Didrikssagan o. s. v.).

— — — — band CI (1882).

Meyer, Ueber die Namen Papua, Dajak und Alfuren.

— — — — band CII (1883).

Tomaschek, Zur historischer Topographie von Persien I. Die Strassenzüge der Tabula Peutingerana. — Siegel, Die rechtliche Stellung der Dienstmannen in Oesterreich in zwölften und dreizehnten Jahrhundert. — Hirschfeld, Gallische Studien I. Die Civitates foederatae im narbonensischen Gallien, med tillägg: Die Verbreitung des latinischen Rechts im römischen Reich. — Tupetz, Der Streit um die geistlichen Güter und das Restitutionsedict (1629), mit zwei karten. — Seemüller, Studien zum kleinen Lucidarius.

— — — — Register zu den Bänden 91 bis 100 der Sitzungsberichte.

Archiv für österreichische Geschichte, band 64.

Friess, Geschichte der österreichischen Minoritenprovinz.

(Forts.)

Stockholm, 1885. Kongl. Boktryckeriet.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens
MÅNADSBLAD.

REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.

160—162. 1885. April, Maj och Juni.

Germanerne och åkerbruket.

Det har, såsom kändt är, länge varit sed att teckna kulturtillståndet under tiden närmast före vår historias början — d. v. s. under den period, som fornforskarne kalla jernåldern — såsom mycket lågt. Krig och åter krig var mannens yrke, vården om de fredliga angelägenheterna var något vida under hans värdighet. Jag har under nästan tjugo år försökt inlägga en allvarlig gensaga mot denna uppfattning och dervid gått ut dels från de vittnesbörd, som den tidens grafvar och öfriga fornlemningar aflägga, dels från sagorna om lifvet på Island och i Norge. Jag kan derföre icke underlåta att här redogöra för de åsigter, som den kände författaren Fustel de Coulanges i ett helt nyss utgifvet arbete *Recherches sur quelques problèmes d'histoire* uttalat rörande Germanernes kultur vid den tid, då de först blefvo föremål för historiska anteckningar.

»Voro Germanerne på Cæsars och Taciti tider nomader eller hade de fasta boställen?

»Hvarken hos den ene eller den andre af desse författare finna vi ett ord, som antyder, att de då voro nomader. Båda omtala visserligen flere germanska folk, som flyttat, men ett folk, som flyttar, är icke nödvändigt nomadiskt. Cæsar säger icke, att de utvandrat af lust eller vana. Tvärtom, när han omtalar, att Usipeter och Tenkterer hade lemnat sitt land, tillägger han genast:

'orsaken till utvandringen låg deri, att Sveverne oroade dem med krig och hindrade dem att odla jorden'. Han berättar, att Ubierne envist försvarat sitt område och att de, till sist besegrade, hellre underkastade sig en årlig afgift än flyttade. Icke ens Sveverne, de oroligaste och ostadigaste af dessa folk, voro nomader. Cæsar säger visserligen, att de hvart år drogo i härfärd, men han säger på samma gång, att hälften af krigarne stannade i landet och att de, som om våren drogo ut, vände åter om hösten.

»Ansåg Strabo Germanerne vara nomader? Ett ställe i hans bok kan tolkas så, som om han hade denna uppfattning, men endast om det lösryckes ur sitt sammanhang. Han talar om Germaner, som icke bruka jorden och icke samla förråd, som med lätthet förflytta sig och som, när så påfordras, föra allt med sig på sina kärror. Ger man akt på kapitlet i dess helhet, ser man, att han här talar endast om en del Svever, som bodde bortom Elbe och som, nyss drifne dit af andra folk, ännu icke hade slagit sig ned. Han går dessutom icke så långt, att han säger dessa folk vara nomader, han säger endast att de liknade nomader. Det är så långt ifrån att han tillämpar detta på Germanerne i allmänhet, att han säger tjugo rader förut, att Germanerne liknade mycket i seder och lefnadssätt Gallerne, och dem har han aldrig omtalat som nomader. Han anser Germanerne väl vara något ostadige, i följd af ständiga inbördes strider,' men dock hafva fasta bostäder. Han anmärker till och med, med afseende på Cimbrerne, att om än deras krigare fordom inbrutit i Gallien, bor dock folket allt jämt qvar på samma ställe som förr.

»Tacitus omtalar flere flyttningar, men han visar, att hvar och en af dessa framkallades af ett krig, som tvang ett svagare folk att vika för ett starkare. Ingen frivillig flyttning, men väl ett fördrifvande.

»Och när de flyttade, ville de vinna fasta bostäder. Alla dessa Germaner, från Cimbrer och Teutoner till och med Longobarderne, Roms fiender och dess vänner, alla ville hafva jord. De begärde icke jord, för att finna bete för sin boskap, utan för att odla den. Således är Germanernes ostadighet icke ett naturligt tillstånd, utan den beror på krig och oordning.

»Också omtalar Tacitus ganska många folk, som genom flere ättled innehaft samma område och ville der blifva qvar, t. ex. Katter, Kauker, Kerusker, Semnoner, Hermundurer. Han anmärker, att Markomannerne fortfarande innehade det land, som de hade tagit från Bojerne. Om man utan förutfattad mening läser Taciti lilla bok om Germanien, finner man der en rad af strider och oroligheter jämte några vandringar, men man finner der intet enda af de drag, som tillhöra ett af natur och smak nomadiskt folk. Några moderna historieskrifvare hafva kunnat tänka sig ett 'Germanien på vandring', 'ett Germanien, som med en oafbruten rörelse gick fram mot vestern', men en sådan uppfattning uttalas icke af Tacitus.

»Tacitus kände verkliga nomader — Sarmaterne. Han sammanblandade dem aldrig med Germanerne. Tvärtom ställer han alltid de två raserna i motsats till hvarandra. Om Sarmaterne säger han, att de lefva på vagnar, om Germanerne att de hafva hus. Dessa voro väl af trä, men detta berodde icke derpå, att Germanerne icke ville hafva varaktiga bostäder, utan derpå att de icke förstodo att använda sten eller göra tegel. För öfrigt voro dessa bostäder fasta; när Tacitus talar om deras uppförande, säger han: *figunt domos*. Simpla voro väl dessa hus, men endast derföre att de ej förstodo att bygga bättre, icke derföre att de ville hvart år skifta bostäder.

»På ett ställe uttalar Tacitus sin uppfattning med synnerlig tydlighet. Efter att hafva skildrat de germanska folken, det ena efter det andra, kommer han till landets

östligaste ända och finner der tre folk, om hvilkas plats han är tveksam — Peucinerne, Veneterne och Fennerne. Äro de Germaner eller Sarmater? Peucinerne, säger han, äro troligen Germaner, 'ty de likna Germanerne genom att hafva fasta bostäder'. Veneterne kunna ock hänföras till Germanerne, 'ty de bygga hus'. Fennerne torde vara Sarmater, 'ty de förstå ej att odla jorden eller bygga'. Jag lemnar derhän, om detta räsonnement är riktigt, men det röjer åtminstone Taciti uppfattning: Sarmaterne voro nomader, Germanerne bofaste.

»Germanerne hade icke städer, men vi få icke taga Tacitus på orden, då han påstår detta, ty han omtalar sjelf tre germanska städer: Asciburgium vid Rhen, Mattium, Katternes hufvudstad, och en hufvudstad hos Markomannerne *(regia castellumque)*, i hvilken romerske köpmän bodde. Senare talar Herodianus om Germanernes byar och städer. Geografen Ptolemæus omtalar flere. Dessa städer voro visserligen icke lika dem i Italien, och det torde vara detta, som Tacitus menar. Det är säkert, att i Germanien funnos hufvudorter för befolkningen, af hvilka några voro vigtiga såsom bostäder för konungar. Alla historieskrifvare tala för öfrigt om byar, *vici*, hos Germanerne. De hade äfven befästningar, som Cæsar kallar *oppida*, Tacitus *castella*. De gamla historieskrifvarne skildra således ingalunda Germanerne som nomader.

»Hvarken Cæsar eller Tacitus skildra Germanerne som stående på herdelifvets stadium. De säga väl, att Germanerne hade mycket af boskap och beten, men de visa dem aldrig vandrande efter sina hjordar, såsom Skyter och Sarmater. Tvärtom, de vanor de skildra tillhöra ett åkerbrukande folk.

»Germaniens jord, säger Tacitus, är föga gynnsam för fruktträd, men bördig på säd [1]. Han talar äfven om

[1] *Satis ferax*. *Satis* ej adverb, utan ablativus pluralis af *satum*.

jordens bearbetande, *cura agrorum*. Cæsar omtalar jordbruk hos Usipeter och Tenkterer.

»Det är sannt, att Cæsar pa ett annat ställe säger om Germanerne *agriculturæ non student*. Man har öfversatt detta så: Germanerne känna icke jordbruk. Men hvar och en som vet hvad *studere* betyder, måste underkänna denna tolkning. Cæsar säger endast, att Germanerne hafva föga smak för jordbruket, att de ej egna sig deråt med ifver, att de tycka mera om att jaga än att odla jorden, att de gerna öfverlåta det senare åt de ofria. Så mycket mindre kan han förneka tillvaran af jordbruk i Germanien, som han talar om åkrar derstädes.

»Att märka är hvad han berättar om Sveverne. De dela sig i två hälfter: hvart år går den ena ut i aflägsen härfärd, den andra stannar hemma och odlar jorden såväl åt sig som åt de andra, som väntas hem efter fullbordadt tåg. Alla lefva samman under vintern. Följande vår draga de ut, som förut voro hemma, och de andra stanna för att odla jorden.

»Hvad Tacitus säger öfverensstämmer med Cæsars uppgifter. Man tager för sig ett sådant uttryck som 'man har svårare att förmå dem till jordbruk än till krig' och drager deraf slutsatsen, att Germanerne icke odlade jorden. Men det är nödigt att läsa hela kapitlet. Då visar det sig, att Tacitus här ej talar om Germanerne i allmänhet, utan om en enda klass, om den förnämare ungdomen, *plerique nobilium adolescentium*. Det är denna klass, som tycker mera om kriget än om jordbruket. Han förblandar icke denna oroliga klass med det öfriga folket, han visar den sökande äfventyr, 'under det resten af folket insöfver sig i en långvarig fred'.

»Tacitus anmärker vidare, att då dessa menniskor ej befinna sig i krig, använda de en del af sin tid på jagt. Få vi derföre anse Germanerne som ett jägarefolk, lefvande i djupet af mörka skogar? Tacitus säger allenast, att 'om

de gifva tillräcklig tid at jagten, använda de ännu mera till att göra intet, äta och sofva'. Han tillägger, att hos dem lefva de största hjeltarne utan sysselsättning, 'åt qvinnor, gubbar, åt de svagaste öfverlåtande vården om hus och hem och åkrar'. På sådant sätt skildrar man icke ett jägarefolk. Märk väl, att Tacitus här talar endast om en särskild klass. Han vill säga, att hvarje German, som kan slippa att arbeta, arbetar icke, men likväl äro alltid armar sysselsatta med jordens bruk. Med sådan lättja blir jorden illa brukad, men Tacitus säger icke, att den är utan odling.

»Också inbergade Germanerne skördar. Cæsar berättar, att han under ett infall i Germanien 'brände byar och skar säden'. Han anmärker vidare, att Germanerne äta föga bröd, mycket kött och mjölk — alltså äta de dock bröd. Plinius säger, att de så hafre och att de deraf göra mjöl, som tjenar dem till föda. De göra äfven öl af säd. De odla lin för att deraf väfva tyg. Vittnesbörden om åkerbruk äro således många.

»Hos Tacitus finnes för öfrigt ett vigtigt ställe rörande sättet för åkerbrukets bedrifvande. 'De äro ej kraftiga jordbrukare, som kämpa med jorden för att af denna framlocka mera än den naturliga fruktbarheten gifver eller som genom ihärdig möda fördubbla åkerjordens utsträckning; man finner ej hos dem väl planterade äpplegårdar, väl vattnade trädgårdar, väl skötta ängar; de fordra af jorden ej mera än säd.' Detta var litet i jämförelse med det rationela och intensiva jordbruket i Italien och Gallien, men det var likväl jordbruk. Tacitus omtalar ett germanskt folk som i detta afseende öfverträffar de öfriga. 'Estyerne, säger han, odla säd och andra produkter med mera ifver än man kunde vänta af Germanernes vanliga lättja.'

»I Taciti Annaler förekommer ett ställe, som synes mig ytterst betecknande. Det romerska riket hade på

Rhenstranden förvärfvat ett långsträckt område, som upplåts åt soldaterne, som der betade sin boskap. Friserne, som sågo jord ligga oodlad, flyttade in på denna, men icke för att söka bete, utan för att uppodla den. De bosatte sig, sådde och skötte jorden, såsom vore den deras. Romarne skickade mot dem en kavalleritrupp, några voro så ifriga i sitt jordbruk att de hellre läto sig dödas än öfvergåfvo det.

»Kort tid efteråt beträdde Ampsivarerne, ett annat germanskt folk, samma område. En romersk embetsman kom för att förjaga dem. Till honom yttrade en af höfdingarne: 'Hvarföre låten I, Romare, ett så stort område ligga oodladt? Väl må man afsätta någon del af jorden för boskapen, men icke när menniskor sakna föda. Fordom, då detta område tillhörde Kamaverne, var det odladt, men I hafven gjort det till betesmarker. Likväl hafva gudarne gifvit jorden icke åt boskapen, utan åt det menskliga slägtet.' Tacitus låter vidare den häröfver förbittrade Germanen lyfta blicken mot himlen och fråga solen, 'om den vill belysa en ofruktbar mark'. Väl kan man betvifla, att sådana ord i verklighet uttalats, men vi kunna icke draga i tvifvelsmål, att ju den författare, som lägger i Germaners mun sådana ord, anser dem vara jordbrukande folk.

»Ett uttryck förekommer hos Tacitus, hvilket, lösryckt ur sammanhanget, framkallat antagandet, att Germanerne voro uteslutande ett boskapsskötande folk. Han säger, att hjordarne äro deras *solæ gratissimæque opes.* Man har skyndat att häraf draga slutsatsen, att de icke räknade den odlade jorden bland sina skatter. Men nagot sådant säger Tacitus icke. För att förstå de anförda tre orden måste man läsa hela kapitlet. 'Germaniens jord är gynnsam för säd, men ogynnsam för fruktträd. Boskap finnes i öfverflöd, men småvuxen. Germanerne hålla på antalet (mer än på det goda utseendet). *Dessa hjordar utgöra*

deras enda och bästa rikedomar; de känna hvarken guld eller silfver.' Vi må gifva akt på tankegången. När Tacitus säger, att hjordarne äro Germanernes bästa rikedomar, vill han alls icke dermed säga, att icke marken är ett föremål för eganderätt. Han sätter icke hjordarna i motsats till marken, utan till guld och silfver. Han framhåller, att frånvaran af mynt och bristen på ädla metaller låta hjordarna få för Germanerne ett särskildt värde — — — Taciti tanke är mycket klar: hos Germanerne är boskapen småvuxen, ty de hålla endast på antalet, och de göra detta, emedan, i brist på mynt, djuren äro deras enda betalningsmedel, deras enda kapital. De hålla på antalet, ty de värdera allt efter så och så många kreatur.

»Detta hindrade Germanerne ingalunda att odla säd, såsom Tacitus anmärker i samma kapitel. Han omtalar deras landgårdar. I Romarnes tungomål betydde *villa* icke en sommarbostad, utan en sammanfattning af landhus, herskarens bostad, slafvarnes, stall, fähus, förrådshus. Men just detta uttryck använder Tacitus, då han talar om ett germanskt folk: 'en stor vådeld ödelade dess gårdar och byar' (*villas et vicos*, Ann. XIII, 57). Senare berättar Ammianus Marcellinus, huru de romerske legionerna tågade genom Germanien, plundrande 'gårdar rika på boskap och säd'.

»Alltså voro Germanerne allt från Taciti tid jordbrukare.»

Hd.

Falkenbergs hus.

1.

I skrifvelse till k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien af den 16 februari, hvilken skrifvelse anlände till Stockholm den 23 i samma månad, anmälte styrelsen för mellersta Hallands jernvägsaktiebolag, att den tillämnade jernvägen mellan Halmstad och Varberg komme att dragas genom en jordhöljd kulle, hvilken antagligen inneslöte lemningarna af det forna slottet Falkenbergs hus, och anhöll, att Akademien, enär jernvägsarbetet oförtöfvadt skulle taga sin början samt fornlemningens rubbning icke utan stor olägenhet och betydliga kostnader kunde undvikas, ville så fort ske kunde meddela, hvad Akademien med anledning häraf kunde finna skäligt föreskrifva. Skrifvelsen var bilagdt ett exemplar af den tryckta stadskartan öfver Falkenberg, å hvilken karta var med rödt bläck uppdragen en linie, utvisande jernvägens blifvande sträckning.

Akademien hade haft sammanträde den 17 februari. Den 25 i samma månad aflät jag en embetsskrifvelse till jernvägsstyrelsen, i hvilken jag yttrade:

»För att kunna föredraga ärendet inför Akademien, får jag begära några närmare upplysningar. — —

»Den skrifvelsen bilagda kartan gifver icke tillräcklig ledning för bedömandet, om det verkligen är nödigt att draga jernvägslinien öfver borgruinens plats.

»Ifall medgifvande till borttagande af ruinkullen lemnas, torde det vara nödigt att arbetet bedrifves med sådan långsamhet, att de arkeologiska intressena kunna tillvaratagas.

»Den i skrifvelsen omtalade skyndsamheten är ganska betänklig, alldenstund en så vigtig fråga kräfver moget öfvervägande och, i händelse af bifall, det icke är lätt

att vid denna tid på året få lämplig person att under borttagandet af kullen göra nödiga arkeologiska iakttagelser.

»Jag måste den 1 mars resa till Skåne för en besigtning och skall vara tillbaka i Stockholm den 10 mars, då Akademien har ett sammanträde. Derpå följande sammanträden hållas den 20 mars, den 7 och 21 april o. s. v. Om det anses nödvändigt, skall jag, ehuru det för mig är ganska olägligt, efter den 10 mars resa ned till Falkenberg för att på ort och ställe öfverlägga om saken.»

Med anledning af denna min skrifvelse afhördes intet förr än den 12 mars, således efter Akademiens närmaste sammanträde, då till Akademien inkom ett papper innehållande en »beskrifning till Falkenbergs tullbro» jämte en kartskizz, å hvilken syntes två kullar, af hvilka den ena i yttre delen skars af jernvägslinien. Den nämnda beskrifningen innehöll allenast obetydlig upplysning, men meddelade emellertid att i ruinkullen funnos tydliga ruinlemningar. Kartskizzen visade kullens läge och måste således läggas till grund för Akademiens bedömande af ärendet.

Frågan föredrogs vid Akademiens följande sammanträde. Akademiens svar lydde: »Som Eder anmälan om behof att för den tillämnade jernvägen rubba qvarlefvorna af Falkenbergs slott icke beledsagats af den 'teckning jämte beskrifning', om hvilken föreskrift meddelas i § 5 af Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 29 nov. 1867, har Akademien icke kunnat upptaga ärendet, och anser Akademien sig för öfrigt icke kunna på eget ansvar medgifva borttagandet af ett så vigtigt historiskt minnesmärke som lemningarna af Falkenbergs hus.» Samma dag, som Akademiens beslut fattades, underrättade jag jernvägsbolagets förste ingeniör om dettas innehåll och bad honom uppmana vederbörande, att hos Kongl. Maj:t begära till-

stand till ruinkullens genomgräfvande, derest detta skulle anses oundgängligt för jernvägens skuld.

I stället för att följa detta råd inkom jernvägsstyrelsen till Kongl. Maj:t med en klagoskrift öfver Akademien. Der heter det, bland annat:

»Styrelsen för Mellersta Hallands jernvägsaktiebolag anhåller nu att få fästa Eders Kongl. Maj:ts höga uppmärksamhet på följande förhållanden. I Eders Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 29 november 1867 angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande § 5 föreskrifves, att innan rubbning af sådan fornlemning, som i samma § afses, må ifrågakomma, ritning af fornlemningen jämte beskrifning skall till k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien insändas. Styrelsen tillåter sig i förbigående framhålla, att styrelsen väl på grund af i orten gängse sägner egde anledning antaga, det ifrågavarande lemningar utgjorde qvarlefvor af en äldre fästningsanläggning, men ingalunda beträffande förhållandet egde eller ännu eger full visshet [1]. Emellertid tror sig styrelsen hafva fullgjort det på styrelsen jämlikt åberopade kongl. förordningen hvilande åliggandet, helst, då ingen del af fornlemningen är öfver jord synlig, det för styrelsen varit omöjligt att utan rubbning af fornlemningen lemna annan ritning af densamma jämte beskrifning än den af styrelsen till Akademien insända, hvarjämte styrelsen vill erinra, det åberopade förordningen icke närmare angifver ritningens och beskrifningens beskaffenhet, men väl gifver vid handen, att undersökning på ort och ställe må efter skedd anmälan af vederbörande företagas.

»Enär styrelsen förmenar sig hafva i så god tid anmält detta ärende, att slik undersökning redan må hafva kunnat ega rum, då det för Styrelsen är af yttersta vigt, att arbetet med banbyggandet icke uppehålles, då vidare

[1] Att ruinkullen omslöt ruiner af Falkenbergs slott var af gammalt kändt och äfven i tryck omtaladt. *Red.*

nagon annan riktning för jernvägen än den faststälda icke utan största svårighet kan åstadkommas och hvarje dags dröjsmål förorsakar bolaget en kostnad, som ej kan beräknas, men som utom all fråga blifver ytterst känbar, återstår följaktligen för Styrelsen intet annat än att vända sig till Eders Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, det täcktes Eders Kongl. Maj:t anbefalla Dess Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademi att utan uppskof vidtaga sådana åtgärder, att jernvägsarbetet icke vidare må obehörigt uppehållas.»

Af denna skrifvelse framgår, att jernvägsstyrelsen och Akademien hade helt skiljaktig uppfattning i principielt afseende. Styrelsen ansåg sig kunna helt enkelt disponera öfver ruinkullen. Akademien ansåg, att styrelsen måste begära och få tillåtelse för att kunna förfoga öfver den, och denna tillåtelse ansåg Akademien böra begäras icke hos henne, utan hos Kongl. Maj:t.

Styrelsens skrifvelse remitterades till Akademien, som deröfver gaf följande utlåtande:

»Genom nådig remiss har Eders Kongl. Maj:t, för utlåtandes afgifvande, till Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien öfverlemnat en underdånig skrifvelse, i hvilken styrelsen för Mellersta Hallands jernvägsaktiebolag anhåller, att Eders Kongl. Maj:t ville anbefalla Akademien, att utan uppskof vidtaga sådana åtgärder för undersökning af lemningarna efter Falkenbergs slott, att jernvägsarbetet icke vidare obehörigen uppehålles.

— — — — — — — — — — — —[1]

»Styrelsen anser, att Akademien ej skulle på detta sätt handlagt ifrågavarande ärende, utan genast företagit en undersökning af ruinkullen. Styrelsen anser sig hafva i så god tid anmält förhållandet, att undersökningen redan hade kunnat vara afslutad. Styrelsen förmenar sig ock

[1] I det utlemnade stycket redogöres för ärendets behandling i Akademien, om hvilken redan i det föregående berättelse lemnats.

hafva till Akademien lemnat tillräckligt upplysande beskrifningar och teckningar.

»Hvad detta senare beträffar får Akademien i underdånighet framhålla, att den **teckning**, som Styrelsen säger sig hafva bifogat sin första framställning i ämnet, ej var någon teckning, utan ett exemplar af den tryckta stadskartan öfver Falkenberg, å hvilket med rödt bläck är inlagd den tillämnade jernvägslinien närmast intill stränderna af Ätran, samt att den beskrifning, som insändes med den andra skrifvelsen, icke är något annat än en i en 'beskrifning till Falkenbergs tullbro' förekommande uppgift, att i ruinkullen hittats murar, som sträcka sig mera än 12 fot ned i jorden, äfven som att den andra teckningen lika litet var en teckning som den förra, utan endast en i något större skala utförd kartskizz, utvisande ruinhögens läge [1], intet mera.

»Styrelsen erinrar, att den åberopade förordningen icke närmare angifver ritnings och beskrifnings beskaffenhet. Detta är väl riktigt, men så mycket är klart, att en verklig ritning och en verklig beskrifning erfordras. Af en beskrifning, som kan anses motsvara sitt namn, anser Akademien sig i detta fall berättigad att fordra uppgift om den areal, som ruinkullen upptager, om dess höjd inom olika delar af området och om dess ungefärliga kubikinnehåll. Ritningen skulle hafva bidragit att förtydliga beskrifningens uppgifter. Utan en sådan beskrifning har det varit för Akademien omöjligt att göra sig *någon* föreställning om den tid och de kostnader, som undersökningen kan komma att kräfva, och Akademien kan icke utan sådan kännedom inlåta sig på ett arbete, som i alla händelser skulle vålla dryga utgifter.

»Med afseende på den för undersökningen enligt styrelsens förmenande rundligt tillmätta tiden, får Akademien framhålla det egendomliga deri, att styrelsen,

[1] Denna uppgift är oriktig; jfr det följande.

sedan Eders Kongl. Maj:ts koncession å banans byggande blifvit den 20 oktober 1882 gifven, derefter låtit två och ett tredjedels år förflyta utan att offra en tanke på de fosterländska intressen, som möjligen kunde knyta sig vid lemningarna af Falkenbergs hus, och först i februari månad innevarande år begärt en undersökning, hvilken, derest ej andra hinder stått i vägen, icke kunnat, på grund af tjäle och fukt i jorden, verkställas på ett samvetsgrannt och för vetenskapen tillfyllesgörande sätt under den tid, som sedan dess förflutit, då det icke här är fråga allenast om att blotta de murar, som befinna sig i ruinkullen, utan ock att taga vara på de föremål, som mellan dem sannolikt i stort antal förekomma och af hvilka man har rätt att vänta sig dyrbara upplysningar rörande vår medeltids kulturförhållanden. På sådant sätt har styrelsen uppskjutit sin anmälan till sista stund, ehuru den icke haft sig bekant, huruvida Akademien kan när som helst sända lämplig person för att utföra en undersökning, som måste kräfva mycken tid, och huruvida Akademien hvarje ögonblick kan disponera öfver hvilka tillgångar som helst, och ehuru den, å andra sidan, väl borde hafva insett, att Akademien icke eger förmåga att göra sig eller sina tjenstemän oberoende af de klimatiska förhållandena. För öfrigt är det ganska olämpligt att företaga en vidlyftig utgräfning af ett fornminne å en ort, der jernvägsarbetare uppehålla sig i större antal.

»Akademien tillåter sig omnämna, att ett medeltidsfäste blifvit systematiskt utgräfdt, nämligen fästet å Ragnhildsholm vid Göta elf, undersökt åren 1881—1882. Detta arbete kräfde en tid af i det närmaste fem månader (19 veckor 2 dagar) med en arbetsstyrka, som vexlade mellan 4 och 20 man samt en kostnad af 4,482 kr. 48 öre. Tidens längd hade kanske kunnat något förkortas, derest större arbetsstyrka hela tiden blifvit använd, men detta hade icke minskat kostnaderna och för öfrigt kan icke

en arkeologisk undersökning, derest den skall göras noggrann, utföras med hvilket antal arbetare som helst. Vid undersökningen inom Ragnhildsholmens fäste hittades ej mindre än 737 fornsaker, till största delen af synnerligen stort intresse.

»Huruvida undersökningen af Falkenbergs hus skall kräfva mera eller mindre af tid och kostnad än Ragnhildsholmen, kan Akademien för närvarande icke bedöma, då det icke varit möjligt att af styrelsen erhålla nödiga uppgifter, men äfven om kostnaderna skulle gå till lägre belopp, saknar Akademien för närvarande medel till deras bestridande, hvadan en undersökning, om en sådan skall verkställas, icke kan ske under annan förutsättning än att ett extra anslag af Eders Kongl. Maj:t för ändamålet anvisas.

»Akademien anser sig böra ytterligare framhålla följande. Genom lagstiftning har Eders Kongl. Maj:t dels i allmänhet föreskrifvit, att fornlemningarna skola vara skyddade, dels förbehållit sig eller i vissa fall Akademien, såsom en vetenskaplig institution, rätten att pröfva, huruvida en fornlemnings borttagande må kunna undantagsvis beviljas. I betraktande af den stora praktiska betydelse, som t. ex. jernvägar hafva, är i den ofvan anförda förordningen faststäldt, att en fornlemning må få vika för en jernbana, men endast 'derest fornlemningens rubbning icke kan utan stor olägenhet undvikas'. Då således medgifvandet att låta en fornlemning försvinna för en jernbana är vilkorligt, följer deraf, att i hvart särskildt fall måste pröfvas, huruvida vilkoret verkligen förefinnes, men rätten att pröfva kan tydligen icke tillkomma det jernväg byggande bolaget, som i sådant fall skulle döma öfver egna intressen. Det är denna domsrätt, som styrelsen för Mellersta Hallands jernvägsbolag söker tillvälla sig och som Akademien för sin del icke kan tillerkänna densamma.

»Hela denna fråga reducerar sig tydligen till följande. En bolagsstyrelse har ingått till Eders Kongl. Maj:t med begäran om tillstånd att genom en del af Halland bygga en jernbana, som äfven skall beröra Falkenberg, men styrelsen talade då icke om, att den föreslagna riktningen innebar en rubbning af en fornlemning, vid hvilken flere historiska minnen anknyta sig och som bör vara för den fosterländska forskningen af största intresse. Eders Kongl. Maj:t, som icke mottagit underrättelse, att ett sådant fornminnes bestånd genom banan hotades, har gifvit koncession på den föreslagna linien. Först när arbetet skall begynnas, bringar styrelsen fornlemningen på tal och vänder sig till Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien med underrättelse, att den skall med det första bryta väg genom kullen, som omsluter lemningarna af Falkenbergs hus, och med anmaning till Akademien att genast företaga en undersökning.

»Då genom styrelsen för Mellersta Hallands jernvägsaktiebolag sålunda ett vigtigt fornminne hotades, utan att styrelsen låtit Eders Kongl. Maj:t afgöra, huruvida dess borttagande må medgifvas, då styrelsen under loppet af mera än två år försummat att bereda tillfälle till en sorgfällig och planmessig undersökning, då i vårt land lemningarna af medeltidsfästen äro så få, att den fosterländska vetenskapen icke kan undvara qvarlefvorna af ett så vigtigt fäste som det redan mot slutet af 1200-talet förekommande och år 1434 af egen besättning förödda Falkenbergs hus, finner Akademien sig nödsakad att i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes ålägga styrelsen för ifrågavarande jernväg att flytta sin bana så, att ej ruinkullen behöfver rubbas. Skulden till den olägenhet, som en sådan bestämmelse torde vålla bolaget, hvilar hos styrelsen, som ej i tid gjort anmälan rörande denna sak.

»Skulle det oaktadt Eders Kongl. Maj:t medgifva, att detta vigtiga fornminne rubbas, får Akademien i underdånighet anhålla dels om det för undersökningens verkställande erforderliga anslaget, dels om förständigande för Styrelsen, att så länge dröja med arbetena vid Falkenberg, att en omsorgsfull, systematisk undersökning af ruinen kan verkställas.»

Ruinkullen var dessförinnan, på min begäran, fridlyst intill dess Kongl. Maj:ts beslut blifvit kändt.

När jernvägsstyrelsen erhållit kännedom om innehållet af Akademiens skrifvelse, vände den sig direkt till regeringen, till hvilken inlemnades dels ett tillägg till »beskrifning till Falkenbergs tullbro», dels en ny karta, dels ett utlåtande af jernvägsbolagets förste ingeniör, att en ändring af banan skulle vålla stora svarigheter och dryg kostnad, dels en förklaring, å Styrelsens vägnar afgifven af dennas ordförande ryttmästaren G. Ehrenborg, »att derest Kongl. Maj:t finner skäligt medgifva jernvägens framdragande öfver ruinerna af Falkenbergs slott endast under vilkor, att kontroll från arkeologisk synpunkt öfver arbetet utöfvas, t. ex. att någon af Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien förordnad person lemnar anvisningar angående arbetets utförande och öfvervakar detsamma, bolaget medgifver att bestrida de med en sådan anordning förenade kostnader».

Med afseende på dessa direkt till k. Ecklesiastik-Departementet inlemnade handlingar vill jag fästa mig endast vid kartan, *emedan denna är den första af de tre i detta mål förekommande kartorna, som upptog platsen för ruinkullen.* I sin underdåniga skrifvelse har Styrelsen för Kongl. Maj:t uppgifvit sig hafva med afseende på beskrifning och teckning lemnat Akademien nödiga upplysningar, men *på de kartor, som lemnats till Akademien och på hvilka hon skulle grunda sitt omdöme, var ruinkullen icke ens utsatt!*

Månadsbladet 1885. sr 160–162.

Kongl. Maj:t afgjorde frågan den 5 juni. Styrelsen fick tillstånd att utföra jernvägsanläggningen i den redan utstakade linien öfver lemningarna af Falkenbergs forna fäste, dock med vilkor, att arbetet skall, så fort ske kan, under innevarande sommar verkställas under tillsyn af en utaf Akademien förordnad sakkunnig person, som eger att, enligt de särskilda närmare föreskrifter, Riksantiqvarien kan finna skäligt meddela honom, med hänsyn till den vetenskapliga forskningens fordringar på ändamålsenligt sätt anordna och öfvervaka de nödiga utgräfningarna samt tillvarataga möjligen anträffade fornsaker, hvilka i författningsenlig ordning böra till Statens Historiska Museum öfverlemnas, och skall Mellersta Hallands jernvägsaktiebolag vidkännas kostnaderna för omförmälda vetenskapliga biträdes resor och vistelse på arbetsplatsen i och för uppdraget, allt efter räkning, hvilken, affattad enligt samma grunder, som i likartade fall vid uppdrag af Akademien plägat följas, bör af Akademien godkännas.

Vid första sammanträde derefter, den 17 juni, utsåg Akademien amanuensen vid Historiska Museum i Uppsala, fil. kand. G. Gustafson att företaga undersökningen af fästet. Han afreste den 18 juni med följande af mig honom lemnade instruktion.

»1. Början göres vid de punkter i ruinhögen, hvarest ruinlemningar finnas i dagen och gräfningarna fortsättas intill dess naturlig mark påträffas.

»2. Gräfningen företages med den långsamhet, att fara ej finnes för förkommande af några fornsaker. Af samma anledning får ej större arbetsstyrka användas än att den kan med full trygghet kontrolleras. Funna fornsaker inprickas på platsen med anteckning öfver djupet, å hvilket de hittats.

»3. Funna föremål inpackas omsorgsfullt och uppsändas så snart en låda blifvit fullpackad.

»4. Alla murar införas på plankarta, med noggrannt iakttagande af måtten. Vigtigare partier tecknas eller, i nödfall, fotograferas. Uppmärksamhet egnas stenarnes anordning i murarne, bågars och hvalfs konstruktion, utseende af lister, konsoler o. d., som kan vara af arkitektoniskt värde. Prof på tegelsten och skulpterade delar tagas och uppsändas.

»5. Ingen del af ruinerna får för jernvägens ändamål borttagas, innan hela undersökningen blifvit afslutad och det hela planlagdt.

»6. I tvifvelaktiga fall begäres af mig närmare anvisningar.»

Som för mig hade uppgifvits, att borgmästaren i Falkenberg A. M. Lundberg till flere personer sagt, att han ansåge sig vara egare till de fornsaker, som kunde komma att finnas vid undersökningen af ruinkullen, vände jag mig samtidigt till Konungens Befallningshafvande i Hallands län med följande anhållan:

»Som för mig uppgifvits, att en enskild person i Falkenberg förklarat sig vilja göra stridig kronans rätt till de fornsaker, som kunde komma att anträffas vid undersökningen, får jag, då det anförda nådiga brefvet uttryckligen föreskrifver, att möjligen anträffade fornsaker böra i författningsenlig ordning till Statens Historiska Museum öfverlemnas, anhålla, att vederbörande myndigheter i Falkenberg måtte anmodas att i hvad på dem ankommer gifva Gustafson all den hjelp, som kan påfordras.»

Konungens Befallningshafvande villfor denna min begäran.

Jag antog, att detta ärende nu skulle vara så pass handlagdt, att endast utgräfningen skulle återstå. Till de sju skrifvelser, som jag redan uppsatt i ämnet, skulle nu komma ett telegram. Den 23 juni underrättades jag nämligen telegrafiskt af hr Gustafson, att jernvägens

byggnadsstyrelse ej ville bekosta mera än utgräfning af den del af ruinkullen, som skulle komma att upptagas af den blifvande jernvägslinien och att den således icke kunde finna sig i min föreskrift i instruktionen, att hela fästet skulle vara undersökt, innan något deraf fick rubbas. Jag svarade med telegram innehållande bland annat: »Antingen respekteras min instruktion eller Ni återkallas och, då Kongl. Maj:ts vilkor ej uppfylts, utfärdas förbud för rubbning af ruinkullen.»

Den 27 juni gick Styrelsen in på att bekosta undersökningen af hela fästet.

Hans Hildebrand.

Från Akademiens sammankomster.

Den 9 april.

Akademiska ärenden. Hr Wedberg tog inträde med ett helsningstal, hvilket af Sekreteraren besvarades.

Akademien beslöt att till Der Verein für Meklenburgische Geschichte und Alterthumskunde, som anmält sig den 24 i denna månad fira en tillryggalagd femtioårig verksamhet, aflåta en lyckönskningsskrifvelse.

Till revisorer af Akademiens räkenskaper valdes hrr Björnstjerna och Rydberg.

Riksantiqvarien anmälte, att författaren till den nyligen bedömda prisskriften hos honom anmält sig, och anhöll derföre, att herrar kommitterade ville skriftligen meddela sina om densamma gjorda anmärkningar.

Akademien beslöt tillstyrka nådigt bifall till Riksarkivariens förslag rörande framtida utgallring af arkivalier och dervid särskildt i underdånighet instämma i hvad Riksarkivarien yttrat och anfört om vigten deraf, att inga domstolar, embetsverk eller kommunala myndigheter må utgallra sina arkivalier, innan Riksarkivariens yttrande blifvit derom inhemtadt. Hr Rydberg uttalade sin åsigt, att samtliga i behåll varande arkivalier äldre än 1719 skola fortfarande förvaras utan att underkastas gallring och anhöll att denna hans afvikande mening skulle få åtfölja Akademiens underdåniga utlåtande.

Statssamlingarna. Rapporten nr 2 rörande statssamlingarnas tillväxt framlades.

Riksantiqvarien anmälte i sammanhang dermed, att det af Akademien beslutade inköpet af behöfliga mynt ur C. G. Thiemes katalog nr 1 & 2 för i år blifvit verkställdt, men att, som flere mynt redan före ingången af Riksantiqvariens reqvisition blifvit sålda, erhöllos endast 51 mynt (6 guld, 36 silfver, 9 koppar) mot en lösesumma af 729 kr. 22 öre, att 198 medeltidsmynt (47 i guld, 151 i silfver) erhållits i utbyte mot 177 danska medeltidsmynt, att gåfvor erhållits från arméförvaltningen m. fl.

Fasta fornlemningar. På enskild väg hade Lorens Jonasson anhållit om tillstånd att borttaga en invid hans åbyggnad å torpet Getraljung i Refteleds socken befintlig grafhög, för anläggande af en källare. Akademien beslöt anmoda Konungens Befallningshafvande i länet att infordra närmare upplysningar om högens beskaffenhet.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. En af Kongl. Maj:t remitterad ansökan om tillstånd att rifva Erska kyrka i Skara stift bordlades, intill dess det hunnit utrönas, huruvida någon fond donerats till kyrkans underhåll.

Akademien beslöt tillstyrka bifall till Botilsäters församlings i Karlstads stift anhållan om tillstånd att rifva den nuvarande kyrkan, med anhållan om nådig föreskrift, att den i vestra gafveln sittande skulpterade stenen må noga tillvaratagas samt i öfrigt alla vanliga försigtighetsmått vidtagas.

Konungens Befallningshafvande i Kalmar län hade insändt en anmälan från Källa församling på Öland, att denna, som ämnade uppföra ny kyrka på annan plats, önskade nedrifva den nuvarande kyrkan, för att begagna en del af dennas beståndsdelar. Riksantiqvarien framhöll, att Källa är en af de få äldre kyrkor, som ännu finnas i behåll på Öland, att den ofvanför det nuvarande hvalfvet har lemningar af flere smårum, som antagligen stått i sammanhang med kyrkans forna uppgift att göra tjenst vid öns försvar, att begäret att begagna en del af den nuvarande kyrkans material svårligen kan anses som giltig anledning för borttagandet af ett märkligt fornminne, isynnerhet som Öland icke är fattigt på sten lämplig för byggnader, samt slutligen, att Konungens Befallningshafvande bort i en fråga som denna vända sig till Kongl. Maj:t, icke till Akademien. Akademien beslöt att för Kongl. Maj:t anmäla församlingens ifrågavarande önskan och dervid afstyrka nådigt bifall till densamma.

Riksantiqvarien förevisade de teckningar studeranden Karlin utfört af målningarna i Röddinge kyrkas hvalf, hvilka målningar icke syntes ega något högre konstvärde. Akademien medgaf, att dessa målningar finge öfverrappas med iakttagande af nödig försigtighet.

Vätö församling i Roslagen hade i underdånig, till Akademien remitterad skrifvelse anhållit, att derest de gamla målningarna i kyrkan behöfde bevaras och för sådant ändamål befrias från kalkrappningen och restaureras, anslag dertill måtte af statsmedel beviljas. Riksantiqvarien anmälte, att en kompetent person, teckningsläraren J. Silvén, vore villig att utföra detta arbete för en summa af vid pass 1,600 kr. samt föreslog Akademien att hos Kongl. Maj:t tillstyrka denna summas anslående för ändamålet. Detta blef ock Akademiens beslut. Akademien beslöt äfven hos Kongl. Maj:t göra hemställan derom, att derest statsanslag för detta

ändamål beviljas, församlingen må förklaras pligtig att utan ersättning till Statens samlingar öfverlemna de vid förra sammanträdet omförmälda bilderna.

Visby ruiner. Riksantiqvarien anmälte att han låtit inför Visby rådhusrätt uttaga stämning på Lars Hesselin, Johanna Nyström och Carl Svensson med yrkande, att dem måtte blifva ålagdt att afträda kronans andelar af tomterna nr 79—82 utmed S. Nicolai ruin fria från byggnader samt att de tre instämde i en till honom ingifven skrifvelse hemstält, huruvida det icke kunde vara tillräckligt, om endast en jordremsa af 20 fots bredd frigjordes från byggnader samt om de icke, på grund af sin fattigdom, kunde till hjelp för husflyttningen erhålla ett bidrag af 50 kr. hvar. På yrkande af Riksantiqvarien afslog Akademien begäran att endast en del af den kronan tillhöriga tomten skulle befrias från byggnader, men beviljade det begärda bidraget af tillsammans 150 kr.

Inskrifter. Kongl. Vetenskaps-Akademien hade anmält, att hon för sin del beslutit på fotställningen till Carl von Linnés staty anbringa namnet Linné utan vidare tillägg. Akademien förklarade sig vilja låta dervid bero.

Medaljförslag. Tvänne af fru Lea Ahlborn inlemnade medaljförslag godkändes.

Den 21 april.

Akademiska ärenden. Hr Törnebladh tog sitt inträde med uppläsande af en afhandling *om ödet sådant detta uppfattats af Æschylus och Sofocles* och helsades han af Sekreteraren med ett tal.

Riksantiqvarien meddelade, att k. Öfver-Intendentsembetet, med ett par förändringar i detalj, godkänt Akademiens förslag till ändrad anordning af arbetsrummen, men att embetet saknade medel att bestrida kostnaderna, som beräknades skola uppgå till 2,970 kr. Ärendet bordlades.

Statssamlingarna. Rapport om samlingarnas tillväxt lemnades och anmältes i sammanhang dermed, att från k. Myntkabinettet i Berlin erhållits, i utbyte mot 4 danska och 169 arabiska silfvermynt, 174 österländska mynt, 1 i guld, 155 i silfver och 18 i koppar, äfvensom att hr Wedberg till k. Myntkabinettet öfverlemnat en k. Gustaf II Adolfs Osnabrücks riksdaler för år 1633.

Af ett större vid Körslätt i Qvidinge sn, Skåne anträffadt myntfynd inlöstes 253 mynt.

Riksantiqvarien anmälte, att som den moderna afdelningen i Statens Historiska museum behöft större utrymme, hade denna afdelning blifvit inflyttad i k. Myntkabinettets lokal, och att dettas samlingar blifvit placerade i det f. d. moderna rummet. Som dessa flyttningar kräft en del utgifter, hade han verkstält ett tidigare fattadt beslut att afyttra ett ej användbart myntskåp.

Akademien beslöt att från mynthandlaren Belmonte i Hamburg för k. Myntkabinettet inköpa 24 svenska mynt (2 i guld, de öfriga i silfver).

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Akademien medgaf, att vapenhuset af Balingsta gamla kyrka må få nedtagas.

Riksantiqvarien anmälte, att artisten Lindberg funnit målningarne i ett hvalf i Örberga kyrka väl bevarade samt att en enskild person förklarat sig villig att bekosta dessa målningars restaurering med vid pass 500 kr.

Akademien förklarade intet hinder möta den tillämnade nedsmältningen af Yllestads församlings redan år 1694 omgjutna ringklocka.

Den 5 maj.

Akademiska ärenden. Riksantiqvarien redogjorde för olikheterna mellan instruktionen för Riksheraldikern af den 11 mars 1813 och det af nuvarande Riksheraldikern uppsatta förslaget till ny instruktion, samt föreslog, att Akademien ville hos Kongl. Maj:t hemställa om trenne tillägg till den nuvarande instruktionen, nämligen att intet vapen må anbringas å offentliga byggnader, monument eller mynt utan att det varit af Riksheraldikern godkändt, att Riksheraldikerns förslag rörande ändring af riksvapnet och hans förslag till offentliga myndigheters sigill underställas Akademiens pröfning, äfvensom att Akademien upptager till pröfning de fall, då missnöje yppat sig rörande något Riksheraldikerns utlåtande, samt slutligen att Riksheraldikern må få åtnjuta följande arfvoden:

för uppgörande af nya vapen	kr.	100
för uppgörande af ritningar till förut befintliga vapen samt för granskning af inlemnade ritningar	»	25
för embetsutlåtanden	»	15.

Akademien beslöt tillstyrka nådigt bifall till teckningsläraren L. Baltzers underdåniga anhållan om 450 kr. för att under två till tre månader afteckna hällristningar i Bohuslän.

Undertecknad anmälde, att den upplysning vunnits, att principielt hinder ej torde möta för utbetalande från anslaget för underhåll af statens byggnader af de medel som erfordras för omändring af Akademiens arbetsrum, och beslöt Akademien att till Kongl. Maj:t ingå med underdånig framställning i ämnet.

Statssamlingarna. Riksantiqvarien förevisade 47 medeltidsmynt (17 i guld, 30 i silfver), som erhållits i utbyte mot 37 danska duplettmynt af silfver.

Fasta fornlemningar. Riksantiqvarien föredrog en af Kongl. Maj:t till Akademien remitterad skrifvelse från styrelsen för Mellersta Hallands jernvägsaktiebolag med anhållan att Kongl. Maj:t ville ålägga Akademien att snarast möjligt företaga utgräfning af den kulle, som omsluter lemningarne af Falkenbergs hus, samt hemstälde derefter, att Akademien ville i sitt underdåniga utlåtande redogöra för detta ärendes föregående behandling, framhålla att dels styrelsen icke, ej ens efter derom framställd begäran, lemnat Akademien nödiga upplysningar, dels väderleksförhållandena göra det olämpligt att företaga en vetenskaplig arkeologisk undersökning af en fornlemning under mars och april månader, dels det enda hittills förekommande fall af en undersökning af ett medeltidsfäste, den af Ragnhildsholmen på Hisingen, kräft i det närmaste fem månaders

undersökning samt en kostnad af 4,482 kr. 48 öre, dels att styrelsen, då koncession på denna bana meddelats den 20 oktober 1882, haft rundlig tid för att anmäla behofvet af en undersökning, samt hemställa, att Kongl. Maj:t ville ålägga styrelsen att flytta jernvägslinien så mycket, att ruinkullen ej behöfver rubbas. Riksantiqvarien frågade äfven, huruvida möjligen alternativt hemställan borde göras derom, att i händelse Akademiens begäran om banliniens flyttning ej bifalles, anslag till den ifrågasatta undersökningen må beviljas samt att, i sådant fall, vederbörande må erhålla förständigande att dröja med arbetena vid Falkenberg intill dess undersökningen hunnit verkställas. Akademien godkände Riksantiqvariens framställning och beslöt upptaga det ifrågasatta alternativet. Ett i sådant syfte uppsatt skrifvelseförslag godkändes.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Genom nådig remiss hade Akademien mottagit en anhållan af pastor i Husaby och Skälfvums församlingar i Skara stift om tillstånd att borttaga det skymmande korskranket, eventuelt de två sidoaltaren, samt att förnya hvitrappningen i Skälfvums kyrka, ehuru under den nuvarande synes spår af målningar. På Riksantiqvariens förslag beslöt Akademien afgifva det yttrande, att korskranket i Husaby kyrka kan, såsom varande af yngre datum, utan skada borttagas, men att de två sidoaltaren ej kunna, derest den åldriga kyrkan skall bevara sin karaktär, undvaras, samt att den förnyade hvitrappningen af Skälfvums kyrka kan medgifvas, med vilkor, att icke genom rifning å den nuvarande ytan de redan gömda målningarna skadas samt att de i väggarnes insidor fästa stenskulpturerna icke öfverrappas.

Visby ruiner. Akademien beslöt, på Riksantiqvariens hemställan, att hos Kongl. Maj:t begära, att de af Riksdagen nyligen beviljade 10,000 kr. för återställande af Visby ruiner må få redan i år utbetalas. Ett i sådant syfte uppsatt skrifvelseförslag godkändes.

Den 19 maj.

Akademiska ärenden. Akademien beslöt i Riksarkivet deponera vissa handskrifter samt att erbjuda till deponering i k. Biblioteket några andra handskrifter. Akademien uttryckte på samma gång en önskan, att sådana handskrifter, som förvarades i Riksarkivet och k. Biblioteket, men som bättre passade i Akademiens arkiv, skulle i detta deponeras. Riksantiqvarien anmälte sig framdeles vilja inkomma med en framställning rörande den i Akademiens arkiv förekommande urkundsamlingen.

Statssamlingarna. En halsring af guld från den äldre jernåldern, funnen vid Dyple i Tofta sn på Gotland, vägande 45 ort 45 korn, löstes.

En spirallagd guldtén, funnen i Lafva sn, Vestergötland, löstes.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Kyrkoherden Schar i Fjelkinge hade anhållit om tillstånd att borttaga en kyrkogårdsportsbyggnad, som genom kyrkogårdens utvidgande skulle komma att stå inne på kyrkogården. Riksantiqvarien anmälte, att denna portbyggnad, tillkommen under medeltiden, är ett af de få bevarade befästningarna vid kyrkogårdsportarne och att denna byggnad således är af särskildt intresse genom

det vittnesbörd den aflägger rörande forna tiders sociala förhållanden. Också omtalas denna byggnad i arkitekten Løfflers arbete om den romanska konsten i Danmark. Akademien beslöt, på Riksantiqvariens hemställan, att afslå kyrkoherden Schars ansökan.

Den 2 juni.

Akademiska ärenden. Hr Bugge tog inträde med ett tal »Om tvänne runskrifter med urnordiska runor», hvilket tal af Sekreteraren besvarades.

Hrr Björnstjerna och Rydberg anmälte, att de granskat Akademiens räkenskaper för det föregående året äfvensom säkerhetshandlingarne, utan anmärkning, och tillstyrkte decharge för räkenskapsföraren, hvilken ock af Akademien beviljades.

Riksantiqvarien anmälte, att han låtit uppgöra förteckningar öfver möbler och inventarier i Akademiens arbetsrum vid utgången af åren 1883 och 1884, hvilka förteckningar skola biläggas räkenskaperna.

Genom val och lottning utsågos till preses och vicepreses hrr Törnebladh och Wedberg.

Akademien lemnade Riksantiqvarien uppdrag att se till, huruvida och till hvilken kostnad grafvården öfver rikshistoriegrafen Jonas Hallenberg kan restaureras.

Statssamlingarna. En silfverskatt från Hallfoser, Dalhems sn, Gotland, vägande 413,47 gr., inlöstes.

Ett graffynd från den tidigare jernåldern, funnet vid Bjers, Hejnums sn, Gotland, inlöstes.

Riksantiqvarien redogjorde för statssamlingarnas tillväxt.

En fornsakssamling, bildad af kapten Leijer inom Vestergötland, inlöstes.

Akademien godkände ett föreslaget byte, hvarigenom till brukspatron G. Benedicks på Gysinge återlemnades ett af honom tidigare till Statens Historiska Museum som gåfva lemnadt lerkärl af Rhenländskt arbete, mot det att Benedicks till nämnda museum öfverlemnade en samling fornsaker af sten, jern och silfver, hvars penningevärde öfversteg lerkärlets.

Akademien medgaf att en del klassiska och orientaliska fornsaker må i Statens konstsamlingar deponeras.

Fasta fornlemningar. Akademien gaf kyrkoherden Låftman tillåtelse att undersöka grafrösen i Bergunda sn, Kronobergs län, med skyldighet för honom att om undersökningarne inlemna berättelse samt hembjuda möjligen anträffade fynd. Derest fynden befinnas behöfliga för Statens Historiska Museum, skall som lösen för dem lemnas ersättning för undersökningskostnaden.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Sedan upplysning erhållits att ingen donation blifvit gifven för underhåll af Erska kyrka i Skara stift, beslöt Akademien tillstyrka bifall till församlingens ansökan om tillstånd att rifva den gamla, numera oanvändbara kyrkan, dock med skyldighet att bevara det under kyrkan befintliga grafkoret.

Akademien beslöt tillstyrka nådigt bifall till Bergjums församling Göteborgs stift anhållan om tillstånd att öfvermåla bilderna i kyrkans ak.

Riksantiqvarien anmälte, att under reparation i Söfvestads kyrka i Lunds stift hade målningar hittats under kalkrappningen och att dessa, på hans uppdrag, besigtigats och aftecknats af studeranden Karlin. Som målningarne befunnits vara af ringa konstvärde och ytterst illa skadade, beslöt Akademien medgifva deras öfverrappande.

Landshöfding G. Wennerberg hade, såsom ordförande i Styrelsen för Smålands museum i Vexjö, anhållit, att kyrkliga föremål skulle få, med Akademiens goda minne, intagas i museet såsom deposita, för hvilka sedan på en gång må kunna begäras nådigt medgifvande att der få qvarstanna, då ock ompröfningen, huruvida något af det samlade borde med Statens samlingar införlifvas eller till åtkomststället återsändas, lämpligen kunde ske. Akademien beslöt härtill för sin del lemna bifall, dock med vilkor, att styrelsen för Smålands museum årligen före utgången af mars månad för Akademien anmäler, hvilka kyrkliga föremål under det föregående året blifvit i museet deponerade.

Bergerska donationen. På hemställan af den Historiska nämnden beslöt Akademien att af den Bergerska donationens räntemedel lemna 500 kr. åt fil. dr Gustaf Forsgren för hans afhandling om de svenska grefve- och friherreskapen.

Den 17 juni.

Akademiska ärenden. Kongl. Maj:t hade till Akademien öfverlemnat Riksdagens skrifvelse innehållande en begäran, att Kongl. Maj:t ville bestämma, att i nya statuter för Akademien skall intagas föreskrift om en sådan delning af protokollen, att redogörelsen för de beslut, som gälla medelförvaltning, skiljes från de öfriga protokollen, och hade Kongl. Maj:t i sammanhang härmed anmodat Akademien att så fort ske kan till Kongl. Maj:t inkomma med förslag till nya statuter. Riksantiqvarien redogjorde för de arbeten som hittills blifvit verkstälda för åstadkommande af ett förslag till nya statuter. Akademien beslöt att redan nu vidtaga den anordning, att särskilda protokoll föras öfver de beslut, som gälla förvaltningen af de till Akademiens disposition stälda statsmedlen.

Statssamlingarna. En af amanuensen Gustafson hembjuden samling af hufvudsakligen gotländska fornsaker inköptes.

Ett vid Aska Östergård i Hagebyhöga sn, Östergötland, anträffadt större fynd från slutet af jernåldern inlöstes.

På hemställan af prefekten för Linnés Hammarby prof. T. Fries förklarade Akademien sig villig att af de i Statens Historiska Museum förvarade Linnæana i Hammarbysamlingen deponera två anteckningsböcker, en papperspress, en fällknif och två diplom samt att som depositum i Statens Historiska Museum mottaga ett guldur, som af dr. Lovisa Ulrika blifvit till v. Linné skänkt.

Fasta fornlemningar. Akademien beslöt anmoda v. lektor S. Boije att undersöka några fornlemningar vid Löta i Bettna sn, hvilkas borttagande af jordegaren ansågs nödigt.

Akademien beviljade hr C. F. Nordenskjöld 500 kr. för fortsatta arkeologiska undersökningar inom Småland.

Kongl. Maj:t hade medgifvit styrelsen för Mellersta Hallands jernvägsaktiebolag att draga jernvägen genom lemningarne af Falkenbergs hus, med vilkor att dessa lemningar dessförinnan af sakkunnig person, den Akademien eger utse, på jernvägsbolagets bekostnad undersökas. Akademien utsåg amanuensen Gustafson att leda denna utgräfning.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Kongl. Maj:t hade till Akademien remitterat Åtvids församlings anhållan om tillstånd att rifva den gamla kyrkan. Som denna kyrka genom sin konstruktion eger en viss märklighet och intet skäl uppgifvits för rifningen, hemställde Riksantiqvarien att Akademien ville afstyrka bifall till den gjorda framställningen. Akademien beslöt att närmare upplysningar skulle från vederbörande infordras.

Kongl. Maj:t hade till Akademien remitterat Gnosjö församlings anhållan om tillstånd att rifva den gamla kyrkan samt från denna till den nya öfverflytta en del bilder och målningar. Akademien beslöt tillstyrka nådigt bifall till denna ansökan. Ett förslag till underdånigt utlåtande upplästes och godkändes.

Akademien förklarade intet hinder möta nedsmältandet af en bilder och inskrifter saknande ringklocka, tillhörig Mästerby kyrka på Gotland.

Inskrifter. Ett inlemnadt förslag till inskrift å Hannäs kyrka i Kalmar län godkändes, upptagande kyrkans byggnadsår 1885.

Visby ruiner. I öfverensstämmelse med Riksantiqvariens förslag godkände Akademien i hufvudsak en af k. arkitekten Langlet och löjtnant Fahnehjelm utarbetad plan för underhåll af ringmuren kring Visby stad, hvilken plan Riksantiqvarien på ort och ställe i detalj granskat. Utförandet skall ske i mon af tillgång på nödiga medel.

Ett bronssvärd funnet i hafvet.

I maj 1884 hittades ett präktigt bronssvärd under ganska egendomliga förhållanden af torparen Samuel Nilsson under Slätthult i Morlanda socken på Orust, då han var ute på fiske i Ellösefjorden. Svärdet stod nämligen i hafvet med spetsen nedåt på 2 famnars vatten och var intill fästet nedsjunket i den gyttja, som betäckte hafsbottnen.

Svärdet, afbildadt fig. 2 i en femtedel af verkliga storleken, är ovanligt stort och väl bevaradt. Det är likt fig. 109 i *Sv. forns.*, men flikarna å fästets nedre del äro hopvuxna: en grund skåra ses dock ännu å fästets båda sidor på det ställe, der springan mellan flikarna fanns, innan dessa växte ihop. Denna skåra ses tydligt å fig. 3, som visar fästet och öfversidan af knappen i hälften af verkliga storleken. Knappen är fyrsidig med åtta upphöjda rundlar, å hvilka ses koncentriska kretsar; fyra af dessa rundlar äro genom upphöjda ränder förbundna med midtelknappen. Kaflen är af brons med omvexlande smala, upphöjda, fint snedstreckade tvärränder och breda, grunda fördjupningar, som varit fylda med något nu försvunnet ämne. Dessa fördjupningar gå ej rundtom, utan tvärränderna äro på hvar och en af kaflens kanter förbundna genom en smal, upphöjd rand.

2.

3.

Klingan är gjuten för sig. I fästets nedre del ses fem nithufvud; på ena sidan fattas två, och på den andra ett af dessa nithufvud. Det är dock osäkert, huruvida klingan egentligen fasthålles genom dessa nitar. Klingan är bred, — något bredare mot midten än vid fästets början, — spetsig, tunn, med skarpa eggar. Längs midten går en smal, ganska hög, run-

dad rygg; å ömse sidor om denna ses fem mycket fina ränder.

Hela längden 1 meter 1,5 cm.

Klingans längd från fästets nedersta del 90,5 cm.

Kaflens längd dryga 6 cm.

Klingans bredd 2 cm. nedanför fästet 4,6 cm.

Klingans största bredd 5,2 cm.

Svärdet inköptes för Statens Historiska Museum, der det nu förvaras under nr 7460.

Trots sin skenbara obetydlighet är den lilla, ofvan omtalade skåran af icke ringa intresse. Redan för tolf år sedan uttalade jag nämligen [1] den åsigten, att de flikar, som nedtill afsluta fästet å många af den äldre bronsålderns svärd, småningom tilltogo i längd, tills de möttes och slutligen växte tillsammans. Svärdet från Ellösefjorden bekräftar riktigheten af en sådan uppfattning, och den lilla skåran är ett minne af det mellanrum, som å de äldre svärden fanns mellan flikarnas spetsar. Sådana rudimentära företeelser äro af lika stor betydelse för den förhistoriska typologen som för den darwinistiska naturforskaren.

Ofta, kanske alltför ofta, hör man den gamla anmärkningen upprepas, att bronssvärden hafva mycket korta fästen, och man söker gifva större vigt åt denna anmärkning genom att mäta fästets längd. Vanligen begår man dock härvid det felet att mäta endast den rätliniga kaflen, förgätande, att det ej är fråga om längden af denna del af fästet, utan om det utrymme som handen beqvämligen har, då den håller svärdet. Men detta utrymme bildas icke blott af kaflen, utan äfven af knappens undre sluttning och af fästets nedersta, rundade del. Mäter man hela detta utrymme, finner man att det är tillräckligt stort för en vanlig svensk manshand i våra dagar, hvilket

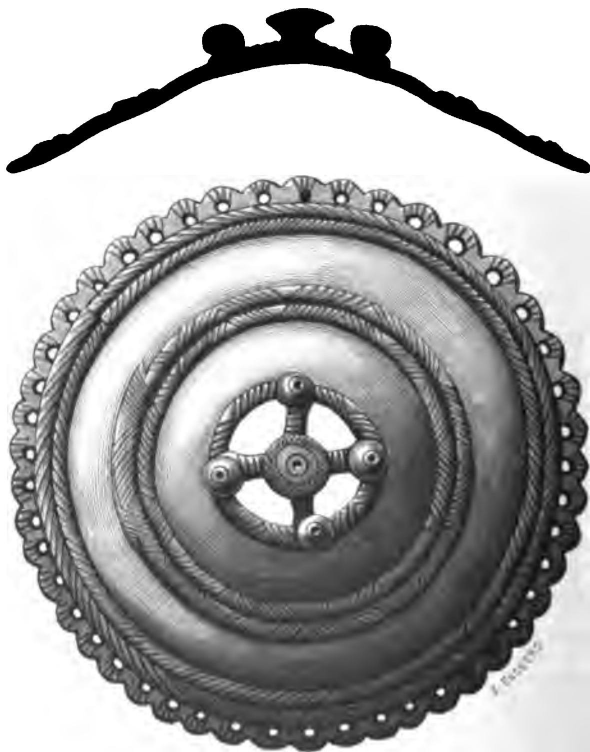
[1] *Antiqvarisk tidskrift för Sverige,* 3 sid. 352. Jfr *Compte-rendu du Congrès de Stockholm* 1874, sid. 889.

äfven vid ett försök att med en sådan hand fatta det nu beskrifna svärdet lätt bekräftas.

O. M:s.

Ett fynd från vår jernålders första dagar.

I en till Norrgårda hemman i Vallstena socken hörande beteshage hittades våren 1884 några i flere afseenden

4.

märkliga föremål, liggande under en större sten. Fyndet, som nu förvaras i Statens Historiska Museum under nr 7597, utgjordes af:

a) En rund *bronsbuckla*, som i två tredjedelar af verkliga storleken visas fig. 4, sedd dels uppifrån, dels i genomskärning. I midten finnes ett rundt hål, öfver hvilket ett likarmadt kors ligger. Vid ändan af hvarje korsarm sitter en rund knopp, och öfver korsets midt en större sådan knopp. Kanten kring hålet är upphöjd och snedstreckad i olika riktningar. Liknande upphöjda, snedstreckade ränder ses parvis dels midtpå bucklans sluttning, dels utmed dennas kant, hvilken ytterst bildas af genombrutna uddar. Baksidan är slät, utan spår af tvärslå eller ögla. Hela bucklan är, liksom de öfriga till fyndet hörande bronserna, betäckt med grön erg, hvilken på öfversidan af denna buckla har den för arbeten från jernålderns äldsta del egendomliga färgen. På öfversidan ses ett par rödbruna fläckar, utan tvifvel jernrost. Diameter 11,4 cm.; höjd vid midten 3,2 cm.

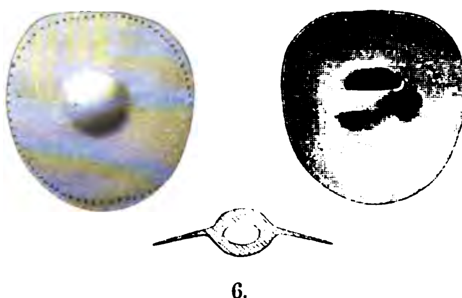
5.

b) Två runda *bronsbucklor*, som likna *a*, men som äro mindre och simplare. De upphöjda ränderna midt på sluttningen och vid kanten äro enkla; de hafva varit snedstreckade, men äro nu så nötta, att strecken till en stor del försvunnit. På den ena af dessa bucklor ses små rödbruna fläckar, troligen jernrost. Diameter 8 och 7,8 cm.; höjd vid midten 1,6 och 1,7 cm.

c) En nästan rund, svagt kupig, ganska tunn *bronsplåt*, afbildad fig. 5 i två tredjedelar af verkliga storleken. Midten är genombruten af ett bredt-ovalt hål, hvilket har en något uppåtböjd, men ej förtjockad kant, omgifven af en krets fördjupade punkter. På öfversidan äro fyra i radiens riktning gående grupper af korta tvärstreck inhuggna; tre rader streck i hvarje grupp. Vid kanten, som måhända en gång varit mera regelbundet rund än

nu, finnas obetydliga lemningar af en rad fördjupade punkter, hvilka dock ej kunna ses på afbildningen. På baksidan ej spår af tvärslå eller ögla, men några rödbruna fläckar, utan tvifvel jernrost. Största diameter 5,6 cm.

d) En liten, nästan rund, tutuluslik *bronsbuckla*, afbildad fig. 6 i två tredjedelar af verkliga storleken. Öfversidans midt bildas af en rund kupa, och kring kanten går en rad fördjupade punkter. Midt på undersidan,

6.

7.

under den nyss nämnda kupan, sitter en ögla. På öfversidan ses rödbruna fläckar, utan tvifvel jernrost. Diameter 3,8 cm.

e) En *skära* af *jern*, afbildad fig. 7 i hälften af verkliga storleken; baktill något afbruten. Längd nu 13,6 cm.

f) En *ring* af *jern*, afbildad fig. 8 i två tredjedelar af verkliga storleken. Insidan har troligen genom nöt-

g fått sitt nuvarande utseende. Kanten omfattas på ställe af en smal, böjd jernten, möjligen en bit af liten ring; i denna ses hälften af en ännu mindre ıg(?). Största yttre diameter 3,9 cm.

g) En bit, troligen af en *jernng* lik *f*.

8.

Att fyndet tillhör en tid, då jernet edan var i bruk, framgår tydligt af de till detsamma hörande jernsakerna. Stilen och de enkla ornamenten på bronsarbetena visa, att de tillhöra den äldsta delen af Sveriges jernålder, en tid, från hvilken visserligen ännu endast få minnen äro kända, men hvilken för hvarje år allt bättre framträder i sin rätta belysning [1].

Utom de nu beskrifna föremålen och dem, som omtalas sid. 158 i del. 30 af *Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar*, torde vi bland de svenska fynden kunna till denna tid hänföra: ett rundt, hjulformigt spänne [2], en baktill hjulformig bältehake [3] och en hake af liknande form [4], men mindre och simplare — alla tre af brons och funna i Skåne; en »kronlik» halsring af brons, troligen funnen i Skåne [5]; samt två bronshalsringar af liknande form, men simplare, funna på Gotland [6].

[1] Montelius i *k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar*, del. 30, sid. 193.

[2] Lunds Museum 3752. N. G. Bruzelius, *Svenska fornlemningar*, 2 sid. 40, pl. VI fig. 6; Nilsson, *Bronsåldern*, pl. 4 fig. 45. — Jfr *Årböger f. nord. oldkynd.* 1881, sid. 83, fig. 1.

[3] St. M. 1706. Undset, *Jernalderens begyndelse i Nord-Europa*, sid. 336, pl. XXXI fig. 1.

[4] St. M. 1985.

[5] Framlidne öfverjägmästaren Sjökronas samling. Lik fig. 219 i Worsaaes *Nordiske oldsager*.

[6] St. M. 2450 och 2484. Montelius, *Från jernåldern*, sid. 24, not. 1; en af dem afbildad i Montelius' *Die Kultur Schwedens in vorchristlicher Zeit*, fig. 98.

O. M:s.

Samlingen på Finnhult af kust- och verkstadsfynd från Ringsjön.

Tabellarisk öfversigt.

Fyndort.	Skrapor.	Flintkärnor: af vanlig form.	Flintkärnor: med handtag.	Yxor och mejslar: af flinta: Äldre form.	Yxor och mejslar: af flinta: Yngre form.	Yxor och mejslar: af grönsten utan skafthål.	Pilspetsar: Lancettformiga.	Pilspetsar: Med tånge.	Pilspetsar: Tväreggade.	Pilspetsar: Ensidigt tillhuggna.	Flintborr.	Knackstenar.	Flintknutor.
A) Finnhult	54	48	3	9	8	4	1	2	1	11	5	12	12
B) Bo	70	38	46	69	12	21	—	1	3	9	37	55	149
C) Råröd	30	38	51	42	—	14	—	—	—	1	20	14	118
Ca) Råröd	5	3	—	1	1	—	—	—	—	—	—	3	5
D) Lillö	5	2	2	4	3	—	—	3	—	—	4	5	3
E) Gamla vägen till Lillö	12	3	—	—	2	—	—	3	—	1	1	—	2
F) Fulltofta	43	6	4	9	4	2	—	3	—	—	2	6	17
G) Sätofta	2	1	1	3	—	2	—	—	1	1	—	—	2
H) Osbyholm	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3
I) Pråmhuset	60	13	12	20	14	5	—	6	9	1	12	13	99
K) Nyby	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L) Klinta	7	6	3	4	1	—	—	—	—	—	2	1	6
M) Fairyhill	30	9	3	—	6	—	—	—	—	—	6	7	7
N) Jernvägsbron	9	21	5	27	11	25	—	1	—	1	5	10	14
Na) Ringsjöns utlopp	499	198	28	44	91	7	35	252	3	2	22	67	33
O) Vallen	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
P) Häggenäs	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	4	2	12
Q) Häggenäs	3	—	1	2	—	—	—	4	1	—	2	2	10
R) Ormanäs	22	50	105	25	—	5	(?)1	—	—	—	19	35	28
S) Ormanäs	12	53	76	37	3	32	—	—	—	—	28	48	45
T) Stanstorp	2	—	1	10	1	1	—	—	—	—	4	—	—
	869	499	341	307	157	117	37	276	18	27	174	282	565

Anmärkningar.

A) Flintspåner och affall.
B) » » » 3 hela, 1 fragmentarisk spjutspets; 1 dolk.
C) » » »
Ca) Ett s. k. halfmånformigt verktyg af flinta.
D) Flintspåner och affall.
E) » » »
F) » » » några få krukskärfvor af särdeles groft gods utan ornering.
G) » » »
H) » » »
I) » » » 1 spjutspets af flinta med tånge alldeles lik pilspetsarne med tånge.
K) » » »
L) » » » 1 spjutspets af flinta.
M) » » »
N) Spåner och affall från tillverkningen af flint- och *grönstens*-redskap; redskap af ben och hjorthorn, 4 st. krukskärfvor utan ornering, 1 spjutspets af flinta, 2 yxor af grönsten med skafthål.
Na) 4 st. eneggade krumknifvar (M. 67), en harpunspets af flinta, afbruten i skaftändan, en rund klubba af grönsten med skafthål, 2 st. slipstenar, en massa vackra flintspåner, bland dem många med hög rygg (danska »Hjörnefläcker»). Det stora antal krukskärfvor, som här funnits, fördelar sig på ungefär följande sätt:

A. Ornerade fragment.		
I:o) af mynningen.		
a) med endast stora och medelstora punkter	341	
b) med små punkter	71	
c) med linieornament	116	528.
II:o) af buken.		
a) med endast stora och medelstora punkter	535	
b) med små punkter	55	
c) med linieornament	78	
d) med bilden af en fogel (?)	1	669.
B. Icke ornerade fragment.		
I:o) af mynningen	82	
II:o) af buken	2,360	2,442.
Summa summarum		3,639.

O) 2 st. fyrsidiga, ett tresidigt verktyg af flinta utan egg eller synnerligen tillspetsad udd (den ena fyrsidiga flintpjesen är 440 mm lång), några flintspåner.
P) Några flintspåner.
Q) » »
R) En mängd mycket vackra flintspåner, 6 st. tre- eller fyrsidiga redskap af flinta utan egg eller tydlig udd.
S) 2 st. tre- eller fyrsidiga redskap som här ofvan, 3 st. slipstenar, en mängd flintspåner.
T) Flintspåner och affall.

C. D. Reventlow.

Ur Akademiens arkiv.

7.

Utdrag af Landsh. A. Cronhiorts bref till General Gouvern. m. m. Grefve E. Dahlberg, dat. Tavastehus d. 16 jan. 1699. (R. Ark.)

Det jag tilförende Eders Hög Grefll. Excell:tz ödmiukeligast haar berettat att den Renomerade Börje Jerels Portrait skulle wara afmåhlat uppå muren, det har iag ochså vidh min hijtkompst således befunnit, och stoor på ett Torn högt uppå Muren, der som han har haft sidt Cancellie, uti een sådan figur affmåhlat som ännu af fergorna kan synas, uppå een hwiter grundt ¼ aln diupt uti muren, så att den andra muren är så mycket högre på sidorna, och dhe tecken som han har i händerna, Gissel och Rijs skal betuda att han medh twång haar bracht Tawasthuus lähn under sin lydna, kalchen på den eena sidhan och Elden på den andra att han dhem bracht til den Christeliga Religionen — — — — — —

Utdrag af Cronhiorts bref till Dahlberg af d. 19 april 1699.

Eders Grefll. Excell:ts höghgunstige aff den 24 Martij har iag medh största wördnad handfångit och deraff ödmiukeligen erseedt, att Eders Grefll. Excell:tz höggunstigt behagat det öffversende Birge Jerls contrafait låta aff kopparstickaren afftaga, att insereras uti Eders Grefll. Excell:tz högtberömde Werck Suecia Antiqua; Och som Eders Grefll. Excell:tz mig anbefallat att låta dethsamma contrafait uppå muren, för allahanda owädher förwara, att det icke aldeles derigenom motte förderfvas; så har

iag straxt skrifwit Hopmannen i Tavastehus till, att han medh bräders förslagande, skal dethsamma ginast werchstellig giöra, så att det för posteriteten kan blifva conserverat. — — — — — — — — — — —

Cronhiort till Dahlberg d. 13 juni 1699.

— — Börje Jerls Portrait på Tavastehus Slått haar jag låtit betäcka medh bräder, så att deth bettre kan blifva conserverat.

En teckning af denna föregifna bild af Birger Jarl finnes uti: »Gamble Monumenter i Stoor-Förstendömet Finnlandh affrijtadhe Anno 1671 och 1672 aff Elia Brennero, Ostrobothniensi» (Mscr. i 4:o Sign. F. l. 4 ibland Antiqv. Arch. Saml. uti Kongl. Biblioteket). Den visar en Christusbild med gloria, samt en gissel uti venstra handen och ett ris uti den högra. På venstra sidan står en växt, som troligen skall föreställa en lilja, och på den högra en kalk, hvarifrån utgå några strålar, som tyckas beteckna huru blodsdroppar under gisslandet nedfalla i kalken, likasom liljan kunde anses vara upprunnen ur det blod som fallit på marken. Vid fötterna är en vapensköld, som är delad i fyra fält, och på teckningen rödmålade, men så att de tvänne äro mörkare och skuggade på tvären. I Limnells dissert. de Tavastia Åbo 1748, der denna teckning finnes återgifven i träsnitt, äro fälten betecknade såsom gula och röda, i likhet med det Tottiska vapnet. Brenners öfverskrift på dess afbildning är blott: På Tavasthuus Slåtz muur.

8.

Hertig Carls Bref till Håkon Larsson, att han lather göra H. F. N:ds Conterfei vthi Karll Karlssons Guldkedie som han vthi fremmande landh [drage skall] hög:te H. F. N. till ähre, dat. Gripsholm den 30 juni 1595. (Registr. 1: 201.)

Wår gunst och nåde &c. Wi lathe ider wette Håkon Larsson att wi af synnerlig gunst och benägenheet hafwe skencktt wår Frille Szon Karll Karlsson ehn guldkedie, som han oss till ähre vthi fremmande landh drage skall, och efter deruthi feeles wårtt Conterfei, Derföre befale wi att thu ther i Nyköpingh lather medh thet allerförste tillgöre itt af thet gull thu i förrådh hafwer, och efter den störste form, Der och så hender att Skipen blifwe förre Segelreede än samme Conterfei kan blifwe tilgiordt, Då skall thu lathe honom så myckit gull bekomme, som der till behöfwes, och itt wisth aftryck eller Skampelun vthi Bly, att han thett vthlendes kan göre lathe. Der weett tigh effter rätte. Datum ut supra.

K. Br. till Kammaren d. 4 juni 1639 för Alex. Erskine på 1200 Rsd:r och en guldkedja af 300 Cronor samt Hennes Kongl. Maj:ts Conterfej. Registr. f. 466.

K. Br. till Kammaren d. 7 aug. 1643 för Winnandt von Pohlhelm, Landt Grefvinnans af Hessen sändebud, på en guldkedja om 167½ krona och ett slät (Drottningens) conterfej af 9 kronor. Registr. f. 850.

K. Br. till Kammar Råden om tilldelande af guldkedjor med contrefaits och penningar till officerare som utmärkt sig i sjöslaget (vid Femern), dat. Stockh. d. 10 jan. 1645. Registr. f. 37.

K. Br. t. Kammaren om tvänne guldkedjor, den ena om 200 den andra om 100 kronor med 2 slätte contrefaits samt 6 klädningar åt Siebenburgiska sändebudet och hans sekreterare d. 24 jan. 1647. Reg. f. 121.

Lärda sällskaps handlingar och tidskrifter.

Archiv für Frankfurts Geschichte und Kunst. Neue Folge, herausgegeben von dem Vereine für Geschichte und Alterthumskunde zu Frankfurt am Main. VIII (1882).

Joseph, Goldmünzen des XIV. und XV. Jahrhunderts (Disibodenberger Fund), nebst urkundlichen Beiträgen zur rheinländischen Münzgeschichte, besonders Frankfurts (2 pl.).

— — — — X (1883).

Faulhaber, Geschichte der Post in Frankfurt a. M. (första kapitlet handlar om Das städtische Botenwesen).

Zeitschrift des Vereins für hessische Geschichte und Landeskunde. VIII. Supplement (1882).

Wolff, Das Römercastell und das Mithrasheiligthum von Gross-Krotzenburg am Main nebst Beiträgen zur Lösung der Frage über die architektonische Beschaffenheit der Mithrasheiligthümer. — Suchier, Die römischen Münzen, Stempel, Inschriften und Graffite von Gross-Krotzenburg und der Umgegend von Hanau.

— — — — IX (1881—1882).

Stern, Der Lichtberger Bracteatenfund (1 pl.).

Nyaste bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif, 1882.

Nordlander, Om sil och sel i norrländska ortnamn. — Svensén, Sagor från Emådalen. — Hyltén-Cavallius, Gåtor och spörsmål från Värend. — Norén, Ordlista öfver Dalmålet. — Prytz, En lustigh comoedia om konung Gustaf I, med ett tillägg om de folkliga beståndsdelarne i det svenska skoldramat.

— — — — 1883.

Bohlin, Folktoner från Jämtland. — Kock, Om svenskans behandling af ljudförbindelsen *itt* och om fornsvenskans *l*-ljud.

Archiv des Vereins für Geschichte und Alterthümer der Herzogthümer Bremen und Verden und des Landes Hadeln zu Stade. 1 (1862).

Rudorff, Die Pferdeköpfe an den Herdrähmen und Giebeln der niedersächsischen Bauernhäuser (3 pl.). — Vogelsang, Culturgeschichtliche und kirchlich-sociale Collectaneen aus der Mitte des 17:en Jahrhunderts, betreffend die Städte Stade o. s. v. — Krause, Der letzte Convent von St. Georg in Stade (von der Antoniusgilde im Bremischen).

— — — — 2 (1864).

Eschen, Das Fresesche Familienbuch, Aufzeichnungen aus dem dreissigjährigen Kriege zu Hoya 1623—27. — Schlüter, Der Feldzug der Schwedischen und Braunschweig-Lüneburgischen Truppen gegen die Dänen im Jahre 1700. — Zeidler, Die Steindenkmäler der Börde Lamstedt. — Krause, Die Todtenstätten im Stade. Das Urnenfeld von Perleberg (1 pl.). — Krause, Die Alterthumsfunde der letzten Jahre in den Herzogthümern Bremen und Verden (1 pl.). — Wiedemann, Die Münzwerthe im Bremischen. — Krause, Pferdeköpfe am Herdrehmen und Hausmarken in Oldenburg.

— — — — 6 (1871).

Jobelmann und Wittpenning, Geschichte der Stadt Stade (forts.). — Schlüter, Stanislaus Leczinsky in Pommern 1709—1711: welcher Gestalt die Herzogthümer Bremen und Verden zur Hofhaltung des vom König August vertriebenen Königs von Polen Stanislaus Leczinsky in Pommern anno 1709—1711 haben contribuiren müssen, und die Herbeiziehung der Prediger auf dem Lande, Organisten, Küster und Schulmeister, desgleichen des Gesindes auf dem Lande zur Deficit (aus archivalischen Quellen). — Jobelmann, Hexenprocesse im Bremenschen. — Müller, Bericht über Alterthümer im Hannoverschen. — Schlüter, Nachrichten über den politisch-literarischen Nachlass des ehemaligen königl. schwedischen Kanzlers in den Herzogthümern Bremen und Verden, Esaias von Pufendorff.

Uppsatsen om E. von Pufendorf är af följande innehåll. Den 22 september 1702 skref kanslikollegiet i Stockholm till Bremen-Verdenska regeringen i Bremen, med uppmaning att den skulle låta i Hamburg hos Veronica von Pufendorf undersöka hennes framlidne mans efterlemnade papper och underhandla om inköp af sådant, som kunde anses hafva varit dennes enskilda tillhörighet. Regeringen i Stade föreslog en lösen af 1,000 riksdaler och i skrifvelse daterad Praga vid Warschau den 11 april 1703 godkänner k. Karl XII förslaget och anbefaller köpets skyndsamma fullbordande. Enkans qvitto är dateradt

Hamburg den 18 juli 1704. Med kanslikollegii medgifvande stannade handlingar som rörde Bremen och Verden i Stade, resten, i 23 stora och små konvolut, skickades öfver Wismar i midten af år 1705 till Stockholm. Dåvarande arkivarien i Stade Dietrich von Stade hade under tiden låtit taga afskrifter af de till Sverige öfversända handlingarna, hvilka afskrifter, bundna i 7 folioband, nu förvaras i provinsstatsarkivet i Hannover. Öfver innehållet af dessa band lemnas en förteckning.

— — — — 5 (1875).

Jobelmann und Wittpening, Geschichte der Stadt Stade (forts.). — Jobelmann, Die Reichsexecution gegen Carl XI von Schweden in den Herzogthümern Bremen und Verden 1675—1680. — Esaias von Pufendorfs Bericht an den König von Schweden über den französischer Hof und dessen Etat. — Krause, Urnen mit eingesetztem Glas. — Krause, Eisen in Hünengräben.

Förf. vidhåller en tidigare (del. 2, sid. 281) meddelad fyndberättelse, enligt hvilken två jernstycken hittats i en stenåldersgraf vid Scharsdamm. Som grafven emellertid var förstörd, innan någon för fornsaker intresserad person kom till stället, bevisar detta fynd intet: man kan ej nu konstatera, om de två jernstyckena hittats *samman* med stenåldersföremålen eller skilda från dem.

Krause, Die Römermünzen in dem Hünengrabe von Fickmühlen. — Der Mulsumer Goldring.

Inom en täckstenarne beröfvad hällkista hittades vid borttagandet af grästorfven en lerkruka med 40 romerska mynt (Vespasianus—Faustina d. y.). Förf. anser dessa mynt, eftersom de hittats inom sjelfva grafven, tillhöra den ursprungliga anläggningen och således gifva en tidsbestämning för stenåldersgrafvarne. Läget inom sjelfva grästorfven antyder snarare en sekundär nedgräfning. Andra fynd af romerska mynt omtalas.

Esaias v. Pufendorfs Berichte über die ihm übertragene Commission an die Herzöge von Braunschweig-Lüneburg und von dem westphälischen Kreistage zu Bielefeld.

— — — — 6 (1877).

Dietrich von Stades und Georg von Roths Geographie der Herzogthümer Bremen und Verden aus den Handschriften herausgegeben. — Esaias von Pufendorfs Bericht an den König von Schweden über die französischen Zustände, d. d. mense Julio 1670.

— — — — 9 (1882).

Bahrfeldt, Uebersicht der im Vereinsgebiete gefundenen römischen Münzen. — Schröder, Ortsnahmen in der Landdrostei Stade. — Bahrfeldt, Kleinere numismatische Mittheilungen. — Zu den Münzen der Stadt Stade (2 uppsatser rörande medeltidsmynt). — Schroeder, Kleinere archäologische Mittheilungen.

I Bahrfeldts numismatiska bidrag omtalas en Stades ½ Thaler af år 1691, å hvars *åts.* ses två nycklar inslagna å ömse sidor af den kongl. namnchiffren, samt följande blymärke: *åts.* den hel. Georg till häst, dödande draken; *fråns.* två korslagda nycklar, i den öfre vinkeln ett krönt kors, i de två sidovinklarne årtalet 16 67. Hr Bahrfeldt antager, att detta märke tillhör Stade snarare än Riga. Äfven omtalas en medalj öfver Stades intagande af Danskarne år 1712 [1].

Jahrbuch für schweizerische Geschichte, herausgegeben auf Veranstaltung der allgemeinen geschichtsforschenden Gesellschaft der Schweiz. IX och X (1884, 1885).

Mezger, Die Stellung und die Geschicke des Kantons Schaffhausen während des dreissigjährigen Krieges (IX). — Meier, Geschichte der Schule von St. Gallen im Mittelalter (X). — Von Gonzenbach, Rückblicke auf die Lostrennung der Schweizerischen Eidgenossenschaft von Reichsverbande durch den Friedenscongress in Osnabrück und Münster (1643—1648).

Den sistnämnda afhandlingen sysselsätter sig vidlyftigt med de svenska ombuden vid fredsförhandlingarne.

Schriften der physikalisch-ökonomischen Gesellschaft zu Königsberg i P. XXV (1884).

Tischler, Ueber die 1883 vorgenommenen prähistorischen Untersuchungen und der Zuwachs des Museums; — densamme, Ueber Funde aus dem Kaukasus; — densamme, Ueber seine Studien in den Rheinischen Museen und Frankreich. — Dessa dr Tischlers uppsatser äro, såsom man på förhand kunde vänta, af synnerligt intresse.

[1] Del. 3 och 7—9 har Red. ej haft tillfälle att se.

Zeitschrift der Historischen Gesellschaft für die Provinz Posen, redigiert von Dr. B. Endrulat. I. 1. (1885).

Warschauer, Die mittelalterlichen Innungen zu Posen. — Jonas, Ein deutsches Handwerker-Spiel [1600-talet]. — Hockenbeck, Die Näpfehensteine an den Pfarrkirchen zu Klecko, Lekno, Rogasen und Wingrowitz. — Knoop, Volkssagen und Erzählungen aus der Provinz Posen.

Med *Näpfehen* menas regelbundna borrhål, som förekomma i flere tegelstenskyrkor i Pommern, på Rügen och Usedom, i Mark Brandenburg, Braunschweig, Goslar och Posen. De förekomma å de södra och östra ytterväggarne, ej nära marken, ej högt uppe, de flesta i jämnhöjd med en pojkes bröst. Hr Hockenbeck antager, att de tillkommit derigenom, att man framkallat den för rökelsens antändande erforderliga elden medels ett drillborr af trä, hvars öfre ända sattes mot någon sten i väggen. Flere af de borrhål han omtalar äro tillkomna under 1500-, 1600- och 1700-talen.

Direktör Ernst Riedel uppgifver (*Archiv für christliche Baukunst und Kirchenschmuck* 1871) sig hafva sett dylika borrhål i Sverige. Kan någon af Månadsbladets läsare lemna underrättelser om sådana?

Annali della R. Scuola normale superiore di Pisa. Della serie vol. VII. Filosofia e filologia. Vol. IV. (1884).

Innehåller: Puntone, Le rappresentanze figurate relative al mito di Ippolito; — densamme, Directorium humanæ vitæ alias Parabolæ antiquorum sapientum.

Sitzungs-Berichte der philosophisch-philologischen u. historischen Classe der k. b. Akademie der Wissenschaften zu München. 1883. H. 1 och 2.

Von Maurer, Die unächte Geburt nach altnordischem Rechte. — Öhlenschläger, Bedaium u. die Bedaius-Inschriften aus Chieming. — Spengel, Scenentitel u. Scenenabtheilung in der lateinischen Komödie.

Archiv für hessische Geschichte u. Alterthumskunde. Band XV, h. 1 och 2.

Rüger, Ueber die Ansiedelungen der Chatten. — Birlinger, Sittengeschichtliches u. Sprachliches aus Hessen. — Joseph, Die Münzen der Stadt Mainz.

Revue d'ethnographie. II, 1—3.

Tarry, Excursions archéologiques dans la vallée de l'Oued Mya (norra Afrika). — A. Bertrand, Les Troglodytes (Frankrikes stenålder). — de Quatrefages, Etude sur quelques monuments et constructions préhistoriques, à propos d'un monument mégalithique de l'île de Tonga-Tabou. — Ujfalvy, Les Aryens au nord et au sud de l'Hindou-Kouch. — A. Bertrand, L'introduction des métaux en Occident.

Abhandlungen der philosophisch-philologischen Classe der k. bayerischen Akademie der Wissenschaften. XVI, 3.

G. F. Unger, Kyaxares und Astyages.

Bulletin des commissions royales d'art et d'archéologie i Bruxelles. XXII, 1—2.

Baes, Recherches sur les matières colorantes employés par les artistes dans les divers procédés de peinture en usage dans l'antiquité, pendant le moyen âge et à l'époque de la renaissance. — Hymans, Un ableau retrouvé de Jean van Eyck.

Bulletin de la Société d'études des Hautes-Alpes. II, 1—2.

Vallentin, Epigraphie gallo-romaine des Hautes-Alpes. — Jouglard, Mots caractéristiques au patois des Hautes-Alpes.

Archivio per l'antropologia e la etnologia. XIII, 1.

Sergi, Un cranio della necropoli di Villanova presso Bologna. — Bellucci, Su taluni utensili litici rinvenuti nel Perugino.

Numismatic Chronicle 1883, 1.

Smith, The human hand on hiberno-danish coins.

Sitzungsberichte der k. preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. 1883.

XXV, XXVI. Weber, Über die Geschichte von Kaufman Campaka (tillägg i nr XXXV, XXXVI). — Schmidt, Bericht über die im Winter 1882—83 ausgeführte epigraphische Reise nach Algier und Tunis. — Schott, Über eine chinesisch verfasste Erdbeschreibung. Om Sverige heter det der:

»Denna nation bor i den ogästvänliga Norden, dock kan hon genom att anstränga sina krafter bevara sin sjelfständighet. Hennes starka grannar hafva icke kunnat underkasta henne. **Behaglig ro är förderfvets grodd, nöd och bekymmer äro lyckans grundvalar.»**

XXXII, XXXIII. Curtius, Studien über die Tempelgiebel von Olympia.

XXXIV. A. Kirchhoff, Über die von Thukydides benützten Urkunden.

XXXV, XXXVI. Müllenhoff, Über den südostlichen Winkel der alten Germania. — Wilcken, Arsinoitische Steuerprofessionen aus dem Jahre 189 n. Chr. und verwandte Urkunden.

XXXVII. Duncker, Ein angebliches Gesetz des Perikles. — Virchow, Ueber die Zeitbestimmung der italischen und deutschen Hausurnen.

Abhandlungen der philologisch-historischen Classe der k. sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften.

V. Nipperdey, Die leges annales der römischen Republik. — Droysen, Das Testament des grossen Kurfürsten. — G. Curtius, Zur Chronologie der indogermanischen Sprachforschung. — Jahn, Über Darstellung des Handwerks und Handelsverkehrs auf antiken Wandgemälden (6 pl.). — Ebert, Tertullians Verhältniss zu Minucius Felix, Commodians carmen apologeticum. — G. Voigt, Die Denkwürdigheiten (1207—1238) des Minoriten Jordanus von Giano (om den h. Franciscus och hans orden).

VI. Philippi, Über die römischen Triumphalreliefen und ihre Stellung in der Kunstgeschichte. — G. Voigt, Die Geschichtschreibung des Schmalkaldischen Kriegs 1, 2.

VII. V. d. Gabelentz, Die melanesischen Sprachen nach ihrem grammatischen Bau und ihre Verwandtschaft unter sich und mit den malaiisch-polynesischen Sprachen, 2. — L. Lange, Die Epheten und der Areopag von Solon. — F. Zarncke, Der Graltempel. — M. Voigt, Über die leges regiæ 1, 2. — F. Zarncke, Der Priester Johannes 1.

VIII. F. Zarncke, Der Priester Johannes, 2. — Springer, Die Psalter-Illustrationen im früheren Mittelalter (10 pl.). — V. d. Gabelentz und A. B. Meyer, Beiträge zur Kenntniss der melanesischen, mikronesischen und papuanischen Sprachen. — Schreiber, Die Athena Parthenos des Phidias und ihre Nachbildungen (4 pl.).

Berichte über die Verhandlungen der k. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig. Philologisch-historische Classe.

1868. Hänel, Über eine bisher ungedruckte Constitution de subole clericorum. — Overbeck, Kunstgeschichtliche Miscellen (forts. 1869). — Jahn, Über die Zeichnungen antiker Monumente in Codex Pighianus.

1869. Drobisch, Über die Frequenz der Universität Leipzig in ihrer ältesten und jüngsten Zeit. — Jahn, Über ein römisches Deckengemälde des codex Pighianus.

1870. Zarncke, Miscellaneen germanistischen Inhalts (zum zweiten Helgeliede, zum Hildebrandsliede o. s. v.).

1871. Zarncke, Zwei mittelalterliche Abhandlungen über dem Bau rhythmischer Verse. — Overbeck, Analekten zur Kunstmythologie des Zeus.

1872. M. Voigt, Über das römische System der Wege im alten Italien.

1873. Overbeck, Das grosse Mosaik auf der Piazza della Vittoria in Palermo (pl.)

1874. Zarncke, Über den althochdeutschen Gesang von heiligen Georg. — Arndt, Passio Sancti Georgii.

1875. Overbeck, Über eine Erzstatuette welche den rossebändigenden Poseidon darstellt (2 pl.). — G. Voigt, Über die Kurbrandenburgische Politik im schmalkaldischen Krieges. — Heydemann, Niobe und die Niobiden auf griechischen Vasenbilden (2 pl.). — Zarncke, Die Georgslegende aus den 9 Jahrhunderts.

1876. Overbeck, Über die kunstgeschichtliche Stellung des Reliefs mit Poseidons und Amphitrites Hochzeit in der Glyptothek in München noch einmal.

1877. Gardthausen, Beiträge zur griechischen Palæographie (5 pl.). — Ebert, Über die Räthselpoesie der Angelsachsen, insbesondere die Aenigmata des Tatwine und Eusebius. — Zarncke, Über das Fragment eines lateinischen Alexanderliedes in Verona. — Heydemann, Über unedirte Niobiden-Reliefs (5 pl.). — Zarncke, Über eine neue, bisher nicht bekannt gewesene lateinische Redaction des Briefes des Priester Johannes.

1878. Hirschfeld, Topographischer Versuch über die Peiraieusstadt (6 pl.). — Zarncke, Über zwei neue lateinische Redactionen des Presbyterbriefes. — Gardthausen, Beiträge zur griechischen Paleographie (3 pl.). — Lange, Die Composition der Aegineten (3 pl.). — Ebert, Kleine Beiträge zur Geschichte der karolingischen Literatur. — Heydemann, Archäologische Mittheilungen aus Rom (2 pl.).

1879. Springer, Über die Quellen der Kunstdarstellungen im Mittelalter. — Overbeck, om Parthenonskulpturerna.

1880. Schrader, Zur babylonisch-assyrischen Chronologie des Alexander Polyhistor und des Abydenus. — Overbeck, om Parthenonskulpturerna (3 pl.). — Lange, Über die Composition des Frieses von Phigalien (1 pl.). — Gardthausen, Beiträge zur griechischen Paläographie (4 pl.).

1881. Overbeck, Die Künstlerinschrift und das Datum der Aphrodite von Melos (3 fig.).

O. anser den meliska Afrodite, såväl efter stilen som efter konstnärsinskriftens paleografiska förhållanden, tillhöra midten af andra seklet f. Chr.

Verzameling van stukken die betrekking hebben tot overijsselsch regt en geschiedenis, utg. af de Vereenigung tot beoefening van overijsselsch regt en geschiedenis. Andra serien.

1. De munt te Hasselt. — Een woord over zekere dusgenoemde Kamper noodmuntjes van 1578.

5. Dobbelspel. — Opschriften op klokken te Vollenhove. — Stukken betreffende de broederschappen des hillighen sacrament, en van de heilige maagd Maria te Hasselt.

8. Het Pesthuis te Kampen.

9. Onze lieve vrouwe broederschap te Kampen.

Ett genmäle.

Det hör icke till mina vanor att svara på kritiker, ty detta är vanligen ett lönlöst arbete. I all synnerhet finner jag det öfverflödigt att om en kritiker omfattar andra åsigter än jag och derföre förkastar mina, gripa till pennan för att försvara dem. Om mycket kunna åsigterna ännu vara delade och en annan kan mena sig hafva lika goda skäl för sin som jag för min. Framtiden må då afgöra hvilken har rätt. Deremot kan det synas mig skäl att med ett par ord uppträda mot en kritik, som har till syfte att söka sak för att få tillfälle att göra ett rent personligt anfall.

Ett sådant gjordes i nr 313 af förlidit års årsgång af den danska tidningen Dagbladet, hvilket tidningsnummer genom en händelse kom i mina händer. Som denna artikel innehåller en del osanningar, vill jag här allenast konstatera dem.

Det heter, att jag afsigtligt ignorerar det danska arkeologiska materialet och de danske fornforskarne. Jag har dock gjort mera studier i Köpenhamns fornsaksmuseum än någon dansk arkeolog gjort i Stockholms. Jag har i mina skrifter icke varit sen att omtala det danska materialet eller citera danska författare, vare sig jag med dem instämt eller hyst en uppfattning, som från deras varit afvikande. Jag vet mig ej vara så enfaldig och så ovetenskaplig, att jag på grund af antipatier — ifall jag har sådana — försummar något material. Det finnes visserligen ett danskt arkeologiskt arbete, som jag länge samvetsgrannt underlåtit att läsa, men den fullt giltiga anledningen dertill har jag omtalat i inledningen till min uppsats i Akademiens handlingar, del. 28. Att jag icke alltid delar mina danska kollegers uppfattning, att jag till och med fördristat mig att opponera mig mot kammarherre Worsaaes åsigter, må förlåtas mig; vi äro i Sverige icke bundna af en sådan auktoritetstro, att vi anse oss vara skyldige att utan vidare antaga för godt allt hvad en framstående vetenskapsman uttalat.

Mig förebrås, att jag i mina »Anmärkningar» om Vendelfyndet (*Antiqvarisk Tidskrift*, del. 8) vare sig af okunnighet eller af ovilja icke omtalat det danska materialet, »genomgående göres ett litet lätt hopp öfver Danmark till den stora 'germanska' verlden och från denna tages allt med, äfven det obetydligaste». Den terminologi, som här användes, är icke min, ej heller öfrige svenske kollegers, ty vi äro ej af politiska skäl så afvoga mot tyskarne, att vi ej vilja räkna dem och oss till samma germanska verld. Vi hafva vidare icke för sed att af »anmärkningar» rörande ett fynd, i hvilka för öfrigt hänvisas till en blifvande utförlig framställning och hvilka dessutom icke upptaga mera än 30 — säger tretio — sidor, fordra en uttömmande behandling af ett ämne. Det är sannt, att jag i dessa anmärkningar talar litet om danska och norska förhållanden, men den som ej af illvilja vill söka sak mot mig, finner lätt, att jag, på grund af de många upplysningar, som Vendelfynden lemnade om våra förfäders vapendrägt m. m., sökt framhålla fyndens stora betydelse genom att jämföra deras vittnesbörd med den systematiska framställning af ämnet, som nyligen lemnats af Lindenschmidt i hans *Handbuch der germanischen Alterthumskunde*. Att jag dervid stundom sökt komplettera hans uppgifter om de utländska förhållandena torde kunna ursäktas.

Särskildt framställas anmärkningar mot mitt år 1884 utgifna arbete *The industrial arts of Scandinavia*. Jag har der, heter det, utan någon anledning alls i en populär öfversigt för en engelsk läsekrets »tagit videst mulig afstand fra Danmark». Att jag i denna bok icke talat om de danska arkeologiska förhållandena är fullkomligt sannt, men detta har skett på den goda grund, att jag hade blifvit anmodad att skildra den hedna tidens konstindustri i *Sverige och Norge*: med Danmark skulle jag icke taga någon befattning, alldenstund kammarherre Worsaae hade åtagit sig att skildra de danska förhållandena, hvilket ock finnes å baksidan af bokens första titelblad angifvet. Att jag i detta arbete, liksom i andra, tager ordet Skandinavien = den skandinaviska halfön beror helt enkelt derpå, att ordet Scandinavia, som är etymologiskt detsamma som Skåne, på sin höjd kan utsträckas till den halfö, af hvilken Skåne är den yttersta ändan. Som Danmark ligger vid

sidan af denna halfö, finnes ej ringaste anledning att öfverflytta namnet Scandinavia på Danmark. Att jag för öfrigt icke velat inbilla den engelska publiken att intet samband finnes mellan Danmark och Skandinavien, torde fullt tydligt framgå af de ord, som min angripare uteslutit ur sitt långa citat ur min bok: (Danmark, Sweden and Norway) *all nearly connected in consequence of the close affinity of their inhabitants.*

I detta mitt arbete, heter det vidare, har jag gjort noga reda för allt, hvad jag har gjort och ämnar skrifva — och detta är mycket —, hvaremot man får ett synnerligen svagt intryck af att det funnits eller finnas andra arkeologer i Norden än jag sjelf. Jag har sedan jag läst detta anfall, å nytt gått igenom mitt arbete. Jag har der sagt, att jag i Brittiska Museet observerat en svensk flintyxa och en samling af lifländska fornsaker, att jag i ett tidigare arbete med 44 figurer illustrerat en särskild grupp af fornsaker. om hvilken jag i min engelska bok ej kunde meddela mera än några korta upplysningar; att jag en gång räknat antalet af kufiska mynt, som hittats i Sverige och att jag sysselsätter mig med ännu icke afslutade metrologiska undersökningar. Jag vågar anse, att jag under min vetenskapliga verksamhet gjort åtminstone något mera. Så skall jag hafva omtalat allt hvad jag ämnar skrifva? I detta afseende har jag i slutraderna af min bok omnämnt, att denna skall efterföljas af en andra del, som redogör för de konstindustriela förhållandena i Skandinavien under medeltiden och den nya tiden — en hänvisning, som jag fortfarande anser fullt berättigad och lämplig. Vid utarbetandet af den färdiga första delen ansåg jag mig böra så mycket som möjligt lämpa mig efter engelska författarevanor. och till dem hör onekligen. att författaren mera än hos oss är händelsen uppträder personligt talande till sin läsarekrets. Åfven må påminnas derom, att uppgiften med min bok icke var att framställa den nordiska fornforskningens resultat, utan de upplysningar om den forna konstindustrien, som kunna vinnas från de svenska och norska fornsakerna, äfvensom att den skulle vara en populär framställning af ämnet, hvadan den icke fick belastas med lärdt material. Att jag rätt fattat min uppgift, har jag funnit bekräftadt derigenom, att »the Lords of the committee of Council on Education», som af mig begärt boken, i särskild skrifvelse uttalat sin tillfredsställelse med densamma. Då lärd apparat skulle undvikas, har jag icke kunnat citera ens de vigtigaste företeelserna af den nordiska arkeologiska literaturen. Jag har gjort allenast två undantag, i det jag citerat två vigtiga nordiska arbeten, som blifvit utgifna på engelska. Författarne till dessa två arbeten äro händelsevis Danskar.

Min angripare har genom »ett litet exempel» velat göra riktigt tydligt. huru stor min afvoghet är mot Danmark. Jag har »för några år sedan utförligt och fullständigt beskrifvit alla de utskurna elfenbenshorn eller så kallade olefanter, som finnas rundt omkring i Europa, men dervid glömt det. som förvaras i museet för nordiska fornsaker, ehuru detta förekommer i Worsaaes *Afbildninger*, som alla hafva i sina händer». Verkliga förhållandet är följande. I ett nummer af *Månadsbladet* för år 1881 har jag egnat 11 — säger elfva — sidor åt en utförlig beskrifning af *en* olefant, som förvaras i Statens Historiska Museum, och af det karakteristiska i dennas ornamentik: djur inom runda ramar; jag har omtalat öfriga fall af denna ornamentik, som kommit till min kännedom, vare sig de förekomma på olefanter eller andra föremål, men detta är allt och jag har uttryckligen (s. 11) framhållit, att det är uteslutande denna grupp af olefanter, som jag sysselsatt mig med. Med det danska hornet har icke denna ornamentik och för mig fanns derföre platt ingen anledning att omtala det.

Hans Hildebrand.

Stockholm, 1885. Kongl. Boktryckeriet.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens
MÅNADSBLAD.

REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.

163—165. 1885. Juli, Aug. och Sept.

Vården om kyrkornas fornlemningar.

1.

På grund af Riksantiqvariens hemställan har Akademien till rikets samtliga konsistorier aflåtit följande skrifvelse:

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien har med liflig tillfredsställelse under de senare åren iakttagit, att allt flitigare anmälningar göras om tillämnade rifningar eller förändringar af kyrkor. Derigenom har rätt mycket af intresse kunnat bevaras åt efterverlden, åtminstone i afbildning eller beskrifning.

Det har emellertid visat sig, att dylika anmälningar vanligen göras kort innan den beslutade förändringen skall vidtagas. Då en anmälan kommer till Akademien, i de flesta fall icke direkt, utan insänd af vederbörande consistorium eller landshöfdingeembete eller ock genom remiss från Kongl. Maj:t, måste Akademien, så snart tillräckliga upplysningar om kyrkan i fråga ej finnas att hemta i Akademiens arkiv, låta kyrkan af någon tjensteman eller annan person besigtigas och beskrifvas, stundom äfven af kompetent person tecknas. Men Akademiens tjenstemän kunna, på grund af deras tjensteåligganden i och för statssamlingarna, icke när som helst sändas till hvilken landsort som helst, ej heller äro de tecknare, som

Akademien plägar använda, alltid lediga, likasom det ej alltid är möjligt att i en aflägsen landsort finna någon der bosatt person, som är kompetent att lemna nödiga upplysningar, och äfven om en sådan finnes, är han icke alltid i tillfälle att ställa sig till Akademiens disposition. Härtill kommer ännu en omständighet. De statsmedel, som äro stälda till Akademiens förfogande för att bekosta dylika inspektionsresor, äro ytterst knappa, och Akademien är derföre i dubbelt mått pligtig att se till, att största sparsamhet iakttages. Det är uppenbart, att om tillämnad rifning af, låt vara, tre kyrkor i en aflägsen landsort anmäles, blir det mycket kostsammare, derest en särskild resa till denna landsort skall företagas efter hvarje anmälan, än om det är möjligt att under samma resa besigtiga tre i närheten af hvarandra liggande kyrkor.

Akademien anser sig derför böra hemställa, om Ni ej ville låta komma till vederbörandes kännedom, att det skulle lända till besparing för Statsverket och till lättnad icke blott för Akademien, utan ock för vederbörande församlingar och deras byggnadsföretag, om den i lag och förordningar stadgade anmälan om tillämnad rifning eller annan förändring göres så tidigt som möjligt, helst så snart församlingens beslut derom blifvit fattadt. Det skadar icke, om Akademien mottagit sådan underrättelse redan innan ritningarne till den nya kyrkan eller de nya kyrkodelarne blifvit af Kongl. Maj:t faststälda, alldenstund det ej sällan händer, att Akademien just i sammanhang med ritningarnes behandling tillfrågas om lämpligheten af den ene eller andra åtgärden som föreslagits. Stockholm den 3 februari 1885.

Verkningarna af denna skrifvelse hafva redan börjat visa sig.

2.

Med anledning af en i allmänna tidningarna intagen notis att för Linköpings nybildade museum insamlades kyrkliga föremål aflät Riksantiqvarien till Consistorium i Linköping följande skrifvelse:

Med anledning af en i de allmänna tidningarna intagen offentlig uppmaning till bildande af ett museum i Linköping, i hvilket äfven kyrkliga föremål skola intagas, får jag, å embetets vägnar, till förebyggande af kommande processer, anhålla att Högvördiga Consistorium ville i cirkulär till stiftets presterskap påminna om föreskrifterna i Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 29 nov. 1867, att kyrkliga föremål ej få till enskilda personer, inhemska eller utländska samlingar aflåtas utan att först hafva varit Kongl. Maj:t och Kronan hembjudna (§ 10), samt att dessa föremål skola förvaras i kyrka eller kyrkas hus (§ 11), hvadan de ej heller kunna hos enskilda personer, i inhemska eller utländska samlingar deponeras utan Kongl. Maj:ts nådiga medgifvande. Statens Historiska Museum är den enda samling, till hvilken kyrkliga föremål utan vidare åtgärd kunna skänkas, säljas eller genom deposition öfverlemnas, eftersom Statens Historiska Museum innehåller just Kongl. Maj:ts och Kronans förråd af dylika föremål.

Jag anhåller att få för mitt embetsarkiv mottaga ett exemplar af det ifrågavarande cirkuläret. Stockholm den 28 oktober 1884.

Ofvanstående skrifvelse trycktes i stiftscirkulären.

Som Östgöta-Korrespondenten i en hetsig ledande artikel uttalade sitt synnerliga missnöje öfver denna Riksantiqvariens embetsåtgärd, aflät Riksantiqvarien till tidningens redaktör följande skrifvelse:

Från okändt håll har jag i går mottagit ett exemplar af Eder tidning för den 15 i denna månad. Jag ber afsändaren mottaga min uppriktiga tacksägelse för det till-

fälle han beredt mig att häfva ett missförstånd. Under vädjande till den ärade redaktionens mig väl bekanta rättskänsla, anhåller jag om benäget införande af ett kort genmäle.

Den första uppsatsen i det anförda numret påstår, att jag, med anledning af uppropet till bildande af ett museum för Östergötland, i en till Linköpings domkapitel aflåten embetsskrifvelse, påpekat, »huruledes kyrkliga föremål icke till enskilda personer eller samlingar etc. få aflåtas *o. s. v.*» Detta påstående är ej korrekt. Det här af mig kursiverade beqväma *o. s. v.* undandöljer en mycket vigtig del af min skrifvelse. Jag anhöll i denna, att domkapitlet ville påminna stiftets presterskap om två föreskrifter i Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 29 november 1867 angående fornlemningars vård, nämligen att kyrkliga föremål ej få till enskilda personer eller samlingar aflåtas *utan att först vara Kongl. Maj:t och Kronan hembjudna* samt att äldre kyrkliga föremål, som ej längre användas för gudstjensten, skola förvaras i kyrka eller kyrkas hus, hvadan de tydligen ej få, på grund af deposition, annorstädes förvaras, utan att Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd sökts och erhållits till afvikelse från lagens tydliga föreskrift. Jag har således ej begärt annat än en påminnelse om de vilkor, på hvilka kyrkliga föremål kunna lagligen aflåtas till Östergötlands museum, till andra samlingar eller till enskilde. Omständigheter finnas, som gjort det till min embetspligt att anhålla om meddelande af denna påminnelse.

De delvis för mig och min embetsverksamhet förklenliga uttalanden, som i den ifrågavarande artikeln ytterligare förekomma, må, då de grunda sig på en felaktig faktisk uppgift, af mig lemnas obesvarade. De må stå för artikelförfattarens räkning. Jag har vid mer än ett tillfälle offentligen och tillräckligt tydligt uttalat mitt intresse för fornlemningarnas bevarande och för landsorts-

museerna och jag har alltid i handling, när tillfälle dertill erbjudit sig, sökt visa att hvad jag i sådant afseende yttrat varit ärligt menadt. Stockholm den 17 november 1884.

I någon mon i följd af Riksantiqvariens framhållande af det olagliga deri, att församlingar utan föregående anmälan deponerade kyrkliga föremål i hvarjehanda samlingar, inlemnades till Akademien följande skrifvelse:

Sedan ett museum för fornsaker blifvit i Vexiö uppbygdt, dit under den närmaste framtiden antagligen komma att öfverlemnas äfven sådana föremål, om hvilka gäller hvad i nådiga förordningen af den 29 november 1867 §§ 10 och 11 säga, nemligen att de icke må till enskilde eller samlingar aflåtas, utan att först hafva varit Kongl. Maj:t och Kronan hembjudna och följaktligen icke få i museum deponeras utan särskildt nådigt medgifvande, så anhåller undertecknad, till undvikande af särskild skrifvelse för hvarje särskildt sådant föremål, att tillsvidare må, med Akademiens goda minne, i museet intagas dylika deposita, för hvilka sedan på en gång må kunna begäras nådigt medgifvande att der få qvarstanna, då ock ompröfningen, huruvida något af det samlade borde med statens samlingar införlifvas eller till åtkomststället återsändas, lämpligen kunde ske.

Stockholm den 11 maj 1885.

G. Wennerberg.
Ordf. i Styrelsen för Smålands museum
i Vexiö.

Akademiens svar härpå har följande lydelse:

I skrifvelse af den 11 sistlidne maj har Ni, såsom ordförande i styrelsen för Smålands museum i Vexiö, för Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien anmält, att den nyligen uppförda museibyggnaden är ämnad

att inrymma äfven sådana kyrkliga föremål, som enligt nådiga förordningen af den 29 november 1867 §§ 10 och 11 ej få till enskilde eller samlingar aflåtas, utan att först hafva varit Kongl. Maj:t och Kronan hembjudna och som, enligt den nådiga förordningens föreskrift, skola förvaras i kyrka eller kyrkas hus, hvadan de ej få i museer deponeras utan att nådig tillåtelse gifvits till afvikelse från förordningen, och har Ni i samma skrifvelse hemställt, att fornsaker från kyrkorna tillsvidare må med Akademiens goda minne i Smålands museum intagas, för hvilka sedan kan på en gång begäras nådigt medgifvande att der få qvarstanna, då ock ompröfningen, huruvida något af det samlade borde med Statens samlingar införlifvas eller till åtkomststället återsändas, lämpligen kan ske.

Enligt gällande lag är församling, som är villig att aflåta eller att annorstädes än i kyrkan eller något hennes hus förvara kyrkligt föremål, skyldig att härom göra underdånig anmälan på det sådana föremål i första hand må kunna förvärfvas för Statens samlingar. Mången gång torde dock församlingarna finna en sådan anmälan alltför omständig och låter derför de kyrkliga fornlemningarna förblifva i kyrkan och förfaras. Då det af Eder föreslagna sättet att behandla sådana ärenden icke står i strid med lagstadgandet om Kronans företrädesrätt till ifrågavarande föremål, men väl kan bidraga att åt dem bereda ökadt skydd och bättre omvårdnad, medgifver Akademien för sin del, att kyrkliga föremål få i Vexiö museum som deposita mottagas, med vilkor att hvart år före utgången af mars månad anmälan rörande de föremål, som under det förflutna året på detta sätt mottagits, hos Akademien göres, på det Akademien må komma i tillfälle att utan allt för lång tidsutdrägt se till, om något deraf är för Statens samlingar behöfligt. Stockholm den 17 juni 1885.

Denna i enlighet med gällande lagstiftning gjorda öfverenskommelse har framkallat följande skrifvelse:

Vördsammast får jag härmed hos Kongl. Akademien anhålla, det K. Akademien benäget ville lemna tillstånd, att kyrkliga äldre föremål från Östergötlands läns kyrkor må, på de vilkor Kongl. Akademien kan föreskrifva, få emottagas till förvaring i Östergötlands Museum.

Länets senast afslutade landsting har till lokal åt nämde Museum öfverlemnat den s. k. hospitalskyrkan i Linköping.

För Östergötlands Museum:
Anton Ridderstad,
Löjtnant vid Kongl. 1:a Lifgrenadier-Reg:t.

Linköping den 28 september 1885.

Akademien har ännu icke hunnit behandla detta ärende.

3.

Den 12 augusti innevarande år erhöll Riksantiqvarien ett telegrafiskt meddelande från Konungens Befallningshafvande i Visby, att till staden ankommit en jernvägsvagn innehållande kyrkliga fornsaker, hvilka skulle med ångbåt föras till Stockholm och der införlifvas med Nordiska museet; Konungens Befallningshafvande egde sig icke bekant, huruvida tillstånd dertill i vederbörlig ordning vunnits.

Riksantiqvarien aflät genast följande svarstelegram:

Konungens Befallningshafvande,
Visby.

Qvarstad begäres å omtelegraferade sändning af kyrkliga fornsaker, tills undersökning och laglig behandling skett. Tillstånd till utlemnande aldrig begärdt.

Riksantiqvarien.

Med anledning af denna tilldragelse utfärdade Visby domkapitel följande cirkulär:

Då nyligen förekommit, att en kringresande person lyckats få till sig öfverlemnade några åtskilliga landskyrkor tillhöriga, i historiskt hänseende värderika kyrkliga minnesmärken, får domkapitlet härmed till dem det vederbör allvarligen förnya sin senast den 21 november 1883 (cirkulär nr 7 § 6) gjorda erinran, att i afseende på nämnda föremål ställa sig Kongl. förordn. den 29 november 1867 till ovilkorlig efterrättelse.

Visby domkapitel den 12 augusti 1885.

O. W. Lemke. C. J. Bergman. J. A. Fagerholm.
Nils Höjer. Carl Sprinchorn.
N. F. Öfverberg.

På Riksantiqvariens genom landssekreteraren Hambræus framförda begäran insände Nordiska museets ombud Alexis Engdahl förteckning öfver de insamlade fornsakerna jämte utdrag ur vederbörande kyrkostämmoprotokoll. Han skref vidare:

Med iakttagande af dessa formaliteter, torde den verkligen stora möda och ansträngning, jag gjort mig för räddandet af omskrifna saker åt ett svenskt museum tillsvidare, icke kunna räknas mig till last såsom stridande emot utan fasthällre såsom gagnande det svenska fornintresset. Och har jag blott den farhågan, det Nordiska museet vid sakernas ankomst till Stockholm skall snarare anse mig ha offrat långt mera möda, ansträngning och kostnader än de bristfälliga sakerna äro värda.

Dömer jag nu rätt i förstberörda hänseende torde ock hr Riksantiqvarien hafva godheten att snarast möjligt, hälst pr telegraf, låta qvarstaden upphäfvas. Sakerna anlända då till Stockholm tisdags eller onsdags morgon (derest jag ej dessförinnan får dr Hazelii svar, att han ej anser dem böra vidare eftersträfvas) och kunna då närmare beskådas. För snart svar vore jag mycket tacksam.

Riksantiqvarien aflät följande svar:

Att kyrkliga föremål i allmänhet fara bättre i ett museum än i en kyrka är nog riktigt och Edert nit att rädda från vanvård några kyrkliga fornsaker på Gotland derför visserligen lofvärd, men äfven vid utförandet af den bästa sak är det nödigt att iakttaga laga former. Nu har Kongl. Maj:t i sin nådiga förordning af den 29 november 1867 uttryckligen föreskrifvit, att kyrkliga fornföremål skola förvaras i kyrka eller kyrkas hus, och derföre kan ingen annan än Kongl. Maj:t medgifva förvarande på annat ställe. Jag eger ej makt att på egen hand afgöra de kyrkliga föremålens öde, utan får jag derföre uppmana Er att såsom dr Hazelii ombud med det allra första gå in till Kongl. Maj:t med en underdånig anhållan, att ifrågavarande föremål må få från kyrkorna utlemnas och, derest de ej äro för Statens samlingar erforderliga, i det Nordiska museet förvaras. I fall Ni ännu icke erhållit kyrkostämmoprotokollsutdrag från alla socknarna bör det andra vilkoret fästas vid Eder underdåniga anhållan: »under förutsättning af församlingarnes medgifvande».

Jag har anmodat dr Ekhoff, som för tillfället är i Visby, att besigtiga ifrågavarande kyrkliga föremål och om dem afgifva utlåtande. Så snart Er ansökan kommit mig tillhanda genom nådig remiss och dr Ekhoffs utlåtande inkommit, skall jag afgifva mitt utlåtande, hvadan ärendet ej skall fördröjas mera än nödigt är. Stockholm den 17 augusti 1885.

Till Akademien har inkommit följande skrifvelse från kyrkoherden G. E. Alfvegren:

Ett ombud från Nordiska museum i Stockholm hr A. Engdahl, har hos mig anhållit att till nämnda museum erhålla qvarlemningarne af en gammal, delvis förstörd altartafla, tillhörig Ejsta kyrka å Gotland. De hafva i flere år, jag tror bortåt 50 år, legat alldeles bortgömda och glömda på en vind öfver sakristian, och då nu ett

tillfälle erbjöd sig att få dessa fornlemningar deponerade på ett bättre förvaringsrum än hittills, drog församlingen ej i betänkande att genom kyrkostämmobeslut, som här bifogas, villfara hr Engdahls önskan. Församlingen har dock *hvarken bortgifvit eller bortsålt* dessa qvarlemningar, utan blott medgifvit, att de såsom församlingens fortfarande egendom finge i Nordiska museum förvaras, och har hr Engdahl förbundit sig att, om så skulle påfordras, transportera dem till Kongl. Antiqvitetssamlingarna, ifall anspråk på dem gjordes, eller ock återställa dem till församlingen härstädes, om det någon gång kommer ifråga. Han lofvade mig vid sin afresa, att vid framkomsten till Stockholm ofördröjligen tala med hr Riksantiqvarien om saken, och skulle han, ifall Nordiska museum icke finge behålla desamma, ombestyra, att de blifva till Kongl. Riksmuseum öfverlemnade. Under sådana förhållanden ansåg jag, att en anmälan härom till hr Riksantiqvarien vore öfverflödig, enär församlingen hvarken bortskänkt eller bortsålt dessa saker, utan de fortfarande äro församlingens egendom. Jag ville härmed blott göra väl och söka att för framtiden få dessa värderika qvarlemningar bevarade från ytterligare förstöring.

Emellertid fann jag af länstidningen »Gotlands Allehanda», att dessa saker af länsstyrelsen i Visby blifvit belagda med qvarstad, då hr Engdahl skulle föra dem från Visby, och jag kan icke annat än förundra mig öfver detta handlingssätt, då det icke var hans, utan *Ejsta församlings egendom* det gällde.

Med anledning häraf får jag vördsamligen fråga, huruvida Kongl. Antiqvitets-Akademien vill hafva dessa saker, eller Nordiska museum på församlingens fattade beslut får förvara dem, eller de skola återföras till Ejsta kyrka för att på sin gamla plats uppläggas.

Om jag i denna sak ovetande begått något misstag, anhåller jag ödmjukligen om öfverseende dermed. Det

har dock icke skett af liknöjdhet för sakernas antiqvariska värde, utan *af verkligt intresse* för deras framtida bevarande. Ingen skada har heller skett, utan, så fort jag erhåller upplysning, huru med dem skall förfaras, skall jag genast föranstalta, att de skola utan skada komma på ort och ställe.

Ejsta den 18 augusti 1885.

G. Edv. Alfvegren.
Kyrkoherde.

Riksantiqvarien aflät härpå följande svar:

Till svar på Eder till Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien stälda skrifvelse af den 18 innevarande månad angående en från Ejsta kyrka bortlemnad altarprydnad af sten får jag fästa Eder uppmärksamhet derpå, att då Kongl. Maj:t i sin nådiga förordning af den 29 november 1867 föreskrifvit, att kyrkliga fornsaker skola förvaras *i kyrka eller kyrkas hus,* eger ingen annan än Kongl. Maj:t rätt att bevilja undantag härifrån, hvadan en församling ej eger rätt att på egen hand deponera något kyrkligt föremål, såvida det icke sker i Statens samlingar, hvilket innebär ett öfverlemnande till Kongl. Maj:t.

På min uppmaning ingår Engdahl nu till Kongl. Maj:t med en underdånig anhållan om tillstånd för Nordiska museum att mottaga detta och en del andra kyrkliga föremål. Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien får då tillfälle att se till, hvad kan behöfvas för Statens samlingar. Hvarken Ni eller församlingen behöfver på frågans nuvarande ståndpunkt företaga någon åtgärd. Stockholm den 24 augusti 1885.

På uppmaning af Riksantiqvarien vände sig Engdahl till Kongl. Maj:t med anhållan om tillstånd till ifrågavarande fjorton föremåls deponerande i Nordiska museet, derest de ej skulle befinnas för Statens samlingar behöfliga. Denna ansökan remitterades till Akademien, som den 31

augusti afgaf underdånigt utlåtande, och bestämde Kongl. Maj:t genom nådigt bref af den 11 september på följande sätt:

Vid föredragning af detta ärende hafve VI, i öfverensstämmelse med hvad I hemstält, funnit godt föreskrifva, att af ifrågavarande föremål nr 4, Kristus på korset, träbild, 5, Madonnabild af ek, och 6, träbild, samtliga från Linde församlings kyrka, äfvensom 10, Madonnabild af ek, 11, Kristusbild af ek, 12 och 13, väggbilder af björk samt 14, väggbild af ek, alla från Lojsta församlings kyrka, skola till Statens Historiska Museum till förvarande öfverlemnas, hvaremot öfriga å förteckningen upptagne nummer må för vederbörande församlingars räkning i Nordiska museet förvaras.

Svenska myntfynd i k. Myntkabinettet.

(Forts.)

196. År 1869. *Höghult, Loushults sn, Ö. Göinge hd, Skåne.* 18 endalersplåtar 1676 [1]; tre löstes. Inv. 4055.

197. År 1869. *Ryckelsby, Ekeby sn, Göstrings hd, Östergötland.* 54 svenska mynt (kk. Karl Knutsson—Gustaf I) och ett tyskt, utvalda ur ett fynd af 162 mynt. Inv. 4097.

198. År 1869. *Utanför Visby.* Nio Olof Skötkonungs mynt, ett med Aacune, angelsaksiska, danska o. s. v. mynt, smycken. Inv. 4126.

199. År 1869. *Fiskläget Stocken, Morlanda sn, Orust, Bohuslän.* 85 silfvermynt från 1683—1705, de flesta svenska 4-marker; af dem löstes sju. Inv. 4146.

[1] Jfr nästa anmärkning.

200. År 1869. *Svartby, Öfver-Kalix sn, Vesterbotten.* 19 plåtar på 4 och 2 daler S. M. 1710—1746. Inv. 4227.

201. År 1869. *Bjerby, Sjonhems sn, Gotland.* Tre Olof Skötkonungs mynt, angelsaksiska, tyska m. fl. mynt, silfvertenar m. fl. Inv. 4236.

202. År 1870. *Klintegårda, Vestkinde sn, Gotland.* Nio silfvermynt från Sturarnes och k. Gustaf I:s tid. Inv. 4399.

203. År 1870. *Jungkullen, Dimbo sn, Vartofta hd, Vestergötland.* 38 k. Johan Sverkerssons brakteater. Inv. 4428.

204. År 1871. *Löfves, Hejde sn, Gotland.* En stor mängd små Folkungamynt och brakteater, 122 Gotlandsmynt (af hvilka endast 9 löstes) m. fl. mynt. Inv. 4540.

205. År 1871. *Dalums sn, Redvägs hd, Vestergötland.* 92 hela och några brutna silfvermynt från 1650—1687, af hvilka 8 löstes. Inv. 4553.

206. År 1871. *Öster Ryftes, Fole sn, Gotland.* 11 Olof Skötkonungs mynt, tyska, angelsaksiska m. fl. mynt, bitar af silfver. Inv. 4556.

207. År 1871. *Sanda kyrka, Gotland.* 28 små silfverbrakteater med W och tre andra små silfvermynt från medeltiden. Inv. 4568.

208. År 1872. *Nr 2 Malshult, Ousby sn, Ö. Göinge hd, Skåne.* 86 silfver- och 350 kopparmynt från 1633—1675, af hvilka 4 löstes, samt 4 danska och norska silfvermynt. Inv. 4666.

209. År 1872. *Dverstorp Stommen, Dimbo sn, Vartofta hd, Vestergötland.* 239 svenska, danska och norska 4-markstycken från 1600- och 1700-talen, af hvilka inlöstes ett k. Karl XII:s af år 1697, tre danska af åren 1672, 1681 och 1691 samt ett norskt af år 1686. Inv. 4774.

210. År 1872. *Kilehult, Gerdhems sn, Väne hd, Vestergötland.* 98 smärre svenska silfvermynt från åren

1633—1675, af hvilka löstes två 4-ören af åren 1669 och 1672 samt 4 Revalsören af åren 1664, 1666 och 1668. Inv. 4789.

211. År 1872. *Kellna förra kyrkogård, Norra Åsbo hd, Skåne.* Ett Revals öre af år 1649 jämte 12 danska, 5 norska och ett tyskt mynt från åren 1627—1677. Inv. 4804.

212. År 1872. *Flathult, Norrunga sn, Gäsene hd, Vestergötland.* Jämte ett danskt och 4 tyska mynt 121 svenska, nämligen

k. Gustaf I: en örtug;

k. Johan III: 2-rundstycken 1573, 1591, ören 1575—1590, ½-ören 1576—1589, ett ½-öre med det genom missprägling tillkomna årtalet (15)97, örtug 1589, 8-öre klipping 1591, 1592;

k. Sigismund: ören 1596, 1597, ½-ören 1597—1599;

Interregnum: halfören 1599—1601, ören 1600—1603;

k. Karl IX: 2-öre 1608;

allenast två mynt inlöstes. Inv. 4839.

213. År 1872. *Almås, Virestads sn, Albo hd, Småland.* 15 2-dalersplåtar af åren 1674 och 1675 [1]; endast två löstes. Inv. 4846.

214. År 1872. *Tingby, Dörby sn, Norra Möre hd, Kalmar län.* 3,882 små tunna mynt och brakteater af silfver med 'hjul och kyrka', hittade jämte flere smycken. Inv. 4858.

215. År 1873. *Maltorp, Åby sn, Norra Möre hd, Kalmar län.* Vid pass 1,700 svenska, gotländska, danska och norska silfvermynt från 1400-talet; endast 271 löstes. Inv. 5090 och 5108.

216. År 1873. *Sonhult, Färgaryds sn, Vestbo hd, Småland.* K. Gustaf I:s mark 1558, halfmarker 1643 och

[1] Enligt uppgift i *Historiskt-geografiskt lexikon* del. 4, s. 516 röfvade snapphanarne den 24 juli 1676 inom den närliggande Loshults sn en stor del af k. Karl XI:s penningar, 'bestående af plåtar och hvitt mynt'.

1645, k. Erik XIV:s 16-ören för 1562 och 1563, marker för 1564 och 1567 samt hertt. Johans och Karls 4-mark 1568. Inv. 5110.

217. År 1873. *Flata, Torps socken, Medelpad.* Sjutton myntplåtar för åren 1674—1686. Inv. 5114.

218. År 1873. *Vist Brogården, Vists sn, Redvägs hd, Vestergötland.* Två k. Gustaf I:s marker af år 1558, en k. Erik XIV:s mark af år 1562, en 16-öreklipping af år 1565. Inv. 5141.

219. År 1874. *Nygårds, Vesterhejde sn, Gotland.* Fem Olof Skötkonungs, tre Anund Jakobs mynt, jämte en stor mängd angelsaksiska, tyska, kufiska och byzantinska mynt. Inv. 5202.

220. År 1874. *Kuberup, Djurröds sn, Gärds hd, Skåne.* 142 svenska silfvermynt från åren 1664—1708, af hvilka en tvåmark af år 1666, ett femöre af 1691 och ett femöre af år 1702 inlöstes; funna jämte en silfversked och en malmgryta invid grunden till en gammal, nu nedrifven byggnad. Inv. 5206.

221. År 1874. *Nr 16 Torekov, Torekovs sn, Bjäre hd, Skåne.* 28 större och mindre silfvermynt, slagna åren 1606—1658 i Sverige, Danmark, Tyskland, Nederland och Polen; åtta utländska mynt inlöstes. Inv. 5219.

222. År 1874. *Nora, Vamblingbo sn, Gotland.* Ett Anund Jakobs mynt, jämte angelsaksiska, tyska, kufiska mynt samt smycken och fragment af silfver. Inv. 5279.

223. År 1874. *Pilgårds, Närs sn, Gotland.* Ett Olof Skötkonungs och ett Anund Jakobs mynt, jämte en stor myckenhet tyska, angelsaksiska, danska och kufiska mynt och annat silfver. Inv. 5335.

224. År 1874. *Lagmansberga, Allhelgona sn, Aska hd, Östergötland.* Omkring 2,070 små tunna svenska silfvermynt från den äldre medeltiden, dels tvåsidiga (915), dels ensidiga (1,498, af dem 915 med bokstafven M, 477 med E); urvaldes ur ett större fynd. Inv. 5379.

225. År 1874. *Heagården, Munka Ljungby sn, Norra Åsbo hd, Skåne.* Sju myntplåtar af åren 1661—1676. Inv. 5394.

226. År 1874. *Hjortsberga kyrkogård, Östra hd, Blekinge.* Ett k. Johan III:s 2-öre af 1573, fyrk af 1586, ett k. Karl IX:s ettöre 1611, en k. Gustaf II Adolfs fyrk 1624 jämte flere danska mynt; utvaldes ur ett fynd af 1,124, till större delen danska mynt, alla af silfver utom ett. Inv. 5414.

227. År 1874. *Sundsholm, Gladhammars sn, Södra Tjusts hd, Kalmar län.* Sex små tunna silfvermynt med öfvergallrade kors, funna jämte 57 andra af samma slag. Inv. 5419.

228. År 1875. *Vester Sörby, Fellingsbro sn och hd, Vestmanland.* Tjugo myntplåtar från åren 1713—1741. Inv. 5429.

229. År 1875. *Nr 13 Björke, Kropps sn, Luggude hd, Skåne.* 187 svenska silfvermynt från åren 1664—1707, af hvilka 16 inlöstes. Inv. 5468.

230. År 1875. *Nr 3 Håkantorp, Ströfvelstorps sn, Luggude hd, Skåne.* 66 svenska, danska och holsteinska silfvermynt från åren 1633—1677, af hvilka endast tre inlöstes. Inv. 5484.

231. År 1875. *Ekegården, Rödeby sn, Östra hd, Blekinge.* 25 svenska m. fl. silfvermynt från 1619—1670 jämte smycken; endast 5 mynt inlöstes. Inv. 5537.

232. År 1875. *Östanå, Elfkarleby sn, Örbyhus hd, Uppland.* 258 mynt (3 i silfver, 255 i koppar) och en dalersplåt af år 1662; endast en del inlöstes. Inv. 5632½ och 5665.

233. År 1875. *Lagmansberga, Allhelgona sn, Aska hd, Östergötland.* 53 små brakteater af silfver (med E, M, krona och drakhufvud). Inv. 5636.

234. År 1876. *Sönnarslöfs by och sn, Gärds hd, Skåne.* 575 till det mesta svenska silfvermynt, präglade

ett under dr. Kristina, de öfriga 1662—1709; endast sju mynt inlöstes. Inv. 5749.

235. År 1876. *Grybby, Edebo sn, Frösåkers hd, Uppland.* 20 svenska och utländska mynt från 1600- och 1700-talen samt en k. Adolf Fredriks kröningsjetton i jern; endast två mynt löstes, båda utländska. Inv. 5757.

236. År 1876. *Nr 5 Qviinge, Qviinge sn, Vestra Göinge hd, Skåne.* 524 svenska och 5 danska silfvermynt, slagna under åren 1633—1675; endast 16 inlöstes. Inv. 5785.

237. År 1876. *Nyköpings stad.* 56 utländska guldmynt, 127 utländska silfvermynt, en mängd små ryska denga, ett svenskt guldmynt, 1,881 svenska silfvermynt; 433 svenska silfvermynt (1605—1626) samt 96 utländska mynt (41 af guld, 55 af silfver) inlöstes. Inv. 5871.

238. År 1877. *Sträte Storegården, Fotskäls sn, Marks hd, Vestergötland.* Fem k. Karl IX:s fyramarker från åren 1605—1610, tre utländska thalermynt. Inv. 5896.

(Forts.)

Från Akademiens sammankomster.

Den 13 juli.

Akademiska ärenden. Riksantiqvarien redogjorde för innehållet af adjunkten N. Torpsons arbete »Svenska folkundervisningens utveckling från reformationstiden till 1842» och uppläste vissa delar, som kunde anses särskildt karakteristiska för författarens studier samt uppfattnings- och skrifsätt. Akademien beslöt i sitt underdåniga utlåtande anmäla, att hon, med erkännande af den möda författaren nedlagt på insamlande af material, likväl funnit arbetet icke vara af den beskaffenhet, att dess utgifvande bör med statsunderstöd befrämjas.

Statssamlingarna. En silfverskatt funnen vid Grausne i Stenkyrka sn, Gotland och vägande 63 ort 10 korn, inlöstes.

Af 24 danska, norska, tyska och nederländska silfvermynt, funna vid Ullarp i V. Vrams sn, Skåne, inlöstes 14, vägande 66 ort 20 korn.

En guldspiral, funnen vid Ryssjö, Östrunda sn, Vesterås län, vägande 20 ort 10 korn, löstes.

En i spiral lagd halsring af guld, funnen vid Väby, Hellstads sn, Vestergötland, vägande 36 ort 3 korn, löstes.

Antiqvariska forskningar. Chefen för k. Ecklesiastik-Departementet hade meddelat, att L. Baltzer erhållit det af honom begärda reseanslaget.

Fornlemningars vård. På grund af anmälan från Drätselkammaren i Kongelf, att ett ras hotade beståndet af ett torn af Bohus ruin, beslöt Akademien, att skadan skulle så fort ske kunde besigtigas.

På grund af en inkommen ansökan om tillstånd att borttaga en fornlemning vid Ersta, Tolfta sn, Upland, beslöt Akademien, att denna skulle besigtigas.

Akademien medgaf, att en vid Vreta i Vesterhaninge sn, Södertörn, funnen del af en runsten får resas i parken vid Hammar.

Lektor Boije hade anmält, att kyrkovärden Jacobsson i Älby, Ösmo sn, utan ersättning, rest två å hans mark befintliga runstenar, B. 671 och 1141, samt lofvat att vid antagligen nästa år skeende rifning af ett brygghus taga vara på en efter allmän sägen, före hans tid, der inlagd runsten, B. 674. Akademien beslöt till Jacobsson aflåta en tacksägelseskrifvelse.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Chefen för k. Ecklesiastik-Departementet hade meddelat Akademien, att Östra Herrestads församling i Skåne återtagit sin ansökan om tillstånd att rifva sin nuvarande kyrka.

Med anledning af Akademiens underdåniga hemställan, att Källa kyrka icke måtte få rifvas, hade församlingen blifvit hörd och dervid flertalet uttalat sig för kyrkans rifvande, alldenstund man för den nya kyrkan behöfde material från den gamla, men en minoritet af 380 röster ansåg att kyrkan borde stå qvar såsom ett kärt minne från forntiden. Majoriteten hade hemstält, att derest nådigt bifall ej gifves till den gamla kyrkans rifning, församlingen dock må få ur henne borttaga trähvalfvet samt inredningen. Någon kostnad för underhåll af den gamla kyrkan ville församlingen icke underkasta sig. Akademien beslöt att fortfarande yrka förbud mot kyrkans rifning, men fann intet hinder möta önskan att borttaga det moderna trähvalfvet samt inredningen, af hvilken dock allt, som är af antiqvariskt eller historiskt värde måste noga bevaras [1].

Kongl. Maj:t hade till Akademien remitterat Harmångers församlings i Helsingland anmälan om tillämnad rifning af kyrkan. Akademien beslöt att kyrkan skall besigtigas.

Kyrkoherden Caspar Tham har anmält, att Kyrkofalla åren 1837 och 1838 uppförda kyrka kommer att ändras. Akademien beslöt förklara intet hinder möta denna åtgärd.

Pastorsembetet i Mellby församling, Skåne, hade anmält, att under rappningen i kyrkan funnos målningar. Akademien beslöt att dessa skulle granskas.

[1] Kongl. Maj:t har bifallit denna Akademiens hemställan.

Akademien förklarade intet hinder möta nedsmältandet af Landskrona kyrkas ringklocka af år 1783.

Medaljförslag. Ett af fru Lea Ahlborn inlemnadt förslag till minnesmedalj öfver Stockholms Skarpskytteförenings 25-åriga tillvara godkändes hvad åtsidan samt frånsidans bild beträffar.

Föredrag. Riksantiqvarien redogjorde för det hittills verkställda gräfningsarbetet vid Falkenbergs hus och dervid anträffade fynd.

Den 19 augusti.

Akademiska ärenden. Riksantiqvarien anmälte, att Akademiens ordinarie utländske ledamot, kammarherren m. m. dr J. J. A. Worsaae aflidit, och nämnde några ord om hans verksamhet. Akademien beslöt afsända en skrifvelse till fru Worsaae.

Anmältes, att Kongl. Maj:t befalt k. Öfverintendents-Embetet att redan i år verkställa den af Akademien begärda ändringen af arbetsrummen.

Akademien beslöt att hos Kongl. Maj:t begära följande anslag:

för år 1887:

till vetenskapliga biträden vid samlingarnas ordnande samt till vaktbetjening vid samlingarnas förevisande	kr. 4,000: —
till uppsökande och förtecknande af fäderneslandets fornminnen	» 3,200: —
till utgifvande af planchverk öfver fornsaker m. m.	» 2,000: —
å den ordinarie staten:	
förhöjning af vaktmästaren Westerbergs lön från 600 kr. till	» 900: —
förhöjning af ordinarie anslaget till resekostnader, frakt, fornlemningars vård m. m., under förutsättning att Akademiens underdåniga skrifvelse om fria resor å Statens jernvägar för Riksantiqvarien och Akademiens tjenstemän samt fri frakt för föremål afsedda för Statens Historiska Museum ej beviljas, från 1,300 kr. till	» 2,300: —
förhöjning af biblioteksanslaget från kr. 1,500 till	» 2,500: —
eller, derest en sådan förhöjning nu ej kan ske, åtminstone ett anslag till betäckande af den brist, som fanns å detta anslag vid utgången af år 1884 eller	» 831: 83
för en gång:	
till inredningsarbeten	» 4,000: —
till konserveringsåtgärder	» 1,000: —

Riksantiqvarien framhöll det betänkliga deruti, att större delen af myntkabinettets innehåll, såväl den egentliga samlingen, som duplettförrådet, icke voro katalogiserade, samt att verkställandet af sådant ganska

vidlyftigt arbete omöjligen kunde med nu tillgängliga krafter utföras, hvadan det vore mycket önskligt om för detta arbete ett extra anslag kunde erhållas. Akademien, som delade denna uppfattning, anmodade Riksantiqvarien att till nästa sammanträde inkomma med detaljeradt förslag i ämnet.

Akademien godkände en af amanuensen G. Gustafson inlemnad räkning å 388 kr. 65 öre för de kostnader han i och för utgräfningen af Falkenbergs hus haft för resa till och från samt för vistelsen i staden Falkenberg.

Antiqvariska forskningar. För Akademien uppvisades en af grefve C. D. Reventlow insänd illustrerad katalog öfver de vid Ringsjöns utlopp funna, å Finnhult förvarade skärfvorna af lerkärl från stenåldern.

Fornlemningars vård. På ansökan af hemmansegarne Engström. Olsson och Berglund i Bergs, Hejnums sn, Gotland, och med stöd af ett utlåtande af Akademiens stipendiat direktör F. Nordin, beslöt Akademien medgifva borttagandet af ett större röse invid Engströms tillämnade boningsplats, ett röse på Olssons boplats, ytterkanten af ett röse, som befinner sig inom samma boplats, samt tre rösen i Berglunds åker.

Lektor Boije hade undersökt några grafhögar vid Löta i Bettna sn, men ansåg, att ännu några borde genomgräfvas. Som jordegaren ej lär ämna, i fall tillstånd till fornlemningarnas borttagande gifves, föra bort jorden förr än i vinter, beslöt Akademien att undersökningen skulle fortsättas.

På grund af berättelse, ingifven af kapten J. A. Lagergren, beslöt Akademien afgifva förklaring, att intet hinder finnes för jordegaren att för sina ändamål använda den s. k. Kappelshögen å nr 3 Bölarp i Veinge socken, Halland, deremot att afslå handlanden P. Svenssons i Veinge anhållan att få borttaga fem stenar, som utgöra återstoden af en s. k. domarering, liggande å ett jordstycke 350 fot i vester från Vingshög.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Sedan upplyst blifvit, att Åtvids nya kyrka blifvit uppförd så nära den gamla kyrkan, att hon af denna delvis skymmes, ansåg Akademien sig nödgad att icke afstyrka nådigt bifall till församlingens anhållan om tillstånd att rifva den gamla kyrkan.

Hömbs församling hade genom pastorsembetet anmält sig önska bygga ett torn invid kyrkan, höja taket invändigt samt upptaga ett fönster i hvardera långväggen. Akademien ansåg sig sakna skäl att lägga hinder i vägen för dessa åtgärder.

Akademien förklarade intet hinder möta rifvandet af Hede kyrka i Bohuslän, uppförd i början af förra århundradet.

Riksantiqvarien anmälte, att han väntade en nådig remiss af en ansökan om tillstånd att till det Nordiska museet flytta fornsaker från flere kyrkor å Gotland, å hvilka fornsaker, som redan hade blifvit förda till Visby, qvarstad der hade lagts, samt att dessa föremål blifvit besigtigade af amanuensen Ekhoff, som i afgifvet utlåtande förklarat att några af dem voro för Statens samlingar erforderliga. Akademien medgaf att, så snart den nådiga remissen inkommit, underdånigt utlåtande må i Akademiens namn upprättas af Preses och Sekreteraren.

Medaljförslag. Akademien bestämde inskrifter å frånsidan af den vid förra sammankomsten i fråga varande medaljen.

Den 16 september.

Akademiska ärenden. Riksantiqvarien meddelade resultatet af räkningen af de i k. Myntkabinettet inlagda mynten och medaljerna, hvilka enligt härefter intagna förteckning uppgå till 84,100 stycken, anmälde att flere mynt, t. ex. en del kufiska, bestämda af proff. Tornberg och Tegnér, en del tyska, bestämda af honom sjelf, en del moderna koppar-mynt, skänkta af olika personer, ännu icke blifvit i samlingen inlagda, äfvensom att kopparplåtarna, de svenska poletterna och de engelska tokens icke blifvit inräknade, hvadan den verkliga slutsumman torde mera närma sig 90,000 än 85,000, att katalogiseringen borde innefatta 1) anteckning på en i myntlådan och rutan inlagd papperslapp af myntets inskrifter jämte hänvisning till tryckt beskrifning der sådan finnes, m. m. i öfverensstämmelse med anordningarna, som voro vidtagna i en låda, som för Akademien förevisades, innehållande longobardiska m. fl. mynt, 2) anteckning af detsamma i en fortlöpande handskrifven katalog, och 3) i de fall då öfver en myntgrupp finnes en fullständig beskrifning utgifven, anteckning i denna om de mynt, som finnas i samlingen, på det man lättare må kunna få en öfversigt af de mynt som fattas; att den, som åtager sig katalogiseringsarbetet, svårligen kan under dagen arbeta mera än tre timmar och under dessa ej gerna i medeltal medhinna mera än 25 mynt, samt hemstälde slutligen, att Akademien ville hos Kongl. Maj:t begära ett årligt extra arfvode af 1,000 kr. för ifrågavarande katalogiseringsarbete med skyldighet för dettas verkställare att årligen katalogisera vid pass 8,000 mynt och medaljer, hvadan hela arbetet borde kunna vara på tio år fullbordadt. Akademien godkände denna framställning.

Riksantiqvarien anmälte, att hrr Statsrevisorer hos honom genom en tjensteman anhållit om upplysningar rörande användning och det fortfarande behofvet af de extra anslag, som Akademien f. n. har till disposition, och meddelade de promemorior, som han på grund deraf tillstält Revisorerna. Som afsigten med denna begäran om upplysningar sades vara den, att Revisorerne önska få utreda, hvilka extra anslag lämpligen kunna komma i fråga att förvandlas till ordinarie, hemställde Riksantiqvarien, huruvida det ej vore skäl, att, med ändring af det vid föregående sammanträde fattade beslutet, hos Kongl. Maj:t begära nådig proposition om ifrågavarande tre extra anslags uppförande på fast stat. Akademien godkände denna hemställan.

Till korresponderande ledamöter valdes grefve Christian Detlef Reventlow, k. arkitekten Emil Victor Langlet och kaptenen Johan Emil Hagdahl.

Akademien medgaf, att, som författaren till den senast pröfvade täflingsskriften anmält sig vara i tillfälle att, efter partiel omarbetning, utgifva densamma, manuskriptet må till honom utlemnas, med skyldighet för honom att detsamma efter fullbordad tryckning återlemna.

Statssamlingarna. Riksantiqvarien anmälte, att han, efter mottagande af de underrättelser hr Montelius förvärfvat rörande det i trakten af Engelholm anträffade bronsvärdet, för detsamma, efter samråd med Akademiens Preses, utbetalt en lösen af 75 kr., hvilken åtgärd af Akademien godkändes.

Antiqvariska forskningar. Akademien beviljade studeranden vid Lunds universitet Karlin ett anslag af 200 kr. för att företaga undersökningar af skånska kyrkor.

Fornlemningars vård. Riksantiqvarien anmälte den behandling, för hvilken Johannesborgs slottsruin invid Norrköping är utsatt, och de åtgärder han med anledning deraf vidtagit.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Riksantiqvarien anmälte, att Preses och han, i Akademiens namn, aflåtit infordradt underdånigt utlåtande om de kyrkliga fornsaker, som på Riksantiqvariens begäran blifvit i Visby belagda med qvarstad, och deri hemstält, att åtta föremål må få intagas till Statens Historiska Museum och de återstående deponeras i det Nordiska museet i Stockholm, äfvensom att Kongl. Maj:t gifvit nådigt bifall till denna hemställan.

Summarisk förteckning öfver de i k. Myntkabinettet inlagda mynt och medaljer.

	G.[1]	S.[2]	K. etc.[3]	
Antika mynt.				
Spanien	—	64	1,455	
Gallien	2	63	47	
Italien (utom Rom)	4	106	267	
Grekland	20	172	282	
Asien	1	113	628	
Afrika	17	47	703	
Romerska	174	3,568	7,664	
Byzantinska	217	56	509	
	435	4,189	11,555	16,179

[1] Guld. [2] Silfver. [3] Koppar eller annan oädel metall.

	G.	S.	K. etc.	
Medeltiden.				
Vandaler	—	11	8	
Östgotar i Pannonien	56	-	—	
» i Italien	—	20	51	
Longobarder	1	3	—	
Benevent	11	2	—	
Salerno	—	1	—	
Neapel	--	—	3	
Vestgotar	60	—	—	
Merovinger	6	—	—	
Karolinger	—	115	—	
Portugal	1	33	—	
Spanien	48	385	1	
Italien	162	695	35	
Korsfararestaterna	—	50	12	
Frankrike	59	654	2	
Nederland	35	779	1	
Tyskland	117	4,326	—	
Schweiz	1	70	—	
Böhmen	1	124	—	
Polen	—	31	—	
Ungern	30	74	—	
Ryssland	—	16	—	
Tyska och lifländska orden	—	178	—	
England, Skottland, Irland	30	10,875	—	
Danmark	3	3,092	—	
Norge	1	487	—	
Sverige	—	4,550	—	
	622	26,571	113	27,306
	1,057	30,760	11,668	43.485

	G.	S.	K. etc.	
Nyare tid.				
Portugal	31	108	118	
Spanien	38	448	283	
Italien	95	947	517	
Grekland	1	8	175	
Turkiet	38	268	115	
Frankrike	69	428	189	
Schweiz	23	295	52	
Österrike	198	709	106	
Tyskland	460	4,497	680	
Polen	46	203	69	
Ryssland	39	322	175	
Rumänien	—	2	7	
England, Skottland, Irland	69	222	151	
Nederland och Belgien	92	516	237	
Danmark	185	2,217	95	
Norge	16	781	27	
Sverige	456	5,085	984	
	1,856	17,151	3,980	22,987
Orientaliska mynt.	67	3,231	299	3,597
Andra utom-europeiska mynt.				
Asien	71	347	590	
Afrika	2	42	37	
Amerika	48	315	180	
Australien	—	—	—	
	121	704	807	1,632
	8,101	51,846	16.754	71,701
Medaljer.				
Svenska	198	3,326	348	
Utländska	97	3,014	5,416	
	295	6,340	5,764	12,399
	3,396	58,186	22,518	84,100
Svenska mynt	456	9,635	984	11,075

Tillägg till Riksheraldikerns instruktion.

Genom nådigt bref af den 14 augusti har Kongl. Maj:t funnit godt att såsom tillägg till den för Riksheraldikern den 11 mars 1813 utfärdade instruktionen förordna:

att intet vapen må anbringas å offentliga byggnader, minnesmärken, fanor, standar eller mynt utan efter Riksheraldikerns hörande;

att den, som är missnöjd med Riksheraldikerns utlåtande, må ega att deröfver anföra besvär hos Akademien inom den tid, som för öfverklagande af förvaltande myndigheters och embetsverks beslut är bestämd; skolande besvären, derest de vederbörligen inkommit, af Akademien till pröfning upptagas; samt

att Riksheraldikern skall ega att af dem, som i nedannämnda hänseenden honom anlita, uppbära:

för uppgörande af förslag till nytt vapen, jämte beskrifning och utlåtande i sammanhang dermed	kr.	100
för uppgörande af ritning till redan befintligt vapen, jämte utlåtande	»	25
för granskning af inlemnad teckning, jämte utlåtande	»	25
för annat embetsutlåtande, som offentlig myndighet eller enskild person begär	»	15,

hvarjämte, då utförandet af en ritning eller målning kräft särskilda omkostnader, dessa skola ersättas enligt räkning, upprättad af den, som arbetet verkstält, och granskad af Riksheraldikern.

Nordens äldsta mynt.

Den, som senast yttrat sig rörande detta ämne [1], professor K. Erslev i Köpenhamn, har kommit till det resultat, att mynt präglades först för k. Sven tjufveskägg och k. Olof Tryggvesson, derefter för k. Olof skötkonung.

I Schives norska myntverk finnas dessutom mynt afbildade och beskrifna, som tillerkännas Erik Håkansson jarl (1000—1015).

Att mynt blifvit präglade för k. Sven tjufveskägg är otvifvelaktigt, men hans danska myntning måste hafva varit ganska obetydlig, alldenstund allenast en enda typ är för honom känd, hvilken är representerad af endast tre exemplar, ett i Stockholms, ett i Köpenhamns och ett i S:t Petersburgs myntkabinett [2]. Typen är fullständigt k. Etelred II:s C-typ: *åts.* konungens bröstbild, venstra sidan, och framför denna en spira, *fråns.* ett likarmadt dubbellinigt kors, i hvars vinklar stå de fyra bokstäfver, som bilda ordet CRVX (kors). Omskrifterna lyda

+ Z¯AEN REX AD DENER)(+ GODΓINE M¯AN DNER

Konungens namn är omisskänligt, ehuru dess andra bokstaf V blifvit uppnedvänd. I *Dener* kunna vi ej gerna underlåta att finna annat än Danernes namn. Frånsidan innehåller myntmästarens namn, men ingen myntstad, utan i stället, synes det, ett andra omtalade af Danskarne. Detta kan onekligen, såsom professor Erslev vill, tagas som en antydan derom, att myntet visserligen präglades för den danske konungen, men icke i Danmark, utan i England. Nödvändigt är emellertid icke detta antagande. Detaljerna i myntets utseende tala snarare för ett arbete, som af en engelsk myntare blifvit utfördt i Norden.

[1] *Mémoires de la Société des Antiquaires du Nord* 1885.

[2] Ett fjerde exemplar, men brutet i flere stycken och ofullständigt, finnes i Danmark.

För afgörande af frågan, huruvida detta mynt är det äldsta i Norden präglade, måste vi söka utreda, till hvilken del af k. Svens regering det hör. Som han sjelf vid olika tillfällen hemsökt England, ligger det utan fråga närmast till hands att ställa användandet eller inkallandet af en engelsk myntmästare för dansk räkning i sammanhang med något af konungens besök i England. Han uppträdde der under en plundringsperiod, som slutade med år 982, och förnyade sina härjningar år 988. År 994 företog han samman med Olof Tryggvesson ett anfall på London och stora områden härjades. Engelsmännen sökte friköpa sig från den svåra hemsökelsen. Olof lemnade landet för att vinna konungadömet öfver Norge. Sven synes hafva lemnat England i ro intill år 1003—1004. För sista gången anföll han England år 1013 och blef då erkänd som konung, men afled redan i februari 1014.

Som Sven och den norske Olof en tid uppträdde tillsammans och man äfven tilldelat Olof ett mynt präglat efter angelsaksisk typ, äfven det myntadt af en Godwine, har det utan fråga legat nära till hands att anse samme man hafva präglat för båda konungarne och att detta skedde i sammanhang med deras gemensamma uppträdande i England. Som engelska myntmästare kommo till Sverige, men Sveriges direkta förbindelser med England voro, efter allt hvad vi för denna tid veta, föga betydande, är det sannolikt att Olof skötkonung fick sina engelska myntare genom bemedling af k. Sven, som hade blifvit hans stjuffader, så mycket mera sannolikt, som äfven för den svenske k. Olof mynt präglats af en Godwine.

Att denne Godwine, som präglat för alla tre konungarne, varit samme man, är mycket möjligt, men icke nödvändigt, då namnet i England allsicke är ovanligt: under k. Etelred II:s tid funnos myntare med detta namn i ej mindre än tjugo engelska städer. Men Svens och den norske

Olofs gemensamma uppträdande i England upphörde med år 994 och den nära förbindelsen mellan den svenske Olof och Sven, beroende på den senares nya gifte, inleddes först år 999. Jag skall strax visa, att k. Olof Tryggvesson förmodligen aldrig slog mynt. Dermed förfaller sannolikheten af k. Svens myntning före år 995. För Sven, som var väl bekant med de engelska förhållandena, borde det hafva legat nära till hands att införa myntningen i sitt fäderneslan. Då det oaktadt, hans utmyntning, såsom nyss visades, varit mycket ringa, synes mig troligast, att han ej låtit mynta, förrän under sin sista engelska tid, d. v. s. 1013—1014. Vid den tiden var det honom ock lättare att anskaffa engelske myntare, som voro villige att resa öfver till det aflägsna Sverige, för att der, under ovana förhållanden, fortsätta sin verksamhet. De kristna typer, som användes å Olof Skötkonungs mynt, särskildt inskriften *i Herrens namn*, till hvilken förebilden ej togs från England, synes antyda, att konungens myntning tillhör tiden efter hans öfvergång till kristendomen, hvilket i sin ordning talar för myntares anskaffande efter år 1008, d. v. s. år 1013 och ej tidigare.

I Norge regerade Olof Tryggvesson till år 1000 och Olof Haraldsson, kallad den helige, från år 1015. Om norska mynt med konungsnamnet Olof kan derför en viss tvekan uppstå, huruvida de böra hänföras till den ene eller den andre af de liknämnde konungarne. Att Olof Haraldsson präglat mynt är fullkomligt säkert, men skall möjligen något Olofsmynt tillhöra hans namne? Somlige hafva besvarat denna fråga med nej, men Schive tror sig böra tillerkänna Olof Tryggvesson ett mynt, återgifvande k. Etelreds C-typ och försedt med inskrifterna:

+ ONLAF REX NOR:)(+ ΓODΓINE M˜O NO:

Ett sådant mynt fanns på 1700-talet i en enskild svensk samling, men har sedan dess försvunnit; nu är det kändt

endast genom en afbildning. Teckningen synes väl ej i alla detaljer vara fullt noggrann, men det hela har dock en stor likhet med den svenske k. Olofs mynt. Som myntet är förloradt, kan dess vigt icke utrönas, hvilket är en allvarsam förlust, då de svenska och efter svenskt system präglade mynten äro tyngre än deras engelska förebilder. Uppenbart är emellertid att för Schives mening kunna inga bevis anföras, liksom ock att ifrågavarande mynt kan fullt ut lika väl tillhöra Olof den helige, som hans tidigare namne.

En omständighet finnes, som gör det för mig vida sannolikare, att vi här hafva för oss ett mynt af Olof den helige. Schive låter Olof Tryggvesson för sin del få detta mynt, hans efterträdare Erik jarl uppträda med andra mynt, derefter Håkan jarl, som innehade makt och myndighet endast under en del af år 1015, och slutligen Olof den helige. Den norska myntningen börjar således under Olof Tryggvesson och fortgår derefter utan afbrott.

Men i denna serie finnes dock ett alldeles bestämdt afbrott; ty de mynt, som af Schive tilldelats Erik jarl, kunna icke tillhöra honom.

Det ena af dem tillhör k. Etelred II:s C-typ, men båda sidorna äro illa gråverade och båda hafva otydbara inskrifter, som jämte ordentliga bokstäfver äfven innehålla tecken, som äro för alfabetet främmande. Af inskrifterna kan man således icke hemta något fullgiltigt bevis för Erik jarls eganderätt till detta mynt. Men trots deras förvirrade karakter, afgifver frånsidans inskrift ett bestämdt bevis för att detta mynt icke tillhör honom. Utom ett exemplar, som har å båda sidor förvirrade inskrifter, har k. Myntkabinettet i Stockholm ett annat exemplar, hvars frånsida är präglad med samma stamp, som det ifrågavarande myntets frånsida, men det har en åtsida, af hvars omskrift, delvis utplånad, följande är fullkomligt tydligt: + ... A REX ZVENO, Olafa rex Svenorum. Erik

jarls föregifna mynt är således präglādt af en myntare, som hade tillgång till en stämpel med den svenske k. Olofs namn och titel, d. v. s. detta mynt tillhör vår k. Olof.

Det andra myntet, som blifvit tilldeladt Erik jarl, återgifver ock k. Etelred II:s typ C och har omskrifterna

× HEINRICVꝏ COM....)(× HROZA ME FEC(it)

Väl kan *comes* vara en öfversättning af jarl, men det är icke antagligt, att någon nordisk eller engelsk myntare — och på andra kunna vi svårligen tänka — återgifvit Erik med det hvarken nordiska eller engelska Henrik. Likaledes är myntarens namn Hrosa hvarken nordiskt eller engelskt, men beslägtade former förekomma i Tyskland [1], hvarest äfven namnet Henrik var under 1000-talet mycket vanligt. Det står oss derföre ej annat åter än att anse detta mynt vara tyskt [2].

Deremot antager jag, att Schive med full rätt tillägger Håkan jarl ett mynt. Detta, som ock hör till k. Etelred II:s typ C, har omskrifterna

+ AACNNE : ПGNVNDEI :)(+ BEFEREN · M · OT · A · ON

Det första ordet i åtsidans omskrift kan ej gerna betyda annat än Håkan. Äldre svenska myntforskare och deras nyare eftersägare hafva tillagt den i vår historia i förbigående omtalade Håkan röde detta mynt, men denna bestämning är orimlig, ty Håkan röde lefde på en tid, då k. Etelred II:s typer hade blifvit aflösta af andra. Någon regent med namnet Håkan finnes ej, åt hvilken vi kunna gifva detta mynt, utom den ifrågavarande norske jarlen och hans korta styrelsetid under loppet af år 1015.

[1] Jfr flere fall i Förstemanns *Altdeutsches Namenbuch*.

[2] Den tyske numismatikern Dannenberg, hvilken jag meddelat min åsigt om ifrågavarande mynts tyska ursprung, finner denna korrekt och tror sig kunna hänföra myntet till en i urkunder förekommande grefve med namnet Henrik.

Som Håkansmyntets tyngd svarar till det svenska och icke till det engelska systemet, synes det vara prägladt under svenskt inflytande, kanske i Sverige för hans räkning. Också har detta mynt flere gånger anträffats i svenska fynd. K. Olof den heliges mynt hafva deremot sin vigt afmätt efter det engelska systemet. Men om Håkan jarls mynt är tillkommet år 1015 under svensk bemedling, måste vi deraf draga slutsatsen, att man den tiden präglade mynt i Sverige. Den svenska myntningens början synes således böra förläggas till tiden 1013—1015.

I Danmark präglades mynt för Knut den store. Som mynt präglades äfven för hans företrädare, ehuru i liten skala, synes det rimligast att denne började mynta först mot slutet af sin tid (1013—1014). I Norge präglades mynt af Olof den helige, som kom till regeringen år 1015, och under samma år för Håkan jarl. Från deras företrädare Erik jarl, som styrde landet i femton år, kännes intet mynt och det är derföre mindre sannolikt, att hans företrädare Olof Tryggvesson präglade mynt.

Öfver den tidens Norge och Danmark sprider historien rikligt ljus, under det allenast enstaka strålar kastas öfver Sveriges samtida öden. Så mycket vigtigare blir, under bristen på tillförlitliga källor, det märkliga förhållandet, att under det i Danmark myntningen ej började förr än tidigast år 1013 och i Norge ej före år 1015, började vid samma tid i Sverige en utmyntning, som sköttes af sex myntare, hvilka dervid använde olika typer. Så mycket märkligare är denna myntning, som Olof skötkonung icke adopterade den engelska penningens vigt, utan gjorde sina penningar tyngre. Fyra penningar gingo på örtugen och synes derföre örtugens fördelning i åtta penningar vara af en senare upprinnelse.

Men man torde kunna till nordiska myntverkstäder hänföra tvänne grupper af mynt, som äro nagot äldre. Äfven dem skola vi nu underkasta granskning

Mynthistorien visar, att vissa typer, af en eller annan orsak, tilldragit sig så mycken uppmärksamhet, att de, långt efter deras upphofsmäns bortträdande från skådeplatsen, blifvit imiterade. Så efterhärmades kejsar Ludvig den frommes mynt, som å ena sidan buro hans namn och på den andra, kring ett tempel, omskriften *christiana religio*. Men äfven Carl den stores mynt hafva gifvit upphof till senare imitationer hos mindre civiliserade folk, hvilka icke förmådde åstadkomma fullgoda inskrifter. Det är två grupper af mynt, som hafva namnet *Carolus* i vanställd form eller stå i sammanhang med sådana mynt, jag här vill framhålla.

Ur grafvar på Björkö har dr Stolpe upptagit flere mynt: karolingiska, engelska, som tillhöra början af 900-talet (t. ex. k. Edvard I † 924, k. Sigtrygg af Northumberland † 926) samt en hel grupp af mynt — den första, som vi här skulle uppmärksamma — hvilken genom enstaka mynt anknyter sig vid de karolingiska mynten. Jag behandlar här dessa mynt uteslutande ur numismatisk synpunkt. Dr Stolpe kommer framdeles att redogöra för fyndomständigheterna.

Några af dessa mynt hafva å den ena sidan en på två rader fördelad inskrift, i hvilken, ehuru temligen vanstäld, lätt skönjas spåren af den ursprungliga skriften CARO LVS. De minst vanstälda exemplaren hafva å den andra sidan nederst en yxa, deröfver en rad af bokstäfver, af hvilka tre äro fullt tydliga, ST T, öfverst ses två bågar (fig. 9). För den, som är van att studera den nedåtgående utveckling, som en omtyckt mynttyp undergår under fortsatta efterbildningar, är det tydligt, att vi här hafva för oss kopior af de mynt, som för Karl den store präglades i den nederländska staden Dorestad, med hvilken Björkö-

borne, enligt Ansgarslegenden, underhöllo förbindelser. De äkta Dorestadsmynten hafva å frånsidan öfverst, utmed randen, de två stafvelserna DORE — de två första bokstäfverna eller den andra och tredje hafva gifvit anledning till de två bågarna å kopiorna —, derunder, tvärt öfver myntet, stadsnamnets tredje stafvelse STAT samt nederst en yxa.

Äro månne äfven dessa kopior tillkomna i Dorestad, d. v. s. äro de dåliga exemplar utgångna från dervarande mynthus? Denna fråga torde obetingadt böra besvaras med nej. Vid Dorestad (Wyk by Duerstade) finnes, liksom på Björkö, en svart jord och i denna hafva många exemplar af den ursprungliga typen hittats; mer och mindre goda, men inga så barbariska, som de på Björkö funna. De olika varianterna hafva publicerats af den nederländske numismatikern van der Chijs [1]. I hans verk finnes visserligen (pl. XI) ett mynt afbildadt, som lifligt påminner om Björköexemplaren, men originalet till denna figur är honom meddeladt af C. J. Thomsen i Köpenhamn och det är således antagligen funnet i Norden.

Inom det frankiska riket funnes två städer, som på sina mynt förde skeppsbilder, Quentovic i Normandie och Dorestad. Van der Chijs har i nyss nämnda arbete (supplement pl. XXII) afbildat ett Dorestadsmynt från Karl den stores tid med en skeppsbild på frånsidan. En motsvarighet till denna bild, mindre prydlig, finna vi å mynt funna på Björkö; flere varianter förekomma, visande skeppsbilden mer och mer förvirrad. Äfven här hafva vi således kopior af Dorestadsmynt, sämre än de i Dorestad och i dess närhet funna exemplaren.

Från dessa kopior ledas vi med nödvändighet öfver till en annan, som på frånsidan har skeppet, derunder en fisk, å åtsidan en hjort med en orm och en treudd, som

[1] Van der Chijs, *De Munten der Frankische- en deutsch-nederlandische vorsten.*

9.

10.

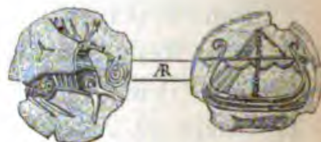
11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

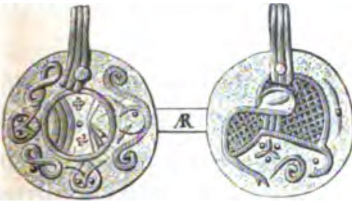
18.

19.

20.

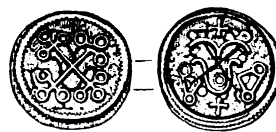
21.

22.

23.

24.

bifigurer[1]. Karls namn är försvunnet och har blifvit ersatt med en ny bild, som är fullkomligt främmande för de verkliga Dorestadsmynten. Man började under kopieringen alltmer frigöra sig från bevarandet af originalen.

Skeppet, gröfre framställdt, återfinna vi å andra mynt, som på åtsidan föra en ny bild, tvänne mot hvarandra vända foglar.

Hjortbilden förbinder med dessa mynt ännu andra, som å ena sidan föra hjorten, på den andra ett ansigte, som är upplöst i idel streck samt omgifvet af en list, inom hvilken ses, mellan lineära ornament, tre skematiskt framstälda ansigten med stora mustascher.

I den vid Fölhagen på Gotland funna silfverskatt, som af mig beskrifvits i *Antiqvarisk Tidskrift* del. 3, fanns ett hängsmycke af silfver, som visar ett menniskoansigte, likaledes upplöst i streck (jfr der fig. 15).

Alla dessa mynt äro vi således berättigade att sammanföra i en enda stor grupp, hvilken ytterst anknyter sig vid Karl den stores Dorestadsmynt, men icke kunna antagas vara tillverkade i Dorestad.

Hvar hafva vi då att söka deras ursprung? Man är i ett fall som detta, då andra upplysningar saknas, skyldig att hålla sig till fyndförhållandena och söka myntens hemort i den trakt, der de till största antalet blifvit funna. Då gruppen uppträder med flere varierande former hafva vi att hålla oss till den ort, der alla formerna äro funna. Det återstå då ingen annan möjlighet än att tänka om dessa mynt vara präglade i mellersta Sverige. Der torde vi böra söka ursprunget just på Björkö, på hvilken det enda vilkor, som myntens utseende ställer, träffar in; de om Dorestadsmynten så mycket påminnande kopiorna böra vara tillkomna å en ort, som stod i förbindelse med Dorestad.

[1] Ett mynt af denna typ är funnet i en graf i Blekinge.

Utom Björkö äro dessa mynt ytterst sällsynta. Ett fall måste här särskildt framhållas, alldenstund det möjligen af någon skulle kunna framdragas som ett inkast mot min förklaring.

Jämte de karolingiska och tidiga engelska mynten äro å Björkö funna arabiska mynt; i en stor skatt af arabiska mynt, som hittades i den svarta jorden, var det yngsta myntet af åren 963—967. I Norden började en gång skatterna af sådana mynt få en tillsats af vesterländska mynt, tyska och engelska, de senarej yngre än de på Björkö funna, och dessa vesterländska mynt blefvo småningom de öfvervägande, till sist så godt som de enda. Hela denna grupp af vesterländska mynt, blandade eller icke blandade med arabiska, äro för Björkö fullkomligt främmande. Som detta icke kan förklaras annorledes än dermed, att förhållandena på Björkö hade vid den tid, då dessa vesterländska mynt började komma till Sverige, blifvit så förändrade, att de utländska mynten ej längre sökte sig dit, staden hade upphört att vara en framstående handelsort. Senare berättelser uppgifva, att staden en gång blifvit ödelagd.

I en silfverskatt, som anträffats i närheten af Lybeck och som tillhör slutet af de vesterländska skatternas tid, finnes ett mynt prägladt för k. Knut den store. Åtsidan är af vanligt utseende och har omskriften CNUT REX ANGLORUM, frånsidan har hjortbilden. Detta enstaka fall af en Björkötyps uppträdande under k. Knuts tid kan icke till denna flytta den rika grupp af ifrågavarande Björkömynt, utan måste vi anse den gamla typen hafva blifvit långt efter dess rätta tid af nu okänd anledning återupptagen.

Den andra gruppen af karolingiska imitationer omfattade mynt mycket tunna, så att å ena sidan regelbundet synes intryck af den motsatta sidans prägel. De

två former, som höra till denna grupp, visas af fig. 23 och 24. Den förra visar förvrängningar af *Carolus* och *Dorestat*, den andra röjer inga spår af inskrifter.

Äfven dessa mynt har van der Chijs afbildat (pl. XXI fig. 8—10), men väl att märka efter exemplar komna från Norden, hvarest de i fynden icke äro sällsynta. De träffas, dock mest i enstaka exemplar, i yngre fynd, men deras rätta tid tyckes vara den, då de arabiska mynten började i de nordiska skatterna uppblandas med enstaka vesterländska. De två här afbildade exemplaren höra till ett fynd anträffadt vid Sandby kyrkogård i Torna härad[1] i Skåne. Jämte smycken förekommo i detta fynd arabiska mynt, af hvilka det yngsta är präglat år 962, och några få tyska, af hvilka ett icke kan vara präglat före år 965 och ett möjligen ej präglats förr än år 996[2]. Dessa mynt äro således något yngre än Dorestads-Björkömynten.

Hvar dessa mynt äro präglade, är icke lätt att afgöra; så vidt jag vet är intet exemplar funnet å Björkö. De synas vara af mera sydlig upprinnelse, vare sig från norra Tyskland eller Danmark, hvarest Hedeby (sedermera Slesvig) var en betydande handelsstad.

Hans Hildebrand.

Konservering af äldre jernföremål.

En hvar, som sysselsatt sig med vårdande af förhistoriska fornsaker, har utan tvifvel erfarit svårigheten att mot förstörelse skydda de i jorden funna jernföremålen, hvilka genom inverkan af den fukt, för hvilken de under

[1] Beskrifvet i *Månadsbladet* nr 127—129.

[2] Detta senare vill jag dock tillerkänna mindre vigt. Det är präg- ladt i Strassburg för en kejsar Otto, efter det vanliga antagandet Otto III, som blef kejsare år 996. Det är icke omöjligt, att det tillhör hans fader.

lång tid varit utsatta, vanligen äro öfverdragna med en tjock betäckning af rost.

Det är härvid ej tillfyllesgörande att förhindra fortsatt yttre inverkan af luft och fuktighet. Det förstörelseverk, som påbörjats, medan sakerna ännu lågo i jorden, fortgår äfven sedan de förflyttats till den fuktfriaste förvaringslokal.

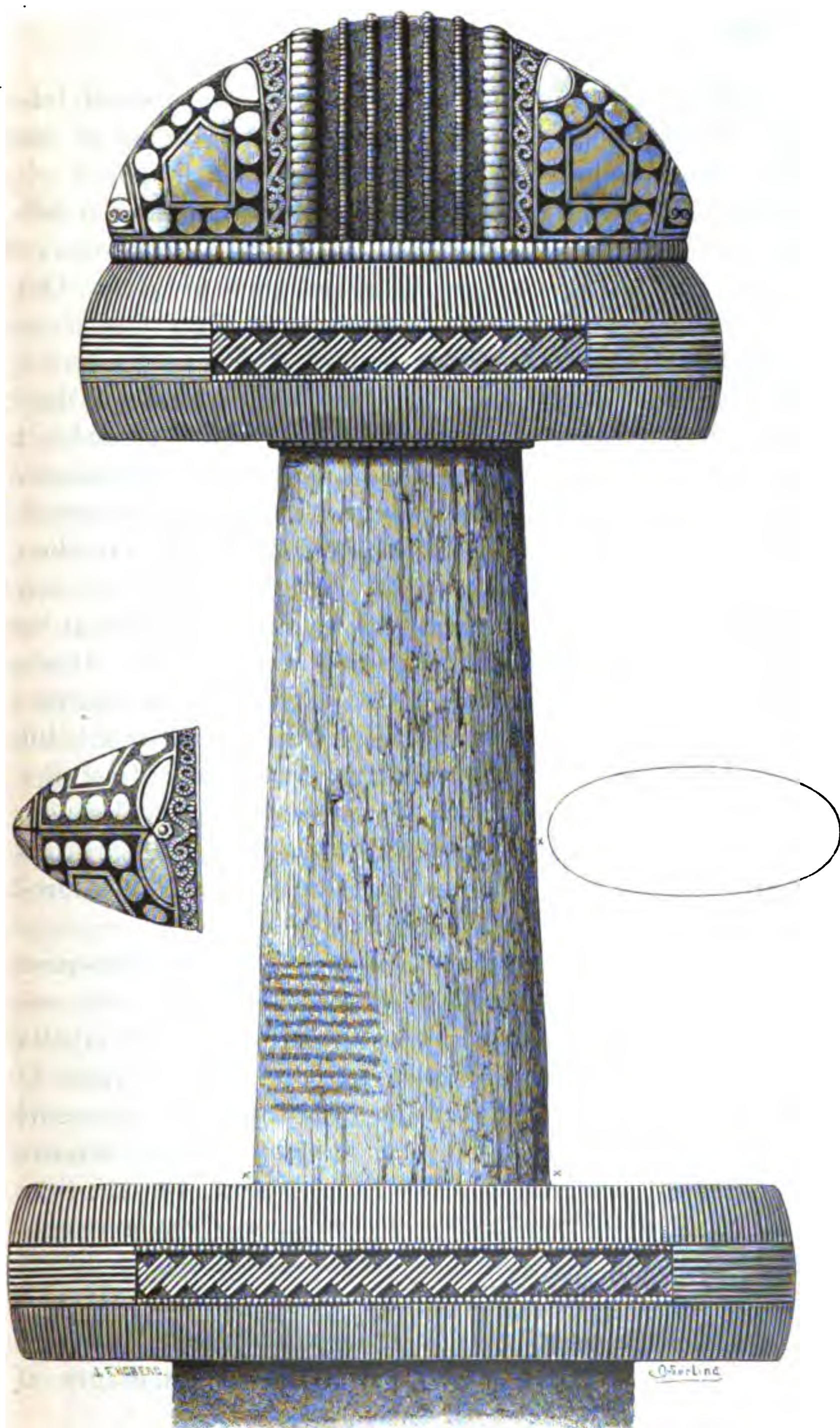
På rostöfverdragets yta visa sig större och mindre perlor eller blåsor innehållande en simmig vätska af vanligen gulbrun färg. Vid närmare granskning träffar man dessa blåsor ej blott på ytan; de uppträda långt ned i rostskorpan och finnas äfven under sjelfva metallytan på ställen, der denna ej synes angripen. I sist nämnda fall visar sig deras dervara endast genom en större eller mindre uppsvällning af den för öfrigt jämna ytan. Öppnar man en dylik uppsvällning, finner man under den samma ofta ganska stora med vätska fylda håligheter, som sträcka sig långt in i jernet. Stundom innehålla håligheterna ett brunt, glänsande pulver. Förstörelsearbetet visar sig emellertid ej blott i uppträdandet af dessa blåsor och håligheter; efter längre eller kortare tid uppstå sprickor och remnor såväl i rostöfverdraget som i sjelfva metallen, större och mindre stycken falla af och, om förödelsen obehindradt får fortgå, förvandlas föremålet helt och hållet till ett rostbrunt stoft. De jernsaker (i synnerhet sådana som varit starkt härdade såsom: svärdsklingor, knifblad, spjutspetsar m. m.) hvilka, innan de nedkommit i jorden, varit utsatta för stark eld, visa ofta till större eller mindre del af sin utsträckning en hård och jämn till utseendet ej angripen yta. Denna glödgnings-patina, som en hvar med fornsakssamlingar förtrogen lätt igenkänner, har dock ej förmått skydda den underliggande metallen från förstöring. Aflägsnas den skenbart oskadade ytan träffar man mycket ofta der under ej fast metall utan ett mer eller mindre tjockt lager af ett svart pulver, som i vatten lätt löser sig till en bläckliknande vätska. Vidtagas ej lämpliga skydds-

åtgärder, gå dessa med glödgningspatina försedda föremål lika väl som de, hvilka sakna en dylik, sin undergång till mötes.

För att förebygga ofvan nämnda olägenheter hafva många olika skyddsmetoder föreslagits och användts. De flesta af dessa torde kunna sägas bestå deruti, att man medels indränkning och öfverstrykning med en skyddande vätska (sammansatt efter en mängd olika recept) sökt befria föremålen från den fortsatta menliga inverkan af luft och fuktighet. Erfarenheten lär emellertid, att detta förfaringssätt är i det närmaste maktlöst, man må använda hvilken konserveringsblandning som helst. Många af dessa blandningar medföra dessutom den olägenheten, att fornsakerna genom bestrykningen erhålla ett tjockt, glänsande öfverdrag, som hindrar finare detaljer att framträda och derigenom försvårar en noggrannare granskning.

Vid Antropologiska Sällskapets i Berlin sammanträde den 11 nov. 1882 redogjorde hr E. Krause för en af honom föreslagen konserveringsmetod för fornsaker af jern, hvilken metod blifvit använd vid k. Museet för nordiska fornsaker och der visat goda resultat. Hr Krause påpekade härvid, att orsaken, hvarför i fråga varande fornsaker, oaktadt alla försigtighetsmått och i äfven de torraste förvaringslokaler, sönderfalla och gå sin undergång till mötes, är att söka ej i en fortsatt skadlig inverkan af atmosferilierna, utan ligger i den förstörande verksamhet, som utöfvas af de i rostmassan redan befintliga lösliga jernsalterna. Skall föremålens undergång kunna med framgång motarbetas måste således dessa salter aflägsnas. Detta sker genom utlakning med vatten. Sakerna torkas derefter vid måttlig värme, hvarefter ytan indränkes med linolja eller tunn hartslösning.

Ingeniör W. Cronquist, som på begäran tagit del af Krauses konserveringsmetod, har benäget afgifvit ett utlåtande deröfver, ur hvilket följande här må anföras:

25.

»Jern, liksom öfriga oädla metaller, angripes af luftens beståndsdelar (syrsättes) och betäckes dervid af det ämne som vanligen kallas *rost*. Denna rost är *porös* och lemnar derför luft och atmosferilierna fortfarande tillträde till metallytan, hvarigenom ytterligare frätning uppkommer och fortfar så länge någon del af metallen är qvar. Om jernet har rostat i luften utgöres rostöfverdraget af jernoxidhydrat och är förorenadt endast af de i sjelfva jernet förekommande slaggbeståndsdelarna. Annorlunda är deremot förhållandet med jern, som rostat liggande i jorden. Rosten blifver då indränkt med saltlösningar, som befinna sig i jorden, såsom koksalt, gips, salpeterarter m. fl. Genom dessas sönderdelning och inverkan å rosten uppstå nya salter (såsom basiskt klorjern och klorcalcium), hvilka mycket lätt upptaga fuktigheten ur luften och verka särdeles frätande på metallen. Dessa salter qvarstanna tydligtvis i rostmassan och inverka förstörande på jernet, ehvad detta jämte rosten har erhållit ett mot luftens vidare inverkan skyddande öfverdrag eller icke. Med stöd af dessa, förhållanden måste Krauses konserveringsmetod anses mycket beaktansvärd, särskildt med hänsyn till hans åtgärd att aflägsna i metallen förekommande lösliga jernsalter.»

På grund af detta uttalande af ingeniör Cronquist och med hans benägna biträde hafva åtskilliga försök anstälts vid Statens Historiska Museum i syfte att erhålla en fullt lämplig och för fornsakernas bestånd betryggande konserveringsmetod. Det förfaringssätt, hvilket framgått som resultat af dessa försök och hvilket under de senaste åren blifvit användt vid Historiska Museet, synes i flere afseenden tillfredsställande. Fornsakerna erhålla genom det samma en naturlig, i möjligaste grad ren metallyta och synas ej vidare vara utsatta för förstörelse. Då metoden tillika ej medför några särdeles betydande kostnader och lätt kan utföras äfven vid mindre samlingar och af

enskilda samlare, torde en redogörelse för den samma här vara på sin plats.

En förberedande och *nödvändig* åtgärd, hvilken, i synnerhet om fornsakerna äro i högre grad angripna af rost och derigenom särdeles bräckliga, *ej bör underlåtas*, må emellertid här först påpekas. Innan prepareringen tager sin början böra nämligen fornsakerna afbildas *i det skick* de då befinna sig, d. v. s. utan att rostskorpan blifvit aflägsnad. Teckningen utföres med blyerts och afslutas eller renritas ej på en gång utan rättas och fullständigas under fortgången af prepareringsarbetet, allt efter som rostöfverdraget forsvinner och nya detaljer träda i dagen. Denna åtgärd är i hög grad af vigt att iakttaga. Skulle nämligen under arbetets fortgång någon skada inträffa å föremålet: en kontur förändras, en udd afbrytas eller något liknande, kan detta genom teckningen, som visar föremålets ursprungliga utseende, lätt kontrolleras.

Vid konserveringen förfares på följande sätt.

Sedan fornsakerna blifvit befriade från vidhängande jord och orenlighet, nedläggas de i vatten för att befrias från alla i vatten lösliga jernsalter jämte de ur jorden upptagna öfriga lösliga föreningar såsom koksalt m. m. I vattnet inlägges en ringa qvantitet osläckt kalk — 100 gram på 20 liter — hvaraf någon del löser sig och aflägsnar den derstädes befintliga kolsyran, så att vattnet ej utöfvar någon menlig inverkan på sjelfva metallen. Föremålen få ligga ganska länge — 2—3 månader — i vatten; de färga i början det samma roströdt, men afgifva sedermera ej något färgande ämne. Vattnet ombytes hvar annan eller hvar tredje dag. Föremålen upptagas hvar eller hvar annan dag och borstas varsamt dels med temligen styfva borstar dels med kratsar af fin, spänstig *ståltråd*. Vanlig mjuk jerntråd är olämplig för ändamålet. De ofvan omtalade uppsvällningarna öppnas försigtigt med

en fin drillborr eller med en liten mejsel. Under denna behandling *lossnar* småningom större och mindre stycken af rostskorpan eller *nötes* den samma bort genom användning af kratsarna. Slutligen framträder metallytan till största delen befriad från rostöfverdraget. Föremålen upptagas nu, få afrinna på tjockt papp eller sugpapper och nedläggas derefter i ett kärl med solarolja d. v. s. ett destillat af rå petroleum, tyngre än vanlig fotogen och med en egentlig vigt af 0,85—0,90 [1]. Man har valt denna olja emedan dess antändningstemperatur uppgår till 116°—120° Cels., under det vanlig fotogen antändes redan vid 40°—60° Cels. Kärlet upphettas så att oljan erhåller en temperatur af vidpass 105° Cels., då allt det i de nedlagda föremålen qvarvarande vattnet bringas i gasform och bortgår under mer eller mindre stark bubbling.

Som denna stundom kan vara ganska häftig och oljan derigenom skenbart ökar volym, bör kärlet endast till ½ vara fyldt med olja. Upphettningen fortsättes till dess oljan åter visar alldeles lugn yta, då de i den samma liggande föremålen hafva blifvit befriade från såväl luft som vatten, hvilka båda ersatts af samtidigt uppsupen olja. Nu upptagas föremålen, få afdrypa och inläggas derefter under en kort stund i torr sågspån, för att befrias från öfverflödig olja. Slutligen ingnides ytan under lindrig uppvärmning med en blandning af 1 del hvitt

[1] Vid inköp af oljan bör alltid den här ofvan angifna egentliga vigten angifvas. Det för upphettning af oljan afsedda kärlet bör vara af förtent jernbleck; upphettningen sker medels ett tillräckligt antal spritlampor (3—4 för ett kärl af 1 m. längd, 0,25 m. bredd, 0,35 m. höjd). Oljans temperatur iakttages medels tvänne till 150° C. graderade termometrar, upphängda en i hvardera ändan af kärlet, så att de ej röra bottnen. Vid upphettningen förfares med stor försigtighet: kärlet och lamporna böra stå på ett stadigt underlag (helst på en med uppvikta kanter försedd jernblecksbricka, som åter ligger i en med sand fyld låg trälåda). Man iakttager noga att ej spilla olja utomkring kärlet, att ej föra en låga in i den från oljan uppstigande ångan m. m. Så snart oljans temperatur stiger öfver 105 grader, sänkes den samma genom borttagande af en eller flere af lamporna.

vax och 2 delar terpentin. Man förhindrar härigenom luftens tillträde och bibehåller oljan. Härvid iakttages, att vaxöfverdraget ej bör vara för tjockt, hvarför det samma efter ingnidningen noga aftorkas med sämskskinn.

En sjelfklar sak är, att nu beskrifna konserveringsmetod *ej* kan användas på föremål, som blifvit i så hög grad angripna af rost, att intet eller endast obetydligt jern återstår i de samma och hvilka således till största delen utgöras af rostmassa. Det säkraste sättet, att låta dylika fornsaker komma vetenskapen till godo, torde vara att så fort som möjligt noggrant afteckna de samma. För att emellertid så vidt möjligt är befria dem från förderfliga jernsalter och andra skadliga föreningar och derigenom förhindra en *hastig* förstörelse böra äfven dessa föremål nedläggas i vatten. De få dock qvarligga deruti endast *några få dagar* och rengöras derunder medels en mjuk borste eller pensel. Föremålen kokas derefter på det sätt, som ofvan blifvit beskrifvet, i solarolja och torkas genom inläggning i sågspån.

Fig. 25 visar ett präktigt arbetadt svärdfäste af jern, hvars ornering, bestående af inlagda trådar och plåtar af silfver, genom rengöring framkommit och blifvit möjlig att afteckna.

E. Ekhoff.

Matordningen i biskop Hans Brasks hus.

(Jfr s. 1.)

Till förklaring af tre ord i den förut meddelade redogörelsen har ingeniör Algot Friberg haft vänligheten att meddela mig följande notiser. För insändande af vidare förklaringar blir jag synnerligen tacksam.

H. Hd.

Sid. 16. *Grynsæk?*

Månne Vestergötlands »grunapåse», magsäckarne hos nötboskap, får eller svin, fylda med gryn och därefter kokade — ett slags pölsa. Ibland sys en påse af tätt tyg, hvilken då får ersätta magen. Dessa påsar hafva dock en mera långsträckt form, liknande tarmarne.

I Gällaryds socken, Jönköpings län, kallades nätmagen, så beredd, för kongshättan, bladmagen för fämtanlappen eller Larsapåsen, samt löpmagen för vänstern.

Dessa magar användes hela; våmmen däremot styckades för sin storleks skull och hvarje bit hopsyddes till en påse.

Sid. 18. *Mölja?*

Månne mörjebröd, hårdt rågbröd, kokadt i flott tills det blifvit riktigt genomblött. Förekommer i Småland och mycket allmänt i Vestmanland, Dalarne och som jag tror äfven Vermland, möjligen i hela Norrland.

Sid. 19. *Skålling?*

En skålling är ett slagtadt och skålladt svin, från hvilket endast räntan borttagits; hufvud, fötter och ister finnas qvar. Alla så slagtade svin kallas skållingar utom de mycket små, spädgrisarne, »späkegriser» (Småland). Ordet skålling förekommer allmänt i Jönköpings och efter påstående äfven i Elfsborgs län, men ej så nordligt i Vestergötland som vid Falköping eller i Östergötland vid Norrköping. Huru långt söderut det går känner jag icke.

Husqvarna 1885.

Algot Friberg.

J. Mestorf, Vorgeschichtliche Alterthümer aus Schleswig-Holstein.

Till minne af de femtio år som gått, sedan Das Museum vaterländischer Alterthümer stiftades i Kiel, har den flitiga och nitiska författarinnan utgifvit en illustrerad förteckning öfver de förnämsta fornsakstyper, som anträffats inom de två nämnda provinserna. Bilderna äro talrika, ej mindre än 765 samt på ett ganska förtjenstfullt sätt återgifven i fotolitografi.

Boken har samma syfte som motsvarande arbeten af Worsaae för Danmark, Montelius för Sverige och Rygh för Norge. Worsaaes var det första, hans båda efterföljare, som hade att stödja sig på såväl hans som sina erfarenheter, vidtogo vigtiga förbättringar, af hvilka jag sätter högst de visserligen kortfattade, men tillräckligt fullständiga och ytterst vigtiga fynduppgifterna, hvilka äro som ett bihang fogade till afbildningarne, som utgöra hufvudinnehållet. Fröken Mestorf har följt det af Montelius och Rygh gifna föredömet.

Alla, som sysselsätta sig med nordisk arkeologisk litteratur, hafva med tacksamhet erkänt den förmon, som beredes genom dessa rika figursamlingar, till hvilka man i andra arbeten kan hänvisa för att göra framställningen fullt tydlig, utan att den behöfver belastas med vidlyftiga beskrifningar eller kostsamma figurer. Men dertill inskränker sig icke den nytta, som dessa arbeten göra. De hafva jämte beqvämlighetsuppgiften äfven en vetenskaplig uppgift: den att lemna en öfverskådlig framställning af alla inom landet funna arkeologiska hufvudtyper. En sådan uppgift hafva alla de tre nordiska arbetena, om än Worsaaes arbete icke för närvarande kan anses fullt motsvara den, på den grund att under de många år, som förflutit efter bokens utgifvande i andra upplagan, så mycket nytt kommit inom Danmark i dagen, som man

måste känna för att erhålla en korrekt föreställning om Danmarks arkeologiska fornverld.

Det är af yttersta intresse att få en motsvarande öfversigt för det område, som ligger närmast i söder om Danmarks fastlandsdel; i en sådan kunna vi få upplysning rörande den ganska vigtiga frågan, huruvida den jutska halföns sydligaste del företer samma eller andra kulturförhållanden som den stora norra delen. Så mycket framgår af figurerna i fröken Mestorfs bok, att Slesvig är ett danskt land. Inom Holstein visar sig deremot något afvikande förhållanden. Anmärkningsvärd är sällsyntheten af de föremål, som höra till den tidigare jernålderns senare del, den af några forskare s. k. mellanjernåldern.

Fröken Mestorfs vackra arbete får kanske tagas som ett glädjande förebud till liknande arbeten, som redogöra hvart och ett för något tyskt område. Genom sammanställningen af de resultat, hvilka sådana arbeten framlägga, kommer man ganska lätt till fastställandet af den arkeologiska provinsindelningen, hvilken ingalunda alltid sammanfaller med den som i historisk tid förekommit. Utan att känna och gifva akt på forntidens provinsiela skiljaktigheter, kan man icke med trygghet och med utsigt till verklig framgång skrida till lösningen af de stora arkeologiska spörsmålen. Det är derföre för vår tid af största vigt, att det geografiska grupperingsarbetet bedrifves med största energi.

H. Hd.

Stockholm, 1886. Kongl. Boktryckeriet.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens
MÅNADSBLAD.

REDAKTÖR: HANS HILDEBRAND.

166—168. 1885. Okt., Nov. och Dec.

Berättelse om de under innevarande år vid Visby kyrkoruiner utförda underhålls- och förbättrings-åtgärder.

Den 10 juni återupptogs arbetet, till en början med Helgeandsruinen, sedermera, på grund af förhållanden som längre ned skola vidröras, växlande vid olika ruiner.

För redighets skull skildras arbetena här i samma ordning som i förra årets berättelse, ehuru tidsföljden varit något olika.

St. Karin.

Efter det att underhandlingar med stadens myndigheter nio månader förut inledts rörande tornets rifning, hade detta ärende genomgått sina stadier, så att föga tycktes fattas för att den efterlängtade rifningen skulle kunna sättas i verket. Men de nya anordningar, som skulle ersätta brandväsendets behof af den i tornet anbragta larmklockan, hade på grund af något missförstånd icke kunnat fullt afslutas. Först efter förnyade uppskof kunde ändligen, strax efter midten af juli, verket gripas an.

Naturligtvis borde rifningen börjas från öfversta toppen af tornspiran, der arbetsutrymme dock endast fanns för några få man, hvarför det i början gick lång-

samt. Emellertid ökades arbetsstyrkan, i mon som större utrymme erhölls. Så snart den af väldiga virkesmassor dels ursprungligen sammansatta, dels senare förstärkta träspiran hunnit så vidt nedtagas, att väsentligen blott dess nedersta stolphöjd eller våning återstod, blef också murverkets rasering påbörjad, för att nämligen vid öfriga arbeten snarast möjligt kunna tillgodogöra det stenmaterial, som sålunda stod att vinna.

De gamla, i tornets murmassor dolda hvalfbågar, som sträcka sig mellan midtskeppets hittills helt eller delvis inmurade pelare, och hvilkas tillvara redan på förhand anats, blottades nu, och befunnos vara oväntadt väl bibehållna, så att blott i den stora tvärbågen ett stycke af slutstenen behöfde förnyas, och å ena (södra) längdbågen en icke alltför omständlig uppriktning af ett nedsjunket parti måste företagas.

Såväl det resterande af spir-stommens nedtagande som murens rifning fortgick emellertid temligen oafbrutet — den senare dock blott med två eller tre man, hvilka hunno nedbryta tillräckligt i mon som bortförandet egde rum. Rikligt stenmaterial erhölls nu vid pågående och följande arbeten.

Några få från fjoråret återstående förbättringsarbeten vid St. Karins ruin blefvo sedermera utförda. Särskildt må nämnas de båda vestligaste, fria tvärbågarne öfver sidoskeppen, till hvilka nu kunde väljas lämplig sten bland det genom rifningen vunna förrådet.

Att slutligen en oerhörd massa rifningsgrus återstod att bortföra är lätt begripligt. I hundradetals parlass fördes detta till en anvisad plats, såsom utfyllning vid stadspromenaden. Äfven blef af den under tidernas lopp å midtskeppets golf hopade jordmassan en stor del aflägsnad, hvarigenom pelarnes baser nu fullständigare framträda.

Slutligen hafva ett par gjutjernsgrindar blifvit insatta i den östliga porten å norra lång-sidan.

Det torde nu få antagas, att de här från början såsom nödiga ansedda underhålls- och förbättrings-åtgärder blifvit till fullo utförda.

Tornets sidomurar — i pelarradernas riktning — hafva icke kunnat fullständigt borttagas, emedan den delvis skröpliga vestra gafvelmuren behöfver det stöd, som qvarlemnade murdelar nu erbjuda. Emellertid torde den imponerande anblicken af ruinen i dess helhet häraf föga störas.

Utgifterna för året, sammanlagda med fjorårets, visa ett blott skenbart öfverskridande af kostnadsförslaget, ity att värdet af det i behåll varande och för försäljning afsedda trä- och jern-materialet (från tornrifningen m. m.) samt diverse redskap, utan tvifvel uppgår till — allraminst — ett motsvarande belopp.

Helgeandsruinen.

Här blef, såsom nämndt, arbetet allra först påbörjadt. Under den förgångna vintern hade, enligt träffad öfverenskommelse med ett stenhuggarelag, nästan all för murtrappornas återställande m. m. behöflig stenhuggning blifvit på förhand utförd. Detta arbete var ganska betydligt, ty, jämte fyra slipade kolonner till hufvudportalen, hade äfven ett femtiotal af olika formade stenblock tilldanats, enligt lemnade ritningar, och voro färdiga till insättning, dessutom ett tjugotal grofhuggna trappsteg.

Den första tanken att i endast rått tilldanade block utföra murtrappornas kolonner jämte tillhörande delar hade, såsom torde erinras, frångåtts. Att den mera stilmessigt utvecklade formbildningen, som ju ock i sin tid godkänts, skulle förhöja arbetskostnaden var gifvet. Det tillskott af intresse denna förändring kunde förutsättas gifva åt ruinen i dess helhet, drog ock med sig andra öfverarbeten, och alldenstund de oregelmessigheter, som

uppkommit genom murarnes sedan långt tillbaka fortgående sättning, icke obetydligt försvårade insättningen af det nya murverket, visade sig snart, att ett icke obetydligt öfverskridande af anslaget till denna ruin kunde motses. Men då samtidigt kunde förutses, att motsvarande besparingar på andra håll stodo att vinna, gafs föga rum åt betänkligheter med afseende på hvad här borde göras.

De under året utförda arbeten äro i korthet följande:

1. Insättning af fyra slipade kolonner i hufvudportalen.

2. Fullständigt återställande af de två murtrapporna.

3. Fullständigt återställande af ett murnischparti i öfre våningen.

4. Ett inre hvalf m. m. vid stora rosettfönstret öfver hufvudportalen.

5. Fullständigande af en delvis rasad hvalfkappa mellan nordöstra muren och närmaste pelare.

6. Gjutjernsbalustrad anbragt kring hvalföppningen emellan våningarna.

7. Återställande af felande delar vid mellersta korfönstret.

8. Cementgolf i öfre vestra kor-kammaren samt reparation af dit ledande trappa.

9. Samtliga kormurarnes delvisa reparerande och cementering samt korgolfvets befriande från fyllningsämnen.

10. Utgräfning framför hufvudportalen intill ursprungliga stenläggningen samt omgifvande terrängs ordnande.

11. Jerngrindars insättning i hufvudportalen.

12. Uppsättning af ett plank mellan korets sydöstra hörn och inhängnadsmuren.

Den del af nämnda mur, som skymmer koret från gatan kan borttagas så snart materialet blir behöfligt, t. ex. vid fortsatt arbete å stadens ringmur.

Samtliga utgifterna vid denna ruin hafva öfverskridit anslaget med kr. 1,326,85, hvilket dock betäckes af öfverskott från systerkyrkorna.

Drotten.

Södra portalen, belägen inuti dervarande kapell, har blifvit fullständiggjord förmedels insättning af tvänne nya kolonner.

Kapellets svårt förfallna vestra mur och deri befintliga flatbrutna hvalf hafva blifvit reparerade. Afstängningen mot kyrkan är borttagen och en trägrind har blifvit insatt i den förra året reparerade lilla yttre portalen.

Tornets öfversta del har underkastats en del förbättringsåtgärder, hvarvid temligen mycket murningsmaterial användts. I en starkt i ögonen fallande tornglugg (mot söder) har den felande midtpelaren blifvit ersatt med en ny sådan, tillika med bas och krönlist, samt en bortfallen större hvalfsten. Öfre torntrappan har blifvit reparerad; ett igenmuradt hvalf mot kyrkan (eller f. d. kyrkvinden) öppnadt o. s. v.

Korhvalfvet har undergått en omsorgsfull cementbehandlig. En större utbrytning i korets södra mur är med murverk ifylld. En mindre dito i triumfbågens södra hörnmur likaledes. En igenmurad dörröppning i korets norra mur är öppnad och med trägrind försedd.

Vid trappan i norra kyrkmuren har en högt belägen muröppning (mot öster), hvilken antagligen ledt till ett rum öfver sakristian, blifvit förmedels nyinsatte stenar förstärkt. Ett lutande murhörn (mot nordost), omslutande samma trappa, blef förra året upprättadt, ehuru då ej omnämndt.

För öfrigt hafva de flesta fönsterhvalf såväl som murarnes öfverkanter genom cementingjutningar blifvit förstärkta.

Slutligen hafva nya sidostycken blifvit insatta vid korportalen, väsentligen af det skäl att jerngrindar här skulle anbringas, hvilket åter befanns företrädesvis lämpligt med afseende derpå, att detta ännu är den enda fria ingången till ruinen.

St. Lars.

Så snart den stora rullställningen, som begagnats i St. Karin, blef ledig, flyttades den hit, för att göra tjenst vid det stora mellersta hvalfvet, och här blef nu rätt mycket murverk utfördt, i stället för det under senare tid nerfallna. Härmed åsyftades bl. a. att genom öppningens inskränkande och massornas jämnvigt rundt densamma vinna dels ökad stabilitet och dels ökadt skydd för undervarande murverk. En temligen vid öppning finnes fortfarande i detta hvalf och densammas mera regelmessigt åttkantiga form torde icke väsentligen betaga den karaktären af tillfällighet. Cementbetäckning och anbragta afledningsrännor för regnvattnet böra nu för en längre tid här verka skyddande.

Icke mindre vigtiga arbeten utfördes i tornets öfre del; allra öfverst hade nödiga reparationer förra året utförts. Hvalfkupan befriades från en hel del tyngande sten- och grusmassor; cementrännor för vattenafledning anlades; en förfallen muröppning (mot söder), med der öfver svänfvande hvalf underkastades en grundlig reparation; en qvarstående (östra) tornmursdel, som syntes hota att falla, förstärktes o. s. v.

De öfversta skiftena af kyrkans alla omslutningsmurar granskades noga och cementbehandlades som vanligt, liksom äfven den mot korhvalfvet stödande gafveln öfver triumfbågen, som utvändigt lidit mycken åverkan.

Öfre delen af den trappa, som leder upp öfver korhvalfvet, förbättrades, och den tunna, delvis rasade yttermur,

som vid sjelfva kyrkans nordöstra hörn omsluter denna trappa, återställdes på ett betryggande sätt. Träd och skadliga buskväxter bortröjdes från korhvalfvets norra sida. Behöflig cementbetäckning utfördes här och annorstädes.

Det mellersta korfönstret i apsis jämte en större utbrytning å dennes utsida reparerades till möjligaste likhet med de ursprungliga former dessa delar egt. Närliggande korfönster (mot söder), som visserligen också utvändigt saknar hvalf, ansågs kunna lemnas i såvidt oförändradt skick, att blott en genomgående cementering anbragtes, till hämmande af vidare förfall.

Af de intressanta galleri-öppningarna invändigt i tornmurarne hafva 2:ne blifvit återställda förmedelst återinsättning af felande midtpelare och hvalfdelar, och samtliga mer eller mindre raserade bröstningar hafva blifvit åter uppmurade.

Tvänne förmedelst svåra utbrytningar skadade inre hörn, vid kyrkans norra och östra sidor, hafva blifvit med murverk behörigen utfyllda.

Den oaktadt sitt illa skadade tillstånd, ännu intressanta gotiska portalen å kyrkans södra sida har genom befriande från igenmurningen samt bortgräfning af en del jord, som dolde dess sockelpartier, blifvit tillgänglig inifrån kyrkan; mera ljus och luft i kyrkans inre är ock härigenom åstadkommet.

En del jord har blifvit bortförd från kyrkans golf, så att särskildt korets delvis förhanden varande golfläggning blottats.

Den lilla korportalen (mot söder) har i någon mon blifvit återställd och dess yttre sockel genom utgräfning blifvit synlig.

Vestra portalens inre hvalf, som delvis var bortbrutet, har blifvit återställdt.

Samma portals präktiga yttre har blifvit fullständiggjort förmedelst återinsättning af fyra nya kolonner på de förlorades plats samt genom anbringande af ett undre sockelparti, jämte yttertrappa, hvilket allt förut saknats.

Till förebild vid anordningen af detta sockelparti togs en liknande del af St. Klemens' inbygda, södra portal. Möjligen har St. Lars-portalens undre sockel aldrig varit utförd; härpå tycktes beskaffenheten af närmast omgifvande murverk temligen bestämdt tyda.

Det gemensamt för båda systerkyrkorna förda konto visar, jämfördt med summerade anslaget, en besparing af kronor 2.169.95, hvarförmedelst de väsentligaste öfverskridanden i öfriga ruinkonton utjämnas.

Denna besparing förklaras dels af att stenmaterial (från St. Karin) erhölls för blotta transportkostnaden, dels af att kalk (i st. f. cement) ansågs för det inre murverket tillfyllesgörande.

St. Klemens.

Någon stenhuggning, förnämligast till södra (fria) portalen, hade äfven här under vintern åstadkommits. Mera sådan beställdes vid arbetenas återupptagande och sattes strax i verket.

Med öfriga arbeten fick här tillsvidare anstå. Att på många ställen samtidigt bedrifva murnings-arbeten skulle nämligen fallit sig synnerligen olägligt; väntan på billigt stenmaterial (från St. Karinstornet) manade ock till inskränkning, sammaledes äfven de stora ställningarnas behöflighet på annat håll.

Endast vissa förberedande arbeten kunde här till en början företagas, såsom t. ex. sänkning af marken, utrifning af öppningen till den inbygda portalen, det här tillbygda kapellets frigörande från bjelklag m. m.

I början af augusti hitflyttades lilla rullställningen, som senast hade gjort tjenst i Drotten. Tillförseln af sten från St. Karinstornet blef ymnig; murningsarbetena kunde således nu obehindradt bedrifvas.

Med hjelp af murställningen reparerades omslutningsmurarnes öfversta delar, jämte dertill hörande hvalfkonsoler och återstoden af hvalfringar o. s. v., sammaledes flere nedsjunkna fönsterhvalf, äfvensom triumfbågen med angränsande murverk.

Härvid användes, såsom alltid till öfre och yttre murdelar, cement. Der större murmassor kommo till utförande, såsom vid den stora utbrytningen i sydvestra hörnet, användes i regeln kalkbruk, dock cement till öfversta skiftet och stundom till ett dessutom betäckande lager.

Hvalfvet öfver tornrummet, hvilket under senaste decennium lärer i betydlig mon skattat åt förgängelsen, blef med nytt murverk till betydliga delar återställdt, afledningsrännor anbragta och behörig cementering utförd.

Tornets sockel å södra sidan har genom insatte stenar fått nödig bärighet.

I den inbygda portalen insattes de felande fyra kolonnerna och ett nytt pilasterkapitäl.

Kapellets nischer m. m. återställdes, golfvet, som här utan tvifvel i senare tid blifvit sänkt för vinnande af källarrum, påfylldes till behörig höjd.

Den fria södra portalen har till betydliga delar förnyats, och fönstret deröfver genom cementbehandling reparerats.

Norra portalen och omgifvande murverk hafva likaledes i betydlig mon förbättrats; bland annat har det befunnits nödigt att insätta nya sidostycken i porten, för jerngrindarnes skull. Sådana äro nämligen här, likasom i sistnämnde södra portal, anbragte.

Det i kostnadsberäkningen till dessa arbeten afsedda belopp har något öfverskridits.

St. Nicolaus.

Åtskilligt, dels på förhand, dels i mon af behof, tillagadt stenhuggarearbete har äfven här förekommit, såsom anskaffande af nya sidostycken till norra portalen, diverse block till korets fönster och stödjepelare, hvalfstenar till norra sidoskeppets östligaste båge, diverse stenar till en mindre nisch i koret. Den märkliga, men betydligt skadade uttömningsstenen under nämnda nisch har blifvit ersatt med en ny. Den gamla förvaras.

Sedan stora rullställningen blifvit ledig från St. Lars, uppsattes den här; murnings- och cementerings-arbeten företogos — först i kormurarne, sedermera, med hjelp af rullställningen, utefter hela midtskeppet.

Samtidigt pågick en grundlig cementbehandling af hvalfkuporna — företrädesvis af dem öfver midtskeppet — äfvensom af vestra gafveln, som deraf var i synnerligt behof.

Ett par arbeten, som icke i kostnadsförslaget ingingo, men som befunnos af någon vigt att företaga och om hvilka beslut fattades äfven på grund af den ymniga tillgång på lämpligt stenmaterial, St. Karinstornets rifning erbjöd (för hvilket i alla fall måste påkostas transport), var återställandet af tvänne stora båghvalf tvärsöfver midtskeppet.

Det grundligast förstörda af dessa (det andra från koret) blef först bragt till utförande. Några stenar i vederlaget å norra pelarmuren hade, såsom osäkra, från början borttagits, och allt syntes gå bra; men då — omedelbart efter hvalfslutarnes inslagning — såsom bruket är — bågställningen löskilades, ville det sig icke bättre än att norra hvalfsidan sackade, under det att toppen sköt något upp; det hela syntes förfeladt. Att utransaka

hvaruti felet låg kräfde dock icke lång tid. Några underst qvarlemnade gamla hvalfstenar i norra vederlaget hade nämligen gifvit med sig för det visserligen både till spännvidd och massa ganska betydliga hvalfvets tryck; användandet af kalkbruk i stället för cement visade sig ock i detta fall vara en dålig ekonomi.

Att nu nedtaga och åter uppmura hela hvalfvet skulle blifvit ett synnerligen tidsödande arbete. Ett billigare sätt att gå tillväga antogs då, i det att, efter bågställningens förstärkande, hvalfvets öfre del förmedels provisoriska jernförankringar fästes vid sjelfva denna ställning, medan nedre hvalfdelen mot norr ommurades. Flere gamla hvalfstenar, som ansågos vara af tvifvelaktig fasthet, borttogos först och ersattes med nya, och så blef med största omsorg det under tiden på ställningarna förvarade stenmaterialet åter efter hand insatt och äfven hvalfvets öfverdel behörigen ombygd och förstärkt.

Det säger sig sjelft, att detta omgöringsarbete, under den veckas tid det kräfde — isynnerhet vid första upptäckten af missödet — hade framkallat bekymmer hos oss alla, som hade med saken att beställa.

Sedan murbruket (nu cement, förut kalk) haft några dagar på sig att hårdna, lossades åter bågställningen — och hvalfvet stod fast som berg.

Den dyrt vunna påminnelsen om försigtighet hade till följd, att det andra hvalfvet utan omsvep från början erhöll fullkomlig fasthet.

Att sålunda numera alla hvalfbågar med undantag af triumfbågen och den dernäst östligaste, äro förhanden, medför naturligtvis en ökad stabilitet, på samma gång ruinen vunnit en viss grad af fullständighet i hufvuddragen.

Ett par af sidoskeppens tvärbågar, jämte tillstötande murverk, hafva blifvit upphjelpte och förstärkte, till en del genom nya stenars insättande.

Trappuppgången i norra muren har ock blifvit i betydlig mon reparerad och förbättrad.

Den stora rosetten öfver östliga portalen å södra sidan, hvilken var svårt angripen af förvittring, har genom noggrann cementbehandling återvunnit någon motståndskraft. Tanken att med ny sten ersätta bortfallne delar deraf, kunde på grund af det qvarvarandes skröplighet icke förverkligas.

Frågan om de båda södra portalernas kompletterande måste på grund af dermed förbundna stora kostnader lemnas åsido.

I norra portalen hafva jerngrindar blifvit insatta, och i samband dermed de illa medfarna sidostyckena utbytts mot nya sådana.

Den för denna ruin beräknade anslagssumman motsvaras ungefär af det använda beloppet.

St. Göran.

Då för omkring två år sedan undersökning pågick rörande behöfligt anslag till omfattande underhålls- och förbättrings-åtgärder vid Visby kyrkoruiner, befarades det sammanlagda beloppet allt för mycket öfverstiga hvad de beviljande myndigheterna kunde antagas vilja använda på detta företag, och lemnades derför utan afseende St. Görans ruin, hvilken icke i samma grad syntes i behof af skyndsamma åtgärders vidtagande, som de öfriga. Förnyade granskningar, till hvilka flerfaldig anledning gifvits, hafva dock medfört den öfvertygelsen, att äfven här gällde att snarast möjligt förekomma hotande instörtningar. Triumfbågen och dess bärande murverk samt den vidt spända tvärbåge, till hvilken kornischens hvalf ansluter sig, befunnos nämligen vara i synnerligen bristfälligt skick, och föga bättre stod det till med vestra gafvelmurens nedersta del, mellan der befintliga muröppningar.

Då det började visa sig, att totalanslaget skulle blifva mer än fullt tillräckligt till de påräknade arbetena, uppstod alltså den tanken att ett möjligen blifvande öfverskott kunde lämpligen användas vid St. Görans-ruinen.

Så har nu ock skett. De nämnda bristfälligheterna hafva på betryggande sätt blifvit afhjelpta. Triumfbågen, som påtagligen genom undanrasadt murverk endast företedde en så att säga sväfvande massa, har genom uppförandet af ett bärande hvalf, på förstärkta murpelare i betydlig grad återfått den nödiga fastheten; korbågen, genom hvalftoppens sänkning, sammaledes. De utbrytningar, som i vestra muren orsakat svagheter, hafva blifvit med murverk fyllda, och sålunda äfven der behöflig fasthet vunnits.

Utgifterna för dessa arbeten belöpa sig till kr. 530.62.

Förutom de ofvan skildrade nu afslutade arbetena, hvilka torde få anses i allt väsentligen motsvara det med anslaget afsedda ändamål, hafva af samma anslag ett par mindre betydliga summor använts till närbeslägtade syften, nämligen till nedtagning från St. Maria kyrkvind af ett antal intressanta bygnadsfragment, hvilka fordom lära utgjort delar af kyrkans arkitektur — dessa hafva nu blifvit placerade i södra kapellet — samt till gräfningar kring ruinerne af St. Hans och St. Peter, hvilka gräfningar bragt i dagen några mur-rester, som, med afseende på frågan om plananordningen af nämnda kyrkobyggnader, torde vara af något interesse och möjligen kunna framkalla fortsatta undersökningar.

Sistnämnda båda arbeten hafva uppgått till 75 kr. 86 öre eller tillsammans med St. Göran föranledt en extra utgift af circa 606 kr., hvilken med knappt halfva beloppet öfverskjuter totalanslaget. Då, såsom i berättelsen om St. Karin anmärktes, materialier och redskap finnas

till mer än motsvarande värde, kan något öfverskridande af totalanslaget i sjelfva verket *icke* anses hafva egt rum.

Stockholm den 31 dec. 1885.

E. V. Langlet.

Ur Akademiens arkiv.

9.

Konung Karl Knutssons silfkar, korteligen beskrifwet af Johan Peringskiöld.

Högloflig i åminnelse konung Karl Knutsson, Sweriges, Göthes och Noriges Konung, uthi sin sidsta siukdom stadder på Stockholms Slott, åhr 1470, något för sin dödh (som inföll d. 15 Maj), giorde om sit gods och egendom en förordning och testamente, gifwandes ibland annat til sin kära måg, hr Ifwar Axelson, *Ett stoort förgylt silfkar medh ett högt hwit torn oc iii oförgylta skolla nedan på karidh,* som orden i testamentet lyda. Thetta silfpocal, eller egenteligen kalladt silfkar, wäger 190 lod silfver och är efter then gamla tidens bruk starkt och wäl giordt, med ett fast lock, hwilkets nederkant omgjordas med en krona och then öfre delen af låcket tilslutes med en mindre krona, uthur hwilken uppstiger ett spitzigt torn. Ofwan på tornets runda glid står en wäl utharbetad skiöldswen, som i högra handen framter en långlig fana, hållandes med wenster handen i en ridderlig skiöld, prydder med högloflig i åminnelse konung Karl Knutssons stamwapn, såsom dess förfäder herrar Bönder fördt hafwa, nämligen en båth med plumer i fram- och bakstammen. I sielfwa karet kan gå 1 stop wyn til ett godt wälkomme

eller förnäma herrars och wänners minne at dricka i goda lag och samqwäme.

Hr Ifwar Axelson, som med thetta silfkar af konungen begåfwades, war af Tottefamilien, en riddare och kongl. råd, och hade med sin husfrue fru Magdalena Karlsdotter allenast en dotter benämd jungfru Margareta Ifwarsdotter, hwilken dödde ung. Efter fru Magdalena Karlsdotters dödh föll hennes arf och egendom tilbakas til halfsystern fru Christina Karlsdotter på Fuglewijk och hennes barn. Förbemälte silfkar kom således arfligen til fru Christina Karlsdotters äldre son hr Erik Eriksson til Fuglewik, riddare och Sweriges Råd. Sedan föll thet på hans dotters fru Magdalena Eriksdotters lott och förwarades af henne och dess herre hr Ture Trolle. Efter them kom thet arfligen på dotterns J. Elisabeth Trolles lott.

Elisabeth Trolle, som war konung Karl Knutssons dottersons dotterdotter, blef gift med en dansk herre, hr Gabriel Sparre till Swanholm i Skåne, och war theras bröllop hullet af Arved Ugrup åhr 1574 d. 24 octobr.

Fru Elisabeth Trolle wyrdade [?] thet kongl. silfkaret så högt, at hon såsom siette arfliga ägaren därtil, lät åhr 1587 uppå locket uthsticka sitt Trollewapen med sin herres danska Sparrewapn, bredewid en afritning af the fyra helige evangelister. Hon, såsom en ättboren arfwinge och descendent ifrån k. Karl Knutsson, hafwer sit wapn på högre handen om sin herres wapn. På sielfwa pocalet lät hon uthsättia sina 8 fädernes och 8 mödernes ahner, bekostandes at å nyo förgylla så wäl sielfwa silfkaret, som thet hwita tornet på locket, och the tre skollana eller fötren under karet, så at thet nu ifrån then tiden är öfveralt förgylt både-uthan och innan.

Thet första ibland fru Elisabeth Trolles fädernes ahner, är Trollewapnet, efter hennes faders hr Thure Trolles farfars faderfader, den äldre hr Birger Trolle Knutsson til Boo i Österhärad, som lefde wid åhr 1367 och hade til

husfru fru Ingiborg, Bengt Birgersons dotter på Berqwara, hwilken i sit wapn förde en röd båt i gult feldt.

Thet tredie wapnet tilhörer hennes farfars morfar hr Knut Bengtson til Arnäs, som war af Blåarnes släckt, förandes en half grip och en half örn, wid åhr 1396, och ägde fru Sophia Gerdt Snachenbergs dotter, hwars wapn är det 4:de i ordningen, med en orm på en bielke.

Thet femte är hennes farmors farfars, ett Bielkewapn, nämligen efter hr Thure Stenson til Kråkerum, riddare, kongl. råd och lagman i Upland, wid åhr 1435, hwilken i sit andra gifte ägde fru Margareta Erik Krumediiks dotter, hwars wapen är thet siette i ordningen, en lind med 15 löf.

Thet siunde wapnet med trij nesselblad är hennes farmors morfar, hr Per Kättilsson Körnings i Danmark, hwilkens husfru war fru Karin Biörn Swensons dotter til Sandaal, som i wapn förde en biörn och här finnes uthsatt i åttonde rummet.

Thet första ibland fru Elisabeth Trolles mödernes ahner är Gyllenstiernewapnet, efter hennes moders fru Magdalena Eriksdotters faders faderfader, hr Erik Niclisson riddare, som lefde uthi konung Eriks af Pommeren och Drottning Philippas tijd, wid åhr 1425, och hade til husfru Görvel Lunge, hr Erik Nilson Lunges dotter, hwilkens wapn är thet andra i ordningen med tre lillior i skiölden.

Thet tredie med Bondewapnet eller båthen är efter hennes morfars morfar, högloflig i åminnelse Karl Knutsson, Swea och Götha samt Noriges konung, krönter i Swerige åhr 1448, i Norige 1449 och å nyo krönter i Swerige 1467, hwilken, för detta warande riksens marsk och föreståndare, hade til sin första husfru fru Birgitta hr Ture Stensons riddares dotter, af Bielkeslächten, som wapnet n:o 4 uthwisar. Af them föddes fru Christina Karlsdotter til Fugelwijk, Gyllenstierne-familiens stam-

moder. Men af konungens andra husfru och Drottning Catharina Carl Ormsons dotter föddes fru Magdalena Karlsdotter, som ägde förr omtalda Ifwar Axelson.

Thet fämte ibland fru Elisabeth Trolles mödernes ahner är Winstorpawapnet, med en half lillia och 2 bielkar, efter hennes mormors farfar hr Bengt Uddeson, som war kongl. råd i Swerige wid åhr 1435 och ägde til husfru fru Cristina Staffan Ulfssons dotter af Lagnö, hwilken i sit wapn n:o 6 förde en tilbaka seende ulf.

Thet siunde wapnet borde wara med en röd sparre emillan 13 roser, efter hennes mormors morfar kongl. rådet hr Lage Göstafsson til Hellekis, hwilkens husfru war fru Botild Bengt Pijks dotter, och borde hon hafwa sit wapn i åttonde rummet, med en hwit mussla i rödt feldt utzirat, men i theras ställe finnes här på silfkaret bland mödernes ahnerne sub n:o 7 uthsatt en siuuddat stierna och Gökzholmswapnet i 8:de rummet, som afritningen af silfkaret och bifogade tabell öfver fru Elisabeth Trolles fädernes och mödernes upsats widare uthwisar, hwaraf jämwäl lärer befinnas, at guldsmeden som then tiden utstuckit wapnen, hafwer af okunnighet i genealogien förtagit sig i ahnorne, då han på fädernet gått förbij then medlersta eller egenteligen så kallade gamle hr Birger Trolle til Bo, som lefde wid åhr 1424 och ägde i första giftet fru Ingeborg Arfvidsdotter, hwilken war unge Birger Trolles moder och förde i sit wapn ett leijonansichte, hwilket billigt hade bort stå n:o 2 där båten står, och af lika okunnighet synes guldsmeden hafwa förtagit sig i förbemälta mödernes ahnor n:o 7 och 8.

Ifrån förbemälta fru Elisabeth Trolle och hennes man hr Gabriel Sparre i Swanholm är thet kongl. silfkaret igenom åthskilliga theres arfwingar widare kommit til the Danske Gyllenstiernorna och i synnerhet til hr H. Gyllenstierna til Swanholm i Skåne, som ägde en L. Pudbusk til husfru, hwilka uppå en liten inpressad hwit

Hr Birger Trolle Knutsson til Bo i Östrehärad 1367. — Fru Ingeborg Bengt Birgerssons dotter på Berqwara.

Gamle Birger Trolle til Boo 1424. — 1 fru Ingeborg Arvidsdotter.

Hr Knut Bengtson til Arnäs 1396. — Fru Sophia Gerdt Snachenbergs dotter 1413.

Hr Ture Stenson til Kråkerum 1435. — 2 fru Margareta Erik Krumediks dotter.

Hr Per Käthilson Körning i Danmark. — Fru Karin Biörn Svensons dotter til Sandaal.

Unge Birger Trolle 1453. — Fru Kerstin Knut Bengtsons dotter.

Hr Ture Tureson til Kråkerum och Räfwelsta 1460. — Fru Ingerd Persdotter Körning lefde enka 1481.

Hr Arwed Trolle til Berqwara 1473. — 3 fru Birgitta Turesdotter af Kråkerum.

Hr Thure Trolle til Berqwara.

Fru Elisabeth Trolles fäderne.

(Uppsatt af J. P.)

Her Erik Nilsson 1493.	Fru Gorvel Erich Nilsson Lunges dotter	Karl Knutsson konung 1448.	Fru Birgitta hr Thure Stensson riddares dotter.	Hr Bengt Uddesson 1486.	Fru Christina hr Stephan Ulfsons dotter af Lagnö.	Hr Lage Göstafsson till Hellekis 1464.	Fru Botild her Bengt Pijks dotter.

Erik Eriksson af Rosenvinge i Danmark, rikets råd i Sverige [illegible] och [illegible]

Fru Christina Karls dotter på Fuglevik

Hr Karl Bengtsson till Winstorp 1468 och 1488

Fru Karin Lagesdotter af Hellekis.

Hr Erik Eriksson till Fuglevik [illegible] och [illegible]

Fru Anna på Winstorp, Karl Bengtssons dotter.

Fru Magdalena Eriksdotter hr Ture Trolles hustru.

Fru Elisabeth Trolles möderne.

(Uppsatt af J. P.)

silfwerplåt under locket på silfkaret läto tilsättia sina wapn med åhratal 1650, förärandes förbemälta kongl. silfkar såsom en ädel skiänk til fäldtmarskalken hr Gustaf Baner, då warande General-Gouverneur uti Skåne, i hwilkens hus thet sedermera förblifwit, til dess det af hans barn i underpant emot en summa upländta penningar uthsattes.

Men såsom framlidne Hans Excellence Kongl. Rådet Gref Carl Bonde war på sina förfäders wägnar i sidolinien skyld med högbemälte konung Karl Knutsson, i det at konungens hr fader Knut Bonde Thordsson war sambroder med hr Peder Bonde, hwilken med sin son Philip Bonde är worden en stamfader til samtlige Herrar Bönderna, ty månde Hans Excellence wid åhr 16.. med Baneriska husets tilstånd inlösa til sig och sit hus thetta gamla silfwerstycke.

Efter gref Bondes dödh är thet omsider åhr 1712 såsom en bördbunden ägendom å nyo inlöst af högbemälte konungs rätte descendent och arfwinge til Fuglewijk, Hans Excellence Kongl. Rådet och Fältmarskalken högwelborne hr Grefve Nils Gyllenstierna, hwilken therföre tillika med sin grefwinna then högwelborne fru Anna Gyllenstierna låtit på silfkarets nedre fot anteckna sina namn och wapnar med följande inscription.

Thetta kongl. silfkar lärer förmodeligen efter thenna dag stadigt förwaras på Fuglewijk, Gyllenstierniska familiens stammhus, där högbemälte konungs Karl Knutssons dotter fru Kerstin Karlsdotter fordom med sin hand stickat en efter then tidens bruk lång och smal bordduk med Christi pinos historia och figurer uthzirad; därpå fans jämwäl hennes wapn en båt, sydd med silke och öfwer then ena bakstammen, lik en Swea Rikes konungadotters känneteckn, uthsatt Tre kronor med thenna öfwerskrift, som jag mig påminner: *Factum*[1] *est hoc opus in Fuglewik per me Christina Karlsdotter, pictore Petro*

[1] Ordet är i handskriften underprickadt och i brädden står *completum*.

Nicolai, anno Dni MCDLX. Samma bordduk war kommen uthi högwelb. fru Karin Båts egendom och meriterar afwenwäl för en särdeles antiqvitet at hemfalla til Fuglewijks herskap igen och med silfkaret til wyrdosamt minne förwaras.

Till handskriften är fogad en fint utförd pennteckning af de sexton anvapnen, under hvilken läses:

DETE ER FRV ELLSABETS TROLLES FEDERNE VABEN SOM HER OVEN STA AR 1587.

DETE ER FRV ELLIESEBET TROLLIES MØDERNNE VOBEN SOM HER OFVEN STAR.

Månne någon kan upplysa hvar kärl och duk nu finnas?

10.

Minnesskrift om Trollarnes silfverkar.

Efter gamla tidens bruk är thetta silfwerkar mycket wäl och stadigt gjordt, som en hög och länglig silfwerkanna eller pocal, widare up åt och uthan til öfwer alt med stark förgylning bewarad.

Dess låck är kupot och förhögt med en stamm af silfwer, hwilkens öfwersta spitz är med en krona betäckt. På begge sidor om bemälte stamm stå twenne wildmän med sina klubbor, hållande emillan sig ett Trollewapen i en ridderlig skiöld, som gifwer tilkänna ägarens slächte.

Kring kupiga locket äro uthstuckne ägarnes i catholska tiden hafda patroner med sina namn, såsom Sanctus Johannes Baptista, Sanctus Laurentius, Sanctus Kanutus den 1:e, Sanctus Olafus och Sanctus Kanutus den 2:e.

Sielfwa silfwerkaret hafwer midt omkring sig twenne giördlar såsom cronor med löf; på den ena giördelen, som är nestan midt på silfwerkaret, finnes Trollewapnet tre gånger uthsatt.

Under silfwerkaret är trenne fötter, bestående af tre där under liggiande wildmän, hwilka hwar för sig hålla en ridderlig skiöld med ett Gyllenstierne wapn, hafwande på sin hielm twenne försilfrade horn, som betecknar Trollens frus slächt af Gyllenstierniske huset, hwilket elliest gemenligen förer på hielmen twå uprächta armar hållande en spegelqwast med påfuglefiedrar omkring. Men att thetta Gyllenstierne wapn hafwer twenne horn ofwan på hielmen gifwer anledning til gissning at i sielfwa skiölden har tilförene warit ett annat fruentimbers wapn, hwartil widare kan gifwas skäl.

Twenne Herrar Trollar, halfbröder, hafwa warit igenom ächtenskap sammanbundne med hwar sin fru Gyllenstierna, som woro twå samsystrar. Ty hr Arvid Trolle til Berqwara, Sweriges Rikes Råd, Ståthållare på Nyköping och Östgöta lagman, vid åhren 1466 och 1471, som dog 1505 och ligger begrafwen i Lunds domkyrkia i Skåne, ägde i sitt första gifte fru Christina, hr Johan Gäddas dotter; dess andra hussfru war fru Beata Tott til Lillö, hr Iwar Axelsons dotter af en fru Laxman född, hwilken feck fru Magdalena, Kung Karl Knutssons dotter til sin stiufmoder. Hr Arvid Trolles tredie husfru war fru Birgitta Bielke, Hr Ture Turesons dotter, gifwen i ächtenskap åhr 1488. Af första giftet föddes hr Erik Trolle til Lagnö, af andra giftet föddes Joachim Trolle, som är stammfader för Trollarne i Skåne och Danmark. Af tredie giftet föddes hr Ture Trolle til Berqwara, hwilken hade til husfru fru Magdalena Gyllenstierna, hr Erik Erikssons dotter, hwilkens farmoder war fru Christina på Fuglewijk, konung Karl Knutssons dotter. Af thenna fru Magdalena Gyllenstiernas döttrar härstamma herrar Sparrar, de Mor-

naier och Båthar, af hwilket senare hus cantzleren Axel Oxenstierna ägde sin grefwinna.

Men förbemälte Arvid Trolles äldste son, hr Erik Trolle til Lagnö, Sweriges Rikes Råd, riddare, wid åhr 1489 och 1521, samt tillika lagman i Närike och sidst lagman i Upland, hade til husfru först fru Ingeborg (Tott), hr Philpus Axelsons dotter, och sedan i andra giftet fru Karin Gyllenstierna, hr Erik Erikssons dotter, hwilkens farmor jämwäl war fru Christina på Fuglewijk, konung Karl Knutssons dotter.

Hr Erik Trolles och dess första husfrus fru Ingeborg Totts son, födder 1488, war hr Gustaf Trolle, erchiebiskop i Upsala, wid åhr 1514, som ändteligen efter kong Christian Tyranns afsättning jämwäl blef föriagad i landzflychtighet och dödde 1535. Fru Ingeborg Tott (intet Ingeborg Gyllenstierna, som biskop Spegel orätt skrifwit) hade dess utom try barn, hwilka med sin fru moder drunknade emellan Strengnäs och Lagnö, sedan Gustaf Trolle blifwit hos en canik i Strengnäs qwarlemnad.

Men hr Erik Trolles och dess andra husfrus fru Karin Gyllenstiernas barn woro twå döttrar, af hwilka den äldre, fru Beata Trolle, ägde Kongl. rådet och rikzmarskalken, gamla hr Gabriel Christerson, friherre til Mörby, och blef af honom en stammoder för alla herrar baroner och grefwar Oxenstiernor. Then yngre dottern fru Ingeborg Trolle til Lagnö ägde hr Nils Ryning til Töresiö.

Thetta förbemälte silfwerkar, som af gammal sägn berättas warit erchiebiskop Gustaf Trolles fädernes egendom, synes therföre wara af dess herr fader Erik Trolle til Lagnö alra först bekostat at förfärdigas med hans eget och hans första husfrus fru Ingeborg Totts wapn, hwilket ofwan på hielmen förde tu horn, och som bemälte hr Erik Trolle tillika med sin her fader war kongl. råd under Christiern den I, Danmarks, Sweriges och Noriges

konung, hwilken wid sit kongl. wapn förde wildmän til *souport*, så har gullsmeden det på detta silfwerkar efterkonstlat. Men när hr Eric Trolle efter sin första gemåls olyckliga drunknande, trädt i annat gifte med fru Karin Gyllenstierna, har han twifwels utan welat henne til heder låta insättia Gyllenstierne wapnet i förbemälte Totte skiöld, hwar efter hielmen med sina horn blifwit oförändrad lemnad eller ock med flit så strax giord til begge fruarnes minne.

Och således kan thetta silfwerkar wara i arf fallit antingen til fru Beata Trolle Oxenstierne modren, eller troligast till dess broder erchiebiskopen Trolle, hwilken widare har kunnat lemna det som en skänk och *inventarium* wid erchiebiskopz bordet, genom hwilkets anträde erchiebiskopen Johannes Magnus bekom stor egendom och förråd i gull- och silfwerkärl, uhr hwilka han med stor pracht och prål sedermera plägade riksens uthwalda konung Gustaf Eriksson, ty sedan högbemälte konung A:o 1526 efter hullit burspråk med allmogen wid gamla Upsala högar hade på lustiighet därsammastädes med en blomster crantz prydt erchiebiskopen til Majigrefwe och fördt honom hem med sig til måltijdz i kongzgården i Upsala, så tracterade biskopen sin konung igen om pingstadagen uti biskopzgården, då säijanes wid welkomets præsenterande *Wår nåd dricker eders nåd til*, öfwer hwilket förmätna tal konungen satt litet misslynt, intet emottagandes eller drickandes af biskopens nådes wälkoma, hwar på biskopen yttermera upstämde, seijandes til konungen: *thet är så wår nåds wilie at Eders nåd emottager och uthdricker sit welkome*, hwar på konungen gaf en wink åt sina cavalierer at taga hwar sit wälkomes kärle. Konungen steg så upp och sade: *Eder nåd och wår nåd rymas intet under ett tak.* Konungen geck derföre uth och alle hans herrar med hwar sit wälkommes kärle, förfogandes sig hem til konungens stenhus på Islandet i Upsala.

Thetta gamla silfwerkar, med hr Erik Trolles och dels med dess första husfrus fru Ingeborg Totts hielm, dels med dess andra husfrus fru Karin Gyllenstiernas stammwapen beprydt, är fördenskull wärdt för en särdeles skatt aff gammal raritet at förwaras hos hennes nåde högwelborna fru grefwinnan Greta Gyllenstierna, hwilken ifrån första ägarens, ofta bemälta fru Karin Gyllenstiernas broder Jörgen Erichzson til Fuglewijk, fordom kongl. råd och öfwerste emot Dacken, är igenom twenne blodzgrenar, på fädernet i siette, på mödernet i siunde led, en descendent och arfwinge, hwilken Gud gifwe alsköns lycka och wälsignelse önskar

Johan Peringskiöld

som beság ofwannämnda silfwerskatt i Stockholm den 22 Martii 1716.

Detta kärl har sedan tillhört medlemmar af ätterna Stenbock och Dohna samt eges nu af öfverstekammarjunkaren grefve Carl Douglas.

Myntfyndet från Dælle i Norge.

Om än under medeltiden hvart och ett af de tre nordiska rikena i numismatiskt hänseende gick i mycket sin egen väg, är det dock omöjligt att behandla det ena rikets mynt, utan att taga hänsyn till de båda andras. Så mycket mera är detta en nödvändighet, som stundom mynt från två af dessa riken eller någon gång från alla tre förekomma i samma skatt, hvarvid man lätteligen från det, som man med säkerhet känner rörande det ena rikets i fyndet uppträdande mynt, kan hemta nyttiga lär-

domar angående mynten från ett annat rike, som man icke kunnat med inländska hjelpmedel tillräckligt förklara.

Ett af de för Nordens mynthistoria allra vigtigaste fynden anträffades år 1840 på gården Dælie i Næs sn på Hedemarken. Det innehöll ej mindre än 4,966 mynt och brakteater, af hvilka norske myntkännare ansett ej mindre än 4,500 vara norska. Fyndet är två gånger beskrifvet af Holmboe (1841 och 1854) samt utförligt behandladt af Schive i hans stora verk *Norges Mynter i Middelalderen* (färdigt år 1865). Fyndet väckte med skäl så stor uppmärksamhet, att det behandlats äfven af utländske forskare, tidigt af Köhne och Grote, i senaste tid af Dannenberg och E. Bahrfeldt.

Med afseende på tiden för fyndets nedläggande yttrar sig Schive på följande sätt (s. 47): »Om vi undantaga ett par äldre norska mynt, finna vi med afseende på alla myntens tillkomsttid, att dennas gränser falla mellan åren 1135 och 1212, försåvidt mynten kunna bestämmas. Af de mindre säkra norska mynten från denna period hafva vi tidigare behandlat ett med bokstäfverna *sie* och hänfört det till k. Sigurd II Haraldsson vid pass 1155, liksom flere af samma slag till honom samt hans bröder Eystein II och Inge I. Hvad beträffar de norska mynten i fyndet, hvilkas inskrifter äro fullt tydliga och säkra, kan af dem intet vara tillkommet före 1177 och efter 1202, ty de tillhöra alla k. Sverre. Å andra sidan förekomma i samma fynd främmande mynt med historiskt säkra inskrifter, angifvande personer, hvilkas regeringstillträde inträffat först år 1198 (i ett fall möjligen först år 1202), så att fyndet kan tänkas nedgräfdt efter detta år; det första tänkbara nedgräfningsåret är 1198.»

Mot denna slutsats anser jag mig, af teoretiska skäl, böra redan nu göra en invändning: skatten kan knappast tänkas nedgräfd så tidigt som år 1198. De mynt, som

antydas såsom icke präglade före detta år, tilldelas kejsar Otto IV (1198—1212) och markgrefve Otto II af Brandenburg (1198—1206). Något bevis är emellertid icke lemnadt, att dessa mynt (af den förre ett, af den senare 4) präglats så tidigt som år 1198, och, om äfven detta vore händelsen, kunna vi ju icke gerna antaga, att dessa främmande, i Brandenburg och i Köln tillkomna mynt omedelbart efter präglingen letade sig väg till det fjärran liggande Norge och omedelbart efter framkomsten dit nedlades i jorden. Till präglingsåret, som faller tidigast 1198, måste vi med ganska stor visshet lägga någon cirkulationstid, vidare en viss transporttid och möjligen äfven någon cirkulationstid i Norge. Det är derföre nog klokare, från den hittills antagna synpunkten sedt, när Holmboe förlägger nedgräfningstiden till år 1205 — före år 1220 faller den, enligt hans uppfattning, gifvet.

Jag vill först meddela namnen och regeringsåren för de icke nordiska myntherrar, som äro representerade i detta fynd. De äro, enligt Holmboe och Schive, följande:

		Antal mynt.
England.	Stefan 1135—1154	1.
	Henrik II 1154—1189	8.
Skottland.	Vilhelm I lejonet 1165—1213	1.
Tyskland.	Fredrik I 1152—1190	111.[1]
	Henrik VI 1169—1190	2.
	Otto IV 1198—1209	1.
Sachsen.	Henrik lejonet 1139—1186	1.
	Ludvig V af Thüringen 1172—1190	1.
	Bernhard af Sachsen 1180—1212	4.
Brandenburg.	Otto I 1170—1198	1.
	Otto II 1198—1205	4.
Bremen.	Sigfrid 1179—1184	2.

[1] Utländske myntforskare hafva, vid bestämmandet af dessa mynt, tvekat mellan Fredrik I och Fredrik II, som blef regent först år 1210.

Köln.	Filip I 1167—1191	20.
	Adolf 1193—1205	20.[1]
Magdeburg.	Ludolf 1194—1209	3.
Paderborn.	Bernhard II 1186—1202	2.
	eller möjligen Bernhard III 1202—1221	
»Nederland».	Balduin VIII eller IX 1191—1194—1206	5.

Af säkert bestämbara nordiska mynt föras vi tillbaka till följande regenter:

		Antal mynt.
Norge.	Sverre 1177—1202	40.
Danmark.	Sven Eriksson 1147—1157	2.
	Knut Magnusson 1147—1157	3.
	Knut VI 1182—1202 (enligt Holmboe)	1.
Sverige.	Knut Eriksson 1167—1195	40.

Såsom norska upptagas af Holmboe och Schive följande mynt och brakteater:

1. Några få tunna och små mynt, som hafva å ena sidan ett dubbellinigt kors.

Holmboe söker ej bestämma deras tid. Schive hänför dem (pl. VI, 11, 12) till vid pass mellersta delen af perioden 1100—1160 eller 1170.

Dessa mynt hittas äfven någon gång i Sverige. De äro emellertid sannolikt hvarken norska eller svenska, utan ostfrisiska[2].

2. Mynt, halfbrakteater och brakteater, »flere hundra», hörande till den grupp, hvars bilder i dagligt tal pläga betecknas som hjul och kyrka.

Att dessa mynt icke äro norska, utan svenska, skall jag i ett annat sammanhang bevisa. De äro icke ens

[1] Hänförandet af dessa mynt till erkebiskop Adolf må tills vidare stå för Schives räkning. Bestämningen inverkar icke på bedömandet af fyndets nedläggningstid.

[2] Jfr Tergast, *Die Münzen der Ost-Friesen.*

präglade i någon Norge liggande del af Sverige, utan omfattar deras egentliga fyndområde Småland, Kalmar län, Öland och Gotland.

3. Brakteater, märkta med en bokstaf (A, B, G, H, M, N, R, S, T, V, X). Huru stort antalet af sådana brakteater var i fyndet, har jag ej funnit med säkerhet uppgifvet, men af de raritetsgrader, som Holmboe utsätter för de olika typerna och varianterna, framgår att antalet måste hafva öfverstigit — det har helt visst betydligt öfverstigit — 1,250.

4. Brakteater med enkla kors, ibland med bitecken — åtminstone 700.

5. Brakteater med patriarkkors — allraminst 241.

6. Brakteater med hufvud — allraminst 31.

7. Brakteater med diverse framställningar — allraminst 395.

Det visar sig häraf att grupperna 3 och 4, hvilka jag antager verkligen tillhöra Norge, äro de talrikast representerade. Vi kunna helt visst anse dem utgöra vida mera än halfva fyndet och det är derföre till dem, som vi i främsta rummet hafva att hålla oss, när vi skola söka bestämma fyndets karaktär och tid. Äfven gruppen 5 antager jag vara norsk, likasom åtminstone de flesta at de i bild återgifna brakteaterna af grupperna 6 och 7.

Holmboe upptager äfven en rubrik »Obestämbara skandinaviska brakteater». De äro följande:

		Antal ex.
1.	Bröstbild med svärd, mer eller mindre rått utförd	5.
2.	Hand med kräkla	2.
3.	Fogel	2.
4.	Gående djur (lejon?)	2.
5.	Tre torn med eller utan mur	3.

Af dessa brakteater skulle jag vilja, af skäl som jag ämnar i ett annat sammanhang nämna, reklamera åtmin-

stone grupperna 1—2 som svenska. Af danske myntforskare räknas de äfven som sådana.

Sverige skulle således vara i fyndet representerade af

1. Brakteater med ett krönt hufvud samt med inskrifter, som innehålla antingen regentnamnet Knut eller stadsnamnet Lödöse — alla tillhörande k. Knut Eriksson.

2. Mynt, halfbrakteater och brakteater med »hjul och kyrka» eller med »hjul» eller med »kyrka» — de kunna ej på grund af inskrifter hänföras till någon särskild konung.

3. Brakteater med en mycket rått utförd bröstbild eller med en af en hand hållen biskopsstaf. Exemplar af den förra typen, bättre och tydligare än de i Dæliefyndet förekommande, hafva vid sidan af bröstbilden bokstäfverna VAI, hvilka jag, i likhet med andra, skulle vilja läsa som VAL, första stafvelsen af konungsnamnet Valdemar.

Men vår Valdemar upphöjdes på tronen först år 1250, således nära ett halft sekel efter den tid, då, enligt Holmboe, Dælieskatten anförtroddes åt jorden. Alltså — antingen tillhöra dessa brakteater icke vår k. Valdemar eller också är Dæliefyndet senare nedlagdt än man hittills antagit.

De senaste tyska behandlingarna af Dæliefyndet hafva icke gifvit något ändrad uppfattning af fyndets ålder. Bahrfelt har åt vissa af mynten gifvit andra förklaringar än Holmboe. Så t. ex. hänför han ett brandenburgskt mynt till Henrik af Gardelegen 1184—1192. Ett mynt, som af Holmboe, Köhne, Grote och Vossberg ansetts tillhöra Otto I af Brandenburg, hänföres af Bahrfeldt till Otto af Meissen (1156—1190). Några af de brakteater, som blifvit hänförda till Otto II af Brandenburg, tilldelas Bernhard af Sachsen 1180—1212. De nya bestämningarna göra således icke nödigt att för fyndet söka någon annan nedläggningstid än den af Holmboe antagna.

Jag antager, att Dælieskatten icke blifvit nedgräfd förr än mynt kunnat i Sverige präglas för k. Valdemar och från Sverige kommo till Norge, d. v. s. icke före år 1250.

En antydan har redan blifvit lemnad om skälet för detta antagande: *om* de der nämnda brakteaterna tillhöra k. Valdemar, hvilket jag anser sannolikt, måste tydligen han hafva uppstigit på tronen, innan skatten nedgräfdes.

Ett annat skäl kan tilläggas. Det är, hvilket en annan gång skall visas, nödvändigt att antaga de s. k. mynten med hjul och kyrka med de till dem hörande brakteaterna vara svenska. Sverige är således i fyndet representeradt af 3 grupper mynt: 1. dessa, som äro små; Holmboe uppgifver för ett af dem som vigt 3¼ ass; 2. brakteaterna med k. Knuts hufvud, af hvilka två, enligt Holmboe, väga 2¼ ass och 1¾ ass; 3. brakteaterna, som pläga hänföras till k. Valdemar (Holmboe fig. 133—135); för fyra af dem uppgifves vigten: 5 ass, 5 ass, 6 ass, 6 ass. Under det vigterna af mynten hörande till grupperna 1 och 2 stå till hvarandra i ett ganska nära förhållande, skilja sig deremot från dem på det bestämdaste mynten af gruppen 3: men vi kunna ej gerna antaga att Sverige samtidigt hade mynt af så olika slag, och derföre kunna vi ej gerna komma till någon annan slutsats än att i Dæliefyndet äro representerade två skilda perioder. Grupperna 1 och 2 svara mycket väl samman med den nedgräfningstid, som Holmboe antagit: gruppen 3 bör deremot, enligt mitt förmenande, göras yngre.

Men skulle väl endast dessa få svenska brakteater vara så mycket yngre än allt det öfriga i fyndet?

Att man i Norge, enligt min uppfattning, varit [illegible] för mycket benägen att sätta nedgräfningsåret [illegible] har jag antydt. Schive sätter det nästan tidigare än [illegible] år. Äfven Holmboes försigtigare uttalande kan jag ej fullt godkänna. Det är i allmänhet vanskligt att [illegible]

precision bestämma en myntskatts nedgräfningstid efter de i denna förekommande främmande myntens säkra eller sannolika tillkomsttider, ty här tillstöta svårberäkneliga faktorer: huru länge voro dessa mynt i omlopp i det egna landet, innan de kommo till det, hvarest nedgräfningen skedde? kunde icke de främmande mynten, i synnerhet när de voro af olika ursprung, utseende och vigt, hafva i det nya landet haft karaktären snarare af en silfverskatt än af mynt, kunde de icke i den förra egenskapen hafva bevarats längre tid? De främmande mynten behöfva ej varit kurserande vid den tid då skatten gömdes, hvilket deremot de inhemska mynten eller åtminstone en del af dem borde hafva varit.

Om mynten ej sjelfva gifva tydliga vittnesbörd om sin ålder, måste man på olika sätt söka vinna den kunskap, som erfordras. Vid granskningen af ett större myntfynd har man derföre att se till, i hvilket antal de olika mynten förekomma. Det är gifvet, att de mynt, som voro i omlopp, när skatten nedlades, böra vara talrikast; de mynt, som tillhöra en äldre tid, men ändock icke hunnit försvinna ur rörelsen, måste vara färre. Men saken förhåller sig likväl icke så enkelt: äfven fåtaligt representerade mynt kunna vara de yngsta i fyndet. Antag nämligen, att en förändring i myntväsendet blifvit införd och att skatten i fråga blifvit nedgräfd kort efter det förändringen hade inträdt; då måste den nyaste myntningen vara endast fåtaligt representerad, under det resultaten af den närmast föregående myntningen ännu äro allmänt i omlopp och på grund deraf spela den förnämsta rolen i skatten. Alltså de mynt, som äro fåtaligt representerade, kunna vara lika väl de yngsta som de äldsta. För att afgöra åldersfrågan måste man taga hänsyn till jämförelser med öfriga mynt i fyndet och med mynt från samma tid, som på förhand äro bekanta.

De brakteater, som jag här omtalat såsom tilldelade k. Valdemar af Sverige, äro i Dæliefyndet ganska få. Att de icke höra till fyndets äldsta, utan tvärtom till de yngsta mynten, framgår redan af följande faktum: det rikaste fynd af dessa Valdemarsmynt, som kommit till min kännedom, är — helt naturligt — anträffadt i Sverige och i detta fynd förekommo äfven brakteater af samma slag, som hittats, i ett stort fynd, vid Bünstorf i Holstein, af hvilket en del inköptes för den kongl. danska myntsamlingen. Denna skatt har, enligt Thomsens och Dannenbergs antagande, blifvit nedgräfd vid pass år 1225. Då Valdemarsbrakteater i ganska stort antal hittats i Sverige jämte typer från Bünstorffyndet, måste vi anse dessa brakteater gifvet tillhöra tiden efter år 1205, till och med tiden efter år 1225, då de inhemska mynten i fyndet böra vara senare än de utländska.

Om denna omständighet, efter mitt förmenande, måste leda till antagandet, att Dæliefyndet blifvit nedgräfdt långt senare än Holmboe antog, måste vi likväl uppmärksamma följande omständigheter, som synas tala deremot. De enda med namn försedda svenska mynt, som förekomma i fyndet, tillhöra k. Knut Eriksson, som afled före början af 1200-talet, och de mynt med s. k. hjul och kyrka, som de norske myntforskarne hafva gjort till norska, men som otvifvelaktigt äro svenska, kunna icke hänföras till en senare tid. Alltså, då andra af fyndets mynt icke kunna hänföras till den mellanliggande tiden, förefinnes en ganska ansenlig lucka, mellan k. Knut Eriksson och k. Valdemar, en lucka på mer än ett halft århundrade. En sådan lucka är så mycket sällsammare, som man under medeltiden icke plägade unna mynten lång omloppstid: tid efter annan blefvo de kurserande mynten aflysta, deras innehafvare måste inlemna dem till myntet för att i ersättning få, mot en viss afgift, mynt af den nya typen, vare sig

denna tillkommit på grund af regentombyte eller på grund af samma regents finanspolitik.

Det finnes enligt mitt förmenande allenast en möjlighet att förklara denna lucka. Dælieskatten består af två delar, en del, som om den hade förekommit ensam, skulle hafva kunnat anses vara nedgräfd i början af 1200-talet — till denna skatt höra t. ex. den svenske k. Knuts mynt, mynten med hjul och kyrka, k. Sverres mynt och de icke nordiska mynten — och en del, som är senare. Föreningen af de två till olika tider hörande delarne kan ganska enkelt förklaras: någon, som hade kommit i besittning af en gammal familjeskatt, hvilken hade långt tidigare bildats, hade till denna lagt hvad han under egen tid samlat och derefter anförtrott det hela åt jorden.

Denna förklaring, som grundar sig på de i skatten förekommande svenska mynten, blir dock föga antaglig, derest det är bevisligt, att intet norskt mynt i skatten är prägladt efter år 1202, k. Sverres dödsår. Såvida icke skatten tillhört en svensk man, som af en nu outredbar anledning nedgräft den i Norge — hvilket är föga sannolikt —, såvida den således bildats i Norge, böra i den förekomma norska mynt, som åtminstone icke äro äldre än de yngsta svenska, alltså norska mynt präglade efter år 1250.

Schive upptager i sin utförliga redogörelse för den norska myntningen under medeltiden flere perioder, bland dem en, som omfattar 1100-talets sex eller sju första decennier, en som sträcker sig från 1160—1170 till 1205 och en tredje, som går från 1205—1263. Efter det senare året inträder ett helt nytt skede i det norska myntväsendets historia, i det man åter börjar prägla stora tvåsidiga mynt.

Perioden c. 1160—1205 har blifvit rikt representerad i Schives myntverk, alldenstund han dit hänfört så godt som alla Dæliefyndets typer utom mynten med hjul och

kyrka. Derföre att de enda norska mynt med inskrift tillhöra k. Sverre, har man antagit, att äfven alla norska mynt utan inskrift tillhöra honom, hvilket dock icke är sjelfklart. De till k. Sverre med full säkerhet hänförliga mynten äro få, de öfriga, brakteaterna med bokstaf o. s. v. äro mycket talrika. Det ligger derföre ganska nära till hands att anse dessa inskriftslösa brakteater utgöra skattens hufvudinnehåll, under det att de få k. Sverres mynt tillhöra den närmast föregående tiden eller ock äro de allra yngsta, yngre än de anonyma brakteaterna.

Jag anser, att k. Sverres namnförande mynt äro äldre än dessa, ty de hafva mera sammanhang med den tidigare än med den följande myntningen. De namnlösa brakteaterna äro af något svagare silfverhalt (lödighet: 13—14⅜) än k. Sverres mynt (lödighet: 15). Vägning af 50 k. Sverres mynt gaf en medelvigt af 0,405 gr. De namnlösa brakteaterna deremot väga 0,133—0,040.

Tidsskiftet 1205—1263 är i Schives verk mycket svagt representeradt: »Det kan ej betviflas, att man såväl under k. Inge Bårdsson (1205—1207) som under k. Håkon IV Håkonsson (1217—1263) och särskildt under den senare präglat mynt, men ännu har man ej anträffat något fynd med mynt, som med full säkerhet kunna tillskrifvas desse konungar.» Denna period är således i Norges mynthistoria så godt som obekant och det finnes derföre intet, som hindrar att hänföra Dæliefyndets anonyma brakteater till just denna period. Således kunna de norska mynten i fyndet representera samma tid som de svenska och då finnes det ingen anledning att anse tidsbestämmelserna för de i fyndet förekommande svenska mynten böra underkastas en ändring.

Hans Hildebrand.

Från Akademiens sammankomster.

Den 6 oktober 1885.

Akademiskt ärende. Akademien beslöt att hos Kongl. Maj:t begära ökadt vedanslag.

Statssamlingarna. Ett guldsmycke från medeltiden, funnet vid Skillinge i Nättraby sn, Blekinge, inlöstes.

En af godsegaren W. Schürer von Waldheim bildad fornsakssamling inlöstes.

Fasta fornlemningar. Akademien beslöt att anslå högst 50 kr. för restaurerande af en medeltidsport å Riddare gård i Hejnums sn, Gotland.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Akademien förklarade, att från hennes sida intet hinder mötte för en tillämnad rifning af St. Sigfrids på 1730-talet uppförda kyrka i Kalmar län.

Styrelsen för Östergötlands museum i Linköping hade genom löjtnant Anton Ridderstad anhållit, att kyrkliga äldre föremål från Östergötlands läns kyrkor må, på de vilkor, som Akademien kan föreskrifva, få mottagas till förvaring i Östergötlands museum. Akademien beslöt medgifva detta å samma vilkor, som tidigare blifvit för Smålands museum fastställda.

Visby ruiner. Akademien beslöt, att de å det ordinarie anslaget till underhåll af Visby ruiner disponibla tillgångarne skulle i år användas till betalande af de till kyrkoruinerna bestälda jerngrindarne samt till åtgärder för bevarande af ringmuren.

Medaljförslag. Förslaget till Svenska Akademiens medalj öfver generalen friherre J. A. Lantingshausen godkändes.

Föredrag. Riksantiqvarien redogjorde för likheterna mellan det altarskåp, som förvaras i Villberga kyrka i Uppland och det af Jan Bormans i Bruxelles snidade altarskåp, som förvaras i Güstrows kyrka i Meklenburg.

Den 27 oktober 1885.

Statssamlingarna. Akademien beslöt att till Malmö museum lemna från k. Myntkabinettets duplettförråd 124 underhaltiga danska s. k. borgarekrigsmynt.

En silfverskatt, funnen å hemmanet Filborna, Helsingborgs landsförsamling, inlöstes.

Ett söndrigt guldsmycke från jernåldern, funnet å Gotland, inlöstes.

En fingerring af guld, funnen vid Sala, inlöstes.

Kongl. Maj:t hade till Akademien remitterat en anhållan af Nationalmusei konstsamlingars nämnd, att de på grund af Kongl. brefvet af den 12 april 1873 i Statens Historiska Museum deponerade föremål af guld och silfver, som tillhört k. Karl XV:s till svenska staten skänkta samling,

må till konstsamlingarna öfverlemnas. Riksantiqvarien anmälte, att af dessa föremål flere hade, utan fråga, sin rätta plats i ett konstslöjdmuseum, att andra deremot borde förvaras i Statens Historiska Museum. Akademien beslöt, att detaljerade förslag rörande de föremål, som enligt Riksantiqvariens åsigt borde utlemnas eller qvarstanna, skulle af honom upprättas.

Kyrklig fornlemning. Akademien förklarade sig hafva intet att invända mot det tillämnade nedsmältandet af en år 1769 gjuten ringklocka, tillhörig Närtuna kyrka i erkestiftet.

Visby ruiner. Riksantiqvarien omnämnde en af honom med afseende på Visby stadsmur vidtagen åtgärd och de olika omdömen denna åtgärd framkallat i Visby.

1867 års förordning. Kongl. Maj:t hade till Akademien remitterat ett af Riksantiqvarien på k. Ecklesiastik-ministerns begäran uppsatt förslag till ny redaktion af § 2 i k. förordningen af den 29 november 1867 rörande fornlemningars vård.

Riksantiqvarien redogjorde för anledningen till det nya redaktionsförslaget. Hrr Forssell och Montelius anmodades att jämte Sekreteraren inkomma med förslag till underdånigt utlåtande.

Medaljförslag. Akademien behandlade ett inlemnadt förslag till belöningsmedalj för Slaka folkskola i Östergötland.

Den 30 oktober 1885.

1867 års förordning. På förslag af kommitterade beslöt Akademien tillstyrka nådigt bifall till det af Riksantiqvarien uppsatta förslaget till ny redaktion af § 2, med förändring af ett uttryck.

Den 17 november 1885.

Akademiska ärenden. Riksantiqvarien anmälte Riksdagens revisorers skrifvelse rörande de två till Akademiens disposition stälda anslagen för uppsökande af fornlemningar och utgifvande af planschverk samt lemnade några upplysningar om dessa två anslag och deras framtida behöflighet. Akademien anmodade honom att till nästa sammanträde inkomma med förslag till underdånigt utlåtande.

Akademien afgaf ett underdånigt utlåtande öfver rektor Centerwalls och dr Thurgrens ansökningar om anslag för litterära ändamål.

Till ledamot i k. Direktionen för Stockholms stads undervisningsverk för åren 1886—1888 utsågs hr Törnebladh.

Statssamlingarna. Ett större bronsåldersfynd, funnet vid Ekudden, Turinge sn, Södermanland, inlöstes.

Fasta fornlemningar. Akademien beslöt att hos Kongl. Maj:t hemställa, att de skulpterade stenar, som förekomma å Johannesborgs slottsruin vid Norrköping, må nedtagas och inflyttas i Statens Historiska Museum, derest ruinen synes hota att falla samman.

Kyrkor och kyrkliga fornlemningar. Akademien beslöt att hos Kongl. Maj:t anmäla, att Orlunda församling i Linköpings stift önskade rifva den nuvarande kyrkan, å hvars plats en ny kyrka skall uppföras, samt tillstyrka bifall till församlingens framställning derom, alldenstund den nuvarande kyrkan var för liten för församlingens behof.

Medaljförslag. Akademien behandlade frågan om Svenska Akademiens sekularmedalj.

Den 1 december 1885.

Fasta fornlemningar. Akademien medgaf, att en af ingeniör A. Friberg, å uppdrag af Riksantiqvarien, undersökt grafhög vid Väcklinge Södergård i Refteleds sn, Jönköpings län, må få borttagas.

En af hemmansegaren N. Wester i Hof på Bolmsön gjord ansökan att för en trädgårdsanläggning få borttaga ett röse kalladt Hasslerör beviljades så till vida, att af den hällkistan omgifvande stenmassan så mycket må få borttagas, som icke erfordras för upprätthållande af hällkistans sidostenar.

Visby ruiner. Akademien beslöt medgifva, att en bakugnsbyggnad må tillsvidare, dock ej längre än nuvarande egaren idkar bagerirörelse, qvarstå å C. G. Broströms gård nr 114 i Norderrotans tredje qvarter, ehuru denna byggnad sträcker sig in på den areal, som för Kongl. Maj:t och kronan är undantagen utmed den norra sidan af S. Nicolai ruin i Visby.

1867 års förordning. Som Kongl. Maj:t till Akademien remitterat Justitiekanslersembetets afstyrkande utlåtande rörande föreslagen ändring af § 2, uppläste Riksantiqvarien en af honom i ämnet uppsatt promemoria och lemnade Akademien honom samt hrr Wedberg och Montelius uppdrag att inkomma med förslag till underdånigt utlåtande.

Bergerska donationen. På framställning af den historiska nämnden beslöt Akademien, att arfvodet för dr P. Sondéns arbete med utgifvandet af rikskanslern Axel Oxenstiernas skrifter och bref skall från och med den 1 nästlidne oktober utgå med 2,000 kr. för år, samt att de å reseanslaget och anslaget till understöd för historiska afhandlingars utgifvande under året uppkomna besparingarna skulle öfverflyttas till anslaget för utgifvande af Oxenstiernas skrifter, hvilkas tryckning skall under år 1886 begynnas.

På framställning af den antiqvariska nämnden beslöt Akademien att af nästa års medel till sin stipendiat direktör F. Nordin lemna ett anslag af 200 kr. för att sätta honom i tillfälle att under någon tid göra studier i Statens Historiska Museum.

Den 22 december 1885.

Statssamlingarna. Akademien beslöt inlösa en af H. Werner hembuden fornsakssamling.

Akademien beslöt att icke inlösa för Statens räkning en kalk med paten från 1700-talet, som hembjudits af Öljehults församling i Blekinge län.

Fasta fornlemningar. Vederbörande jordegare hade direkt hos Akademien anhållit om tillstånd att borttaga ett större stenröse å Åkers styckebruks egor i Södermanland. Röset hade, på uppdrag af Riksantiqvarien, blifvit besigtigadt af dr Ekhoff, som funnit det sannolikt vara tillkommet genom naturens inverkan. Akademien beslöt förklara, att från hennes sida intet hinder möter rösets borttagande.

Anders Larsson i Gladsax, Skåne, hade i skrifvelse till Akademien anhållit att få borttaga lemningarna af en äldre byggnad, enligt traditionen ett kloster, liggande å hans egor. Hr Montelius anmälte, att han sett ifrågavarande lemningar, hvilka hade utseende af en oordnad stenhög, och ansåg han derföre, att bifall kunde lemnas till den gjorda ansökningen. Akademien beslöt att lemna bifall med vilkor, att derest jordegaren vid borttagandet af de nu synliga delarne skulle finna tydliga lemningar af en äldre byggnad, arbetet afbrytes och anmälan om fyndet göres.

Godsegaren F. Sköldebrand hade anhållit om tillstånd att borttaga en å Hellekis egor befintlig hällkista. Akademien beslöt att närmare upplysningar skulle anskaffas.

Medaljförslag. Akademien godkände ett inlemnadt förslag till sextonde allmänna svenska landtbruksmötets beIöningsmedalj.

Bergerska donationen. Till medlemmar under år 1886 af den historiska nämnden utsågos hrr Carlson, Styffe och Malmström, till medlemmar af den antiqvariska nämnden hrr Hildebrand, Montelius och Rydberg.

Falkenbergs hus.

2.

Utgräfningsarbetet.

Till följd deraf, att Mellersta Hallands jernvägsaktiebolag erhållit tillstånd att framdraga sin jernväg öfver de gamla slottsruinerna vid Falkenberg, blef en undersökning och utgräfning af dessa nödvändig, innan jernvägsarbetet på denna punkt påbörjades. Undertecknad fick den 17 juni 1885 k. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens uppdrag att leda utgräfningen (jfr här ofvan s. 57 o. följ.).

Lemningarna af Falkenbergs medeltida fäste ligga på Ätraåns östra strand midtför den på andra sidan be-

lägna staden Falkenberg. Ån gör här en sväng åt vester och på det derigenom bildade, utskjutande landstycket har slottet varit bygdt. En år 1756 anlagd bro leder från »uddens» yttersta spets öfver ån till staden.

Då jag efter min ankomst till staden Falkenberg den 20 juni tog belägenheten i ögonsigte, funnos på följande ställen synliga lemningar af fästet. — Omkring 60 meter öster om brofästet och på södra sidan om landsvägen men tätt intill denna, syntes ett fyrkantigt, källarlikt rum, hvars väggar bestodo af grofva stenmurar (på bifogade kartskizz betecknadt med bokstafven *a*). Rummet, som hade ett djup af omkring halfannan meter, lär för åtskilliga år sedan blifvit till detta djup urgräfdt, och derefter användts som iskällare, för hvilket ändamål ett tak blifvit bygdt deröfver. Af murarnas yttersidor syntes inga spår, förutom att omkring 6 m i sydost i den mot ån sluttande backen syntes några meter af en trappformigt bygd stenmur (vid *c* på kartan); att denna mur måste vara af ganska respektabla mått visades af ett i närheten förekommande hål (vid *b*), som till ett par meters djup gick in i grof stenmur. Det visade sig ock sedermera, att man här (vid *b* och *c*) hade att göra med ytterkanten af det fyrkantiga rummets ena mursida.

Omkring 15 m söder om denna yttermur, men omkring 5 m lägre och nere vid åbrädden märktes lemningar af murar, som liknade ena sidan af ett hvalf. Efter skedd undersökning visade sig dock, att så icke var förhållandet, utan att nerrasade murstycken tillfälligtvis blifvit liggande på detta sätt.

Slutligen syntes i och vid landsvägen på ett par ställen stenar och tegelstycken, som kunde göra det troligt att murar förekommo derunder. Icke heller här funnos sedermera murar *in situ*, utan blott nedrasade murmassor.

Öster om det fyrkantiga rummet ligger en ganska hög kulle och i nordost, på norra sidan om landsvägen, en annan, mycket stor och hög sådan (*B* och *A* på kartan). Mellan den sist nämnda kullen och brofästet är marken mycket kuperad, med backsluttningar i olika riktningar. Den för Mellersta Hallands jernväg utstakade linien gick genom sydöstra delen af kullen *A* och tvärtöfver det källarlika rummet (*a*).

Att de nyss nämnda murlemningarna tillhörde slottet var påtagligt. Huru vidt omkring dessa sträckte sig kunde deremot icke ses. Kullarna *A*, *B* och *C* kunde möjligen innehålla murar; likaså kunde ruiner finnas emellan rummet *a* och bron, ehuru de i sådant fall skulle vara till större delen oåtkomliga till följd af derstädes belägna byggnader. — En systematisk utgräfning måste sålunda naturligtvis börja vid det enda synliga stycket af yttermur, nämligen vid *c*.

Emellertid hade meningsskiljaktighet yppat sig emellan mig, som handlade enligt af Riksantiqvarien för mig utfärdade instruktioner, och jernvägsbolagets f. t. fungerande verkställande direktör, som på olika sätt uppfattade de vilkor, under hvilka Kongl. Maj:t beviljat bolaget rättighet att draga sin jernväg öfver ruinerna.

Då jernvägsentreprenörens ingeniör stod färdig att med ett arbetslag börja arbetet här, ansåg jag bägge intressena tills vidare kunna förenas, om jernvägsarbetet i så måtto påbörjades, att ett schakt genom kullen *A* från landsvägen åt nordost i jernvägslinien öppnades, men endast till landsvägens djup och med vilkor att arbetet skulle upphöra, om murlemningar anträffades. Härigenom kunde tiden begagnas att vinna någon kännedom om slottets utsträckning, på samma gång som för jernvägen nödigt arbete utfördes. Detta blef äfven öfverenskommet. Sjelf begärde och erhöll jag 6 man för att på andra håll anställa förberedande gräfningar. Sådana företogos under

de närmast följande dagarna, under afvaktan på utlyst styrelsesammanträde, på de ställen, der tegelstycken och dylikt tycktes angifva, att murar möjligen derunder kunde finnas.

Vid *e* påträffades ock en sammanhängande tegelstensmur, men dess sluttande ställning väckte misstankar och snart visade sig äfven, att det endast var ett rasadt murstycke, som i fallet hållit ihop. Vid *f* och *g* syntes inga spår af murar, icke heller i schaktet *h*, som öppnades för att utröna om kullen *B* i sin östra del dolde ruiner. I dessa schakt, liksom äfven i det stora schaktet i kullen *A*, med hvars framförande jernvägens arbetare fortfarande sysselsattes, utan att murlemningar visade sig, påträffades emellertid här och der djurben, kol och några föremål af jern, krukmakaregods m. m., af hvilka några visade sig tillhöra medeltiden. Så t. ex. stycken af lerkärl, spikar med stora hufvud, jernpilar af den s. k. dalpilformen m. m.

Några andra liknande utgräfningar, som icke stodo i samband med det egentliga hufvudarbetet, böra här omnämnas, ehuru de först senare företogos.

När det nämligen visade sig nödvändigt att bortgräfva större delen af det norr om *a* befintliga landsvägsstycket, och till den ändan en provisorisk landsväg måste byggas, ansåg jag mig först böra ytterligare undersöka den mark, som den nya vägen skulle dölja, för att vinna full visshet, att icke slottsbyggnaderna fortsatte åt detta håll. För detta ändamål upptogos tvänne långa och djupa schakt, vid *i* och *k*, bägge omkring 10 m långa och ungefär 2 m djupa. Bägge gingo genom ett kulturlager, jord och sand med inblandade kalkstycken och tegelbitar samt sparsamt med djurben. Inga äldre fornsaker hittades. Då icke heller nu murlemningar träffades, ansåg jag det vara klart, att ruiner icke funnos åt detta håll.

Då således det förmodade slottet icke sträckte sig åt norr, icke åt nordost[1] och icke heller åt öster, fanns det endast ett område qvar att gissa på, nämligen det i vester och nordvest. Hela detta område var dock, såsom bebygdt, otillgängligt, men för att likväl göra ett försök till frågans afgörande, upptog jag efter de egentliga gräfningarnas afslutande ett schakt vid *l*, på det enda ställe der sådant utan olägenhet lät sig göra. Äfven här träffades några fornsaker från medeltiden, äfvensom tegel- och kalkstycken, men inga fasta murar.

Sedan emellertid enighet i hufvudfrågan vunnits och jernvägsbolagets styrelse vid sitt sammanträde den 27 juni beslutit, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts vilkor, bekosta en den vetenskapliga forskningens kraf motsvarande undersökning, började det egentliga utgräfningsarbetet den 29 juni. Min arbetsstyrka uppgick under större delen af den tid arbetet pågick till 18 man, alla jernvägsarbetare.

Jag började vid det synliga murstycket *c*, hvilket följdes åt öster, till dess helt snart ett rätvinkligt murhörn visade sig. Derefter fördes ett bredt schakt åt norr fram genom vestra delen af kullen *B*, följande murväggen. I detta schakts genomskärning förekom underst ett lager lös sand, som åt östra kanten tilltog i mäktighet; deröfver ett lager med kol, delvis eller fullständigt förkolnade stockar m. m. samt här och der fornsaker; men öfverst förekom ett mycket tjockt lager rasade murlemningar, stenar, kalk, tegelstycken, allt sammanbakadt och hopsintradt till en stenhård massa. De lösare undre lagren voro lätta att genomgräfva, men det öfre och betydligaste vållade svårigheter. Försök gjordes flere gånger att

[1] Då vid min afresa från Falkenberg mer än hälften af kullen *A* var genomgräfd, hade ändock inga murlemningar anträffats.

spränga med dynamit, men massans, oaktadt hårdheten, porösa beskaffenhet gjorde, att dynamiten icke verkade. Intet annat sätt fanns än att gräfva undan de lösare lagren undertill så långt fruktan för ras kunde medgifva och sedan med jernspett, kilar och häfstänger stycke för stycke bryta ner den hårdnade massan. Som bevis pa dess fasthet kan anföras, att ett sammanhängande stycke, som efter nedbrytandet och sedan det störtat ner till schaktets botten mättes, befanns hålla icke mindre 2 × 2 × 3 meter i höjd, bredd och tjocklek. Schaktet, som färdigt hade en längd af något mer än 20 och en bredd af omkring 5 meter, med ett djup af omkring 4 meter, kräfde ock, till följd af svårigheten att framtränga genom murraset, en tid af 14 dagar och medtog omkring 80 dagsverken. Först den 15 juli blottades ett nytt murhörn, likaledes rätvinkligt, hvarefter schaktet svängdes omkring detta och fortsattes åt vester.

Under tiden hade från utgångspunkten vid *c* gräfts åt vester, till dess ett tredje murhörn träffades. Då de härmed blottade mursidorna voro alldeles lika långa (ung. 16 meter), blef det tydligt att man hade att göra med ett qvadratiskt torn med kolossala murar af 5 meters tjocklek och att rummet *a* var tornrummet.

Ett nytt schakt upptogs för att blotta vestra tornmuren, der man kunde vänta början af en ringmur, sedan de redan framgräfda södra och östra murarna visat att inga vidare murlemningar åt dessa håll funnos och de förberedande gräfningarna norr om landsvägen gjort det troligt att förhållandet var detsamma åt norr. Efter handen som det vestra schaktet framskred bleknade så småningom äfven dessa förhoppningar, och när den 18 juli det fjerde murhörnet anträffades, blef det klart, att fästet utgjorts af ett fullkomligt fristående, fyrkantigt torn, som icke haft omedelbart sammanhang med några andra befästningar.

Det vestra schaktet var lätt att genomgräfva. En naturlig sandbacke låg ej långt från muren, och mellanrummet fylldes af lösare material, kalk- och tegelblandad jord och dylikt. Äfven här märktes det svarta, kolblandade lagret, i och närmast under hvilket fornsaker ganska talrikt förekommo. Sådana sammansintrade stycken af rasad mur, som försvårade framträngandet i östra schaktet, saknades här alldeles.

Nu återstod att framgräfva norra tornmuren, hvilket skedde med tvänne schakt, ett från hvartdera hörnet, hvilka möttes på murens midt. Hvad som här vållade olägenhet var, att landsvägen, som gick häröfver, måste bortgräfvas. En provisorisk väg var visserligen redan färdig, men utanför nordvestra murhörnet var afståndet till närmaste byggnad knappast 7 meter. Och just här, norr om nordvestra tornhörnet, påträffades massor af rasad, men ännu sammanhängande tegelmur. Detta var så till vida lyckligt, att det gaf den nya körvägen ett fast underlag, men tegelmassan var så svårgenomtränglig, att dynamit måste användas för att komma fram. Härigenom erhöll vägen sprickor, och detta vållade oro. Emellertid gick allt lyckligt och jag kom förbi det svåra nordvestra hörnet, ehuru så knappt, att de understa, längst åt nordvest framskjutande stenarna i tornmuren endast genom en särskild ingräfning i schaktväggen kunde blottas. Af försigtighet, för befaradt ras i landsvägen, hölls hela det norra schaktet så smalt som möjligt.

Samtidigt med dessa arbeten pågingo andra med ändamål att föra de stora schakten djupare ned. Såsom till denna berättelse fogade planritning och genomskärningar af tornet utvisa, voro de framgräfda murarna ofvantill jämntjocka, d. v. s. inre och yttre murytorna voro parallela. Murarnas nedre delar voro deremot på utsidan trapplikt byggda, så att hvarje undre stenlag sköt ett stycke längre ut än det närmast öfre. Denna

trappbyggnad, naturligtvis anbragt såsom stöd, räckte ej lika högt upp på alla mursidorna. Högst var den på södra muren, som helt och hållet upptogs af sådan trappbyggnad, och der således på utsidan af den lodräta muren intet var bevaradt. Vid framdragandet af de hittills nämnda stora schakten hade en del af trappmuren blottats, men man visste ännu icke huru djupt muren sträckte sig. För att fullständigt blotta murens fot upptogos derför nya schakt i bottnen af de förra, men endast hälften så breda som dessa. På vissa ställen var det nödvändigt att utgräfva ännu ett tredje, mycket smalt schakt för att hinna murens fot. Här anträffades ett lerlager som med sina vattenådror försvårade utgräfningen. Under midten af södra muren förekom ett starkare källsprång, som snart nog fylde det understa schaktet.

Tornrummet, hvars öfre del (vid *a*) redan före arbetets början var synlig, utgräfdes fullständigt. Arbetet härmed pågick samtidigt med det öfriga och måste vara färdigt, innan vestra schaktet fick föras fram till nordvestra hörnet, emedan endast åt detta håll lämplig utförningsväg för det uppgräfda gruset kunde beredas. Rummet befanns vara fyldt med grus, kalk, tegel och sten, således rasade murar. Uppförandet af detta, hvaribland förekommo äfven större stenar, var förenadt med svårigheter. Den qvarvarande fyllningen var öfver 2,5 meter djup och lyfthöjden från bottnen till backen ofvanpå vestra muren 5 meter. De undre lagren måste också kastas upp i tre särskilda omgångar, innan man ofvanpå tornmuren kunde dermed fylla kärrorna. En del af bottenlagret behöfde icke upptagas, utan fördes blott åt sidan. Resultatet af allt detta arbete (ung. 50 dagsverken) var, mot all förmodan, endast blottandet af släta murytor utan öppning, nischer eller utsprång.

Vid framdragandet af det understa schaktet utanför södra muren upptäcktes en egendomlig utbyggnad. Denna,

som från lergrunden höjde sig ung. 1,5 meter samt var omkring 1,2 m bred och (numera) 5 m lång, hade jämna, parallela sidor, slät, horizontel yta ofvanpå, och stödde sig, ungefär midt för östra muren, mot tornets södra mur, men ej fullt vinkelrät mot denna, utan något snedt åt vester (jfr planteckningen). De förut omtalade murlemningarna vid åbrädden (vid *d* på kartan) stodo i rät linie med utbyggnadens vestra kant. Utbyggnaden bestod af större gråstenar med fyllning af murbruk, som nu hårdnat till en stenartad massa. Dess södra kant bildade icke någon jämn afslutning, utan var oregelbunden, liknande en brusten mur. Det är troligt att murlemningarna vid *d* nedrasat härifrån. Här visade sig, att utbyggnadens inre bestod af lösare fyllning, mest lera och mindre stenar. Förmodande någon slags täckt gång, som möjligen genom en trappa i tornmuren kunde från tornets inre hafva beredt tillträde till ån, lät jag gräfva in i utbyggnaden. Arbetet blef dock snart alltför farligt och utbyggnaden måste söndersprängas med dynamit. Innanför densamma befanns södra tornmuren vara af samma beskaffenhet som vanligt och utbyggnaden stödde löst mot densamma utan förtagningar.

Sedan de nu omnämnda gräfningarna blifvit afslutade hade lämpligen undersökningar bort företagas inom det vester om tornet belägna området, der man kunde vänta lemningar af byggnader, möjligen omgifna af en ringmur. Detta område omfattar omkring 2,000 □-meter och kan således mycket väl inrymma dylika befästningar. — Men man kunde icke rimligen af jernvägsbolaget begära undersökningarnas utsträckande hit. Med uppdagandet af här befintliga ruiner och grundmurar torde få anstå till något gynnsammare tillfälle i framtiden, då icke längre hus och byggnader hindra undersökningen.

Jag ansåg mig således nu hafva fullgjort det mig anförtrodda uppdraget, och gräfningsarbetet afslutades

den 27 juli. Omkring 400 dagsverken hade dervid åtgått.

Den utgräfda byggnaden.

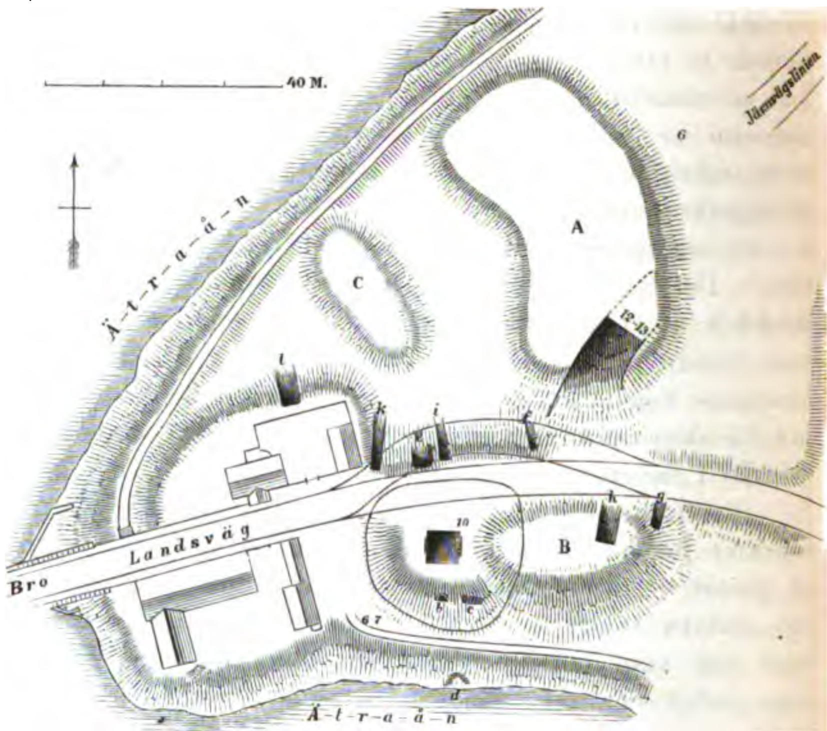
De ruiner af det gamla fästet, som sålunda blifvit framgräfda, äro, som synes af den föregående redogörelsen, af enklaste beskaffenhet. De utgöras af grundvalarna till ett qvadratiskt torn, och intet vidare.

Detta torn, hvars sidor stå efter kompassen rätt i N—S och Ö—V, består af grofva murar, byggda af gråsten med fyllning af murbruk, stenflisor, grus och tegelstumpar. Stenarne äro i allmänhet råa och otillhuggna, men på några ställen märkes tuktad sten, isynnerhet i nordvestra hörnet, hvars öfversta bibehållna del består af på utsidan omsorgsfullt tuktade stenar. Tornrummet är qvadratiskt och hvarje sida är 5,55 meter (18,7 fot) lång. Tornmuren håller icke mindre än 5 m (16,8 fot) i tjocklek, och tornets yttersidor äro således 15,5 m (52,25 fot) långa. Vid dessa mått äro dock icke medräknade murens undre delar, hvilka, som förut anmärkts, äro byggda trappformigt, för att bereda för det ursprungligen säkert mycket höga tornet ett stöd, så mycket nödvändigare som det är uppfördt icke på fast berggrund, utan på lerbotten. Denna trappartade grundval är högst och längst utskjutande på södra muren, der sluttningen mot den närbelägna åbrädden ock fordrade säkrare stöd. Å den nu bevarade delen af denna mur räknas 15 sådana trappformiga stenlagsafsatser med en sammanlagd lodrät höjd af 5,2 m; det understa stenlaget ligger 2,3 m utanför det öfversta. Af den lodräta muren är här intet bevaradt, men trappafsatsernas antal kan icke ha varit större, då det öfversta bevarade stenlaget ligger 5 m från murens insida eller lika med den lodräta murens tjocklek, som äfven på denna sida måste hafva varit lika stor som på de öfriga. Norra muren har 10—11 sådana afsatser med

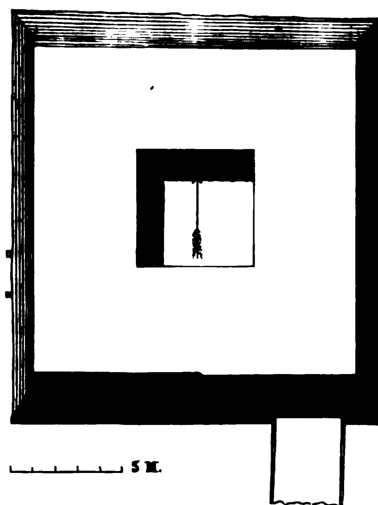
en höjd af endast 3,1 m och brantare än á den södra muren, så att understa stenlaget här endast skjuter 1,1—1,5 m utanför lodräta muren. På östra och vestra murarna är trappbyggnaden betydligt lägre: 7 stenlag med omkring 2 meters lodrät höjd och en bredd nertill af ungefär 1 m.

De nu qvarvarande murarna äro, som sagdt, af grå-sten. Det egentliga tornet har dock helt säkert varit uppfördt af tegel, hvarom vittnar den mängd af sådant, som rundtomkring förekommit, äfvensom de sammanhängande tegelmurstycken, som på några ställen och mest utanför norra murens vestra del vid schaktens framförande kommo i dagen.

Bland de nedrasade murlemningarna, som ur östra schaktet bortfördes, hittades då och då huggna liststenar af granit. Tillsammans funnos utanför den östra muren nio sådana stenar med en sammanlagd längd af 8.63 m, eller om man tillägger en dylik, omkring 6 fot lång, som enligt berättelse länge legat nedanför vid åbrädden, men nu hade försvunnit i ån, ungefär 10 meter. Det är möjligt, att denna list varit placerad i tornmurens ytter-kant öfver stenmuren och med en smal afsats bildat tegelmurens omedelbara underlag. I sådant fall har den troligen gått rundtomkring tornet, ehuru liststenar nu hittades endast utanför östra muren och utanför norra murens östra del, hvarest tre liststenar (af samma slag som de förut omtalade) med tillsammans ung. 3 meters längd anträffades. Vid nordöstra hörnet fanns också en [illegible] (nu i Statens Historiska Museum) af samma slag som liststenarna: den träffades 3 m i nordost om hörnet [illegible] ung. 2 m djupt under marken. Liststenarna hafva varit sammanlänkade med hvarandra genom på öfversidan anbragta jernkrampor, som medels blyfyllning varit fästa i inhuggna kramphål.

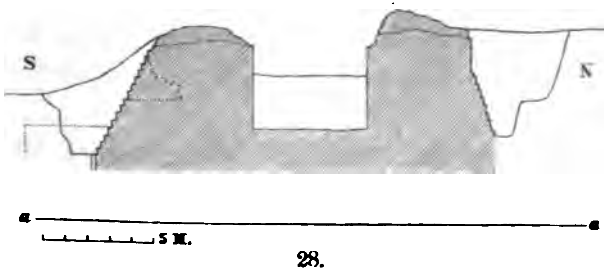

40 M.
Järnvägslinien
6
A
12–15
C
Ä–t–r–a–å–n
l
k
i
f
h
g
10
B
b
c
Landsväg
Bro
6 7
d
Ä–t–r–a–å–n

26.

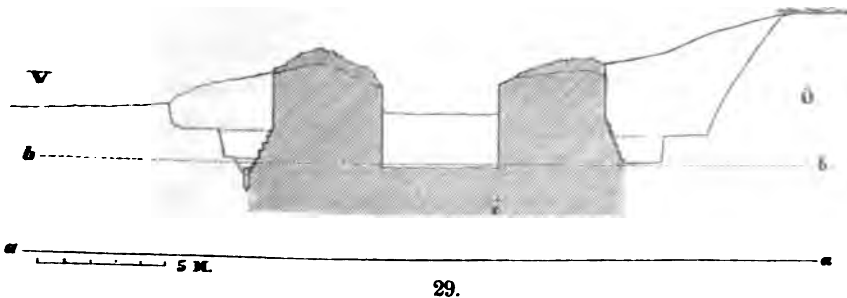

5 M.

27.

Af tornets inre fanns nu endast qvar det understa rummet och icke ens detta till sin ursprungliga höjd, då inga afsatser eller hål för bjelklag syntes. De qvarstående väggarnas höjd var dock ung. 4 meter (13—14 fot). Ingen dörr- eller fönsteröppning har funnits i detta källarlika rum, som antagligen tjenat till förvaringsrum eller fängelse. Inga spår syntes efter någon dit ner ledande fast trappa. Ingen brunn förmärktes i rummets botten. Golfvet bestod endast af hårdt sammanpackade stenar och grus.

28.

29.

Utanför södra murens östra del påträffades en utbyggnad, som redan förut vid redogörelsen för utgräfningsarbetet är beskrifven. Den ingår icke i byggnadens ursprungliga plan, utan har senare blifvit ditfogad; om den varit ett murstöd eller haft något annat ändamål torde nu vara vanskligt att afgöra.

I leran utanför murens fot träffades spår af pålning. Utanför södra murens midt fanns en och utanför vestra muren två pålar. De senare upptogos. De stodo på ett

afstånd från hvarandra af 1,75 m och hade bägge i ena sidan en infalsad ränna, hvilken hos dem bägge stod vänd åt norr. Alla pålarna stodo tätt intill murens understa stenlag. Öfre ändan af pålen utanför södra muren stod enligt afvägning 3,20 m öfver vattenytan i Ätraån. Tornrummets botten ligger 4,60 m öfver vattenytan, således 1,40 m högre än södra murens grund på utsidan.

Tornets närmaste omgifningar bestå af sandkullar. Det är möjligt, att dessa under tidernas längd blifvit något tillökade genom flygsand, af hvars ännu i dag pågående verksamhet spår synas på flere håll i trakten. Men kullarnas inre består af regelbundet aflagrade sand- och grusskikt.

Dessa naturliga backar sträcka sig helt nära intill tornets grundmur, så att afståndet endast är ung. 3—4 meter på östra och vestra sidan. Det är dock endast på östra sidan om tornet, som marken fått vara i helt och hållet orubbadt skick sedan fästets förstöring. Hur hög den naturliga kullen *B* (se kartan) under fästets tid varit, kunde ej utrönas, då de nedrasade murmassorna, som i fallet fyllt fördjupningen närmast muren och äfven störtat ut öfver kullen, ofvantill sträckte sig längre ut från muren än det framdragna schaktets bredd. Den högsta iakttagna punkten af naturlig grusbacke utanför östra muren låg 3,8 m öfver leran vid murens fot.

Den stora och höga kullen nordost om tornet (på kartan betecknad med *A*) har numera en jämn platå af ung. 50 meters längd och omkr. 25 m bred. Denna platå ligger nu ungefär 8 m högre än tornrummets botten. I denna kulle, som för tornet och dess besättning måste hafva varit synnerligen besvärlig, om en fiende der fått fast fot, upptäcktes dock inga lemningar af befästningar under den tid jag tillbragte på platsen. Visserligen träffades i kullens södra del, vid framdragandet af jernvägsschaktet, ett lag större gråstenar, men detta låg oregel-

bundet och ej djupare än 1 m under kullens nuvarande yta. Närmast öfver stenlaget märktes en svart rand med kolstycken m. m.

Huruvida tornet omgifvits af någon graf, kunde icke genom de anstälda gräfningarna afgöras. Man skulle möjligen kunna tänka sig att en sådan ledt öster om kullen *A* i N—S tvärtöfver »udden», som sålunda skulle hafva varit helt och hållet kringfluten af vatten, och den omständigheten kan möjligen tala derför, att i dälden öster om kullen *A*, som det i jernvägslinien framdragna schaktet visade, det vanliga lagret med blålera saknades, ehuru det förekom i nordost och sydvest. Men detta är ändock knappast troligt, då den nuvarande jordytan i denna däld ligger så högt som 6 meter öfver Ätraåns vatten.

Falkenbergs fäste liknar ganska mycket det bekanta fasta tornet vid Helsingborg, den s. k. Helsingborgs kärna. Äfven detta är qvadratiskt och dess utsida öfverensstämmer i längd ganska nära med Falkenbergstornets. Det förra är, liksom det senare, alldeles fristående, men man vet att det varit omgifvet af byggnader och att det hela ytterst varit omslutet af en ringmur. Huruvida förhållandet varit sådant äfven här, kunde icke genom de af mig företagna gräfningarna konstateras. Det är dock påtagligt att till slottet måste hafva hört flere byggnader, då tornet ensamt, äfven med många våningar, omöjligen kunnat inrymma en besättning med allt hvad till dess uppehälle och öfriga behof var af nöden. Enligt Richardson (*Hallandia antiqva* sid. 79) lär också Hvitfeldt på något ställe omtala, att här varit »et stort torn med hus omkring». Tillförlitligheten af denna uppgift har jag icke varit i tillfälle att kontrollera.

Några historiska upplysningar om fästets beskaffenhet lära eljes icke finnas. Utom några namn på höfdingar, som här fört befälet, veta de historiska urkunderna knappt

mera att förtälja om detsamma, än sättet huru det förstördes. Detta skedde, som bekant, under Engelbrekts härnadståg mot de utländska fogdarna och de fasta platser som af dem innehades. I september 1434 angrep en afdelning af Engelbrekts här under Herman Berman slottet, som då innehades af Åke Axelsson (Tott). När denne insåg, att han icke kunde försvara sig mot den segervana bondehären, antände han fästet och lyckades med besättningen undkomma, hvarefter murarna af Bermans folk nedbrötos, så att när Engelbrekt sjelf anlände till platsen, var Falkenbergs hus en grushög. Det uppbyggdes aldrig åter [1].

Att branden varit grundlig, visade sig vid utgräfningen, då öfverallt det derom vittnande svarta lagret återfanns under de rasade murlemningarna, men halfbrända bjelkar och dylikt mycket sparsamt funnos — nästan allt var i grund förkolnadt. Att äfven raseringsarbetet utfördes med särskildt nit och intresse är tydligt, då endast den 5 meter höga grundmuren lemnades qvar. Men denna blef äfven bondehärens rättvisa förstöringsifver för svår. När 450 år derefter jernvägsarbetare fortsatte arbetet, med något bättre hjelpmedel, men kanske något mindre ifver, fingo de lära sig, att byggnaden var solid och att nedbrytandet icke var utan sina svårigheter.

Fornsakerna.

Under gräfningsarbetet påträffades en ganska ansenlig mängd fornsaker från slottets tid, af guld (en fingerring), silfver (några mynt), brons eller annan liknande legering, bly, jern, glas, läder, trä, horn och ben, lergods, tegel och sten.

De flesta af dessa saker voro tydligen borttappade eller bortkastade föremål. De funnos i alla de framgräfda

[1] Rhyzelius' uppgift i *Sviogothia munita* pag. 64, att det blifvit »likwäl igen vpbyggdt och befäst», är oriktig.

schakten och äfven pa tornrummets botten, men alltid under murraset. Af dessa föremål, som nu förvaras i Statens Historiska Museum, är särskild förteckning och beskrifning lemnad.

Uppsala juni 1886.

Gabriel Gustafson.

3.

Fynden.

De af amanuensen Gustafson till Statens Historiska Museum öfverlemnade och för dess inventarium af honom beskrifna fynden äro i hufvudsak följande.

Jern.

Två *spjutspetsar*, af hvilka den ene hittats i kullen *A*.

Fyratioåtta *pilspetsar*, med bladets genomskärning vexlande, qvadratisk eller rhomboidisk; af dessa äro 40 funna utanför tornmurarne.

En *sporre*, skadad.

Nitton *knifvar*, af hvilka en varit större och tveeggad (dolk?).

Ett *lieblad*.

Två *saxar*, af den nuvarande ullsaxformen.

Två *kilar*.

Två (kanske tre) *borr*.

Fem *nycklar* af olika konstruktion.

Fyra *söljor* af mycket enkel konstruktion och ett likaledes enkelt *spänne*.

Tre *ringar*.

Tre *blosshållare*.

Två *handtag*, af hvilka det ena synes hafva tillhört ett skrin.

En större hoptryckt *kedjelänk*.

Två rörformiga *hylsor.*
Åtta *märlor.*
Åtta *hakar.*
Tre *dörrhakar.*
Aderton *tenar* af flere former.
Tre *krampor.*
En *hacka.*
En *bult.*
Tjugosex *spikar* [illegible]
Etthundranittiofyra [illegible]
En *skruf.*
Fyra [illegible]
Sexton [illegible]
Fyra [illegible]
Nio bitar af [illegible]
Fyra [illegible]
Ett [illegible]
Ett [illegible]
Tjugo [illegible]
Tio [illegible]
klykor och [illegible]
En [illegible]
Prof [illegible]

[illegible]

Tre [illegible]
En [illegible]
En [illegible]
En [illegible]
bronsten [illegible] annan [illegible]
T[illegible]
En [illegible]
Två [illegible]
Åt[illegible]
Några [illegible]

Bly.

En *kramphålsfyllning.*

Silfver.

Åtta *mynt*, om hvilka mera i det följande.

Guld.

En *fingerring*, bildad af en trådsmal guldten, som i hvardera ändan afslutas med ett djurhufvud; mellan de två hufvudena en fyrgrenad klo, som fasthållit en sten e. d.

Glas.

Ett litet trattformigt stycke af ett *glaskärl*, ytan anlupen, skiftande i flere färger.

Lera och stengods.

Ett nästan helt *kärl*, nittiotre stycken af kärl och åtskilliga mindre fragment. Lerkärlen likna i flere afseenden de i Ragnhildsholms fäste funna [1].

Läder.

Bitar af sju *skor.*

Horn och ben.

Ett mycket stort *horn* af elg med krans, afskuret eller afsågadt upptill på två ställen.

Ett *råbockshorn*, nästan helt, med en skåra nedtill.

Tretiofyra mer eller mindre bearbetade, större eller mindre stycken af horn, skallar o. s. v., de flesta afsågade på tvären på ett eller två ställen, några klufna på längden, andra afsågade i olika riktningar.

[1] Jfr Bergs beskrifning i *Bidrag till kännedomen om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia* del. II: 4.

Två *djurben*, det ena halft, båda med spar af bearbetning.

Främre ändan af en *hästkäk* med qvarsittande tänder, baktill sågad.

Tvåhundraåtta afsågade *benstumpar* af hjort, rådjur m. m.; de flesta hafva ingen vidare bearbetning.

Sexton långa smala bearbetade *horn-* och *benbitar.*

Två tunna *hornskifvor*, tre bitar af sådana, på ena sidan ornerade.

Tre i forntiden skadade *låstrissor* af ben till armborst.

En *hvisselpipa* af ben.

En nästan trind *benring.*

Ett *ringformigt stycke af ben*, rundt om orneradt med två linier samt cirklar med midtpunkt.

En *benkam* och ett ändstycke af en annan.

En *hylsa* af horn.

Ett *föremål af ben*, bestående af en 16,7 cm lang [1], 2,5 cm bred platta, hvars ena ända smalnar af till skaft, som ytterst är snedt och vårdslöst afskuret; i den motsatta ändan förekomma två något snedt mot hvarandra och utåt stälda hål. Ena sidan har en jämn yta med undantag af en långsgående insänkning, djupast i den med hål försedda ändan, orneringen grundare mot skaftändan, vid hvilken den slutar. Den andra sidan är försedd med tätt ordnade, långsgående, ganska djupa, parallela ränder, hvilka fortsätta ut på skaftdelen; öfver dem gå fina refflor.

Ett *liknande redskap*, mindre och ej så väl bibehållet; längd till skaftets början ungefär 8,5 cm.

Ett litet *benfragment*, aflångt, ena sidan kullrig, den andra plan; snedreffladt.

Hälften af ett spräckt *knifskaft*(?) af ben, af fyrkantig genomskärning. På det nu återstående stycket ses, i upphöjdt arbete, bilden af en qvinna, iklädd kappa, med

[1] Längd utom skaftdelen vid pass 12 cm.

ett dok öfver hufvudet och händerna hoplagda öfver bröstet till bön.

Två *benprylar*.

En *ledknöl* från ett lårben, afsågad och på undersidan försedd med ett litet hål.

En mindre, platt *benskifva*, å hvardera sidan försedd med en midtpunkt och deromkring uppdragna cirklar. Man har ämnat af detta stycke förfärdiga en cirkelrund skifva, men som stycket sprucket, har arbetet ej blifvit fullbordadt.

Fem skadade *benskaft*.

Fem diverse *föremål* af ben eller horn.

En *svinbete*, på midten genomborrad.

Sten.

Fyra *stenkulor*.

En större *brynsten* af sandsten.

Ett stycke af en *slipsten* af sandsten.

Åtta *brynen*.

En *qvarnsten* af en starkt glimmerhaltig stenart.

Ett hörnstycke af en huggen *liststen* med prydlig profilering.

Ett litet stycke af en dylik *liststen*, med samma profilering.

Ett litet stycke af en större *sten med hål och ränna för en jernkrampa.*

Tegel.

Nitton *murtegel* af vanlig parallelepipedisk form; det största 30,5 × 14 × 11 cm, det minsta 24 × 12 × 8 cm.

Ett *murtegel* af samma form (20 × 13 × 9,5 cm), med två rosettliknande intryck.

Två *murtegel* af samma grundform, men afsmalnande mot den ena ändan.

Fyra *murtegel* med ena ändan utgående i snedböjd spets.

Ett *murtegel* med ena ändan snedt afskuren.

Fem *murtegel* med ena hörnet snedt afskuret.

Fyra qvadratiska *plattor*, af hvilka en är å ena sidan försedd med mörk glasyr; en mindre bit af en dylik platta, utan glasyr.

Femton bitar af *taktegel.*

Ett fragmentariskt *tegel,* orneradt på två sidor med djupa parallela skåror, å en tredje sida med hvarandra korsande, finare linier.

Ett föremål af *tegel,* ena sidan slät, den andra, som täckes af mörk glasyr, försedd med täta, djupa refflor.

En *kula* af tegel (diameter vid pass 7,5 cm), bortbruten från något föremål.

Ett *lockformigt föremål* af tegel (diameter vid pass 17 cm), öfversidan platt, kanten snedt afskuren; på undersidan två uppstående, nu afbrutna klackar, som kanske ursprungligen förenade bildat ett slags ögla. Ytan deromkring försedd med vårdslöst inritade streck.

Kalkprof.

Några stycken, tagna på olika ställen.

(Efter Inventariet.)

Af de åtta mynt, som under gräfningarna hittades, äro sex så illa skadade, att de åtminstone ej kunna för närvarande bestämmas.

Ett, ganska väl bevaradt, är ett danskt s. k. borgarkrigsmynt, som på ena sidan visar en sexstrålig stjerna inom en krans af sex nymånar, på den andra ett hjerta med bifigurer. Typen är känd. Den är omtald af Hauberg i *Danmarks Myntvæsen og Mynter i Tidsrummet 1241—1377* såsom präglad i Roskilde (nr 2) under k. Erik Menveds tid (1286—1319).

Att finna ett seländskt borgarekrigsmynt bland lemningarna efter det halländska fästet kan ej billigtvis väcka

vår undran. Deremot hade vi ej kunnat vänta att här finna det andra myntet, som å *åts.* visar ett kors med omskriften SABAVDIE, å den andra ordet *fert* med omskriften AMADEVS DVX. Det är en *viennese* präglad för Amadeus VIII, hertig af Savojen, i öfverensstämmelse med den af honom den 28 februari år 1428 utfärdade myntordningen. Jfr Promis, *Monete dei reali di Savoia* I s. 118, II pl. VII nr 20.

H. H—d.

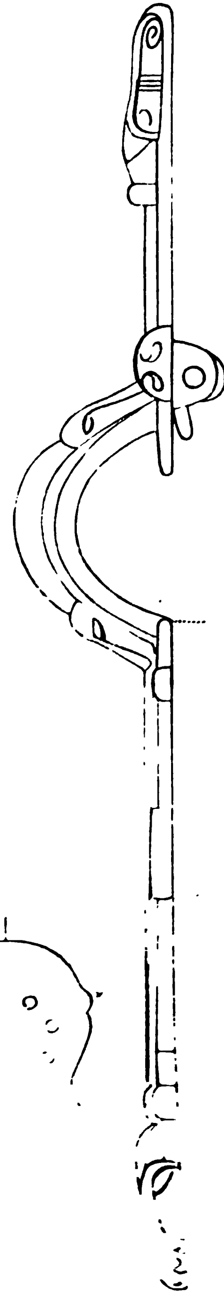
Ett bågspänne från Gotland.

En vän af vår forntida slöjd, rådman J. Siljeström i Göteborg, har för sin samling inköpt ett större bågspänne af silfver, funnet å Gotland. Han har haft godheten att medgifva dess aftecknande och teckningens publicerande i Månadsbladet.

Spännen af denna art äro förut i bild återgifna af Montelius i hans arbeten *Från Jernåldern* pl. 5 och 6 samt *Svenska fornsaker* fig. 444, af mig i *Antiqvarisk Tidskrift för Sverige* del 4 fig. 208—222.

Detta spänne påminner ganska mycket om ett, som hittats på Öland och tillhör Statens Historiska Museum (M. 444, mina afbildningar i ATS fig. 221). Gemensamma för båda äro de långdragna djurhufvudena, som bilda de fyra ytterst utspringande delarne af spännet, de två rundlarne i utkanten af den nedre skifvans båda sidoflikar samt de två tillbakaböjda djurhufvudena vid denna nedre skifvas öfversta och nedersta delar.

Gemensamt är vidare, att den nedre skifvans bredaste del upptages af två lineära ornament. De äro här fyrstråliga, under det de å det öländska spännet äro treståliga; ett tredeladt ornament finnes deremot i de två närliggande rundlarne å det gotländska spännet.

31.

De största olikheterna varsna vi å den öfre skifvan. Det öländska spännet har här två uppspringande djurhalsar, från hvilkas yttre sidor utspringa andra djurhalsar; den inre delen är genombruten och det hela ser derföre lätt ut.

Det gotländska spännets öfverstycke är sammanhängande, omgifvet af en kraftig list. Utom detta löper på den öfre sidan en rad af krypande djur, som närma sig ett stadium af upplösning mellan de olika delarne. Derutanför går ännu en list.

Något nytt äro här äfven de två från den öfre skifvans undre del utspringande djurhalsarne.

Såväl det öländska som det gotländska spännet tillhöra en senare del af den period, då dessa spännen plägade tillverkas. Detta framgår hvad det gotländska beträffar bland annat af det sätt på hvilket de tre paren af djurhalsar äro anbragta: som bihang utan minsta organiska förbindelse.

H. H—d.

Antalet besökande i Statens Historiska Museum och k. Myntkabinettet år 1885.

Januari	3,071.	Juli	9,002.
Februari	4,764.	Augusti	9,078.
Mars	11,674.	September	4,107.
April	7,070.	Oktober	3,610.
Maj	9,174.	November	4,555.
Juni	8,150.	December	2,201.
		Summa	76,456.

Stockholm, 1886. Kongl. Boktryckeriet.

Tornberg, C. J., Numi cufici regii numophylacii Holmiensis, quos omnes in terra Sueciæ repertos digessit et interpretatus est C. J. T. 1848. Pris: 7 kr. 50 öre.

Hildebrand, Bror Emil, Minnespenningar öfver enskilda svenska män och qvinnor. 1860. Pris: 7 kr. 50 öre.

——, Svenska Sigiller från medeltiden. 1. 1, 2. 1862–1867. Pris: 19 kr. 50 öre.

——, Sveriges och Svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer. 2 delar (1874, 1875). Pris: 16 kr.

Montelius, Oscar. Statens Historiska Museum. Kort beskrifning till vägledning för de besökande. 5 uppl. 1886. Pris: 75 öre.

Hildebrand, Bror Emil, och Hildebrand, Hans, Teckningar ur Svenska Statens Historiska Museum. Första häftet (Serien IV. pl. 1–10). 1873. Pris: 6 kr. Andra häftet (Serien VI. pl. 1–10). 1878. Pris: 6 kr. Tredje häftet (Serien V. pl. 1–5). 1883. Pris: 5 kr.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets [illegible] gifver Antiqvariska Tidskrift för Sverige [illegible] i häften af omkring 5 ark med nödiga illustr[illegible] Fyra häften utgöra ett band. Pris för hvart band [illegible] eller något mera.

Under arbete äro för närvarande:

Akademiens handlingar del. 28 (Hans Hildebrand, [illegible] [illegible]).

——— del. 31 (Antavstal af Nyblæg, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] m. m.)

Antiqvarisk tidskrift V. 4, VIII. 3, IX. 1.

[illegible] från medeltiden del. 2 h. 1.

Teckningar ur Svenska Statens Historiska Museum h. [illegible] lands jernålder).

Månadsbladet för 1886.

Medeltidsfynd från Gotland (utgifves med anslag af [illegible] donationsfonden).

Riksdrotsen Axel Oxenstiernas skrifter och brefvexling [illegible] med anslag af Bergianska donationsfonden).

[illegible] runskrifter afd. 1. Södermanlands runstenar [illegible] med anslag af Bergianska donationsfonden).

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets A[illegible] gifvet Månadsblad utkommer under år 188[illegible] samma plan som hittills blifvit följd. Priset är [illegible]

I bokhandeln finnes:

Hildebrand, Bror Emil, och Hildebrand, H[illegible]

Teckningar ur Svenska Statens Historiska M[illegible] seum.

Första häftet, innehållande 10 pl. och tillhör[illegible] text. Har beskrifven ock afbildas, jämte annat, det [illegible] som gjorts sig ornamentik rörliga Ullhara-fyn[illegible] Pris 3 kr.

Andra häftet, innehållande 10 pl. med afbildning[illegible] af medeltidsminnen, jämte tillhörande text. Pris [illegible]

Tredje häftet, innehållande 5 pl. med afbildnin[illegible] af [illegible] från Gotland jämte tillhörande [illegible] Pris 3 kr.

[illegible]